

SØREN
KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

*Anden forøgede Udgave
ved Niels Thulstrup*

TIENDE BIND

*Søren Kierkegaards Optegnelser
fra 1849 2. Januar til 1853 2. November*

ANDEN AFDELING

*Gruppe A Journaloptegnelser
fra 1849 7. September til 1850 18. April*

*Udgivet af
Det danske Sprog- og Litteraturselskab
og Søren Kierkegaard Selskabet*

GYLDENDAL

gsto
vdy

B

4376

A3

1909

v. 10:2

Søren Kierkegaards Papirer

Bind 10, 2. afdeling, der udkom første gang 1926,
er et uændret fotografisk optryk af originaludgaven,
udført af S. L. Møllers Bogtrykkeri,
København.

Printed in Denmark 1968.

SØREN KIERKEGAARDS
PAPIRER

SØREN KIERKEGAARDS PAPIRER

UDGIVNE AF P. A. HEIBERG, V. KUHR
OG E. TORSTING

TIENDE BIND

SØREN KIERKEGAARDS OPTEGNELSER
FRA 1849 2. JANUAR TIL 1853 2. NOVEMBER

ANDEN AFDELING

GRUPPE A JOURNALOPTEGNELSER
FRA 1849 7. SEPTEMBER TIL 1850 18. APRIL

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MDCCCCXXVI

INDHOLD

	Side
Fortale	VII
Tidstavle.....	IX—XXV
S. K.s Optegnelser af Gruppe A:	
Journal NB ¹³ 1849 7. Septbr. (Sluttet)	5—55
Journal NB ¹⁸ 1849 28. Septbr.	56—131
Journal NB ¹⁴ 1849 9. Novbr.....	132—240
Journal NB ¹⁵ 1850 6. Jan.	241—366
Journal NB ¹⁶ 1850 14. Febr.	367—411
Journal NB ¹⁷ 1850 6. Marts—18. April ...	412—467
Kilde-Angivelse, Manuskript-Beskrivelse og tekstkritiske Oplysninger	469—523

FORTALE

Med Hensyn til Udgavens Plan, Inddeling og Materiale, Stoffets Ordning, Principperne for Udgavens Fuldstændighed og Gengivelsen af Texten henvises til Fortalen til første Bind.

Af Hensyn til Manuskripterne af Gruppen B (Forfatterskab) har vi fundet det praktisk at lade Tiende Bind omfatte hele Tidsrummet fra 1849 2. Januar til 1853 2. November; Følgen deraf bliver, at Bindet kommer til at bestaa af sex Afdelinger, hver Afdeling i sit Underbind. De første fire Afdelingers Indhold bliver udelukkende Journaloptegnelser; Femte Afdelings Indhold bliver dels Afslutning af Gruppen A (Journaloptegnelser, bogførte Optegnelser fra 1849 af S. K. betegnede „Mit Forhold til Hende“ og „Løse Papirer“ for hele Perioden) dels en Part af Gruppen B (1849-52); Sjette Afdelings Indhold bliver dels Resten af Gruppen B (1849-53) dels Gruppen C for hele Perioden.

Nærværende Anden Afdeling af Bindet omfatter Journaloptegnelser for Tidsrummet fra 1849 7. September til 1850 18. April, der helt og holdent har kunnet gengives efter Original-Manuskripterne i Universitets-Bibliothekets Samling: „Notabene“-Journalerne 12 afsluttet (A 1-68), 13 (A 69-163), 14 (A 164-328), 15 (A 329-467), 16 (A 468-573), samt en Part af 17 (A 574-644).

Ved at følge og samle Fotnoternes Sammenvisninger vil man, ligesom i foregaaende Binds Journal-Afdeling, kunne skaffe sig Oversigt over Materialet til flere af de hyppigt tilbagevendende Emner i den store Masse af Journaloptegnelser.

København i September 1925.

UDGIVERNE

TIDSTAVLE

- 1813 Maj 5. S. K. født i Faderens Ejendom paa Nytorv i Kbh. (gl. Nr. 2, nyt Nr. 27).
- Juni 3. S. K. døbt i Helliggeist Kirke i Kbh.
- 1821 S. K. sat i Skole i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1823 Jan. 23. Regine Olsen født.
- Febr. 15. Regine Olsen døbt i Vor Frue Menighed i Kbh.
- 1828 April 20. S. K. konfirmeret i Vor Frue Menighed i Kbh., ved første Kapellan J. P. Mynster.
- 1830 Oktbr. 30. S. K. indskrevet som Student ved Universitetet (laud.; Udarbejdelse i Modersmaalet, Græsk, Historie, Fransk: laud. p. c.).
- Novbr. 1. S. K. indskrevet i Kongens Livkorps, 7. Kompagni.
- — 4. S. K. faaet sin Afsked fra Kongens Livkorps som utjenstdygtig.
- 1831 April 25. S. K. fuldendt 2den Examens 1ste Del (Latin, Græsk, Hebraisk, Historie: laud.; Matematik: laud. p. c.).
- Oktbr. 27. S. K. fuldendt 2den Examens 2den Del (Filosofi, Fysik, Matematik: laud. p. c.).
- 1836 April 18. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen (se I A 166).
- 1837 Maj (imellem 8. og 16.) S. K. ved et Besøg hos Rørdams paa Frederiksberg første Gang truffet sammen med Regine Olsen (se II A: 67. 68).
- 1837—38 S. K. undervist i Latin i næstøverste Klasse i Borgerdydskolen i Kbh.
- 1838 April 22. Regine Olsen konfirmeret i Holmens Kirke i Kbh.
- Maj 19. Form. Kl. 10^{1/2}. S. K.s Optegnelse om „en ubeskrivelig Glæde“ (se II A 228).
- Aug. 8.—9. Nat Kl. 2. S. K.s Fader død.
- — 14. S. K.s Fader begravet paa Assistents-Kirkegaard i Kbh. (i Familie-Gravstedet).
- Septbr. 7. udkom: „Af en endnu levendes Papirer. Udgivet mod hans Villie af S. Kierkegaard“. Hos C. A. Reitzel. Trykt hos Bianco Luno. (Om Andersen som Romandigter, med stadigt Hensyn til hans sidste Værk: „Kun en Spillemand“). — 42 SS.
- 1839 Febr. 2. Optegnelse af S. K.: „Du mit Hjertes Herskerinde „Regina“, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom“ osv. (se II A 347).
- Aug. 29. S. K. opgjort sin pekuniære Status (Obligationer, Aktier, Part i Ejendommen Nytorv Nr. 2, Løsøre osv.) til: 16797 Rdl.
- 1840 Juni 2. S. K. indgivet sin Examens-Ansøgning til det theologiske Fakultet.

- 1840 Juli 3. S. K. fuldendt theologisk Embeds-Examen (laud.).
 — — 19.—Aug. 6. S. K.s Jyllandsrejse.
 — Aug. 9.—Septbr. „kan i strengere Forstand siges at være den Tid, i hvilken jeg tilnærmede mig hende“ (se Kske Papirer, S. 76).
 — Septbr. 8. S. K. friet til Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 76).
 — — 10. S. K. faaet Jaord af Regine Olsen (se Kske Papirer, S. 77).
 — Oktbr. 8. Første Nummer af „Corsaren“, udgivet af Goldschmidt.
 — Novbr. 17. S. K. indtraadt i det Kongelige Pastoral-Seminarium som Nr. 252.
 — — Vidnesbyrd fra Rektor ved Borgerdydskolen i Kbh. Michael Nielsen om S. K.s „ikke almindelige Herredømme over det latinske Sprogs baade mundtlige og skriftlige Behandling“.
- 1841 Jan. 12. om Middagen S. K. efter Tur prædikat i Holmens Kirke over opgiven Text (se III C 1).
 — Juli 16. S. K.s Afhandling: „Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates“ erklæret af det filosofiske Fakultet for værdig til at forsvares for Magistergraden.
 — Aug. c. 11. S. K. sendt Regine Olsen hendes Ring tilbage.
 — Septbr. 16. S. K.s Disputats (paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag) færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 300 SS.
 — — 29. Kl. 10—2 og 4—7^{1/2} S. K. forsvaret sin Disputats for Magistergraden.
 — Oktbr. 11. S. K. endelig brudt med Regine Olsen.
 — — 25. S. K. pr. Dampskib forladt Kbh. for at rejse til Berlin.
 — Novbr. (imellem 15. og 22.) Schellings anden Forelæsning i Berlin.
- 1842 Febr. 4. Sidste Datering i S. K.s Kollegie til Schellings Forelæsninger.
 — Marts 6. S. K. med Dampskibet „Christian VIII“ ankommen til Kbh. fra Kiel.
 — Maj 29 og Juni 5. Anmeldelse i Fædrelandet, Nr. 890 og 897, af S. K.s Disputats ved Dr. Beck.
 — Juni 12. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 904: „Aabenbart Skriftemaal“, med en „Efterskrift“ til Dr. Beck (S. V. XIII, S. 397 ff.).
 — Septbr. 10. S. K.s Broder Peter Christian kaldet til Sognepræst for Pedersborg-Kindertofte.
 — Novbr. 11. S. K.s Broder Peter Christian ordineret.
 — — S. K. afsluttet Manuskript til Udgiverens Forord til „Enten—Eller“.
- 1843 Febr. 15. „Enten—Eller. Et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita. Første Deel, indeholdende A.'s Papirer. Anden Deel, indeholdende B.'s Papirer, Breve til A.“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 470 + 368 SS.
 — — 20. „Enten—Eller“ kommen i Handelen (hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel), og s. D. foreløbig anmeldt i Fædrelandet Nr. 1155.
 — — 22. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Dagen Nr. 52.
 — — 23. Uddrag og Omtale af „Enten—Eller“ af Claudius Rosenhoff i Den Frisindede Nr. 23.-
 — — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1162 (underskrevet A. F. . . .): „Hvo er Forfatteren af „Enten—eller“ (se S. V. XIII, S. 407 ff.).

- 1843 Marts 1. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. L. Heiberg i Intelligensblade Nr. 24, i Artiklen: „Litterær Vintersæd“.
- — 5. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1168 (underskrevet Victor Eremita): „Taksigelse til Hr. Professor Heiberg“ (se S. V. XIII, S. 411 ff.).
- — 12. til April 9. Anmeldelse af „Enten—Eller“ i Forposten Nr. 11—15 („Fragmenter af en Brevvexling“).
- April 16. Første Paaskedag til Aftensang i Frue Kirke (Biskop Mynsters Prædiken), Regine Olsen nikket til S. K.; i Tiden nærmest forud har hun „hver Mandag mellem 9—10 Formiddag“ mødt ham (se IV A 97).
- Maj 5. Datering af Forordet til S. K.s „To opbyggelige Taler“.
- — 6. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 52 SS.
- — 7. 14. 21. Anmeldelse af „Enten—Eller“ af J. Fr. Hagen i Fædrelandet Nr. 1227-28. 1234. 1241.
- — 8. S. K. afrejst fra Kbh. til Berlin.
- — 16. „To opbyggelige Taler“ kommen i Handelen (hos Boghandler P. G. Philipsen).
- — — Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1236: „En lille Forklaring“ (se S. V. XIII, S. 416 f.).
- — — Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin.
- — 25. Poststempel-Dato for Brev fra S. K. til Emil Boesen fra Berlin. „Om en liden Stund skulle I see mig igjen. Jeg er bleven færdig med et Arbeide, der er mig af Vigtighed, jeg er i fuld Fart med et nyt, og mit Bibliothek er mig nødvendigt, ligesom ogsaa et Trykkerie“.
- — Berlin. Datering over Begyndelsen af Manuskriptet til „Gjentagelsen“ (se IV B 97,3).
- Juli Datering over Manuskriptet til Brevet til Læseren i Slutningen af „Gjentagelsen“ (se IV B 97,30). — Sandsynligvis har S. K. ved denne Tid faaet Kundskab om Regine Olsens Forlovelse med Fritz Schlegel.
- Aug. 9. Datering i Manuskriptet til Forordet til „Tre opbyggelige Taler“ (se IV B 159,7).
- Oktbr. 7. „Frygt og Bæven. Dialektisk Lyrik af Johannes de silentio“ og „Gjentagelsen. Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi af Constantin Constantius“ færdige fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 135 SS. og 157 SS.
- — 13. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ færdig fra Trykkeriet (Bianco Luno). — 62 SS.
- — 16. „Frygt og Bæven“, „Gjentagelsen“ og „Tre opbyggelige Taler“ kommen i Handelen, de to første hos C. A. Reitzel, den sidste hos Boghandler P. G. Philipsen.
- — Anmeldelse af „Enten—Eller“ af H. P. Kofoed-Hansen i „For

- Literatur og Kritik. Et Fjerdingaarsskrift udgivet af Fyens Stifts literære Selskab", 1. Bd. 4. Hefte.
- 1843 Decbr. 6. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i *Handelen*, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 84 SS.
- — 19. „Urania. Aarbog for 1844, udgiven af J. L. Heiberg“, med Omtale af „Gjentagelsen“ i Artiklen: „Det astronomiske Aar“, averteret i *Adresseavisen* Nr. 298.
- 1844 Jan. 1. Artikel af Biskop Mynster i *Intelligensblade* Nr. 41—42 (under Mærket Kts): „Kirkelig Polemik“ (med Omtale af S. K.s „Opbyggelige Taler“).
- Febr. 24. Lørdag S. K. holdt sin Demis-Prædiken i Trinitatis Kirke (laud.).
- — Slutn. Anmeldelse af „Frygt og Bæven“ af J. Fr. Hagen i *Theologisk Tidsskrift*, udg. af Scharling og Engelstoft. 8. Bd.
- Marts 5. „To opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i *Handelen*, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 59 SS.
- — S. K. tilendebragt Udarbejdelsen af: „Post-Scriptum til Enten—Eller“ (IV B 59).
- Juni 8. „Tre opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ kommen i *Handelen*, hos Boghandler P. G. Philipsen (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 70 SS.
- — 13. „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi. Af Johannes Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i *Adresseavisen* Nr. 137. — 164 SS.
- — 17. „Begrebet Angst. En simpel psykologisk-paapegende Overveelse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden. Af Vigilius Haufniensis.“ og „Forord. Morskabslæsning for enkelte Stænder efter Tid og Leilighed. Af Nicolaus Notabene.“ (Begge hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averterede i *Adresseavisen* Nr. 140. — 184 og 111 SS.
- — 30. Omtale af „Forord“ i *Ny Portefeuille* (udg. af G. Carstensen, red. af J. C. Schytte). 2. Bd., Nr. 13.
- Aug. 31. „Fire opbyggelige Taler af S. Kierkegaard.“ (Hos Boghandler P. G. Philipsen. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i *Adresseavisen* Nr. 205. — 111 SS.
- Oktbr. 16. S. K. flyttet fra Nørregade 230 (nu Nr. 38) til Ejendommen paa Nytorv.
- 1845 Febr. 9. S. K. hårt Prædiken af Biskop Mynster i Slotskirken (se VI B 157).
- Marts Oprindelig Datering til Hilarius Bogbinders Forord til „*Stadier paa Livets Vei*“. (Se VI B 7,4.8,2).
- April 29. „Tre Taler ved tænkte Leiligheder. Af S. Kierkegaard“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i *Adresseavisen* Nr. 98. — 100 SS.
- — 30. „*Stadier paa Livets Vei*. Studier af Forskjellige. Sammenbragte,

- befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder" (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 99. — VIII + 383 SS.
- 1845 April 30. Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ [af Dr. Fr. Beck] i Neues Repertorium für die theol. Literatur und kirchl. Statistik, hrsgeg. von H. Th. Bruns. 2. Bd., 1. Heft.
- Maj 6. „Stadier paa Livets Vei“ anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 108.
- — 9. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1883 (underskrevet S. Kierkegaard): „En Erklæring og Lidt til“ (se S. V. XIII, S. 418 ff.).
- — 10. Boghandler P. G. Philipsen forpligter sig med Hensyn til det af ham af S. K. købte Rest-Oplag af 18 opbyggelige Taler: „ikke at tilstille Redakteurer noget Fri-Exemplar eller foranledige dem paa nogen Maade gjorde til Gjenstand for critisk Anmeldelse eller Besprechen i Bladene“.
- — 13. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
- — 19.20. Feuilleton-Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 1890-91 (underskrevet A.): „En flygtig Bemærkning betræffende en Enkelthed i Don Juan“ (se S. V. XIII, S. 445 ff.).
- — 24. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
- — 29. „Atten opbyggelige Taler af S. Kierkegaard“ udkomne paa Boghandler P. G. Philipsens Forlag (Bianco Lunos Bogtrykkeri). — 52 + 62 + 84 + 59 + 70 + 111 SS.
- Decbr. 20. „Gæa“, æsthetisk Aarvog for 1846, udg. af P. L. Møller (med Omtale af „Stadier paa Livets Vei“, særligt „Skyldig? — Ikke-Skyldig?“ i Artiklen: „Et Besøg i Sorø“) averteret i Tillæg til Berlingske Tidende Nr. 302 som skullende udkomme den 22.
- — 25. S. K. sender Afslag til P. L. Møller paa Anmodning om Bidrag til „Gæa“.
- — 27. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 2078: „En omreisende Æsthetikers Virksomhed, og hvorledes han dog kom til at betale Gjæstebudet“, underskrevet: Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af „Stadier paa Livets Vei“, i hvilken det bl. a. hedder: „Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren . . . Og dog, jeg har jo allerede været der; thi ubi spiritus, ibi ecclesia: ubi P. L. Møller, ibi Corsaren“.
- — 29. Svar i Fædrelandet Nr. 2079 fra P. L. Møller: „Til Hr. Frater Taciturnus, Høvidsmand for 3die Afdeling af Stadier paa Livets Vei“.
- — 30. Manuskript til „Afsluttende Efterskrift“ indleveret i Bianco Lunos Bogtrykkeri. (Se E. P. III, S. 269 Note).
- 1846 Jan. 2. Artikel i Corsaren Nr. 276: „Hvorledes den omvandrende Philosoph fandt den omvandrende virkelige Redacteur af Corsaren“, med Tegninger.
- — 10. Artikel af S. K. i Fædrelandet Nr. 9: „Det dialektiske Resultat af en literair Politi-Forretning“, underskrevet: Frater Taciturnus.

- 1846 Febr. 7. S. K.s Idee: at uddanne sig til at blive Præst (se VII A 4).
 — — Datering til „En første og sidste Forklaring“, og oprindelig Datering til Forordet til „En literair Anmeldelse“ (se VII B 135,2).
 — — 20. „Afsluttende Efterskrift“ færdig fra Trykkeriet.
 — — 27. „Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de filosofiske Smuler. Mimisk-pathetisk-dialektisk Sammenskrift, existentielt Indlæg, af Johannes Climacus. Udgiven af S. Kierkegaard“. Med: „En første og sidste Forklaring“, underskrevet S. Kierkegaard. (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 49. — X + 480 + 4 SS.
 — Marts 9. S. K. paabegynder sin „Rapport“ i den første „NB-Journal“. (Se VII A 98).
 — — 27. 28. Anmeldelse af „Afsluttende Efterskrift“ i Kjøbenhavnsposten Nr. 73 og 74, af „Prosper naturalis de molinasky“ [o: P. L. Møller].
 — — 29. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 29, Sp. 475 ff.: „Troen og Dialektiken. Imod S. Kierkegaard“, af P. W. Christensen. Cand. theol.
 — — 30. „En literair Anmeldelse. To Tidsaldre, Novelle af Forfatteren til „En Hverdagshistorie“, udgiven af J. L. Heiberg. Kbhv. Reitzel. 1845, anmeldt af S. Kierkegaard.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel, Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 75. — 114 SS.
 — — 30. 31. Artikel i nyt Aftenblad (Udgiver og Redaktør H. Trojel) Nr. 75 og 76: „Kjøbenhavnspostens Anmeldelse af „afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“, og: Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift“.
 — Maj 2. 3. S. K. med Dampskibet „Geiser“ forladt Kbh. for over Stettin at rejse til Berlin.
 — — 5. Oprindelig Datering for Forordet til første Afdeling af „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand“ (se VII B: 148. 150. 192,6).
 — — 7. „Theologisk Tidsskrift. Ny Række. Udg. af Scharling og Engels-toft“, 4. Bds I. Hefte, med Anmeldelse af „Philosophiske Smuler“ undertegnet: 80. [o: Licent. theol. J. F. Hagen] averteret i Adresseavisen Nr. 107.
 — — 16. S. K. med Dampskibet „Geiser“ kommen tilbage til Kbh. fra Berlin over Stettin.
 — — 19. Artikel i Den Frisindede (Redaktør og Udgiver Claudius Rosenhoff): „S. Kierkegaard og hans Recensenter“.
 — Juni 12. S. K. anskaffet sig Magister A. P. Adlers: „Studier og Exempler“, Forsøg til en kort systematisk Fremstilling af Christendommen i dens Logik“ og „Theologiske Studier“.
 — Septbr. 7. S. K.s Optegnelser i NB-Journalen: Rapport. Resultat.
 — — 20. Artikel i Dansk Kirketidende Nr. 52, Sp. 841 ff.: „Troens Dialektik“, af P. W. Christensen, Cand. theol.
 — Oktbr. 2. Goldschmidt fratraadt Redaktionen af Corsaren med Nr. 315.
 — — 7. Goldschmidt afrejst fra Kbh. med Dampskibet „Christian VIII“

for over Kiel at paabegynde en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien.

- 1846 Novbr. 19. „Dr. H. Martensens trykte moralske Paragrapher, eller det saakaldte „Grundrids til Moralphilosophiens System af Dr. Hans Martensen“, i dets forvirrede, idealistisk-metaphysiske og phantastisk-speculative, Religion og Christendom undergravende, fatalistiske, pantheistiske og selvforguderske Væsen, belyst og bedømt af Magnus Eiriksson, Cand. theol.“ averteret i Adresseavisen Nr. 274.
- 1847 Jan. 24. S. K.s Optegnelse: „Gud være lovet, at alle Pøbelagtighedens Angreb kom over mig. Jeg har nu ret faaet Tid til at lære ind efter, og forvisse mig om, at det dog var en tungsindig Idee med det at ville leve ude paa en Præstegaard, for i Afsideshed og Glemthed at gjøre Poenitentse. Nu staaer jeg ganske anderledes besluttet paa Pletten end jeg nogensinde har gjort.“ osv. (se VII A 229).
- — Datering for Forord til den første Renskrift til Bogen om Adler.
- Febr. 20. til Septbr. 4. Emilie Carlèn, En Nat ved Bullar-Søen, oversat paa Dansk, som Feuilleton i Berlingske Tidende Nr. 43-206. (Se VIII A 196).
- — S. K.s Læsning af: Adolf Trendelenburg, Geschichte der Kategorienlehre. Zwei Abhandlungen. Berlin 1846.
- Marts 13. „Opbyggelige Taler i forskjellig Aand af S. Kierkegaard. Første Afdeling: En Leiligheds-Tale. Anden Afdeling: Hvad vi lærer af Liliærne paa Marken og af Himmels Fugle. Tre Taler. Tredie Afdeling: Lidelseernes Evangelium. Christelige Taler.“ (Hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 61. — 4 + 155 + 64 + 140 SS.
- — S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- April 29. Billet fra C. Molbech til S. K. ang. „Enten—Eller“ som udsolgt (se VIII A 84).
- Maj 5. Optegnelse af S. K. om Forskæl mellem Synd og Anfægtelse (VIII A 93).
- — 14. S. K. paabegyndt Journal NB³ (VIII A 107).
- — 16. H. Martensen udnævnt til Hofprædikant.
- Juni Plan for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“ (VIII A 180-184).
- — 28. Biskop Mynster faaet tildelt Rang i 1. Klasse Nr. 13.
- Juli S. K. paatænkt Rejse til Berlin, men i Stedet aflagt Besøg hos Christian VIII (se VIII A 249).
- Aug. 2. S. K. færdig med Tryk-Manuskript til „Kjerlighedens Gjerninger“ (VIII A 219).
- — 3. S. K. paatænkt Rejse til Stettin, og til Efteraaret „en ordentlig Udenlandsrejse i længere Tid.“ (VIII A 227).
- — S. K. i Underhandling med Boghandler Reitzel om dennes Overtagelse af Rest-Oplagene af de hos ham udkomne Skrifter

- af S. K.; tillige indledet Forhandling med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 227).
- 1847 Aug. S. K.s Optegnelse: „Fra nu af skulde der altsaa rykkes ind i det specifik Christelige“ (med Brug af „de occultis non judicat ecclesia“), „Synds-Forladelsen“, „Et strengere videnskabeligt Værk om den geistlige Talekunst med stadigt Hensyn til Aristoteles Rhetorik“. (VIII A 229).
- — S. K. foretaget Revision af sine ældre Dagbøger (se VIII A 231).
- — 14. S. K. tænkt paa Rejse til Berlin, men holdt tilbage bl. a. ved Tanken paa de indledede Forhandlinger med en Mand om Salg af Huset Nytorv Nr. 2. (VIII A 246).
- — 15. S. K. Samtale med Jørgen Jørgensen om Hamanns Ægteskab (se VIII A 251).
- — 16. S. K. besluttet at blive hjemme, begyndt en Badekur. „Imorgen bringes Manuscript [til „Kjerlighedens Gjerninger“] i Trykkeriet“. „Jeg føler nu Trang til i en dybere Forstand at komme til mig selv ved at komme nærmere til Gud i Forstaaelsen af mig selv. Jeg maa blive paa Stedet, og fornyes ind efter. . . . Mit Tungsind maa jeg see at faae nærmere fat Der rører sig Noget i mig, som tyder paa en Metamorphose.“ (VIII A 250).
- — Ideen til Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse.“ (VIII A 256).
- — Plan for Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 271-276).
- — 23. Boghandler Philipsen tilbyder S. K. 500 Rdl. for et nyt Oplag af „Enten—Eller“ paa 1000 Exemplarer; S. K. vil have 700 Rdl.
- — 27. S. K. prædiket i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen.
- — 28. Boghandler Philipsen vil kun give 500 Rdl. for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- — 30. S. K. nægter Boghandler Philipsen Forlaget for det nye Oplag af „Enten—Eller“.
- Septbr. 29. „Kjerlighedens Gjerninger. Nogle christelige Overveielser i Talers Form af S. Kierkegaard. Første og Anden Følge“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 229. — 2 + 224 + 203 SS.
- Oktbr. S. K. aflagt Besøg hos Christian VIII.
- — S. K. paatænkt under Titlen „Ungdoms-Arbejder“ at udgive: 1) Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv. 2) Lovtale over Efteraaret. 3) Rosenkilde som Hummer. 4) Skrift-Prøver. (VIII A 339).
- — 11. Billet til S. K. fra Professor F. C. Petersen med Tak for tilsendt Exemplar af „Kjerlighedens Gjerninger“.
- — 14. Brev til S. K. fra Magnús Eiríksson med Bøn om pekuniær Understøttelse.

- 1847 Oktbr. Datering for et oprindeligt Forord til den senere Fjerde Afdeling af „Christelige Taler: Taler ved Altergang om Fredagen“.
- — Ideen til Nr. III af „Indøvelse i Christendom: Fra Høiheden vil han drage Alle til sig“. (VIII A 371).
- — Ideen til Nr. II af „Indøvelse i Christendom: Salig Den, som ikke forarges paa mig“. (VIII A 381).
- Novbr. 3. Regine Olsen viet til Fridrich Schlegel i Vor Frelsers Kirke paa Christianshavn.
- — 4. S. K. Besøg hos Biskop Mynster: „Han sagde han havde meget travlt — saa jeg øieblikkeligt gik. Men han var ogsaa meget kold mod mig. Han er dog nok stødt for den sidste Bog [Kjerlighedens Gjerninger].“
- — S. K. paabegyndt Journal NB⁶ (VIII A 400).
- — Datering for Forord til Bogen om Adler i omlagt Skikkelse.
- Decbr. 1. S. K. afsluttet Omlægning af Bogen om Adler i dens tredie Skikkelse (VIII A 440).
- — 2. P. L. Møller, Kritiske Skizzer fra Aarene 1840—47, averteret i Adresseavisen Nr. 284.
- — 14. 15. 17. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Nyt Aftenblad Nr. 291. 292. 294. (VIII A 496).
- — — J. P. Mynster, Prædikener holdte i Kirkeaaet 1846-47, averteret i Adresseavisen Nr. 294.
- — 20. Anmeldelse af „Kjerlighedens Gjerninger“ i Berlingske Tidende Nr. 297.
- — 23. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 302.
- — 24. S. K. tilskødet Ejendommen Nytorv 2 til Christiane Elisabeth Bütow f. Schöne, Enke efter Vexelmægler F. C. Bütow (Lavværg A. T. Hagen); Købesum 22000 Rdl., hvoraf 10000 Rdl. kontant, Resten i 4 p. Cts Prioritets-Obligationer paa 5000 og 7000 Rdl. henholdsvis til S. K. og Broderen. Skødet (tinglæst 3. Jan. 1848) indeholder Klausul om S. K.s Fraflytning af Lejligheden „søndre Halvdel af 1. Sals Etage“ til Paaskedag 1848.
- — Udkast til „Introduktion“ til Afhandlingen „Har et Menneske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ (VIII A 469). — Datering af Forordet i den endelige Udarbejdelse til Afhandlingen.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB⁴ (VIII A 483).
- — Plan for Tredie Afdeling af „Christelige Taler: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“. (VIII A 486).
- — Idee til „Sygdommen til Døden“. (VIII A 497).
- 1848 Jan. Instrux for Anden Afdeling af „Christelige Taler: Stemninger i Lidelsers Strid“. (VIII A 504).
- — Udkast til paatænkt Subskriptions-Indbydelse af S. K. paa „Opbyggelig Læsning“, et Fjerdingaarsskrift begyndende fra 1. Juli.
- — 20. Christian VIII død.

- 1848 Jan. 25. M. Goldschmidt, Nord og Syd. Et Maanedskrift. Første Kvartals 2. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 20.
- — 28. S. K. afsluttet Lejekontrakt med Garvermester Gram om Lejligheden Hjørnet af Rosenborggade og Tornebuskegade 156, fra April Flyttedag; aarlig Leje 290 Rdl.
- Febr. 11. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg, Kirkeligt Tidsskrift. 1. Hefte averteret i Adresseavisen Nr. 35. (VIII A 545).
- — Plan for en ny Bog af S. K. under Titel: „Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom“, hvori „Sygdommen til Døden“ anføres som en Afdeling. (VIII A 558). — Anfægtelser med Hensyn til Udgivelsen af „Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse“.
- Marts 6. Manuskript til „Christelige Taler“ indleveret i Trykkeriet.
- — 8. Artikel af Professor Sibbern om Goldschmidts „Nord og Syd“, i nyt Aftenblad Nr. 57.
- April Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile“. (VIII A 637-639).
- — 19. S. K.s Optegnelse: „Mit hele Væsen er forandret. Min Skjult-hed og Indesluttethed er brudt — jeg maa tale“. Besøg af Lægen Oluf Bang. (VIII A 640).
- Udkast til: „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (VIII A 643).
- — 24. 2. Paaskedag. S. K.s Optegnelse: „Nei, nei min Indesluttethed lader sig dog ikke hæve idetmindste ikke nu“.
- — 26. „Christelige Taler af S. Kierkegaard. Første Afdeling: Hedningenes Bekymringer. Christelige Taler. Anden Afdeling: Stemninger i Lidelsers Strid. Christelige Taler. Tredie Afdeling: Tanker som saare bagfra — til Opbyggelse. Christelige Foredrag. Fjerde Afdeling: Taler ved Altergang om Fredagen. Christelige Taler“. (Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 101. — 103 + 74 + 96 + 77 SS.
- Maj 11. Brev til S. K. fra Sognepræst F. L. B. Zeuthen med Tak for „Kjerlighedens Gjerninger“ og Bemærkning om Næringsorg. (VIII A 644).
- — — Optegnelser af S. K. om Synds-Forladelse og Tro. „Forunderligt, hvor dog Guds Kjerlighed overvælder mig . . . nu er der vaagnet et Haab i min Sjæl, at Gud dog kunne ville hæve hiin mit Væsens Grund-Elendighed“. (VIII A 649. 650).
- — 13. S. K.s „Rapport angaaende Sygdommen til Døden“. (VIII A 651).
- — 15. S. K. paabegyndt Journal NB⁵. (IX A 1).
- — Idee til en ny Pseudonym: Anticlimacus. (IX A 9).
- Maj-Juni Udkast til Nr. I af „Indøvelse i Christendom: Kommer hid alle I som arbeide og ere besværede, jeg vil give Eder Hvile.“ (IX A 33).

- 1848 Juli 16. S. K. paabegyndt Journal NB⁶. (IX A 152).
- — 20. S. K.s Optegnelse: „Og nu maa Læren om Syndsforladelsen for Alvor frem. Titlen kan blive: Helbredelsen fra Grunden, eller Syndernes Forladelse og Forsoningen. Forinden bliver det dog rigtigst at skrive en mindre Bog „Salig Den, som ikke forarges paa mig“.“ (IX A 176).
- — 24.-27. Feuilleton-Artikler af S. K. i Fædrelandet Nr. 188-191 (underskrevet Inter et Inter): „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“.
- Aug. S. K.s Optegnelser: „Det bliver dog vistnok det Rigtige: engang at give Samtiden et bestemt og ikke-redupliceret Indtryk af hvad jeg siger mig selv at være, hvad jeg vil o: s: v:“. (IX A 212).
- „ . . . Mit Helbred er meget svagt, og denne Tanke har faaet megen Magt over mig, at jeg nu skulde døe“. (IX A 216).
- Reflexioner over „indirecte“ og „directe Meddelelse“. (IX A: 218. 221-224. 233-235). — Forholdet til Rasmus Nielsen. (IX A 229-231).
- — Bogen om Adler omlagt til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“ I-VI. (IX A 216).
- — 21. S. K. paabegyndt Journal NB⁷. (IX A 252).
- — 23.-26. Onsdag-Lørdag: „de for mig mærkelige Dage (især Torsdagen eller Natten fra Onsdag til Torsdag, hvor jeg havde ladet være at bede for R[asmus] N[ielsen], fordi jeg havde været lidt utaalmodig paa ham . . . atter taget hendes Forhold [Regine Olsen] frem“. (IX A 262).
- — 26. S. K. kørt til Fredensborg, truffet Etatsraad Olsen (Regine Olsens Fader) i Skipper-Alléen og søgt Samtale med ham, men han unddraget sig. (IX A 262).
- Septbr. 1. S. K. prædiken i Frue Kirke ved Skriftemaal før Altergang om Fredagen (Thema: „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“). — Udkast til Taler over: „Ypperstepræsten“ og „Pharisæeren og Tolderen“. (IX A: 266-269. 272).
- Oktbr. Datering for Optegnelse, Forord og Efterskrift til „En Cyclus ethisk-religieuse Afhandlinger“. (IX B: 8.10.11.14.24).
- Novbr. S. K.s Optegnelse: „Meget anstrenget er jeg dog, men nu har jeg ogsaa snart naaet Maalet. Det Skrift „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ er nu saa godt som færdigt“. (IX A 293).
- — S. K.s Optegnelser om „en ganske egen Anfægtelse“. (IX A 331-334).
- — 26. S. K. paabegyndt Journal NB⁸. (IX A 376).
- Novbr.-Decbr. S. K.s Plan om at udgive et Bind: „Fuldendelsens samtlige Værker“. (IX A 390).
- Decbr. Datering for Renskrift til Afhandling af S. K.: „Hr. Phister som Captain Scipio (i Syngestykket „Ludovic“) En Erindring og for Erindringen“, underskrevet Procul. (IX B 68).
- 1849 Jan. 1. S. K. i Vor Frelzers Kirke, Visby prædiken (X¹ A 2).

- 1849 Jan. 2. S. K. paabegyndt Journal NB⁹. (X¹ A 1).
- — Plan til Forord til „Fuldbringelsens samtlige Værker“. (X¹ A 45).
- — Spørgsmaalet om Udgivelse af det færdigt liggende Forfatterskab tages op: først Embedsstilling, saa Udgivelse; „Dommen over Christenheden“ med Mærket „digterisk, uden Myndighed“. (X¹ A 56).
- — Modreflexioner: 2det Oplag af „Enten—Eller“ maa have Ledsagelse i Retning af det Religiøse. (X¹ A 74).
- — Betænkeligheder ved Udgivelsen af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“; „En Cyclus ethisk-religiøse Afhandlinger“ tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 78.79).
- Febr. 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁰. (X¹ A 81).
- — 19. De „Tre Noter“ (af Bilagene til „Synspunktet“) tænkes som Ledsagelse til 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 115-118).
- — S. K.s Reflexionskamp om Forholdet til Christus som „Forbillede“ (Tanken om „Martyriet“) og som „Frelser“ („Forsoningen“). (X¹ A 132-135).
- — Optegnelse med Exempel paa christelig Opvækkelse i „Situation“. (X¹ A 136).
- Marts Genoptagelse af Tanken om at „træde i Karakter“ ved Udgivelse af Forfatterskabet med „Dommen over Christenheden“. (X¹ A 138 med flere).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster og ladet et Ord falde om Ansættelse ved Pastoral-Seminariet. (X¹ A 167).
- — Optegnelse om „Vidnesbyrdet“ som „den Form af Meddelelse der sandest træffer Midten mellem ligefrem og indirecte Meddelelse“. (X¹ A 235).
- — S. K. er i Gang med Udarbejdelsen af de tre „gudelige Taler“ om „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“.
- April Tilbageslag i Retning af „ikke at forvildes ved altfor eensidigt at stirre paa Christus som Forbilledet“. (X¹ A 246).
- — Talerne om „Lilien og Fuglen“ bestemmes til Ledsagelse af 2det Oplag af „Enten—Eller“. (X¹ A 250).
- — S. K. har udarbejdet „Regnskabet“ („En Note“), koncentreret Extrakt af „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“, men det skal ikke udgives. (X¹ A 266).
- — S. K.s „Følgeblad“ til „Regnskabet“ med Beretning om „hvad der blev ham fortalt allerede som Barn: at man spyttede paa Christus, at Mængden („de der gik forbi“) spyttede ad ham og sagde: tvi Dig“. — „Dette har jeg gjemt dybt i mit Hjerte . . . denne Tanke er mit Liv“. — Indført i Journalen (X¹ A 272).
- — Tanken om at „træde i Karakter“ stemples som „selvplagerisk“ (X¹ A 273. 275), som „Blanding af Tungsind og Religiøsitet“ (X¹ A 280).

- 1849 April 25. S. K. slaaer fast, at han i Forhold til det højeste christelig-religiøse Ideal: at blive „Sandhedsvidne“, maa nøjes med at blive dets „ulykkelige Elsker“ („Digteren“). (X¹ A 281).
- Maj 2. S. K. paabegyndt Journal NB¹¹. (X¹ A 295).
- — 4. Tilbageslag i Retning af at „træde i Karakter“; S. K. bestemmer at udgive de to Afhandlinger af „Cyclus“: III. „Har et Menne-ske Lov til at lade sig ihjelslaae for Sandheden?“ og VI. „Om Forskjellen mellem et Genie og en Apostel“. (X¹ A 302).
- — 5. De to Afhandlinger af „Cyclus“ er bleven sendt til Giødwad. (X¹ A 302). — „Mørkt seer det ud; og dog er jeg saa rolig. Denne min Geburtsdag vil blive mig uforglemmelig!“ (X¹ A 309).
- — 14. 2det Oplag af „Enten—Eller“ og „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen. Tre gudelige Taler“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 111. — 51 SS.
- — 15. S. K. modtager med Bud Billet fra Fredrika Bremer, om hun kan vente hans Besøg Christi Himmelfartsdag (17. Maj); S. K. sender hende Afslag. (Se E. P. VI, S. 622).
- — 19. „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ (Gyl-dendalske Boghandling. Trykt hos Louis Klein) averteret i Adresseavisen Nr. 116. — 85 SS.
- — — „Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philoso-phien. 1. Deel“, averteret i Adresseavisen Nr. 116.
- — Tanken om at bryde af som Forfatter efter egen fri Beslutning karakteriseres som „verdslig-stolt“: „at meddele Sandhed er religiøust, fordi man anseer det for Pligt at udsætte sig for den Lidelse, som er forbunden med at forkynde det Sande“. (X¹ A 413).
- Juni Tilbageslag: „Nei, nei, jeg kan ikke, og det er jo ogsaa som en Umulighed at jeg skulde nu kunne svinge mig høiere og dristi-gere end da jeg var begunstiget ved at have Formue“. (X¹ A 421).
- — 4. Reflexionskampen om „Pseudonymitet“ indledes: „Som den Flod Guadalquivir etsteds styrter sig under Jorden og saa atter kommer frem: saaledes maa jeg nu styrte mig i Pseudonymitet . . . og væsentligen bliver der saa at gjøre Noget i Retning af Embedssøgen og saa Reisen“. — Tilbageblik paa det „Idee-Slag“ der har staaet. (X¹ A 422).
- — S. K. har været hos Biskop Mynster, Besøget kun ganske kort, S. K. faaet Indtrykket: „indlade sig vil han ikke“. (Se X¹ A 497).
- — Motto til Skrifterne til „Indøvelse i Christendom“: „Jeg føler mig ikke stærk nok til at ligne Dig saaledes, at jeg dæer for Dig eller Din Sag; jeg nøies med det Mindre, med tilbedende at takke Dig, at Du vilde døe for mig“. (X¹ A 425).
- — Hjærtesuk over ikke længere at have Raad til at være Forfatter. (X¹ A 442).

- 1849 Juni Optegnelse om Syndsforladelsens og Forsoningens Forhold til Begrebet „Straf“, „en virkelig Transsubstantiation i Forhold til Straf“. (X¹ A 462).
- — Optegnelse om Tungsinds-Anfægtelser overfor Tanken om Kristus som „Frelser“. (X¹ A 477. 478).
- — 22. S. K. søgt Biskop Mynster forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 23. S. K. søgt Kultusminister Madvig forgæves. (Se X¹ A 497).
- — 24. 25. S. K. igæn ude i Tanken om at „træde i Karakter“, „at Gud ikke er tjent med Mennesker der klikke i det afgjørende Øieblik“. — „Dersom Positionen ikke tages nu i dette Øieblik, eller dog nu snarest muligt, er Total-Virkningen af Forfatter-Virksomheden tabt; endsige da, naar jeg nu først skulde lade nogen Tid gaae hen, (og hvo veed hvorlænge) søge ind paa Embedsveien, og saa udgive det Øvrige lidt efter lidt og pseudonymt“. (X¹ A 494. 499).
- — 25. S. K. har været hos Biskop Mynster, men er bleven afvist med, at han ikke havde Tid. (Se X¹ A 497).
- Natten mellem 25. og 26. Regines Fader, Etatsraad Olsen, død.
- — Tanken om Udgivelse af „Synspunktet“ igæn opgivet, men S. K. bestemt sig for Udgivelsen af „Sygdommen til Døden“; han har sat sig i Forbindelse med Bianco Lunos Bogtrykkeri og faaet Meddelelse om, at det kan begynde Trykningen strax. (X¹ A 508. 509).
- — 27. [?] S. K. om Aftenen faaet Kundskab om Etatsraad Olsens Død.
- — Natten mellem 27. og 28. [?] S. K. sovet uroligt, med Repliker pro et contra i Samtale med sig selv.
- — 28. [?] Manuskript til „Sygdommen til Døden“ afleveret i Trykkeriet; den endelige Bestemmelse bliver, at Pseudonymen „Anti-Climacus“ sættes paa Titelbladet som Forfatter, S. K.s Navn kun som Udgiver. — „Jeg maa beklage og anklage mig selv for, at der virkelig i adskilligt af det Foregaaende som er optegnet i denne Journal findes Forsøg paa at exaltere mig selv, hvilket Gud vilde tilgive mig. Jeg er hidtil en Digter ubetinget ikke mere, og det er en fortvivlet Kamp for at ville gaae ud over min Grændse“. (X¹ A 510).
- — Optegnelser: „Den Afvei ligger dog kun altfor nær, at ville reformere, opvække hele Verden — istedetfor sig selv, og er ret en Afvei for urolige Hoveder med megen Phantasie . . . Denne Feil har jeg ogsaa, at jeg bestandigt digtende ledsager mig selv, og nu fordrer næsten fortvivlet af mig selv, at jeg skal handle saaledes som det vilde være i Charakteren“. (X¹ A 513). — „Der er egentlig skeet noget Andet. Den hele Lidelse med Reflexions-Arbeidet i den senere Tid, er egentlig blevet min egen Opvækelse. Først nu kan jeg sige, at Christus er kommet saaledes til at vise sig for mig, at der ved en Frelser forstaaes En, som hjælper En ud af sin Elendighed, ikke blot En, som hjælper En at bære den“. (X¹ A 518).

- 1849 Juli 1. (Søndag). Regine „med hele Familien“ været i Helliggeistes Kirke (til Højmesse-Prædiken af Kolthoff); S. K. ogsaa været til samme Prædiken: „Hun naaede . . . at vi omtrent mødtes, idet jeg passerede ned fra Pulpituren. Hun ventede maaskee dog, at jeg skulde have hilst. Jeg holdt imidlertid Øinene hos mig selv“. (Se X¹ A 570).
- — 19. S. K. paabegyndt Journal NB¹². (X¹ A 542).
- — — „Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen.“ averteret i Berlingske Tidende Nr. 169.
- — 22. (Søndag) S. K. i Helliggeistes Kirke til Højmesse-Prædiken af Kolthoff. (Se X¹ A 570).
- — — Anmeldelse af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger“ i Dansk Kirketidende 4. Bind, Sp. 718f. (Se X¹ A 551).
- — 30. „Sygdommen til Døden. En christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse. Af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard“. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri) averteret i Adresseavisen Nr. 176. — [VIII] + 136 SS.
- Aug. S. K. paabegyndt Læsningen af Martensens Dogmatik. (Se X¹ A 553 og flere Optegnelser).
- — 24. Datering for S. K.s Optegnelser: „Mit Forhold til „Hende“. Noget Digterisk“, indført i et særskilt Bind.
- — 26. Datering for Optegnelse om „Hende“ i Journalen. (X¹ A 659).
- — 31. „Den evangeliske Kirkeforfatnings Oprindelse og Princip, dens Udartning og dens mulige Gjenreisning fornemmelig i Danmark. Et udførligt kirkeretligt og kirkehistorisk Votum for virkelig Religionsfrihed. Af Dr. A. G. Rudelbach.“ averteret i Adresseavisen Nr. 204.
- Septbr. 12. Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849) averteret i Adresseavisen Nr. 214.
- — Datering for Forordet til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Toldereñ“ — „Synderinden“.
- — 28. S. K. paabegyndt Journal NB¹². (A 69).
- Oktbr. 15. „Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen“, averteret i Adresseavisen Nr. 242.
- — Optegnelse: „ . . . hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring. Lad En, der ret er sig bevidst at være en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken

- Forvandling, naar det bliver ham tydeligt, at Christus er Frelseren, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øjeblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øjeblikke." (Se A 136).
- 1849 Oktbr. Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (A 147).
- — 29. Manuskript til de tre Taler „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“ afleveret i Bogtrykkeriet. (Se A 148).
- — 30. S. K.s Broder holdt Foredrag i Roskilde Præstekonvent, med Omtale af de „Tvende ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger. Af H. H.“ og Sammenstilling af Martensen og S. K. som repræsenterende henholdsvis „Besindigheden“ og „Extasen“.
- Novbr. 1. Anmeldelse af Rasmus Nielsens Skrift: Mag. S. K.s „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten Nr. 256.
- — 9. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁴. (A 164).
- — Optegnelse med Tilbageblik paa Tilblivelsen af den nye Pseudonym Anti-Climacus. (A 177).
- — 13. „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ — „Synderinden“, tre Taler ved Altergangen om Fredagen. Af S. Kierkegaard. (Paa Universitetsboghandler C. A. Reitzels Forlag. Bianco Lunos Bogtrykkeri), averteret i Adresseavisen Nr. 267. — 42 SS.
- — Optegnelse om „at blive ædru“. (A 178).
- — Optegnelse om „Anfægtelse“. (A 182).
- — Optegnelse med Anordning af Forordene til „Indøvelse i Christendom“. (A 200).
- — 19. S. K. skrevet til Schlegel med et Brev til „hende“. (Se A 210. Kske Papirer, S. 131 ff.).
- — 21. S. K. har modtaget Skrivelse fra Schlegel med Brevet til „hende“ indlagt uaabnet. (Se A 210).
- Decbr. 16. P. Chr. Kierkegaards Foredrag i Roskilde Præstekonvent trykt i Dansk Kirketidende Nr. 219.
- — 22. „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling“ af P. M. Stilling, averteret i Berlingske Tidende Nr. 303.
- — 28. „Aanden i Naturen“ af H. Chr. Ørsted, anmeldt i Berlingske Tidende Nr. 306. (Se A 302).
- 1850 Jan. 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁵. (A 329).
- Febr. 14. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁶. (A 468).
- — Optegnelse: „Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro“. (Se A 493).
- — Optegnelse: „Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu . . . den Bekymring for mine Finantzer . . . i ethvert Fald kan jeg ikke holde ud længere . . .“. (Se A 511).

- 1850 Febr. Optegnelse: „Angaaende Skrifter om mig selv . . . jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den sidste Produktivitet være udgivet efter min Død . . . Imidlertid jeg døde ikke . . . Opdragelsen har været: efter [i 1848] at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person . . . Lad Samtiden selv forordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget . . .“ (Se A 515).
- Marts 2. „Journalistisk Fripostighed“, Artikel af E. Schack i Fædrelandet Nr. 52. (Se A 588).
- — Optegnelser om Læsningen af det Nye Testamente („Brevet fra den Elskede“), Udkast til Skriftet „Til Selvprøvelse“ I. (A 555-556).
- — 6. S. K. paabegyndt Journal NB¹⁷. (A 574).
- — 8. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „I Anledning af Hr. Schacks Artikel i „Fædrelandet“ af 2den Marts.“ (Se A 588).
- — 11. „Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [Magnús Eiríksson]“, averteret i Adresseavisen Nr. 59. (Se A 601).
- — 18. E. Schack: afsluttende Artikel i Striden med Goldschmidt, i Fædrelandet Nr. 65. (Se A 588).
- — 26. Goldschmidt i „Nord og Syd“: „Hr. Schacks Bedrift“. (Se A 588).
- April Optegnelse: „ . . . En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden . . .“ (Se A 619).
- — Optegnelse: „Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen.“ (A 632).
- — Optegnelse: „Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflecteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflecteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende. Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjørelser . . .“ (Se A 636).

FORKLARING TIL DE AF UDGIVERNE I TEXT OG NOTER BENYTTETEGN OG FORKORTELSER M. M.

Med *Kursiv* betegnes Udgiver-Bemærkninger.

- *U. D.* i Marginen betegnes de udatede Stykker.
- [†] [*] osv. betegnes at † * osv. ikke findes i Original-Manuskriptet, men er tilføjet af Udgiverne.
- almindeligt Tryk i < > betegnes Tilføjelser af S. K. selv indenfor Textens Plads i Original-Manuskriptet (se Fortale I, S. XX).
- — — i ≤ ≥ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Marginen i Original-Manuskriptet (se Fortalen VII.2, S. IX).
- — — i < ≥ betegnes Tilføjelser af S. K. selv i Original-Manuskriptet begyndende indenfor Textens Plads fortsat og sluttende i Marginen.
- — — imellem | | betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blyant af S. K.
- — — imellem || || betegnes Afsnit, der i Original-Manuskriptet er udslettede med Blæk af S. K.
- I, II, osv. efterfulgt af Nummer- eller Side-Angivelse henvises til de foregaaende Bind af denne Udgave.
- Ktl. Nr. betegnes Nummer i den trykte: „Fortegnelse over Dr. Søren A. Kierkegaards efterladte Bogsamling, som bort-sælges ved offentlig Auction Tirsdagen den 8de April 1856 og følgende Dage“ osv.
- S. V. — „Søren Kierkegaards samlede Værker udgivne af A. B. Drachmann, J. L. Heiberg og H. O. Lange“.
- Kske Papirer — „Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen. Udg. af Raphael Meyer“ (Kbh. 1904).

A

JOURNALEN

1849 7. Septbr.—1850 18. April.

1849

Mit Standpunkt cfr. p. 230. [A 45]

Noget mig selv betræffende p. 262. [A 61]

Om Aaret 1848 i Forhold til mig p. 273. [A 66]

1
U. D.

Texter til 3 Fredags-Taler p. 226. [A 39.40]

Dto til Dto p. 242. [A 50]

Dto til Dto p. 244. [A 51]

Dto p. 261. [A 60]

2
U. D.

#

7 Sept. 3

[I Marginen: Om hende.]

Om „hende“

Septbr. 7.

Saa dyr maatte denne Pige blive mig, eller saa dyr maatte jeg
religieust gjøre mig hende.

Hun selv bønfoldt med Taarer og Besværgelser (for Jesu Christi
Skyld, ved Mindet om min afdøde Fader) ikke at forlade hende,
jeg maatte saa forresten gjøre ved hende Alt ubetinget Alt, hun
vilde ubetinget finde sig i Alt og dog takke mig hele sit Liv igjen-
nem for sit Forhold til mig som for den største Velgierning. Fa-
deren, som forklarede min Adfærd af Særhed, bad og besvor mig
ikke at forlade hende, „hun var villig til at finde sig ubetinget i
Alt“, hvad ham selv og øvrige Familie angik, da lovede han mig
paa det Høitideligste, hvis det var Det, jeg ønskede, at aldrig han
eller nogen af hans Familie skulde sætte sin Fod over min Dør-
tærskel, saa snart jeg blev gift med hende, der skulde være saa
ubetinget i min Vold, som havde hun hverken Slægt eller Venner.

¹ hende] sml. 18. X¹A671 og Sammenvisninger.

1849

Nu saa kunde jeg jo have ladet mig vie til hende (hvis ellers her ikke laae Vanskelighederne indvortes i mig) jeg kunde saa paa en nem Maade forpligtet Alt i Taknemlighed, forresten aldeles været Tyran, og bestandigt havende dette frygteligt Tvingende i min Magt, at det jo var en Velgierning, jeg havde gjort mod hende. I Sandhed havde jeg gjort det, saa havde jeg været en Skurk; jeg havde lumpent, himmelraabende lumpent benyttet en ung Piges Vaande, der bragte hende til at sige hvad der aldrig burde eller kunde være saadant meent. Imidlertid havde hun vel forsaavidt ikke Uret, at hun nok forstod, at besluttede jeg blot at tage hende, saa gjorde jeg vistnok Alt, hvad jeg formaaede for at gjøre hende Livet værd at leve. Det vil sige, hun troede mig.

Saa var jeg da blevet gift med hende. Lad os antage det. Hvad saa? I Løbet af et halvt Aar, i mindre Tid havde hun oprevet sig selv. Der er — og dette er baade det Gode og det Onde hos mig — noget Geisteragtigt ved mig, Noget, som gjør, at Ingen kan holde ud med, der skal see mig til daglig Brug og saa have et virkeligt Forhold til mig. Ja i den lette surtout, i hvilken jeg i Almindelighed viser mig, saa er Sagen en anden. Men hjemme vil det mærkes, at jeg i Grunden lever i en Aande-Verden. Jeg havde været forlovet med hende 1 Aar, og hun kjendte mig dog egentlig ikke. — Altsaa hun havde været sprængt. Mig havde hun saa formodentlig igjen ogsaa forqvaklet, thi jeg var bestandigt kommen til at forløfte mig paa hende, fordi hendes Virkelighed i en vis Forstand var for let. Jeg var hende for tung og hun mig for let, men begge Dele kan ganske rigtigt føre til at forløfte sig. — Saa var jeg formodentlig blevet til Ingenting; eller maaskee jeg var blevet udviklet alligevel, men hun vilde have været mig en Plage, og just det, at jeg saae hende aldeles forkeert anbragt ved at være gift med mig. — Saa var hun da død. Og saa, saa havde Alt været forbi. At tage hende med til Historien naar hun <var> blevet min Kone: nei, det lader sig ikke gjøre. Hun maa gjerne blive Madame og Frue, men hun maa være bevaret i Charakteren af at være min Elskerinde ikke mere, det maa lægges an til at blive en ulykkelig Kjerligheds-Historie, og for mig, hun den El-

skede „hvem jeg skylder Alt“: see saa skal Historien tage hende, det skal jeg nok lære Historien.

Sagen er ganske simpel. Min Forstand sagde mig tydeligt nok, at det jeg vilde gjøre, var det rigtige, det eneste Rigtige. Men havde jeg ikke havt Samvittigheds-Forholdet til at holde paa mig, saa havde hun seiret. Jeg havde ikke vovet alene paa min Forstands Reflexion at byde hendes Taarer, hendes Besværgelser, Faderens Lidelser, mit eget Ønske Trods — og jeg havde givet efter. Men jeg maatte gennemkæmpe Sagen paa langt høiere Sted, og deraf min Urokkelighed, der blev forstaaet som Hjerteløshed. Paa den anden Side, havde jeg ikke havt Samvittigheds Forholdet, var Sagen aldrig kommet til den Yderlighed, jeg havde vel givet efter før. Hun var virkelig kommet til at give sig altfor stærkt hen, og Spørgsmaalet vilde altid blive, om hun kunde forvinde det.

Min Forstand sagde mig. Hun kan tage Schlegel. Hun havde selv tilstaaet mig senere, at var jeg i sin Tid ikke kommet, havde hun vel forlovet sig med Schlegel. Saaledes var Sagen altsaa i Orden. Og hvo veed, den lille Pige, der meente, at min Stolthed var Skyld i, at jeg forlod hende, hvo veed, maaskee var hendes Stolthed Skyld i, at hun i sin Tid foretrak mig. Efter hvad hun nu havde gennemgaaet med mig, vilde Forholdet til Schlegel endogsaa kunne blive smukt. Hun fik da en Mand, en brav Mand som hun dog engang havde elsket. Hun vilde saa qvindeligt blive, indsat i sin Ret, thi hendes Liv vilde faae stor Betydning for ham, han vilde taknemlig paaskjønne hver Samlivets Dag og Time, al hendes elskelige Ynde. Og i Sandhed hvis ikke, saa er han et Fæ. Ak, jeg er nu engang noget geisteragtig, og mig vilde det have været en Qval at see al denne elskelige Ynde af en Tilbedende ødslet paa mig, ret som var det ikke uendelig værdifuldt, ret som laae Feilen hos hende, og ikke hos mig; men ud af den Vildfarelse havde jeg dog aldrig faaet hende, thi hun var overvældet, og vilde være blevet det langt frygteligere ved at leve dagligt sammen med mig i mit Hjem. — Saa vilde igjen hendes Forhold til mig blive ordnet smukt. Hun blev ingen Tiggerske i mit Huus, men den Elskede, den eneste Elskede. Saa tilhører hun Historien.

1849

Jeg hænger ikke synderlig fast ved Livet, men vil gjerne døe. Den Dag jeg døer, er hendes Vilkaar misundelsesværdigt. Hun er lykkelig gift, og hendes Liv har Betydning som sjældent en Kones for Manden, der vistnok sikkre er langt fra at tilbede hende — og saa udtrykker mit Liv, at hun var den eneste Elskede, min hele Forfatter Tilværelse skal accentuere hende. Og om ikke før, i Evigheden vil hun forstaae mig. 3

Blad fjærnet af Journalen

Men hvad mig selv angaaer, da bliver det mig tydeligere og tydeligere, at det er Styrelsen, der har brugt hende til at fange mig. Hendes Mulighed, det var den der skulde udvikle mig, og saa Ansvarer i Guds Forholdet.

Fanges skulde jeg. Og jeg maatte fanges derved, at jeg i dybeste Forstand kom til at stride med mig selv. Derfor maatte den anden Part i en vis Forstand være En, som Ingen var, en Gjenstand og dog atter ikke en Gjenstand, et uforklarligt Noget, der ved at bukke under bragte mig til at stride med mig selv. Dertil brugtes en Kvinde, en Kvinde der qvindeligt strider ved Svaghed. Og yndig maatte hun være, for desto mere at kunne røre — desto vissere kom jeg til at stride med mig selv. Og saa ung maatte hun være, at atter hendes Ungdom maatte lægge hele Ansvarer paa mig og byde mig at overtage hendes Partes — og desto mere kom jeg til at stride med mig selv. Saa ung maatte hun være, at Faderen, næsten betragtede hende som et Barn, følte sig desto mere opfordret til at lægge hele Ansvarer over paa mig.

Saa fangedes jeg, eller jeg maatte fange mig selv i Guds Forholdet. Da saa det var skeet, saa var det som Styrelsen sagde: see hvad hende angaaer, saa skal der nok blive sørget for hende, hun skal slippe meget godt derfra. Men Du er fangen. Hun kan hverken løse eller binde Dig, intet Udfald kan hverken gjøre fra eller til, thi Du er fanget i Ansvarer, og fanget til mig.

Paalangs i Marginen til 3:

Forresten kunde det virkelig være ønskelig, om En med Bestemthed kunde sige mig, hvorvidt jeg <i dette Øieblik> har nogen Navnkundighedens Anseelse (thi historisk veed jeg vel at min Betydning skal vise sig, men jeg har jo altid forestillet mig at skulle lide) eller det allerede er lykkedes Pøbelagtigheden og fornem Misundelse at gjøre mig til en halvgal Særling. Hvis dette Sidste er Tilfældet, saa besidder <jeg> jo Intet, som jeg kan siges at fordele hende for. Derfor har jeg jo ogsaa tænkt mit Liv lidende, jeg søgte det først ved „Forførerens Dagbog“, det mislykkedes, men det lykkedes med Corsaren. Den Gang da jeg havde nogen Anseelse, da var hun først ikke forlovet, saa dog ikke gift, og endeligen levede Etatsraaden, hvis Død egentlig har bragt mig til at tænke paa, om hun dog ikke har meent, at det var ham der var til Hinder. Men selv da hun var blevet gift, maatte der jo dog gaae nogen Tid førend hendes Ægteskab kunde antages at have consolideret sig — og saa, saa var jeg allerede langt henne i det med Pøbel-Forfølgelsen. — Skulde mit Liv vende sig saaledes, at jeg pludselig staaer med Anseelse i Øieblikket, saa skal hun tages ind. Men mit Liv er lagt lidende an. Mit Ønske er at døe før hende, og længe vil det vel ikke vare: saa skal den Navnkundighed, der er mig vis, tilhøre hende.

⁴
U. D.

Aphorisme. <cfr. p. 158 i denne Journal.>

Eet er at profitere (profiteri) en Tro, en Viden, en Kunnen, et Andet at have Profit deraf.

⁵
U. D.

Rette et Angreb mod nogen enkelt bestemt <navngiven> Mand kan jeg ikke; thi i samme Øieblik gjør jeg jo paa een eller anden

⁶
U. D.

⁴Corsaren] sml. 48. X¹A 657, S. 410 og Sammenvisninger. Etatsraaden... Død] se til X¹A 568. Pøbel-Forfølgelsen] sml. 7. X¹A 676 og Sammenvisninger. Ønske er at døe] sml. 61. X¹A 501 og Sammenvisninger.

⁵p. 158] 5: X¹A 666.

1849

Maade en Concession i Retning af et Publikum, der skulde være Instants. Og saa vil jeg hellere lade Enhver passere upaataalt end at gjøre denne Concession.

#

7 U. D. Civilisationens Stigen, de store Byers Opkomst, Centralisationerne og hvad der svarede til Alt Dette og væsentlig frembragte det: Pressen som Meddelelses-Middel har givet hele Tilværelsen en aldeles forkeert Retning. Den personlige Existeren hørte op. Ganske bogstaveligen at tage Livets Daglighed til sin Scene, at gaae ud og lære paa Gaden blev mere og mere afskaffet, tilsidst complet den latterligste Overdrivelse.

Al Reformeren, forsaavidt der var nogen, tog nu eensidigen sin Retning mod Regjering.

At reformere „Mængden“ ja det faldt da intet Menneske paa, tilsidst blev man enig om og fuldt og fast forvisset om, at en saadan Idee kun kunde opkomme i en Daarekiste — og dog er det egentlig Ideen af det at reformere.

Man lod „Mængden“ bestaae, og egentlig var det denne Kategorie eller det var Det ved Hjælp af hvilken Pressen <—> reformerede Regjeringen, ved Hjælp af Mængden.

Dette maatte mere og mere afsætte et Uorganisk i Staterne. Det bliver Publikum, og her ligger ogsaa Proletariatet.

Men at ville reformere Mængden — ja nu da man dog endeligen begynder at faae Øinene lidt op, Enhver gyser tilbage han forstener af Forskrækkelse.

Og dog er Det egentlig det at reformere. Og her ligger egentlig Martyriet. Hvad er ogsaa det at blive forfulgt af Regjeringen mod det daglig hver Time paa Dagen at forfølges af disse Tusinder og Tusinder.

I den Grad dominerer Menneske-Frygt, at blot det at drage Menneskenes Opmærksomhed paa sig er Undergangen; om det

¹ Pressen] sml. 17. X¹A 475 og Sammenvisninger. Mængden] sml. 8. X¹A 676, S. 428 og Sammenvisninger. Martyriet] sml. 4.10.

er for en god Sag eller for Intet eller for Forbrydelse, det gjør hverken fra eller til.

Men nu er det umuligt at virke for det Gode, det Sande og Deslige efter en ordentlig Maalestok uden at drage Opmærksomheden paa sig, og saaledes er Undergangen vis.

„Opmærksomheden“ især siden den vanvittigt er blevet potenseret ved Hjælp af Dag-Presse, Opmærksomheden er det tilintetgjørende Princip, der vil dræbe „den Enkelte“. Og paa den anden Side kun „den Enkelte“ kan virke i Sandhed for Sandhed.

Dersom Christus levede nu, vilde „Opmærksomheden“ gjøre den meest fortvivlede Anstrengelse, om det ikke skulde kunne lykkes den at qvæle ham. Hver Journal vilde hver evige Dag indeholde Artikel om ham. Hver den mindste Ubetydelighed om ham, vilde i de 10,000 Exemplarer udbredes over hele Landet. Alt vilde blive opdrevet for om muligt at gjøre Forholdet vanvittigt.

Og dog, det er af den Vei Verden skal frem. Hvis ikke, saa er Christendommen en Chimaire.

Tilværelsens Mønster i vor Tid udtrykker at Christus er en Chimaire; thi det udtrykker, at det er et Collectiv der bruges til Evolutionerne, ikke den Enkelte; men Christus var sandeligen intet Collectiv, og han præformerer altsaa heller ei Collectiver.

O, men forgjeves, forgjeves vidner jeg og anstrenger min Existents indtil det Yderste. De Faar, der dog nogenledes forstaae mig, de tør ikke forstaae mig. Forstaae de lidt af mig, saa faar de strax travlt med at gjøre sig forstaaelige for et Collectiv, og saa er Alt igjen forvirret.

Imidlertid leve der 1000 Geistlige, som have gjort Christus i Penge, faaet et Levebrød ud af „at Sandheden lider i Verden“. Og disse Geistlige ere eller aspirere dog til at blive Riddere af Dannebrog o: s: v: . Og Landet er christeligt, det er vist, og nu skal vi snart have en Synode sammenkaldt til at reformere Kirken. Gud i Himlene!

‡

[den Enkelte] sml. 96. X¹A 646 og Sammenvisninger. faar...travlt med osv.] sml. 11. X¹A 343, og se Note dertil. Levebrød] sml. 13. X¹A 650 og Sammenvisninger. snart...en Synode sammenkaldt] sml. X¹A 538, og se Note dertil.

1849

#

- 8 Men hvad jeg stedse har sagt: kun en død Mand kan regjere
 U. D. Mængden. Ogsaa det gjælder om mit Liv. Saa længe jeg lever
 har jeg en dialektisk Reduplication, som jeg ikke kan tage bort,
 som først Døden kan tage bort. Saa formildes ogsaa Forholdet,[†]
 man seer ikke mere denne sandselige Enkelte, han idealiseres,
 det falder ikke mere en Kræmmersvend en Student, Skralde-
 manden o: s: v: o: s: v: ind i Forbigaaende at forvisse sig om,
 at han jo seer ud ligesom de, og ikke engang er saa godt skabt,
 saa det da altsaa er umuligt, at han skulde være en Bærer af
 noget Høiere.

I Marginen til 8:

- 9 [†]Anm. Det forstaaer sig, saa bliver Sandheden ogsaa mindre;
 U. D. thi nu faaer den et Sandsebedrag til Hjælp.

O, hvor ofte har jeg ikke rendt Panden mod dette, som næsten
 bringer mig til Desperation, og som allerbedst sees i det høieste
 Forhold. Da Christus levede paa Jorden, da var Christendommen
 dog vel sandest — og da forlode de ham Alle. Nu i 1849 nu har
 da Christendommen allerede i mange Aarhundreder fuldkommen
 seiret — jo, jeg takker. Det vil sige det ene Sandsebedrag galere
 end det andet har seiret — og det kalder man at Christendommen
 <har> seiret.

#

#

- 10 Den forløbne Sommer,
 U. D. har været som beregnet paa at understøtte mig i hvad jeg jo har
 forstaaet som min Opgave nu at standse Produktiviteten; piin-
 agtig har den været bestandig skaffende mig et nyt udvortes
 Plagerie, naar eet var overstaaet.

⁸Mængden] sml. 7.151.

Krigen havde taget Anders fra mig; Indtrykket af mit Huus var svækket og det yderst Fatale i Strubes Sygdom havde endnu mere svækket mig Indtrykket af mit Hjem, jeg ønskede mig langt borte, og det var mig dog umuligt at komme bort.

Saa alle mine oeconomiske Bekymringer, og det Fatale i, at inden man veed et Ord deraf, saa har man vel en Indkomstskat.

Saa har Reitzel været til at fortvivle over. Naar det er forbunden med saadanne Opoffrelser som det for mig har været nu at sætte Penge til qua Forfatter og maaskee ved Skriftet at forspilde min Fremtid: saa ikke engang at have en Forlægger føielig, men at qvæles af hans Angest og Betænkeligheder, hans Urimelighed med at jeg skulde lade trykke 1 eller 2 Ark om Ugen, og lade Bogen udkomme til en beleiligere Aarstid. Hvilket da Alt rigtig nok blev til Løgn; men kvalfuldt er det paa mine Vilkaar at opleve Sligt.

Saa har Garveren hos hvem jeg boer Sommeren igjennem plaget mig med Stank. Mange, mange Gange har jeg maattet formelig anvende Aandskræfter for ikke at blive syg af Utaalmodighed. Mishandlet paa mange Maader af Pøbelagtighed og Nysgjerrighed har mit Hjem været mig en Trøst, det at have et behageligt Hjem min største <jordiske> Opmuntring. I Betragtning deraf har jeg anskaffet en saa brilliant og saa dyr Leilighed — og saa at give 200 rd for at lide saaledes.^[†]

Saa har jeg atter og atter gjennemgaaet Anfægtelser med Hensyn til at udgive den færdige Productivitet.

At faae Adspredelse er mig næsten umuliggjort i Kiøbenhavn, da en ulyksalig Nysgjerrighed, blot jeg viser mig, strax overfalder min Person.

Under alt det har jeg lidt Sommerens sædvanlige Plage for mig.

[taget Anders fra mig] sml. VIII A 648, og se til VII A 191. Strubes Sygdom] sml. X¹ A 500, og se Note dertil. oeconomiske Bekymringer] sml. 25. X¹ A 510, S. 330 og Sammenvisninger. Skriftet] 3: „Sygdommen til Døden“, sml. 22. X¹ A 509, S. 327 og se Note dertil. Garveren hos hvem jeg boer] Gaarden Nr. 156 paa Hjørnet af Tornebuskegade og Rosenborggade ejedes af Garvermester Gram. Mishandlet] sml. 7.18.

1849

Saa døde Etatsraad Olsen, og jeg fik der nye Bekymringer.

Og under alt Det har jeg maattet negte mig selv min egentlige Styrke: jeg har ikke turdet slaae nogen ny Produktivitet op, end mindre give den Fart og impetus. Jeg har engang besluttet, at standse Produktivitet. Og dog er det at producere egentlig mit Liv.

Selvfølgelig har saa mit Tungsind faaet et Raaderum som ellers ikke; thi ved at producere glemmer jeg Alt.

Sandeligen det har været en svær Tid for mig. Jeg forstaaer den kun som en Taalmodigheds Øvelse, og haaber at den dog ogsaa saaledes vilde i Sandhed komme mig til Gode. Hvor smerteligt det end er, det maa hjælpe mig til at blive concretere.

Men, at jeg aldrig maatte glemme at takke Gud for det ubeskrivelig Gode, han har gjort imod mig, saa langt mere end jeg havde ventet. Og at det altid maa blive for mig, hvad der er oprindeligt i min Sjæl, det Salige: Gud er Kjerlighed, og hans Viisdom uendelig, hans Muligheder uendelige, hvorimod jeg har kun Spurve-Forstand; og hvor jeg har neppe een Mulighed, der har han Millioner Muligheder!

I Marginen til 10:

- 11 ^[†] Forøvrigt er jeg da ogsaa blevet sinket forskrækkeligt ved
U.D. Forholdet til R. Nielsen; dog det har jeg jo selv forstaaet saaledes. Ved ham kommer jeg i Berøring med den usalige Luntten, der snakker og snakker og tager op forud, og bruger Gud veed et halvt Aar troer jeg til at trykke en lille Bog — og imidlertid vilde jeg først have ham ud. Og saa kommer han da endelig ud, men der kommer mestendeels kun Confusion ud deraf.

‡

‡

- 12 Som de drachontiske Love Intet gavnede til fordi de vare for
U.D. abstract grusomme, saaledes er det med Præste-Foredragets

døde Etatsraad Olsen] se til X¹A 568. Tungsind] sml. 20. X¹A 676 og Sammenvisninger. ¹¹R. Nielsen] sml. 33. X¹A 674 og Sammenvisninger.

en lille Bog] se til X¹A 343. Confusion] sml. 7, S. 11.

idealske Sladder — man gjør det ikke concret, og det Existentielle forbliver uberørt af det Christelige.

En Situation.

13
U. D.

Det Christelige kan man egentlig ikke faae det sande Indtryk af uden i Virkelighedens Situation. Den Gang da Christendommen blev forfulgt, da det at antage Christendommen betydede strax at inscriberes blandt Proscriberede, da var det Situation, som den egner sig for et Menneske til at overveie, om han vil være Christen eller ikke. I et trivielt Sandsebedrags Blikstille, hvor Alt er overladt til den blot indre Afgjørelse, kan man blive angst og bange for sig selv, om man virkelig er Christen, om det ikke er Noget man gaaer og indbilder sig.

Jeg vil nu tænke mig et Menneske, der sagde til sig selv. At det der declameres i Kirkerne af Levebrøds-Folkene at det ikke er Christendom, er da let at see. Paa den anden Side jeg veed hvad det Christelige er. Nu vil jeg (ogsaa for min egen Skyld, at jeg kan faae den til en uendelig Afgjørelse fornødne Spændings-Situation istand) udenvidere foredrage dette, sætte det ind lige midt i Christenheden. Saa vil naturligviis Christenheden blive rasende, og jeg kommer omtrent til at opleve en Forfølgelse. Men det er hvad jeg behøver, for at jeg dog kan komme ind paa det Spørgsmaal tilgavns om jeg vil være Christen eller ikke, og det er egentlig ogsaa hvad Christenheden behøver.

Har et Menneske Lov dertil. Det er en Sandheds-Interesse, der bestemmer ham, og jeg skjønner egentlig ikke rettere end at han har Lov dertil.

Men et saadant Ansvar turde jeg dog ikke tage paa mig.

Jeg troer, at naar et Menneske skal bruges efter den Maalestok, saa hjælper Styrelsen ham ved at nøde ham. Opdragende fører Styrelsen ham lidt efter lidt frem, han kommer <ikke> til i Kraft af et arbitrium at beslutte sig til noget saa uhyre.

¹³ Levebrøds-Folkene] sml. 7, S. 11. 56.

1849

I det Hele er det just Trøsten for Dem, der egentlig bruges som Redskaber: Deres Lidelser, at det i een Forstand er mod deres Villie. Som Plato siger i Staten, at just De skulle være Regjenter, som ikke have Lyst til at regjere: saaledes bruges ogsaa et Menneske af Styrelsen just til Det, han i en vis Forstand har mindst Lyst til. Saaledes bruger Styrelsen de blødeste Mennesker til de næsten grusomste Forretninger, de svageste og ængsteligste til de haardføre, ligesom den brugte Moses, der ganske rigtigt beraabte sig paa, at han duede til Intet mindre end til at være Taler, brugte ham til at gaae til Pharao.

#

14 [I Marginen: Om Ægteskab.]

U. D. Det Farlige ved det at være gift er fornemlig alt det Hyklerie der drives med, at man gjør, hvad man gjør for Kone og Børns Skyld. Man synker i Verdslighed og Feighed — og man giver det tillige et helligt Skin, det er smukt af En, det er jo for Kone og Børns Skyld.

#

15 O, naar jeg engang er død — alene „Frygt og Bæven“ vil
U. D. være nok til et udødeligt Forfatter-Navn. Da vil den blive læst, ogsaa oversat i fremmede Sprog. Man vil næsten gyse for den frygtelige Pathos der er i den Bog. Men da den blev skrevet, da Den der ansaaes for Forfatteren, gik om i en Flaneurs Incognito saae ud som Kaadheden og Vittigheden og Letsindet selv: da kunde Ingen ret fatte Alvoren. O, I Daarer aldrig var Bogen saa alvorlig som den Gang. Just det var Rædselens sande Udtryk.

Havde Forfatteren seet alvorlig ud, saa var Rædselen mindre. Reduplicationen er det Uhyre i Rædselen.

Men naar jeg er død, da danner man en indbildt Skikkelse af mig, en mørk Skikkelse — og saa er Bogen forfærdelig.

Plato siger i Staten] 7. Bog, 520d. 521b. Moses... beraabte sig paa] 2. Mos. 6, 12. 30, sml. 4, 10.

Men et sandt Ord er der allerede der sagt, idet der gjøres opmærksom paa Forskjellen mellem Digteren og Helten. Der er et Overveiende Digterisk i mig, og dog var Mystificationen just den, at Frygt og Bæven egentlig reproducerede mit eget Liv. Saaledes var denne Bog ogsaa antydet i det første Vink om den, som forekommer i den ældste Journal den i Octav, det vil sige den ældste Journal fra min Forfatter-Virksomheds Tid.

Christendommen er egentlig ikke til. Jeg idetmindste har ikke seet een eneste i strengere Forstand christelig Existents, saa lidet som min egen er det. Men hvad er det saa dog i Grunden for et frygteligt Spilfægterie, med at et heelt Land er christelig, og 1000 Mænd der leve af at hele Landet er christelig. 16
U. D.

Christendommen er egenlig ikke til. Forholdet er sammenlignet med den oprindelige Christendom som mellem en zart og sentimental Forlovelse og et Ægteskab. Man bevarer et Muligheds Forhold til det Christelige — maaskee for Ens Døds Skyld; men forresten ifører man sig det ikke existentielt. Ingen vover dristigt, saa at sige, at springe existentielt i det Ethiske.

Det Christelige er ikke til, Alt er blot om det Christelige, det er ikke.

Selv om mit Liv ikke fik anden Betydning, nu vel jeg er godt fornøiet med den, at have ret opdaget Dag-Pressens absolut demoraliserende Tilværelse. 17
U. D.

Pressen, nærmere Dag-Pressen og hele det moderne Liv som svarende dertil, er egentlig hvad der gør Christendommen umulig.

Digteren] sml. 21. X¹A 614 og Sammenvisninger. i den ældste osv.] s: IVA 76. ¹⁰Christendommen...ikke til] sml. 32. det Ethiske] sml. 56. ¹¹Dag-Pressens] sml. 7.145.

1849

Man tænke sig Christus. At han skulde bruge en Journal for at forkynde sin Lære er af 17 Grunde Nonsens og er Blasphemie blandt Andet ogsaa saaledes: paa hvert Ord han siger maa Personlighedens Eftertryk af det talende Jeg falde — men Presse-Meddelelse er et Abstractum, som formentlig skal være høiere end den enkelte Personlighed — og Christus er det dog vel lige omvendt Tilfældet med.

Nogle ganske Faar ere der, som dog begynde at forstaae mig; men de höchstens beundre mig — og gyse tilbage; selv have de Intet at vove, de ville ikke kjende dem selv igjen, om de dristede saaledes, i den Retning

#

Om „hende.“

18

U. D.

Sagen er uhyre vanskelig, ogsaa saaledes.

Mit Livs Fart, dets Fortissimo i Retning endog af at blive en Martyr, udtrykker ogsaa dette: Du har et Mord paa Din Samvittighed, forsaavidt jeg har maattet, tiltrods for min Forstand, tage Sagen reent religieust. Og nu skulde det udtrykke: hun er ikke død, men i Live etc. — det var Dig, der tog Dig Sagen saa nær. Men hvilken Sag? Den, at en elskelig ung Pige fortvivlet mener det bliver hendes Død, og en bekymret Fader forsikkrende gjentager det. Dobbelte Confusion, naar vi To bringes i Nærheden af hinanden: hendes Ægteskabelighed og mit Livs uhyre Anstrenghelse.

Dog dette fik nu at være hvad det være vil, Sligt fik jeg nok lagt til Rette og paa en smuk Maade. Men nu videre, naar hun nu faaer Øinene blot halvt op for, at jeg just ikke var en Skurk, og for hvor elsket hun var, hvad saa? Sæt saa, at der atter gaaer Fyr i Lidenskaben, og vi faaer den gamle Historie i anden Potens, sæt hun sprænger Ægteskabets Seler, slaaer Skaglerne fra, kaster sig fortvivlet over paa mig, vil separeres, vil at jeg skal ægte hende for ikke at nævne det Forfærdeligere. Hvad saa? Anden Gang

¹⁸ hende] sml. 3.68. Martyr] sml. 10.25.

at anvende Reduplicationens Grusomhed er umuligt, jeg kan umuligt faae min Stilling igjen tilbage. — See det forstaaer min Forstand, og jeg forstaaer mig ganske i at forstaae det. Min Forstand forstaaer, at skulde der nu være Tale om at forandre Methode, maatte det snarere blive, at sætte hende paa om muligt end knappere Diæt, at hun aldrig fik mig at see, og hvis hun traf mig i en Kirke, ikke fik mine Øine fat.

Men naar saa Sagen føres ind i mit Guds-Forhold, saa forvirres Alt. Jeg, der uendelig trænger til guddommelig Medlidenhed, mig er det saa i Frygt og Bæven som, selv om jeg ikke har været grusom mod hende, dog nu er det, nu da hun jo er gift. Det Ord piner mig: forliig Dig med Din Modstander, medens Du er med ham paa Veien. Endeligen vilde det tilfredsstille mig religiøst, at overføre hele mit Renomèes Herlighed paa hende, og som jeg engang har givet Verden et frygteligt Exempel, nu give lige det modsatte. — Dog handler jeg saa i Kraft deraf, og det gaaer galt: saa staaer min Forstand op mod mig, og siger: Du forudsaae det jo. — Frygtelige Lidelse at være den Overlegne! Misundelsesværdige Lykke i en vis Forstand: at være en Qvinde!

#

#

Der er dog virkelig noget veemodigt sandt i, at det var bedre at Christendommen slet ikke forkyndtes end paa den Maade som nu. Saadan engang om Ugen i en Time at exalteres i samme Forstand som i Theateret, og saa er just Ulykken, at man vænner sig til at høre Alt, uden at det i fjerneste Maade falder En ind at gjøre Noget. 19
U. D.

#

Stundom er det mig opbyggeligt at betænke, at den Torn eller Pæl jeg har i Kjødet, hvis Lidelse jeg stræber taalmodigen at bære, at just den skal blive eller hjælpe mig til at blive Verden en Torn i Øiet. 20
U. D.

1849

21 U. D. Saaledes bærer omtrent Prædikeforedraget sig ad. Ved Hjælp af det Christelige lokker det mildt, og saa bruger det det Forfærdende til at skyde bag paa. Værer ydmyge, hedder det, værer ydmyge, thi den Stolte, som vil staae alene, han skal, da Syndens Maade altid er Straffens Maade, til Straf komme til at staae alene — men, men, men Deres Velærværdighed Christus kom jo ogsaa til at staae alene, altsaa ved at efterfølge ham gaaer man endnu vissere lige lukt ind i det Forfærdelige, der dog brugtes som det Afskrækkende, der skulde skrække En hen til det Milde. — Værer eftergivende, hedder det, thi den Trodsige og Herskesyge ham skal det ende med, at han bliver til Spot, forhaanet — — men men Christus endte jo ogsaa saaledes; han skal blive ihjel-slagen — — men Christus blev jo korsfæstet.

Saaledes er det Hele Confusion. Og hvad der viser en endnu dybere Confusion i Christenheden er, at hvis jeg vilde fremsætte det som digterisk Replik i Munden paa et vittig Hoved i en Novelle, saa vilde det blive beundret, gouteret af Læg og Klerk — thi i Grunden ere Alle enige om, at det er perdü. Men naar jeg siger det med Navn, saa bliver man rasende; thi det seer jo næsten ud som var det Menneske afsindig nok til at ville at der skulde gøres Alvor af det Christelige.

22 U. D. Rigtigt har Vigilius Haufniensis gjort opmærksom paa Begrebet „Angest“ som Mellembestemmelse i Forhold til Fristelse. Det er ret egentlig Fristelsens Dialektik. Kunde et Menneske være aldeles uden Angest, vilde Fristelsen heller ikke faae fat i ham.

Saaledes forstaaer jeg det igjen, at det var Slangen der fristede Adam og Eva; thi just Slangens Magt er Angest, det er ikke saa meget Snildhed og Træskhed som den Snildhed, der veed at gjøre angst.

Og Angest er (som Anti-Climacus rigtigt bemærker i Forhold

²¹ digterisk] sml. 15.32. ²² Anti-Climacus... bemærker] S. V. XI, S. 139. — Sml. 10.147.

til Umiddelbarhed — det er strax i Førstningen, hvor Talen er om Fortvivlelses Almindelighed —) stærkest ved Intet. Paa den Maade er det at Fristeren og Fristelsen paadutter Den, der bukker under, selv endog at have opfundet Fristelsen; thi siger Fristeren og Fristelsen: jeg sagde jo egentlig Intet, det var Intet, Du blev angst for.

Angest er Mulighedens første Reflex, et Blink og dog en frygtelig Trolddom.

Ak, saaledes skulde det være, Tanken om Gud skulde i den 23
Grad glæde et Menneske, at fra det Øieblik hele hans Liv hver U. D.
dets Time var til Guds Tjeneste — ak, og saaledes er det med os, at vi egentlig blot ville at Gud skulde elske os. — Og jeg tilstaaer det, mig forekommer endog blot denne Tanke næsten for høi, at et Menneske turde sige til Gud: jeg elsker Dig.

Skulde man ikke troe, at det var en rar, ret en moralsk Verden, 24
den Verden, hvor der paa Gadehjørnerne som Tilfældet er idag U. D.
staaer: „Verden vil bedrages.“ Ak, just denne frække letfærdige Viden er det dybeste Fald.

See den Fortolkning vil gjøre Fredrikke Bremer elskværdig i 25
forskjellige Kredsens Øine. U. D.

Jeg lever nu her <har frivilligt udsat mig for> og udholder det langvarige og dog maaskee meest forbittrende Martyrium, det Redicules, (dobbeltp piinagtigt fordi Forholdene ere saa smaae, og

²⁴ Verden vil bedrages] „Lystspil i 5 Acter efter Scribes franske Original“ (se til X¹A 320) opførtes (1. Gang siden d. 23. April) d. 15. Septbr. 1849. ²⁵ Martyrium] sml. 18. 32.

1849

fordi man i Grunden godt selv indseer, hvor meget der er forundt mig og hvad jeg præsterer) det udholder jeg under frygtelige Aands-Anstrengelser med fortsat Productivitet under stadige pecuniaire Opoffrelser — og dog er notorisk ikke undsluppet mig een eneste Yttring den Sag betræffende. Dette hedder hos Frederikke, at jeg er saa sygelig og saa pirrelig, at jeg kan blive forbittret, naar Solen ikke skinner, som jeg vil. — Dydzirede Jomfru, piankede Omstreiferske, De har truffet det! Denne Forklaring vil ene forskjellige Kredse som maaskee endda ikke ere saa forskjellige. Paa den ene Side Martensen, Pauli, Heiberg o: s: v: paa den anden Side Goldschmidt, P. L. Møller. Det var en rar Verden, maa Martensen vidne „for Gud og sin Samvittighed“ blev han ikke ogsaa fløielsmavet og Bisp, og rendte ikke Frederikke hver Dag til ham og læste Dogmatik, som hun fik Udhængs-Arkene af (dette er notorisk). Og Goldschmidt maa sige: det var en rar Verden, jeg havde altid 3000 Subscribenter. Tutti det var en rar Verden, kun Mag. K. var saa sygelig og pirrelig, at han kunde blive forbittret, naar Solen ikke skinner som han vil.

‡

‡

- 26 Zacharias Werner siger i Prædikenen paa 1ste Søndag i Advent:
U. D. Christus betyder en Salvet; men der er kun to Classer af Menne-
 sker der salves, Præster og Konger — og Christus er baade Præst
 og Konge, saa han er <i> dobbelt Forstand den Salvede.

pecuniaire Opoffrelser] sml. 10.61. hedder hos Frederikke] Frederikke Bremer, Liv i Norden (overs. fra det Svenske Kbh. 1849, averteret som udk. Adrsavisen 1849, Nr. 214, 12. Septbr.), S. 38. Martensen] sml. 33. X¹A 674 og Sammenvisninger. Pauli] Just Henrik Voltelen Paulli, f. 1809; Slotspræst ved Christiansborg Slotskirke 1837-57, Hofpræst 1840; i andet Ægteskab gift med Biskop Mynsters Datter Marie Elisabeth 1843. (Død 1865). Goldschmidt] sml. 48. X¹A 654 og Sammenvisninger fik Udhængs-Arkene af] Den christelige Dogmatik. Fremstillet af Dr. H. Martensen (Kbh. 1849. — Ktl. Nr. 653) er averteret som udk. Adrsavisen 1849, Nr. 167 (19. Juli). Fr. Bremer's Kbhvns-Ophold strakte sig fra Efteraaret 1848 til Juni 1849; sml. hendes anf. Skr. S. 3.36f. altid 3000 Subscribenter] sml. VII A 98, S. 43, og se Note dertil.

²⁶ Zacharias Werner] se til X¹A 288.

Ogsaa dette er da karakteristisk for Christenheden. Forholder Christendommen sig særligen til Nogen, saa den særligen kan siges at tilhøre dem da er det de Lidende, Fattige, Syge, Spedalske, Sindssvage og Deslige, Syndere, Forbrydere — og see saa engang hvad der i Christenheden bliver gjort for dem, hvorledes de blive fjernede fra Livet for ikke at forstyrre — den alvorlige Christenhed, neppe faae en Præst, og saa da en maadelig: saaledes delte Christus ikke, det var just for dem han særligen var Præst. Og derimod holde Præsterne sig fast ved den verdslige Velstand, der forskjønne de Livet, „de lindre Sorgerne og forædle Glæderne“ det gjør de, og <det> besynderligste af Alt, det gjør de efter Taxt.

27
U. D.

Det er i Christenheden gaaet Christendommen som naar man giver et sygt Barn Noget og saa der komme et par stærkere Børn til og bemægtige sig det. Disse kun altfor stærke verdslige Mennesker, hvis hele Liv og Tankegang er Verdslighed: de bemægtige sig Christendommen, bemægtige sig al dens Trøst serveret i menneskelig Medlidenheds Form — og hine Ulykkelige, der især skulde have Gavn af den, de puffes udenfor.

Det er ypperligt sagt af Zacharias Werner (i Prædikenen paa tredie Søndag i Advent) Johannes <er Dens Stemme der> raaber i Ørkenen — og der gives endnu Ørkener, vort Hjerte er en Ørken.

28
U. D.

Synderinden, som dog var en Kvinde og en Synderinde, hun vovede at gaae ind til Christus i Phariseærens Huus, hvor Phariseerne vare samlede <til Gjestebud> — Nicodemus, som dog ansaae sig selv for en retfærdig Mand, vovede kun at komme til ham om Natten.

29
U. D.

²⁸Zacharias Werner] se til X¹A 288. ²⁹Synderinden...vovede osv.] Luc. 7,37ff. Nicodemus...om Natten] Joh. 3,2. 7,50. 19,39.

³⁰
U. D.

Et Point de vüe <i Retning> af Luther.

Det er ganske rigtigt hvad Luther siger i Fortalen til Postillen om Forskjellen mellem Christus som Exempel og som Gave. Jeg veed ogsaa godt, at jeg har styret i Retning af Christus som Exempel.

Men herved maa erindres. Luther forefandt den overdrevne Misbrug af Christus som Exempel, derfor accentuerer han modsat. Men nu har Luther længst seiret i Protestantismen og reent bragt Christus i Glemsel som Exempel og egentlig er det Hele blevet Spilfægterier i den skjulte Inderlighed.

Desuden har jeg ogsaa meent, at Christus som Exempel maa bruges paa en anden Maade end egentlig Luther har tænkt paa, eller Middelalderen. Christus som Exempel skal netop skrue Prisen saa frygteligt op, at just Forbilledet lærer Menneskene at henflye til Naaden. Feilen i Middelalderen laae i, at de indbildte sig, at det lod sig gjøre med at ligne Christus. Saa kom Værk-helligheden og Deslige. Da kom ganske rigtigt Luther og urgerede Christus som Gave, og gjorde samme Forskjel mellem Christus som Gave og som Exempel som mellem Tro og Gjerninger. Men mon Luther har drømt om det Spilfægterier med den skjulte Inderlighed, som dette fødte af sig. Mon ogsaa Luther, da han giftede sig, har drømt om, at det tilsidst skulde komme saa vidt, at en Præst saa omtrent meente, at naar han blot giftede sig, saa havde han da gjort Alt, hvad Gud forlangte af ham.

Jeg seer meget godt, hvorledes man just fra Luthers Synspunkt, kunde faae et Angreb istand paa mig; men sandeligen jeg har nok ogsaa forstaaet Luther — og saa har jeg tillige vogtet mig for at tosse i Taaget, som var Alt endnu som paa Luthers Dage.

³⁰ Luther . . . i Fortalen til Postillen] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. XII ff. — Sml. 47. X¹A 651 og Sammenviisninger. Christus som Exempel] sml. 40. som Gave] sml. 361. accentuerer . . . modsat] se anf. Skr. 1. Deel, S. XIII. Naaden] sml. 47. gjorde samme Forskjel osv.] se anf. Skr. 1. Deel, S. XIII f.

Verden vil bedrages kan siges paa ganske forskellige Maader 31
 1) af en kløgtig, der benytter sig deraf og siger: Verden vil be- U. D.
 drages 2) af en Kløgtig, der hyklersk forsvarer sig dermed, det
 kan nu engang ikke være anderledes i det praktiske Liv Verden
 vil bedrages 3) af En, der har mystificeret omvendt, udgivet sig for
 uendeligt værre end han er, for en Skurk en Ukjerlig, hvor han
 just var den Kjerlige, og nu ved at forvisse sig om, at Verden
 egentlig synes bedst om Skurken, forfærdet udbryder: men min
 Gud og Fader, Verden vil jo bedrages. 4) af et Sandhedsvidne,
 der veemodigt siger: den vil bedrages, den ikke blot bedrages,
 den vil bedrages, taalmodigt lider Følgerne af at jeg ikke vil be-
 drage dem, al Forfølgelse, Haan, Spot o: s: v:

Christendom er egentlig ikke til. Det der i Christenheden ven- 32
 tes paa er en comisk Digter a la Cervantes der danner et Pendant U. D.
 til Don Quixote af den væsentlige Christen.

Forskjellen er kun her, at her behøves aldeles ingen digteriske
 Overdrivelser som i Don Quixote, o, nei han tager en hvilken-
 somhelst væsentlig og sand christelig Existents, end sige hvis
 han blot ganske simplement tager Christus eller en Apostel: det
 er nok. Det Comiske fremkommer ved at Tiden har forandret sig
 saa uhyre, at den finder dette comisk.

⁸¹ Verden vil bedrages] sml. 24, og se Note dertil. Sandhedsvidne] sml. 55. X¹A 235.617 og Sammenvisninger. ⁸² Christendom...ikke til] sml. 16.37. Cervantes...Don Quixote] Ktl. Nr.1935-36: Miguel de Cervantes Saavedra, Don Quixote von La Mancha, übers. von Heinr. Heine. 2 Bde. Stuttg. 1837-39; Ktl. Nr. 1937-40: M. de C. S., Don Quixote af Manchas Levnet og Bedrifter. Overs. af C. D. Biehl. 4 Bd. m. Portrait. Kbh. 1776-77. digteriske] sml. 21.45.

1849

At En virkelig gjør Alvor af at forsage dette Liv, bogstaveligen: at han <frivilligt> opgiver Elskovens Lykke, som tilbødes, at han bærer allehaande jordiske Savn, uagtet det Modsatte tilbødes ham; at han saa udsætter sig for alle Anfægtelsens Qvaler — thi Anfægtelse kommer først med det Frivillige; og at han saa lidende alt Dette, finder sig i, at mishandles derfor, hades, forfølges, haa-nes, hvilket er det Christeliges uundgaaelige Consequents i denne Verden — et saadant Liv vil forekomme ubetinget hele vor Tid comisk. Det er en Don Quixote. — At det med det Evige kan være godt nok, kan tages med — naar man tillige faaer det Jordiske, eller dog idetmindste faaer Lov at tragte derefter, selv om man ikke faaer det: det lader sig høre. Men frivilligt at forsage! Det er for høit. Der var en Tid, hvor dette var saaledes for høit, at man beundrende sagde: jeg kan det ikke — vor Tid er det saaledes for høit, at man finder det latterligt. Tag blot lavere Exempler. Allerede det at en Pige, der blev ulykkelig i Elskov, vilde blive „Bedrageren“ tro — er forladt af Tidens Pathos. Det at gifte sig er Tidens Pathos, hvis Sligt ellers er Pathos. Og da man i Grunden anseer hele det Hiinsidige for det — Uvisse, det Usikre, det høist Dubieuse, saa er det (det ligger i selve Kategorierne) comisk at En absolut sætter Alt ind derpaa. Man vilde til hiin Pige sige: hvor kan Du nu være saa taabelig, at ville troe et saadant Menneske, tag Du for Dig, Dig vinker Livet endnu. Ak, og i Grunden anseer man ogsaa Gud i Himlene for den listigste af alle Bedragere og Forførere, der fanger efter et Menneskes Phantasie, lokker ham ud til at sætte Alt ind paa dette Uvisse — og saa. Hvad Under at man finder dette comisk! I en mindre forstandig Tid finder man det ulykkeligt at bedrages, sørgeligt, rørende — i en forstandig Tid, hvor Forstand er Alt, finder man det comisk: det ligger i selve Kategorierne.

Det Frygtelige er, at man saa dog vil bevare Navn af Christne, at Alle ere Christne. Og hvis En ganske uforbeholdent vil sige Christenheden, hvorledes det hænger sammen, saa bliver han forfulgt som Den, der ikke er — Christen, og forfulgt af Christne.

forsage] sml. 66. frivilligt] sml. 43. X'A 416. Anfægtelsens] sml. 62. X'A 637 og Sammenvisninger. mishandles] sml. 25. 56.

[I Marginen: R. Nielsen]

33
U. D.

Gud veed hvorledes det egentlig hænger sammen med ham Sæt han dog virkelig, maaskee sig ikke dette ganske tydeligt bevidst, har villet bruge mig istedetfor at tjene min Sag! Med den Forestilling, som han sagde sig at have om min Sag, burde han vistnok sandere have indtaget en tjenende Stilling. I dets Sted sæt det var saa, at han har meent at skulle gøre furor, har alene frygtet mig, og derfor regnet paa, at naar jeg lod ham passere, (hvad han jo opnaaede ved den personlige Tilnærmelse, jeg aabnede ham) at han saa skulde glimre: o, saa vil Straffen ikke udeblive. Han har Phantasie, og er ikke dannet ved de grundige Lidelser; saa underskyder Phantasien saa let det forkortede Perspectivs Billede af at lide, saa <det> dog bliver i verdslig Forstand at seire. Advaret ham har jeg fra Første af. — Han ligger nu er syg, uden at jeg egentlig kan faae nogen Maalestok derfor. Formodentlig maa han nu udholde adskilligt med sin Kone, der sandsynligviis ikke just velsigner mig, men giver mig Skylden for Alt.

Men hvad skal man gøre. Jeg har sagt og atter sagt og gjen taget ham, at det at forkynde noget Sandt, er at lide: og nu synes han dog mismodig.

Han har anseet sig for Stærkere end Martensen og Consorter, og deri er ogsaa noget sandt, men hvorofte har jeg ikke sagt ham, at derfor kunne de godt verdsligt være de stærkere. Jo mere Sandhed et Menneske har, og saaledes er den Stærkere, jo sand synligere ja jo vissere, at „de Andre“ verdsligt ere de Stærkeste; thi Galimathias og Halvhed er altid uendeligt populairere end Sandhed, Egennyttighed end Uegennyttighed o: s: v:

Til 33:

I Grunden er dog ogsaa Udfaldet mærkeligt nok. Verden, der 34 stadig har været mig stik imod, er nu dog næsten blevet vred U. D.

⁸⁸ R. Nielsen] sml. 11.34.130. udholde... Kone] sml. V. Klein og P. A. Rosenberg, Mindeskraft over Rasmus Nielsen (Kbh. 1909), S. 22 ff. Martensen] sml. 25.118.

1849

paa R. Nielsen, fordi han har villet efterligne mig, og jeg skrues nu desto høiere — for at jeg kan bruges mod ham. Dog her kommer det igjen, dette var bestemt ikke hændt ham, dersom han saa officielt som muligt strax i Fortalen havde erklæret, at han havde benyttet mine Skrifter. Jeg, Den, der bedst vidste Beskeed om Sammenhængen, jeg var villig til at tie, og har tiet. Det var virkelig ogsaa min Betragtning, at dette quasi-Falsum vilde lykkes ham, og at da jeg nu engang var ilde lidt, at det Samme sagt af en Anden, vil modtages; jeg maatte da have fundet mig deri. Men see, saa kommer det dog paa trods. Charakteristisk er dette ogsaa med Hensyn til mit Forhold til Samtiden. Misundeligt og stridigt vil man ikke indrømme mig min Distinction — men er der saa En, der vil spille mig: saa giver man mig min Distinction og bruger den som Maalestok mod ham. Nu sagde Biskop Mynster sidst jeg talte med ham: „saaledes at opgive sig selv, at copiere en Anden er dog alt for galt, at styrte fra den ene Yderlighed (Hegelianer absolut) til den anden. Paavirkede af Dem og Deres Skrifter er vi jo Alle, det erkjende vi Alle.“

#

#

- 35 Det er overmaade sandt hvad Zacharias Werner siger i Præ-
 U. D. dikenen paa 3die Søndag i Advent „Den hellige Gregor den Store, bemærker meget skjønt, at Johannes den Døber, idet han frit siger: jeg er ikke Christus, ved denne fri og ydmyge Tilstaaelse allerede siger, hvo han er — thi strax maatte man mærke, at det var en stor, Sandheden elskende Prophet.“

skrues nu desto høiere] sml. Nyt Theologisk Tidsskrift. Udg. af C. E. Scharling og C. T. Engelstoft. I. Bd. (Kbh. 1850), særl. S. 137 (i Cand. theol. I. M. L. Hjorts Anmeldelse af R. Nielsen „Evangelietroen og den mod. Bev.“; 1. Bds. 1. Hefte, hvori denne Anm. findes, er averteret som udk. Adrsavisen 1849, Nr. 285, 4. Decbr.). Mynster] sml. 75. X¹A 660 og Sammenvisninger. ³⁵Zacharias Werner] se til X¹A 288.

Forbillederne ere anonyme eller evige Billeder: „Tolderen“, ³⁶ „Synderinden“ — et Navn forstyrrer saa let, sætter Snakken i ^{U. D.} Bevægelse, saa man kommer til at glemme sig selv. Det anonyme Forbillede nødsager En saavidt muligt til at tænke paa sig selv.

[I Marginen: Om: „Affaldet“]

³⁷
^{U. D.}

„Affaldet“, som Christendommen forudsiger før Alts Fuld-
kommelse vil maaskee just udgaae, indirecte, fra Christendom-
men selv.

Christendommens dybeste Forvirring er den usalige, letfærdige
Maade, paa hvilken man har identificeret Christendommen og
Verden, gjort Alle til Christne udenvidere, kort det dybeste Fald
er Begrebet „Christenhed“ som dette tages i vor Tid, udenvidere
identisk med Menneskehed.

Naar nu Christendommen atter reiser sig og faaer sin Spænd-
kraft, saa bliver denne Christen-Verden rasende; nu kommer
nemlig Afgjørelsen — og Afgjørelsen bliver saa maaskee, at naar
det skal være Alvor med at være Christen, saa opgiver man det.

Man maa ikke glemme, at „Affaldet“ kan udgaae fra Verden,
fra Forargede, Dæmoner, Fri-Tænkere og Deslige, men ogsaa,
som her viist, dialektisk-indirecte fra Christendommen selv.

Verdens største Forargelse paa Christendommen var jo, da
Christus levede. Da forskjød hele Verden Christendommen. Det
var ikke noget Affald, thi Verden var jo <den Gang> ikke skrømtet
Christen.

Al denne piankede Optimisme med at Alle skulle blive Christne,
har ikke hjemme i Christendommen, Christus selv siger: mon
Menneskens Søn, naar han kommer igjen, skal finde Troen paa
Jorden.

³⁶ „Tolderen“, „Synderinden“] „Ypperstepræsten“ — „Tolderen“ —
„Synderinden“, Tre Taler ved Altergangen om Fredagen, er averteret som ud-
kommet Adrsavisen 1849, Nr. 267 (13. Novbr.). Sml. 126. ³⁷ Sml. 32. 145.
„Affaldet“... forudsiger] 1 Tim. 4, 1 ff. Christus... siger] Luc. 18, 8.

„Affaldet“ vil være større Skyld end den første Forargelse paa Christendommen; thi til Grund for „Affaldet“ ligger jo, at man har udgivet sig for at være Christen.

³⁸
U. D. Christus fødes i en Stal, svøbes i Klude, lægges i en Krybbe — saa ubetydeligt er dette Barn tilsyneladende, saa knebent holdt. Og strax efter er dette Barn allerede saa kostbart, at det koster Børnene i Bethlehem Livet. Saaledes kan der ødsles i Forhold til dette Barn.

³⁹
U. D.

Fredags-Taler.

Dette kan blive en staaende Productivitet.

3 Taler ved Altergangen om Fredagen.

No 1. Luc: 7,47. „men hvem Lidet forlades, elsker lidet.“

No 2. 1ste Pet. 4,7. Kjerligheden skal skjule Synders Mangfoldighed.

Ved „Alteret“ gjælder det jo just og ganske særligen, at „Kjerlighed“, nemlig Christi Kjerlighed, skjuler Synders Mangfoldighed. Christi Forsoning var i strengeste Forstand Kjerlighedens Gjerning eller „Kjerligheds-Gjerningen“ κατ' ἐξοχην.

|| No 3. 1 Cor: 11,31.32.

kan bruges en anden Gang.||

I Marginen til 39:

⁴⁰
U. D. No 3: Luc. 24,31 kunde bruges. Just det at han bliver usynlig for mig er Tegnet paa at jeg kjender ham: han er jo Troens Gjenstand, et Modsigelsens Tegn, maa altsaa i en vis Forstand blive

³⁹ Fredags-Taler] sml. 50. X¹A 678. 1ste Pet. 4,7] skulde være 1ste Pet. 4,8. Forsoning] sml. 58. X¹A 546 og Sammenvisninger.

usynlig, idet jeg kjender ham. Han er Forbilledet, maa derfor blive usynlig, at Efterfølgeren kan ligne ham.

Ved Alteret er han usynlig tilstede og dog i Sandhed < i det 30te Vers siges jo ogsaa, at det var da han velsignede Brødet, brød det og gav dem, at de kjendte ham. > .

#

1 Cor. 9, 18 siger Paulus: min Løn at jeg kan fremsætte Christi Evangelium uden Betaling, altsaa hans Løn er just den, at han ingen Betaling tager. See, det er Tale, som en Apostel sig bør. 41
U. D.

#

Thomas a Kempis siger: Mennesket har to Vinger, hvormed han hæver sig til Gud: Eenfold og Troskab. 42
U. D.

#

#

I de Forhold, hvor jeg ved at tie vil synes mindre god end jeg er, der skal jeg tie — saaledes det at give Almisse i Løndom. Hvor jeg ved at tie vilde synes bedre end jeg er, skal jeg tale — Syndsbekjendelse. Det Gode et Menneske gjør skal han fortie om muligt for sig selv, det Onde han har gjort skal han sige. 43
U. D.

Forøvrigt kommer her i Forhold til det Sidste meget mærkelige Collisioner af det Frivillige. Naar et Menneske bærer den tunge Bevidsthed om en Synd, men denne ikke er opdagen, og maaskee er af den Art, at den ikke sorterer under borgerlig Øvrighed, skal han saa selv gaae hen offentlig og bekjendtgøre den. Her vil en vis Art Christendom sige, at det er at friste Gud, han kan jo gaae i Stilhed og bære sin Straf, og forresten redeligt lade sit Liv tjene det Gode.

Efterfølgeren] sml. 30. 47. ⁴²Thomas a Kempis sig^{er}] se den til X¹A 400 anf. Udg., S. 48. ⁴³det Frivillige] sml. 32. 132. Bevidsthed om en Synd] sml. 141. VII A 221, S. 144 og se Note dertil.

1849

44 Oftere er det vistnok seet i Verden, En, der meente selv <ikke>
U. D. at behøve den strenge Christendom, men at han maatte være
 streng for Andre. Jeg har i mit Liv aldrig været og kommer vel
 aldrig videre end til dette „Frygt og Bævens“ Punkt, at det bog-
 staveligen er mig ganske vist, at ethvert andet Menneske sagtens
 bliver salig — kun jeg ikke. Og i en anden Henseende. Bange
 for at fremstille Christendommens Strengthed har jeg altid været,
 thi mig synes den er for streng, og at jeg vel i Betragtning af mit
 Liv kan behøve en saadan Strengthed, men andre ikke. Saasnart
 En personligt henvendte sig til mig, vilde jeg strax slaae betydelig
 af, og give saa vidt muligt Mildhed — men Strengtheden slipper
 jeg ikke fra.

Mit Standpunct.

45
U. D. Jeg fremstiller hvad Christendom er; dertil har jeg i over-
 ordentlig Grad alle Forudsætninger, og forstaaer jeg det
 ganske bogstavelig som mit Kald, hvortil jeg paa den besyn-
 derligste Maade er ledet fra min tidligste Tid.

Jeg gjør det i en tildeels digterisk Form.

Nu beroer det paa hvorledes Tiden vil tage det, derpaa
 beroer ogsaa min Skiebne.

Forholder den sig rolig, lader den sig i al Stilhed paavirke
 deraf, saa bliver Forholdet det mildest mulige.

Gjør den ikke det, vender den sig angribende mod mig,
 saa bliver det værst i een Forstand for Tiden; thi saa maa
 jeg blive staaende. Af hvad der vederfares min Fremstilling
 maa jeg drage et ligefrem Beviis mod Christenheden. Saa
 bliver alt en Potens strengere. Dette vil naturligviis for mig
 ogsaa blive strengt nok, men jeg maa vel gaee med.

⁴⁵digterisk] sml. 32. 61.

Jeg har aldrig udgivet mig selv for at være den overordentlige Christen. Det er virkelig med mig snarest som hvis jeg tænkte en Fyrste, der fangede en for sine gode Evner og Kundskaber i en vis Retning bekiendt Mand, satte ham fangen og sagde til ham: denne Sag vil jeg have fremstillet af Dig. Du skal, naar Du vil som jeg, have det meget godt. Du skal hver Dag faae behørig Fritid til at hvile og more Dig i, men Du skal ogsaa hver Dag arbeide flittigt og anstrænget en passende Tid. Saaledes er det virkelig mig som et besynderligt barnligt Forhold jeg har til Styrelsen. Jeg faaer mine visse Tider fri hver Dag, hvor jeg saa adspreder mig, og det falder mig aldrig ind Andet, end at det er aldeles mig tilladt, og Styrelsens Villie at jeg saa ret menneskeligt skal glæde mig, saa godt jeg kan. Men heller ikke mere. Og forresten, vil jeg ikke som den vil, saa har den frygtelige Tvangsmidler mod mig.

O, og saaledes lever jeg ene i den uendelige Verden. Naar jeg seer feil, og seer paa de Andre, hvorledes de leve, travlt beskæftigede med at virke i Øieblikket, og med endelige Formaal: saa er det gysende. Men troende er jeg tryg og salig.

Dette er for mig noget Trøsteligt, med Hensyn til at forvisse mig om, at jeg styrer rigtigt, at just jeg, der, hvis Nogen i min Samtid kan siges at være construeret for Inderlighed, at just jeg er Den, som dog maa gjøre Paastand paa en lille Smule Udvortes-hed. Deri ligger dog vel en Sikkerhed for, at det just ikke er i Retning af Værkhellighed. Men Sagen er at dette med den skjulte Inderlighed var blevet et saadant Spilfægterier, at der behøvedes en Underfundig til for at komme bag paa og angribe bag fra.

46

U. D.

1849

- 47 I Prædikenen paa 4de Søndag i Advent over Evangeliet siger
U. D. Luther selv, som jo ogsaa er det evig Uforanderlige, at enhver
Prædiken begynder med først at være en Lovprædiken.

Og i det han derpaa siger om Lov-Prædiken finder jeg aldeles
det Svarende hvad jeg pleier at sige om at bruge Forbilledet til
at prædike Menneskene synder og sammen, at de tye til Naaden.
Thi Grundfeilen i Middelalderen var den, at de dog barnligt (for-
saavidt tilgiveligt) forbleve i den naive Mening, at det skulde
lykkes dem at ligne, at naae Forbilledet. Men vist er det, For-
billedet skal være Forbilledet, o: der skal stræbes efter Lighed,
og dog i samme Øieblik er Forbilledet igjen Det, der ved sin
uendelige Afstand, ligesom knuser eller nedstyrter Efterligneren
paa den meest svælgende Afstand — og saa er dog igjen For-
billedet selv Forbarmeren, der hjælper ham til at ligne ham. Læ-
ren om Forbilledet omfatter rigtigt forstaaet Alt.

Dog tilbage til Luther. Luther siger, at naar saa Loven rigtigt
forkyndes et Menneske, saa mærker han sin Elendighed — og
saa bliver han forbitret paa Loven — og just dette er saa hans
Domfældelse. Dette er ganske rigtigt. Loven fanger totalt, ikke
ved at tordne om denne eller hiin et Menneskes virkelige Synd,
nei den gjør ham fortvivlet til, totalt, en Oprører mod Loven som
han dog ikke kan løsrive sig fra — og saa er han fangen.

- 48 Der er dog noget ubeskriveligt veemodigt i mit Livs Forhold.
U. D. Jeg ønskede at leve med den simple Mand, det tilfredsstillende mig
saa ubeskriveligt, at være venlig og mild og opmærksom og deel-
tagende just mod den Classe af Samfundet, som er kun altfor for-
ladt i den saa kaldte „christelige Stat“. I mange Maader var det
kun ubetydeligt hvad jeg kunde gjøre, men dog kan det netop

⁴⁷ siger Luther] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 59f. —
Sml. 30.75. Forbilledet] sml. 40.170. Naaden] sml. 30.50. Luther
siger] anf. St. ⁴⁸Sml. 4.88. den simple Mand] sml. 88.

være af Betydning for den Sort Mennesker. Lad mig tage et Exempel, og af dem har jeg da i sneseviis. Der sidder i Buegangen en gammelagtig Amagerpige, som sælger Frugt, hun har en gammel Moder, hvem jeg stundom har gjort Lidt for. Naar jeg nu tager hende, væsentligen har jeg ikke gjort Noget — men det fornøiede hende dog, det opmuntrede hende, at der hver Morgen kom et Menneske, som hun maatte ansee for at være lykkeligt i Livet, og at han saa aldrig glemte at sige god Dag, stundom ogsaa at tale et Par Ord med hende. O, i Sandhed det er dog just den Art Flaneurer som jeg var, at den christelige Stat har behov, hvis den blot en lille Smule skulde gjøre Fyldest for den himmelraabende Uret som dens Tilværelse er. Thi alle gribe de til efter de høiere, de mere distinguerede Relativiteter i Samfundet, og ere de først der — hvo bryder sig saa om den menige Mand i Folket. En saadan Flaneur behøves, eller mange, det er et Copula. Hvor opmuntrende paa mange Maader for den Classe af Mennesker, der ellers maa staae og vente i Forværelserne og saa knap faae Lov at sige et Ord, at der er et Menneske, som de stadig seer paa Gaden, et Menneske, de næsten udendvidere kan gaae hen og tale til, et Menneske, — og det var jeg — et Menneske med hundrede Øine just for den Classe af Menneskers Lidelser — og at det saa tillige er et Menneske, der har sikkert sig de Fornemmes Verden.

O, om det <end> for en Deel var Tungsind i mig, det er dog ogsaa Christendom.

Det er nu væsentligen forstyrret. For den Classe af Samfundet lever jeg som en Slags Halvgal — nu kan jeg Intet gavne dem, nu maa ogsaa jeg trække Øiet ind og fjerne, hvis det ikke skal ende med, at jeg formelig som en gale Maier skal samle Opløb.

Og det udgaaer just fra den Journal-Litteratur, der udgiver sig for at beskytte den menige Mand — mod de fornemme.

See, det er Følgen af at i en Stat „Dreng dømme os“. Et <ret> kløgtigt Hoved, en Yngling, der — ikke i Henseende til sine For-

Tungsind] sml. 20. 61. en gale Maier] sml. X¹A 247, og se til IX A 158. Dreng dømme os] sml. IX A 206, S. 103, og se Note dertil. en Yngling] sml. 25 (Goldschmidt). 101.

1849

brydelser, thi i denne Henseende har jeg kun været en Advarer for ham og formanet ham — men der i Henseende til en dog maaskee bedre Mulighed sad lærende ved mine Fødder (og det vil han vel neppe fragaae) han har i et Land 3000 Subscribenter — hvor jeg har 50 Kjøbere.

Dog, dog det kommer igjen. Jeg vil blive forstaaet, og maaskee i levende Live, og maaskee langt snarere end jeg troer — og naar da blot Forstaaelsen en lille Smule er sikkret, da vil der, det er min Overbeviisning, der vil ikke være et saa haardhjertet Menneske, at han jo vil røres ved mit Liv — og saa vil det at jeg har holdt Dette ud, atter komme mig til Gode, eller ikke mig, men min Sag. Den menige Mand er min Opgave, om jeg end bestandigt har maattet tage Position just høiest op i de Dannedes og Distingueredes Verden.

Og dette Forsonende vil mit Liv blandt Andet komme til at indeholde, at det dog ikke nær saa meget er de Fornemme, der gjøre Uret mod de Ringe, som dissers egne Veiledere og Helte.

#

#

49 U. D. Det er dog ganske vist rigtigt, hvad Pseudonymerne ofte gjøre opmærksom paa, at man skal bruge i Prædikeforedraget Mulighed ikke historisk Virkelighed i Forhold til Paradigmer, man vil bruge. Det historisk Virkelige er et Resultat, Taleren seer nu Sagen ganske eensidig fra denne ene Side, at denne Mand var den Gode, den Ædle. Men derved forvirres det Hele. Alt maa gøres virkeligt i det Samtidiges Situation, hvor det endnu er uafgjort om den Mand er den Gode eller ikke. Kun af en saadan Fremstilling kan jeg egentlig lære for mit Liv. Det Andet forvirrer blot paa de forskjelligste Maader.

Naar f. E. Grundtvig i den 2den Prædiken i 1ste Bind fremstiller det som et tilstrækkeligt Exempel paa en Helvedes Glæde, at

har...3000 Subscribenter] se til 25. ⁴⁹Mulighed...Virkelighed] sml. 114. Grundtvig] sml. 59. den 2den Prædiken] skulde være: den 13. Prædiken, nemlig: Grundtvig, Christelige Prædikener eller Søndags-Bog (se til I A 328, S. 143). 1. Bd. (Kbh. 1827), S. 185 ff.

Jøderne spottede Christus og sagde: han har hjulpet Andre og kan ikke hjælpe sig selv — saa frembringes den usande Virkning derved, at vi troe paa Christum. Forresten gribe Grundtvig sig i sin Barm, om han ikke vilde have det samme Ord paa sine Læber, naar han levede samtidigen med En, hvem han ansaae for en Bedrager, og hvem det saa endte forkeert for. Ordet er et Udtryk for Glæden over Nemesis. Billige bør man den ikke, man bør kæmpe imod den; men just at fremstille disse Mennesker som saadanne Helveds-Candidater, det er Galimathias.

Texter til Fredags-Taler.

50
U. D.

No 1. 1 Cor: 11,31.32.

No 2. Mtth: 13,45—46.

<Himmeriges Rige lignes ved et Menneske.>

[I Marginen: Det Mærkelige i, at Himmeriges Rige lignes ved et Menneske — man skulde jo troe, at Himmeriges Rige var Noget uden for, i hvilket saa Mennesket optoges. Men Himmeriges Rige er jo ogsaa „inden i Eder“ — derfor kan det sammenlignes med Mennesket. Eenheden af det Subjektive og Objektive, at det meest objektive Himmeriges-Rige at det sammenlignes med et Menneske.]

Han fandt en meget kostelig Perle — og dog gik han hen og solgte alt det, han havde, og købte samme.

Men naar han fandt den, saa behøvede han jo ikke at sælge noget — for at købe den, saa var den jo hans.

Her seer man de sande christelige Proportioner. Det er Naaden, den kan Du ikke købe, ikke erhverve — den maa gives (ligesom han maatte finde Perlen) — og saa først kan den købes, saa først kan Du sælge alt det Du har for at købe den.

Saaledes ved Alteret.

⁶⁰ Fredags-Taler] sml. 39.51. inden i Eder] sml. Luc. 17,21. Naaden] sml. 47.132.

No 3 Aabenbaringen 3,20.

Der fortælles om Christus, at han, engang efter sin Opstandelse, da Diciplene vare samlede, kom ind til dem gennem lukkede Dørre. Dette er ofte blevet misbrugt som et Billede, der skulde betegne med hvilken Iver Christus søgte Sjelene, at han endog gik ind gennem lukkede Dørre (de Ligegyldige eller vel endog Forhærdede). Men dette er usandt.

Han staaer for Døren og banker.

Dersom Nogen hører min Røst og oplader Døren, til ham vil jeg gaae ind og holde Nadvere med ham, og han med mig. Thi vistnok er Nadveren dette Synlige, at nu disse virkelige Menne-sker knæle ved Alteret, og hver især modtage Brødet og Nadveren — men deraf følger dog endnu ikke, at Christus holder Nadvere med Enhver Saadan. Nei, kun Den, der hører Christi Røst (udføres, dog i en noget anden Stil end i den tidligere „mine Faar høre min Røst“), kun Den, der oplader Døren (Hjertets Dør — thi Kirkens Dørre staae aabne for Alle, og Kirkens Dør kan Een aabne for en Anden, men Hjertets Dør kan kun den Enkelte selv aabne). Til ham vil jeg gaae ind (thi vistnok er det saa, at Du i Nadverens Time, følgende Indbydelsen „kommer hid“ kommer til Christus, men Nadver er det dog kun i Sandhed, naar Christus kommer til Dig), og holde Nadvere med ham og han med mig. (thi det er jo ikke Dig, der holder Nadvere med Christus, men først Christus der holder Nadvere med Dig, og saa først holder Du Nadvere med ham. Naaden er Alt.).

51

U. D.

Texter til Fredags Taler

No 1. Mtth: 28,5. „Frygter ikke, thi jeg veed at I lede efter Jesum den Korsfæstede.“

[fortælles om Christus] Joh. 20,26. — Sml. II A 730. den tidligere] S. V. X, S. 273ff. ⁶¹Fredags-Taler] sml. 50.60.

At Synderens første Forhold til Christus er at flye ham,
at frygte ham.

cfr. Journalen NB¹¹ p. 186.

Nº 2. Luc: 18,13. „Og . . . Tolderen vilde end ikke opløfte Øi-
nene til Himlen.“

Betydning heraf beskrives først. Og derpaa benyttes som Mod-
thema Christi Ord til den Blindfødte (Luc: 18,42): see op (ikke
som i den danske Text bliv seende, der staaer αναβλεψον) Din Tro
haver frelst Dig.

Betydning af det at see op, see frisk frimodig op; saaledes tale
vi jo til den Syge, den Nedbøiede den Bekymrede, idet vi ville
opmuntre ham til at fatte Haab: see op!

Det ikke at ville løfte sine Øine til Himlen er et Tegn paa at
have tabt sin Frimodighed, men Christus giver Frimodighed:
see op.

[I Marginen: Luc: 21,28 naar disse Ting begynde at skee, da
seer op.]

Nº 3. Mtth: 8,8. „Og Hovedsmanden <svarede og> sagde . . .
siig ikkun et Ord, saa bliver min Tjener helbredet.“
eller som det hedder i en gammel Psalme

Eet Ord af Dig helbreder For Evigheder.

Det at trænge til et Ord, stundom endog blot i Forhold til et
Menneske f. E. Ja-Ordet for den Elskende, Tilgivelsens Ord af
Den, man gjorde Uret o: s: v:.

Men saaledes er det med Christi Ord ved Nadveren. Der ere
mange Ord opbevarede af ham sagte til Samtidige; men Ordene
ved Nadveren siges directe til os. Det er mit Legeme som hen-
gives for Eder.

p. 186.] 5: X¹A 473. Eet Ord . . . Evigheder] Tillæg til den evange-
lisk-christelige Psalmebog (Kbh. 1845), Nr. 596, V. 5 (S. 39: „Eet Ord af dig
mig frelser og helbreder for Evigheder“; Psalmen er af Ingemann). Ordene
ved Nadveren] 1 Cor. 11,24.

1849

- 52 Det er dog virkelig værd at bemærke, naar man vil læse den
 U. D. Beskrivelse af Fremtiden, som findes i Slutningen af „en literair
 Anmeldelse af de to Tidsaldre“ og saa tænke sig, hvor hurtigt og
 hvor nøiagtigt den opfyldtes 2 Aar derefter i 1848, og hvorledes
 Ingen paaagtede den, da den blev skrevet, men alle troede, at Alt
 var Tryghed, baade „Systemet“ og Staterne paa det Nærmeste
 ved Fuldendelsens Høieste.

- 53 I en <forresten> rigtig vrøvlet Begravelses-Tærte over Evange-
 U. D. liet om Enkens Søn i Nain, kom Visby dog til at gjøre en Bemærk-
 ning som fortjente at paaagtes. Han sagde, at „Sorg“ *κατεξοχην*
 altid er Sorg over Afdøde, at bære Sorg at gaae i Sorg o: s: v:
 at det alt forholder sig til Sorg over Afdøde. Hvorfor er nu denne
 Sorg Sorgen *κατεξοχην*. Visby udhævede, at det var, fordi der
 for enhver anden Sorg er Lindring saaledes forstaaet, at Sorgen
 endnu kan forandres til Glæde. Men den Døde ham kan man
 umuligt faae igjen. Dette er i sig selv en meget rigtig Bemærkning.
 Kun mener jeg, at man burde benytte dette til at vise, at der dog
 er langt dybere Sorg end den over Afdøde. Saaledes burde Talen
 være lagt an, at for det naturlige Menneske er Sorg over Afdøde
 „Sorgen“, for den Christne er Sorg over Synden, den dybeste
 Sorg. Tabet af en Afdød er ingenlunde uerstatteligt, der er jo en
 Evighed; men det Tab, som Synden tilføier er for evig uerstatte-
 lig.

Saa kunde man over Evangeliet om Enkens Søn have lagt en
 Prædiken an med Thema:

Det uerstattelige Tab.

Man siger rigtignok for ret at betegne et udmærket eller ud-
 mærket elskeligt Menneske, hans Tab er uerstatteligt; men dette
 er ikke sandt. Kun det Tab, som Synden tilføier, er uerstatteligt.

⁵²i Slutningen af osv.] S V. VIII, S. 98 ff. ⁵³Evangeliet om... Nain] Ev. paa 16. S. e. Trin, der i Aaret 1849 faldt d. 23. Septbr. — Denne Dag prædikede C. H. Visby (se til VI B 182, S. 250) til Højmesse i Vor Frelsers Kirke.

Zacharias Werner i Prædikenen paa hvide Søndag (Søndagen 54
 efter Paaske) siger, at Gregor den Store har sagt: „ikke Magda- U. D.
 lena og ikke Peters Tro er saa lærerig som Thomas' Vantro.“

Det er dog ikke blot Leflerie, det er nedrigt at være religiøs 55
 Taler. Christendommen har aldrig forlangt det, men forlangt: U. D.
 Vidner. Tale skal man, visseligen, men Ens Liv skal tale ganske
 anderledes mægtigt. Gud i Himlene hvad disse verdslig forfinede
 og blødagtige og sædeligt feige men veltalende Talere, hvad de
 have demoraliseret Christenheden!

Blot i det Mindre et Par Exempler. Naar En virkelig er Lidende,
 virkelig er Fattig, Verden virkelig gaaer ham imod — om han saa
 havde Engletunge: Menneskenes Mængde ere bange for at høre
 ham. Men en stadselig Mand der lever i Overflod, i Besiddelse
 af verdslig Magt og Indflydelse, pyntet i Silke og Fløiel — naar
 han rørt declamerer: saa strømme Alle til, saa græde de; den
 Medlidenhed, som retteligen tilkommer den virkelig Lidende,
 ogsaa den tilsniger han sig, er det dog ikke nedrigt som det at
 opæde Enkers og Faderløses Huus, og er det ikke „for Skinnets
 Skyld at gjøre lange Bønner“! — En virkelig forfulgt Mand — ja
 om han havde mere end Engletunge: Menneskene ere bange for
 at høre ham. Men En, der mæskes i verdslig Velvære, i Besiddelse
 af Magt og Ære og Anseelse — naar han rørt declamerer om,
 hvorledes den Forfulgte lider for Sandhed: saa strømme Alle til;
 den Deeltagelse, som rettelig tilkommer den virkelig Forfulgte,
 ogsaa den tilraner og tillyver en saadan Taler til sig, føier den
 som et Raffinement til sine Stjerner og Baand til et Stadserie
 mere paa hans Fløiels-Mave: retfærdige Gud!

⁵⁴Zacharias Werner] se til X¹A 288. ⁵⁵Vidner] sml. 31.98. opæde
 Enkers... gjøre lange Bønner"] se Matth. 23,14. Marc. 12,40. Luc. 20,47.

1849

Disse Løgnere, disse sminkede Rhetorer forvænne Menneskene med ikke at kunne kjende den virkelige Lidelse igjen i Livets Virkelighed. Som Den, der aldrig havde seet Tiggere andetsteds end fremstillet paa Skuepladsen, vilde gyse tilbage ved at see en virkelig Tigger: saaledes gjøre disse Talere Menneskene feige, blødagtige, og al deres Talen er saa langt fra at føre dem til Christendommen, at den fører dem bort derfra.

Mening skal der være i Forholdene. Vil en Mand blot være Rhetor, vil han have Lov til kjelent at spare sit eget Liv, medens han omhyggeligt uddanner sin Stemme, sine Gebærder o: s: v:: nu vel, saa er han at betragte som en Skuespiller, skal med største Fornøielse blive taxeret, vurderet, anerkjendt som saadan — men Præst o: s: v:, nei det har han ikke Lov til at være! En Skuespiller er der Intet at indvende imod, der kan for den Sags Skyld ogsaa gjerne indrømmes Plads for gudelige Skuespillere — men Eet maa ikke skee, at det forvexles med det at være Præst. O, men mere Illusion end den saa ofte i Theatret savnede, mere Illusion har man faaet bragt ind i Kirkerne, der ere bleven Skuespilhuse for disse usalige Rhetor-Comedianter.

Det er disse Rhetor-Comedianter, der fremfor Alle ere Skyld i, at det staaer urokkelig fast, at det at gjøre hvad man siger, at det er en latterlig Overdrivelse. Hvor latterligt ogsaa, naar alle Fordele vinke En, hvis man vil lade sig castrere og blive Rhetor-Comediant, hvor latterligt saa, at ville gjøre sig den Uleilighed at exsequere det Mindste af hvad man siger, naar saa alle Farer og Plager vente En; hvor latterligt, og i samme Grad latterligere, som man mere vover, at gjøre hvad man siger, thi i samme Grad er Faren vissere.

Tag endog blot denne skikkelige Fyr: Tryde. Han ordinerer Kofoed-Hansen, og declamerer rørt om, at i disse Tider maa Herrens Tjener ganske særligen betænke: at det gjælder Ens Liv. Jo, jeg takker, Tryde han vilde — dersom! Og nu det ypperlige

Tryde] se til VI B 40,7. ordinerer Kofoed-Hansen osv.] se P. P. Jørgensen, H. P. Kofoed-Hansen (Jean Pierre). Med særligt Henblik til Søren Kierkegaard (Kbh. 1920), S. 431 ff. („ordinerer“ skulde have været: indsætter, sml. anf. Skr. S. 431. 432²).

ved Historien. Det er notorisk, at Kofoed-Hansen havde indleveret en Ansøgning om at maatte træde tilbage, og hvorfor? fordi Embedet var et Par hundrede Daler mindre end han havde tænkt. Og det veed Tryde. Jeg gjør ingen Indvendinger mod Kofoed-Hansen, han er jo ikke Den, der taler i saa høie Toner, men Tryde Hvor er det muligt Andet end at hele Menigheden maa demoraliseres.

See, naar der saa kommer En, som blot gjør Alvor af at udsætte sig for Spottens Fare: saa griner Alle, „han er gal“ — o, hvor ofte har jeg ikke maattet høre det, maattet lade mig udskjelde paa offentlig Gade, — men det Andet der er rørende, det er rørende, thi Enhver veed jo Sammenhængen, det er bare paa Commerce her tales om at sætte Livet i Fare, realiter dreier det sig om, at Kaldet var 200 rd for lille.

‡

‡

Lighed er det jo Verden vil, det at elske Næsten — og saa 56
 følges jeg, fordi jeg levede paa Gaden og lever paa Gaden. U. D.
 Men dersom ellers Noget, saa var jo just det beregnet paa at
 svække den i Relativiteterne forhærdede Verdslighed. Min dag-
 lige Existeren eller en saadan daglig Existeren er, ved at være
 hiin μεταβασis εις αλλο γενοσ nemlig til det Existentielle, uendelig
 meget mere værd end 10 og 20 Avis-Artikler og en heel Journal,
 der declamerer men eksistentielt bliver i det Gamle.

Dog Grunden, hvorfor jeg blev misforstaaet er vel for en Deel, fordi jeg gjorde hvad jeg gjorde religieust bestemt ikke for at tjene et høistæret dannet Publikum. Derfor kan jeg heller ikke forsvare mig; thi saa indrømmer jeg jo Publikum.

Men mit Liv vil indeholde den nøiagtigste eksistentielle Politie-Forretning i christelig Aand, Alt vil i forskjellig Retning være lagt til Rette til at oplyse den Thesis: med hvad Ret Danmark, in specie Kiøbenhavn har kaldet sig Christne, med hvad Ret 1000 Embeds-

⁵⁶ Sml. 48.88. fortælges] sml. 32.57. det Existentielle] sml. 16.75.

1849

mænd have gjort Christendommen til et Levebrød, og saa ikke bragt andet ud deraf. Tillige vil mit Liv være et fuldstændigt existentielt Studium i Retning af den menneskelige Selvkjerlighed og al den Sviig og Hyklen, der drives med Christendommen.

- 57 Dette er Christendommens Lære: der er en evig Salighed i
 U.D. Vente, en Salighed der overgaaer al Forstand, og som tildeels allerede i dette Liv kan være i et Menneske i Troens Salighed: men forresten, nu videre, nu kommer det Næste. Ingen, ganske bogstavelig, ingen Tyv, Røver, Bedrager Ingen kan siges saaledes, saa sikkert at styrte sig i den visse Undergang som en Christen — og Ingen, Ingen er saaledes hadet; thi Røveren o: s: v: der jo udtrykker, at Verden er bedre end han, hader Verden ikke; Tyven, der jo nok saa stærkt som en Gjerrig, udtrykker at Penge er et stort Gode, hader Verden ikke. Kun den Christne hades, han maa tilintetgjøres og paa den nedrigste Maade, som ingen Forbryder; thi ellers faaer Verdsligheden ikke Ro og har ingen Glæde af det Verdslige, hvis Indtryk den Christne svækker, han som udtrykker, at Elskov er Selvkjerlighed, at Venskab er Selvkjerlighed, at Ære og Deslige er Nul og Penge mindre end Nul — er det ikke Oprørende, er det ikke den nedrigste Afskyelighed, burde saa ikke Barrabas og alle de Andre gives fri, næsten æres og ansees i Sammenligning med en saa nederdrægtig Forbryder som en sand Christen. Thi saa verdslig er ikke engang Verdsligheden at den bryder sig om det Verdslige i og for sig, naar Forestillingen ikke knyttes dertil, at det er Alvor og Hæderlighed at samle Penge at erhverve Ære og Anseelse — men denne Forestilling er det just, at den Christne tager bort. Ei heller vilde Nogen bryde sig stort om Venskab, naar han vitterligt skulde tilstaae, at det var Selvkjerlighed, nei men dette Skin, at det er sand Kjerlighed dette Sammenhold, dette Skin vil Verden have med — og dette Skin er det netop den Christne tager bort.

Levebrød] sml. 13.59.

Jo sandere En er Christen, i samme Grad vil Modstanden blive større, tiltage, indtil det Sidste. Udebliver Modstanden, da maa det forklares af, at han paa een eller anden Maade har sparet sig selv, unddraget sig selv.

Dette er Christendom. Det Forfærdelige er: det Stigende og det Uundgaelige, fastgjort derved, at det at undgaae Lidelsen er En Anklagen mod En selv.

[I Marginen: Mtth: 16,23.]

58
U. D.

Om Qvinden i Forholdet til Manden (Elskov — Ægteskab) gjælder det ret egentlig, ja det er just det Yndige ved hende, at hun „kun sandser hvad Menneskens er“ Mtth: 16,23: at spare den Elskede, pleie ham, forskjønne ham Livet o: s: v: — hvilket er lige stik mod den sande guddommelige Ødslen, der er Martyriets Utaalmodighed, som er at sandse hvad Guds er. — Hvad der gjælder om Qvinden gjælder ogsaa om Vennen i almindelig menneskelig Forstand.

Man seer heraf let, at „Martyren“ vil i levende Live blive anklaget, hadet, forbandet for Egoisme, Forfængelighed, Menneske-Fjendskab og Deslige.

Og tillige seer man heraf, hvor megen Ret jeg har i denne min Grund-Paastand mod Christenheden, at man lumskelig substituerer jødisk Fromhed istedetfor christelig Fromhed. Jødisk Fromhed er en Vedhængen ved dette Liv og en blot Sandsen af hvad Menneskets er — Christendommen er at sandse hvad Guds er. Prædikeforedraget fortier i Grunden det Christelige og sminker det Jødiske op. Man arrangerer sig hyggeligt i dette Liv ved jødisk Fromhed — og saa sætter man Forsoningen til og Evigheden ved Hjælp af det Christelige. Den Art Religieusitet er den hidtil bekvemteste opfundne.

Lidelsen] sml. 56. 58. ⁵⁸Qvinden] sml. 75. Martyriets] sml. 57. 100. jødisk Fromhed] sml. 75. IXA 416. 424. Forsoningen] sml. 39. 74.

59 Grundtvig nedlagde sit Embede, fordi der førtes falsk Lære af
U. D. Clausen, og han ikke blev afsat: det var dog immer Noget, lidt
Opvækkelse. Men han skulde have nedlagt det, fordi Begrebet
„Levebrød“ er uconformt med Christendommen, jo jeg takker,
saa var Spektaklen blevet en ganske anden.

60 Text til en Fredags-Prædiken.
U. D. No 1.

Philipp.: det at leve er mig Christus, og det at døe er
Vinding.

No 2. Jeg lever ikke mere, men Christus i mig.

No 3. Vort Liv er skjult med Gud i Christo.

61 Noget mig selv betræffende, der bestandigt maa
U. D. fastholdes.

Jeg har aldrig paastaaet, jeg paastaaer ikke, at jeg i nogen
overordentlig Grad er Christen. O, nei. Havde jeg med min
Phantasie, mine Lidenskaber o: s: v: været i almindelig menne-
skelig Forstand: Menneske, saa havde jeg vel endog reent glemt
Christendommen. Men bunden i kvalfuld Elendighed, som en
Fugl, man har stækket saaledes er jeg, medens jeg dog har be-
holdt hele min Aands Kraft, dens vistnok overordentlige Kraft.
Men just de simpleste Betingelser for at være Menneske just de
ere mig negtede, medens det Overordentlige i en anden Forstand

⁵⁹ Grundtvig nedlagde osv.] sml. IA 328, S. 143, og se Note dertil. — Sml. 49.286. Levebrød] sml. 56.63. ⁶⁰ Fredags-Prædiken] sml. 51.70. det at leve osv.] Phil. 1.21. — Sml. III C 1. ⁶¹ kvalfuld Elendighed] sml. 48.92. det Overordentlige] sml. 45.100.

er mig forundt. Saaledes er jeg standset engang for alle; kan hver Time paa Dagen, om fornødent <gjøres,> være udsat for at mærke Lænken. Saa er jeg forresten udrustet med store Evner, velopdragen i Christendommen fra Barn af, forøvrigt i Besiddelse af alle Betingelser dertil: og saa er det blevet min Opgave at fremstille Christendommen. Men fri, fri som et Menneske ellers er det, har jeg aldrig været. For strengt er jeg forresten blevet opdraget i Christendommen; den har egentlig været mig til Forargelse — men fri har jeg aldrig været, ikke saaledes fri, at jeg engang kunde slaae den i Glemsel; thi naar man dog venter at dø imorgen, og idag flere Gange maaskee qvalfuldt føler, hvor ulykkeligt bundet man er: saa er der intet Spatium for Glemsel. Jeg erkjender fuldkomment, hvor uendelig meget der er gjort for mig, det er Sandhed i mig, at jeg ikke noksom kan takke Gud for Alt hvad han har forundt mig, og skjenket mig, den Elendigste af alle, en Betydning, som jeg bedst seer; jeg er ogsaa blevet mere og mere formildet ved at forstaae mit Liv religieust: o, men især i min tidligere Ungdom, hvad havde jeg ikke givet for at være Menneske blot et halvt Aar! Al min Særhed o, den er ikke Andet end et snildt opfundet Bedrag, hvorunder jeg skjulte min Elendighed. Hvad der i Stilhed kostede mig de bittreste Taarer og bragte mig til Fortvivlelse, det gav jeg Forklaringen som Stolthed og Deslige.

Jeg paastaaer ikke, har aldrig paastaaet, at jeg, fordi dette skulde være Christendommen imod, ikke har giftet mig, som var det, christelig, en Fuldkommenhed hos mig, at jeg er ugift. O, langt fra. Havde jeg været Menneske, var vel Faren for mig blevet en anden, den, altfor meget at hengive mig til det Qvindelige, og jeg var muligt blevet en Forfører. Men vist er det, jeg skulde med største Glæde have giftet mig med min Forlovede, Gud veed, hvor gjerne jeg vilde: men her kommer atter min Elendighed. Saaledes blev jeg ugift, og nu fik jeg Lejlighed til at tænke over hvad Christendommen egentlig har meent med at anprise den ugifte Stand.

Jeg paastaaer ikke, har aldrig paastaaet, at det at jeg ikke søger

1849

noget Embede, at det skulde christelig være en Fuldkommenhed hos mig, eller at jeg af den Grund har ladet det være. O, nei langt fra. Fra det Øieblik af min oeconomiske Stilling er blevet mig vanskelig, og allerede tidligere, skulde jeg hellere end gjerne have paataget mig et Embede. Det har altid faldet mig let at komme ud af det med Folk, og vant som jeg er til at være bunden, har det aldrig faldet mig ind, at det skulde blive mig saa tungt. Men her kommer atter min Elendighed: jeg kan ikke, fordi jeg ikke er Menneske, fordi jeg er tungsindig indtil Grændsen af Sindssvaghed, Noget, jeg vel kan skjule over, saa længe jeg er uafhængig, men som gjør mig ubrugbar til en Tjeneste, hvor jeg ikke selv bestemmer Alt. Man mener det er Stolthed: nu ja, det er den gamle Historie. Saa har jeg maatte holde ud i Uvisheden, og har nu faaet god Leilighed til at tænke over, hvad der vel egentlig kan være Christendommens Mening med at have Noget mod Embedsstilling.

See, alt Dette forklarer, hvorfor jeg altid antager et digterisk Forhold i min Fremstilling af Christendommen. Jeg tvinges i en vis Forstand bestandigt mod min Villie — og saa opdager jeg det Christelige. Fritagen er jeg saaledes vistnok for den Fare, at hvad jeg hitter paa, kunde være Forfængelighed. Jeg har ikke forfængeligt forsmaaet Ægteskabet, langt fra, det har i mig sin varmeste Forfægter. Jeg har ikke forfængeligt forsmaaet Embeds-Virksomhed, langt fra, jeg vilde heller end gjerne. Det synes mig, naar jeg saaledes kunde faae mere Ro og see et længere Liv i Sammenhæng for mig, at jeg saa kunde præstere noget Større: dette er dog maaskee en Skuffelse; men saaledes viser det sig < stundom > for mig. — Jeg turde derfor heller ikke befale noget Menneske at gjøre hvad jeg gjør; thi vist er det, jeg havde ikke Kraft til at afholde mig hverken fra Ægteskab eller fra at søge Embede: men jeg er tvungen. Og vist er det sandeligen ogsaa, at det jeg fremstiller er Christendom. \leq Ei heller skal man kunde beskyldte mig for den Eensidighed, at jeg ikke kan see det Modsatte; thi det Modsatte har i mig den varmeste Talsmand. \geq

Embede] sml. 66. X¹A 653 og Sammenvisninger. oeconomiske Stilling] sml. 25. 66. digterisk] sml. 45. 66.

O, hvor mildt, hvor lindrende, at et Menneske kan sige: Den 62
og Den elsker jeg, det udtrykker mit Liv ogsaa — ak mit Liv U. D.
udtrykker Grusomhed mod den Elskede; al den Kjerlighed, der
forbrænder i mig, udtrykker saa Grusomhed. Og i Anfægtelsens
bange Øieblikke bliver jeg selv angst for mig selv som var det
dog virkelig Grusomhed, som maatte Gud handle lige saa med mig.

Saaledes skal der egentligen tales.

63
U. D.

Angaaende Elskov og Venskab skal der siges, at det egentlig
anpriser Christendommen ikke; Du skal heller ikke forhaste Dig,
men hold Du kun lidt ud, eller rettere saa længe Du kan, med Gud
— men mærker Du at Gud overanstrenger Dig, saa tag dette
Menneskelige til Hjælp. Saaledes ogsaa med Levebrød, Livs-
Virksomhed og alt Sligt.

Men Forholdet skal ikke vendes om som man gjør i Christen-
heden, man skal ikke have Lov til at gjøre Elskov og Venskab til
den sandeste Kjerlighed; og man skal heller ikke have Lov til at
gjøre Levebrød og Alt hvad dertil hører til Livets sande Alvor.

Kort, det der christelig strides om er at Gud ganske simplement
skal paa hvert eneste Punkt have første Prioritet i Tilværelsen i
et Menneskes Liv, i ethvert hans Livs Forhold. Og det skal være
Alvor — ikke en Søndags-Talemaade. Men paa den anden Side
Gud er ingen grusom Creditor og Panthaver, ei heller skal et
Menneske formaste sig til at ville være mere end Menneske,
Dæmon eller Gud-Menneske.

Men saaledes skal der ikke leves, at et Menneske eller Menne-
skene fra en letsindig Opdragelse tosse ud i Livet, egentlig aldrig
i dybere Forstand tænke paa Gud og paa hans Prioritets-Fordring,
men ansee Elskov, Venskab, Levebrød og Deslige for Livets Al-
vor. Nei, spændt saa høit som muligt ved den strengeste religiøse
Opdragelse, efter saa ungdommelig tillidsfuldt og troende at have

⁶³ Anfægtelsens] sml. 32. 64. ⁶³ Levebrød] sml. 59. 120.

1849

holdt ud med et anstrængende Guds-Forhold, skal et Menneske have lært, at dette er Livets Alvor. Men saa er han vel ogsaa blevet saaledes ydmyget, at han maa tage den menneskelige Hjælp og Lindring, tage den som noget Smukt hvilket Gud velsigner; men han forseer sig ikke derpaa, glemmer ikke, hvad der i Sandhed er Livets Alvor.

#

⁶⁴
U. D. Det, som gjør mit Liv saa frygteligt anstrengt er, at Alt er omvendt, et Dialektisk, der saa i ethvert Anfægtelsens Øieblik forvandler sig for mig til sit Modsatte. Jeg er mig selv ringere end alle Andre, end Poeniterende — just derfor vover jeg hvad jeg har vovet: men see for Menneskenes Øine udtrykker mit Liv tilsyneladende Stolthed, Høitstræben o: s: v.: Naar saa Anfægtelsen kommer, saa benytter den sig deraf, fordi jeg ingen ligefrem Udvorteshed har men bestandigt en omvendt, altsaa et puurt og reent Aands-Forhold, som er det Modsatte saasnart Troen ikke er der. Og dog, just fordi jeg er en Poeniterende, har jeg maatte lære at holde mig til Gud efter en ganske anden Maalestok end andre Mennesker, har jeg maattet lære ikke at krympe mig, har faaet et Mod til at vove som ellers ikke — og saa hjælper Gud mig til at formaae efter en overordentlig Maalestok; men det seer jo let ud som Stolthed og Hovmod. O, frygtelige Lidelser, aldrig aldrig at være forstaaet.

Saaledes ogsaa med mit Kjerligheds-Forhold, der, menneskelig, seer ud som Grusomhed.

Og dog er det vist, at kun ved at have holdt ud at leve saaledes, har det været mig muligt eller blev det mig forundt, at beskrive det sande Christelige; thi just det er Christendom. Den, der <kan> gjøre sig Sagen nærværende, maa jo kunne see, at Christi Liv i Forhold til hans Moder, hans Disciple seer ud som den største Grusomhed, maatte forstaaes saaledes af dem — og dog var det Kjerlighed. Dette har jeg fremstillet i Kjerlighedens Gjæringer.

⁶⁴Anfægtelsens] sml. 62.125. Poeniterende] sml. 100.X¹A 541 og Sammenvisninger. i Kjerlighedens Gjæringer] sml. S. V. IX, S. 106 ff.

#

1 Cor. 2,15 den Aandelige dømmes alle Ting men selv dømmes han af Ingen. Dette vil sige, den Aandelige har Potentsen og Nøglen til at forklare alle lavere Tilværelser. Forsaauidt kan han jo ikke dømmes af Nogen, uden af hvad der er høiere end han.

65

U. D.

#

Om Aaret 1848.

66

U. D.

1848 har i een Forstand potentseret mig, i en anden Forstand knækket mig, <det vil sige religieust knækket mig, eller som det hedder i mit Sprog: Gud har løbet mig træt. Han har ladet mig faae en Opgave, som jeg end ikke ved Tillid til ham kan løfte i høieste Form; jeg maa tage den i en lavere Form. Og derfor er denne Sag ret egentlig blevet mig min egen religieuse eller yderligere religieuse Opdragelse i omvendt Stiil. Jeg vilde i een Forstand saa gjerne vove; min Phantasie vinker og hidser mig; men jeg skal netop lære at være saa god at vove i en lavere Form. Det er ganske vist det Fuldendeste og Sandeste, jeg har skrevet; men saaledes skal Forholdet ikke være, at jeg skulde være Den, der næsten dømmende, styrter ind paa alle Andre — nei, jeg skal selv opdrages først ved det Samme; der er maaskee Ingen, der faaer Lov til at ydmyge sig saa dybt derunder som jeg, før end jeg faaer Lov at udgive det. Jeg, Forfatteren, skal ikke have Lov til selv værende Ingenting (det Høieste) at udgive dette i eget Navn: thi dette er det Dømmende. Jeg skal selv først paa een eller anden Maade have arrangeret mig i Livet, og indrømmet, at jeg dog er svag ligesom Andre — saa kan jeg udgive det. Men det, der frister min Phantasie, er just <at> faae Lov at gjøre det, forinden jeg saaledes menneskelig talt giver Kiøb. Det er ganske sandt, Stødet vilde saa blive mægtigere; men jeg vilde ogsaa faae en usand høi Position.

⁶⁶ religieuse Opdragelse] sml. 72. X¹ A 679, S. 430 og Sammenvisninger.

1849

Det er Digt — og derfor skal mit Liv, til min Ydmygelse, vitterligt udtrykke det Modsatte, det Svagere. Eller ogsaa skulde jeg være en Asket, der kan leve af Vand og Brød. — Og dog denne Ydmygelse skulde jeg villig underkaste mig: men kan jeg paatage mig et Embede. See her i endnu dybere Forstand min Vanskelighed. Og her ligger maaskee en endnu større Ydmygelse, inden det bliver muligt, hvis det bliver muligt.≥

Den oeconomiske Bekymring kom mig pludselig og altfor nær. To saa ueensartede Vægte som Verdens Modstand og Sorg for Udkommet kan jeg ikke løfte paa een Gang. Det var min Tanke, da jeg leiede Leiligheden i Tornebuskegaden at leve der et Halvaarstid, stille tænkende over mit Liv, og saa søge Embede.

Da bryder pludselig Forvirringen løs. Det var en Tilstand i et Par Maaneder, som eiede jeg maaskee imorgen ingen Ting, men var bogstavelig i Penge-forlegenhed. Det tog svært paa mig. Desto stærkere reagerede min Aand. Jeg producerede stærkere end nogensinde, men mere end nogensinde som en Døende. Det er i Retning af christelig Sandhed det Høieste, der er mig forundt, det er vist. Men i en anden Forstand er det igjen for høit til at jeg levende kan saadan udenvidere overtage det, og træde i Characteren.

Det er den dybere Betydning af den nye Pseudonym, der er høiere end jeg selv.

O, jeg veed det, jeg har ikke sparet mig selv, indtil Grændsen af at exaltere mig selv, har jeg villet forcere mig til at vove det Dumdristige: men jeg kan det ikke, jeg kan ikke forsvare det.

Digt] sml. 61.75. Asket] sml. 32.95. Embede] sml. 61.96. oeconomiske Bekymring] sml. 61.96. Leiligheden i Tornebuskegaden] setil 10. en Døende] sml. 61.100. den nye Pseudonym] sml. 106.X'A 636 og Sammenvisninger.

Saaledes holder Styrelsen bestandigt Haanden over mig — og styrer. At faae en ny Pseudonymitet, havde jeg aldrig tænkt. Og dog er den ny Pseudonymitet, men vel at mærke en høiere end min personlige Existeren, just det er mit Væsens Sandhed, det er Udtrykket for mit Væsens Grændse. Til sidst var jeg jo ellers formelig blevet mere end et Menneske.

I Prædikenen over Evangeliet paa fjerde Søndag efter Paaske 67
siger Zacharias Werner, at han i Prædikenen over de To der gik U. D.
til Emaus, har bemærket, at Christus bestandigt blev spurgt. Og
i Dagens Evangelium siger han igjen: Ingen af Eder spørger mig,
hvor gaaer Du hen.

Maaskee ligger her ogsaa et Træk til Modsætning mellem
Christendom og Hedenskab: Socrates er Spørgende, Christus
Den, der bliver spurgt.

Om hende.

68

Det er, som sagt, ikke usandsynligt, at hun nu efter Faderens U. D.
Død, venter en Tilnærmelse.

Uden at gjøre Noget, som afveeg fra mit Sædvanlige, har hun
naaet mere end een Gang at passere mig saa nær, at det næsten
var som et Sammenstød. O, men jeg kan ikke godt gjøre det første
Skridt. Jeg er jo egentlig uden officiel Viden om hendes Til-
stand, medens hendes Liv jo udtrykker ved et Ægteskab, at hun
har glemt den Historie. Sæt, at den om end ikke ganske glemt,
dog var saaledes glemt, at en Oprippet nu vilde blive farlig. Og
fremdeles Schlegel; det er dog næsten Uret mod ham at jeg vil
anbringes med paa samme Stykke. Og dog ængster det mig, om

⁶⁷ Zacharias Werner] se til X¹ A 288. Socrates] sml. 72. ⁶⁸ hende]
sml. 18. 83.

1849

jeg paa nogen Maade skulde være ukjerligt grusom mod hende ak, thi min Kjerlighed er engang her blevet denne frygtelige: kjerlig Grusomhed! Og som en Popants i Eventyret tørster efter Blod, saaledes tørster jeg efter at give hende al den Opreisning, der er mulig. I Sandhed man har meent jeg var stolt — jo jeg takker, saa stolt, at jeg lod min Ære istikken, nei men det kunde tilfredsstille mig, om jeg maa faae Lov til engang at vise Verden hvor stolt jeg er, ved at gjøre hende til Alt. Herre Gud menneskelig talt er det dog et temmeligt fattigt Forlangende for en Navnkundig, som jeg nu engang er, at turde faae Lov til at indtage den beskedne Plads som <en Slags> ulykkelig Elsker ved Siden af den Pige, der tilbedende bad at maatte blive hans Tjenerinde. Og dog forlanger jeg intet mere, kun at det ret maa blive mig klart, at jeg har Guds Samtykke til at handle i denne Retning. Ironie er dog engang uadskillelig fra mit Væsen, men her er den meest nærmende sig til Veemod — hvor ironisk at tænke sig min religiøse Tilfredsstillelse ved saaledes at være en Slags ulykkelig Elsker.

Men hvilket underligt og dog rørende Mønster! Ellers er det jo saaledes. Enten er det Pigen, der ikke kunde nøies med det Ringere, men greb efter det mere Glimrende — og saa var der en skikkelig Fyr \leq men ubetydeligere \geq , der havde elsket hende tidligere: ham bevarer hun saa en Godhed for, og han faaer Lov til beskedent at løbe ved Siden af som en ulykkelig Elsker, man har lidt Godhed for. Eller det er saaledes, at han den berømte o: s: v: han lod en Pige sidde hen, der blev en Erindring om ham, medens han forenedes med en mere udmærket Pige.

Og dog passer Intet saaledes for mig som just dette Forhold. At gaae som ulykkelig Elsker ved venstre Side af en Pige, der havde forsmaaet min Kjerlighed: nei, det duede jeg ikke til. Men at gaae saaledes ved Siden af den Pige, hvis Kjerlighed jeg sandeligen ikke har forsmaaet, men dog, menneskelig talt, maatte give det Udseende af, at jeg forsmaaede: ja det er Opgaven for mig. Fare er der dog maaskee ikke forbunden med dette Forhold. Hun har maaskee egentlig aldrig saa meget elsket mig som hun har

beundret mig, og jeg har maaskee aldrig saa meget elsket hende i erotisk Forstand som jeg derimod med Sandhed kan sige, at det elskelige Barn i skønneste Forstand har rørt mig. Og forøvrigt, naar jeg forstaaer at det lader sig gjøre, saa vil jo den Magt, hvis Samtykke jeg erholdt, saa vil den ogsaa holde sin Haand beskærmende over os. Men lindrende vilde det jo blive for mig, <—> Gud veed om jeg vilde kjende mig selv igjen — at jeg Den kun altfor frygteligt Indøvede i den Art Kjerlighed, der seer ud som Grusomhed, at jeg engang fik Lov til at udtrykke en Kjerlighed, et Venskab lidt mere ligefrem.

#

- 70 I Journalen NB¹² findes en Deel Texter til Fredags-Prædikener,
 U. D. deres Pagina findes paa første Pagina i hiin Journal.
 Texter til Fredags-Prædikener p. 2. [A 73]
 Text til en Fredags-Prædiken p. 91. [A 127]
- 71 Om den færdig liggende Produktivitet og mig
 U. D. selv p. 28. [A 89,90]
 Om hiin Enkelte, min Forfatter-Virksomhed,
 min Existeren p. 34. [A 96]
 Med Hensyn til mit Forfatter-Livs Tanke . . . p. 36. [A 98]
 &Om mig selv cfr. p. 39> [A 100]
 [I Blyants-Parenthes: Ogsaa en Side af mit
 offentlige Forhold p. 45.] [A 102]
 Angaaende Skrifterne om min Forfatter-Virk-
 somhed p. 50. [A 104]
 Om mig selv qua Forfatter p. 56. [A 106]
 Om min Stilling qua Forfatter p. 69. [A 113]
 Replik om mig selv p. 86 o: s: v: [A 124]
 Om de tre Fredags-Taler (Ypperstepræsten
 o: s: v:) p. 91. [A 126]
 Om mit Forfatterskab p. 93. [A 130]
 Svinget i mit Forfatterskab, hvordan nye Pseu-
 donym (Anti-Cl.) udvistes p. 124. [A 147]
 Om de tre Taler ved Altergangen (Ypperste-
 præsten, Tolderen, Synderinden) p. 128. [A 148]
 Om mit Forfatterskab totalt p. 133 n. [A 150]

¹⁰Journalen NB¹³] se 2. Fredags-Prædikener] sml. 60.73.

Det er ikke med Forholdet til Gud som med Forholdet til et Menneske, at jo længere de leve sammen og jo nøiere <de> lære hinanden at kjende, desto nærmere komme de ogsaa hinanden: o, omvendt i Forhold til Gud; jo længere man lever med ham, desto uendeligere bliver han — og desto mindre bliver man selv. Ak, som Barn syntes man dog at Gud og Menneske de kunne godt lege sammen. Ak, som Yngling drømte man dog om, at naar man ret ubetinget vilde anstrenge sig rasende som en Forelsket om end tilbedende: saa lod Forholdet sig dog nok bringe istand. Ak, som Mand opdager man hvor uendelig Gud er, og den uendelige Afstand. Dette er Opdragelsen, har Noget tilfælles med den socratiske Uvidenhed, med hvilken der ikke begyndtes, men endtes — at det endte med Uvidenhed!

72
U. D.

Texter til Fredags Prædiken.

73
U. D.

Dertil kunde bruges adskillige af de Ord,
som spottende bleve sagte om ham, da han
var korsfæstet, kun at de faae en anden
Betydning

No 1.

Mth: 27,40. „Du som nedbryder Templet og bygger det i 3 Dage, frels Dig selv“

De sige lige det Modsatte, havde han frelst sig selv, saa var Templet ikke blevet nedbrudt.

[I Marginen: dersom han frelser sig selv, saa nedbryder han ikke Templet.]

Frels Dig selv — o, nei maa den Christne sige, frels Dig ikke selv, Du Verdens Frelser, saa er Verden fortabt.

Saaledes kan man ogsaa lære Noget af Spotten.

⁷²Sml. X¹A 132.134.135. Forholdet til Gud] sml. 66.76. socratiske] sml. 67.135. ⁷³Fredags-Prædiken] sml. 70.126.

1849

No 2.

Mtth. 27,40: „er Du Guds Søn da stieg ned af Korset“

Nei, just fordi han var Guds Søn, derfor blev han paa Korset, eller just fordi han blev paa Korset derved beviste han, at han var Guds Søn.

Men Mennesket fatter ikke hvad Guds er, beviser og slutter omvendt, vil slutte at han er Guds Søn der af, om han steeg ned af Korset — og saa var han netop ikke Guds Søn.

No 3.

Mtth: 27,42.

„Han haver frelst Andre, sig selv kan han ikke frelse“
ja hvad Under vel, vilde han frelse sig selv, saa kunde han jo ikke frelse Andre, just for at frelse Andre vil han ikke frelse sig selv.

Her siger Spotten igjen noget ganske Andet end den tænker.

74 Det er virkeligt talt som af en Skriftefader. Zacharias Werner
U. D. siger i Prædikenen paa 4de Søndag efter Paaske.

„Mange <ret gode men> forsagte Christne anklage sig selv i Skriftestolen for allehaande Synder, som slet ikke ere Synder, eller de allerubetydeligste, nei saa anklager Eder hellere for Eders sande Synder, siger hellere: den Synd Forsagthed; thi Forsagthed er en Synd, og den kan ende med Mistro til Guds Naade og Barmhjertighed, hvad der er en frygtelig Synd.“

75 I Luthers Prædiken over Evangeliet paa Nytaarsdag indeholdes
U. D. den sande christelige Distinction, den strenge:

Christus er ingen Frelser for dette Liv men for det evige Liv.

⁷⁴Sml. 58 (Forsoning). 75. Zacharias Werner] se til X¹ A 288. ⁷⁶Sml. 86. Luthers Prædiken over osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 124. — Sml. 47. 117. Frelser] sml. 74. 80.

ja, hvad mere er, hvilket Luther ogsaa paa en Maade siger paa samme Sted, han er lige det Modsatte af en Frelser for dette Liv; thi Luther siger: at i dette Liv — just for at udtrykke, at han ingen Frelser er for dette Liv — lader han sine Troende traske om som i Kiær.

Her ligger forresten ogsaa Distinctionen mellem Jødisk Fromhed og Christelig; thi jødisk Fromhed vil have en Frelser for dette Liv.

Men i Christenheden har man reent skabt Christus om i blot menneskelig Medlidenhed.

Dog mener jeg, at det Strengeste væsentligen skal høres, at man ikke skal have Lov til aldeles at slaae en Streeg over det og ignorere det; at det skal høres, for at man kan ydmyge sig derunder, men det skal ikke forkyndes saaledes, at man grusomt vil forcere Menneskene til efter en saa frygtelig Maalestok at ville være Aand.

Her er min Differents fra Mynster o: s: v.; han vil reent have det fortiet. Jeg vil have det sagt; er saa forresten villig til at erklære, at det, naar jeg siger det, kun er digterisk, da mit Liv er langt fra saa aandeligt.

Overhovedet mener jeg, at det er den ethiske Respekt der skal indføres: overalt hvor jeg fremstiller hvad der er høiere end mit eget Liv skal jeg ligefrem tilføie: jeg er kun en Digter. Saa langt som min egen Existeren udtrykker, hvad jeg foredrager: der bruger jeg og skal jeg bruge en vis Art Myndighed. Men er det Fremstillede høiere end mit Liv, saa skal jeg, for Sandhedens Skyld, tilstaae, at jeg kun er en Digter. Og fremfor Alt skal jeg ikke fortie det Høieste, og gjøre min Smule No 2 eller No 3 eller No 10 til det Høieste.

Mynster kan have megen Ret i Alt hvad han siger, at man maa slaae af o: s: v: — men, men man skal ikke slaae af ved at fortie det Høieste, nei, det skal fremstilles i hele sin Fordring, og saa skal man sige til Menneskene: kan Du nu ikke, saa fortroe Dig

[Jødisk Fromhed] sml. 58.80. Mynster] sml. 34.147. digterisk] sml. 66.83. ethiske Respekt] sml. 56.93. Myndighed] sml. 100.X'A 625 og Sammenvisninger.

1849

til Gud, tilstaae Din Svaghed, han er ingen grusom Herre, han har megen Medlidenhed. Men uvidende om Guds-Fordringens Høieste skal Du ikke faae Lov at blive.

Vilde en ung Pige sige til mig: om jeg da anseer det ikke at gifte sig for noget Høiere, thi saa vilde hun lade det være: saa vilde jeg svare: er Du forelsket, er det i Sandhed Dit kjereste Ønske at forenes med den Elskede, saa skal Du blot sige det til Gud, og saa skulde jeg med Glæde holde Vielsen og gjøre Alt for at gjøre det Bedste. Men vide skal Du, at Gud kunde fordre af Dig, at Du skulde give Afkald ogsaa paa denne Glæde.

#

#

76 O, der er dog en ubeskrivelig Salighed i, naar det i Sandhed
U. D. er Sandhed i En, at man bogstavelig føler sig at være Intet for Gud, mindre end en Spurv, mindre end et Sandskorn. Lad os tænke os dette, at Gud saa blev kjed af et Menneske, og sagde til ham: nu vil jeg ikke have mere med Dig at gjøre, og gav et Spark til ham saa han faldt 40 Millioner Mile ned: o, dersom det var Sandhed i ham, at han i Sandhed følte, at han var Intet for Gud — i samme Secund han kom til sig selv, vilde han sige: o, Gud, saa dog Eet endnu, hav Tak, ubeskrivelig Tak for hvert Aar, hver Dag, hver Time, hver Secund jeg har hvilet i Din Fortrolighed; jeg er dog forsørget, thi jeg vil ikke bestille Andet end vedblive at sige Tak, ubeskrivelig Tak for hvert Aar, hver Dag, hver Time, hver Secund da jeg har fornummet Saligheden af Din Fortrolighed, Saligheden af at være hos Dig.

Men Den, som bilder sig ind at være Noget, han vilde vel raabe: Gud er en Bedrager. Naar det i Sandhed er sandt, at jeg er bogstaveligen Intet, saa er det en ubeskrivelig Naade og Velgjerning, at han, om det saa kun var eet eneste Secund, har ladet mig smage Saligheden af at være hos ham.

Saaledes maa man være i Forholdet til Gud: villig til at anstrenge sig af yderste Evne, og anstrengende sig af yderste Evne — men om man end havde holdt nok saa længe ud, man vogte sig vel for at anbringe i Guds-Forholdet den blot menneskelige Alvor, der saa let bliver sig selv vigtig som var det Noget; i samme Secund maa man være villig til som et Barn at bede for sig og sige: det var kun Spøg. Saaledes maatte den Religieuse tale: o, disse 70 Aar, i menneskelig talt, frygtelige Anstrengelser og Opoffrelser — naar Du, o Gud, seer paa dem: jeg siger bitte bitte, det er kun en Spøg, tilgiv mig den, tilgiv mig, at jeg gjorde et Forsøg paa at udtrykke, at jeg saa gjerne vilde vise Dig min Kjerlighed. Om et Barn ogsaa et heelt Aar igjennem havde siddet og arbeidet paa en Geburtsdag Præsent, om det — hvad jo dog for et Barn, menneskelig talt, er meget — havde negtet sig enhver Fornøjelse i hele Aaret, blot for at faae Arbeidet færdig og for ikke ved dette Arbeide at sinkes fra sit egentlige Arbeide — hvad var det dog for et dumt og kjedeligt Barn, der med vigtig Alvor saa vilde komme og overrække sin Foræring. Nei Barnet kommer elskeligt med sin Foræring, men det er villigt til i samme Secund at forvandle det Hele til Spøg og sige: det var blot en Spøg, o tilgiv mig, at jeg fordristede mig til at udtrykke min Taknemlighed.

#

Hvad det vil sige at bede i Jesu Navn oplyses maaskee aller-simplest saaledes. En Øvrighedsperson befaler Det og Det i Kongens Navn, hvad vil det sige? Det vil for det Første sige: jeg selv er Ingenting, jeg har ingen Magt, Intet at sige af mig selv — men det er i Kongens Navn. Saaledes er det at bede i Jesu Navn: jeg tør ikke nærme mig Gud uden i Midleren; skal min Bøn høres, saa maa den være i Jesu Navn, det der giver den Kraft er dette Navn. Dernæst, naar en Øvrighedsperson befaler i Kongens Navn, saa følger det naturligviis af sig selv, at det han befaler maa være Kongens Villie, han kan ikke i Kongens Navn befale hvad der er hans egen Villie. Saaledes er det at bede i Jesu Navn,

77
U. D.

1849

at bede saaledes, at det er i Overeensstemmelse med Jesu Villie, jeg kan ikke i Jesu Navn bede om min egen Villie; Jesu Navn er ikke en ligegyldig Paategning, men det Afgjørende; det at der staaer Jesu Navn foran er ikke at bede i Jesu Navn, men det er at bede saaledes, at jeg tør nævne Jesu Navn dertil, det vil sige, tænke mig ham, hans hellige Villie sammen med det jeg beder om. Endeligen naar en Øvrighedsperson befaler i Kongens Navn betyder det, at Kongen paatager sig Ansvarret. Saaledes ogsaa med det at bede i Jesu Navn, saa paatager Jesus sig Ansvarret og alle Følgerne, han træder frem for os, træder i den Bedendes Sted.

‡

‡

- 78 U.D. Modsætningen til det Antike, der bruger 3die Person om sig selv, fordi Ens Liv er blot Faktum, er at vove det Yderste i at sige: jeg, ligefrem at sige det Høieste om sig selv. Dette er udtrykt i Gud-Mennesket; Gud-Mennesket vilde ikke være Gud-Mennesket hvis han var saaledes stor, at Retningen var hen til at blive tredie Person.

‡

- 79 U.D. En bedre Parodie paa det Antike med tredie Person kan man ikke let faae end Lamartines Talen om sig selv i tredie Person. Det er en complet Uanstændighed. Tilspidset paa lyrisk Reflexion optager Lamartine alt Dette — og taler dog i tredie Person. Det er Affectation. Ja — og dette har en Art æsthetisk Værd — han gaaer saavidt, at han tager det Mimiske med. Han siger: derpaa sagde Lamartine med en Mine o: s: v:.. Her har Lamartine virkelig gjort en Art Opdagelse, han har opdaget, hvad der absolut ikke kan siges i tredie Person; thi det kan man umuligt selv vide. Det

⁷⁸Sml. 79. ⁷⁹Sml. 78. Lamartines] se: Alphonse de Lamartine, Den franske Revolutions Historie i 1848 (fremkom som Feuilleton i Berl. Tid. 1849, Nrr. 176-223, 27. Juli-20. Septbr.; atter fortsat fra Nr. 245, 16. Oktbr.).

bliver aldeles comisk, og erindrer om Charles i den første Kjerlighed, der ogsaa fortæller sit Liv i tredie Person.

At bruge tredie Person er enten det barnlige — Barnet taler i en vis Alder i tredie Person — just fordi Barnet endnu ikke er Person, eller det er en Høide, der er mere end Person, en Person der selv er Begivenheden. Hvad der ligger der imellem bliver comisk, naar det vil bruge 3die Person.

‡

‡

Grund-Feilen

80
U. D.

i Christenheden er egentlig at man har villet gjøre al religious Underviisning til christelig, ved Hjælp af den latterlige Paastand, at alle Mennesker ere Christne, fordi de ere døbte som Børn.

Som Christendommen historisk kom ind i Verden efterat en heel forhistorisk religious Udvikling var tilbagelagt: saaledes maa et Menneske hvis han skal faae et afgjørende Indtryk af Christendommen, først gennemgaae en heel religious Skole. Christendommen er sandelig for aandelig til at man saadan udenvidere kan begynde med den. Hvilken Optugtelse forudsættes ikke, for i Sandhed at forstaae, saaledes at det er Sandhed i En, at Synden er den eneste Ulykke, <samt> at Christus kun er en Frelser i den Retning.

Man gjorde i Christenheden rigtigst i at bygge en Deel Bedehuse op, hvilket i Forhold til Mange allerede vilde være meget, forkynde jødisk Fromhed — men aldrig nævne Christi Navn.

Det er min bestandige Paastand: den Smule Fromhed, der er i Christenheden er jødisk Fromhed (en Vedhængen ved dette Liv, en Haaben paa og Troen paa, at Gud skal velsigne dem i dette Liv o: s: v.; saa Beviset for at man er Guds Ven, <er> at det gaaer En godt i Verden) og dog sætter man bestandigt Christi Navn til.

Charles i den første Kjerlighed] se III B 119.8. Sml. S. V. I, S. 224. Barnet . . . i tredie Person] sml. I: A 75.319. C 125, S. 304.126. ⁸⁰Frelser] sml. 75.86. jødisk Fromhed] sml. 75.239.

1849

81 U. D. Ganske tjenende Sandheden, ene beskæftiget med den, faaer jeg ikke Tid til eller gaaer jeg Glip af at sikkre mig de endelige Goder. Det er dog vel menneskelig talt min Fortjeneste. Men det Lurvede er, at dette, just dette benytter man sig af til at fremstille mig som en Overdrivelse. Thi man veed kun altfor godt, at det er de endelige Formaal der gjøre En populair. Men hvor lurvet. Jeg har Ingen fortrædiget i at naae Embede, Ære, Anseelse — jeg har paa mange Punkter understøttet dem. Kun selv har jeg intet forlangt. Ak, ja jeg tænkte engang, at det skulde være muligt at røre Menneskene, naar de saae en Stræben, der var ideellere holdt. Jo jeg takker; nei, den just den maa svækkes i Menneskenes Forestilling — det forstaaer sig ellers havde de jo heller ikke enhver Fordeel af Embederne og Æren, medens de nu tillige have den Fordeel, at deres Stræben, der egennyttigt profiteres, tillige ansees for den sande Alvor.

82 U. D. I Grunden er der dog noget Pharisæisk baade i denne Levenstille med sit Gods og især i denne Leven i store geistlige Embeder med høi Rang o: s: v: Sandt nok de beraabe sig paa, at de ikke ere som Pharisæeren, de erkjende sig selv for Gud at være Syndere — men denne Erkjenden og Bekjenden er der dog noget Pharisæisk i paa samme Tid som de jo <dog> vistnok selv ved ganske eenfoldigt at læse den hellige Skrift, maa kunne see, at der fordres noget ganske Andet, at der jo ogsaa maatte være for dem Leilighed til at vove lidt mere. Er det virkelig Christendom at give en lille Deel af — Renten — af sin Formue? Er det virkelig Christendom — at gaae af Veien for enhver Fare, at man maa vedblive at være æret og anseet? Og hvad hjælper det saa med denne Erkjenden og Bekjenden af, at man er Synder — naar man i Grunden forhærder sig mod Guds Ord.

Mit Forhold til hende. Ultimatum
for denne Gang.

83

U. D.

Sagen er, saasnart jeg tænker nærmere paa hende, anvendes der strax en Digter paa hende.

Som det i sin Tid var mig en ubeskrivelig Glæde at see hendes Fortryllelse ved Forelskelsen: saaledes vilde det igjen blive mig en Glæde, at see hendes Glæde, naar hun fik ret Synet for, at vort Forhold just nu var bragt paa det Høieste; og det skulde digterisk ikke være vanskeligt at naae. Jo jeg seer hende spidse Øren — hun der vistnok ikke selv er det Digteriske, men hun der er som et schlaget an und gebet Feuer i Forhold til det Digteriskes Vinken <hvis hun da ikke er aldeles forqvaklet.> Thi om hun i sin Tid forstod mig? Ja, sandeligen. Det vil sige mit Inderste forstod hun ikke, hun forstod just, at dette var et *αδύτον*. Men sit erotiske Forhold til mig, om hun forstod det: hvor skulde jeg finde Kryds og Slinger nok til det ug som hun har fortjent for saa vel Indenads- som Udenads-Læsningen o: s: v:.

Altsaa nu vilde en Digter igjen være at anvende paa at forklare hende, at just det søsterlige Forhold var det Poetiske. Forstaaer hun det, saa vil ogsaa enhver Fare i Retning af det Erotiske være undgaaet, thi det Digteriske og saa en lille Smule Hjælp fra min Haand saa gaaer hun paa en Syetraad.

I Sandhed veemodigt er det ogsaa, at denne Pige ligesom er sat i Skygge i eetvæk. Schlegel er vistnok en elskværdig Mand, jeg troer virkelig, at hun føler sig ret lykkelig med ham: men denne Pige var et Instrument, som han ikke forstaaer at spille paa, hun eier Toner, som jeg forstod at aflokke hende.

Forunderligt med min Objectivitet i Forhold til hende. En

⁸³ hende] sml. 68.84.105. Digter] sml. 75.94.

1849

Anden vilde det da være omtrent nok, at Pigen <længst> har giftet sig — og mig, mig er det det Lige gyldigste af Alt, jeg bekymrer mig kun om det var muligt at glæde hende, forskjønne hende Livet — thi hun har rørt mig. Hun kan gjøre Noget nær hvad hun vil — jeg har altid en Digter i Beredskab, der vil kunne forklare hende, at det, just det var det Smukkeste, var det Digteriske.

Men det er et frygteligt Ansvar, nu da jeg er hjulpet over den største Vanskelighed ved at have hende gift, og virkelig ret lykkelig gift. Der er, og Gud veed det det er i Sandhed i al Uskyldighed, der er et høiere Sving muligt for hende, en Forestilling, som vilde forskjønne hende just hendes Ægteskab: lader det sig gjøre, hvor gjerne vilde jeg ikke gjøre det for hende.

Imidlertid bliver det vel det rigtigste, hvad jeg ogsaa har gjort, at trække min Position i Forhold til hende eet Skridt tilbage, for ganske nøiagtigt at faae at vide, hvor vi ere. Hun mærker det strax, thi snild er hun.

Hvor oeconomisk dog mit Liv er mig anlagt; jeg behøver kun een Pige. Hun har et bønligt Blik, der har rørt mig; det glemmer jeg hende aldrig.

I Marginen til 83:

⁸⁴
U. D. Forresten har mit Forhold i hele denne Sag været og er et Exempel paa noget nær en af de største Afstande mellem Tilsyneladelse og Virkelighed. Jeg er Skurken — og saa var det mig, der gjorde Alt for at gjøre dette Ægteskab mulig: eet Ord af mig, og det havde været en Umulighed. Jeg er Skurken, stadigt væk Skurken: og saa er det mig, der bærer dette Ægteskab, der i hvert Øieblik kunde fristes til at være lidt mindre grusom mod sig selv — og saa var maaskee Ægte-

skabet forstyrret, idetmindste har dette gjældt i lang Tid, og gjælder det ikke endnu, er det just min Fortjeneste, fordi jeg uforandret er vedblevet at være — Skurken.

‡

‡

Saaledes kunde man ogsaa forstaae Evangeliet om Brylluppet i Kana, at det just derfor er det første Mirakel, fordi det er som et Motto paa hele Christi Liv: først Lidelse — saa Forherligelse. Christi Replik til Maria: Qvinde hvad har jeg med Dig at skaffe har ogsaa en vis svag Lighed med Replikken til Peter: viig bag mig Satan, Du er mig til Forargelse. Sagen er, der er i Maria i det Øieblik ogsaa noget af den jordiske Utaalmodighed, der vil hjælpes strax. 85
U. D.

‡

Glemmes maa det jo vistnok aldrig, at Christus dog ogsaa hjalp timelig og jordisk Nød. Man kan ogsaa usandt gjøre Christus saa aandelig, at han bliver idel Grusomhed. Overhovedet er „Aand“ absolut Aand den største Grusomhed for et stakkels Menneske. 86
U. D.

Altsaa Christus hjalp ogsaa jordisk Lidende, helbredede Syge, Spedalske, Besatte, bespiste Folket, forvandlede Vand til Viin, beroliger Havet o: s: v: — men siger Præsten, saadan Hjælp tør vi ikke vente: saa falder det jo dog igjen bort, og Christus bliver næsten grusommere mod os end mod de Samtidige.

Hertil maatte svares: nei. Vil Du behage at lægge Mærke til, at da Anstrængelsen i Forhold til det at blive og være Christen, er i Forhold til Samtidighed med en i strengeste Forstand: Christen, saa altsaa Samtidigheden med en Apostel er

⁸⁵ Christi Replik til Maria] Johs. 2,4. Replikken til Peter] Matth. 16,23. ⁸⁶Sml. 75.80 (Frelser) . 136.

1849

saa anstrængende som Ingen af os kommer til at opleve det. Og nu Samtidigheden med Christus selv. Miraklet, Medlidenheds Miraklerne i Retning af jordisk Nød og Lidelse er her dog lidt Lindrende, og den aldeles uundværlige Lindring — ellers havde det været umuligt at leve med Christus. Dersom Chrisus blot een eneste Dag vilde have udtrykt det at være absolut Aand, slet ikke Andet: saa er Menneskeslægten sprængt.

Men vi der leve 1800 Aar derefter; vi nøies med at opfatte Rædselen gennem Phantasie, og paa den anden Side, vi ere kun altfor tilbøielige til at lægge Alt over i menneskelig Medlidenhed: see derfor bliver vort Vilkaar dog langt mildere end de Samtidiges, der havde Miraklerne at holde sig til.

#

87 U. D. At græde over sig selv det er Taarers eneste rette Sted: priset være Den, der kunde sige: mig selv, det var den eneste Gjenstand jeg fandt værdig — eller elendig nok til at græde over.

#

Et Suk!

88 U. D. O, den Maade paa hvilken jeg levede med den menige Mand: der er maaskee i hele Generationen ikke Een til, der kunde gjøre det, og hvor Faar blot De der forstaae, og forstaae, paa hvilken Hjertets-Haardhed og Stands- og Hensyns-Forskjels Grusomhed Omgangen med den menige Mand i Almindelighed er baseret. Og saa, at dette formenes mig, at det skal betragtes som en latterlig Overdrivelse; og at jeg saa nu ikke engang kan gjøre Noget mere for den menige Mand, thi for ham eksisterer jeg som en Slags Halvgal. Og at det saa

⁸⁸ Sml. 48.102. den menige Mand] sml. 48.101.

er naaet ved Hjælp af dem, „der tale den Menigemands Sag mod Aristokraterne.“

O, hvor veemodigt!

‡

Se 393

Oktbr. 9.

Paalangs ad Siden:

Om den færdigt liggende Productivitet
og mig selv.

89
U. D.

Vanskeligheden ved at udgive det om Forfatterskabet er og bliver, at jeg dog egentligen har været brugt, uden ret selv at vide det eller ganske at vide det; og nu først forstaaer jeg og overskuer jeg det Hele — men saa kan jeg jo dog ikke sige: jeg. Jeg kan i det Høieste (det vil sige naar Fordringen til Sandhed er som den er for min Ængstelighed) sige: saaledes forstaaer jeg nu den tilbagelagte Productivitet.⁸ Det Forkeerte er saa igjen, at naar jeg ikke selv gjør det, saa er der Ingen, som kan fremstille det, thi Ingen veed det saaledes som jeg. [*Med Sammenvisning:* Ingen kan som jeg belyse Structuren af det Hele.]

Dog dette er min Grændse, jeg er Pseudonym. Glødende, flammende skal jeg fremstille Idealet, og naar da Tilhøreren eller Læseren bevæges til Taarer, da har jeg den Opgave endnu at sige: jeg er det ikke, mit Liv er ikke saaledes.

Sandt nok: jeg synes at kunne virke stærkere, om der i dette Øieblik fremtraadte En, som talte i eget Navn og gesticulerede med sin Existents: men saaledes synes det maaskee ikke Styrelsen — jeg skal i Sandhed lære, at der er et Høiere som jeg vel kan tænke, men ikke tør vove.

„Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig.“ skal gjøres pseudonym.*)

⁸⁹Sml. 393. om Forfatterskabet] sml. 96. X¹A 615 og Sammenvisninger Fra Høiheden] sml. 90. X¹A 681 og Sammenvisninger.

1849

§ Anm. Det allersandeste Udtryk er dog, at der er et tillige; thi en Deel har jeg dog forstaaet fra Begyndelsen, og stadig forstaaet forud, førend jeg gjorde det.

Til 89 paalangs ad Siden:

90 *) Paa en dette Manuscript vedlagt Lap graat Papir findes
U. D. bemærket, at dette Skrift saa paa en Maade indeholder et dialektisk Kjætterier. Der udvikles nemlig i een af Udviklingerne (No 5 eller 6) at Prædikeforedraget i vor Tid er blevet upersonligt — og det gjøres af en Pseudonym! Men deels er dette min Grændse: jeg kan kun gjøre opmærksom, og deels er jeg jo ansvarlig Udgiver, og faktisk vil man ansee det for at være sagt af mig. Det Mere der er er egentlig: at medens vistnok den Talende er en Ingen, en Pseudonym, saa er Udgiveren en virkelig, og erkjender at han bliver dømt ved denne Tale af den Pseudonyme.

91 Det er dog let at see, at Menneskene maatte være meget aandelige (og vel egentlig saa aandelige, at de ingen Lærer behøve) for, med Penge og Ære Anseelse o: s: v: at lønne den, der i Sandhed lærer dem Selvfornægtelse — en saadan Antagelse er lige saa besynderlig som naar En selv ikke kan tie men tænker, at den Anden, hvem han beder om Taushed, skal kunne det.

Paa den anden Side, naar En i Sandhed skulde være Lærer i Selvfornægtelse, hvad skulde han saa med Penge og Deslige.

Derfor har ogsaa Geistligheden saa ivrigt ønsket at blive gage-rede af Staten, eller at Staten bliver Mellembestemmelse i deres Lønning; thi ellers kommer Fordringen til dem om selv at være det Paradigmatiske, let for nær.

⁹⁰i een af Udviklingerne] se S. V. XII, 213 ff. (Udvikling VI). ⁹¹gage-rede af Staten] sml. 95.

Ja, dersom ikke min Liden, min Svaghed var Betingelsen for hele min Aands-Virksomhed: ja saa vilde jeg naturligviis endnu gjøre et Forsøg paa at gribe Sagen ganske simpelt medicinsk an. Det ligner jo ikke at lide som jeg lider, og saa slet Intet at gjøre, naar Ens Liv dog alligevel slet ingen Betydning har. Men her kommer Hemmeligheden, mit Livs Betydning corresponderer just med min Liden.

Hvor sandt hvad Thomas a Kempis siger (i Christi Efterfølgelse 1ste Bog 2det Capitel): „ophøi Dig derfor ei af nogen Kunst eller Videnskab; men frygt hellere for den Erkjendelse, som er Dig given. Thi jo mere Du veed og jo bedre Du forstaaer det, desto strengere skal Du dømmes, hvis Du ei har levet desto helligere.“

See, det var en anden Tale. Man tragter efter Erkjenden, man anstrenger al sin Tanke, man erhverver <den> — og see man har fanget sig selv. Imidlertid maa dog erindres, at dette da kun gjælder om ethisk og ethisk-religieus Erkjenden.

Det var dog vistnok rigtigst, at jeg engang gjorde en ligefrem Tilstaaelse om, hvorledes jeg betragter det digteriske Moment jeg har i mig skjøndt religieus Forfatter, at det nemlig, religieust forstaaet, er min Ufuldkommenhed, men at jeg endnu ikke kan undvære det, og de fleste Medlevende vistnok heller ikke.

Det er ogsaa det Underfundige i Prædikeforedraget, at man, hvor man advarer mod det „Fortjenstlige“, ganske lumskelig con-

⁹²min Liden] 61.104. ⁹³Thomas a Kempis siger] Om Christi Efterfølgelse (se til X¹A 400), S. 3. ethisk] sml. 75.106. ⁹⁴digteriske] sml. 83.104.

1849

funderer hele den middelalderske phantastiske Askese (at hudflette sig selv og Deslige) med den sig Udsætten for Fare og Anstren-gelse og Lidelse, som er forbunden med det i afgjørende Forstand at skulle bekjende Christum, hvad dog vel er fordret af den Christne; i afgjørende Forstand det vil sige uden allehaande Sandsebedrag med at være Embedsmand og Deslige, saa det er qua Embeds-mand og Næringsdrivende at man forkynder Christendommen og bekjender Christum.

#

#

96
U. D.

Om „hiin Enkelte“ min Forfatter-Virksomhed, min Existeren.

Bevægelsen, som hele Forfatterskabet beskriver er: **fra Publi-kum til den Enkelte**. I Forordet til to opbyggelige Taler fore-kommer den første Gang — og anden Gang, eller i anden Potens, i det meest afgjørende Øieblik, i Dedicationen til opbyggelige Taler i forskjellig Aand. (cfr. angaaende dette den lille Opsats, som ligger færdig „Regnskabet“, findes blandt det „om min Forfatter-Virksomhed“)

Jeg er som æsthetisk Forfatter ligesom gaaet ud for at faae fat i Publikum — og det Samme udtrykte ogsaa min personlige Exi-steren med at leve paa Gader og Stræder — saaledes beskrives Bevægelsen: fra Publikum til den Enkelte, og ender saaledes consequent i at jeg, selv den Enkelte, lever i landlig Eensomhed paa en Præstegaard.

Ja, det slaar til. Selv om jeg ikke af udvortes Grunde var nødt til det, det vilde dog være det Rigtigste. O, men altid hjælper Styrelsen paa mig — det seer jeg bestandigt <—> ved at see til-bage.

Askese] sml. 66.132. Næringsdrivende] sml. 91.141. ⁹⁶hiin Enkelte] sml. 7.201. Bevægelsen osv.] sml. S.V. XIII, S. 499. første Gang] se S.V. III, S. 11. anden Gang] se S.V. VIII, S. 116. Regn-skabet] sml. 376.X¹A 615 og Sammenvisninger. om min Forfatter-Virk-somhed] sml. 89.104. en Præstegaard] sml. 66.98. af udvortes Grunde] sml. 66 (oeconomiske Bekymring).142.

Over den Text af Paulus:

97

Da jeg var Barn, tænkte og talte jeg som et Barn,
nu jeg er blevet Ældre har jeg aflagt det Barnagtige:

U. D.

kunde tales over dette Thema:

hvad dømmer Du om Din Barndom og Ungdom

dømmer Du, at det var Taabelighed og Phantasterie?

eller dømmer Du, at just den Gang var Du det Høieste nærmest?

Siig mig blot, hvorledes Du dømmer om Din Barndom og Ungdom, og jeg skal sige Dig, hvo Du er — og siig Dig det selv, hvorledes Du dømmer, at Du maatte komme til Viisdom; thi Viisdom er just, at dømme rigtigt om Barndom og Ungdom, samt at Ens Liv udtrykker, at man dømmer rigtigt.

Med Hensyn til mit Forfatterlivs Tanke.

98

U. D.

Ogsaa dette var min Tanke, alt i Tidens Fremgang. Gjenstand for Medlidenhed maa Sandheden aldrig blive; tjen den saa længe Du kan, saavidt Du formaaer ubetinget hensynsløst; ødsle Alt i den Tjeneste — og saa kan Du jo bryde af. Sandeligen et Menneſke gavner mere ved, om det saa var, kun i eet Aar at tjene Sandheden i Sandhed hensynsløst, end ved at mengelere og mediere dette: Hensynet til sig selv og til Sandheden, og lægge et heelt Liv an paa denne Melange. Nei, klart skal det være, hvor det er jeg tjener Sandheden, og hvor det er jeg tjener mig selv.

Naturligviis har jeg aldeles Intet at sige mod, at en Mand arbejder for Udkommet og Deslige, jeg agter selv at gjøre det, og udgiver mig ingenlunde for en reen Aand; men klart skal det være, at det ikke er for at tjene Sandheden. Sandheden behøver det slet ikke, at jeg bliver en høi fornemme Mand og Deslige, den er det aldeles ligegyldigt om jeg lever af tørt Brød, altsaa for Sandhedens Skyld

⁹⁷den Text af Paulus] 1 Kor. 13, 11. ⁹⁸arbejder for Udkommet] sml. 96 (en Præstegaard). 104.

1849

kan det ikke være. At det skulde være for, som det hedder, at udrette mere ved Hjælp af sin Stilling, da er dette at spotte Christus og alle Sandheds-Vidner, der dog ene have viist, hvorledes man udretter meest for Sandheden. Vil jeg alligevel have det fornemme Embede: vel — men saa een Indrømmelse, at det er for min egen Skyld.

#

#

⁹⁹ U. D. O, allerede det kan være vanskeligt nok — naar to Kammerherrer rive Fløidøren op for En og sige: „Kongen“ — da ved sin Fremtræden at udtrykke, at man ogsaa virkelig er Kongen: men naar man staaer blodig efter at være blevet hudflettet, bespyttet, medens Dommerne ere klædte i Purpur og udtrykke at de ere Herskerne — da at udtrykke: jeg er dog en Konge. Ja hvad Under, at han blev ihjelslagen. Sligt er utaaleligt; men naar „man“ saa er saa mægtig at „man“ let forstaaer, at det er en gal Mand, der anvises Plads i Daarekisten, saa gjør man ikke videre. O, men naar den gale Mand almægtigt truer med at forvandle hele Verden og Slægten til en Daarekiste, hvor han er den eneste Kloge, han „Kongen“ — ja saa er det om man saa vil Nødværge, han maa ihjelslaaes, alle Begreber ere sprængte i dybeste Grund, alt, alt tabt hvis det gaaer igjennem, at dette ikke er Gudsbespottelse, at han siger sig en Konge, der er kommet til Verden for at vidne om Sandhed.

#

¹⁰⁰
U. D.

[I Marginen: Om mig selv.]

Fraseet, hvad der da <selv om Ligheden var forresten> er For-skel nok at jeg er en Poeniterende, dette fraseet er jeg dog allige-vel saa langt som muligt fra at være saadan a la en Apostel eller Deslige. Nei, jeg opdager det blot, baglænds opdager jeg hvorledes en saadan Existents maa være. Min Grændse er, at jeg Intet, ikke

Sandheds-Vidner] sml. 55.100. ⁹⁹jeg er dog en Konge] sml. Johs. 18,37. ¹⁰⁰Poeniterende] sml. 64.118.

en Tøddel kan sige forud. Deraf kommer det, at jeg heller ikke kan bruge „Myndighed“. Jeg er Reflexionen. Jeg begynder altid med Intet, med Nul, venter at dø imorgen, men bruger saa temmelig intensivt den Dag idag. Paa den Maade lister jeg mig afsted — og see, idet jeg saa skuer tilbage over det Tilbagelagte, bliver jeg næsten angest og bange for mig selv, thi det Tilbage-lagte var det Overordentlige. Men i samme Secund begynder det Gamle igjen, at jeg formodentlig dør imorgen, at det derfor gjælder om ret intensivt at bruge Dagen idag — og saa lister jeg igjen afsted. „Forud“, nei forud turde og tør og kan jeg ikke sige et Ord.

Mit Liv er omvendt. Istedetfor at der ordentligviis ellers for et Menneske ligger en Fremtid, altsaa han er vendt fremad: ligger der for mig allernærmest Døden. Derved nødsages jeg til at vende mig om, og saa begynder min Leven den Dag idag.

Ved denne Levevei er jeg naturligviis gaaet Glip af alle jordiske Goder og de endelige Formaal; thi for at faae dem maa man gribe til i Retningen fremad.

Altsaa jeg er gaaet Glip af alt Dette. Men ikke blot det; jeg har tillige faaet Leilighed til fra Grunden at opdage det Christelige. Thi foruden at gaae Glip af Fordelene, maa jeg tillige lide derfor misforstaaes, erklæres for Egoist, Forfængelig, Stolt, Selvkjærlig*

Der er et Punkt, som jeg bestandig kommer tilbage paa, og hvor jeg har lidt ubeskriveligt. Christendommen kom ind i Verden og bød: elsk Gud og Din Næste. Men Christi eget Liv og alle Martyrerne og Sandheds-Vidnerne udtrykke, elsker Du virkelig for Alvor Gud og Din Næste og i samme Grad som Du gjør det, i samme Grad vil Du mere og mere synes Menneskene en afskyelig Egoist. I Frygt og Bæven oplever Du selv, hvor anstrængende og smertefuldt det er, at skulle være i Sandhed „aandelig“ — men nu blive Menneskene forbittrede paa Dig, fordi Du kommer og forstyrrer dem hele deres jordiske Arrangement, hvor Alt er saa nydeligt og elskeligt, at man næsten kunde fristes til at glemme

Myndighed] sml. 75.119. døe imorgen] sml. 66.266. Overordentlige] sml. 61.102. Martyrerne] sml. 58.101. Sandheds-Vidnerne] sml. 98.143.

1849

Himlen. Du bliver i deres Øine en Forbryder, farligere end nogen anden, fordi Du ganske anderledes forstyrrer Tilværelsen. Og saaledes er i een Forstand Dit Liv en evig Tortur: Gud truer Dig, hvis Du ikke gør det, og Menneskene true Dig, hvis Du gør det, og det hvorom Talen er, er hvad Kjød og Blod just ikke finder Behag i at gjøre.

#

#

¹⁰¹ U. D. Alt hvad Piat der forresten er sagt om mig, er længst glemt og gjør hverken fra eller til. Men er det naaet, at bevirke, at man for den laveste Classe eksisterer under et Øgenavn, er det naaet, at man er for den mærket med een eller anden „Latterlighed“, som man nu engang er nødt til at bære hos sig (thi jeg kan dog ikke lægge mine Been fra mig — det vil da sige i Graven kan jeg vel gjøre det) — saa er det et dagligt Martyrium. Selv de Anseete have hvad Øieblik de ville det i deres Magt, at lade mig forstaae, at jeg saaledes er til for Pøbelen. Og et saadant Martyrium er ikke af de letteste. Min hele Berømthed benyttes for at vedligeholde Forhaanelsen.

Det er baade til at lee og til at græde over, men vist er det, det vilde være en Formildelse, om jeg kunde faae Goldschmidt til f. E. at skrive om min Livkjole, min Vest, min Hat, for at dog nogen Tid mine Been kunde faae Fred.

#

¹⁰²
U. D.

Ogsaa en Side af mit offentlige Forhold.

<Dette er dog meget relativt.>

I 6 Aar havde den litteraire Nederdrægtighed faaet Lov til at voxte op, brede sig afsindigt i <Forhold til> det lille Lands Proportion, absolut farlig just fordi den forholdt sig til Landets eiler Folkets Eiendommelighed: Sands for det Comiske, og fordi den

¹⁰¹ den laveste Classe] sml. 88.105. Martyrium] sml. 100.102.
Goldschmidt] sml. 48.118. ¹⁰² Sml. 88.111.

forholdt sig til hvad et lille Land altid er udsat for, men Danmark altid har lidt af: Smaalighed, smaalig Misundelse, Skelen til hinanden — vi som jo neppe er et Folk, men et Par Mennesker.

Saaledes stod Sagen. Med hvad Ret kalder et saadant Land sig christent, hvor notorisk, Nederdrægtigheden var den eneste i pecuniair Henseende glimrende Carriere, tilmed næsten øvende tyrannisk Indflydelse. Skulde saadanne Omstændigheder ikke være Opfordring for enhver christelig Præst, enhver redelig Journalist o: s: v.: Nei, Alt tier — men om Søndagen prædiker Præsten om: at dersom — saa var han villig til at udsætte sig for al Forhaanelse, dersom det fordredes; men her, nei her var Anledningen ikke.

Saaledes stod Sagen; da handlede jeg. Hvo var da jeg? Var jeg tidligere kjendt som et ubesindigt Brushoved, der laae og blandede mig i Alt. Intet mindre. I nogle faae Aar havde jeg paa egen Bekostning, med Gaver, hvis Størrelse vel Enhver maa indrømme, med næsten overmenneskelige Anstrengelser og Flid, ordknap, uden at blande mig i det Mindste, havde jeg udfoldet en heel Literatur. Naar da saa det Menneske, efterat have erhvervet et literairt Navn ganske bogstaveligen uden een eneste Plet, naar han handler og i saa smaa Forhold som vore: da har han billigt Krav paa, at man tænker lidt alvorligere over den Sag; naar han, i ædel Indignation, sætter hele sit hidtil kun berømte Navn ind: saa skal man — hvis der skal være mindste Mening i at tale om en christelig Stat — blive opmærksom. Det var tilmed bekjendt, at Opmanden for Nederdrægtigheden venererede i mig det Overordentlige, og det var fra Høiden af at blive udødeliggjort af ham, at jeg handlede afgjørende. Naar et saadant Skridt ikke kan sikre sig at paaagtes: saa er Landet egentlig intet Land, det hele en Kjøbstad. Naar tilmed man paa mangfoldig Maade havde underhaanden betydet mig, at jeg var den Eneste, der i enhver Henseende kunde her handle afgjørende: saa var dog vel Skridtet af mig Frugten af Besindighed men tillige en Kjerligheds-Gjerning.

Overordentlige] sml. 100.106. blive udødeliggjort] sml. VI 192.193 og se Note dertil. en Kjerligheds-Gjerning] sml. S. V. XIII, S. 498 *).

Og hvad skete? Det skete, at Alt taug, at Opinionen misundeligt vendte sig mod mig, og udfandt: at jeg var gal, at jeg vilde udsætte mig for Sligt.

Nu vel, tigge Mennesker om Bistand har jeg ikke lært. Hvo jeg var vidste jeg godt. Der købte jeg saa mine Fordringer i Landets og Byens formentlige Christelighed.

Lige for Næsen kan det Onde triumphere — men Præsten prædiker: at dersom, at dersom han havde levet den Gang og den Gang, saa — men nu er der ingen Anledning.

Nu vel, saa maae vi til at gjøre Betydningen af det at være Christen gjældende. Jeg er offret, men, men jeg er endnu Den, jeg er, og de Samtidige skulle vel fornemme Følgen af, at jeg blev Offeret. Jeg tilstaaer Sandheden; trods alt hvad jeg fra Barn havde lært om Christendom, jeg havde dog levet hen i den Indbildning, at Verden dog var bedre. Nu fik jeg Øinene op.

‡

‡

103
U. D.

Evangeliet om de 10 Spedalske.

Hvorledes de 9 bleve helbredede for deres Spedalskhed — og saa selv paadrog sig en endnu værre Spedalskhed: Deres Utaknemlighed og Uskjønsomhed.

Forskjellen mellem Legemets Sygdom og Aandens Sygdom.

At Legemets Sygdom ved sig selv giver sig til Kjende, den Spedalske behøvede ikke at gjøres opmærksom paa, at han var syg — saa raabte han til Christus om at helbredes.

Men Utaknemligheden, at det var en Sygdom, det faldt dem slet ikke ind (en ny Potens af Utaknemlighed), i den Anledning meente de ikke at behøve Christus.

offret] sml. 101. 119. ¹⁰⁸ Evangeliet osv.] Evang. til 14. Søndag e. Trin. (i Aaret 1849 d. 9. Septbr.). — Sml. 206.

Det Farlige ved Aandens Sygdomme er just, at der allerede hører en vis Grad af Sundhed til, for at blive opmærksom paa og kjende og tilstaae, at man er syg.

‡

‡

Angaaende Skrifterne om min Forfatter-
Virksomhed.

104
U. D.

Der er i dem et Noget, som gjør Udgivelsen mislig. Det er dog en Opfattelse, en senere Opfattelse, jeg kan ikke sige saaledes at have tænkt mig det forud. Der er et Digterisk deri. Fuldendende en Forfatter-Virksomhed har jeg tillige anbragt mig selv. Nu er det vel sandt, at jeg atter og atter i Skrifterne gjentager og indskiærper dette; men bestandigt frygter jeg dog, at jeg ved at udgive dem paa nogen Maade skulde træde Gud for nær; medens det virkeligt ogsaa stundom er mig, som traadte jeg Gud for nær ved ikke at udgive dem.

I Grunden er det saa. Mit Væsen har været en Forfatter-Mulighed. Styrelsen er det, der bestandigt har lagt Forholdene saaledes tilrette for mig, at de ligesom pressede Productiviteten ud af mig; og dog er næsten alle mine Forhold af den Beskaffenhed, at jeg selv frit handlende har bragt mig i dem. Men Sagen er, jeg forstod langt fra, hvad der laae deri, før jeg bag efter indseer det.

Sandt er det, jeg har været villig til at vove, at bringe Offre, at udsætte mig for Farer, sandt er det, at Tanken om, hvad jeg personligt forbrød, og Haabet om muligt at gjøre noget Godt til Vederlag, har været hos mig: men jeg maa jo ogsaa tilstaae, at dette hele Liv har været mig en ubeskrivelig Nydelse eller Tilfredsstillelse, hvorfor det jo ogsaa har været bestan-

¹⁰⁴ Sml. 96.106. Digterisk] sml. 94.106.

1849

dig min Bøn til Gud: at jeg takkede ham for det ubeskrivelig Gode han har gjort mod mig, saa langt mere end jeg havde ventet.

At være Forfatter har i Grunden været min eneste Mulighed. At blive Landsbypræst har bestandigt været min Tanke, men Ulykken er, at jeg i een Forstand, i ulykkelig Forstand, ikke er Menneske, og derfor saa vanskeligt kan paatage mig noget Saadant. Men selv om jeg havde kunnet det, i Begyndelsen havde jeg dog ikke formaaet det alligevel, baade Productivitetens Trang i mig var for stor, og det at producere tilfredsstillede mig for meget.

Derfor afholder jeg mig fra at udgive disse Skrifter: hellere, ved at tie, at sige for lidt om mig selv, end ved at tale, at sige for meget. Men vist og sandt er det: for at gjøre Lykke i Verden blev jeg ikke Forfatter — o, jeg hadede mig selv, da jeg begyndte med Enten—Eller, jeg kan sige jeg ønskede, at Alle skulde reise sig mod mig. Men, saa meget forstaaer jeg mig dog ogsaa paa det Religieuse, at jeg ikke strax kalder dette reen Religieusitet, det var en art beruset Religieusitet.

¹⁰⁵ U. D. Nu i dette Øieblik føler jeg ret, hvilken Salighed og Trøst det er for mig, at jeg veed med Gud, at jeg lidende forlod hende, at det just var Lidelse. Hvor det giver mig Kræfter! Sandeligen havde jeg forladt hende af Selvkjerlighed og for at gribe efter det Glimrende: saa var mit Liv den visse Fortvivlelse. Nu er jeg saa rolig & just der, hvor jeg i modsat Fald vilde sige: nu har jeg tabt, der siger jeg nu: nu har jeg seiret. &. I Grunden veed jeg, at der ikke er eet eneste Menneske, uden at han vilde gyse og uden at han vilde bevæges til den dybeste Medlidenhed, hvis han ret fik at vide,

Landsbypræst | sml. 98.147. i ulykkelig Forstand, ikke er Menne-
ske | sml. 92.105. ¹⁰⁵ hende | sml. 84.168.

ganske bogstavelig, hvorledes jeg leed. Just dette var imidlertid det der forøgede Pinen, at jeg vidste, jeg var et sikkert Offer for Medlidenhed — derfor gjorde jeg Alt, hvad jeg formaaede, og det forundtes mig, at kunne skjule det ganske.

Lidelsen var frygtelig; tungsindig som jeg var, forstod jeg det som min egen potenserede Elendighed, at faae al min Elendighed forøget ved at have gjort hende ulykkelig — og da, <da>brød pludselig en Rigdom frem i min Sjel, som jeg nu gyser for, naar jeg seer tilbage derpaa.

Heri ligger egentlig min Magt; min Lidelse er min Overlegenhed; noget Forfærdeligt er det ogsaa at tænke sig, at der bag ved mig og mit Forhold til en Samtidig, ligger en saa stik modsat Forstaaelse af mig selv for Gud.

Det vil vel gaae mig, som det er gaaet Andre før mig: nu, eller snart, ved Hjælp af Resultatet saa vil man mene at forstaae mig. O, men da jeg stod ene i min Elendighed, saa elendig, at jeg ikke engang kan faae Pennen til at skrive det, uagtet jeg kun altfor godt veed og husker hvad jeg mener: da jeg saaledes stod ene — og saa ikke som en Lidende, o, nei med en Piges Anklage mod mig, at det blev hendes Død, en Faders Sorg, som var hun allerede død, en Families Forbandelse, det menneskelige Sprog og Alt mod mig! Dersom jeg den Gang ikke kunde have gaaet omkring og talt med nu en Sælgekone, nu en Vognmandskarl o: s: v: — jeg kunde ikke have udholdt det. Det har slaaet mig, hvad jeg har læst om Napoleon, at da han gik over Alperne, var han adspredt, som en Drømmende, og talte helst med sin Fører, med hvem han underholdt sig om dennes huslige Anliggender. Det forstaaer sig, Napoleon bar jo ogsaa en Verdensplan; jeg bar kun et saa dybt Tungsind, som vel noget nær er muligt.

‡

Paalangs ad Siden:

Om mig selv qua Forfatter.

Saaledes er jeg da atter kommet hen paa det Punct, hvor jeg var ifør Sommer, den intensiv-rigeste Tid, jeg har levet, hvor

106

U. D.

1849

jeg forstod mig at være, hvad jeg maatte kalde, det Religieuses Digter, ikke dog som skulde mit eget Liv udtrykke det Modsatte, nei jeg er i Stræben, men at jeg er „Digter“ er Udtrykket for, at jeg ikke forvexler mig selv med Idealiteten.

Min Opgave var at sætte det Christelige ind i Reflexion, og digterisk ikke at idealisere (thi det Christelige er jo selv det Ideale) men digterisk glødende at fremstille hele Idealiteten efter den meest ideale Maalestok — og saa bestandigt ende med: jeg er det ikke, men jeg stræber. Slaaer dette sidste ikke til, og er det ikke sandt i mig, saa er alt lagt ind i det Intellectuelle, <og forfeilet.>

I den Fart som min Productivitet havde ifior, naaede jeg da ogsaa at opfatte hele Forfatterskabet og mig selv. Jeg forstod mig selv saaledes i at være denne det Christeliges digteriske Reflecteur, der formaaer at sætte alle de christelige existentielle Bestemmelser frem i deres hele Idealitet; forstod, hvorledes jeg paa underlige Maader fra tidligste Tid er blevet ført dertil; jeg forstod, hvad jeg Gud skee Lov <saa> uforandret forstaaer, at jeg aldrig noksom kan takke Gud for hvad Godt han har gjort mod mig, saa ubeskriveligt meget mere end jeg havde ventet. Alt Dette forstod jeg, og hele Structuren af Forfatterskabet, og det blev nedlagt i Skriftet: om min Forfatter-Virksomhed.

Da misforstod jeg et Øieblik mig selv, skøndt dog ikke længe. Jeg vilde give dette Skrift ud [*med Sammenvisning*: Forstaaelsen af min Forfatter-Existentis og mig selv var, om jeg saa tør sige, en Styrelsens Foræring til mig, hvilken tillige skulde være mig et <hjælpende> Point de vue i at gaae videre i sandere at blive Christen — og Misforstaaelsen var, at jeg

det Religieuses Digter] sml. 104.121. — S.V. XI, S. 189f. sætte det Christelige ind i Reflexion] sml. IX A: 226, 248. existentielle] sml. 93.119. Skriftet: om min Forfatter-Virksomhed] s: „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“. — Sml. 104.147.

vilde udgive det.], glemmende, at det var at overskride min Grændse. Forklarer jeg, at jeg er denne digteriske Reflecteur og Stræbende, saa gjør jeg mig til mere end det jeg forklarer mig selv at være, jeg kommer paa een eller anden Maade til selv at være det Idealere, at gjøre Fordring paa at være det; det Hele vilde saa blive indenfor det Interessante, de Samtidige gjorde til Medvidere i min Intrigue — ja men det har jeg ikke ganske Lov at kalde den, thi den er tillige min Udvikling.

Forhindret er jeg paa de besynderligste Maader blevet i at komme til at udgive. Og nu er Vendingen gjort, den nye Pseudonym sat. Min Fortjeneste er Nul, thi det er atter som en Styrelse, der har hjulpet mig til Rette.

Ofte nok tog jeg Tilløbet til at vilde udgive Skrifterne om mig selv; men nei. Med samme Ro som jeg pleier at arbeide, har jeg kunnet skrive dem; men i samme Øieblik jeg tog dem frem med den Tanke at udgive dem, følte jeg en Uro, en Overanstrengelse, som jeg aldrig før har fornummet.

Det var min Grændse. Jeg havde afstedkommet en stor Forvirring ved at udgive dem. Det havde ikke — trods alle i Skrifterne indeholdte Protester — været mig muligt at forhindre at jeg var blevet anseet for den overordentlige Christen, istedetfor at jeg dog kun er et Genie; tilsidst havde jeg maaskee selv taget feil, og anseet mig for den overordentlige Christen. Det Sande er derimod, hvad jeg nu just ved Hjælp af Skrifterne har lært, at jeg dog er saare langt fra at være den overordentlige Christen, at der dog er i mig et Digterisk, der christeligt er et Minus. Udgivelsen vilde have været en forvirrende Digter-Forvexling. Forstaaelsen som jeg naaede, eleverede mig i een Forstand, nemlig i Henseende til at forstaae, hvad Overordentligt der har været mig forundt, og

den nye Pseudonym]sml.66.126. den overordentlige]sml.102.118. Genie] sml. 168. X¹A 670 og Sammenvisninger.

1849

hvor uendelig kjerligt en Styrelse har ført mig fra Første af; men den samme Forstaaelse ydmygede mig i en anden Forstand, ved at lade mig forstaae, hvor langt jeg endnu var fra i strengere Forstand at være Christen. Men just denne Forstaaelse erhvervedes ved Lidelsen med at ville udgive og ikke kunne gjøre det. Var jeg ikke blevet forhindret deri, havde jeg faaet Lov at storme paa med at udgive, var der vel indtraadt en forvirret Dunkelhed i min Sjæl.

Skulde Forholdene vende sig saaledes, at en Samtid affordrede mig en Forklaring, da kunde jeg vel give den, dog efter først at have forlangt Tilladelse til at tale aldeles hensynsløst. Det bliver noget Andet, at jeg saaledes opfordret, forklarer, hvad der jo i saa Fald ligger i Sagen selv, hvorledes jeg <nu> forstaaer mig, end, hvad dog Enden var blevet trods alle mine Exceptioner: at trykke med min egen Livs Udvikling forvandlet til min Hensigt.

‡

107 Retfærdigheden hævner sig selv — Kjerligheden er hævnnet.
U. D.

‡

108 Underligt er det jo dog, at man i Spørgsmaalet om hvorvidt
U. D. Christendommen kunde meddeles Hedninger eller blot var for Jøder, ikke kom til at tænke paa Fortællingen om den cananæiske Qvinde, hvor Christus jo selv, skjøndt han siger det Modsatte: at han kun var kommen for at søge det Fortabte i Israel, dog giver efter.

I Evangeliet om hiin Qvinde er det forresten rørende den Forvexling hvorved hun etsteds ganske sætter sig i Datterens Sted, for hvem hun beder og siger: Herre hjælp mig.

‡

¹⁰⁸ den cananæiske Qvinde] Matth. 15, 22-28.

Exempel paa Rædsel <i Situation.>

109
U. D.

Paa det oprørte, fraadende Hav, ligger en Baad, hvori kun een Mand, en Lods eller hvad man nu vil tænke sig. Rolig sidder han i Enden af Baaden, med Haanden paa Roret, medens Baaden farer frem i den stolteste Flugt. Den hæves nu op paa Spidsen af en svimlende Bølge — beundrende gyser Tilskuerne paa Strandbredden; han selv, rolig, synes næsten at nyde det Gysendes Lyst — da mærker han pludselig et lille Stød i Haanden: det betyder ham, enten er Din Haand blevet lam eller Baaden lyster ikke Roret. Det var umuligt at see selv om man havde siddet ved Siden af ham som den roligste lagttager — og uforandret i sin rolige Stilling styrer han i Afgrunden.

Det Rædselsfulde ligger i at Rædselen punctuelt er concentreret i eet eneste, næsten ubemærkeligt Punkt, at Rædselen egentlig slet intet Udtryk faaer, at han bliver siddende ganske uforandret i den samme dristige, rolige Stilling og dog lammet saa han styrer i Undergangen. Just Rædselen er, at Rædselen aldeles ikke finder noget Udtryk, ikke saa meget som i en Armbevægelse.

Hvad der fra een Side seet kan være ubeskedent, fra en anden Side kan det Modsatte være ubeskedent. 110
U. D.

Dersom det tillodes et Menneske at ønske, og han da ønskede et Kongerige, saa vilde man maaskee sige, det var ubeskedent. Men dersom det tillodes et Menneske at ønske, og han da sagde: ja jeg veed egentlig ikke andet at ønske, end at jeg idag havde taget tynde Støvler paa istedetfor Korkstøvler: da er dette just ubeskedent; thi egentlig vilde det betyde at man har det meget godt (hvis man da ikke er afsindig og sindssvag). Men naar man har det meget godt, og blot mangler det at have taget tynde Støvler paa istedetfor Korkstøvler — hvis saa en Aand kom til En og tillod En at ønske, da skulde man vende sig bort fra denne Aand, vende

1849

sig om til Gud og sige: nei, jeg vil saamænd ikke ønske, men jeg vil takke Dig min Gud for alt det Gode, Du har gjort mod mig.

#

#

111 Og naar jeg saa lidt efter lidt, langsomt fortæret af den
U. D. idelige Gnaven, var faldet eller segnet aldeles upathetisk — da skulde det hedde: han var selv Skyld deri. At Skridtet, jeg gjorde, var en maaskee eminent Klogskabs og Besindigheds, i nøiagtigste Kjendskab til Forholdene, derhos en sand, i christelig Forstand, Kjerlighedens Gjerning: derom skulde ikke tales eet Ord. — Det skulde hedde: han var gal at udsætte sig for Sligt, selv altsaa Skyld i at han faldt — at Skylden, forsaavidt Skridtet mislykkedes eller i Forhold til som det mislykkedes, laae paa et andet Sted, just laae ikke i hiint Blads Angreb men i, at de Samtidige forraadte mig ved at udvikle den Opinion at jeg var gal at udsætte mig for Sligt, at de samtidige Fornemme og Anseete, der delte min Anskuelse af hiint Blads Nederdrægtighed, forraadte mig, at Skylden just laae i, at en heel Samtid forvandler sig til Tilskuere ved, hvorledes den samme Samtid i Egenskab af Publikum mishandler og forraader et Menneske, at der ikke var een, ikke een Eneste, der havde et Ord offentligen at sige — paa een Gang en frygtelig Feighed, og en indirecte Compliment til mig: dette skulde der ikke tales eet Ord om; thi hvo skulde være Aktor, naar Alle paa forskjellig Maade ere Medskyldige.

#

112 Og derfor er jeg dog, midt i alle mine Lidelser, saa ubeskrivelig
U. D. lykkelig og glad. Thi min Phantasie næsten segner under Forestillingen om de Millioner Muligheder som Gud har i ethvert Øieblik. Saa gør jeg da noget galt. I samme Øieblik mærker jeg

¹¹¹ Sml. 102.117. Kjerlighedens Gjerning] sml. 102 og se Note dertil.

det. Hvad er nu at gjøre? Min tungsindige Phantasie aner strax Muligheden af, at dette lille Feilgreb kan fordærve Alt. Men saa, saa, i samme Øieblik, saa siger jeg til Gud: bitte, bitte; det er nu galt, om end jeg er en Plageaand, en fræk Plageaand, gjør Du o Gud just dette Gale til noget Rigtigt. Og saa (Gud som i ethvert Øieblik har Millioner Muligheder) saa combineres Forholdene lidt anderledes, og ganske rigtigt just dette Forkeerte viser sig saa at være det Rigtige. Og saa, saa tilbeder jeg Gud. Og saa, saa har jeg mere Glæde af dette Forkeerte, end af det Rigtigste jeg selv har gjort.

#

#

Om min Stilling qua Forfatter.

113
U. D.

At det, at jeg brugte næsten Halvdelen af min Kraft til at støde fra, at modarbeide mig selv, at jeg ingen Tilhængere vilde have (hvorved jeg i Øieblikkets Forstand har skadet og sinket min Sag) at det var en Idealitetens Bestemmelse, et Idealere: det forstod dog visse fornemme Folk ganske godt. Og saa, saa ikke blot ikke at yttre et Ord i den Retning, nei at tie, ja ikke blot at tie, men at udsprede den Opinion, der benytter Forvexlingen af dette Idealere med lige det Modsatte, at jeg var et uklart, forvirret Hoved, en Særling og derfor havde jeg ingen Tilhængere o: s: v: — Pfui! Altsaa man vilde, at jeg bestandigt reent idealt skulde anvende min halve Kraft til at modarbeide mig selv i endelig Forstand, for at saa De kunde profitere deraf i endelig Forstand, og profitere <—> mod mig.

#

#

Christi eget Liv udviser jo ogsaa denne Forskjel mellem Mulig- 114
hed og Virkelighed, at man i „Mulighed“ kan forstaae, hvad man U. D.

tungsindige Phantasie] sml. 105.158. ¹¹⁴Mulighed og Virkelig-
hed] sml. 49.141.

1849

saa i „Virkelighed“ ikke kan gjenkjende. Havde ikke Propheterne forudsagt, at Christus skulde lide — og saa kommer der En, der er en Lidende og selv siger sig at være Messias — men see, de kunne ikke kjende ham, ham paa hvem jo Propheternes Udsagn jo just passer; og dog kunne de forstaae Propheternes Udsagn.

Saaledes er det altid. Dersom jeg vil indbyde et Menneske at komme hjem til mig, og nu forklare ham, at der var eet eller andet høimodigt Skridt jeg agtede at gjøre, men et Skridt, der vil medføre Tab og Lidelse for mig: saa vil han ganske forstaae mig, han vil synes det er herligt, han vil beundre mig, gaae opflammet og begejstret fra mig — og dersom jeg saa gjør Alvor af Skridtet, og der blot er nogen Tid gaaet hen i hvilken jeg har været en virkelig Lidende, saa kan han ikke kjende mig igjen.

Phantasien vil bestandig forkorte, og underskyde et andet Billede, det Billede hvor man seer denne høimodige Lidende beundret af Alle; men i Virkeligheden gaaer Sligt ikke saa hurtigt til, Virkeligheden skiller det ad maaskee ved en Afstand af 50 Aar.

At modtage Indtrykket af „Virkelighed“ formaaer kun meget faae. De Fleste maa nøies med at bedrages ved kun at faae Indtrykket <enten> af det Første (det høimodige Øieblik som gaaer forud, naar Lidelsens Virkelighed endnu ikke er begyndt) eller af det Sidste, naar Resultatet er der, og han har seiret.

115 Det kunde blive et godt Thema til en Prædiken, de Ord som
U. D. staae etsteds i anden Del af Enten—Eller:

Det Forfærdelige er ikke, at jeg skal lide Straf, naar jeg har handlet ilde; det Forfærdelige er, om jeg kunde handle ilde — og der var ingen Straf.

116 „Indvielse“ er i sit Første (Formbestemmelsen), <Individets>
U. D. Fortættelse i sig selv. Naar et Individ begynder en Stræben med

¹¹⁵ etsteds osv.] se S. V II, S. 297 ¹¹⁶ Indvielse] sml. 341.

den Bevidsthed eller sig bevidst, at denne Stræben istedetfor at føre til Opnaaelsen af endelige Formaal, just vil forhindre ham deri — saa bliver han indadvendt i — en Selvfordoblelse. Dette er <det> blot Humane; det Religieuse beroer nu paa, hvorvidt Individet saa henfører Alt til Gud.

Begrebet Forargelse eller som det hedder: Skandale er Sand- 117
heden nok saa ofte udsat for som Usandheden. Naar saaledes U. D.
Usandheden har sat sig fast i „et Bestaaende“ og beqvemt indrettet sig: og saa Sandheden rører sig, saa bliver den erklæret for Skandalen. Da i sin Tid den literaire Nederdrægtighed havde faaet Hævd paa at være til, da man fandt Sligt i sin Orden, istedetfor at det var en Skandale hver Dag den var til efter en saa uproportioneret Maalestok: da vovede ganske rigtigt Ingen at sige et Ord, fordi de vare bange for at vække Scandale. Jo jeg takker. Og da saa jeg gjorde det, da tænkte og sagde Mange: det er Scandale, en Scandale, han burde have undgaaet. Tag et høiere Exempel. Hvor mange Tusinder have ikke fundet det var en Scandale, da Luther begyndte at røre ved Paven.

Saaledes ogsaa i andre Forhold. Naar man har behageligt indrettet sig i et Bestaaende, hvoraf man har al mulig Profit, naar Sandheden saadan er blevet en Slags Luxus, og det at sludre alle mulige Standpunkter sammen i et Virvar bliver høieste Viisdom: saa er det Scandalen at reise Sandheden.

Og er det saa en Professor mod Professor: jo jeg takker saa er det en frygtelig Scandale. Men at det var en Scandale, den hele løgnagtige Fred og Enighed, at det just var Scandalen, det maa der ikke tales om.

Saa tvetydigt har jeg været stillet her i Literaturen, hvad jeg 118
meget godt har forstaaet. Til mig har det saadan hedt, at jeg var U. D.

¹¹⁷ Da i sin Tid osv.] sml. 111.124. Luther] sml. 75.123.

1849

noget saa Overordentligt, at Ingen kunde paatage sig at anmelde mig; og imidlertid maatte jeg bære alle Byrderne af at være noget saa Overordentligt, uden nogensinde at faae dette udtrykt. — Og saa pludselig buser Martensen ud paa Prent med hvad han længe nok har søgt at reise Opinion for, at mit Hele er Ingenting.

O, I Kortsynede! At jeg meget godt har seet, hvorledes jeg blev forraadt, tvivler ikke derpaa; at det er paa en Maade med mit fri Samtykke, at jeg ogsaa har understøttet det, det er vist. Men nu hvorfor? Ja, her kommer just min Magt — jeg har forstaaet mig selv i at være en Poeniterende, jeg maatte ingen Løn faae. See, denne bagerste Tanke er i een Forstand en frygtelig Magt. Derfor har jeg kunnet tie og faaet Kræfter ved at tie, fordi „Guds Fortrolighed har boet hos mig“; og jo længere jeg saaledes har tiet, desto dybere har jeg skaaret ned i Tilværelsen, og efter en desto større Maalestok kan jeg gjøre de Andre aabenbare.

Det er dog vist nok, at Martensen lidt efter lidt er blevet forvænt ved, at han saaledes upaataalt fik Lov til at squadronere i „Kredsene“, han har tilsidst indbildt sig, at det var som han sagde, tilsidst vel anseet min Taushed for en Art ideal Sindssvaghed — og saa plumper han ud paa Prent. Maaskee kan den Sag, dette eneste Ord bliver ham meget farligt, ligesom hine lapsede Ord af Heiberg om Enten—Eller.

Thi i en anden Forstand er det dog ogsaa vist, at jeg i Manges inderlige Forestilling er noget Overordentligt; men de ere lidt misundelige. Dog Den skal tage sig iagt, Den, der, naar han selv vil være noget Stort, vil nedsætte mig. Det gaaer ikke. For Goldschmidt lod det sig gjøre; thi han var selv den Foragtelige. Men er det En, der selv vil være det Store, saa vender Misundelsen sig, og bliver ikke utilbøilig til at give mig min Distinction.

Saa forunderligt gaaer det til i Livet, og en saadan Magt er gudfrygtig Taushed.

#

Overordentligt] sml. 106.128. Martensen..., at mit Hele er Ingenting] Den christelige Dogmatik (se til X¹A 553), se f. Ex. Forord S. III. — Sml. 33.153. Poeniterende] sml. 100.130. Guds Fortrolighed osv.] sml. Job 29,4. hine lapsede Ord af Heiberg osv.] sml. IVA 162 og se Note dertil. Goldschmidt] sml. 101.228.

Christendom og Speculation [*I Marginen*: Christendom og Speculation.] 119
U. D.

Christendom er Existens-Meddelelse, kommet ind i Verden ved at der brugtes Myndighed. Der skal ikke speculeres; Christendommen skal existentielt holdes i Fart, det at blive Christen skal saa gjøres vanskeligere og vanskeligere.

Tag et ganske simpelt Exempel. En Betjent ved et Opløb han siger: vær saa artig — ingen Rasoneren.

Ingen Rasoneren — hvorfor? fordi han bruger Myndighed.

Skulde der derfor intet Objektivt være i Christendommen eller Christendommen Gjenstand for objektiv Viden? Jo hvorfor ikke? Det objektive er hvad han siger, han den Myndige. Men ingen Rasoneren, allermindst en, der vil ligesom liste sig bag den Myndiges Ryg og tilsidst bortspeculere ogsaa ham og lægge Alt over i Speculation.

Hvorledes kan overhovedet en guddommelig Lære komme ind i Verden? Derved, at Gud bemægtiger sig nogle enkelte Mennesker, og i den Grad ligesom overvælder dem, at de nu i ethvert Øieblik gennem et langt Liv er villige til at <gjøre,> udholde, lide Alt for denne Lære. Denne deres ubetingede Lydighed er Formen for deres Myndighed. De bruge Myndigheden og beraabe sig paa Gud, men tillige støtte de den ved deres ubetingede Lydighed. Vil I ikke med det Gode, nu vel saa ere vi parate til at lide Alt, og saa skal vi dog faae at see hvo der er den Stærkeste. Det er som ved en Auction. Menneskene ville forfærde den af Gud Udsendte, vise ham alle Rædsler, men han siger: jeg byder alligevel, thi min

¹¹⁹ Myndighed] sml. 100.159. existentielt] sml. 106.120. lide Alt] sml. 102.124.

1849

ubetingede Lydighed, i hvilken jeg tillige selv tvinges, gjør, at jeg kan byde saa lavt i Henseende til at holde Alt ud, at I ikke kunne underbyde mig. Han holder saa ud, endeligen dør han. Nu er han tvingende. Han tvinger nu Slægten, og derved den guddommelige Lære ind i Slægten, hans ubetingede Lydighed der var det Understøttende forvandler sig nu til at forklare, at han har haft guddommelig Myndighed, hvad han selv har sagt. Saa længe han lever og strider bruger han egentlig meest den ubetingede Lydighed, thi han kan jo ikke faae Gehør for sin guddommelige Myndighed; men saa dør han, og nu virker Myndigheden desto stærkere.

De to smaa Afhandlinger af H: H: ere meget instructive.

#

#

120
U. D.

Jeg seer Landets 1000 Geistlige, dets respective theologiske Candidater, jeg seer, at der mellem dem er en Forskjel, saa Nogle ansee Det for Christendom eller Orthodoxie Andre det; men naar det gaaer løs paa at faae et Levebrød, at avancere og faae et bedre Levebrød, naar det gaaer løs paa at skulle udsætte sig for Farer, virkelig at give Afkald paa jordiske Fordele: saa seer jeg at det er eens Bier med dem alle, saa følge de Alle den samme jordiske Klogskab.

Det vil sige, er Christendommen til, er den til som Lære, ikke som Existents-Meddelelse, man strider om den som var det om Plato, om hvorledes det Sted var at forstaae og det Sted.

Selv forvisser jeg mig ofte nok om, at det for Kiød og Blod er gysende at læse, hvilke Fordringer der i det N. T. gjøres til et Menneske for at være Christen. Uden i fjerneste Maade

De to smaa Afhandlinger af H: H:] sml. 269. X¹A 551 og Sammenvisninger. ¹²⁰Levebrød] sml. 63. 121. Existents-Meddelelse] sml. 119. 142.

at rose mig af at være nogen overordentlig Christen, ak neppe er jeg en Christen, gjør jeg dog lidt — og jeg ansees for en latterlig Overdrivelse.

Saaledes lever jeg midt i Christenheden Dag for Dag; intetsteds har jeg det mindste Tilhold; derimod er det hele den verdslige Geistlighed yderst magtpaaliggende, at det bliver Dommen, at jeg er gal.

‡

‡

Replik af en digterisk Individualitet.

121
U. D.

Tilfældigviis eier jeg en meget sjelden Bog, maaskee er jeg <her Byen> den eneste, der eier den: vor Herres Jesu Christi ny Testamente. Tilfældigviis har jeg <som Barn> lært at læse i en Almueskole, hvilket jeg i høi Grad maa urgere da jeg desto værre forresten er Dr. ph. og theol. Medlem af flere lærde Selskaber. Tilfældigviis har jeg i en senere Tid indskrænket min Læsning noget nær til hiin sjældne Bog. Ved denne fortsatte Læsning er Følgende faldet mig paa.

Dersom jeg vilde sammenkalde en Forsamling af 100,000 Mennesker, dersom jeg kunde tale høit nok til at blive hørt af en saadan Forsamling, og jeg da vilde sige: jeg kan ikke leve af Luftten, og ikke blot det, men jeg anseer det for min Pligt at betrygge min Fremtid: saa vilde der vel ikke engang lyde et tordnende bravo, men man vilde næsten ansee mig for gal, at jeg bragte Sligt i Erindring, hvad enhver fornuftig Mand erkjender for Fornuftigt. Og dog, dersom jeg saa lukker min Dør, og tager i Enerum hiin høist sjældne Bog frem, saa er det mig, som var der en Stemme, der sagde til mig „Din Slyngel, Uforskammede, naar jeg, Gud i Himlene befaler det i mit Ord, vil Du saa flux see at lystre; hvo har forlangt at Du skulde leve af Luftten, hvilken fræk formastelig Overdrivelse for at gjøre mit Ord latterligt. Gaae ud i Tugthuset og erkyndige Dig om hvor meget et Menneske behøver for at leve

¹²¹ digterisk] sml. 106.137.

1849

— mere behøver Du jo ikke“. — Dersom dette er saaledes, hvor er saa i det N. T. det Sted, hvor man svinger af til det fede Levebrød.

Overhovedet mener jeg at have opdaget, at Christendommen kun kan meddeles noget nær i Enerum, og at i samme Grad man er Flere, i samme Grad tager det Christelige sig mindre ud, bliver næsten latterligt.

#

#

¹²² Thomas a Kempis siger: Vane (det Ondes) fordrives ved Vane
U. D. (det Godes).

#

¹²³ I Slutning af Luthers <Prædiken over> Evangelium paa 2den
U. D. Paaske-Dag findes en Bemærkning om Troens Ubegribelighed og at der ikke speculeres

#

¹²⁴ Replik om mig selv.
U. D.

Vilde Nogen sige, at jeg som religiøs Forfatter er saa streng mod de Samtidige, saa vilde jeg (uden dog ganske at indrømme det at det er saa) svare: men hvorfor ere I saa strenge mod mig. Betragter mit Liv som Forfatter, min Flid, min Anstrengelse, min Uegennyttighed — og saa skal Dommen være, at jeg er en Slags Særling, en Overdrivelse — medens De, der drive den foragteligste litteraire Haandtering leve i Overflod og have Magten, medens Alle, som ville et endeligt Formaal lønnes med dette og tillige med at ansees for alvorlige.

Levebrød] sml. 120.141. ¹²³Thomas a Kempis siger] Om Christi Efterfølgelse (se til X¹A 400), S. 29. ¹²³Luthers <Prædiken over> osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 273. — Sml. 117.139.

Er dette ikke Strengthed mod mig? Mit Liv er nu engang i Rapport til Idee, og personligt føler jeg mig religieust forpligtet, Halvhed og Piattethed kan jeg ikke udholde, overalt er mit Liv enten — eller. Skal jeg være en Prydelse for mit Land nu vel saa udtrykker det; men skal man have Lov til at tillade sig Alt mod mig, nu vel, saa maa jeg ogsaa udtrykke, at jeg lever i mit Fødeland som en Daarskab — og Ideen maa jeg have hos mig, det Christelige kan jeg ikke undvære: ergo maa jeg trykke Prisen paa det at være Christen højere op. Skal Kaadhed og Raahed og Misundelse have Lov til at behandle en i enhver Henseende agtværdig Forfatter-Stræben, som jeg er blevet behandlet: nu vel, saa maa man finde sig i, at jeg fatter en Mistanke til med hvad Ret et saadant Land kalder sig lutter Christne, man maa finde sig i, at jeg skruer det at være Christen op.

Jeg kan godt lide derved, men Ideen slipper jeg ikke; trykker man haardere paa mig: vel, saa kommer jeg til at lide mere, men Ideen kan jeg ikke slippe, og saa bliver Modtrykket, som jeg giver, endnu stærkere. Nogen Lyst finder jeg ikke just i dette Forhold, men i Retning af Ideen kan jeg det ikke anderledes, og religieust føler jeg mig forpligtet.

Eller er det blevet en Forbrydelse, at jeg er Forfatter? \leq Blot eet Exempel. \geq For 3 Aar siden udkom afsluttende Efterskrift. Den er Slutstenen til en storartet tidligere Forfatter-Stræben; selv er den Frugten af 1 eller $1\frac{1}{2}$ Aars Flid og Flid som jeg kalder Flid; den kostede mig mellem 5 og 600 rd at udgive. Der blev af denne Bog solgt 60 Exemplarer. Den blev ikke nævnt eet eneste Sted. Derimod blev jeg til Pøbelens Jubel aftegnet og forhaanet i Corsaren; i Kjøbenhavnsposten udøste P. L. Møller Forhaanelser over den og mig; i Flyve-Posten skrev man om mine Beenklæder at de nu vare blevne for lange det skrev man for at hidse Pøbelens Grinen paa mig.

Og saa vil man klage over, at jeg er streng — men den Strengthed, der vises mod mig, den skal der ikke tales om.

[Ide] sml. 119.125. [Corsaren] sml. 117.152. i Kjøbenhavnsposten ... P. L. Møller] sml. VII B 71 og se Note dertil.

1849

- 125 Verdsligt stiges der saaledes: naar et Menneske har naaet eet
U. D. Trin, da ønsker og higer han høiere. Naar derimod et Menneske
 saaledes har indladt sig med Gud, at Gud i Sandhed har faaet fat
 i ham og bruger ham, da stiges der saaledes: for hvert høiere
 Trin han skal op paa, beder han for sig som et Barn, at han maa
 fritages; thi han forstaaer meget godt, hvorledes, menneskelig talt,
 Lidelsen og Elendigheden stiger i samme Grad, og Anfægtelsen
 i samme Forhold. Hvor ofte har ikke en Apostel saaledes bedet
 for sig.

- 126 Om de 3 Fredags-Taler (Ypperstepræsten, Tol-
U. D. deren, Synderinden)
 de forholde sig til den sidste Pseudonym Anti-Climacus.

- 127 Text til en Fredags-Tale cfr. Journalen NB¹² p. 226 og 227.
U. D. Den der under N° 3 anførte Text blev ikke benyttet.

- 128 Omvendthedens Lidelse
U. D. Ellers lides der ved ikke at være blevet Det, det Store, man
 ønskede o: s: v:

Men det Omvendte: at vide, saa man Intet veed vissere, at
 vide, det Overordentlige der er En betroet, og saa deels ikke
 at turde tale til en Eneste, for ikke at fornærme den høieste Magt,
 der ikke vil have saadan Snaksomhed, deels, selv om man vilde
 tale, at være vis paa, ikke i fjerneste Maade at blive forstaaet!

¹²⁵indladt sig med Gud] sml. 76.134. Lidelsen] sml. 124.128. Anfægtelsen] sml. 64.182. ¹²⁶Sml. 36 og se Note dertil. 148. Fredags-Taler] sml. 73.127. Anti-Climacus] sml. 106.147. ¹²⁷Fredags-Tale] sml. 126. 166. Journalen... N° 3] se 39.40. ¹²⁸Lidelse] sml. 125.131. Overordentlige] sml. 118.152.

Ogsaa saaledes benytter man paa en høist lurvet Maade det 129
Religieuse til at smigre Menneskene. U. D.

Ethvert Menneske vil gjerne smigres med den Indbildning, at han har lidt det Overordentlige. Nu hjælper Præsterne; blot en Mand lider det mindste saa analogiserer de strax hans Lidelser med de religieuse Paradigmers, med Abraham, som offerer Isaak, med Paulus og Pælen i Kjødet, enhver Lidelse med hiint Ord, at det bør os gennem Trængsler at gaae ind i Himlen.

Om mit Forfatterskab.

130
U. D.

Heterogeniteten maa endelig fastholdes, at der her er en Forfatter, at det ikke er objektivt en Sag, men at det er en Sag, som en Enkelt har staaet ene med, lidt for o: s: v: . Men som man ikke har forstaaet, hvorfor Afsluttende Efterskrift er lagt comisk an, at det just er Alvor — og som man saa mener at forbedre Sagen ved at tage enkelte Theses og sætte over i det Docerende: saaledes ender det vel ogsaa med, at man til ny Confusion behandler mig som en Sag, og sætter Alt over i det Objektive, gjør det til det Ny at her er en ny Lære, istedetfor, at det Nye er, at her er Personlighed.

Som en Poeniterende, og tillige menende at dette paa en Maade svarede til min oprindelige Bygning, har jeg ikke selv villet stille mig frem. Min hele Forfatter-Virksomhed og min hele Forfatter-Tilværelse er som en Fordring; jeg har bespændt Terrainet, overalt æggende og speidende, om hiin Enkelte ikke skulde opstaae — og saa havde jeg øieblikkeligt indtaget Stillingen som hans Cerimonimester, udvisende den Formation, som Pseudonymerne altid udvise: at den Ældre

¹²⁹hiint Ord] Ap. Gern. 14, 22. ¹⁸⁰Heterogeniteten] sml. 267. Poeniterende] sml. 118. 158.

1849

er tjenende i Forhold til den Yngre, der udviser det Høiere, medens den Ældre dog er Maieutikeren.

Dette er ikke skeet. Havde R. Nielsen umiddelbart, uden nogen personlig Hjælp af mig, kunnet tage en Position, saa vilde jeg i ethvert Fald have været meget opmærksom paa ham, om det end blev tvivlsomt, hvorvidt han kunde være den Enkelte. Men nu har han selv afgjort sit Forhold ved at søge personligt Tilhold. I Ideen seet er han nu, om man saa vil, Discipel.

#

#

131
U. D.

Forskiellen mellem Umiddelbarhed og Reflexion i
Forhold til religious Lidelse.

Den Umiddelbare har ogsaa havt sin Lidelses Tid, maaskee frygtelig — da forklarer pludselig Alt sig for ham til Salighed (det er umiddelbar Opvækkelse). Over denne Salighed glemmer han nu selv al sin Lidelse; dette kan være ganske rigtigt. Men han begynder nu at prædike for Andre, og dem kommer han paa en Maade til at bedrage; thi han glemmer ganske det om Lidelsen, og foranlediger derved dem til, enten at tage hele Sagen forfængelig, eller i et senere Øieblik næsten at vredes paa ham, naar de nu selv komme til at opleve Lidelserne, vredes paa ham, at han ikke har forudsagt dette.

Reflexionen glemmer ikke, den husker baglænds; og Reflexionen sætter Lidelsen sammen med Saligheden.

Umiddelbarheden frembringer i Øieblikket langt større Virkning; Reflexionen virker langsomt men grundigt.

Herunder overstreget Begyndelse til et Dobbeltkors

Hvad har det dog ikke skadet Christendommen, at man har taget Mildheden <alene>, og dermed narret Menneskene ind i

R. Nielsen] sml. 33.34.256. ¹³¹Lidelse] sml.128.133.

den Indbildning, at de vare Christne, og afmandet Christendommen, istedetfor at tage Strengheden strax med, og faae færre men virkelige Tilhængere.

Overalt har man i Christenheden afskaffet det dialektiske Moment. Man rykker Læren om „Naaden“ et heelt Stadium for høit op. Christendommen har fordret den virkelige Opgivelse af det Verdslige, fordret det Frivillige — og saa at man desuagtet skal erkjende, at man Intet er, at Alt er Naade. Christenheden tager hele det Første bort — og lader saa Naaden rykke op, den, om man saa vil, indpoder „Naaden“ umiddelbart paa det verdslige Sind. 132
U. D.

Efter hvilken Maalestok Christendommen egentlig er tabt sees bedst paa de streng Orthodoxes Tolerance. Deres Løsen er: naar vi blot maa beholde vor Tro for os, saa lad Verden skjøtte sig selv. Forbarmende Gud, og det skal være Christendom. Det er den Magt, der engang brød ind i Verden og ved Villighed til at lide paatvang Verden Christendommen, paatvang den mægtigere end alle Tyranner. 133
U. D.

De Orthodoxe ane ikke, at denne deres Tolerance er en Paa-virkning af de reent Verdslige, er fordi de dog egentlig ikke have Forstand paa eller Respekt for eller Mod til Martyriet eller ret Tro paa Evigheden, men ønskede dog vel helst at have det godt i denne Verden.

Og nu, hvad der gjør Forholdet endnu forfærdeligere, at denne „Tolerance“ er villig til at lade det uhyre Falsum bestaae, at hele Verden kalder sig christen — naar dog de Orthodoxes inderste Mening er, at Verden er Hedenskab.

Hvor dybt er dog ikke Christendommen sjunken, hvilken af-mægtig Stakket er den ikke blevet! Forstanden er det, der har

¹³²Naaden] sml. 50.157. Opgivelse af det Verdslige] sml. 95.146.
det Frivillige] sml. 43.159. ¹³³de streng Orthodoxes] sml. 263. Mar-
tyriet] sml. 131.137.

seiret; Forstanden der har tyranniseret Begeistring og Deslige ned til det Latterlige. Derfor tør man ikke være begeistret, ikke vedstaae, at Martyriet er en Herlighed uden al Sammenligning, man frygter for at blive udleet istedetfor at blive ihjelslagen — og saa gaaer man paa Accord; man indsvøber sig i sit Æselsskind, man forlanger saa blot Lov til selv at turde være Christen, kalder dette Tolerance, og blærer sig dog af at være de sande Christne.

134 U. D. Der var noget Sandt i et Ord af Peter, som han engang sagde, at der <religieust> var den Forskjel mellem ham og mig: at han betragtede Guds- Forholdet som det at blive elsket, jeg som det at elske. Denne Bemærkning var mig just ikke ny, den har oftere beskæftiget mig, om Gud ikke var altfor uendelig ophøiet til at et Menneske turde elske ham — men der staaer jo dog: Du skal elske Herren Din Gud. Fremdeles har jeg jo ogsaa selv altid udtrykt, at det er Gud, der gjør Alt for mig.

Men Forskjellen mellem os To er dog alligevel ikke ganske uheldigt betegnet derved. Sagen er, Peter har aldrig været ung i aandelig Forstand; han har faaet et sygeligt Indtryk af det Religieuse, han er blevet saa angst og bange for Gud, at han i denne Pusilanimitet sidder — og Gud veed, om han bliver ret opflammet ved at turde troe at være elsket af Gud. Jeg har i legemlig Forstand aldrig været ung. Men aandelig har jeg været en Yngling og i god Forstand. Overvældet af Gud, tilintetgjort til hvad der er mindre end at være en Spurv for ham, har jeg dog faaet en vis Frimodighed til ungdommeligt at turde indlade mig med ham; jeg har barnligt kunnet faae det i mit Hoved, at Guds Uendelighed just var at han kunde bekymre sig om det Mindste, barnligt gaae ind i den min fromme Indbildning, at han ikke tog det unaadigt op, naar jeg sagde i Forhold til en redeligere Stræben: bitte, bitte,

¹³⁴ Peter] sml. 256. Guds-Forholdet] sml. 25, 145.

forsmaaе mig ikke, o, Du Uendelige, Du for hvem jeg dog i ethvert Secund i en anden Forstand er mindre end Intet.

Dette er Ungdommelighed, det er Barnlighed; men det har hørt mit Væsen sandt til. Dette har været mig en Salighed, at det har været mig saa naturligt og geläufigt at forstaae, at jeg har kunnet det paa mine Fingre: at jo Uendeligere En er — desto mindre kan han bekymre sig om Smaating, o, nei, saa forstandig har jeg aldrig været!, nei jo uendeligere En er, desto mere kan og vil han bekymre sig om Smaating, jeg har troet det var bogstaveligen, at han bekymrede sig om hver en Spurv — bogstaveligen, ja naturligviis, det var mig af yderste Vigtighed, da det for mig i en anden Forstand bestandigt har været saa, at jeg var en Spurv, eller mindre.

Kald det Galskab, nu vel jeg vil bede Gud i mit sidste Øieblik at maatte faae Lov til endnu en Gang at takke ham, at han gjorde mig saaledes gal. I Sandhed Den, hvem Gud ikke saaledes kan gjøre gal, det er et stort Spørgsmaal, om han nogensinde ret har havt Indtrykket af at være til for Gud.

Forøvrigt er jeg jo villig til at erindre om, hvad jeg oftere har erindret om, at i Forholdet til Gud er Udviklingen i een Forstand den: at jo længere man lever med ham, jo fjernere føler man sig paa en Maade fra ham; thi jo uendeligere er han ophøiet. Som Barn lever man frisk væk sammen med ham; som Yngling mener man, at naar man rigtigt stræber, saa lader det sig dog nok gjøre: ak, og som Ældre, saa mærker man, at han dog er En altfor uendelig; imidlertid er det en ikke ringe Forskjel om man har været Barn og Yngling, eller strax er kommet til at begynde med det Gammel-Mandsagtige.

Begrebet „Christenhed“ er det der skal reformeres; det der skal gøres er det dialektisk Modsatte af at indføre Christendommen, og dog i en anden Forstand noget lignende: at indføre Christendommen — i Christenheden.

135
U. D.

1849

Sandsebedraget med at Alle ere Christne er bragt paa sit Høieste — nu vel, saa kan der jo ikke være Tale om at indføre Christendommen — saa maa der examineres i Christendom, ved at opstille Christendommen maa der prøves, hvad dette dog vil sige med at alle ere Christne. Her ligger en Analogie til den socratiske Spørgen. Som han begyndte med Sophisterne, der sagde sig at være Christne <og nu spurgte dem læns>, saaledes begyndes her med de Vedkommendes Udsagn om at være Christen. Og som han var den Uvidende, saa maa den Examinerende her være En, der siger sig selv ikke at være Christen. Og som Frugten af den socratiske Spørgen var en intensivere Bestemmelse af Viden, saaledes er her Frugten en intensivere Bestemmelse af det at være Christen.

136 U. D. Selv et Menneske kan dog ogsaa tilnærmelsesviis forstaae dette, at et Menneske lever ikke af Brød alene men af hvert Ord der udgaaer af Guds Mund — hvorvel dette Ord og den Forbindelse i hvilken det anvendes (nemlig i Fristelsens Historie, hvor Mod-sætningen er mellem at have fastet i 40 Dage og Nætter), er det Overmenneskelige, thi saa reen Aand er jo dog et Menneske ikke, at han bogstaveligen kan leve af Guds Ord istedetfor af Mad og Drikke.

O, men hvorledes kan ikke et Menneske lang, lang Tid, Aar efter Aar leve hen, lidende under og maaskee plagende sig selv under en bestemt Opfattelse af noget enkelt Christeligt — og saa pludselig kan der gaae et Lys op for ham, han kan komme til at see den samme Sag fra en anden Side, og nu føle en Lindring formelig som den, naar en Sulten faaer Mad, eller en Afmægtig en Lindring.

Lad En, der ret er sig bevidst at være en Synder, have martret sig selv, ved bestandigt kun at kunne forestille sig Christus som den Hellige, saa han altsaa kun gyser for ham, og dog vedbliver at holde sig til ham — hvilken Forvandling, naar det ret bliver

socratiske] sml. 72.195. at være Christne] skulde være: at være Vise
 180 sig bevidst at være en Synder] sml. 43 og se Note dertil.141.

ham tydeligt, at Christus er Frelseren, er som en Læge, hvilken man jo just kalder paa i sine svageste Øieblikke, medens man jo lige omvendt kun turde vende sig til den Hellige i sine bedste Øieblikke.

Selv om en Digter lider virkelig Forfølgelse af en Samtid, han reproducere og forvandler selv denne sin virkelige Lidelse til et Digterværk, og giver Samtiden Leilighed til en ny — Nydelse. En Ethiker gjør Alvor deraf, gjør det til Virkelighed, siger: det er Eder, I Samtidige, om hvem jeg taler; han forlægger ikke Scenen, holder ikke Sagen digterisk paa Afstand.

137
U. D.

Digteren har i en vis Forstand mere Resignation, han fordrer ikke virkelig at faae Ret, han frafalder sin Sag med de virkelige Mennesker, og lægger hele Scenen over i Phantasie-Mediet. Men Digteren mangler Mod; hans Phantasie forskrækker ham, saa han ikke tør gaae lige løs paa Virkeligheden, han destillerer et Digterisk ud deraf, og holder sig tilbage.

Det vilde maaskee være en af de interessanteste Opgaver: at fremstille en Digter, der var i den Grad udviklet, og kommet saa langt ud, at han egentlig selv begyndte at forstaae, at han skulde danne μεταβασις εις αλλο γενοϛ, nemlig gaae over i det Ethiske, det Heroiske — men dog ikke kunde overvinde sig selv dertil, og nu blev dialektisk paa dette Punkt.

Digterisk Motiv.

138
U. D.

Et Pendant til en Forfører, kun at det er et Mandfolk, der forføres: at forføre en Mand til at blive Sværmer.

Skal det holdes i det Interessante, maatte det netop være en ældre Mand, der forførtes, thi en Yngling vilde være altfor let.

Frelseren] sml. 86.189. ¹⁸⁷ Digter] sml. 121.138. Lidelse] sml. 133.143. Ethiker] sml. 120.141. ¹⁸⁸ Digterisk] sml. 137.146.

1849

Replik af en saadan Forfører. „Oftē har jeg overveiet, om det var lettere at forføre, naar man har den Fordeel, at være anseet for en redelig Person, eller naar man har den Vanskelighed at være anseet for en listig Karl, mod hvem man er paa sin Post. Jeg anseer det Sidste for det Letteste. Just det at man er, som det hedder, paa sin Post, gjør det lettere at bedrage. Der skal en eminent Snildhed <til> for ikke at bedrages — naar man vil være snild. Det regner jeg paa. Ved at være paa sin Post, som det hedder, bliver man let indbildsk, og bliver man indbildsk, bliver man let tryk. Man düperer ham altsaa, bestyrker ham i, at han er snild, at det er umuligt at bedrage ham. Man fortæller ham, hvorledes man har og hvorledes man kan bedrage Andre; han seer selv, at paa den Maade kan man ikke bedrage ham; under alt Dette studerer man hans svage Sider, og hvordan han skal bedrages. Nu düperer man ham end stærkere, at det er umuligt, at fange ham — og saa er han fangen.“ #

#

139 Forsaavidt man mod Beraabelsen paa det N. T. til Forsvar for
U. D. det Polemiske i Christendommen, vil sige: ja, det var den Gang, men nu i <—> Christenheden: nu, saa lad os tage Luther, som jo levede i Christenheden; læs hans Prædiken f. E. over Evangeliet: om en liden Stund skulle I <ikke> see mig, og atter om en liden Stund skulle I see mig.

Nei, Sagen er i Christenheden uendelig værre og farligere end da Christendommen forholdt sig til Hedenskab, just for det løgnagtige Sandsebedrag med Christenheden; derfor bør det Polemiske være om muligt end stærkere.

#

140 O, hvor langt ere dog vi Mennesker fra den Aandelighed, der
U. D. i Sandhed ene sørger over sin Synd, og ene i Forholdet til Gud:

¹⁸⁹Luther. . . Prædiken osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 302 ff. — Sml. 123.162.

hvor sjældent endog blot et Menneske, der havde Mod til ligeoverfor et andet Menneske at blive ganske aabenbar i Forhold til hver en lønlig Skyld.

Christendommens Forhold i
Mulighed — og i Virkelighed.

141
U. D.

Saasart jeg tager Christendommen som en Lære, og saa anvender min Skarpsindighed, eller min Dybsindighed, eller min Veltalenhed, min Phantasie paa at fremstille den: saa synes Menneskene godt om det; jeg bliver anset for en alvorlig Christen, elsket o: s: v:

Saasart jeg existentielt vil udtrykke det jeg siger, altsaa sætte det Christelige ind i Virkelighed: saa sprænger jeg ligesom Tilværelsen, Forargelsen er der strax.

Tag hiin rige Yngling — lad mig saa prædike [*i Marginen*: Dog glem ikke Eet, det at prædike maa være Dit Levebrød og Næringsvei; Levebrødet og Næringsveien det er det egentlig Populaire, selv den abstruseste Philosophie bliver næsten populair, naar Folk blot veed, at det er Ens Næringsvei.] om, at han dog ikke var fuldkommen, at han ikke kunde beslutte sig til at give Alt til de Fattige, men at den sande Christen, han er altid villig til at give Alt — saa røres Menneskene, og jeg bliver elsket. Men dersom jeg var en riig Yngling og jeg gik hen og gav hele min Formue til de Fattige, saa forarges Menneskene, man vilde finde det en latterlig Overdrivelse. — Tag Maria Magdalene; lad mig prædike om hendes dybe Syndsbevidsthed, den Lidenskab, der bliver ligegyldig ved Alt uden sin Synd, gaaer ind til Frelseren, udsættende sig for al Spot o: s: v: — jeg forpligter mig til at røre til Taarer, og jeg, Taleren, \S NB. dersom det at prædike da tillige er min Næringsvei, thi ellers vil Sagen dog forekomme Menneskene som en Overdrivelse. \S vil blive anset for en alvorlig

¹⁴¹ Mulighed...Virkelighed] sml. 114.197. existentielt] sml. 137.142. Levebrød] sml. 121.151. Næringsvei] sml. 95.142.

1849

Christen, elsket. Dersom jeg selv derimod, mig bevidst at være en Synder, pludselig vil gjøre Alvor af at træde frem med en offentlig Syndsbekjendelse: saa reiser Forargelsen sig strax, man vil finde det er Forfængelighed og latterlig Overdrivelse. — Prædike om det, at den sande Christen i Alt raadfører sig med Gud: det rører ξ , naturligviis dersom det er Din Næringsvei at prædike, thi ellers bliver det forstyrrende. \geq — dersom et Menneske i Virkeligheden træder frem og beraaber sig paa at have raadført sig med Gud: saa bliver det udskreget som Anmasselse, Stolthed, Overdrivelse, Galskab. — Skildre hine stille Sjele, der i Afsideshed fra Livet, ene fyldte deres Sjele med Tanken om Gud: det vil røre til Taarer. ξ naturligviis maa dog det at prædike være Din Næringsvei, ellers gaaer det ikke rigtigt i Folk, Du bliver dem selv en Overdrivelse. \geq Lad En realisere det, og han bliver en redicul Gjenstand, som man anseer det næsten for sin Pligt at forhaane og udlee.

- 142 U. D. Det ethiske Udtryk for den Distinction som en Kunstner, en Tænker, en Sædelærer fordrer, er: at han selv opgiver det Pecuniaire; i samme Grad som det Pecuniaire gjøres gjældende, i samme Grad veed jeg ikke hvad det er for et Snerperie med denne store Forskjel mellem en Saadan og enhver anden Næringsdrivende. Dog Kunst og Videnskab er jo Differentser, forsaavidt kan der jo indrømmes en Forskjel mellem dem og andre Næringsdrivende, en Analogie til at en Profession f. E. er pænere end en anden. Men en Sædelærer er jo ikke i Retning af Different; jo mere her det Pecuniaire kommer frem, desto mere bliver han endog mindre end en slet og ret Næringsdrivende.

- 143 U. D. O, en Martyr, der gesticulerer med sin daglige Existents, han kan ikke saaledes concentrere i Øieblikket, som disse delicate

mig bevidst at være en Synder osv.] sml. 136.156. ¹⁴²ethiske] sml. 141.143. det Pecuniaire] sml. 96.147. Næringsdrivende] sml. 141.145. ¹⁴³Martyr] sml. 137.146. Existents] sml. 142.146.

Talere, der kiæles for hele Ugen igiennem indtil de om Søndagen stadse og svære i een Time; o, en Martyr, der gesticulerer med sin daglige Existents, han kan ikke saaledes vellystig drage den æsthetiske Opmærksomhed paa sin Stemmes Velklang og sine mægtige Gestus, thi da al hans Gesticuleringen væsentlig er: at omsætte i Handlen, saa unddrager den sig hiin flygtige Opmærksomhed i Øieblikket.

O, og blot for at forstaae dette hører der Taalmod. Men Be-
dragerne, der holde sammen med det Sandselige i Mennesket, de have naturligviis uendelig Overmagten.

Alene denne Forskjel: hvad jeg har at sige kræver næsten en Stilhed som Enkelthedens i Skriftestolen — hvad de Andre sige tager sig bedre ud i samme Grad som der er flere Tusinder, der høre.

I Sandhed en Skuespiller er en redelig Mand, han bekendtgjør det <forud> om Aftenen paa Plakaten: at han mellem 7 og 10 spiller den ædle Fader, Overførsteren; det lidende Sandheds-Vidne; den ophøiede Helt o: s: v:; han er redelig, han foranlediger Ingen til den usalige Forvexling, at han selv er det Fremstillede.

Man har opholdt sig over, at Theateret blev henlagt under Cultus-Ministeren: mig synes det var bedre, at Cultus-Ministeren beholdt det ham Underlagte: Theater og Kirke, men antog Titel af Theater-Directeur.

Jeg skjønner egentlig ikke hvad der fra Christendommens Standpunkt er at indvende mod Theatret i Retning af Sandhed, det Sande er just, at Skuespilleren vedgaaer, at han er en Skuespiller.

Der er Intet, som kan oprøre mig saaledes som en Mand, hvis Liv udtrykker lige det Modsatte, naar han misbruger sin Phantasie og sin Veltalenskab, skildrer den lidende Sandhed — og selv løgnagtigt bliver Gjenstand for den Beundring, den Kjerlighed, den Medlidenhed istedetfor hvilken det virkelige Sandheds-Vidne jider Forhaanelse og Mishandling.

Theateret blev henlagt under Cultus-Ministeren] sml. Berlingske Tidende 1849, Nr. 202 (27. Aug.). Sandheds-Vidne] sml. 100.157.

1849

O, hvad er saa en virkelig Forfører mod en saadan Forfører. Han bedaarer en Pige, han hidser hendes Lyst, nu vel, men han forvirrer dog egentlig ikke i dybeste Grund hendes Begreber, som hiin anden Forfører, der ved sit Falsum just bidrager til at gjøre os mere haardhjertede mod det sande Sandheds-Vidne, fordi hans Tilværelse kun bliver endnu mere afstikkende i Sammenligning med hiint gøglende Billede.

144 U. D. Klogskaben bruger strax Øieblikkets Middel; det Gode forsager at bruge det. Naar saa det Gode alligevel har seiret, saa vil man stundom ved Hjælp af Resultatet forklare det Gode som en Art Klogskab, man siger: det var dog det Klogeste. Her seer man nu Forskjellen. Det maa sees sammen i „Begyndelsen“. Thi naar Resultatet er der, saa springer man det at „vove“ over, det at der virkelig var vovet ved at opgive Øieblikkets Middel. Var Klogskab og det at ville det Gode Eet, saa maatte de jo ogsaa i „Begyndelsen“ see Sagen eens. „Begyndelsen“ er det Dømmende, det Afgjørende.

145 U. D. Derved er det, at man har afskaffet Christendommen, at man overalt har trykket Personligheden tilbage. Man synes at frygte at et Jeg skulde være et Slags Tyrannie, og derfor skal ethvert Jeg nivelleret trykkes tilbage bag en Objektivitet. Jeg skal ikke have Lov til at sige: jeg troer der er en Gud — jeg skal sige: dette er Christendommens Lære: jeg troer, men saa er dette jeg et universellere, ikke mit personlige. Overalt Lære, Objektivitet; og overalt forhindres det, at man skulde faae Indtrykket af, at et Menneske umiddelbart forholder sig til Gud. — Bruger en Præst stundom sit Jeg paa Prædikestolen, saa tilgives det, fordi hans Jeg paa Prædikestolen dog ikke antages at være i strengeste Forstand hans personlige Jeg, men et Slags dramatisk jeg, eller et jeg qua Embedsmand.

¹⁴⁵ [afskaffet Christendommen] sml. 37.231. forholder sig til Gud] sml. 134.159. Embedsmand] sml. 142.151.

Som de lærde Commentarer saa ofte lægge sig forstyrrende mellem en Forfatter og de Læsere, han helst ønskede; som Dag-Pressen har lagt sig forstyrrende mellem den egentlige Literatur og Læseren: saaledes har man skudt overalt Objektiviteten forstyrrende mellem Gud og Virkeligheden, praktiseret Gud langt, langt bort. Istedetfor at Læren skal være det Objektive, og saa skal mit jeg personligt tilegne sig den og jeg altsaa tale i første Person i Virkeligheden, vil man at jeg skal skaffe mit Jeg bort og tale objektivt. Thi det der skal være det Regjerende i Verden, skal ikke være Gud, som virker paa Jeget, men skal være et Objektivt, et Abstraktum, til hvilket de enkelte Jeg'er forholde sig som Blade paa et Træ, som Dyr under en Art.

Hvad der gjælder i Forhold til Skuespillere, Kunstnere, Digtere, ¹⁴⁶ det gjælder ogsaa æsthetisk i Forhold til „Talere“: Modsætningen ^{U. D.} er gjerne Betingelsen for eller svarende til Præstationen, den personlige Existents gjerne det Modsatte af hvad Præstationen udtrykker; thi just denne Længsel som Modsætningen udvikler frembringer en Gløden i Phantasien, hvoraf Præstationen fremgaaer.

Man seer heraf, hvor desperat det er, at lade Christendommen ene og alene repræsentere ved „Talere“. Een eneste Asket, der gaaer om midt iblandt os, — han prædiker ganske anderledes end 20 saadanne Talere.

Overhovedet er dette ogsaa det bedste Beviis paa, at man reent har sat Christendommen over fra at være en Existents-Meddelelse til at være en Lære: at man har substitueret Talere Docenter og Deslige istedetfor Asketer.

Det er nu saa nemt at afvise dette, ved strax at diske op med det om Flagellanter og Deslige. Men sandeligen dermed er Sagen ikke afviist, og ved at tale saaledes, viser man blot, at man helst vil jo før jo hellere være den Sag qvit.

Dag-Pressen] sml. 17.314. ¹⁴⁶ Digtere] sml. 138.157. Existents] sml. 143.147. Asket] sml. 132.159.

1849

Lad Fattigvæsenet bestemme hvor meget et Menneske behøver at leve af — og det være saa Gagen. I Begrebet af Asket ligger slet ikke det Extravagerende. Christus var ogsaa en Asket. See saa efter i det N. T., hvor meget han behøvede at leve af. Paulus lige saa. Det sande Begreb af Asket er at nedsætte Livs-Fornødenheder til et Minimum, og saa forresten naturligviis hverken at mishandle sig selv ved Hudflettelse eller Deslige. O, dette er meget let at forstaae; og Grunden hvorfor man er saa tungnem til at forstaae det, er ogsaa meget let at forstaae.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Forstaae det kan jeg ogsaa, men jeg vil ikke fremsætte det, thi saa langt gaaer min Existents ikke ud; jeg er kun forsøgt i Retning af Mishandling af en Samtid.

Paalangs ad Siden:

147
U. D.

Svinget i Forfatterskabet, hvor den nye
Pseudonym (Anti-Climacus) udvistes.

Min Tanke var det, at udgive alle de færdige Manuscripter i eet Bind, alle med mit Navn, — og saa at springe reent fra.

Denne Tanke var en Overdrivelse, men jeg leed ubeskriveligt ved bestandig dog at ville holde den fast; jeg gik og penslede saa paa eet lille Sted (især i de Skrifter om Forfatter-Virksomheden) og saa paa et andet Sted, medens jeg tillige bestandigt forløftede mig paa det Hele, og især med den Til sætning, at jeg skulde gjøre et saadant existentielt Sving, og dog paa en Maade dække at der var noget Usandt i, at jeg efter den Maalestok traadte i Charakter, dække det — ved at unddrage mig ganske.

Mishandling] sml. 143.154. ¹⁴⁷Anti-Climacus] sml. 126.148. udgive... i eet Bind] sml. 177.192.193. Se IXA 390. X¹A: 45.56.116.506.519.567. om Forfatter-Virksomheden] sml. 106.171. existentielt] sml. 146.149.

Saa blev det mig endelig klart, at jeg maatte tage et bestemt Hensyn til min Fremtid og at det var over mine Kræfter at ville løfte begge Dele paa een Gang, at sætte en saadan Productivitet ind og saa at have Næringsorg. Saa besluttede jeg, at henlægge hele Productiviteten, der laae fix og færdig, til bedre Tider — og saa ikke producere mere og saa gjøre Skridt i Retning af Embedstilling.

Saa vaagnede dog igjen Tanken hos mig, om det ikke var uforsvarligt af mig, at lade denne Productivitet ligge hen, og-saa blev jeg lidt utaalmodig ved at tænke paa hvor vanskeligt det dog er for mig at blive Embedsmand, selv om man vilde gjøre Alt, og saa gaaer jeg forgjeves baade til Madvig og til Mynster: jeg greb da Sagen igjen an — sender første Stykke af Manuscriptet i Bogtrykkeriet, under mit Navn, saa altsaa det var muligt nu at sætte det Hele ind. Min Tanke var nu at lade Virkeligheden trykke paa mig, og faae Sagen at see nærved, og jeg befalede mig i Guds Vold, at han vilde hjælpe mig.

Imidlertid var saa Etatsraad Olsen død, der stødte en Mængde Vanskeligheder til — jeg forstod tillige, at det var ubesindigt og Overdrivelse, at reise et saadant coup — og Frugten heraf blev, at Sygdommen til Døden blev pseudonym.

Derved vandt jeg at forstaae mig selv, og min Grændse; jeg vandt en Sindrigheid i Structuren af Forfatterskabet, hvilken atter ikke er min oprindelige; jeg forstod, at det var næsten en Desperation af mig, at ville vove saa langt ud i Retning af en Slags Apostel, og paa en saa besynderlig Maade, at jeg tillige med det Samme skulde bryde af, og ved det samme Skridt om muligt tilintetgjort mig min Fremtid.

Var dette ikke skeet, havde jeg ladet hiin hele Productivitet

Næringsorg] sml. 142.157. Embedstilling] sml. 104.171. forgjeves baade til Madvig og til Mynster] se X¹A 497. Mynster] sml. 75.149. sender... i Bogtrykkeriet] se X¹A 509.568. Etatsraad Olsen død] se til 4. Sygdommen til Døden] sml. 22.177.

1849

ligge hen, saa var jeg vel hver ottende Dag kommet tilbage paa den Tanke, dog at ville realisere hiin dumdristige Tanke, og jeg havde vel oprevet mig selv; thi realiseret var den dog ikke blevet.

Nu blev der slaet Hul paa Productiviteten, Pseudonymiteten sat, jeg fik Luft og Lindring, frigjortes fra dette Over-spændthedens Phantom.

148 Om de tre Taler (Ypperstepræsten, Tolderen, Synderinden)
U. D.

De ere nu afleverede i Bogtrykkeriet.

1) Et Hvilepunkt maa jeg have; men en Pseudonym kan jeg ikke hvile paa; og de svare til Anti-Climacus; og Situationen: Taler ved Altergangen om Fredagen er engang for alle udseet til Forfatterskabets Hvilepunkt.

2) Da man nu i denne Tid er ifærd med at trække min Pseudonym (Climacus) frem, er det vigtigt, at der pointeres i Retning af Opbyggelse.

Atter, hvor kjerligt af Styrelsen, at hvad jeg behøver og skal bruge altid ligger færdigt.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

3) Forordet erindrer om to opbyggelige Taler 1843; thi det er mig af Vigtighed at indskærpe, at jeg strax er begyndt som religiøs Forfatter; det er af Vigtighed for Repetitionen.

≠

149 Selve Prædikeforedragets Situation, det at prædike, i den For-
U. D. stand som det nu tages, er som beregnet paa, ethisk seet, at be-
drage Taler og Tilhører.

¹⁴⁸ Sml. 36 og se Note dertil. 126. 209. 217. i Bogtrykkeriet] d. 29. Oktbr. 1849. Anti-Climacus] sml. 147. 171. trække min Pseudonym (Climacus) frem] sml. Anmeldelse af R. Nielsens Skrift: Mag. S. Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Martensens „Christelige Dogmatik“, i Flyveposten 1849, Nr. 256 (1. Nov.). Forordet] se S. V. XI, S. 247. ethisk] sml. 147. 157.

I <en> pragtfuld Bygning, hvor Kunst og Smag har frembragt det æsthetiske Begreb af Høitidelighed; naar saa Orgelets mægtige Røst har fyldt Hvælvingerne og den sidste Tone hendør — da træder der en Taler frem, som nu sætter alt i Bevægelse for i Øieblikket at virke; han selv opildnes ved at fornemme, hvorledes han virker; han potenseres o: s: v: o: s: v:

Afdøde Spang sagde engang at han havde havt nogle af sine herligste Øieblikke paa Prædikestolen. Ja, ach ja en saadan Stemnings og Phantasie-Potensation det er jo ogsaa, æsthetisk, Noget. Men mon ikke en Skuespiller taler paa samme Maade om det at frembringe en Stilhed i Theateret saa man kan høre en Knappe-naal falde — og saa i næste Øieblik høre Jubelen o: s: v:; mon ikke ogsaa en Skuespiller siger, at han har haft nogle af sine herligste Øieblikke paa Scenen, ved den Potensation som det er at electrisere og electriseres. Og Præsten vil endnu mere, han som jo selv er det Jeg, der taler qua autor.

Og saa taler man rørende om, at en Præst føler Trang til at prædike; naar han i en Maaned eller to ikke har prædiket, saa føler han en Tomhed, et Savn o: s: v: — jo jeg takker, hvad Under vel at Den der er forvænt ved saadanne ugentlige <æsthetiske> Potensationer, hvor han i begejstret Stemning exalteret rører og selv røres ved at skildre Tro, Haab, Kjerlighed, høie Dyder, Saligheden i det at lide o: s: v: — hvad Under vel at man føler et Savn; naar man er Forfalden er det ikke saa let at undvære Spiritus.

Men hvor bliver nu i alt Dette Plads for den fattige ethiske Existeren og Handlen.

Det er Mynster lige saa umuligt som at staae paa Hovedet, ligeoverfor en blot nogenlunde Dialektiker at vise Forskjellen mellem en Prædikant i hans Stiil og en Skuespiller. Thi Forskjellen mellem en Præst og en Skuespiller er just det Existentielle, at Præsten er fattig — naar han prædiker om Fattigdom, er forhaanet, naar han prædiker om at lide Forhaanelse o: s: v: o: s: v:; medens Skuespilleren just har den Opgave at bedrage ved aldeles

1849

at skaffe sit Existentielle bort — har Præsten just den Opgave i dybeste Forstand at prædike med sit Liv. Ja lidt paradox kunde man sige: at prædike er noget nær at holde sin Mund men eksistentielt at udtrykke, i Gjerning, med sit Liv at udtrykke Det, som ellers bruges Ord til. Det klangfulde Organ, de herlige Armbevægelser o: s: v: behøves egentlig ikke: en Stum kan prædike, og en Krøbling, der ingen Arm har kan ogsaa prædike. [*I Marginen: cfr. p. 134.*]

#

150
U. D.

Om mit Forfatterskab totalt.

Det er i en vis Forstand <et Spørgsmaal til Samtiden> som et Valg; man maa vælge enten at gjøre det Æsthetiske til Totaltanke og saa forklare Alt paa den Maade, eller det Religieuse. Just deri ligger noget Opvækkende.

#

#

151 cfr. p. 133 medio.
U. D.

Enten skulde der prædikes kun for nogle Faar ad Gangen, omtrent som i en Skriftestol, for dog at faa de æsthetiske Sandsebedrag og Stimulationer bort; eller skal der prædikes for „Mængde“, saa paa Gaden, og ikke af Embedsmænd med Levebrød.

Ofte nok har man, for at forsvare den Prædiken i overfyldte Kirker, beraabt sig paa Christus og Apostlene, der jo raabte og vidnede, og henvendte sig til Mængden. Aber; for det Første gjorde de det paa Gaden (og saa kan det æsthetiske Sandsebedrag ikke komme op); dernæst, forsaavidt De gjorde det i Synagogerne da vare de jo ikke i det Bestaaendes Tjeneste eller i Overensstemmelse dermed, Analogien vilde være omtrent som naar En, der ikke var Embedsmand og Levebrøds-Præst, vilde benytte en af vore Kirker til at prædike mod hele denne vanartede Christen-

cfr. p. 134.] s: 151. ¹⁵¹cfr. p. 133 medio] s: 149. Mængde] sml. 8.179. Embedsmænd] sml. 145.153. Levebrød] sml. 141.175.

dom; endeligen baade Christus og Apostlene udtrykte med deres Existeren nøiagtigt deres Lære, vare i Character af Læren, ikke i Character af Justitsraad R: af D og DM.

Indenfor et Bestaaende af Embedsmænd og Levebrøds-Repræsentanter at prædike i en pragtfuld Kirke er christeligt egentlig Nonsens, det bliver lutter Sandsebedrag, hvilket man da til yderligere Overflødighed let vil forvisse sig om, ved at høre tale om den Forskiel man gjør paa Prædikanter; thi der skal man altid høre at det er æsthetiske Prædicater der bruges.

#

#

Det var det man holdt mig hen med, at Enhver privat var villig til at indrømme at jeg var noget saa Overordentligt, at Ingen kunde bedømme mig — derfor kom der ingen Anmeldelse o: s: v:.

152
U. D.

Dette var der noget Sandt i. I Kraft deraf handlede saa jeg; jeg vovede, hvad jeg egentlig ingen Interesse havde af, men hvad jeg gjorde af Omsorg for de Andre, jeg vovede at bryde med Pøbelagtigheden.

Nu var der da ikke Tale om Anmeldelse af Skrifterne, men om at sikkre mig simple Menneske-Rettigheder. Men nei, Alle taug, og jeg blev offret ved at bedømmes af det Forum, for hvem jeg umuligt kan være til, der, tildeels uden Brøde, aldeles ingen Anelse har om den Idealitet, der er mit Livs Ophøiethed og Alvor.

#

[I Marginen: Prof. Martensen og mig.] 153

U. D.

Skal Sagen afgjøres for et Forum af Næringsdrivende, saa har jeg eo ipso tabt. Prof. Martensen behøver blot at iføre sig sit Ornat, Silkekjolen og den Fløiels-Mave, Ridderkorset, og maaskee for en Fuldstændigheds Skyld i Haanden eller paa Hatten have

Existeren] sml. 149.157. ¹⁵²Overordentligt] sml. 128.180. 220.
bryde med Pøbelagtigheden] sml. 124.159. offret] sml. 146.154.
¹⁵³Martensen] sml. 118.155. Næringsdrivende] sml. 151.155.

1849

en Seddel, hvorpaa staaer: c. 2000 rd Fortjeneste om Aaret — han behøver ikke at sige et Ord, der vil ikke blandt de Næringsdrivende være En, som ikke raaber: det er Livets Alvor. Naar da jeg, ak jeg Elendige, jeg som endnu Ingenting er, naar da jeg træder frem, naar jeg for Fuldstændighedens Skyld har i min Haand eller paa min Hat en Seddel, hvorpaa staaer: — noget Vist om Aaret, det er hvad han tjener ved, anstrenget efter den størst mulige Maalestok at være Forfatter — ja om jeg havde Engeltunge, jeg kan lige saa gjerne holde min Mund, jeg bevæger ingen Næringsdrivende til at opgive sin Mening, at jeg er en letsindig Phantast.

Gaaer saa hjem lille Børn og læser i det N. T.

Jeg dadler ikke de Næringsdrivende, o, langt fra; men det Foragtelige er, at Prof. M., som dog har eller burde have en Forestilling om dette Sagens sande Sammenhæng, indskyder sig eller dog tillader at han indskydes for et Forum af Næringsdrivende, at der, falskelig, substitueres et aldeles forkeert Begreb af Alvor.

#

¹⁵⁴ U. D. Naar en Lære paa een eller anden Maade tilbyder en Lærende dog Fordeel, og at det er af den Grund ham proponeres at slutte sig til den: nu vel, saa lader det sig høre. Men naar en Lære vender Forholdet om, ikke kommen ind i Verden for at tjene Menneskene, men for at de skulle tjene den, offere alt for dens Skyld — maa saa ikke en praktisk Mand dømme, at dette er Galskab.

Og dog er dette omtrent Christendommens Forhold, betragtet af en praktisk Mand; thi en praktisk Mand kan da ikke give synderlig meget for det om den evige Salighed, og i Forhold til alle relative $\tau\epsilon\lambda\eta$ vender Christendommen virkelig Forholdet om.

#

¹⁵⁴ offre alt] sml. 146.159.

[I Marginen: Prof. Martensens Status.]

155
U. D.

Prof. Martensens Status

Det er nu vel en 10 Aar siden, at Prof. Martensen vendte hjem fra en Udenlandsreise, bragte den nyeste tyske Philosophie med sig, vakte uhyre Sensation ved dette Nye, han der da egentlig altid har været mere Referent og Correspondent end primitiv Tæinker.

Det var Standpunkternes Philosophie — det Fordærlige i den Art Oversigter — der fortryllede Ungdommen og aabnede den Udsigter til i et halvt Aar at have slugt Alt.

Han gjør styrtende fortune; og imidlertid benytte unge Studerende Leiligheden til paa Prent at oplyse Publikum om, at der med Martensen begynder en ny Æra, Epoche, Epoche og Æra o: s: v: \leq Anm. cfr. Forordet til filosofiske Smuler. \geq Det Fordærlige i, at man tillader unge Mennesker sligt, hvorved alle Forhold vendes om.

I Spidsen for Kirken stod som dens Overhoved den Mand, der endnu staaer uforandret, Sjellands beundrede Biskop, hvem man ved en besynderlig Misforstaaelse stundom lægger det til Last, der er hans Ære; thi at En, der er kaldet og beskikket til at regjere, at han vil regjere: det er just at prise.

Mynster skulde nu svækkes ved Opinionen („han er blevet staaende paa Jacobi“). \leq Anm. cfr. et lille Skrift „Forord“ No \geq

I Opinionen taber Mynster ogsaa Slaget paa Contradictions-Principet \leq Anm. cfr. Maanedsskrift for Literatur. \geq , men udøver en desto større Magt ved sin personlige Overlegenhed.

Nu begynder en litterair Virksomhed: Pseudonymerne. Alle-rede Victor Eremita marqverer ethisk med Sigte paa „Systemet“.

¹⁵⁸ Martensens] sml. 153. 242. Martensen vendte hjem... benytte unge Studerende osv.] sml. IIA 7. 52, og se Noter dertil. — Sml. Filosofiske Betragtninger over den speculative Logiks Betydning for Videnskaben i Anledning af Professor R. Nielsens: „den speculative Logik i dens Grundtræk“ ved P. M. Stilling (Kbh 1842), S. 6 nederst. cfr. Forordet til filosofiske Smuler] S. V IV, S. 176 f. Mynster] sml. 149. 157. „Forord“ No] VI, S. V. V, S. 35 ff. Contradictions-Principet] se V. Kuhr, Modsigelsens Grundsætning (Kierkegaard-Studier II, 1915), S. 7 ff.

Johannes de silentio ganske bestemt — og Mynster signaliserer fra oven. Pseudonym følger paa Pseudonym bestandigt mod Systemet til Johannes Climacus. Det kommer paa ingen Maade til noget Slag men Terrainet bespændes.

Imidlertid har ogsaa Forholdene forandret sig noget i Tydskland. ξ Litteraturen er blevet noget flau, og Martensen som tydsk Correspondent selvfølgelig ligesaa. ξ Ved Universitetet staaer Martensen ikke slet saa sikkert som før, det synes dog at maatte trække sammen til en Afgjørelse.

Da skeer der noget Nyt — Prof. M. bliver Hofprædikant. Dette var en adspredende μεταβασις εις αλλο γενοϛ. Han gjør atter glimrende fortune i Slotskirken. Selv synes han næsten bedaaret. At der er mangt et Sandsebedrag med undgaaer ham: 1) det Sandsebedrag, at Rygtet om den hegelske Philosophie nu var kommet ned til de dannede Classer, Fruentimmer o: s: v: som mente naar han prædikede for dem, da at faae en Berøring en Mundsmag deraf; 2) at Mynster protesterede 3) at Martensen ikke blev rigtig Præst „ikke en <ordinaire> Klædespræst til hver Søndag“ men en Hofprædikant til hver 6te Søndag. Det glemme de ganske, at der ved Universitetet var et lille NB.

Endeligen komme vi tilbage til Videnskaben, og nu udkommer den christelige Dogmatik ξ hvor Biskop Mynster er blevet den egentlige Dogmatiker, han som i sin Tid skulde entlediges. ξ Det er de Forelæsninger, der hed „speculativ Dogmatik“, men dette Prædikat er dog taget bort (en Forskjel omtrent som den Peer Degn gjør med Hensyn til Indbindingen i Vælskbind og i Skindbind af den samme Bog). Man benytter sig af den tidligere Tradition om det Speculative, og imidlertid sætter man en ny Opinion i Bevægelse, at den, vidunderligt, er blevet saa populair, at enhver almindelig Dannet kan læse og fatte den. Mod Magnus Eirikson,

signaliserer fra oven] sml. VII B 88, S. 292. S. V. VII, S. 221. 548. XIII, S. 421. 528, og se Noter dertil. bliver Hofprædikant] se til VIII A 277. den christelige Dogmatik... Mynster... Dogmatiker] se til X¹ A 553. Sml. 556, S. 354. Forelæsninger osv.] sml. II C 12-24. 26-28. Peer Degn... Indbindingen i Vælskbind osv.] Erasmus Montanus. Act. I Scen. 4.

en theol. Candidat og Manucteur, hedder det: det er altfor høit for ham — og tillige hedder det om den samme Bog, at Enhver med blot almindelig Dannelse kan læse og fatte den.

For at der dog ikke skal mangle en Forløber i Forhold til den christelige Dogmatik paatager ξ — quod felix faustumque sit! — \rightarrow en Romanforfatterske sig dette hæderlige Hverv: <Frøken> Frederikke Bremer. Hun har — ih Gud bevares, hun er jo ogsaa en Instants! — hun har, med Forfatterens Samtykke, forud gjort sig bekjendt med den christelige Dogmatik, hun bebuder forud, hvad hun naturligviis baade forud og bagefter kan og vil indestaae for, at den vil gjenføde Videnskaben i Norden, hun antyder, at Martensen er Christus — og reiser derpaa ξ — absit risus atque scurilitas! — \rightarrow til Nordamerica, formodentlig for at berede ham Sted og Vei. — Som Forløberen saa den hele øvrige Betjening. „Flyve-Posten“ paatager sig Functionen som Cerimoniemester, der gjør Plads for „den speculative Genius Prof. Martensen“, der — og Sligt forstaaer da Flyve-Posten sig paa — er blevet sin første Kjerlighed tro; tillige fører den et alle Næringsdrivende aldeles tilfredsstillende Beviis ex consensu gentium for, at M. er Sandheden: han har næsten lige saa mange Tilhørere som Flyve-Posten har Subscribenter: ergo Den berlingske Tidende Grosserer Nathanson træder tjenende i Charakter af en Sværgende, han sværger, eller han er dog villig til at sværge paa, at man „i hver en Linie af den christelige Dogmatik sporer en Overbeviisning.“ Dette Beviis er aldeles fyldestgørende for hele Borgerclassen og de Næringsdrivende.

Hiin høitflyvende Speculation er nu den christelige Dogmatik for hvilken der argumenteres af — Udbredelsen. Det mangler blot, at Prof. M., der dog idetmindste indulgerer denne Beviisførelse, selv argumenterer saaledes: saa har han ubetinget seiret. I samme Øieblik han selv vil beraabe sig paa Udbredelsen, inde-

Frederikke Bremer] sml. 25 og se Noter dertil. hun bebuder osv.] se „Liv i Norden“ (se til 25), S. 37. „Flyve-Posten“... Cerimonimester osv.] Flyveposten 1849, Nr. 174 (28. Juli), Nr. 249 (24. Okt.). Næringsdrivende] sml. 153.175. Den berlingske Tidende... sporer en Overbeviisning.“] Berlingske Tidende 1849, Nr. 205 (30. Aug.).

1849

staaer jeg ham for, at han øieblikkeligt har endnu et Par hundrede Kjøbere.

At Sligt lod sig gjøre, at det vilde gaae upaataalt hen, lod sig formode. Den, der nærmest skulde tage Positionen mod den christelige Dogmatik, var vel mig. Men dette veed Hans Høiærværdighed Hr. Professor Hofprædikant og Ridder Martensen med de mange Kjøbere, det veed han, at Sandsebedrag vil jeg for ingen Priis bruge; og der var vel endog Sandsynlighed for, at jeg vilde forholde mig ganske taus. Men selv om jeg talede — naar han vil bruge Sandsebedragene, eller dog indulgere at de bruges i hans faveur, saa maa jeg eo ipso trække det korteste Straa.

Denne hele Adfærd, der først brouter speculativt høitflyvende og saa forfalsker Sagen ved at forrykke forum er uværdig. For at da min Taushed ikke skal kunde lægges mig til Last, har jeg skrevet dette.

#

#

Collision

156
U. D.

Et Menneske kan jo paa mangfoldig Maade have syndet, uden at han derfor, selv om hans Skyld blev vitterlig, er hjemfalden til borgerlig Straf: men har Gud da ikke Ret at fordre af et Menneske at han selv skal udsætte sig for den Straf af en anden Art, der kunde følge hvis hans Skyld blev aabenbar.

Jeg har tænkt ubeskrivelig meget derover; og Collisionen er paa en Maade lagt an i eet af de tidligere Forsøg i den første Journal, Journalen JJ, den i Octav, under Titlen: de occultis non judicat ecclesia.

Paa den ene Side kunde det synes en Analogie til det at friste Gud, naar Ens Skyld ikke er aabenbar, ikke udsat for borgerlig Straf, saa selv at ville offentliggjøre den. Paa den anden Side kan det være en sand Religieusitet. Sæt et Menneske af den Grund besluttede sig til menneskelig talt at forspilde hele sit Livs Lykke.

¹⁵⁶syndet] sml. 141. Journalen JJ osv.] 5: VI A: 31-32. 47. 55-59. 61. VII A: 6.7. 21.

O, at jeg levede i en anden Tid, hvor der dog var en lille Smule Sympathie for disse mine Collisioner, der i Sandhed ere christelige. Men midt i Christenheden lever jeg med saadanne Tanker saa fremmedgjort, saa forladt af Sympathie og Forestilling, at jeg ligefrem næsten bliver behandlet som gal, hvis jeg for Alvor ville fremstille slige Collisioner. #

#

En ny Betragtning af Forholdet: Præst, — Digter
paa det religieuse Gebeet.

157
U. D.

Christendommen har naturligviis godt vidst hvad den vilde. Den vil have sig forkyndt ved Vidner 3: ved Mennesker, der forkynde Læren og tillige existentielt udtrykke den.

Det moderne Begreb af en Præst er en reen Misforstaaelse, som det nu er. Da Præsterne formentligen ogsaa skulle udtrykke det Christelige, saa have de ganske rigtigt opfundet at slaae af paa Fordringen, afskaffe Idealet.

Hvad er nu at gjøre? Ja nu maa vi anlægge en anden taktisk Fremrykken.

Først et Detaschement Digtere; segnende næsten under Idealitetens Fordringer, med en en vis ulykkelig Kjerligheds Gløden stille de Idealiteten frem. Saa kan de nuværende Præster gaae i andet Geled.

Disse religieuse Digtere maa netop have den Art Fremstillings Magt der hjælper ud paa Strømmen.

Naar saa det er gjort, naar der er voxet en Generation op, som fra Barn af har faaet det pathetiske Indtryk af existentielt at udtrykke Idealiteten, saa kommer baade Klosteret igjen og de egentlige Sandheds-Vidner.

Saa langt tilbage er Christendommens Sag i vor Tid.

Det der først og fremmest maatte gjøres er at skaffe Pathos, med Intellectualitetens, Phantasiens, Skarpsindighedens, Vittighedens

¹⁵⁷ Digter] sml. 146.168. existentielt] sml. 151.159. Sandheds-Vidner] sml. 143.159.

1849

Overlegenhed at garantere Pathos for det existentielle, hvilket „Forstanden“ har nedsat til en Latterlighed.

Her ligger min Opgave. Et ungt Menneske, en ganske Eenfoldig kan bruges til det Høieste Existentielle, dertil fordres det Ethiske ene og alene. Men naar „Forstanden“ og Forstandens Magt har seiret i Verden og gjort næsten det sande Existentielle latterligt, saa kan hverken en Yngling eller en Eenfoldig trænge igjennem. Saa maa der først en Maieutiker til, en Olding i en vis Forstand, eminent i Besiddelse af alle Aandens Gaver — og disse anvender han til at skaffe Pathos for det Pathetiske.

Enhver ung Pige kan blive i Sandhed forelsket. Men dersom jeg tænkte mig en Tid, som var sjunket saa dybt i Forstandighed, at alle gode Hoveder o: s: v: anvendte deres Gaver til at gøre Elskov latterlig: saa kan ingen ung Pige strax trænge igjennem. Saa maa der først en Olding til, som kan knuse denne Forstandighed og skaffe Pathos — og saa, hil være Dig, Du Yngling, hvo Du end er — saa er der Plads for Ungdommens i en Forstand langt ringere Kræfter. Og dog er i een Forstand Forholdet dette, som altid i Pseudonymerne, at det unge Menneske staaer høiere end denne Ældre.

Ak, mit eget Liv udviser dette. Først nu seer jeg, hvor der skal svinges — nu efter i 7 Aar at have næsten overanstrengt mig, nu, da jeg skal begynde paa at bære en ny Art af Byrde, Hensyn til Udkommet. O, hvorfor var der ingen Ældre, der forholdt sig til mig, som jeg til Ynglingen.

Selv tilhører jeg dog endnu til en vis Grad det Gamle, men jeg garanterer Pathos.

Feilen hos Mynster er ikke den Klogskab o: s: v: han har brugt. Nei, Feilen er, at han bedaaret ved denne Klogskabs Virkninger i Timeligheden, bedaaret ved sin Magt og Indflydelse, egentlig har ladet Idealet gaae ud. Var der i Mynsters Prædiken eet endnu: en stadig, dyb Sorg, over ikke selv at have været aandelig nok til at blive Martyr: saa vilde jeg have billiget ham; jeg vilde saa have

Udkommet] sml. 147.275. Mynster] sml. 155.177. Martyr] sml. 152.158.

sagt om ham, hvad jeg siger om mig selv: han blev ikke Martyr, men han kan føde Martyrer.

Ingen kan tage, hvad ham ikke blev givet: saaledes heller ikke jeg. Ogsaa jeg er mærket af at være født i Christenheden, forkjelet opdraget o: s: v: Var jeg ikke opdraget i Christendommen, stod jeg udenfor Christendommen, saa havde den maaskee Magt til at svinge mig et Stadium høiere, naar da vel at mærke Christendommen selv var repræsenteret som i dens første Tider, hvor der i Overflod var Pathos.

Men Ingen kan tage, hvad ham ikke blev givet.

Hvor sandt er det mig nu, at hele den sidste Produktivitet egentlig er blevet mig selv Opdragelsen, Ydmygelsen. Ungdommeligt har jeg vovet: da forundtes det mig, at reise en Idealitetens Fordring i eminent Forstand[†] — og ganske rigtigt, jeg er Den, der synes ydmyget under den og lærer i endnu dybere Forstand at henflye til Naaden. Dette, som jeg <nu igjen> end yderligere personligt selv har oplevet, er forøvrigt <allerede> bragt til Bevidsthed i Skrifterne selv, thi Anti-Climacus siger i Moralen til „Kommer hid alle I, som arbeide og ere besværede“: Forbilledet skal fremstilles saa idealt, at Du just derved ydmyget lærer at flye til Forbilledet men i en ganske anden Forstand nemlig som til den Forbarmende.

Men til Idealet skal Alle forholde sig; og om end hvor langt nede fra, og hvor uendelig end min Afstand, der skal dog være i mit Blik og i mit Suk en Retning, som tyder paa, at ogsaa jeg forholder mig til Idealet — kun saaledes er jeg en Stræbende.

Og saa som Anti-Climacus siger: saa ingen Hidsighed, der forrasker sig.

Dog hvilken Forskjel, at begynde som en Yngling kan komme til at begynde, og saa med sin bedste Tid dog at have tilhørt det Gamle.

Eet bliver der imidlertid tilbage, at vi frelses jo dog Alle af Naade.

Naaden] sml. 132.170. Anti-Climacus... i Moralen] sml. S. V. XII, S. 64 f. Anti-Climacus siger] anf. St.

1849

I Marginen til 157:

158 † Anm: At denne Fremstilling lykkedes mig, hænger — fraseet
U. D. naturligviis hvad der altid er første Prioritet Styrelsens Omsorg, der gjør, at jeg bestandig forstaaer bedst baglænds — <sammen> med <1> den Uret og Mishandling jeg har lidt qua Forfatter, Noget, der paa min polemiske Natur maatte virke desto stærkere 2) mit Tungsind, 3) mine religieuse Forudsætninger og indre Lidelser 4) den Forestilling jeg dog ogsaa har, at jeg som en Poeniterende just derfor maa vove hvad Andre ikke vove. Dog er dette Sidste et Punkt, hvor jeg maa være yderst forsigtig; thi det er saa uhyre vanskeligt her at kjende sig selv, ikke at forveksle det Dristige med det at ville virkelig lide.

#

159
U. D.

[*I Marginen: Om det „Frivillige“*]
Om det „Frivillige“

Jeg forstaaer nu ypperligt, hvorfor Christendommen holder paa det Frivillige. Den eksistentielle Myndighed til at lære svarer til det Frivillige. Hvo skal lære Armod? Den, der selv kæmper for at faae Formue eller har den kan vel tale derom, men uden Myndighed; kun den Frivillige, Den, der frivilligt opgav Rigdom og er fattig kun han har Myndighed. Hvo skal lære at foragte Ære og Anseelse? Den, der selv er decoreret med Ære og Stjerner og Baand indbunden i Fløiel med Guldsnit [*I Marginen: indbundne i Silke med Fløiels Ryg eller Mave.*]: han kan vel „docere“ „declamere“ og ogsaa lære det, men det er uden Myndighed, og kan let blive et Raffinement, tillige at have og saa dog opløfte sig derover. Den virkelig Foragtede kan dog heller ikke — her ligger altsaa det Frivillige, Den, der frivillig opgav <eller gav Afkald paa>

¹⁵⁸Mishandling] sml. 157.185. Tungsind] sml. 112.177. Poeniterende] sml. 130.171. ¹⁵⁹Frivillige] sml. 132.160. eksistentielle] sml. 157.163. Myndighed] sml. 119.177. Armod] sml. 154.181.

Ære og Anseelse. — Imidlertid er her en egen dialektisk Vanskelighed. Thi er det den Anseete, der lærer at man skal foragte Ære og Anseelse: saa sige Menneskene: tak for det; og er det En, der virkelig ingen Ære og Anseelse har, saa sige Menneskene: ja, hvo bryder sig om, hvad han siger, han har jo ingen Anseelse.

Dette „Frivillige“ er imidlertid en egen Ting, det er saa overordentlig høit, og høist farligt; der kan paa de utalligste Maader slaae sig Stolthed, Forfængelighed o: s: v: til. — Men vist er det, Christendommen har fordret det Frivillige, og vist er det, at det „Frivillige“ absolut, bogstaveligen er gaaet ud; og vist er det, at Christendommen, naar det Frivillige absolut er gaaet ud, egentlig er afskaffet.

Det Frivillige er den nøiagtige Form for kvalitativt at være Aand.

Men der er en lavere Form af Religieusitet, som mere barnligt tænker saaledes barnligt om Gud, at Gud ikke har noget imod næsten saa smaat glæder sig med, naar Barnet glæder sig, og over hvad Barnet glæder sig over. Saa bliver man væsentligen i de sandselig-sielelige Bestemmelser, kun at man henfører Alt til Gud.

Det Frivillige er den høieste Form af Religieusitet, derfor ogsaa kjendelig paa, at Gud er her strengest. Det Religieuse rangerer efter den stigende Strenghed. Det er som med et Barn i Forhold til Forældre. Vil Barnet være Barn, saa er Forældrene milde. Men sæt et Barn paa en Fridag vil sige til Forældrene: jeg vil hellere end at gaae ud blive hjemme og bestille Noget: saa har Forældrene Intet derimod; men de blive dog uvilkaarligt strenge mod det, thi nu fordre de ogsaa at Barnet skal realisere det frit og glad; begynder Barnet nu midt paa Dagen at klage over Arbeidet, saa misbillige For-

Christendommen... afskaffet] sml. 145.231. Form af Religieusitet] sml. 145.169.

ældrene det, og sige: Du skulde være blevet Barn og have benyttet Din Frihed. Saaledes ogsaa med Gud i Forhold til det Frivillige. Dog maa man ved det Frivillige ikke tænke paa de Farer, som et Menneske udsætter sig for for Sandheds Skyld, ved at vidne for det Sande og mod det Onde; men det, som Middelalderen forstod derved: den frivillige Opgiven af det Timelige, uden at det stod i noget Forhold til at tjene Sandhed, men selv vilde være et Udtryk for det Religieuse.

Det Frivillige er gaaet ud. Christendommen er blevet for mild. Skulde jeg nøiagtigt betegne det, veed jeg ikke noget lykkeligere end <det> just idag er faldet mig ind. Det at man fra Barn opdrages i Christendom gjør den for mild, omtrent som den Forskiel: naar et Barn opdrages ikke af sine Forældre, men af sine Bedste-Forældre. Gud er ikke saa meget os vor Fader, som vor Bedste-Fader.

Dog maa erindres, at Gud ingenlunde er en Fjende af det Frivillige, det vilde jo være en Selvmodsigelse, da han fordrer det i sit Ord.

Men just fordi Gud er blevet Bedste-Faderen, derfor er det saa vanskeligt at komme ret i den Frygt og Bæven, som svarer til det Frivillige, eller som gjør det Frivillige til Sandhed.

Er Gud for mig virkelig i sidste Grund mild som en Bedstefader: saa er det Frivillige usandt og Lapseri.

Dette har beskæftiget mig overordentlig. Jeg selv erkjender, at jeg er i det Tilfælde, at Gud dog vistnok er i min Forestilling for mild. Jeg har derfor heller ikke vovet det Frivillige, har derfor heller aldrig brugt Myndighed. Selv det, at jeg udsatte mig for Corsarens Angreb, er ikke det Frivillige. Deels er det ganske simplement at handle i Retning af at vidne for Sandhed, og deels kunde det lige saa godt have ført til det

modsatte Resultat, at jeg havde seiret, ja det var der endog menneskelig Sandsynlighed for; og det var ogsaa skeet, hvis ikke de Fornemmes lurvede Misundelse havde skaffet mig en Contra-Kugle, der forstyrrede. Men at dette skete var jo Tilskikkelse.

Og dog er allerede den Smule af det Frivillige, om man saa vil, hvilken mit Liv udviser de Fleste for høi. Saa langt er Christendommen gaaet tilbage.

Skulde jeg tænke mig nu at begynde paa det Frivillige: maa det blive saaledes, uden at jeg dog tør sige, at det vilde lykkes mig. Jeg vilde sige til Gud. Jeg forstaaer nok, at Du i Dit Ord fordrer det Frivillige, men jeg kan ikke dølgge for Dig, at der, hvorfra det nu end er kommet, er i min Sjæl den Tanke og Vished, at Du vil holde lige saa meget af mig, hvis jeg lader det være, og barnligt bliver Menneske; og dette tiltaler dog mig mere, medens det Andet ængster mig. Imidlertid staaer det mig bestandigt for Hovedet, at det jo dog staaer i Dit Ord. Kunde Du da ikke hjælpe mig saadan lidt til saa smaat at begynde derpaa, bitte, bitte, da jeg dog synes at forstaae, at det i en vis høiere Forstand glæder Dig, om jeg end forstaaer, at Du i Forhold til det Frivillige bliver strængere og maa blive det; bitte, bitte. — See, der har vi det; paa den Maade kommer man dog ikke til det Frivillige; Gud bliver for mild; det er bestandigt Bedstefaderen, som Barnet har en Mistanke om, at saa streng er han ikke. Og som sagt, gaaer Strengheden ud, saa gaaer ogsaa det „Frivillige“ ud.

I Marginen til 159:

Christendommen er blevet for mild. Kun naar den er uhyre streng, kan En vove det Frivillige, uden at det falder ham ind, at det skulde være fortjenstligt. Er Christendommen mild, saa er det næsten ikke til at undgaae, at Forestillingen

160
U. D.

1849

om det Fortjenstlige ikke indsniger sig, da der i dybeste Grund egentlig ingen Grund er til denne Voven.

#

- 161 Ogsaa i Forhold til „Fristelse“ gjælder det dog: det er kun en
U.D. liden Stund. Fristelse har sin Magt i „Øieblikket“. Frygtelige Kræfter har den til at ængste og ligesom at fortætte Alt i et Øieblik — i det næste Øieblik er den afmægtig.

#

- 162 Det er dog ypperligt sagt af Luther om det store Fiskedræt:
U.D. Apostlene fik det ikke for deres Arbeide og Møies Skyld — nei tvertimod de fik det jo først da de havde spildt deres Arbeide og Møie.

#

- 163 [I Marginen: Christendommens
U.D. Position i dette Øieblik.]

Christendommens Position i dette Øieblik

Egentligen er Omvæltningen meget nærmere end man troer. Den sidste Formation af Fritænkere (Feuerbach og hvad dertil hører) har angrebet eller grebet Sagen langt snildere an end før; thi see nærmere til, skal Du see de have egentlig paataget sig den Opgave at forsvare Christendommen mod de nulevende Christne. Sagen er den bestaaende Christenhed er demoraliseret, man har tabt al Respekt i dybeste Forstand (thi denne Forsikkrings-Respekt er da Intet) for Christendommens eksistentielle Forpligtelser. Nu siger Feuerbach nei holdt: skal I have Lov til at leve som I leve, saa skal I ogsaa vedgaae at I ikke ere Christne. Feuerbach har fattet Fordringerne, men han kan ikke tvinge sig ind under dem — ergo giver han hellere Afkald paa at være Christen. Og nu

¹⁶² Luther om osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 420 f.
— Sml. 139.173. eksistentielle] sml. 159.176.

tager han Positionen ikke urigtigt, hvor stort et Ansvar han end andrager. Det er nemlig en Usandhed, naar den bestaaende Christenhed siger, at Feuerbach angriber Christendommen, det er ikke sandt, han angriber de Christne ved at vise, at deres Liv ikke svarer til Christendommens Lære. [*I Marginen*: Og derfor kan man sige i Forhold til Feuerbach: et ab hoste consilium.] Dette er en uendelig Forskjel. At han vistnok er en malitieux Dæmon kan nok være, men i taktisk Henseende er han en brugbar Figur.

Det Christendommen behøver er ganske rigtigt Forrædere. Christenheden har paa en lumsk Maade forraadt Christendommen ved uden i Sandhed at ville være Christne at ville have Skin deraf. Nu behøves der Forrædere.

Men dette Begreb Forræder er dialektisk. Djævelen har saa at sige ogsaa sine Forrædere, sine Spioner, der ikke angribe Christendommen, men de Christne — nemlig med den Hensigt at faae Flere og Flere til at falde fra. Gud har ogsaa sine Forrædere, gudelige Forrædere, der ham ubetinget lydige ganske troskyldigt fremsætte Christendommen, for at man dog engang kan faae at see, hvad Christendommen er. Af den bestaaende Christenhed betragtes disse naturligviis ogsaa som Forrædere, det troer jeg, da Christenheden ved en uhyre Falsation har sat sig i ulovlig Besiddelse af Christendommen.

Hvor forunderligt! Altid forstaaer jeg bedst bag efter. Thi Johannes Climacus er jo just et dialektisk saa yderligt taget Forsvar for Christendommen, at det maa synes Mange et Angreb. Der er i denne Bog egentlig følt hvorledes just Christenheden har forraadt Christendommen.

Sandeligen denne Bog har en overordentlig Fremtid.

Og jeg, Forfatteren, jeg er som altid paa en Maade til Nar. Jeg kommer til at gjøre Ting, hvis hele Betydning, jeg dog først bag efter forstaaer. Dette har jeg atter og atter forstaaet. Just deraf kommer det, at jeg ikke kan blive alvorlig i den trivielle Forstand hvori alvorlige Mænd ere alvorlige; thi jeg forstaaer, at jeg er Ingenting. Der er en uendelig Magt, der ligesom hjælper mig: naar jeg da seer paa den, da tilbeder jeg — dette er dog vel Alvor;

1849

men naar jeg saa seer paa mig selv, saa kommer jeg næsten til at lee, at jeg, en ussel Pialt o: s: v:, faaer tilsyneladende denne Betydning. Forstaaelig for Andre kan jeg ikke ganske gjøre mig; thi de henføre jo udenvidere mine Frembringelser til mig. Men hos mig selv, hvor jeg forstaaer det sande Sammenhæng, der er Spøgen i et alternerende Moment næsten ikke til at undgaae. Dog er det en gudelig Spøg; thi just idet jeg smiler af mig selv i min Intethed, er dette jo igjen et Tilbedelsens Udtryk. Det er, for at tage et Billede og en Analogie, som hvis en lille Pige blev elsket af en hende, som hun selv forstod det, eminent overlegen Aand. Dette Forhold bliver ikke i almindelig Forstand alvorligt, her mangler det Lige for Lige, der giver endelig Tryghed og — Alvor. Hun vil ikke kunne lade være at smile af sig selv, naar hun tænker paa, at hun er elsket af — ham, og dog føler hun i ethvert Besøgets Øieblik Saligheden. Hun tør heller ikke i triviell Forstand sige til sig selv „for Alvor“: han elsker mig; thi hun vil sige: mit Forhold til ham er egentlig intet, han gjør aldeles ikke Uret, i det Øieblik han slipper mig; thi imellem os er intet Forhold; men saligt er Forholdet, saa længe det er.

Kun med mit Forhold er det tillige det Særegne, at det er Reflexionens, saa jeg først bag efter seer — see, der er jeg igjen blevet hjulpet. Jeg faaer fat i Pennen, befaler mig Gud i Vold, er flittig o: s: v:, kort gjør, efter fattig menneskelig Leilighed saa godt jeg kan. Nu gaaer det da lystigt med Pennen hen af Papiret. Jeg har ganske det Indtryk, at det er Mit, hvad jeg producerer. Og saa, saa, lang Tid eller nogen Tid efter, forstaaer jeg først i dybeste Forstand det Producerede, og jeg seer, at jeg er blevet hjulpet.

Dialektisk er det let at see, at Johannes Climacus Forsvar for Christendommen er det yderligste der kan tages; thi dialektisk er Forsvar og Angreb paa eet hængende Haar Eet.

„Johannes Climacus“ var virkeligen Overveielse; thi da jeg skrev den, var der dog i min Sjæl en Mulighed af, at jeg ikke kunde lade mig overvinde af Christendommen, om det end, var min redeligste

Beslutning, med hele mit Liv og hver Dags Flid at tilhøre Christendommens Sag, at gjøre Alt, ikke at bestille Andet end at faae den fremstillet, selv om jeg blev som hiin evige Jøde i Sagnet, selv ikke i sidste og meest afgjørende Forstand, dog førende Andre til Christendommen.

#

hiin evige Jøde] sml. I A 299 og se Note dertil. selv ikke... Forstand]
man kunde tilføje: Christen

- 165 Om Udgivelsen af Skrifterne om min For-
U. D. fatter-Virksomhed p. 10 p. 41 [A 171f.192]
 Hele Forfatterskabets Betydning p. 14. [A 174]
 Den nye Pseudonym. Anti-Climacus p. 16. [A 177]
 Den nye Pseudonym Anti-Climacus p. 27.n: [A 184]
 Om mig selv p. 43. [A 193]
 Kategorien for min Virksomhed p. 47. [A 196]
 Angaaende Forordet til Indøvelse i Christen-
 dom p. 50. [A 199f.]
 Luthers Lære om Troen, eller Luther
 som point de vue og min Forstaaelse
 af mig selv p. 57. [A 207]
 I Anledning af H: H: p. 157. [A 279]
 Om H: H: p. 166. [A 285]
 Christendommens Forkyndelse p. 198. [A 310]
 „Den forlorne Søn“ — „Faderen“ — „Brode-
 ren“, lagt an til Taler eller til gudelig Un-
 derholdning til Opbyggelse p. 219 o: fl. [A 235]
- 166 Texter til Fredags-Taler findes i NB¹³. Paa det rene Blad foran
U. D. er angivet hvor, samt henviist til hvor de hidtil ikke afbenyttede
 Tekster til Fredags Taler findes i Journalen NB¹³, hvor igjen paa
 det rene Blad foran disses Pagina er angivet.

¹⁶⁶ Fredags-Taler] sml. 127. 330. i NB¹³] se 70. i Journalen NB¹³] se 2.

Et Ord af Thomas a Kempis som maaskee engang kunde bruges til et Motto, han siger om Paulus: derfor overgav han Alt til Gud, som kjender Alt, og forsvarede sig kun ved Taalmod og Ydmyghed Han forsvarede sig undertiden, at ei de Svage skulde forarges formedelst hans Taushed.

3die Bog 36 Capitel <§ 2> eller i min lille Udgave p. 131.

Et Indfald.

Digterisk Forsøg for at vise Geniets Almagt.

168
U. D.

Et Par Elskende er ulykkeligt blevet skilt saaledes ad, at Collisionen er religiøs, og vel at mærke kun til for og forstaaet af Elskeren, der, forstaaer det som Guds Straf over sig, at han skal opgive denne Elskov. Selv næsten lidende til Fortvivlelse og til Vanvid, indseer han, at Pigen ubetinget vil gaae fra Forstanden hvis dette skal meddeles hende saaledes: at han, der ved at forlade hende, jo handler som en Skurk, dog er et godt Menneske, ja at det Hele er religiøst — altsaa for at lindre hende Sagen forvandler han sig virkelig til en Skurk, det er en nedrig Skurkestreg af ham. — Af alle erotiske Collisioner er denne som man let vil see noget nær den muligst kvalfuldeste.

Men hvad skeer. Efter en Deel Aars Forløb forklarer Forholdet sig saaledes, at han nu virkelig turde tilhøre hende — og hun er imidlertid blevet ham tro trods al hans Bedrag.

Forstaaelsens Øieblik er kommet. Dialektisk sees let, at dette Forstaaelses Øieblik noget nær er det mærkeligste der overhovedet lader sig tænke, just fordi der er en religiøs

¹⁶⁷ min lille Udgave] se til X¹A 400.
Geniets] sml. 106, S. 83. 207.

¹⁶⁸ Digterisk] sml. 157. 171.

1849

Collision med, saa der aldeles ikke er Tale om Anger eller Deslige.

Pigen er ude af sig selv for Salighed.

Da siger han „er der nu Noget, Du ønsker, siig blot frem, hvad Du vil, ubetinget Du skal have det, jeg føler mig mægtig som en Gud.“ hun svarer „o, nei, Intet ønsker jeg, Intet; naar jeg blot maa see Dig er jeg ubeskrivelig lykkelig.“ „Ja det var en god Snak; nei, saaledes skal denne Høitidsdag ikke gaae ubemærket hen; siig Noget, siig hvad Du vil, noget Desperat Noget — hør, jeg har det, hvad synes Dig, vil Du, det, kunde det glæde Dig og bidrage til at forskønne denne vor Høitidsdag, saa vil jeg gaae ud og slaae Kongen en paa Øret“ „O, men Kiere, Du er jo gaaet fra Forstanden, hvor kan Du nu falde paa Sligt.“

Imidlertid som sagt saa gjort. Han er forøvrigt kjendt af Kongen, endogsaa yndet af Kongen. Han iler ud til Slottet, forlanger en Audients; faaer den; træder ind; bukker allerunderdanigst, og idet Majestæten med huldsalig Mine nærmer sig — slaaser han ham en ordentlig en under Øret. Majestæten troer han er gaaet fra Forstanden, kalder paa Kamerherren, og befaler at skaffe ham bort. Han siger: blot eet Ord Deres Majestæt. Kongen (utaalmodigt og opbragt) nei, nei bring det Menneske bort, han er afsindig. Han: „blot eet Ord Deres Majestæt, hør mig tale, o hør blot. De har det i Deres Magt at gjøre mig ulykkelig, det er det Mindste af det. Men hvis De ikke hører mig nu, vil De gaae Glip af en vittig og interessant Situation — og da Deres Majestæt er Kiender, . . . ikke sandt, o, ikke sandt“. Kongen er formildet: „nu saa tal da; men ved vor kongelige Ære vee Dem, hvis De ikke tilfredsstiller mig.“ Han udbeder sig nu, at Kamerherren maa fjernes. Det skeer. Han træder derpaa dristig Kongen ind paa Livet. Uvilkaarligt viger Kongen eet Skridt tilbage, i Erindring om Ørefigenet.

Han „Deres Majestæt behøver ikke at frygte; saa fast besluttet det var, at Deres Majestæt skulde have en under Øret, saa sikker kan De nu være.“ Denne Repliks sikkre Bagvendthed bringer næsten Kongen til at smile, og nu begynder han at tale til Majestæten. Han fortæller hvorledes han har elsket denne Pige, han skildrer hendes Lidelser, sine næsten Vanvidets Qvaler — han rører Kongen til Taarer; han skildrer Forstaaelsens Salighed — og Kongen bliver saa bevæget, at han med Taarer omfavner ham. ≡ Han fortæller hvorledes han, atter næsten afsindig for Salighed, kun fandt dette eneste Udtryk for sin Glæde: til hendes Ære og Priis at slaae Kongen en paa Øret. ≧ „Om jeg tilgiver Dem, o, min Ven, ganske, ganske; jeg takker Dem, De har bibragt mig eet af de meest ophøiede Aands-Indtryk jeg har oplevet.“ „Nu vel da, saa endnu en Bøn.“ „Den er forud bevilget, forlang hvad De vil er De afsindig, saa har De ogsaa gjort mig afsindig.“ „Vel; saa beder jeg Deres Majestæt øieblikkeligt at lade spænde for; jeg iler nu hen til hende og forbereder hende. Derpaa kommer Deres Majestæt selv og bevidner Sandheden, — og er Vidne til vor Salighed.“ „Antaget.“

Sligt er ikke umuligt. Spørg ingen Spidsborger derom, nei spørg Aladdin.

Forøvrigt kunde jeg have Lyst til at fremstille dette, for fra et æsthetisk Standpunct, at belyse, hvor uendelig dumt det er, at recensere Christi Mirakler ene ved Tanken om den velgjørende Hensigt, ret ligesom, Uendelighedens Magt der bryder alle Love og Skrænker ikke var en — si placet — fornuftig Grund til Miraklet. Saaledes det Mirakel, der forvandler Vand til Viin ved et Bryllup.

Hvis en Araber i Ørkenen pludselig opdagede i sit Telt en Kilde, 169
saa han altsaa bestandigt havde Kildevand i Overflod: hvor lykke- U. D.

1849

lig vilde han ikke prise sig — saaledes ogsaa naar et Menneske, der qua sandselig Væsen bestandigt er vendt ud ad, formenende at hans Lyksalighed ligger uden for ham, endelig bliver indadvendt, og opdager, at Kilden ligger i ham; endsige naar han opdager den Kilde, som er Guds-Forholdet.

#

#

170 U. D. Hvad der staaer i Galaterne 2: ved Loven er jeg død fra Loven, svarer ganske til den Fremstilling, jeg pleier at give af „Forbilledets“ Forhold; „Forbilledet“ skal fremstilles som Fordringen, og saa knuser det Dig. Da forvandler „Forbilledet“ som jo er Christus sig til noget Andet, til Naaden og Forbarmelsen, og just Han griber efter Dig for at understøtte Dig. Men saaledes er Du jo ved Forbilledet død fra Forbilledet

#

Paalangs ad Siden:

171 U. D. Skulde Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed udgives af en Pseudonym, kunde det gøres saaledes.

<cfr. p. 41.>

Mag. K.s Forfatter-Virksomhed, opfattet af Forfatteren.

Digterisk Forsøg af A-O.

Forord.

Som i en matematisk Ligning der opgives Eet og søges et Andet, saaledes med dette digteriske Forsøg. Opgivet er: 1) samtlige Forfatter-Virksomhedens Skrifter, hvilke jeg paa det nøiagtigste har gjort mig bekendt med 2) Mag. K.s personlige Existeren, paa hvilken jeg tidligt nøie har været op-

Guds-Forholdet] sml. 159.182. ¹⁷⁰Galaterne 2] v. 19ff. Forbilledets] sml. 47.207. Naaden] sml. 157.171. ¹⁷¹Sml. 192. om min Forfatter-Virksomhed] sml. 147.192. Digterisk] sml. 168.172.

mærksom, og hvilken jeg kjender, det tør jeg sige, saa fuldstændigt som det overhovedet er muligt for Trediemand. Det der søges er: en Forfatter-Personlighed, en Inderlighedens Eenhed svarende til den opgivne Forfatter-Virksomhed.

At en saadan Forfatter-Virksomhed som den opgivne, der overalt tenderer til Personlighed, til definitiv Fuldendelse fordrer, at Forfatteren selv anbringes med sluttende, forstaaer jeg. Dog forekommer det mig, at det, dialektisk, egentligen er umuligt for Mag. K. selv at gjøre det, da han ved selv at gjøre det, dialektisk sprænger hele Forfatter-Virksomhedens <dialectiske> Structur.

Jeg har nu vovet dette digteriske Forsøg. Forfatteren taler selv i første Person; men man erindre vel, at denne Forfatter ikke er Mag. K., men min Digtning.

Hr. Mag. maa jeg vel gjøre en Undskyldning, at jeg saaledes vover, saa at sige, lige for Næsen af ham, digterisk at opfatte ham, eller at digte ham. Mere heller ikke end at gjøre ham denne Undskyldning. Thi forresten har jeg digterisk aldeles emanciperet mig fra ham. Ja selv om saa var, at han vilde erklære, at min Opfattelse var factisk usand paa noget enkelt Punct: deraf følger <jo> ikke, at den er digterisk usand. Slutningen kunde jo ogsaa vendes om: ergo har Mag. K. ikke svaret til eller realiseret hvad der vilde være det digterisk Rigtige.

A-O.

Denne Forvandling eller poetiske Meddelelse er categorisk aldeles rigtig, svarende til Alt, hvad jeg i sin Tid har forstaaet og som findes optegnet vistnok i Journalen NB¹¹ eller NB¹²: 1) at jeg væsentligen er en Digter 2) at Forfatterskabet er min egen Opdragelse 3) at jeg er lutter Reflexion, altsaa altid

svarende til Alt osv.] kan eftersees ved at følge Sammenvisningerne: Digter, Poeniterende, Anti-Climacus. Journalen NB¹¹] 5: X¹A 295-541. NB¹²] 5: I-68 og X¹A 542-682.

1849

baglænds stillet 4) at jeg er en Poeniterende, og forsaavidt jeg ikke aldeles hensynsløs kan tale derom, kan jeg heller ikke tale om hvad dertil svarer: Guds-Forholdets Inderlighed. 5) at jeg er kommet til min Grændse; at den Vending med den nye Pseudonym. (Anti-Climacus) og nu den nye Pseudonym er — o, jeg tør gjerne forundre mig over denne Sindrig-hed, der dog ikke er min — er det dialektisk absolut consequente Udtryk for, at jeg har naaet min Grændse, at mig forundtes ogsaa den ubegribelige Lykke: ganske at forstaae min Grændse, at tænke min Grændse med. O, hvorledes skulde jeg nogensinde noksom kunne takke Styrelsen!

Ellers digtes der saaledes, at der tillyves et Mere; her digtes der saaledes, at der bortlyves Noget: at det nemlig er factisk Virkeligt det Hele.

Men jeg er ingen Apostel eller Deslige. Og giver jeg her den ligefremme Meddelelse, nytter det ikke med alle Restrictioner o: s: v:.

Nei, men atter her forunderlige Consequents — Gud veed, den er ikke min Opfindelse, jeg havde mindst drømt om den fra Begyndelsen af. — atter Omvendtheden, som Alt mit Liv er: at digte betyder her at bortlyve et Mere, ved at blive Digt bliver det een Toneart lavere end det Virkelige.

Saaledes skal der trykkes paa Samtiden. Det bliver et reent Aands-Tryk.

For mig staaer saa det Eenfoldige tilbage: ganske simpelt at tage en Embedstilling, og nu har jeg Læren om Synden og Naaden.

Vil Nogen spørge mig ligefrem om Forfatter-Virksomheden, maa jeg sige: det kan jeg ikke ligefrem, thi Vanskeligheden er, at den er min egen Opdragelse, og at jeg dog selv er autor.

Poeniterende] sml. 158.450. Anti-Climacus] sml. 148.177. Embedstilling] sml. 147.177. Naaden] sml. 170.184.

Jeg træder saaledes ganske eenfoldigt frem som det Eenfoldige; men jeg gjør ikke dette Skridt med hele Forfatter-skabets Fart, hvorved det Hele vilde blive indenfor det Interessante. Forfatterskabet er ved den indirecte Meddelelses svælgende Dyb skilt fra mig: den er ikke min, den tilhører en Høiere.

Forresten frygtelige Grændse-Fægtning, som her er leveret! Det var en Digter-Existents[†], der paa et hængende Haar havde svinget forkeert ind i Virkeligheden. Men blot at tænke paa denne Conflicts dialektiske Vanskeligheder: mig synes man kan næsten blive en Olding blot ved at betænke, at et Hoved har kunnet udholde det.

Til 171 paalangs ad Siden:

[†]Anm. Fornemlig med Hensyn til at jeg har haft Formue, og 172
altsaa været uforsøgt i den Art Virkelighed, samt levet ødselt U. D.
hvilket dog igjen hænger sammen med min Productivitet og dens
digteriske Impetus; der har nok været Mening og Tanke i denne
Ødselhed men meest digterisk.

Det er en smuk Distinction af Luther, naar han siger: der staaer 173
ikke i Evangeliet „Din Haand skal ikke ihjelslaae“ men „Du skal U. D.
ikke ihjelslaae“ og deraf viser, at Tanken, Sindet er det Afgjørende.

Hele Forfatterskabets Betydning 174
er en Gjøren-opmærksom paa det Christelige. U. D.

Det er ikke paa mig der skal gjøres opmærksom; og dog er det Personlighed der skal gjøres opmærksom paa, eller paa

¹⁷² digteriske] sml. 171. 177. ¹⁷³ Luther, naar han siger osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 433. — Sml. 162. 207. ¹⁷⁴ Sml. 196.

Personligheds Betydning som afgjørende for det Christelige. Min Personlighed er derfor vel ogsaa benyttet, men bestandigt for i det afgjørende Øieblik at vise ud over mig: jeg er det ikke.

Det at gjøre opmærksom det er at sætte det Christelige i et Muligheds Forhold til Menneskene, for at vise dem, hvor langt vi alle ere fra at være Christne.

- 175 U. D. Her seer man ganske simpelt, hvor bedragersk det er med en Embedsstilling og Levebrød, naar al Christendoms Forkyndelse indskrænkes til Saadanne. Mangen Præst forkynder jo Christendommens Fordringer i lige saa høie Toner som jeg; de tale om at den Christne, den sande Christen han er ikke som Nicodemus, han er ikke som hiin rige Yngling, nei den sande Christen giver Alt til de Fattige — og det gjør slet intet Indtryk, naar Præsten siger det, medens der bliver Allarm i Leiren, naar jeg siger det, og hvorfor? fordi i det ene Tilfælde er det jo hans Levebrød, Embede o: s: v:, derfor lægges der ingen Vægt paa hvad han siger, eller at han siger det; medens just det, at jeg er en Privatiserende ægger Vægt paa, at jeg siger det.

I Marginen til 175:

- 176 U. D. Og det Curieuse ved mit Livs Vanskelighed til Forskjel fra en Præsts i Almindelighed er dette. En Præst er oftest i den Vanskelighed, at hans eget Liv aldeles Intet udtrykker af det, han prædiker. Min Vanskelighed er just, at mit Liv paa adskillige Punkter er existentielt saa langt ude, at blot jeg sætter Forklaringen til, slaaer Samtiden til, og gjør mig til en Slags Apostel.

Mit Bedrag er derfor her som alle vegne det: at jeg gjør mig til Mindre end hvad jeg, menneskelig, kunde anslaae mig for.

¹⁷⁵ Embedsstilling og Levebrød] sml 155.197. ¹⁷⁶ existentielt] sml. 163.178.

Den nye Pseudonym Anti-Climacus.

177
U. D.

At hele den Produktivitet der hedder Indøvelse i Christendom, var digterisk det var da forstaaet fra første Øieblik af, at der maatte af yderste Flid passes paa, at jeg ikke kom til at forvexle mig med en Analogie til en Apostel. Overhovedet har da min Hypochondrie ogsaa spillet med i alt det Senere; thi om end unegteligt Sagen er blevet klarere, saa var det dog forstaaet saaledes fra Begyndelsen.

Da Skriftet „kommer hid alle I som arbeide o: s: v:“ blev skrevet stod der strax paa Titelbladet: digterisk Forsøg — uden Myndighed; til Inderliggjørelse i Christendom. Og saa stod der mit Navn. Og saaledes ogsaa med de andre.

Men alt i Tidens Løb blev det mig klart (her er især Journalen NB¹¹ eller NB¹² men snarest NB¹¹ at conferere) at der maatte om muligt et endnu stærkere Udtryk for, at det var digterisk — og at det var bedst det blev en ny Pseudonym. Det var blevet mig klart. Imidlertid vilde jeg dog see nogen Tid an, i hvilken jeg leed meget, bestandigt forløftende mig paa den hele Produktivitet og plaget af den fixe og fortvivlede Idee med eet eneste Spring at sætte det Hele ind i Literaturen og saa springe til Side og forsvinde, Noget jeg vel i Grunden forstod, ikke lod sig gjøre, men som dog fængslede min Phantasie, saa jeg ikke ret vilde slippe den Mulighed, medens det blev mig tydeligere og tydeligere, at skulde jeg have Luft, da maatte der splittes ad.

Saa besluttede jeg endeligen, at lægge den hele Productivitet hen — at søge Embede; og saa naar det var gjort, da lidt efter lidt at udgive det Færdige i smaa Portioner.

Jeg gik saa til Madvig og Mynster traf Ingen af dem; og da jeg var blevet paa anden Maade berørt af stærke Indtryk i modsat Retning, saa ansaae jeg det for et Vink af Styrelsen, at jeg var

¹¹² Sml. 147 og se Noterne dertil. Anti-Climacus] sml. 171. 184. Indøvelse i Christendom] sml. 157. 184. X¹A 681 og Sammenvisninger. digterisk] sml. 172. 183. Hypochondrie] sml. 153. 195. Myndighed] sml. 159. 196. Journalen NB¹¹ eller NB¹²] se til 171. søge Embede] sml. 171. 315. Mynster] sml. 157. 236.

ifærd med at gribe feil, at jeg just skulle vove Alt. Nu kom Reactionen. Jeg skrev da til Bogtrykkeriët og bestilte Sættere og at „der skulde sættes Fart i“. Jeg modtager Beskeed fra Bogtrykkeriet, at Alt var færdigt, og om de maatte faae Manuscript. Just som det var skeet, faaer jeg at vide, at Etatsraad Olsen var død. Det gjorde et stærkt Indtryk paa mig; var det blevet mig bekjendt, før jeg skrev til Bogtrykkeriet, havde det givet Anledning til Udsættelse. Men nu, efter saa tidt at have været paa Nippet, frygtelig overanstrengt som jeg var, frygtede jeg, at det vilde blive min Lammelse, hvis jeg nu, efterat have gjort Skridtet, gik tilbage.

Jeg var meget anstrengt, og sov lidt uroligt, og der faldt mig besynderligt nok et Ord paa, som vilde jeg selv styrte mig i Undergang.

Om Morgenens tog jeg Sagen igjen frem. Handles maatte der, saaledes forstod jeg det. Da besluttede jeg, ganske at henstille Sagen til Gud: at sende det første Manuscript (Sygdommen til Døden) i Bogtrykkeriet, uden at sige det Mindste om, hvorvidt der skulde trykkes mere. Jeg vilde nu lade Virkeligheden prøve mig; det var muligt, at det Hele kunde blive trykt, og det var muligt, at der kunde svinges af.

Da blev det mig klart, under Spændingen, at det skulde være pseudonymt, hvad jeg tidligt havde forstaaet, men udsat at realisere, fordi det kunde gjøres hvert Øieblik.

Midt under Sætningen blev der Vrøvl med Reitzel, hvorover jeg blev yderst utaalmodig. Endnu engang vaagnede den Tanke hos mig, at tage hele Manuscriptet tilbage, at henlægge det, og vente endnu engang, om jeg <ikke> skulde lade Alt trykke paa een Gang, og uden Pseudonymitet, thi endnu var Pseudonymiteten ikke sat, da Titelblad ikke var trykt, hvilket der var oprindeligen givet Ordre til, at det, mod min Sædvane, skulde trykkes sidst. Jeg gik til Bogtrykkeriet. Det var for sildigt. Det meste var allerede saa godt som udsat.

Saa blev Pseudonymen sat paa. Saaledes maa man hjælpes og hjælpe sig, hvor det er saa-vanskeligt at handle.

Hvor det Ord dog er betegnende i christelig Forstand: at blive ædrue. Hvor sjældent fandtes der vel En, der blev saaledes ædrue, at han forstod (dette taget i Betydning af at gjøre derefter) at den mindste virkelige Fornegtelse er meget større i christelig Forstand end den eminenteste Aands dristigste Foretagende selv i Retning af Christendommens Udbredelse og Deslige. 178
U. D.

Sagen er, vi kunne dog ikke ret danne os en Forestilling om Guds Ophøiethed. Vi komme bestandigt stikkende med vor æsthetiske Qvanteriten, det Forbausende, det Store, det Vidtvirkende o: s: v: Medens Gud just er saaledes uendelig ophøiet, at det Eneste han seer paa, er det Ethiske.

At en Enkelt har haft Ret mod „Mængden“, ja det er seet; men at han har faaet Ret, det er ikke seet. 179
U. D.

Slut Dig til det Bestaaende, vær som de Andre, hvorfor vil Du være indbildsk, og bilde Dig ind at være forskjellig fra eller mere end Andre o: s: v: o: s: v: . 180
U. D.

Det er nu godt nok, og jeg billiger ganske den Tale i en vis Forstand. Men der have jo dog været Extraordinaire til, hvorledes bleve de det? Ja, det er egentlig en grusom Operation. Som oftest er det vist nok gaaet saaledes til. Fra tidligste Tid og paa høist ulykkelig Maade have de lidende følt deres Forskjellighed fra Andre, grusomt har den Tale lydt for dem: hvorfor vil Du ikke være som <de> Andre, omtrent som hvis det sagdes til Sara i Tobiaë Bog „hvorfor gifter Du Dig ikke som de Andre“ (cfr. „Frygt og Bæven“). Altsaa ved Lidelser og Qvaler ere de forhindrede i at blive som Andre — og saa har maaskee langt om

¹⁷⁸ at blive ædrue] sml. 348. — 1 Pet. 4,7. — Sml. S. V. XII, S. 379 ff. det Ethiske] sml. 176. 184. ¹⁷⁹ Mængden] sml. 151. 265. ¹⁸⁰ Extraordinaire] sml. 152 (Overordentlig) og Sammenvisninger. Frygt og Bæven] S. V. III, S. 149 ff.

1849

længe denne deres Forskjellighed igjen forklaret sig til den ud-
mærkede Forskjellighed.

#

#

181 Deri laae Middelalderens Vildfarelse, at ansee Armod, ugift
U. D. Stand o: s: v: for Noget, der i og for sig kunde behage Gud. Sligt
har aldrig været Christendommens Mening. Christendommen har
anbefalet Armod ugift Stand o: s: v: for at Menneskene ved at
have saa lidet som muligt med Endeligheden at skaffe, kunde desto
bedre tjene Sandheden. Og det er da vel klart nok, at en Mand
der kan leve af Rødder, en ugift Mand o: s: v: baade har mere
Tid og mere hensynsløst kan tjene Sandhed.

Men man har fundet det nemmest at afvise denne hele Sag,
ved at lade som var Middelalderens Vildfarelse Christendommens
Lære.

#

Om Anfægtelse

182

U. D.

[I Marginen: Om Anfægtelse.]

Just fordi det Christelige i strengere Forstand paa mange Maa-
der forholder sig som det Omvendte til det almindelige Menne-
skelige: christelig Kjerlighed menneskelig talt er som Grusom-
hed \leq og saa dog igjen Kjerlighed \geq , Medlidenhed en høiere Art
Strengthed og saa dog igjen Medlidenhed men at her er en saadan
dialektisk Mellembestemmelse, da ellers det Christelige og det
ligefrem Menneskelige løber ud paa Eet: just fordi dette er saa-
ledes, saa er Anfægtelsens Rædsel den, at idet Mennesket føler
sig svag, kommer han selv omvendt tilbage i det blot Menneske-
lige, og det bliver ikke langt fra, at det er ham som maatte han
angre just det i afgjørende Forstand mere Christelige, som var
det Grusomhed slet og ret, Strengthed slet og ret, Stolthed slet
og ret o: s: v:.

¹⁸¹ Armod] sml. 159. 207. ¹⁸² Anfægtelse] sml. 125. 243.

Saaledes har Gud den Christne i sin Magt. Anfægtelsens Skole er en frygtelig Skole. Anfægtelsen kan ogsaa yttre sig saaledes, at det er som skulde man angre liig en Synd, at man overhovedet har vovet sig saa langt ud, at man overhovedet kom i Berøring med Anfægtelse. Thi Den, der ikke i afgjørende Forstand indlader sig med Gud er eo ipso fri for Anfægtelse. I det svage Øieblik er det da, som var det at vove sig saa langt ud som var det Stolthed. Og Stolthed skal man jo angre. Og dog er det just Christendom, at man afgjørende skal indlade sig med Gud.

Frygtelig er Anfægtelse. Dog skylder jeg Sandheden at bevidne, at der dog bestandigt ulmer i den en Anelse om en høiere og saligere Forstaaelse. Det er næsten som den Lidelse at have et Ord paa Munden som man ikke kan faae udsagt. Man aner Saligheden — men indtilvidere udtrykker den sig kun i den rædsomste Qval.

I Grunden vil Menneskene hellere have en Sværmer, der 183
siger sig selv at være Idealet (ham kan man da enten stadse med U. D.
eller snart skille sig af med ham, sigende, og med Rette: han vil
jo være Christus) end en redelig Stræbende, der ydmyg ikke
siger sig selv at være mere end en Digter, og tilstaaer, hvor uende-
lig langt han selv er tilbage. Ham kan Samtiden ikke saa strax
eller ikke saa snart blive færdig med; han kan blive Samtidens
stadige Uro.

Den nye Pseudonym (Anti-Climacus)

184
U. D.

At der er en Pseudonym er det qualitative Udtryk for, at det er Digter-Meddelelse, at det ikke er mig, der taler, men en Anden, at der lige saa godt tales til mig som til Andre; det er som en Aand der taler, medens jeg jo faaer Uleiligheden af at være Ud-giver. Det som han har at sige er Noget, som vi Mennesker helst

indlader sig med Gud] sml. 169.186.

¹⁸⁸ Digter] sml. 177.184.

¹⁸⁴ Anti-Climacus] sml. 177.192. Digter-Meddelelse] sml. 183.193.

1849

vil have slaaet i Glemme. Men høres maa det dog. Ikke som om nu Enhver skulde gjøre det, eller Saligheden gjøres afhængig deraf, om jeg gjør det, o, nei. Jeg erkjender jo, at mit Liv heller ikke udtrykker dette; men jeg ydmyger mig derunder, jeg be-
tragter det som en Indulgents, og mit Liv har Uroen.

I Forhold til ethisk-religieus Meddelelse (altsaa i Retning af at fremstille Idealitetens Fordring — hvilket er forskjellig fra Naaden og hvad dertil hører, forskjelligt derfra o: just ved Streng-
heden strammende til at man føler Trangen til Naaden, uden dog at faae Lov at tage den forfængelig) har jeg ikke Lov til at meddele mere saaledes at jeg er den Talende, altsaa i min egen faktiske første Person, ikke mere end saa langt som mit Liv ex-
istentielt dog nogenlunde svarer dertil. Stiller jeg Fordringen høiere, skal jeg udtrykke, at denne Fremstilling er et Digterisk. At jeg saa fremstiller det, er ganske rigtigt; thi maaskee kan det bevæge en Anden til at stræbe videre, og selv skal jeg bestemme mig som en Stræbende i Forhold dertil, deri forskjellig fra en Digter i Almindelighed, der jo aldeles ikke falder paa <selv> at stræbe i Forhold til den Idealitet, han fremstiller.

Det der forøvrigt her er saa rædsomt, er, at Idealitetens Fordringer fremstilles af Mennesker, hvem det ikke i fjerneste Maade falder paa eller ind, om deres Liv udtrykker det, eller at deres Liv slet ikke udtrykker det. At jeg her har været opmærksom, viser, at jeg kalder det et Digterisk — om jeg end stræber.

At Meddelelsen er digterisk kan **enten** udtrykkes saaledes, at den Talende i egen Person siger: dette er Digter-Meddelelse, det vil sige, Det, jeg siger, er ikke Digterisk, thi Det, jeg siger, er just Sandheden; men det, at jeg siger det, er det Digteriske; **eller** qua Forfatter kan han gjøre det ved Hjælp af Pseudonymer, som jeg nu første Gang har gjort det, for at gjøre Sagen ret klar.

Men Forskjellen mellem en saadan Taler, Forfatter — og en Digter i Almindelighed, er at Taleren og Forfatteren selv bestemmer sig Stræbende i Forhold til det Meddeelte.

Og denne hele Distinction med det <om> Digter-Meddelelse

Naaden] sml. 171.188. **existentielt**] sml. 178.188.

forholder sig atter igjen til det Christeliges Grund-Categorie, at Christendom er Existents-Meddelelse, og ikke som man meningsløst og uchristeligt har gjort Christendommen til Lære, saa Spørgsmaalet blot er som i Forhold til en Lære er min Fremstilling af Læren sand, den sande, eller ikke som f. E. af Platos Philosophie. Nei Spørgsmaalet er: udtrykker mit eget Liv det Meddeelte eller ikke. Saa langt mit Liv udtrykker det Meddeelte er jeg Lærer; hvor dette ikke er Tilfældet har jeg at tilføie: det, jeg siger, er vel sandt, men det er Digterisk, at jeg siger det, altsaa det er Digter-Meddelelse, hvilken dog har sin Betydning baade for at holde mig selv vaagen og stræbende, og for om muligt at fremskynde Andre.

|| ————— ||

I Skriftet No 1 („Kommer hid Alle I, som arbeide og ere besværede“) er den qualitative Strengthed den i een Forstand, christeligt, usande (fordi den næsten ene er metaphysisk) Sætning: at Christus kom til Verden fordi han var det Absolute, ikke af <menneskelig> Medlidenhed eller noget andet hvorfor; til hvilken Sætning svarer det absolute: Du skal. Christeligt gjælder det imidlertid fra den anden Side: Christus kom til Verden: **for** at frelse Verden, af Kjerlighed; det at Han ligesom maatte sprænge Verden, det at det, menneskelig talt, blev, menneskelig talt, en uhyre Lidelse at slutte sig til Ham, er rigtignok fordi Han var det Absolute; men Glæden over at det var **for** at frelse Han kom, maa ganske overvinde al denne Lidelse. — Disse to Sætninger (Han kom fordi Han var det Absolute; og Han kom af Kjerlighed **for** at frelse Verden) er Differentsen mellem, om Christendommen forkyndes i „Loven“ eller i „Naaden.“

I Skriftet No 2 („Salig Den, som ikke forarges“) er den qualitative Strengthed: den Nødvendighed, hvori Forargelse bliver sat sammen med alt det Christelige.

I Skriftet No 3 (Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig) er den qualitative Strengthed: den Nødvendighed, hvori Fornedrelse bliver sat til det at være Christen, at enhver sand Christen ubetinget er fornedret i <denne> Verden.

1849

#

185 Samtiden var streng mod mig. Jeg var imidlertid vant til at søge
U. D. og finde min Trøst i det Christelige. Jo mere man saaledes for-
bittrede mig mit Liv, desto mindre kunde det naturligviis hjælpe
sig ved det almindelige Præstetræk. Jeg maatte søge dybere —
og fandt ogsaa, Gud være lovet, Saligheden dybere og dybere.
Men herved blev ogsaa min Fremstilling af det Christelige stren-
gere og strengere; thi jo dybere Trøst, jo større Strengthed. Har
jeg nu været for streng — hvis er saa Skylden? sandeligen ikke
min. Jeg havde aldrig drømt om, at skulle blive saa streng, jeg
der var Medlidenhed og Sympathie. Men ved Strengtheden lærte
man mig at fordybe mig mere i det Christelige — og nu slog
Strengtheden tilbage paa de Medlevende.

Tillige har jeg oprindeligen gjemt i mig en dyb Tvivl, saa dyb,
som neppe nogen Samtidig her. Det var min Tanke, at skjule den,
i al Stilhed at see selv at komme paa det Rene derom, men aldrig
at meddele, hvad jeg maatte indsee, kun vilde forstyrre, ængste,
urolige. Hvad skete? Ved den Mishandling, jeg har lidt, er ogsaa
paa enkelte Punkter denne min Tvivl kommet frem. Sandeligen
aldrig meddeelt som Tvivl, nei, forsaavidt den er meddeelt, er altid
kun saa meget meddeelt, som jeg har overvundet ved en seier-
rig Tro. Men alligevel er Spørgsmaalet, om det Hele alligevel ikke
er blevet for høit. Hvis det er skeet, saa seer man atter her Frugten
af en dum Samtids Mishandling mod Den, der i Egenskab af For-
fatter, i Sandhed var en Velgjører. Det er saa rask at spille op med
et Menneske — og saa skrigende ak og vee, naar pludselig Sagen er
blevet dem for streng.

Imidlertid haaber jeg til Gud, at det ikke er skeet; der er jo
bestandigt en høiere Magt, der har vaaget over mig, og al min egen
Styren er dog kun en Spøg

#

186 Vi alle tænke os i Grunden Gud for mild, som en gammel Mand,
U. D. man snakker sig til Rette med. Sandeligen kom lidt længere ud,

¹⁸⁵ Tvivl] sml. 386. Mishandling] sml. 158.190. ¹⁸⁶ Sml. 182.189.

der hvor Saligheden vistnok er uendelig større — men hvor ogsaa Strengheden er en anden. Tænk Dig en af hine Østens almægtige Herskere — og see en af Tjenerne, den fornemste, nærme sig ham: hvilket Udtryk for Underkastelse! Og dog er dette kun et Billede. Men, som sagt, der længere ude — naar man saa med Forfærdelse, maaskee endog først bagefter, mener paa et Punkt at have paadraget sig hans Unaade (ak selv om det maaskee blot er Angestens Misforstaaelse, saa man netop ikke har grebet feil): da er det En, som vilde Gud ikke mere see til En i 70,000 Aar. 70,000 Aar! O, for ham er det dog kun 7 Dage; men det stakkels uselige Menneske, der forsmægter i Frygt og Bæven! Og dog dog, at saa dog denne frygtelige Hersker, at han er min Fader, ja min Fader; at jeg, naar jeg forundret gaaer i den lyse Nat og betragter Stjernerne, at jeg saa tør sige: alt Det er min Faders!

Man har gjort Christendommen for meget om til en Trøst, glemt, at den er en Fordring. Vee, de slappe Talere! Følgen deraf er, at det kommer desto frygteligere til at gaae ud over Den, der igjen skal forkynde Christendommen. 187
U. D.

I Forhold til Idealitetens Fordring kan det være rigtigt at fremstille den høiere end man selv eksistentielt er, naar man da vel at mærke gjør Tilstaaelsen sig selv betræffende; her kan det være rigtigt; thi man skal jo udtrykke: Stræben. Men i Forhold til „Naaden“ vilde det være Nonsens, om En forkyndte Naaden for Andre, og negtede, at den var for ham. Thi Naaden forholder sig til en Modtagen, forholder sig ikke til min Værdighed, men til min Uværdighed; jeg kan ganske ugeneret tale om Naaden, thi derved taler jeg tillige indirecte om min egen Uværdighed. 188
U. D.

¹⁸⁸ eksistentielt] sml. 184.201. Naaden] sml. 184.189.

1849

#

- 189 U. D. At Jesus Christus døde for mine Synder, udtrykker vistnok, hvor stor Naaden er, men tillige, hvor store mine Synder ere, hvor uendelig langt jeg er fra Gud, at han kun paa det Vilkaar vil indlade sig med mig. Man kan derfor sige: dette er Majestæts- eller Respekts- Udtrykket for Guds Majestæt, at for at jeg skal turde henvende mig til ham, saa han vil indlade sig med mig, krævedes et saadant Offer, en saadan Mellembestemmelse. Forsoningen i denne dybeste Forstand kunde derfor „Mennesket“ ikke opfinde; thi intet Menneske kunde ved sig selv tænke saa ophøiet om Guds Ophøiethed. Kun Gud selv veed, hvor uendelig ophøiet han er. Og da er det det Mærkelige, at just som Gud vil udtrykke sin Nedladenhed, udtrykker han tillige indirecte sin uendelige Ophøiethed. Jeg er villig til at lade mig forlige med Menneskene siger han (hvilken Nedladenhed!) paa det Vilkaar, at min Søn lader sig offre for Eder — hvilken uendelig Ophøiethedens Afstand, naar det er det eneste Vilkaar!

#

- 190 U. D. I Almindelighed tale „Præsterne“ sjældent om „Martyrerne“; men skulde de tale, maatte de, consequent med deres øvrige Præk, engang imellem til Advarsel fremstille Exempler paa Saadanne, som „ved at læse i den farlige Bog, det N: T: endte med at gjøre sig selv ulykkelige“ 3: de bleve Martyrer. Og menneskelig talt maa man jo ogsaa sige, at Ingen gjør sig selv saa ulykkelig som en Martyr for Sandheden.

#

- 191 U. D. Saa meget er vist, den Præstetale, der smægtende ønsker at være samtidig med Christus, den skal vel faae en Ende. Min Formel bliver her: redelig vil jeg være; jeg vil tilstaae, havde jeg været samtidig med Dig, saa havde jeg vel ogsaa forraadt Dig. Dette

¹⁸⁹ døde for mine Synder] sml. 136. 203. Naaden] sml. 188. 192.
indlade sig med mig] sml. 186. 194. ¹⁹⁰ Martyrerne] sml. 185. 194.

er forresten allerede udtrykt i en af Fredags-Talerne i første Samling.

Paalangs ad Siden:

cfr. p. 10.

192
U. D.

Udgivelsen af Skrifterne om min Forfatter- Virksomhed pseudonymt.

Men det gjøres da ikke fornødent at udgive dem pseudonymt, er end ikke rigtigt, forsaavidt Sagen ikke bliver eenfoldig nok.

Den Categorie: at jeg selv er Den, som er blevet opdragen, at det Hele er min Opdragelse er afgjørende nok.

Den første Tanke at <udgive> alle Skrifterne (dem som nu ere blevne pseudonyme med) i mit Navn og i eet Bind med Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed var endog uklar (som den var utaalmodig) fordi Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed kun gaaer til Fredags-Talerne i „christelige Taler“, altsaa ingen Opfattelse meddeelte om hele den nye Productivitet, der var indeholdt i samme Bind.

Nei. Den nye Pseudonym, Anti-Climacus, — der tillige i Retning af det Dialektiske indeholder en ny dialektisk Indsats, som skal indfries ved opbyggelig Tale om „Naaden“ — afgiver „Standsningsen“. Og indenfor Standsningsen ligger saa Meddelelsen om Forfatter-Virksomheden.

<Om mig selv>

193
U. D.

Den Tanke med eet eneste Spring at sætte hele Productiviteten ind i mit Navn altsaa med den størst mulige impetus, og saa

i en af Fredagstalerne] se S. V. X, S. 288 f. — Sml. VIII A 296. S. V. IX, S. 161. ¹⁹²p. 10.] 5: 171. om min Forfatter-Virksomhed] sml. 171. 195. Den første Tanke osv.] se til 147. Fredags-Talerne] se til X¹ A 424. 593. 678. Anti-Climacus] sml. 184. 195. Naaden] sml. 189. 195. ¹⁹⁸Den Tanke osv.] se til 147.

1849

springe tilbage, uden engang selv ret at vide hvorhen, uden at ville respectere de Consequentser, som jeg ved et saadant Skridt androg, paa anden Maade, end ved selv at ville leve skjult: var da en reen desperat Utaalmodighed.

Min Opgave har aldrig været at sprænge det Bestaaende, men bestandigt at indaande det Inderlighed.

Allerede fra det første af, havde jeg da forresten selv seet det Forkeerte deri, men det fristede <momentviis> min Phantasie og forholdt sig til en Digter-Utaalmodighed.

Vanskelig har min Opgave altid været. I Retning af en fræk Videnskab, en fræk Dannelse o: s: v:, der vil gaa videre end Christendommen, skruer jeg Idealitetens Fordringer saa høit — og paa samme Tid har jeg jo ogsaa et stort Ansvar som jeg har den meest levende Sympathie for den menige Mand, Qvinder o: s: v:, at jeg ikke ængster dem.

I det Hele taget er og bør Qvinden være et Correctiv i at forkynde det ethisk-Religieuse. Man skal ikke gjøre det strengt for Mænd, og have en anden Sort for Qvinder, men man skal i at gjøre det strengt respectere Qvinden som ogsaa en Instants og temperere ved Hjælp deraf. Og for den Sags Skyld, kan maaskee en Qvinde, just fordi hun har færre Tanker men ogsaa færre halve Tanker end Manden, og saa mere Følelse, Phantasie, Lidenskab, maaskee kan hun løfte Byrden nok saa godt.

#

#

194 U. D. Jeg har i en anden Journal gjort opmærksom paa den Forskjel: at medens man i verdslig Stigen bestandig ønsker og higer at stige endnu eet Trin høiere, er det Modsatte Tilfældet i Forhold til gudeligg Stigen, at der beder den Kaldede for sig for hvert Trin han skal høiere, da han vel forstaaer, hvorledes, menneskelig talt, Lidelsen bliver større og større.

Digter-Utaalmodighed] sml. 184. 210. den menige Mand] sml. 105. 251. Qvinden] sml. 163. 321. det ethisk-Religieuse] sml. 188. 201. ¹⁹⁴i en anden Journal] se 125. Sml. 189. 197. Lidelsen] sml. 190. 236.

Deraf kommer det ogsaa at det er Formlen i hine Kaldedes Liv, at naar det sidste Løb skal gøres, det sidste Trin naaes, saa er det gjerne ved Hjælp af Fortrydelse over at have villet trække sig tilbage. Saaledes med Apostelen Peders Fornegtelse. Er der et Trin som er et Menneske for høit og som skal naaes: dette er ogsaa de sidste Kræfter et Menneske har Fortrydelse at have villet svige.

Det Religieuse bør ordentligviis holdes lige saa mildt som strengt. Hersker vil Gud være; men i Form af Naade, Indrømmelse o: s: v: vil <han> tage saa forsigtigt og omhyggeligt paa En som det er muligt. At lide skal være som en Glæde, en Æres-sag; man kommer og beder for Lov hos Gud — og siger Gud: ja vel min lille Ven. <Deraf følger naturligviis ikke, at man ikke kan være en Lidende. Tværtimod man kan endogsaa være en i dybeste Forstand ubeskriveligt Lidende, have ogsaa sin Pæl i Kjødet, men desuagtet kan man, antagende, at denne Lidelse nu engang ikke kan borttages, finde Glæden i at faae Lov til saaledes at virke at leve for en Idee.>

195
U. D.

Anderledes med „Apostelen“: han tvinges.

Overhovedet forstaaer jeg atter her, hvorfor det er saa vigtigt at jeg holder mig tilbage, og af al Magt forhindrer min Forvexling med noget a la en Apostel: just fordi jeg kan afgive et Punkt hvorfra man dog nogenlunde kan øine en Apostels Qvalification. Men hvilken Forvirring hvis jeg selv forskyldte Forvexlingen.

Charakteristisk er det dog ogsaa for mig, at Socrates har gjort saa dybt et Indtryk paa mig.

Noget Socratisk har jeg, det kan man sige.

Indirecte Meddelelse var min Naturbestemmelse. Just ved hvad jeg har oplevet, hvad jeg gennemgik og gennemtænkte iflor Som-

¹⁹⁵ Naade] sml. 192. 198. Pæl i Kjødet] sml. 177. 246. Socrates] sml. 135. 196. hvad jeg gennemgik osv.] sml. IX A: 212. 213. 217. 218. 221. 223. 229. 231. 233-235. 258. 260. 263. 265.

1849

mer angaaende ligefrem Meddelelse, har jeg afsat en ligefrem Meddelelse (det om min Forfatter-Virksomhed, med Kategorien: det Hele er min Opdragelse) og tillige vundet en dybere Forstaaelse af indirecte Meddelelse, den nye Pseudonymitet.

Der er noget mig saa uforklarlig Lykkeligt i den Modsætning Climacus: Anti-Climacus, jeg gjenkjender saa ganske mig selv og mit Væsen deri, saa hvis en Anden havde opfundet det vilde jeg troe, han havde beluret mit Væsen. — Fortjenesten er ikke min; thi jeg har ikke oprindelig tænkt derpaa.

#

#

¹⁹⁶ U. D. Kategorien for min Virksomhed er: at gjøre Menneskene opmærksomme paa det Christelige; men derfor hedder det bestandig: jeg er det ikke, thi ellers er Forvirringen der. Min Opgave er, at faae Menneskene i Sandhedens Forstand bedragne ind under det Religieuses Forpligtelse, hvilken de have afkastet; men Myndighed har jeg ikke; istedetfor Myndighed bruger jeg lige det Modsatte, jeg siger: det Hele er min Opdragelse. Dette er igjen en ægte socratisk Opfindelse. Som han var den Uvidende, saa er det: istedetfor at være Læreren at være selv Den, der bliver opdragen.

#

¹⁹⁷ U. D. Religieust at naae „Virkelighed“ er: ikke dækket af en Læres Objektivitet om den Troende i Almindelighed hvad han gjør, ikke dækket ved en Embedsstillings Objektivitet udendvidere at sætte sit personlige Guds-Forhold lige lukt ind i Virkeligheden, ikke at tale noget om hvorledes den Troende henfører Alt til Gud, men sige: jeg har i denne Sag beraadført mig med Gud og handler i Tillid til Gud; ikke at sige: den Troende troer det og det, men

om min Forfatter-Virksomhed] sml. 192.378. Anti-Climacus] sml. 192.199. ¹⁹⁶ Sml. 174.375. Myndighed] sml. 177.310. socratisk] sml. 195.229. ¹⁹⁷ Virkelighed] sml. 141.202. Embedsstillings] sml. 175.228. Guds-Forhold] sml. 194.207.

jeg troer det og det, og i Kraft af denne min Tro handler jeg i dette ganske concrete Tilfælde.

Saa er Virkeligheden naaet, saa kan Gud komme til, saa er Forhexelsen løst, saa er Sandsebedragene sprængte, Gud kan komme til at communicere med Virkeligheden.

‡

Naaden. [I Marginen: Naaden.] 198
U. D.

Sagen er Naaden er ikke saaledes en fix og færdig Bestemmelse een Gang for alle; man behøver atter Naade i Forhold til Naaden. Tænk et Menneske, ham tilsiges Naaden, alle hans Synders naade-fulde Forladelse, Guds Forbarmelse — godt, men imorgen er der atter en Dag og iovermorgen og maaskee skal han leve i 50 Aar. Nu kommer Vanskeligheden, benytter han da nu fra det Øieblik af i ethvert Øieblik Naaden værdig. Ak, nei. Saa behøves der atter Naade i Forholdet til Naaden.

Det Letteste er at døe, Vanskeligheden er at leve. I Naaden er Alt intensivt fortættet — Dødens Situation er igjen et Moment. Men naar jeg skal til at leve, saa bliver den uendelige Afgjørelse igjen dialektisk som i dette Forhold: at der behøves Naade i Forhold til Naaden. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

<Det vil sige Livet er en Stræben.>

‡

‡

[I Marginen: Angaaende Forordet til „Indøvelse i Christendom.“] 199
U. D.

Ogsaa dette hørte da med til min Opgave: at fremstille det Christelige saa høit, at jeg dømmer mig selv — og da, ganske consequent, ogsaa selv gjøre det.

¹⁹⁸ Naaden] sml. 195. 207. ¹⁹⁹ Forordet osv.] se S. V. XII, S. [XV]. Indøvelse i Christendom] sml 184. 200.

1849

Dette er skeet i det oprindelige Forord til Indøvelse i Christendom. Dette oprindelige Forord er ogsaa det rigtige, et Udkast til et andet der ligger paa en Lap Papir ved „Indøvelse i Christendom“ er <ikke> at bruge.

Altsaa det skete i hiint Forord. Det er tillige Mildheden. Pseudonymen er Strengheden; han dømmer — hvem? mig, Udgiveren. Dog dette vedgaaer jeg selv i Forordet.

Rigtigt! Her gjenkjender jeg igjen mit Væsen. Der er en fjern Medlyden af Ironiens Veemod. Og ironisk er Modsætningen tillige til de Opvakes almindelige Adfærd, der dømmer Alle, kun ikke sig selv, medens her Ingen dømmes uden mig selv. <— Det er Aandsfægtning.>

<cfr. 55 i denne Journal. m:>

I Marginen til 199:

200
U. D.

Anordningen af Forordene i Indøvelse
i Christendom.

Skriftet No 1 beholder det oprindelige Forord.

Til Skriftet No 2 og No 3 bliver følgende Forord, og at aftrykke i hvert især.

Forord.

I dette Skrift er Fordringen til det at være Christen tvunget saa høit, at den dømmer mit Liv, ikke at være <et> saadant, om jeg end stræber.

Derfor er det en Pseudonym, der taler.

Men siges <fremstilles, høres> bør det jo dog, der bør, christeligt, ikke slaaes af paa Fordringen, istedetfor at gjøre Indrømmelse og Tilstaaelse sig selv betræffende.

Siges bør det; og jeg forstaaer det som sagt alene til mig — at jeg maatte holdes i Stræben.

S. K.

55 i denne Journal] s: 204. ²⁰⁰Indøvelse i Christendom] sml. 199.345.346. I dette Skrift osv.] sml. S. V. XII, S. [XV].

#

Dersom jeg, istedetfor i Charakter at protestere Publikum og sætte: den Enkelte, havde doceret, talet, skrevet Noget om „den Enkelte“ til Publikum: ja, saa var det gaaet i Folk. 201
U. D.

Der seer man Forskjellen paa den ethiske Reduplication og paa at docere. Den ethiske Reduplication forvandler til Handlen; kræver derfor et Offer. Docerende siger man tilsyneladende det Samme — og gjør Lykke.

#

#

Forholdet: Mulighed — Virkelighed

202
U. D.

[I Marginen: cfr. p. 55n:]

Bestemtere kan det dog ikke udtrykkes, hvilken uendelig Forskjel der er mellem at forstaae Noget i Mulighed og at forstaae det Samme i Virkelighed. Man tænke sig Apostlene! Disse vare dog vel saa redeligt og oprigtigt villende som muligt. Christus har forudsagt dem, hvad der skal skee — forudsagt det, for at de ikke skulde forarges. Og da det saa bliver Virkelighed saa forarges de alligevel.

Sagen er den. Naar jeg forstaaer Noget i Mulighed, saa bliver jeg væsentligen uforandret, bliver i det Gamle, og benytter min Phantasie; naar det bliver Virkelighed, saa er det mig der forandres, og nu er det Spørgsmaalet, om jeg kan bevare mig selv. I Forhold til at forstaae i Mulighed gjælder det, at jeg har at anstrenge al min Phantasie; i Forhold til at forstaae det Samme i Virkelighed, er jeg fritagen for enhver Anstrengelse i Henseende til min Phantasie; det er lagt mig nær nok, kun altfor nær; det har ligesom slugt mig, og Spørgsmaalet er nu, om jeg kan redde mig selv ud deraf.

#

Som det i Forholdet til Forsynet og Styrelsen eller rettere i Forholdet til hvad den gjør, næsten bestandig kun er som en Spøg 203
U. D.

²⁰¹den Enkelte] sml. 96. 231. den ethiske Reduplication] sml. 193. 229. ²⁰²Mulighed-Virkelighed] sml. 197. 205. p. 55n:] o: 205.

1849

det hvad jeg gjør: om jeg er Keiser eller skærer Svoelstikker o: s: v: — saaledes ogsaa i Forhold til Forsoningen. Christi Forsoning, Hans Lidelse og Død er Alt, og forvandler det Smule jeg gjør næsten til Spøg: enten jeg reformerer hele Verden eller jeg som Tjenestekarl passer mit Arbeide: det er lige eens; thi Christi Forsoning er uendelig Alt.

#

204
U. D.

[I Marginen: Om Sygdommen til Døden.]

Om „Sygdommen til Døden“

Maaskee burde der dog have været, som paatænkt var, en lille bitte Efterskrift af Udgiveren, f. E.:

Udgiverens Efterskrift.

Denne Bog er som af en Læge; jeg, Udgiveren, er ikke Lægen, jeg er en af de Syge.

Det var som sagt paatænkt; der ligger ogsaa <i Pulten> de forskellige Udkast til en saadan Efterskrift fra den Tid af. Men Sagen var, den Gang forstod jeg endnu ikke selv saa dybt som jeg nu gjør Betydningen af den nye Pseudonym. Og dernæst (som ogsaa er bemærket i Journalen fra den Tid da Sygdommen til Døden blev trykket) jeg frygtede, at det skulde blive misforstaaet paa forskjellig Maade, som var jeg selv blevet bange og vilde trække mig udenfor og Deslige.

Nu forstaaer jeg det ganske, at der i Forholdet til den nye Pseudonym Anti-Climacus stadigt skal et saadant Udgiver-Forord, hvor jeg siger: jeg er en Stræbende.

Der skal paa en Maade dømmes i Christenheden — aber saaledes, at det er mig der bliver dømt. [I Marginen: cfr. p. 50 i denne Journal.]

Dette er, om man saa vil en Art Heroisme, som svarer til mit Væsen, en Eenhed af Strengthed og Mildhed.

#

Forsoningen] sml. 189. 208. ²⁰⁴Sygdommen til Døden] sml. 177. Denne Bog osv.] sml. S. V. XI, S. [117]. bemærket i Journalen] sml. X¹A 422, S. 269. 499. Anti-Climacus] sml. 199. 200. 231. p. 50] Se 199.

Mulighed og Virkelighed cfr. p. 52.

205
U. D.

Vi græde Alle naar Præsten prædiker om at forlige sig med sin Uven. Og see, i Virkeligheden betragtes det at søge Forliget som en Frækhed. Saaledes betragtede Etatsraad Olsen det „som en uhørt Frækhed“, hvorover han blev rasende opbragt eller var det, da han kom hjem.

De 10 Spedalske.

206
U. D.

Dette Evangelium eller rettere den Maade, paa hvilken der i Almindelighed prædikes over dette Evangelium, viser igjen, hvor lidet man egentlig opfatter det Christelige nærværende, opmærksom paa Situationen.

Man taler saa ganske i Almindelighed om Utaknemlighed; man glemmer det særlige, at de ved at takke Christus, jo udsatte sig for at lide Forhaanelse for hans Skyld, man glemmer, at Præsterne (til hvem de henvendte sig efter Christi Ord) naturligviis har gjort Alt for i Guds Navn at forhindre dem i at være taknemlige mod Christus.

Overhovedet kunde jeg næsten fristes til at betragte det som en Prøve, Christus sætter dem paa, at han siger: gaaer hen til Præsterne og beteer Eder for dem; thi vidste han jo nok, at Præsterne vilde snakke dem Alt for for at forhindre dem i at takke Christus, gjøre det til en Forbrydelse mod Gud, en Ugudelighed.

[I Marginen: Luthers Lære om Troen, 207
eller Luther som point de vue, og U. D.
min Forstaaelse af mig selv.]

Luthers Lære om Troen

svarer egentlig til den Forvandling, der foregaaer naar man bliver Mand og ikke mere er Yngling; hans Lære om Troen er Manddommens Religieusitet.

²⁰⁵ Mulighed og Virkelighed] sml. 202. 229. p. 52] 5: 202. Etatsraad Olsen] sml. IX A 262. ²⁰⁶ Sml. 103 og se Note dertil. ²⁰⁷ Sml. 197 (Guds-Forhold). 232. Luther] sml. 173. 208.

Som Yngling er det En dog som var det muligt at naae Idealet, naar man blot redeligt af yderste Evne stræbte; der er et barnlig, om jeg saa tør sige, Lige-Forhold mellem mig og Forbilledet, naar jeg blot af yderste Evne vil. Her ligger Middelalderens Sandhed. Den troede saa fromt paa, at naae det ved virkelig at give Alt til de Fattige, ved at gaae i Kloster o: s: v:.

Men Manddommens Religieusitet er en Potens høiere, og just derfor kjendelig paa, at den føler sig et Stadium længere borte fra Idealet.

Altsom Individet udvikles, bliver Gud ham uendeligere og uendeligere, føler han sig længere og længere borte fra Gud.

Læren om Forbilledet kan saa ikke mere ligefrem indtage den første Plads. Først kommer saa Troen, Christus som Gave. Idealet bliver saa uendelig ophøiet, at al min Stræben forvandler sig for mig selv til et afsindigt Intet, hvis det skulde være for at ligne det, eller til en Slags gudfrygtig Spøg, om jeg end redeligt stræber.

Dette udtrykkes ved: at jeg hviler ene og alene i Troen. Ynglingen mærker ikke, hvor uhyre Opgaven er, han begynder frisk væk, og i den fromme Illusion, at det skal nok lykkes ham. Den Ældre fatter uendelig dybt Afstanden mellem sig og Idealet — og nu maa „Troen“ først gaae imellem, som det, hvori han egentlig hviler, Troen, at der er gjort Fyldest, Troen, at jeg frelses ved Troen alene.

Saaledes har Luther fuldeste Ret, er et Vendepunkt i Religieusitetens Udvikling.

Men Misvisningen i vore Tiders Religieusitet er, at man saa i den Grad gjør Troen til en Inderlighed, at den egentlig reent gaar ud, at Livet faar Lov til mir nichts og Dir nichts at gestalte sig reent verdsligt, og at man istedetfor Troen substituerer en Forsikkring om Troen.

Saaledes har jeg tildeels <tidligere> forstaaet min Stilling ved at forstaae Luther, men nu forstaaer jeg det først fuldere. Ogsaa jeg har været en Yngling, og det var mig som var Idealet En dog

give Alt osv.] sml. 181.241. Forbilledet] sml. 170.219. som Gave] sml. 30.

nærmere, indtil jeg i dybeste Forstand blev ydmyget under Idealet — og nu maatte Læren om „Naaden“ ret vise sig for mig. Ret har jeg derimod havt og har jeg i al min Polemik mod hele det moderne Spilfægterier.

Som det enkelte Menneske, saaledes behøver Slægten ogsaa Repetitioner, eller Repetenter, for at bevare Continuerlighed. Genierne ere egentlig saadanne Repetenter. De udvikles langt langsommere end andre Mennesker, gennemløbe virkelig de verdenshistorisk tilbagelagte Grund-Existens-Former. Just deri ligger deres Betydning som Correctiver. Medens Genierne prophetisk udvise det Tilkommende, gjøre de det just ved Hjælp af en dybere Erindring af det Tilbagelagte. Al Udvikling er vel ikke Tilbagegang men en Gaaen tilbage, og dette er Primitivitet. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Ynglingens Alvor er flux, bona fide at begynde paa at ville ligne Idealet; den Ældres Alvor er først at sætte Troen imellem som Respekts-Udtrykket for den kvalitative Forskjel mellem al hans Stræben og Idealet. Det Moderne er Spilfægterier ved Hjælp af at forvandle Troen til en fingeret Inderlighed.

Christi Forhold til den Troende som Forsoneren tænker jeg mig i een Forstand saaledes. Som naar en Ældre i Forhold til Børn siger: nu skal jeg sørge for Alt, vær I blot ganske rolige, og troe paa mig — og han da bliver vred naar Børnene nu istedetfor at være glade og lade ham sørge, selv ville sørge: saaledes mener jeg, at Christus qua Forsoner vredes, naar den Troende paa nogen Maade selv vil have travlt med at gjøre Fyldest for sin Synd. Nei! Forsoningen er det Afgjørende. Saa kommer paa den anden Side deraf, just af Glæde over Forsoningen, en redelig Stræben, som man dog vel at mærke selv næsten forstaaer som en Spøg, hvor redelig og alvorlig den end er, som en Spøg, hvis den skulde paa

208
U. D.

1849

nogen Maade være Fyldestgjørelse. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Det er ikke paa nogen Maade Menneskets Stræben, der bringer Forsoningen, men det er Glæden over Forsoningen, over at der er gjort Fyldest, det er den Glæde, som frembringer en redelig Stræben. Omtrent som naar Luther siger: det er ikke de gode Gjerninger, der gør den gode Mand, men den gode Mand, der gør gode Gjerninger : Manden er det Habituelle, det som er mere end <alle> enkelte Handlinger. Og den gode Mand bliver man jo, efter Luther, ved Troen. Altsaa først Troen. Det er ikke ved et dydigt Levnet, gode Gjerninger og Deslige, at man naaer Troen. Nei, det er Troen, der gør, at man gør i Sandhed gode Gjerninger.

#

209 Til den Passus (i Talen „Ypperstepræsten“ Hebr. IV): <at>
U. D. Guld er Dyd, at Magt er Ret, at Mængde er Sandhed kunde have været tilføiet: at Udfaldet er Dommen. Det er en Kategorie af samme Art som de andre.

#

210 Et yderligere Skridt i Forhold til „hende“.
U. D.

Jeg har skrevet et Brev til Schlegel med et indlagt til hende, og modtaget hans Svar og det andet Brev uoplukket tilbage. Alt findes i en Pakke[†] i hendes Piedestal, i hviid Convolut med Udskrift: betræffende hende.
<Det var d. 19 Novb.>

Sagen er denne.

I Betragtning af, at hun formodentlig i Anledning af Faderens Død,^[8] muligens har tænkt paa en Tilnærmelse fra min Side (hvad jeg desuden maaskee har Data for) tog jeg atter Sagen frem. Jeg

Luther] sml. 207. 219. ²⁰⁹den Passus] se S. V. XI, S. 254. Ypperstepræsten] sml. 148. 217. ²¹⁰Sml. Kske Papirer S. 113-133. hende] sml. 168. 211-217. 399.

lod anden Gang en Digter forsøge sig paa Opgaven og paa hendes Forhold, og udfandt, at et søsterligt Forhold var en Mulighed, der vist vilde glæde hende, hvad der vilde glæde mig. Σ medens tillige Opfattelsen blev at hendes Ægteskab og just med Schlegel var den høieste Velgjerning mod mig. \geq Desuden kan den hele Sag let komme op igjen, naar engang jeg qua Forfatter skal til at repetere. Min Collision var en religieus. Bedraget med en Skurk var i fa-veur af hende. Forløbet sig har hun dog ved sine fortvivlede Udsagn om sin Elskov om at ville døe, sine religieuse Besværgelser o: s: v: ^[†] hun som nu er gift — og jeg ugift. — Jeg hengav mig til denne Opfattelse; der vil desangaaende findes Optegnelser i Journal NB¹².

Saa handlede jeg.^[†] Det, der bestemte mig i afgjørende Forstand var.

1) Et heelt Liv er dog maaskee for stor en Maalestok for en Qvinde. Det kan tilfredsstille mig at bevare hele min Hengivenhed for hende, at lade min Forfatter-Existents blive en Glands over hendes Navn o: s: v: — men hvad kan det egentlig hjælpe hende, naar hun eller jeg først skulde være døde; og hvad bryder en Qvinde sig egentlig om historisk Navnkundighed. En saadan Trofasthed er jo næsten grusom, hun stod sig jo bedre ved at jeg var lidt mindre trofast, men at det kom hende til Gode i levende Live.

2) Jeg frygtede, at det skulde være Stolthed af mig, der holdt mig tilbage fra at handle, at jeg ikke vilde udsætte mig for Ubehageligheder i den Retning. Vel, saa turde jeg ikke lade være at handle. I Henseende til at henvende mig til Hende, veed jeg, at det at lade det være, ikke kan være min Stolthed; thi i det Forhold er jeg kun altfor sikker. Nei det pirrelige var jo egentlig Schlegel. Altsaa jeg henvendte mig til ham, og han benyttede jo ogsaa Leiligheden til en moralsk Declamation.

Nu er det gjort. Gud skee Lov, at jeg har gjort det. I en senere Tid vilde det dog maaskee være faldet mig ind: Du burde have

[Digter] sml. 193. 212. religieuse Besværgelser] se Kske Papirer S. 102 (sml. S. 79 og 98). Journalen NB¹²] s: 1-68. X¹ A 542-682 (se Sammenvisningerne).

1849

gjort det, og saa var det bag efter. — Nu aander jeg. Alle den Art Declamationer gjør mig Sagen lettere. Hendes Bønner og gudelige Besværgelser — ja det var en Magt.

Forøvrigt er det umuligt [*rettet fra*: vanskeligt] at gjøre Noget. Jeg tør ikke bruge min Personlighed. Personligt at nærme mig hende — blot hun hører min Stemme, risikerer jeg, at hun forstaaer min Tilnærmelse paa den meest urigtige Maade, inden jeg faaer gjort hende begribeligt, hvad jeg vil.

Sagen er nu afgjort. Thi fast staaer det — uden Schlegels Samtykke ikke eet Ord. Og han har erklæret sig saa definitivt som muligt. Det bliver hans Sag.

Herunder et overkradset Dobbeltkors

Til 210: Fortsættelse i Marginen og paa Foden af Siden:

211
Novbr. 21. Og naturligviis ikke eet Ord til hende om at vinde Schlegel for min Idee. Nei aldrig! At respektere et Ægteskab det forstaaer jeg. Den Mulighed jeg havde opfundet for hende, og glædet mig til at fryde hende med, forskjønnende hendes Ægteskab — og kun Gud veed, om jeg ikke havde fordret for meget af mig selv ved saaledes at ødsle mig — den skulde være en Foræring af Schlegel til hende. Havde han forstaaet mig, havde han troet mig, saa var jeg blevet næsten et Tjenende i hans Haand. — Men nu er Sagen egentlig afgjort. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Og aldrig har jeg den Sag betræffende følt mig saa let og glad og fri, saa ganske igjen mig selv, som just efter dette opoffrende Skridt; thi jeg forstaaer nu, at jeg har Guds Samtykke til at slippe hende og skaane mig selv kun opfyldende hendes sidste Bøn: „stundom at mindes hende“, og saaledes bevarende hende Historien og Evigheden imøde.

d. 21 Novbr.

Til 210:

†I samme Pakke findes ogsaa i en Qvart-Bog: „mit Forhold til hende, d. 24 Aug. 1849 noget digterisk.“ Og i en lille Pakke i graat Papir, hvorpaa staaer „at brændes efter min Død“, hvilken Pakke ligger i den lille Skuffe i min Pult findes fra en ældre Tid en lignende Opfattelse af mit Forhold til hende, om hvem der desuden findes Adskilligt i Journalerne fra iflor (48) og iaar (49), vel ogsaa i ældre. 212
U. D.

Til 212:

Da jeg aldrig har vidst Dato i Henseende til Ophævelsen af min Forlovelse, gjorde jeg et Forsøg paa at udregne den. Dette Forsøg ligger paa en Lap i den ældre Pakke i graat Papir, som ligger i den lille Skuffe i min Pult, og paa hvilken Pakke staaer: at tilintetgjøre efter min Død. 213
U. D.

Til 212:

En Copie af mit Brev til Schlegel, og det vedlagte til hende, findes ogsaa i en Convolut liggende i en af de to smaa Skuffer i Pulten. 214
U. D.

Til 210, i Marginen:

⁽⁹⁾Mærkeligt for mig var det ogsaa at Etatsraadens Død just indtraf samtidigt med min Tanke om at svinge af fra Forfatter-skabet, og at træde i Charakter af religiøs Forfatter fra Begyndelsen. cfr. en Lap, som ligger i Journalen NB¹³, at naar jeg træder i Charakter af hele Forfatterskabet som religiøst, saa vilde en Dedication væsentlig forholde sig til „hende“. 215
U. D.

²¹²digterisk] sml. 210.229. ²¹³Se Kske Papirer S. [134]. ²¹⁵Etatsraadens Død osv.] sml. 147 og se Note dertil. en Lap . . . NB¹³] sml. 427; se Note i Kske Papirer S. 108; Journalen NB¹³ s: 69-163.

1849

Til 210, i Marginen:

- 216 ^[1]Ja, et stort Ansvar har hun dog ogsaa mod mig ved sin Mis-
 U. D. brug af religieuse Besværgelser; hendes Ansvar er det jo ogsaa
 i en vis Forstand, at hun ved en fortvivlet Hensynsløshed drev
 Sagen saa høit, efterat den paa en for mig ydmyg nok Maade var
 afgjort: et Ansvar, der egentlig først bliver tydeligt ved saa at
 være forlovet saa kort Tid efter.

Til 210, i Marginen:

- 217 ^[1]Havde det ladet sig gjøre, saa vilde Forligelsen med „hende“
 U. D. være indtruffet samtidigt med de tre Taler (Ypperstepræsten, Tol-
 deren, Synderinden), der i Forordet — for Repetitionens Skyld
 af hele Forfatterskabet — indeholder Gjentagelsen af Forordet
 til de to opbyggelige Taler 1843, det Skrift, jeg veed, hun har læst
 i sin Tid.

- 218 At forkynde Loven er forfærdeligt; thi gjøres det til Gavns og
 U. D. i Sandhed gaaer det altid værst ud over En selv, Den, som staaer
 nærmest, rammes altid eftertrykkeligst, og man maa være stren-
 gest mod sig selv. At forkynde Naaden er glædeligt.

- 219 Det er en god Distinction af Luther (i Prædiken om Enkens
 U. D. Søn fra Nain): Evangeliet lærer os ikke hvad vi skal gjøre, men
 hvorfra vi skulle tage Kraften til at gjøre, hvad vi skal gjøre.

Imidlertid kommer saa jo dog Læren om Forbilledet igjen. Der
 slaaes jo ikke af f. E. paa Selvfornegtelsen, nei, men af Evangeliet
 lærer jeg at troe, at Gud og Christus hjælper mig til Selvforneg-
 telsen.

²¹⁶religieuse Besværgelser] se til 210. ²¹⁷samtidigt med de tre
 Taler] se til 148. i Forordet] se til 148. Forordet... 1843] S. V. III, S.
 11. Sml. 96. ²¹⁸Naaden] sml. 207. 219. ²¹⁹Luther (i Prædiken om osv.)
 En christelig Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 533. — Sml. 208. 226. For-
 billedet] sml. 207. 305.

Egentlig er „Naaden“ forholdende sig til S sammensætningen af Timelighed og Evighed, som Mennesket er. Naar et Legeme dreies altfor hurtigt omkring, saa kan der fremkomme Selvantændelse. Saaledes ogsaa naar Evigheden og Idealitetens Fordring i et Nu styrter ind paa et Menneske og kræver sig af ham: saa maa han fortvivle gaae fra Forstanden o: s: v: I en saadan Tilstand maatte han raabe til Gud: giv Tid, giv Tid.

Og dette er Naaden — Naadens Tid, hedder Timeligheden jo derfor.

I Evigheden kan der egentlig ikke være Tale om Naade. Men Timelighed er jo just i een Forstand Qvalen — og dog gudeligt er den Naadens Tid.

Troen, som forholder sig til og griber Naaden, gaaer frelsende imellem. I Troen er Hvilen.

Troen, forholder sig til Naaden, og see nu indtræder lige det Modsatte: nu er der i een Forstand slet Intet at haste efter — det er jo Alt gjort. her ligger Forsoningen, Fyldestgjørelsen.

Kun saaledes kan et stakkels Menneske holdes i Stræben. For at faae Mod til at stræbe, maa han hvile i den salige Forvisning, at Alt allerede er afgjort, at han har seiret — i Troen og ved Troen.

Saa begynder han at stræbe; men bestandigt er Troen, forholdende sig til Naaden, flux til Rede med at styrke ham til taalmodigt at stræbe, bestandigt givende Tid, Naadens Tid.

O, men har en menneskelig Fader <eller Moder> allerede Møje nok for at lempe sig efter sit Barn, — hvilket Taalmodighedens Underværk, for Gud i Himlene <eller naar man er Gud i Himlen> at have Taalmodighed med et Menneskes — Stræben!

Det er dog saare anstrengende, at staae paa denne discrimen: 220
at forstaae og fornemme at noget Overordentligt er En forundt, U. D.
og saa forstaae, at i det Øieblik det skal sættes ind i Virkeligheden

Naaden] sml. 218. 223. Forsoningen] sml. 208. 236. ²²⁰ Overordentligt] sml. 152. 180. 221.

1849

er det en Linie som et Haarsbred, der afgjør om det skal faae det ligefremme Udtryk for det Overordentlige, at blive det Beundrede, eller det omvendte Udtryk at blive forstødt af Tiden.

Jo høiere man er oppe desto nærmere vise disse Modsætninger sig, som slet ikke vise sig i Forhold til saadanne almindelige Foretagender, der ligge indenfor Sandsynlighed.

Og nu at holde ud med samme Ligelighed at arbeide for det Samme, medens man vexelviis seer det modsatte Udfalds Mulighed. Dog heri ligger just Øvelsen, hvorved Sindet vendes bort fra Udfaldet og bliver vendt mod Gud i Lydighed mod ham.

Til 220, i Marginen:

- ²²¹
U. D. Noget Andet er det jo, naar den Umiddelbare, der fornemmer i sig noget Overordentligt, dristigt vover, fuldt forvissat om, at kun eet Udfald er muligt: at seire. Og see, det Modsatte skeer, det vil sige, han kommer vel til at seire, men aandeligt, hvilket er at ligge under. Dette er noget ganske Andet; thi han var ikke dialektisk, forstod ikke forud, at det Overordentlige er dialektisk, at det er en lille Streg om at gjøre, om det Overordentlige maa-skee er saa overordentligt, at dets adæquate Udtryk er at ligge under, at ansees som Galskab o. s: v:.

- ²²²
U. D. Et smukt Vers, som jeg læser i Baaders Fermenta, 5 Hefte p. 54.

Durch der Welt Noth
Und der Welt Spott
Bringt Dich Dein Gott
Aus der Welt Koth!

²²¹ Overordentligt] sml. 220.272.
C115.

²²² Baaders Fermenta] se til I

„Naaden“ tages i Almindelighed som en død Afgjørelse een Gang for alle, istedetfor at den skal forholde sig til en Stræben, da den er, for at erindre om et Ord af Baader et Forskud. Men dette med en Stræben er altid saa vanskeligt, og den letteste Situation for det Christelige er i en vis Forstand Døden, just fordi saa er der ikke mere Tale om en Stræben. For Røveren paa Korset var det ogsaa i een Forstand Lettelsen, at der ikke var Tale om nogen Stræben.

223
U. D.

At Naaden er gratis finder ganske rigtigt sit Udtryk i: det nye Testament. En Arving har ingen, ikke den fjerneste Fortjeneste, Alt er Arveladerens Velgjerning mod ham.

224
U. D.

Betragter man nu Sagen reent udvortes, saa altsaa Arvingen har Lov at skalte og valte med Arven, som han vil: saa er den hele Sag taget forfængelig. I Aandens Forhold — hvor da jo Arven ikke er noget Udvortes, saa „Troen“ er Betingelsen for at blive, som for at blive sig bevidst, at man er Arvingen — er Forpligtelsen i Forhold til Arven et Væsentligt; — her er igjen Begrebet: Stræben.

Rigtigt siger Hamann: som „Lov“ ophæver „Naade“ saaledes ophæver det „at begribe“ det „at troe“.

225
U. D.

Det er jo min Sætning. Men hos Hamann er den blot en Aphorisme, medens jeg har gennemkæmpet den, eller kæmpet den ud af en heel given Philosophie og Dannelse, indtil den Sætning: at begribe, at man ikke kan begribe Troen, eller (den mere ethiske og gudfrygtige Side) at begribe, at man ikke skal begribe Troen.

²²³ Naaden | sml. 219. 224. ²²⁴ Naaden | sml. 223. 225. ²²⁵ Hamann |
Schriften (om Udg se til I A 100). 5. Theil, S. 277. Naade | sml. 224. 236.

1849

- 226 „Naar Gud er med os, hvo kan da være mod os.“ Det seer saa
 U. D. let ud ganske ligefrem. Men ægte luthersk maatte man jo sige:
 just naar Gud er med os, saa er gjerne hele Verden mod os. Men
 — og nu kommer det Trøstelige, men hvad vil saa det sige; naar
 Gud er med os, saa kan dog hele Verdens Modstand Intet formaae
 mod os. Apostelens Mening med det Ord: hvo kan da være mod
 os, er aabenbart, hvo skulde saa kunne være os saaledes imod, at
 han blev den Stærkere. Ordet svarer da til hiint Ord: Den, som
 er i os, er større end Den, som er i Verden.

- 227 I den pragtfulde Slotskirke træder en stadselig Hofprædikant,
 U. D. det dannede Publikums Udvalgte, frem for en udvalgt Kreds af For-
 nemme og Dannede, og prædiker rørt over Apostelens Ord: Gud
 udvalgte det Ringe og Foragtede. — Og der er Ingen, der leer.

- 228 Dersom pludselig den religiøse Interesse skulde tage stærkt
 U. D. Opsving, tænker jeg, det ender med, at Goldschmidt begynder, i
 Egenskab af Næringsdrivende, et Tidsskrift for huslig Andagt,
 christelig Samler og Deslige. Jeg gav 4 Sk. dertil; det vilde være
 et godt Bidrag til at faae oplyst, hvad man egentlig nutildags for-
 staaer ved en Præst; thi der er ingen Tvivl om, at Goldschmidt
 vilde kunne gjøre det lige saa godt eller bedre end mangfoldige
 Præster. Naturligviis, han læser lidt i den Retning, og bruger saa
 forresten sin Phantasie — og saa faaer vi en Analogie til hiin
 Maadeholdenheds-Præst, der faaer 4 Snapse for hver En, han
 vinder for Selskabet.

²²⁶ Naar Gud er med os osv.] Rom. 8,31. ægte luthersk] sml. f. Ex. En christelig Postille (se til VIIA192). 2. Deel, S. 94.101f. — Sml. 219.230. Den, som er i os osv.] 1 Johs. 4,4. ²²⁷ Gud udvalgte det Ringe og Foragtede] Sml. 1 Kor. 1,28, Jak. 2,5. ²²⁸ Goldschmidt] sml. 118.251. Næringsdrivende] sml.197.240. hiin Maadeholdenheds-Præst osv.] sml.VIIA233.

Det som Socrates egentlig meente med at ville have „Digterne“ 229
udjagne af Staten, var, at Digterne, ved at fremstille i Phantasie- U. D.
Mediet, istedetfor at fremskynde Menneskene til den ethiske
Realisation i Virkeligheden, snarere forkjælede dem og afvænte
eller afvendte dem derfra.

Samme Indvending kunde man for en stor Deel fristes til at
gjøre mod „Præsterne“ nutildags.

Ja allerede Plato selv er jo dog en Misforstaaelse i Forhold til
Socrates. Kun Socrates formaaede at holde sig paa den Spidse at
udtrykke i eet væk det Existentielle, bestandigt det Nærværende,
saa han ingen Lære havde, intet System og Deslige, men executivt
havde det. Plato gav sig god Tid — ved Hjælp af dette uhyre
Sandsebedrag, blev <der> saa en Lære. Efterhaanden tabtes saa
det Existentielle mere og mere af Sigte og saa blev Læren dog-
matisk bredere og bredere.

Det Prædikeforedraget især mangler er den myndige Applica- 230
tions opvækkende Du — at det er Dig, der tales til. Enkens Søn U. D.
af Nains Opvækkelse er altid fremstillet som et Sindbillede paa
aandelig Opvækkelse — nu vel, Christus traadte jo heller ikke
hen til Baaren og holdt en Tale om at der er de Dødes Opstan-
delse, nei han sagde: Du unge Menneske jeg siger Dig stat op.
— Det følger af sig selv, at det ikke er min Mening, at Præsten
kan gjøre Mirakler. Det gjælder derfor hvad Luther siger i Præ-
dikenen over hiint Evangelium, at Du maa høre Christus sige det
til Dig — men den almindelige Tale om den gavner til Intet.

²²⁹Socrates... udjagne af Staten] se Platon, Stat 605a ff. — Sml. X¹A11,
S. 10 (og se Note dertil). 385. — Sml. 196. 248. Digterne] sml. 212. 273.
ethiske] sml. 201. 235. Virkeligheden] sml. 205. 237. ²⁸⁰Du unge
Menneske osv.] Luk. 7, 14. Luther siger i Prædikenen osv.] En christelig
Postille (se til VII A 192). 1. Deel, S. 534. — Sml. 226. 231.

1849

231 [I Marginen: Det Christeliges Vanskelighed, og vor Tids
U.D. Underfundighed.]

Hvad jeg altid har sagt, og Anti-Climacus da især indskærpet: det Christeliges Vanskelighed fremkommer egentlig først, naar det skal sættes sammen med den Enkelte, naar den Enkelte, Du og Jeg, skal gjøre Alvor af at tilegne sig det, at turde sige: det er mig, det angaaer; thi da er det Christelige altfor høit, og Forargelsen ikke til at undgaae.

Ligesom man nu undgaaer den anden det Christeliges Vanskelighed: Samtidigheden og forvandler det til noget Forbigangent, saaledes undgaaer man den Vanskelighed med den Enkelte, ved bestandigt at underskyde et Objektivt. Naar jeg skal sige: Som en Brudgom elsker Christus mig, mig S. A. Kierkegaard, eller mig H. Martensen, eller mig, J. P. Mynster — ja saa kniber det. Hvad gjør man saa? Saa underskyder man: Kirken; som en Brudgom elsker Christus Kirken, der er Bruden. See, nu gaaer det ganske behageligt. Et saadant uhyre Noget som Kirken, Kirken, der nu har bestaaet i 1800 Aar, bestaaet, som det hedder, af Milioner og Milioner — et saadant uhyre Noget, det synes at være commensurabelt, i almindelig menneskelig Forstand commensurabelt for Christus — og saa er jo Forargelsen gaaet ud.

Og nu tænke man sig hvilken Confusion! Naar jeg foredrager det om den Enkelte, da skal det være subjektivt Liebhaberie — men det andet det er den objektive Christendom! O, I Gavtyve! eller rettere sagt, de vide end ikke selv, hvor snildt deres Taktik er, for at underminere al Christendom.

Til min store Glæde læser jeg idag hos Luther (i Prædikenen paa 20 Sondag efter Trinitatis Evangeliet, Kongen, der gjør sin Sønns Brullup) hvor han udvikler, hvorledes „den gamle Adam“ Kjød og Blods Blindhed og Forstokkelse vældigt strider mod dette om, at Christus som en Brudgom elsker mig og Dig“, jeg læser disse Ord se p. 564. anden Spalte: . . . Verden indrømmer vel

²⁸¹ Anti-Climacus] sml. 204. den Enkelte] sml. 201. 261. Luther (i Prædikenen osv.) Enchristelig Postille (setil VII A192), I. Deel. — Sml. 230. 244.

ogsaa tilnøds, at Christus er en smuk, ædel, from og trofast Brudgom, og **hans Kirke** en herlig, salig Brud. Men naar **Enhver for sig** skal troe, at han ogsaa hører Christus til, samt at Christus bærer saadan hjertelig Kjerlighed til ham — da gaaer Alting istaae.

Gud skee Lov for Luther! Det er dog immer en god Hjælp mod den næsten afsindigt opblæste dogmatiske og objektive Indbildskhed, der ved at gaae videre, afskaffer Christendommen.

Dette er dog det næsten overmenneskeligt anstrængende, det ²³² i Sandhed at indlade sig med Gud, og at have med ham at gjøre. ^{U. D.} — Nu fornemmer man hele Saligheden af hans Kjerlighed, Alt hvad man hidtil har syndet og feilet er glemt — og saa skal man da til at begynde, styrket ved dette Ubeskrivelige. Og see, blot den næste Time, saa er Ens Stræben dog saa mangelfuld; og Gud kan med fuldeste Ret atter sige: nu er Du jo igjen selv Skyld i, at Alt forspildes. — O, i een Forstand frygtelige Anstrengelse; men dog uendelig ulige større Taalmodighedens Opgave: at være Gud!

Ogsaa paa den Maade er den sande Christne priisgiven i Verden. ²³³ Verden veed meget god Beskeed om, hvad den christelige ^{U. D.} Fordringer, hvilken Selvfornegtelse, hvilken Taalmodighed, Eftergivenhed o: s: v.: Men for sit eget Vedkommende siger Verden som saa: nei, tak, jeg vilde dog nok helst være fri, uagtet Verden kalder sig Christenheden. Saa er der da En, for hvem det at være Christen er Alvor: bravo, raaber Verden eller Christenheden, bravo, det bliver Commerce, ham kan vi gjøre med alt hvad vi ville, og vi have saa tillige den Moerskab, at see, om han nu kan tage det christeligt, det er en bedre Comedie end den i Theateret.

afskaffer Christendommen] sml. 159.341. ²³²indlade sig med Gud] sml. 207.318.

1849

Lad os slaae ham paa hans høire Kind — og nu skal vi see, om han <vender den> venstre til. Gjør han det, saa faaer han en med paa den venstre, det var Synd Andet, og tillige bliver der Noget at grine af. Gjør han det ikke, saa er han jo en Hykler, han som siger sig at være en Christen, og saa skal vi forfølge ham af den Grund.

Det er categorisk uundgaeligt, at en sand Christen (hvortil dog vel hører det at vedstaae at han er Christen, ikke at sidde og fise i en luun Præstegaard eller være luunt en af de Stille) er eo ipso „et Skuespil for Verden“. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Og da nu Christenheden er blevet saa overordentlig tolerant mod Jøder, Græker, Muhamedaner, Lamadyrkere o: s: v: o: s: v: (formodentlig fordi det ikke falder Christenheden ind at gjøre Paastand paa selv at være Jøde, eller Lamadyrker) og da lidt Religionsforfølgelse dog altid maa til som Kryderie i Livet: saa vil Christenheden vel ogsaa, hvad den stadigt har været, være betænkt paa, at forfølge den sande Christne.

²³⁴ U. D. Naar Verden — der jo netop ingen væsentlig Forestilling har om Religieusitet — skal dømme: saa er eo ipso en sand religieus Handling Stolthed, Overmod og Deslige. En sand religieus Handling er nemlig incommensurabel for og uforklarlig af de endelige Formaal: ergo er den Galskab, eller Stolthed — ja eller den er Religieusitet.

Hvor let faldt det ikke i sin Tid Samtiden at dømme, at det, at jeg udsatte mig for Pøbelagtigheden, at det var Stolthed, Overmod. Var der vel en Eneste, der tænkte paa, at jeg just i det Øieblik ene raadførte mig med et Opbyggelsesskrift. At min Handling derfor for Gud skulde have nogen Fuldkommenhed, er langt fra mig at paastaae.

et Skuespil for Verden] 1 Kor. 4,9.
agtigheden] sml. 159.251.

²³⁴ udsatte mig for Pøbel-

Det er nu godt nok, at det er „Sproget“ hvorved Mennesket udmærker sig for Dyret: vist er det, at just fordi al Underviisning strax skeer i Sproget, vildledes ogsaa Mennesket let. Sproget er nemlig et Abstrakt, giver overalt det Abstrakte istedetfor det Concrete. 235
U. D.

Man tage nu Sagen naturvidenskabeligt æsthetisk o: s: v: hvor let foranlediges et Menneske ikke til den Indbildning, at han virkelig kjender det, hvorfor han har Ordet. Det er den concrete Intuition som her saa let gaaer tabt.

Og nu ethisk! Hvor let forledes ikke Mennesket til at komme til at tænke paa Mennesket (det Abstrakte) istedetfor paa sig selv, dette uhyre Concrete. Deri laae ogsaa det Sande i den pythagoræiske Underviisning at begynde med Taushed. Det var Besindelse paa Concretionen.

Ogsaa saaledes faaer den sande Trøst Skikkelse af Grusomhed mod andre Mennesker, og kommer til at lide istedetfor at takkes' 236
U. D.

Jo dybere Trøsten er og jo dybere Medlidenheden, desto mere bliver den ikke staaende ved saadan Dit og Dat af Lidelse og Uleilighed, men opsøger de i dybeste Forstand Lidende, som Christus opsøgte de Dæmoniske, og søgte Toldere og vitterlige Syndere.

Men see nu bliver Samtiden forbittret. Thi Slægten som saadan har en anden Taktik, den er i den Grad angst for Dæmoniske og saadanne de dybeste Lidelser, at den ingenlunde engang vil høre at der er Trøst og Helbredelse for dem — af Frygt for at blive mindet om, at saadanne Lidende ere til. En saadan „Trøster“ forstyrrer altsaa det glade Selskab i Livets forskjellige Kredse — det er jo som en Grusomhed mod dem — at han, for at helbrede dem, opsøger Dæmoniske o: s: v: — istedetfor som Publikum,

²³⁵ethisk] sml. 229. 266, S. 197. begynde med Taushed] sml. I A 75, S. 59. 175. ²³⁶lide] sml. 194. 237.

1849

Christenheden, de fornemme Kredse Goethe og Mynster paa enhver Maade at sikkre sig at blive uvidende om, at saadan Elendighed er til.

Saaledes ogsaa med Syndens Elendighed. Ved at <ville> frelse fra Synden, og lægge Evighedens Eftertryk derpaa, bringer jo saa Frelseren Bevidstheden om Synd i Erindring efter en Maalestok, som uleiliger Publikum, Selskabet o: s: v: Ergo er det Grusomhed af denne Trøster og Frelser, ergo hade vi ham og forfølge ham med Rette.

Og som det gik Christus, saa gaaer det i det Mindre Enhver, der nogenlunde dybt sympathetisk opfatter Lidelse, og har en sand christelig Forestilling om Synd: hans, si placet, glædelige Tale om at der er Trøst og Frelse bliver en Plage for Selskabet, ved at erindre om, efter hvilken frygtelig Maalestok, der lides i Verden, og Syndens Rædsel.

Nei en Trøster og Frelser, der skal gjøre Lykke i Verden, han maa ikke gribe for dybt, blot give sig af med at curere almindelige Omgangssyger og vide Raad for Smaa-Fataliteter, og i Forhold til Synden, tage Naaden forfængelig.

237
U. D.

Protest mod Biskop Mynster

En saadan Existents i Hæder Ære Anseelse, Overflod, Nydelse, Fornemhed, som den Biskop M. har ført lader sig, christelig, kun retfærdiggjøre under een Forudsætning: trøster Biskop M. sig til at paastaae, at den lille Verden, i hvilken han har levet, at Danmark, eller hans Stift Sjælland, eller blot Kiøbenhavn har været bestaaende af sande Christne eller <at negte> at dog langt, langt det overveiende Tal ere Ikke-Christne; tør han negte, at Skriftens Ord har passet <ogsaa> paa denne lille Verden: at den ligger i det Onde. Hvis saa, saa er Biskop Mynsters Liv, christeligt, en Løgn.

Mynster] sml. 177. 237. Frelseren] sml. 219. 253. Naaden] sml. 225. 239. ²³⁷ Mynster] sml. 236. 291.

Og da jeg nu af Hans Høiærværdigheds Prædikener kan bevise, at han lærer, at Verden slet ikke er bedre nu end før — saa er jo hans Liv en Løgn.

Løgnen ligger i, at han feigt har unddraget sig fra Virkeligheden, arrangeret et Slags Privatissimum af fornemme Kredse — hvor da forresten, som han selv veed, Christeligheden just ikke har været det Fremherskende — og levet der.

Hvor ofte har hans Høiærværdighed ikke rørt forsikkert, at dersom det fordredes af ham, saa var han villig til at ofre Liv, Blod, Alt. Dersom! Men saa maa det jo have været en rar Verden han har levet i, siden han med sit begeistrede dersom ikke blot ingen Anledning fandt til at lide men idel Anledning til at stige i <verdslig> Hæder og Anseelse, feteret i Kredsene, dyrket af Qvinderne, beundret af Skuespillere, Hofmænd og Diplomater. Han fandt ingen Anledning <til at lide>, han med sit dersom >han som dog „lærer“, at Verden endnu ligger i det Onde! Han fandt ingen Anledning til at lide, han med sit dersom — gennem dette lange Liv, der har været samtidig med Verdens-Omvæltninger fandt han ingen Leilighed til at lide, han med sit dersom, han fandt den ikke lige indtil det Sidste> — end ikke da det gjaldt om, <saa langt han formaaede> at holde Forargelsen borte fra Kirken, ved at negte at vie Biskop Monrad. *Herunder et overstreget Dobbeltkors* >Ja saa længe det gjaldt om, selv i Besiddelse af Magten, da med „biskoppelig Bekymring“ at forhindre en enkelt stakkels theologisk Candidats Ansættelse: ja da var Biskop M. tilrede, da var han Hersker, ja eller herskesyg. Men da Øieblikket kom, da der var Leilighed til at vise, at man er Hersker — og det viser man, christeligt, bedst, just naar man ligger under — da var Biskop M. føielig som en Avisskriver, til Tjeneste som En, der udleier Klæder.>

Virkeligheden] sml. 229. 251. dersom det fordredes af ham osv.] sml. IX A 480. ofre Liv, Blod, Alt] sml. 236. 263. at vie Biskop Monrad] Monrad blev bispeviet 2. Paaskedag (5: 9. April) 1849, Kl. 9¹/₂ i Frue Kirke. Mynsters Text var Jud. 1 -- 3. — Sml. Berlingske Tidende 1849, Nr. 85 (10. April).

1849

Er dette „christelig Viisdom“ hvad er saa verdslig Kløgt; er dette Christendom, hvad er saa Verdslighed; er dette Sandhed, hvad er saa Usandhed; er dette at tjene Gud, hvad er saa det at tjene sig selv; er dette at ofre sig, hvad er saa det at see paa sit Eget; er dette at veilede, hvad er saa egentligen det at vildlede!

#

#

238 Præsterne<ere> ikke mere Sjelesørgere, det er Lægerne blevne;
U. D. istedetfor at blive et andet Menneske ved Omvendelse — bliver man det nu ved Vandcure og Deslige — men Christne ere vi Alle!

#

239 „Naaden“ og „Loven“
U. D.

Man har skudt „Naaden“ ind paa et reent forkeert Sted, man bruger Naaden til at slaae af paa Lovens Fordring. Meningsløst og uchristeligt!

Nei! Fordringen er og bliver den samme uforandret, maaskee snarere skærpet under Naaden. Forskjellen er kun den: at under Loven er min Salighed knyttet til betinget af Opfyldelsen af Lovens Fordring. Under Naaden er jeg fritagen for denne Bekymring, der i sit Maximum maatte bringe mig til Fortvivelse og ganske uduelig til at opfylde end det mindste af Lovens Fordring — men Fordringen er den samme.

Lovens Fordring er det Strammende; og vistnok giver det at stramme, som naar man strammer <en> Buestræng, det giver Fart, men man kan ogsaa stramme en Buestræng saa den brister. Just det gjør Loven som saadan. Ikke Lovens Fordring er dog det Sprængende, nei, men det Tilføiede: Din Salighed afhænger af, at Du opfylder Fordringen. Dette kan intet Menneske udholde; just jo alvorligere han er, desto vissere er hans Fortvivelse i samme Øieblik, og det bliver ham aldeles umuligt endog blot at begynde paa at opfylde Loven.

²³⁹ Naaden] sml. 225. 284.

Saa kommer „Naaden“. Den veed naturligviis godt Beskeed om, hvor Ulykken stikker. Den tager hiin Bekymring bort, hiint Paa-læg til Opfyldelsen af Loven, som just gjorde Opfyldelsen umulig. Denne Bekymring borttager „Naaden“, og siger: troe blot — saa er Saligheden Dig vis. Men saa ikke videre, saa ikke det mindste Afslag i Henseende til Lovens Fordring, nu skal Du netop til at begynde at realisere den; men der skal være Ro og Fred i Din Sjæl, thi Din Salighed er Dig vis, naar Du blot troer.

Men som man i Alt har forkluddret Christendommen ved at kluddre den ind i menneskelig Medlidenhed, saa ogsaa i Henseende til „Naaden“. Det er dette rigtige Sludder-Mads-Begreb om „Naade“, at vor Herre nu skulde være blevet et gammelt Skrog, der ikke tager det saa nøie. Nei, var vor Herre nogensinde at ligne ved en gammel Mand: snarest var han det i Jødedommen; thi selv forstod han meget godt Umuligheden af at faae Loven opfyldt. Men i Christendommen blev han som den unge Læremester, der tager det meget nøie: nu vil jeg sandeligen have at det skal være Alvor, nu da jeg har givet Naadens Forskud. I Jødedommen sad Gud ligesom oppe i Himlene, saae, at Loven ikke blev opfyldt, skjendte og straffede, men lod dog saadan Sagen gaae hen. Da kom Christendommen, og Gud blev ligesom ung; han steg ned paa Jorden, blev selv Menneske, gik ind midt imellem Menneskene og sagde: Loven vil jeg have opfyldt — her er Naaden, men nu skal det ogsaa være Alvor. Dersom jeg turde tale saaledes, kunde jeg fristes til at sige: det er som naar der i en Skole kommer en ny Lærer, en ny Lærer, der i een Henseende er uendelig mildere og dog i en anden Henseende ubøieligere med Hensyn til at drive Opgaven igjennem. Den gamle Lærer skjendte og straffede, var maaskee ogsaa for streng; men hvordan det nu var eller det ikke var, Opgaven løstes ikke. Da kom den nye Lærer. Hurtigt gjør han en uendelig Mildhedens Indrømmelse, saa hele Skolen bliver som gjenfødt og forynget — og saa, saa siger han, see nu skal vi til at begynde, og Fordringen, Opgaven — ja den er den gamle.

1849

Jeg kunde fristes til at fremstille det i et Billede, som naturligviis Intet oplyser, men dog maaskee kan vække. Tag en Classe af voxne Disciple. Den gamle Lærer har i ældre Stiil behandlet dem som Dreng; han skjender og straffer, men det gaaer ikke fremad med Underviisningen. Da kommer den nye Lærer. Han gjør dem frie, han siger: mine Herrer, mine Venner o: s: v: — men Fordringen til Underviisningen, nei, den slaaer han ikke af paa, de maae trække i Selerne ganske anderledes end under den gamle.

240 U. D. Det hele Begreb om en „christelig“ Stat er egentligen en Selvmodsigelse, et Spilfægterie. \lessgtr Forsaavidt er det igjen en Misforstaaelse at den beskikker og lønner „Lærere“ i Christendom. \gtrsim Jeg har vel Lov til at lade mig lønne for at være Lærer i Christendom (en Arbejder er sin Løn værd), men saa skal der være nogle virkelige Christne, saaledes, at jeg ved at tage Løn tillige indstaaer for, at de ere Christne, at jeg qua Christen og Lærer tør modtage denne Løn. Men jeg skal ikke oppebære min Løn per et Tredie, der i Nødsfald bruger verdslig Magt for at skaffe mig mit Tilgodehavende, et Tredie, der i dybere Forstand giver det at være Christen en god Dag, og blot opretholder et Skin, at alle ere Christne, saa Præsten, beskikket af Stats-Kirken, ankommer til en Menighed med Anviisning paa Gage, og nu er det ligegyldigt, om der maaskee i hele Menigheden ikke er en eneste Christen, om Ingen gaaer i Kirke o: s: v: — Præsten prædiker sin Tour og Staten sørger for at han faaer sine Indtægter.

Stat forholder sig til Categorien: Slægt; Christendom til Kategorien: den Enkelte, alene derpaa kan man see, at de ere ueensartede.

I Forhold til alt Verdsligt, item Kunst, Videnskab o: s: v:, der har jeg rigtigt med Staten at gjøre.

Man seer nu, hvor misforstaaet den Bestræbelse er af Geistligheden endog ligefrem at ville lønnes af Staten. Naar man ikke kan

²⁴⁰ Sml. 228.337.

bibringe Menneskene saa megen Forestilling om Christendommens Vigtighed, at de villigen betale, saa skulde man heller ikke tage deres Penge. Christendommen er for høibaaren til at protegeres af Staten. Om Individerne i en Stat sank saa dybt, at de ingen Sands havde for Kunst og Videnskab, og Staten saa sagde: ja, det kan ikke hjælpe I skal betale dertil alligevel — vel, det er i sin Orden, og priseligt. Men Christendommen er uendelig op-høiet over Staten; forsmåer Menneskene Christendommen saa skal Straffen være, at de ikke faae Christendommen at høre.

Man forsøge engang at gjøre Alvor deraf, jeg troer det vilde lykkes. Naar det virkelig blev til Alvor, at Christendommens For-kyndelse forstummede, saa kom dens Tid nok igjen, istedetfor der nu opretholdes et Skin ved den ynkelige Paaprakken af Christendommen.

Da Gud jo dog selv har skabt og opholder denne Verden, ²⁴¹ skal man vel vogte sig for den asketiske Fanatisme, der uden- ^{U. D.} videre hader og tilintetgjør den.

Nei, mildest christeligt kunde jeg fremstille Forholdet saaledes. Denne Verden er som Leeg og Legetøj for Barnet. Faderen kan finde endog Leegen skøn og barnligt gaae ind i den; men dog fordrer han, at Barnet successive skal vænnes af derfra.

Saaledes med Opdragelsen til Guds Rige eller i Christendommen, Gud er ingen utaalmodig eller grusom Mand, der vil ved at forraske Mennesket, netop skade ham. Nei, Gud er Taalmodighedens Gud.

Dog vil Gud, at Mennesket skal forstaae, at han skal bryde med dette Jordiske een Gang for alle saa dybt, at for Alvor Aanden bliver til. Og saa vil han fremdeles, at man saa smaat skal vænne sig fra.

Men ingen kjødelig Fanatisme, ak thi der er just en Fanatisme som er kjødelig.

²⁴¹ asketiske] sml. 207. 263. Opdragelsen] sml. 320.

Du skal troe om Gud, at han er faderlig nok til barnligt at ville glæde sig med Dig, hvor Du i Din menneskelige Forestilling er glad. Men Du skal huske paa, at der skal stræbes, at der skal stræbes, for at Sindet kan omdannes fra det Jordiske.

Saaledes forstaaer jeg det; men jeg forstaaer tillige, at det hele Christenheden og jeg behøver, dog er, at Den traadte frem, der ret tilgavns ved at være streng mod sig selv, vovede at være streng mod os, for at vi baade kunde tilskyndes til at stræbe, og til at paaskjønne Indulgentsen.

Men mild er Gud. Det har jeg altid forstaaet. Mit eget Liv viser mig det; thi aldrig er det faldet mig ind, at tage i Betænkning, naar jeg engang imellem ønsker at fornøie mig, da ligefrem at bede Gud, at han nu ogsaa vil hjælpe mig til og skjænke mig, at jeg ret maa fornøie mig — hvilket vilde være Nonsens, dersom Gud var en fanatisk Popants. Dog det forstaaer sig, jeg har rigtig nok ogsaa trods Nogen, en overordentlig Forestilling om, hvilke Baand Gud i ethvert Secund har paa mig. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* De Fleste vilde maaskee aldeles tabe Livslysten dersom de endog blot efter den Maalestok, som jeg gjør det, skulde forstaae, hvorledes Gud hver Secund kunde sætte En over i en strengere Afdeling; og mig vilde det maaskee igjen gaae ligesom disse Fleste, naar jeg efter en endnu større Maalestok skulde forstaae det og efter en endnu større Maalestok bestandigt have det nærværende.

242 U. D. Det Udtryk „Forfatternes Forfatter“ som jeg selv engang kom til at bruge fordi det var uundgaaeligt, og som senere af Nogle blev adopteret: dette Udtryk er egentlig betegnende for det Mere jeg har end sædvanligt. Jeg er egentlig Forfatter for Forfattere; jeg forholder mig ikke ligefrem til et Publikum, nei, jeg gjør qua Forfatter andre produktive. Just deri stikker derfor igjen min Lidelser, saa længe dette ikke er forstaaet, thi saa længe bliver det Mere end Almindelige hos mig et Minus istedetfor et Plus.

²⁴² Det Udtryk] se S. V. VII, S. [547].

Latterligt er det forresten med Martensen. Tilsidst bliver det vel ved Hjælp af Middelmaadigheden saa: at han bliver classisk — jeg kunstlet. Tak! See saa engang efter, om hans Fremstilling i fjerneste Maade forholder sig til at gjøre Andre productive!

At det med et blankt og bart liberum arbitrium er en Chimaire 243
sees allerbedst paa den Vanskelighed, den længe længe fortsatte U. D.
Stræben, der er fornøden for blot at aflægge en Vane, selv om
man nok saa alvorligt har fattet Beslutningen; eller det sees, naar
man betænker Anfægtelse, hvor Mennesket kæmper mod det
Uvilkaarlige, i Dødsens Angest kæmper derimod, og først en tid-
lang snarere fremkalder det end fjerner det just formedelst Ange-
sten, indtil det saa først lidt efter lidt i en længe, længe fortsat
Kamp lykkes ham at seire.

Luthers Lære er dog ikke blot en Tilbagevenden til den op- 244
rindelige Christendom, men en Modification af det Christelige. U. D.
Han trækker eensidigt Paulus frem, og benytter mindre Evange-
lierne.

Og bedst modbeviser han da selv sin Bibeltheorie, han der
forkaster Jacobs Brev hvorfor? fordi det ikke hører til Canon?
nei, det negter han ikke; men af en dogmatisk Grund, saa han
altsaa selv har et høiere Udgangspunkt end Bibelen, hvilket vist-
nok ogsaa har været hans Mening, idet han kun for Striden med
Paven pønerede Skriften, for at have et fast Punkt, og med den
Indrømmelse, at ville lade sig overbevise, hvis de kunde over-
bevise ham af Skriften. Og det var rigtigt nok; thi det han vilde
have bort, var just Traditionens Galimathias, som de vel skulde
lade være at finde i Bibelen.

Martensen] sml. 155. 256. ²⁴³Anfægtelse] sml. 182. 590. ²⁴⁴Luthers]
sml. 231. 245.

1849

245 Curieust, at Luther saa idelig prædiker om, at man skal give
U. D. Penge til Præster og Skolelærere. Saaledes endog i Prædiken
over Evangeliet paa 26 Søndag efter Trinitatis Matth: 25, Dom-
mensdag, da Christus skal adskille Faarene fra Bukkene.

246 „Lad Dig nøies med min Naade, thi min Kraft
U. D. fuldkommes i Skrøbelighed.“

1) Det er jo næsten som et Valg: kunde Du ønske at være „stærk og fri“, og saa udsat for den Fare, at glemme mig. Og dertil maatte man da vel svare: nei. Selv om jeg lidende Smerten ønsker og beder, at Tornen maa tages bort: o, dersom det skulde betyde at jeg saa skulde glemme Gud — nei, lad den saa blive! Vilde jeg ved at Tornen borttages, komme til mindre levende at fornemme mit Samfund med Gud: lad den saa blive. Og derfor, idet jeg beder, at den maa borttages, saa er da dette min Mening, at saa Taknemligheden og Glæden maatte binde mig end stærkere til Gud. Men det veed Gud dog egentlig alene, hvad der binder bedst.

2) Betænk, at just denne Svaghed altsaa forøger Din Styrke, thi naar „Guds Kraft“ „fuldkommes“ i Skrøbelighed, saa er Du jo dog vel saaledes stærkere end i al egen Kraft, saasandt Guds Kraft er <den> stærkere.

247 „Hvad I ikke have gjort mod den mindste af disse mine Brødre,
U. D. have I heller ikke gjort mod mig.“ Der kunde maaskee ogsaa
staae: havde I heller ikke gjort mod mig. Christus er den lidende

²⁴⁵ Luther... i Prædiken over osv.] En christelig Postille (se til VIIA192). 1. Deel, S. 625. — Sml. 244. 263. ²⁴⁶ Lad Dig nøies med min Naade osv.] 2 Kor. 12,9. Tornen] sml. 195. 321. ²⁴⁷ Hvad I ikke have gjort osv.] Matth. 25,45.

Menneskehed, om han end tillige nærmere bestemt er den just for sin Gudsfrygt lidende Menneskehed.

Her er Maalestokken. Dersom vi havde været samtidige med Christus, sige Menneskene, saa o: s: v:.. Christus svarer, hvad han vil svare paa Dommens Dag, have I da ikke været samtidige med Syge, Fattige, Forurettede, Lidende o: s: v:; og mod Dem have I Intet gjort, hvilket dog var adskilligt lettere end at vise Kjerlighedsgjæringer mod mig, da jeg levede, jeg som udsatte Enhver for Fare, der vovede at ville tilhøre mig eller vedkjende sig mig.

‡

Talleyrand kunde (da Mirabeau beskrev, hvilke Egenskaber en 248
Deputeret burde have, og meente sig selv) maaskee endnu mere *U. D.*
ironisk end som han sagde: „De glemmer een, han bør være kop-
arret“, han kunde have sagt: De glemmer een, men det for-
staaer sig, den følger da af sig selv, han bør være koparret.
Det havde været mere socratisk.

‡

‡

Mens Luften er endnu saa fuld 249
Af Vintersneens Gysekuld *U. D.*
(Brorson)

Naar det en Dag ret er et hundsk Vinterveier, saa vil man ikke
gerne gaae ud — og nu naar et heelt saadant Liv ligger for En,
og Spørgsmaalet er om at gaae ud deri!

‡

Den Sætning, at Frygt for større Fare giver Mod til at vove sig 250
i den mindre, ligger ogsaa til Grund for Anvendelsen af legemlig *U. D.*
Straf. En Hest bliver sky — Kudsken slaar nu til, og tvinger

²⁴⁸ socratisk | sml. 229. 304. ²⁴⁹ Sml. 287. (X¹ A 54 og se Note dertil).

den fremad; den større Fare ligger bagved, derfor gaaer Hesten fremad — i Faren, som den blev sky for.

‡

‡

251
U. D.

Opgjørelse med Hensyn til mit Skridt mod Corsaren.

A. Følgerne for Forholdene.

1) Det gjaldt om at splitte P. L. Møller og Goldschmidt ad; og at faae G. bort fra Corsaren — det er dog lykkedes.

2) Det lindrede dog for Mange af de Angrebne den forandrede Stilling det Hele fik derved, at jeg sprang deri, <og just fra den Høide, at være udødeliggjort og lovpriset.>

3) Der er i Henseende til Fremstillingen af det Religieuse, som skal frem, lagt til Rette ved at vække Opmærksomheden, og skal man have den menige Mand med sig, er det altid <det> sikkest, først at lade ham komme til at gjøre Uret, saa han bag efter selv kan see, at han har gjort Uret, thi den menige Mand er altid godmodig og vindes sikkest, naar han er fortrydende; man skal ikke stride med ham om Magten, men give ham Magten og saa faae ham til at misbruge den; det tilfredsstiller ham, at han dog fik Magten, og desto villigere er han til at fortryde Misbruget.

B. Følgerne for mig.

1) Den Tilfredsstillelse, at jeg blev mig selv og min Idee tro i ikke at gyse tilbage for nogen Consequents, men vove til det Yderste. Denne Tilfredsstillelse svarer igjen til min historiske Betydning; og det samme Skridt har forlænget mit Navns Fremtid meget betydeligt.^[†]

2) Da jeg opgav det at være æsthetisk Forfatter, og altsaa mistede dette Understøttende i Forhold til at sikre indirecte Meddelelse: saa blev den dog nu igjen sikkert paa en anden Maade ved nemlig at danne mig denne Modstand.

²⁵¹ Corsaren] sml. 234. 252. Goldschmidt] sml. 228. 300. den menige Mand] sml. 193. 341.

3) Havde jeg ikke gjort det Skridt var reent Dobbelt-Faren i Forhold til det Christelige undgaaet mig, saa jeg bestandigt kun var kommet til at opfatte det Christelige med Hensyn til Inderlighedens Vanskelighed.

4) Det er blevet min egen Opdragelse og Udvikling.

5) Jeg har som Forfatter faaet ligefrem en ny Stræng til paa mit Instrument, er blevet sat istand til at tage Toner, som jeg ellers aldrig havde drømt om.

6) Jeg har i strengere Forstand naaet „Virkelighed“.

Til 251 i Marginen:

[[†]]Jeg havde jo slaaet an i Ironie: hvilken Satire da over mig, 252
hvilken tilintetgørende Dom, hvis jeg ikke af yderste Evne havde U. D.
forhindret den Opfattelse: Corsaren er ogsaa saadan Ironie, de
Tvende anerkjende hinanden, Corsaren udødeliggjør ham som
Mesteren. Og, christeligt, hvilken Dom over mig, at jeg havde
været samtidig med en saadan Demoralisation, og altsaa enten
været dum nok til ikke at see den, eller feig nok til ikke at handle.

‡

‡

Al den Tale om at ønske, at have været samtidig med Christus, 253
er ved nærmere Eftersyn endog formastelig; thi det er jo at ind- U. D.
bilde sig selv, at man duede til at være Apostel. Og selv Apostlene
faldt jo fra, og de maatte udrustes med overordentlige guddomme-
lige Kræfter for at være o: for at kunne udholde at være samtidige
med ham — det bedste Beviis, at Ingen kan ved sig selv udholde
at være samtidig med ham.

Men De, der tale saaledes om Samtidigheden, vide ikke, hvad
de sige; det er det Sædvanlige, de tage Herligheden — og udelade
Vanskeligheden. Det er Leflerie.

1849

Og som jeg et andet Sted i en Journal har bemærket: Christi Liv har jo ogsaa en anden Betydning, det er Forsoningen. Var Christus blot Forbilledet, saa var det <som> en Grusomhed af Ham at drive Sagen saa høit; men Han maa døe — for at frelse Verden.

²⁵⁴ U. D. Saaledes vender dog Alt sig om i Forhold til mig. Hvor ofte har jeg ikke maattet høre, „at jeg havde ingen Sag,“ — og til syvende og sidst bliver jeg nok den Eneste, der i dybere Forstand kan siges at have havt en Sag. Men de Andre have egentlig aldrig havt nogen Sag, de gribe fat nu her og nu her, og altid tale de om, at det er en Sag. Just fordi jeg havde en Sag, og følte mig indviet, just derfor blev jeg taus; Tausheden er just Maalestokken for i hvilken Grad jeg har havt en Sag; men Tausheden (hvilken jo just er, fordi jeg har havt en Sag) den er det, der har gjort, at man har meent jeg ingen havde, fordi jeg ikke snakkede.

²⁵⁵ U. D. **Epistelen paa første Søndag i Advent.**

Det Hele er egentlig eet Billede: at staae op — og klæde sig paa (iføre sig Christum).

Livet sammenlignes med en Dag; man vaagner (Natten er forbi — Dagen er kommet). Saa staaer man op, klæder sig paa (iføre sig Christum). *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

At iføre Christum er saa deels med Hensyn til Forsoningen, at tilegne sig hans Fortjeneste (i Parabelen om Kongen som gjorde sin Søns Bryllup, at der var En, som ikke var iført Bryllups-Klædningen) deels at eftertragte at ligne ham, fordi han er Forbilledet og Exemplet. Dette er et substantielt Udtryk i Retning af Inderlig-

et andet Sted osv.] sml. X¹A 132.

Forsoningen] sml. 236. 255.

²⁵⁵ Epistelen osv.] Rom. 13, 11-14. første Søndag i Advent] i Aaret 1849 d. 2. Decbr. Forsoningen] sml. 253. 361. Parabelen om Kongen osv.] Matth. 22, 1-14.

gjørelse. Ligesom det Udtryk, han bruger om sin Lære, at den er Spise, er det stærkeste Udtryk for Tilegnelsen, saaledes er det at iføre sig Christum det stærkeste Udtryk for at Efterligningen skal være efter den størst mulige Maalestok; der siges ikke om Christus: ham skal Du stræbe at efterligne (naar der tales saaledes, ligger deri indirecte, at de To dog væsentligen blive ulige) nei Du skal iføre Dig ham, iføre Dig ham — som naar En gaaer i laante Klæder (dette er satisfactio vicaria), iføre Dig ham — som naar En aldeles skuffende ligner en Anden, ikke blot stræber at efterligne ham, men gjengiver ham. Christus giver Dig sin Klædning (satisfactio) og fordrer nu, at Du skal gjengive Ham.

‡

‡

Om Peter. [I Marginen: Om Peter.] 256
U. D.

Nu skal da Peter til at yttre sig om Forfatterskabet.

Hvorledes bærer man sig ad dermed? Notorisk veed jeg, at han kun passim har læst i nogle af Bøgerne — see det er nok for ham. §NB Dette er hans egen Efterretning. Saa havde han paa taget sig at holde et Foredrag i Conventet. Men hvad skeer det paa tænkte Foredrag lod sig ikke bruge — da falder det ham ind Aftenen iforveien Du kunde tale Noget om Martensen og Søren og R. Nielsen.

Saa holdes det Foredrag — og derpaa trykkes det. Vilde man saa vise ham, at det er uden egentlig Kjendskab, saa svares: ja, Herre Gud det var jo blot til et Foredrag paa Conventet. Men hvorfor skal det saa trykkes? Og ikke blot dette, men just fordi det først er holdt og saa trykt tillyver det sig endog et Slags større Betydning.

Hvor veemodigt! I et saa lille Land, hvor jeg endnu slet ikke er anmeldt, der benytter Enhver sig af mine Skrifter til at faae

²⁵⁶ Peter] sml. 134. 263. Martensen] sml. 242. 261. R. Nielsen] sml. 130. 266. Foredrag ... trykkes] Dansk Kirketidende 1849, Nr. 219 (16. Decbr.): Roeskilde Præsteconvent den 30te October 1849.

1849

Leilighed til at sige Noget. Min Sag gaaer derved tilbage istedetfor fremad. Den hele finere Concretion, jeg har givet Problemet, bliver der naturligviis „ikke Tid og Sted“ til at gaae ind paa. Man almindeliggjør mig til et sluddervorrent Almindeligt — saa jeg omtrent lige saa gjerne kunde have ladet være at skrive.

Og nu det sørgelige Sandsebedrag, at det er min Broder „der jo maa vide ganske nøie Beskeed“.

#

#

257 Christi Indtog i Jerusalem christeligt betragtet.
U. D.

Som han sagde om hiin Qvinde, der salvede ham: hun gjorde dette til min Begravelse (thi Døden havde han altid for Øie, han var jo kommet til Verden for at døe, hans hele Liv sigtende til det at døe) saaledes hører ogsaa Indtoget med for at fremskynde Katastrophen. Men ligesom de Tilstedeværende vistnok forstode hiin Qvinde anderledes, og da mindst tænkte paa Begravelse — saaledes forstode Disciplene og Folket endnu mindre Christus ved Indtoget. De tænkte: nu kommer det — Han vidste: nu er min Undergang beredet.

Denne Eensomhed hører væsentlig med til Christi Lidelse, som Sjelslidelse, denne eensomme Viden, der forstaaer alle Tegn paa en modsat Maade. Forgjeves taler han til Disciplene, siger dem det forud, det hjælper ikke. Om han forud havde sagt dem, at just Indtoget hørte med til at fremskynde Undergangen: ja, de havde maaskee forstaaet ham, saa længe han talte. Men naar han saa satte det over i Handling — og de nu hørte Folkets Jubel: saa vilde det strax vende sig om for dem, og de vilde mene: nu seirer han. Kun Christus forstaaer Jubelen som Undergangs Tegnet.

Men hvad kan det hjælpe at forklare Sligt for den Slægt, jeg lever med. Maaskee lærer man at ramse det — og forstaaer det dog ikke. For at forstaae det, maa man være dybt Indviet i Lidelser

²⁸⁷ hiin Qvinde, der salvede ham osv.] Marc. 14,8.

og en stille Mand, stille ξ ak, ja stille ζ ved længst at have forstaaet, at Piat og Daarskab og Travlhed uendelig har Overmagten.

#

#

Man maa dog have levet paa en langt eenfoldigere Maade, den 258
Gang man troede, at Gud i Drømme viste En sin Villie. Selv i U. D.
diætetisk Henseende maa man have levet langt eenfoldigere. Et
idyllisk Hyrdeliv, og tildeels levende af Planteføde — saa bliver
det en Mulighed. Man tænke sig Livet i de store Stæder og Leve-
maade: hvad Under saa, at man tilskriver Djævelen eller Dæmo-
ner Drømmene. — Forøvrigt hænger vor Tids ringe Forestilling
om Drømme ogsaa sammen med den Spiritualisme, der bestandigt
trænger paa Bevidsthed, medens hiin eenfoldigere Tid fromt tro-
ede, at det ubevidste Liv i Mennesket var baade det Overveiende
og det Dybeste.

#

„En polemisk Komædie“, som nu er udkommet, er vistnok af 259
Heiberg. Just Polemikens Quasi-Styrke er Beviset derfor. Hei- U. D.
berg har altid leflet med Publikum; han <lader som han> slaar
og slaar ikke endda; han tordner mod Publikum og viser at det
er slet — og naar saa Publikum siger: bravo, saa er han glad.
Dette Forhold er meget demoraliserende; idet han skal til at slaar,
coquetterer han egentlig med Publikum, om det nu synes om, at
der bliver slaaret saaledes. Heiberg har ikke blot demoraliseret
Publikum ved at smigre det (baade Vaudevillerne, og den Theorie
han udviklede i Bogen om Vaudevillen, at Publikum er Instant-
sen) men endnu værre demoraliseret det just derved, at han har
villet reformere det, uden dog at have ethisk Kraft til at kunne
undvære det, hvilket er *conditio sine qua non*, for i Sandhed at slaar
til. Deraf er Følgen blevet at just det at reformere er blevet en

²⁵⁹ „En polemisk Komædie“, som nu er udkommet] Hundrede Aar [af
Hertz]. Averteret som udkommet Berlingske Tidende 1849, Nr. 295 (13. Decbr.).

1849

Leeg, et Leflerie. Men dette er det Allerfarligste, det er ligesom naar en Bodsprædikant er en Comoediant, der gjør styrtende furore og bravour hos det Publikum — han afstraffer.

#

260 Ogsaa det er da Følgen af at leve i et lille Land, at Ens Navn
U. D. kan blive saa bekjendt, at blot det bruges forstaaer Enhver det eller Mange det, som en Hentydning til En. Saaledes mit Navn: Søren. Ja Ens Titel, eller hvad man nu vil kalde det, kan blive lige saa bekjendt. I sin Tid holdt Berlingske Tidende ud et halvt Aar eller et Fjerdingsaar igjennem at levere en Feuilleton efter Svensk, hvor Personen forekom under Navn af den gale Magister eller den gale Præst. Og hvor Mangen var det ikke Tilfældet med, at Idee-Associationen ledtes hen paa mig. (Det var „en Nat ved Bullar-Søen“).

#

261 [I Marginen: Martensen.]
U. D. Et Exempel paa hvorledes man ikke skal prædike, ja hvorledes man saa langt hellere maa tie, og blot oplæse Skriftens Ord.

Over den selvvalgte Text: lad de Døde begrave deres Døde, prædiker Martensen. Og hvad gjør han saa? Vupti gaaer han ud i en Betragtning af, at der har været hele Tider og Slægter, om hvilke det gjaldt, at de blot begravede deres Døde, aandelig forstaaet.

Jo, jeg takker. Hele Slægter, Tider, Millioner, Millioner — ypperlige Adspredelse! Hvor bliver saa jeg, den Enkelte, med min Smule Handlen; det bliver omtrent lige fidt, hvad jeg gjør eller ikke.

²⁶⁰ mit Navn: Søren] sml. IX A 370. X'A 177 og se Noter dertil. I sin Tid osv.] sml. VIII A 196 og se Note dertil. ²⁶¹ Martensen] sml. 256. 266. Over den selvvalgte Text... prædiker Martensen] Matth. 8, 22. — M. prædikede til Højmesse i Slotskirken 4. S. i Advent 1849 (s: 23. Decbr.). den Enkelte] sml. 231. 263.

Det er ogsaa et af de Ord, hvori Christi Bevidsthed om sin Guddommelighed træder saa stærkt frem: Den, som giver den Ringeste blot et Bæger koldt Vand for min Skyld, han skal faae det tifold igjen. 262
U. D.

Luther er dog egentlig ikke klar

263
U. D.

hverken betræffende Læren om det Frivillige. Saaledes i Prædikenen over Epistelen paa 1ste Søndag efter Hellig-Tre-Konger (Rom: 12) kommer han dog ind bestemt paa Askesen^[+]

Ei heller er Luther ganske klar med Hensyn til en anden Side af det Frivillige. De lumske Orthodoxe afskaffe det, som bekjendt, ganske af Frygt for at friste Gud. Men ogsaa Luther ivrer stundom imod det Frivillige, saa prædiker han, hvorledes Enhver skal lyde Øvrighed o: s: v: o: s: v: . Men nu han selv! Var det da ikke frivilligt at han udsatte sig for den visse Fare, ved at optræde mod Paven; det var jo ikke Paven, der angreb Luther, det var Luther, der angreb Paven.

Eller hvad mon Luther vilde dømme om den Theorie, som Peter har lavet, for at besmykke Klynkeriet: man skal vidne for det Gode, men ikke mod det Onde. Og efter den skal jeg da dømmes. Altsaa naar det Onde er saa kløgtigt at ignorere al Ens Vidnen om det Gode, maaskee endog saa frækt, at tage sig det til Indtægt, prisende det: saa skulde man ikke vove at vidne mod det Onde, uden at friste Gud. I saa Fald er noget nær hver een eneste af Kirkens Martyrer at dømme som skyldig i at have fristet Gud. Og snarere er det nok, at friste Gud, at lave saadanne Theorier, der skjule Ens Mangel paa Mod og Tro og Tillid. Er det ikke ogsaa, saa vist som det er at friste Gud at styrte dumdristigt frem, er det ikke ogsaa lige saa vist at friste Gud, at skulke fra, at blive hjemme,

²⁶² Den som giver den Ringeste osv.] Matth. 10,42. ²⁶³ Luther... i Prædikenen osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 99 ff. — Sml. 245.296. det Frivillige] sml. 160.348. Askesen] sml. 241.264. Orthodoxe] sml. 133.335. Peter] sml. 256.273. Martyrer] sml. 237.272.

1849

hvor han ventede, at man havde givet Møde, er det ikke at friste hans Taalmodighed. Tag et Billede. Blev Napoleon mere vred, naar en General for egen Regning vovede, end naar en General udeblev forsigtigt — ja eller uforsigtigt og uforsvarligt. Pusilanimitetens største Dyd bliver tilsidst: at sove — for ikke at synde, eller friste Gud.

Men tilbage til Luther. Luther har handlet rigtigt, men hans Prædiken er ikke altid klar eller i Overensstemmelse med hans Liv, det vil da her sige det Sjældnere: hans Liv er bedre.

Sagen er. Man skal erkjende, at der i sidste Forhold ingen Theorie er. Som Kongen var Loven og Lovens Ende, saa er vor Herre selv tilsidst al Theorie. Raadfør Du, den Enkelte, Dig med ham: see det er Theorien.

Til 263, i Marginen:

264 [†] Angaaende Askese er det i mine Tanker ypperligt sagt af
U. D. Schleiermacher i en af hans <(No 2.)> Reden über die Religion:
ethvert dybere Menneske har sin Askese.

#

#

265 [I Marginen: Verdens Formationerne.]
U. D. Verdens Formationerne.

Mere og mere oekonomisk bliver Styrelsen, mindre og mindre skal der ødsles. I Oldtiden levede kun en Enkelt, Mængden, de Tusinde ødsledes paa ham. Saa kom Repræsentationens Idee. De, der egentligen levede, var igjen kun Enkelte, men Mængden anskuede sig dog i dem, participerede dog i deres Liv. Den sidste Formation er: den Enkelte, saaledes forstaaet, at den Enkelte ikke er i Modsætning til Mængde, men ligeligt hver en Enkelt.

den Enkelte] sml. 261. 265. ²⁶⁴ Askese] sml. 263. 326. sagt af Schleiermacher osv.] Ueber die Religion. Reden an die Gebildeten unter ihren Verächtern. Fünfte Auflage (Berlin 1843. — Ktl. Nr. 271), S. 75. ²⁶⁵ en Enkelt] sml. 263. 273. Mængden] sml. 179. 308.

Men mere og mere anstrengt bliver ogsaa Opgaven for Missionairerne, der skulle forberede Dette. Fordum var Læreren en Enkelt; men han havde saa Disciple. Deri laae for det Menneskelige i ham noget Trøsteligt; han havde en Slags menneskelig Sandsynlighed, at al hans Stræben dog ikke sporløst skulde forsvinde, thi han havde jo Disciple, han bredte sig saaledes i Endeligheden. [*i Marginen:* og Læreren havde ogsaa Leilighed til at gøre sig det mageligt ved Hjælp af at have Disciple, <havde> Lindring ved Hjælp af den relative Maalestok.]

Men naar den sidste Formation begynder, bliver Læreren, den Enkelte, der ingen Disciple vil eller tør have. Og hvilken frygtelig Anstrengelse, hvor er det muligt at undgaae Svimmelhed! Midt i denne Hvirvel af Millioner, hvor Alt ellers er Sammenhold og Partier: der staaer en saadan Enkelt aldeles hjælpeløs; han gjør sig selv hjælpeløs, thi han vil ikke have Disciple. Hvor let da for Tidens Bølge at gaae over ham og udslette al hans Stræben som et Intet! Hvilken Tro for at holde dette Liv ud Dag for Dag, hvilken Tro, for at troe, at det at hans Liv er bemærket af Gud, at det er nok. Og hvorledes ødsles ikke en Saadan i Guds Tjeneste! Men jo mere der ødsles i Forhold til Læreren, desto mere Oeconomie i Forhold til Slægten. Fordum sparedes der paa Læreren, og ruttedes med Mængden, nu ruttet der med Læreren, just fordi der skal opdrages i Kategorien: den Enkelte.

‡

‡

[*I Marginen:* R. Nielsen.] ²⁶⁶
U. D.

R. Nielsen. Mit Forhold til ham.

Jeg var opmærksom paa, hvorledes R. N. næsten udelukkende beskæftigede sig med mine Skrifter, og jeg maatte befrygte, at han pludselig gik hen og begyndte at docere. (Dette vil findes bemærket i Journalerne fra den Tid, 47 eller 48 tidligt.). Ogsaa

²⁶⁶⁻²⁶⁸ R. Nielsen] sml. 256. 269. ²⁶⁶ befrygte... docere] sml. VIIIA 554.

for at forebygge dette, var det bedst at drage ham lidt nærmere til mig, han der fra sin Side saa afgjørende som muligt søgte at blive draget til.

Men Det, der hovedsaglig bestemte mig, var Følgende. Pludselig gik det en Dag op for mig, at min hele Stræben dog havde det Ansvar, aldeles at have forbigaaet den menneskelige Instants, sæt jeg døde imorgen, saa var der ingen Commentar i Forhold til mit Liv. Dette blev mig aldeles tydeligt paa en Kjøretour til Hirschholm, just paa den Tid, da jeg havde naaet at forstaae mig selv qua Forfatter. Jeg lod imidlertid nogle Dage gaae hen, men gav Sagen et religious Udtryk for mig; og handlede saa i Kraft af religious Beslutning. Saa trak jeg ham til mig. (Angaaende alt Dette findes Oplysninger i Journalerne fra den Tid.)

Hans Forfatter-Virksomhed hidtil har jeg ikke havt stor Glæde af; jeg har nemlig ikke ligefrem villet sige ham, eller kunnet forsvare at sige ham, hvad han egentlig skulde gjøre, det maatte jeg henstille til ham, og den Tvetydighed kom frem, om det ikke snarere var ham, der vilde have Profit af mig, end min Sag, der skulde have Gavn af ham. Naa Taalmodighed. Hans store Bog maatte jeg næsten betragte som et Bedrag mod mig: at han benyttede sig af sit Forhold til mig til at slippe igjennem; at han, saaledes understøttet og udviklet som han var af mig, spillede den Selvstændige. (Angaaende dette cfr. Journalerne og en egen Pakke, som ligger i Pulten: Polemica angaaende N.s store Bog).

Imidlertid, da jeg har ham i mit Guds-Forhold, har jeg redeligt holdt ud med ham.

Den anden Bog, Anmeldelsen af Climacus og Martensen er vel atter en Mislighed, at han selv paavirket strax ligesom indcasserer det Honorar, saa ogsaa at faae Lov til at holde Dom over

drage ham lidt nærmere til mig] sml. IX A 220 og Sammenvisninger. døde imorgen] sml. 100.277. Hans store Bog] Evangelietroen og den moderne Bevidsthed. Forelæsninger over Jesu Liv af Lic. theol. R. Nielsen, Professor i Philosophien. 1. Deel (Kbh. 1849. — Ktl. Nr. 700). Sml. X¹A 497. Den anden Bog] Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“. En undersøgende Anmeldelse af R. Nielsen (Kbh. 1849. — Ktl. Nr. 701). — Bogen er averteret som udkommen Adrsavisen 1849, 15. Oktober. Martensen] sml. 261.273.

Martensen, og næsten bringe Pseudonymen i en forkeert Belysning. (Angaaende dette cfr. Journalerne og en egen Pakke, som ligger i Pulten.). Dog var der ved denne Bog vovet Noget, og det calculerer jeg i hans Faveur.

Forstaae mig gjør han vel egentlig ikke; men respectabel er altid den Iver, hvormed han har sat sig ind i mine Skrifter, og min Tro er, at jeg vil faae Glæde af ham, skjøndt han hidtil egentlig har sinket mig, og jeg har anvendt meget paa ham, som et Øieblik næsten saae ud som værre end tabt.

[[†]] Det han burde have gjort fra Første af, var ganske simpelt og eenfoldigt uden videre at have erklæret at disse Skrifter havde overbeviist ham, og han forandret sit Standpunkt, og derpaa indviet sig til at tjene Sagen. Dette skulde være gjort kort, ethisk, i Charakter. Saa kunde jeg i en Fart have seet, om han lod sig bruge. I saa Fald kunde jeg have accepteret ham, og i en Fart faaet Døren lukket igjen, medens jeg nu, da han er sluppet igjennem paa den Maade, som han er kommet igjennem, nu vil >have Besvær for at< holde Trængslen ude, der nu skal til at dømme om mig.

Vistnok har jeg holdt meget ud med ham i Retning af Taalmodighed, og just fordi jeg har havt ham i mit Guds-Forhold; men mig har det ogsaa udviklet yderligere religieust. Paa den anden Side, har han <kløgtigt> villet bedrage mig, selv om han ikke har været sig dette tydeligt bevidst: han har egentlig bedraget sig selv. Thi han tog sig ikke iagt for, at Omgivelsen naturligviis vilde faae travlt med at tvinge ham ind i Charakter af Discipel, og selv har han bragt sig i den Forlegenhed, at det maa see ud som havde han villet gaae udenom og spille Selvstændig. Havde han gjort Skridtet eenfoldigt, havde han staaet langt sikkrere og renere.

[^{*)}] Mig gjør i en Forstand hans Forhold hverken fra eller til; thi jeg er uforandret religieust enig med mig selv om, at det var min Pligt, at tage et Menneske til. Det, der beskjeftiger mig er at jeg handler efter den største Maalestok redeligt mod ham.

Var han blevet, om man saa vil, Discipel, Tilhænger eller Des-

ethisk] sml. 235. 279.

lige: Coterie var det dog ikke blevet; thi det afgjørende for Coterie er ikke det, at to ere forenede, men det, at de holde sammen i eet eller andet endeligt Formaal. Om ti holdt sammen i Ideen blev det aldrig Coterie.

Den Plads der var forbeholdt ham, var ogsaa i høi Grad holdt i Priis den nemlig, at være den Anmelder, som jeg erkjendte for tilforladelig, hvorfor jeg just hidtil med store Opoffrelser havde vraget. Og hans Stilling her var ubetinget blevet betydningsfuld; thi just ved Forholdet til mig, ved personlig Omgang med mig, har han faaet og vilde han end yderligere have faaet vüer, der vilde have gjort Anmeldelsen til noget langt mere end en almindelig Anmeldelse.

I Begyndelsen af vort Forhold udviklede jeg ham meget stærkt; men da jeg især ved den store Bog blev opmærksom paa, at her pludselig kunde afstedkommes et høist farligt Bedrag, trak jeg mig lidt tilbage, og gjorde Forholdet fjernere; men opgivet ham har jeg ingenlunde. Det, at jeg tier, er ogsaa det bedste Beviis for, at jeg idetmindste seer den Sag an. Hvor taabeligt da, med disse Folk, som faae travlt for at skille mig af med en Tilhænger, ret som kunde jeg det ikke selv.

Til 266, i Marginen:

267 U. D. [†] Og i Forhold til min Sag var det han fra Første af skulde have gjort følgende: han skulde saa kort men saa categorisk som muligt have belyst hele Phænomenets Heterogenitet. I det Sted gjorde han lige det Modsatte: selv, confunderende, skriver han ogsaa en stor Bog, i hvilken han endog ignorerer hvorledes han har benyttet mig og er hjulpet af mig. Og anden Gang (Anmeldelsen af Climacus) er han endnu ikke kommet videre end til at benytte nogle enkelte Theses af een Pseudonym, og som han docerer.

²⁶⁷ Heterogenitet] sml. 130.270. benytte nogle enkelte Theses osv.] sml. R. Nielsen, Mag. Søren Kierkegaards „Johannes Climacus“ og Dr. H. Martensens „Christelige Dogmatik“ (se til 266, S. 196).

Til 266, i Marginen:

[²⁶⁸]Egentligen er R. N. ikke oprindeligen udviklet ved Læsning 268
af mine Skrifter; det var først ved Hjælp af min personlige Paa- U. D.
virkning — og saa ved Studiet. Men dette har han aldrig fundet
Leilighed til at udtrykke. Selv har han mere end een Gang til-
staaet mig, at det Eneste, han frygtede, var at slippe mig forbi.
Jeg har i Anledning af den store Bog alvorligt foreholdt ham det
Usande i, at han privat tilstod Alt, men offentlig fortiede Sand-
heden. — Dette med Hensyn til, at det næsten kunde synes Nogen,
som var det mig, der lod R. N. i Stikken, istedetfor at det er hans egen
Kløgt, der straffer sig selv. Men han kan jo indhente det Forspildte.
Havde han oprindeligt været redeligere og eenfoldigere, havde
han undgaaet alt Vrøvlet med at være Schüler.

Det er ypperligt med Folk her hjemme; de kan strax see, om 269
Noget er af mig eller af en Schüler. Saaledes da Prof. Nielsens U. D.
Navn stod paa hans Bog kunde de strax see, at det var af en
Schüler. Og da jeg saa samtidigt lod udgaae: H: H: — saa saae
Alle at det var Efterligning.

Nei, at Nielsen var Efterligning, det kunde jeg endda nok selv
have seet; men Folk i Almindelighed ere ikke saa udviklede.

Som Mennesker, der ikke have megen Idealitet, ikke kan for- 270
staae et Indfald, en Vittighed, en Anekdote o: s: v: uden at faae U. D.
at vide, „hvem det er der er meent“ (Navnet): saaledes gaaer det
med Mennesker, der ikke have megen Idealitet i Forhold til at
arbejde. De formaae ikke at forvandle sig i Taushed og ved Ideali-

²⁶⁹ Prof. Nielsens] sml. 266-268. 275. H: H:] sml. 119. 279. saae
Alle at det var Efterligning] se f. Ex. Nyt Theologisk Tidsskrift. Udgivet af C.
E. Scharling og C. T. Engelstoft. I. (Kbh. 1850), S. 384.

tets-Arbeiden til intensive Punkter; saasnaar De blot faae en løs Tanke, skal den strax meddeles disse virkelige Mennesker, Den og Den (Navnet) eller De skal strax angribe Den og Den (Navnet — udvortes Virkelighed.) Saa bliver der da Sensation, lidt Op- og Sammenløb, Allarm i Leiren, Spektakel — det seer ud som frembragte De en ganske anden Virkning end de intensive Punkter og hvorfor? fordi de bruge svagere Midler. Det intensiveste Middel seer i „Øieblikket“ altid ud som udrettede det slet Intet, bevægede Intet; og derimod det svageste Middel, o: det mindst intensive, det som meest er beslægtet med hele Øieblikket, det bevæger meest, just fordi det i dybeste Forstand slet ikke bevæger. Det er nemlig ikke et Punkt extra, hvilket dog er dialektisk nødvendigt til i Sandhed at bevæge, det er Røret i selve det Øieblikke. Det har slet ingen Heterogenitet; Enhver kan strax gaae ind derpaa eller dog strax forstaae det, og saa nævnes der Navne, Navne paa Tilhængerne, og Navne paa det Angrebne o: s: v.: Og saa gaaer Historiens Bølge i næste Øieblik over hele denne Bevægelse, og den er som glemt. Men i næste Øieblik staaer den intensive Bevægelse forklaret op.

#

#

271
U. D.

3die Søndag i Advent (Matth: XI, 2—10).

Her er en egen Art Dialektik, Qvalitets-Dialektik. Man skulde nærmest tænke sig det saaledes: Forgængeren (Johannes den Døber) bekræfter Christus at være den Forventede. Men dette er, dialektisk, et respektstridigt Forhold; thi til at bekræfte maa man selv være det Høiere. Derfor er det Johannes den Døber, der sender Disciplene til Christus at spørge ham, om han er den Forventede — og saa er det Christus, der efterat have svaret Disciplene, derpaa ender med at bekræfte Johannes den Døber, at han ganske rigtigt er Forløberen; det er ikke Christus, der støtter sig

ved Forgængerens Autoritet (hvilket ogsaa er en Paralogisme) nei det er ham, der drager Forgængerens inden for sin Auctoritet og i Kraft af sin Auctoritet bekræfter ham være den rette Forgænger. Nu først staaer egentlig Forgængerens Ord til Troende, at Christus er den Forventede, nu, da Christus har bekræftet, at Forgængerens virkelig er Forgængerens.

Dette synes en Cirkel, men er saa langt derfra som muligt, det er den eneste Consequents indenfor Autoritets-Dialektik.

Ogsaa et Menneske kan opleve en Slags Analogie til Christi Situation for Pilatus. Der bydes ham maaskee en Aerkjendelse, som Folk synes allerede er noget Overordentligt; og dog maa han Sandheden tro sige: nei, den vil jeg ikke modtage, den er usand; jeg skylder Gud og Sandheden at fordre mere. Saa blive De forbittrede — og nu maa han tage det omvendte Udtryk for Aerkjendelse, at lide.

[I Marginen: Peters Yttring i Conventet.] 273
U. D.

Peters Yttring i Conventet.

Det er da forresten noget Confusionsmagerie, med at tage det Sted af Paulus og saa udvise Martensen og mig som de to Retninger. Thi skal Martensen sammenholdes med Paulus saa bliver Paulus heel og holden (ogsaa hans *σφοδρουν*) Extase. Det martensensk-peterske Begreb af Besindighed er et tildeels irreligiøst Begreb af Spidsborgerlighed og Magelighed.

Forøvrigt burde Peter da ogsaa have mindet om, at i vor Tid er det just det Vanskelige at repræsentere Extase. Thi Middel-

²⁷² Overordentligt | sml. 221. 281. ²⁷³ Peters | sml. 256. 263. 275. det Sted af Paulus | Dansk Kirketidende 1849. Nr. 219, Spalte 173. 178 ff. 183 f. — Sml. 256. Martensen | sml. 266. 275.

1849

maadighed, verdslig Prutten o: s: v: den er jo just det Domine-rende. Det burde da ogsaa være viist som det Eiendommelige ved min Extase, at den er baaret af en lige saa stor Besindighed. Alle-rede det, at jeg benytter Pseudonymer, digtede Personer (at det altsaa ikke er mig) til at repræsentere Extasen, medens jeg selv i opbyggelig Tale taler stille og mildt. Forskjellen mellem Kate-gorien: den Enkelte som den bruges af Pseudonymerne, og som den bruges af mig. o: s: v:

Dog hvad gør alt Dette Peter. Han proclamerer selvbehageligt (og naturligviis under Jubel af Landsbypræster) Middelmaadig-heden: der er to Retninger (det er de Præsterende) de ere een-sidige — men vi, vi som Ingenting præstere, vi ere af Sandheden; og vi ere jo ogsaa de Fleste. Troer kun mig, jeg veed det, skulde jeg ikke vide det, jeg er jo 8 Aar ældre end min Broder.

#

#

274
U. D.

4de Søndag i Advent.

Man har ingen Forbindelse meent at kunne finde mellem Evan-gelium og Epistel. Den er der dog, naar man tænker paa, hvad Johannes den Døber ogsaa siger om sig selv: Den, som har Bruden er Brudgommen; men Brudgommens Ven glæder sig ved at høre Brudgommens Stemme; denne min Glæde er fuldkommen. Saa-ledes blev her et Thema muligt: den fuldkomne Glæde; og dette vilde ganske svare til Epistelen.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Og til Epistelen kunde saa Themaet blive:

Den fuldkomne Glæde, Glæden i Herren.

- 1) Forsonlighedens Glæde ved Sagtmodighed (v. 5). < Den skjøn-neste Glæde.>
- 2) Sorgløshedens Glæde (v. 6.) i Bønnen (v. 6). Den saligste Glæde.

digtede] sml. 229. 310. den Enkelte] sml. 265. 328. ²⁷⁴ 4de Søndag i Advent] i Aaret 1849 d. 23. Decbr. Evangelium] Joh. 1, 19-28. Epistel] Phil. 4, 4-7. ogsaa siger] Joh. 3, 29.

- 3) Den Glæde, som er Guds Fred. Den er den fuldkomneste Glæde [*i Marginen*: den tilforladeligste Glæde.]: a) den overgaaer al Forstand, saa ubeskrivelig er den; b) den bevarer Hjerterne og Tankerne i Christo Jesu, saa forskjellig fra al anden Glæde, hvilken vi maae passe paa, at vi ikke miste, istedetfor at denne Glæde passer paa os, bevarer os; hvilken Tilforladelighed!

#

[*I Marginen*: Om Peter.] 275
U. D.

Om Peter.

I saa lang Tid existerer jeg qua Forfatter, og Peter fandt ingen Anledning til at udtale sig. Men neppe seer det ud som vilde man efter en større Maalestok pointere mig: saa faaer han travlt for at expectorere sig, formodentligt for paa Partiets Vegne da ogsaa at byde paa mig, og vel især begeistret ved den ønskelige Leilighed til at slaae sig til Ridder paa R. N. (en saa saare taknemlig Opgave i dette Øieblik) og statuere et Exempel paa det at være Tilhænger — han, der selv indtil latterlig Affectation har været en Tilhænger og Copiist af Grundtvig.

Den hele Sag har berørt mig meget smerteligt. [*I Marginen*: cfr. p. 158 i denne Journal n.:] Saa aldeles uden Deeltagelse har Peter været i al den Tid, jeg har lidt en Pøbel-Forfølgelse, der er fra ham, bogstaveligen, aldrig hverken mundtligt eller skriftligt hørt et Ord i den Retning; megen Forbindelse har vi aldrig holdt, men fra den Tid drog han sig ganske tilbage. Han veed, at jeg har Bekymring med Hensyn til mine Finantser — aldrig eet Ord derom. Han veed, at jeg lider under at være for uproportioneret i Forhold til Landet — aldrig et Ord derom.

²⁷⁵ Peter] sml. 273. 280. R. N.] 5: Rasmus Nielsen, sml. 269. 280. p. 158] 5: 280. Pøbel-Forfølgelse] sml. 272. 279. mine Finantser] sml. 157. 425.

1849

Men endelig seer han sit Snit. Han indtager et høiere Standpunkt end de tvende Retninger: Martensen — og S. K. (thi rigtig nok forsikkrer han, at han ikke medierer [*i Marginen*: Hans Ord ere høist besynderlige: han vil ikke mediere mellem to syndige Mennesker, i almindelig menneskelig Sprog vilde det hedde: jeg, et syndigt Menneske, vil ikke paatage mig at mediere mellem to Mennesker.], men faktisk ligger det dog i hans Fremstilling, han vil blot benytte disse tvende Retninger — ergo er han dog vel et Høiere), han slaar populairt ind i den hele Skjodesløsheds Jargon, der saadan i en Halvtime er istand til at bedømme 7 Aars Arbejder; hjertelig proclamerer han Landsbypræsternes Suprematie og Middelmaadighedens Herredømme; han dækker sig forsigtigt ved den Undskyldning, at det blot var et Hastværksarbeide; han profiterer det Sandsebedrag: jeg som Forfatterens ældre Broder maa sagtens vide Beskeed (hvilket er den frygteligste Usandhed, i den Grad, at han just burde have fremhævet det); han binder Hænderne paa mig, thi jeg kan ikke godt røre mig uden at Verden raaber: Scandale; og han bliver elskværdig, thi det er jo en fordelagtig Omtale om mig, hvad jeg saa igjen paa en anden Maade maa lide under, da man vil sige det er Partiskhed; han bringer mig i Vanskeligheder med R. Nielsen, der dog muligt troer, at jeg stikker bagved i Henseende til Angrebet paa ham, og naar saa R. Nielsen angriber Peter, saa troer han vel, at jeg stikker bag ved R. N. <—At Alt dette har været Peter tydeligt mener jeg ikke, men en Deel deraf burde have været ham tydeligt, vilde ogsaa have været ham tydeligt, hvis han ikke ved disse Landsbypræster og Conventer var forvænt til Selvbehagelighed og saaledes forvænt, at han maaskee endogsaa i en Slags dum Gemütlighed partielt har meent at gjøre mig en Behagelighed, uagtet han dog burde forstaae, at for at gjøre det, maa han anlægge en Maalestok og virkelig belyse min Forfatter-Virksomhed, og allermindst connivere med den numeriske Bestemmelse af Mennesker og Sandsebedragene.>

Martensen] sml. 273. 280. vil ikke mediere mellem to syndige Mennesker] Dansk Kirketidende 1849. Nr. 219, Spalte 189. -- Sml. 256.

#

Nu har man da faaet skrækkeligt travlt med, at jeg vil danne 276
 en Skole. Det skal saa være en Indvending mod mig. Men hvor- U. D.
 ledes behandlede man mig tidligere. At det var en næsten over-
 menneskelig Idealitet tog man forfængeligt, regnede paa, at faae
 mig forvexlet med Særhed, som aldeles stod udenfor, medens man
 saa profiterede ved at laane af mig.

#

Det er hvad jeg stedse har sagt: kun en død Mand kan regiere 277
 Forholdene i Danmark. Tøilesløsheden og Misundelsen og Piat og U. D.
 Middelmaadighed er aldeles det Overmægtige. Dersom jeg døde
 nu, vilde Virkningen af mit Liv blive overordentlig; Meget af Det,
 som jeg endog blot løst har henkastet i Journalerne, vilde blive af
 stor Betydning og Indflydelse; thi nu havde man forsonet sig med
 mig, og kunde indrømme mig hvad der var og er min Ret.

#

#

Dersom jeg blot nu havde legemlige Kræfter, blot en lille 278
 Smule: saa kunde der gøres Adskilligt. Det er tungt og vee- U. D.
 modigt, at Meget, som udendvidere bliver forklaret som Stolthed
 og Deslige, ganske simpelt er Mangel paa legemlige Kræfter. Jeg
 er saa svag, at jeg selv næsten i Forhold til det Ubetydeligste, maa
 bruge Aands-Kræfter.

#

[I Marginen: I Anledning af H: H:] 279
 U. D.

I Anledning af H: H:.

Hvorledes man end tænker sig Eenfold efter (paa den anden
 Side af) Reflexion: aldrig bliver det ganske som det umiddel-

²⁷⁶ Sml. 293. ²⁷⁷ døde nu] sml. 266. 515. ²⁷⁹ H: H.] sml. 269. 280.

1849

bare Eenfold, det vil just være kjendelig paa <at> en Reflexions Viden bestandigt er med, men som holdes ethisk nede.

Dette er Forskjellen mellem Umiddelbarhedens og Reflexionens Martyr; den umiddelbare Martyr kan derfor ikke faae de egentlig sympathetiske Collisioner.

Det er let nok at lade som naar man saa havde gennemtænkt Reflexionen, saa kom den eenfoldige Beslutning frem ganske som en Umiddelbars eenfoldige Beslutning, aldrig efterstræbt af nogen Reflexion. Det tager sig saa herligt ud, men det er af samme Sort Vaas som alt det Hegelske, om at tvivle og saa kommer man til Vished o: s: v: — saadan Tale føre kun De, som aldrig have forsøgt Noget, just De, som ere længst borte fra at forsøge det for Alvor.

#

280
U. D.

[I Marginen: Om Peter.]

Om Peter.

Peter kom herved i December Maaned. Han fortalte mig, at han havde holdt et Foredrag paa sidste Convent, hvor han havde talt om Martensen og mig, og forundrede sig over, at jeg ikke havde hørt det. Han fortalte saa videre, at han i samme Foredrag egentlig havde rettet sig mod R. Nielsen og en vis H: H:. Derpaa sagde jeg til ham: H: H: er mig selv. Han blev lidt slaaet derved; thi formodentlig har han vel ikke videre læst den lille Bog, fuldt og fast overbeviist om, at den ikke var af mig. Saa blev der talt lidt om den. Da sagde Peter: ja, nu er det ikke værd at vi tale mere om den; thi Foredraget skal jeg nu først skrive. Saa skrev han Foredraget. Nu har han fattet sig meget kort om H: H:., og tillige bemærket: at den rigtignok har en paafaldende Lighed med S. K. Gud veed, hvad han egentlig har sagt paa Conventet.

Det er dog en egen Ting, især naar man vil være den Samvittighedsfulde o: s: v:.

ethisk] sml. 266, S. 197. 284. Martyr] sml. 275. 285. ²⁸⁰ Peter] sml. 275. 285. Martensen] sml. 275. 286. R. Nielsen] sml. 275. 298. H: H:] sml. 279. 285. om H: H: . . . paafaldende Lighed med S. K.] Dansk Kirketidende 1849. Nr. 219, Spalte 191. — Sml. 256.

Paa en Maade, som idetmindste støder mig, har han ogsaa faaet i den senere Tid det Bibel-Ord op: Alt er Eders, det er da ogsaa benyttet i Foredraget. I en tidligere Samtale foreholdt jeg ham engang, at der dog var en vis Redelighed, som bød En, at angive, hvorfra man havde visse Tanker og Udviklinger, dertil svarede han: det behøves slet ikke, for den sande Troende gjælder: Alt er Eders.

Paa min Forfatter-Virksomhed kunde jeg anvende det Ord af ²⁸¹Johannes den Døber: jeg er en Stemme. For at forhindre Forvexlingen, at jeg selv skulde blive antaget for det Overordentlige, tager jeg bestandigt mig selv tilbage: og Stemmen o: Det jeg siger bliver tilbage. Dog tager jeg mig bestandigt blot saaledes tilbage, at jeg jo vedkjender mig at stræbe. Saaledes er jeg som en Stemme, men har bestandigt een Tilhører mere end Talere i Almindelighed have: mig selv. ²⁸¹ U. D.

Thomas a Kempis (4de Bog cap. 6) citerer Ezechiel 33,16 saaledes: ingen af hans Synder skal komme ham ihu. I Almindelighed læses der anderledes: ingen af hans Synder skal huskes ham. Det var mærkeligt, om den første Oversættelse er rigtig; thi det er jo et langt stærkere Udtryk for Syndernes Forladelse. ²⁸² U. D.

1ste Juledag.

Idag er Eder en Frelser fød — og dog var det Nat, da han blev født. ²⁸³ U. D.

Det er et evigt Billede: Nat maa det være — og Dag bliver det midt i Natten, naar Frelseren fødes.

Alt er Eders] I Kor. 3,22. ²⁸¹ Johannes den Døber: jeg er en Stemme] sml. Matth. 3,3. det Overordentlige] sml. 272. 398. ²⁸³ Thomas a Kempis...citerer] Om Christi Efterfølgelse (se til X¹ A 400), S. 193.

1849

Idag; det er en evig Tids Angivelse, ligesom naar Gud siger: idag, og ligesom de Bøger der udkomme i dette Aar. Det gjen-tages fra Slægt til Slægt, for hver Enkelt i disse Millioner — og hver Gang En i Sandhed bliver Christen hedder det: idag er Dig en Frelser fød.

284
U. D.

Et Forslag til at gjøre Ende paa alt det Vrøvl,
om hvorledes man kommer ind i Christendommen.

I Forhold til al existentiel Erkjenden gjælder det egentlig hovedsaglig om, at faae Situationen tilveiebragt. Det er det, man reent har glemt, og derfor kan man ikke faae Indtryk af Christendommen.

Altsaa jeg tænker mig et Menneske, som indtil videre ikke har noget Indtryk af Christendommen, eller er dybere grebet af Følelsen af sin Synd, men lever saadan hen i den magelige Forestilling, at han nok bliver salig.

Lad ham saa tage og læse det N: T:. Dette kan Ingen nægte, at den Dydslære, der her er fremstillet, er saaledes at den i Phantasie bevæger ethvert Menneske.

Nu vel saa lad ham begynde der. Han gjør da Alvor af at ville realisere det Christelige, indtil videre, siger han, er det ham ligegyldigt, om Christus har været til eller ikke, hvem det N. T. er skrevet af o: s: v:

Altsaa han gjør Alvor deraf. Men see idet han gjør Alvor deraf, vil han i christelig Stiil collidere med Verden, han vilde blive udskjeldt som en Egoist, just hvor han handler uegennyttigst o: s: v:

Nu kniber det, nu kan han ikke holde sig ene — nu maa han have religious Hjælp. For at holde sig mod Omverdenen maa han have religious Hjælp. Men ikke blot dette, han maa nu ogsaa have den for at holde sig mod sig selv. Thi just fordi Verden klemmer saa stærkt paa ham, maatte han, for at holde sig ved sig selv mod den, i ethvert Øieblik være ganske sikker paa, at Feilen da ikke ligger hos ham, at han da fuldkomment realiserer det Gode.

²⁸⁴ existentiel | sml. 279.290.

See nu er Sagen i fuld Gang, nu behøver han Naaden, nu behøver han Christus.

Saaledes er det Christelige. Lad En blot for Alvor begynde paa at ville realisere det, saa skal han snart lære at behøve Christus. Lad ham bogstavelig give hele sin Formue til de Fattige, bogstavelig elske Næsten o: s: v:; saa skal han snart lære at behøve Christus. Det Christelige er en Habit som ved første Øiekast og for Phantasien seer indbydende nok ud; men saasnart man virkelig tager den paa — saa maa man have Christus til Hjælp for at kunne leve i den.

Dette synes mig er yderst simpelt. Men denne Side af Christendommen har man reent afskaffet. Og dog er denne Side antydet i Christi Ord: om Nogen vil gjøre hvad jeg siger, han skal erfare o: s: v:; han skal erfare, ja det er næsten ironisk, han skal først erfare, at han behøver Christus til Hjælp.

#

#

[I Marginen: Om H: H:] 285
Om H: H: U. D.

Peter finder det inconsequent: at naar man siger „kun Den, der tier, bliver Martyr“ at man saa siger dette. Ganske rigtigt; aber, det er just skeet, fordi jeg vilde svinge af der. See min kjere Peter her er en Consequents, som Du ikke er opmærksom paa.

Imidlertid er der jo ogsaa i Bogen selv alligevel gjort et Martyrium muligt nemlig: det at blive slaæet ihjel fordi man har forsvaret den Sætning, at et Menneske ikke har Lov til at lade sig slaæe ihjel for Sandheden, da nemlig Samtiden vel vilde ansee dette for en uhyre Hovmod.

Og endeligen var og er det min Mening, at til et saadan Skridt som det at blive slaæet ihjel for Sandheden, hører dog ogsaa, at

Naaden] sml. 239. 301. Christi Ord] sml. Matth. 7, 24. Luc. 6, 47. Joh. 8, 31f. ²⁸⁵ H: H:] sml. 280. 598. Peter] sml. 280. 286. finder det inconsequent osv.] Dansk Kirketidende 1849. Nr. 219, Spalte 191. — Sml. 256. naar man siger osv.] sml. S. V. XI, S. 60f. Martyr] sml. 279. 289. i Bogen selv] se S. V. XI, S. 87.

1849

man hjælper Samtiden til at blive behørig medskyldig, at man udspiller en Invit, saa den kan komme til at tage Partes; thi ellers bliver Ansvaret for stort.

Alt Dette og meget Mere findes forresten optegnet i Journalen fra den Tid, da jeg udgav H: H:.

Men Sligt kan man jo ikke oplyse, uden at forraade det hemmelighedsfulde Maskinerie; derimod seer jeg, at Peter dog ikke er nogen synderlig opfindsom Combinateur.

#

#

286
U. D.

Peters Yttring paa Conventet.

Tidens Ulykke og Grundskade var: Forstandighed. Det der behøvedes var just det Extatiske. Men det umiddelbar Extatiske vilde umuligt kunde have trængt igjennem, det havde Tiden protesteret som det Latterlige. Da fordredes min — det tør jeg sige — eminente Besindighed og Underfundighed for at faae det Tiden paanarret. Selv gjorde jeg mig existentielt til den Kløgtige og Letsindige, og brugte saa (ogsaa af andre Grunde for min egen Skyld) Pseudonymer. Og alt Dette, Heterogeniteten aner Peter ikke, men gaaer hen og gjør mig, mig personligt, til Extasen umiddelbart og — pro dii immortales — i Modsætning til en Martensensk Besindighed! Det er en Misforstaaelse saa stor, at hvis den seirer, er jeg svækket 50 pc. — See saaledes gaaer det, naar een Broder taust, Gud lydig, arbejder i al Stilhed med alle Opoffrelser, og saa den anden Broder lapset paatager sig efter en Halvtimes Forberedelse med Overlegenhed dybsindigt at raade Tidernes Tegn.

Og saa den uheldige Parallele mellem en existentiell Forfatter af min Spændkraft og min Vingestrækning og min ethiske Hensynsløshed og det Almindelige: en Professor, der gjør en Universitets Carriere. Ja, lad Peter, der jo indbilder sig selv og Andre,

den Tid, da jeg udgav H: H:] sml. X¹ A 302 og Sammenvisninger.
²⁸⁶ Peters] sml. 285. 295. Heterogeniteten] sml. 270. 312. Martensensk] sml. 280. 290.

at han føler saa dybt for Christendommens Sag, lad ham see til, hvorledes han engang forsvarer det. Men det synes virkeligt, at Peter, forvænt til Selvbehagelighed paa Conventer o: s: v:, er blevet noget verdslig sindet, saa han kunde have Lyst til at gjøre Lykke maaskee som Sludder-Mediator en ret taknemlig Rolle. — Mærkeligt forresten: for to Dage siden talte jeg med Grundtvig, han var ordentlig haansk <i sine Udladelser om Peter> i Anledning af dette Foredrag „hans pro og contra og Medieren uden selv at præstere Noget.“ Dog deraf følger da ingenlunde at Grundtvig og jeg ere enige, maaskee vilde Grundtvig endog han skulde have angrebet mig istedetfor denne vrølede Medieren; thi Grundtvig har vel nærmest kun en Forestilling om min Charakter, min Flid og Opoffrelse.

Endeligen er det da ogsaa letsindigt af Peter, at glemme, at jeg jo er til for det hele store Publikum. Naar nu fra hans Smule Omtale (understøttet ved det Sandsebedrag, at han jo som Broder og ældre Broder maa vide udmærket Beskeed) det bliver Stik-Ordet om mig: det Extatiske, hvad saa? Saa betyder dette noget ganske Andet. I den store Verden er det Extatiske blot et andet Udtryk for det Phantastiske, og noget nær for Galskab. Og just saaledes dømmer egentlig den store Verden selv om en Apostel. See, det vidste jeg. Derfor al min List ved, at jeg den Kløgtige, den Interessante underfundigt anbragte det Extatiske. Og alt Det er tabt — hvis ikke lykkeligviis Peters hele Omtale snart er glemt, hvad forresten sagtens vilde være Tilfældet, dersom ikke det Usalige var: at det er min Broder.

‡

[I Marginen: cfr. NB¹² p. 171.] 287
U. D.

Mens Luften er endnu saa fuld

Af Vintersneens Gysekuld,

Hvi lukker Du da Vindvet op

Brorson

1849

Men det at „lukke Vinduet op“ det er et Billede paa Utaalmodighed; Den Taalmodige sidder ikke ved Vinduet, han har altid Beskæftigelse nok, eller sidder han ved Vinduet, saa passer han sit Arbeide og seer ikke ud af Vinduet; det er allerede Utaalmodighed at stjæle sig til engang imellem at skotte ud af Vinduet; og den Utaalmodige, han glemmer Arbeidet for at see ud af Vinduet, derpaa lægger han Arbeidet reent til Side for at see ud af Vinduet, endelig lukker han endog Vinduet op. Og hvad vil det sige ikke at lukke Vinduet op, hvad den Taalmodige ikke gjør, det vil sige, at være indadvendt, hvad den Taalmodige er, medens den U-Taalmodige er udadvendt. Den Taalmodige hviler stille i sig selv medens Tiden gaaer; den Utaalmodige finder ikke Hvile i Dybet derfor hænger hans Sjæl ved Øiet, der jo ogsaa er som et Vindue, gjennem hvilket han stirrer ud.

#

288 I „Kirken“, hvor Orgelet gjør Musik stundom endog med Bi-
U. D. stand af Basuner, er dog egentlig ikke Stedet til at forkynde Christendommen — nei, i Virkeligheden, naar Forhaanelsen gjør Musik da er man, christelig forstaaet, rigtigt understøttet af Accompanement — hvis man saa kan prædike.

#

#

289 I Christen-Forfølgelsens Tid øvedes jo ogsaa denne Grusom-
U. D. hed, at man smurte Martyrerne ind med Beeg og Deslige antændte dem som Fakler og lod dem saaledes lyse ved Festligheder: i Grunden er det Samme stadigt gjentaget i Christenheden, især de ublodige Martyrer de have langsomt maattet forbrænde — og denne deres Lidelse har saa dog været Lyset i Kirken.

²⁸⁸ Virkeligheden] sml. 251. ²⁸⁹ Martyrerne] sml. 285. 308.

#

[I Marginen: Mag. Stilling.] 290

I Anledning af Stilling.

U. D.

< . . . > „Saaledes gjør jeg mig en Glæde af at betragte Dem, ikke som en Tilhænger af mig men som en erklæret Tilhænger af en Forklaret, Deres Hustrue. Og saaledes forstaaet — lad mig sige Dem det — er De en Mulighed; det veed jeg at vurdere, ingen Kjender af Ædelstene har et skarpere Blik for Straalebrydningerne end jeg for den existentielle Muligheds ædle Kostbarhed. Ved i from Indvielse ganske at tilhøre en Afdød er man temmelig sikkert mod at spille sin Tid paa Ubetydeligheder eller at narre Livet hen i „alvorlig“ Forfængelighed. Ens Kraft — og man vil faae Kræfter, flere og flere Kræfter, ædlere og ædlere Kræfter — Ens Kraft vil i „Hjertets Oprigtighed“ rette sig mod Eet. Ens Liv vil blive betydningsfuldt for En selv, vil faae dybere og dybere Betydning for Andre. Og naar saa dette Liv er fuldendt, der inderligt tilfredsstillede En — thi det var jo dog et Samliv med den Afdøde — saa hedder det i Afskedens Øieblik fra dette Liv „jeg ønsker ikke at erindres; dette Livs Betydning er et Minde om den Afdøde, hvem Eftertiden taknemlig skal mindes for hvad jeg har udrettet.“ Saaledes hedder det i Afskedens Øieblik fra dette Liv; og der er neppe Tid til at faae det sagt, thi Afskedens Øieblik er jo ogsaa Mødets Øieblik med Den, fra hvem man væsentligen aldrig var skilt, eller aldrig var væsentligen skilt.“

Saaledes havde jeg et Øieblik tænkt paa at skrive ham til. ξ I Anledning af det Exemplar han har sendt mig af den lille Bog mod Martensen. \geq Hans Liv er lagt ham saaledes an, at han kan blive en religiøs Existens af ualmindeligere Art. Men Alt beroer paa, hvor dybt han er saaret ved Tabet af hans Kone, og hvor dybt han

²⁹⁰ Stilling] sml. 303. — Se til VA 70. en Forklaret, Deres Hustrue] Peter Michael Stilling (1812-69), Privatdocent ved Universitetet 1846-50, ægtede i Aaret 1846 Frederikke Marie Larsen, som døde 22. Decbr. 1847, 33 Aar gammel; 1854 ægtede han Christiane Louise Kirchhoff, der overlevede ham. — den lille Bog mod Martensen] Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden, med særligt Hensyn til Professor Martensens „Christelige Dogmatik“. Kritisk-polemisk Afhandling (Kbh. 1850, — Ktl. Nr. 802). Averteret som udkommen Berl. Tid. 1849, Nr. 303 (22. Decbr.). Martensen] sml. 286. 295.

1849

ethisk overtager Saaret. Er dette ikke i sin Orden, saa vilde en saadan Replik blot blive et Incitament, der frister Phantasien; og er Det Tilfældet, behøves intet Incitament. Men han interesserer mig, fordi jeg veed at vurdere hans Existents-Forhold.

#

291 Eller naar Hans Eminentse med en malerisk Armbevægelse lægger Haanden paa Brystet, paa det Sted, hvor Ordensstjernen funkler — dog maaskee er det just for at skjule denne sin Blussel — og rørt forsikkrer „om end Alle forlode Christum, om Christendommen forsvandt af Verden, jeg vilde dog . . .“: ja, hvad enten det nu er for at argumentere fra Ordensstjernen eller det er for at skjule den han lægger Haanden paa Brystet, mig overbeviser han ikke; thi Det, et Øieblik med Haanden at skjule Stjernen, det er dog for lidt, jeg maatte fordre at see lige den modsatte Virkelighed, Forhaanelsens Mærker, for blot nogenlunde at fidere paa en saadan Forsikkring af en Taler.

#

292 Det er ogsaa en Form under hvilken Menneskene ofte bedrage sig selv: i privat Samtale og Omgang sige de om Den og Den, det er et slet Menneske, eller hans Liv er skadeligt for det Godes, for Christendommens Sag — men offentlig yttre de Intet, og nu beregne de sig det paa en Maade som en Mildhed af dem, en Skaansomhed. Jo jeg takker; at gjøre det offentlig det vilde være besværligt, Uleilighed, maaskee Fare. Hvilken dobbelt Sviig.

Jeg har gjort mig det til Princip: ikke at spille min Tid paa privat at gaae at tale om at En er en Slyngel og Deslige. Anseer <jeg> ham derfor og Sagen at være vigtig, saa gjør jeg det offentlig. Men at gaae saadan og vrøvle privat er mig for Lidt <og er mig modbydeligt.>

ethisk] sml. 284.336. ²⁹¹ Hans Eminentse] sml. 237 (Mynster). 326. om end alle forlode Christum osv.] sml. IX A 480.

Da jeg stod ene, og anvendte mere end min halve Kraft for at staae ene, da benyttede man sig fræk deraf, og skjøndt man saa smaat dog anede at det just var Idealitet, gjorde man det til den populaire Indvending: ja det er ikke Noget, det er blot en Enkelt. Nu vender man Forholdet om, og gjør det Første gjeldende mod mig, nu hedder det, jeg skal have faaet Tilhængere og Deslige. Og dog gjør man en egen indirecte Tilstaaelse sig betræffende; thi man tilstaaer i Grunden, at nu nødsages man til at tage mig med, nu kan man ikke evitere Trykket, som den Gang man frækt forvandlede min Idealitet til Særhed, hvad man nu paastaar var det Høieste, medens man dog gjorde Alt for at ignorere mig. *Herunder overstreget Begyndelse til et Dobbeltkors* Men var det det Høieste, burde man jo have berømmet det o: s: v: istedetfor at ignorere det.

293
U. D.

Det er ganske vist, at jo mere Noget gøres kostbart, desto mere vurderes det af Menneskene; hvis det kostede Penge at gaar i Kirke, saa gik Flere i Kirke o: s: v.: Saa kunde en Forstandighed mene at tjene Christendommen ved at udføre eller indføre dette. Men her er en anden Vanskelighed: saaledes vil det Guddommelige ikke understøttes. Det er just det Guddommeliges uendelige Fornemhed, at det vil ødsles, uden at understøttes af Sandsebedrag — dog naturligviis uendeligt vidende, at det er det Guddommelige, og veemodigt vidende, hvor lidet det just derfor agtes; men aldrig var det muligt, at det Guddommelige vilde hjælpes ved et Sandsebedrag.

294
U. D.

Nu er det saa nemt at snakke med, nu er Sagen omtrent afgjort, saa kommer Peter ogsaa og siger om Martensen: det har jeg sagt fra Begyndelsen, at han ikke var Tænker — men hvorfor sagde

295
U. D.

²⁹³ Sml. 276. ²⁹⁶ Peter] sml. 286. 306. Martensen] sml. 290. 298.
at han ikke var Tænker] Dansk Kirketidende 1849. Nr. 219, Spalte 183. —
Sml. 256.

1849

han det da ikke offentlig ved Begyndelsen, men først ved Enden. Til den Replik: det har jeg sagt fra Begyndelsen kan kun svares: nei virkelig! —

296 Det er dog skjønt og det Eviges Magt i dette ene Ord af Luther
U. D. over Epistelen af Philip. 2.: Christus fornedrede sig selv — ikke: han blev fornedret. O, uendelige Ophøiethed, om hvilken det med kategorisk Nødvendighed gjælder: der var i Himlen, paa Jorden, i Afgrunde, Ingen, som kunde fornedre ham — Han fornedrede sig selv.

Deri ligger da Christi uendelig kvalitative Forskjel fra ethvert Menneske: at han ved enhver Fornedrelse, han lider, ubetinget selv maa give Samtykket, approbere, at han vil underkaste sig denne Fornedrelse. Dette er den uendelige Ophøiethed over Lidelsen, men tillige den <qualitativt uendelig> intensivere Lidelse.

297 Ogsaa saaledes vil det vise sig at man ved blot nogenlunde at
U. D. tage det Ord efter Ordet „søger først Guds Rige“ i et Øieblik er practiseret ligesom udenfor Virkeligheden. De Andre gribe til i denne uhyre Krydsen og bruge om ikke urene saa dog melerede Midler, og nu gaaer det i en Fart — imidlertid staaer et saadant stakkels Menneske og tør kun bruge det reneste, Evighedens! Hvor let kunde jeg ikke skyde en uhyre Fart blot ved nogle smaa Avis-Artikler, hvilke Ingen kan skrive som jeg; men jeg tør det ikke. Og saaledes i alle Forhold.

298 [I Marginen: R. Nielsen.]
U. D. Iforgaars spadserede jeg med Nielsen. Det var sidste Gang i dette Aar. Samtalen ledtes ogsaa saaledes, at han selv vedgik,

²⁹⁶ [Luther over Epistelen osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 195. — Sml. 263, 312. ²⁹⁷ Ordet „søger først Guds Rige“] Matth. 6, 33. ²⁹⁸ R. Nielsen] sml. 280, 303

hvorledes det dog var noget Personligt, der havde bestemt hans hele Sving idetmindste for en Deel. „Han følte sig tilsidesat ved Siden af Martensen; Martensen sad nu allerede i flere Aar paa den Plads i Videnskabernes Selskab, som tilkom ham“ og Deslige. Nu det er da godt, at han selv siger det. Mit Haab er, baade, at Virkeligheden vil behørig bearbejde ham, og at han ved Forholdet til mig vil faae et Indtryk af en ganske anden Betragtning af Livet: og saa kunde der vel komme noget Godt ud. At der allerede er foregaaet nogen Forvandling med ham, tyder jo just det paa, at han nu selv tilstaaer det.

#

[I Marginen: Joh. Climacus.] 299

U. D.

I al den almindelige Talen om at Joh. Climacus blot er Subjektiviteten o: s: v: har man da, foruden al hans øvrige Concretion, reent overseet dette, at han i et af de sidste Afsnit viser, at det Mærkelige er: at der gives et Hvorledes, der har den Egenskab, at det nøiagtigt opgivet, saa er Hvad ogsaa givet; at dette er „Troens“ Hvorledes. Her er dog vel Inderligheden just i sit Maximum viist at være igjen Objektiviteten. Og dette er da en Vending af Subjektivitets-Principet, der, saavidt mig bekjendt er, aldrig før er saaledes gennemført eller udført.

#

[I Marginen: Goldschmidt.] 300

U. D.

Det Prædikat jeg kunde have Lyst til at forvandle til fremtidigt staaende Prædikat om Goldschmidt er: den dydzirede. Det er en Hentydning til „det lykkelige Skibbrud“, hvor Skjøgen, der skal giftes, faaer et Bryllups-Vers: den med Rosen forenede Lilie,

Martensen] sml. 295.495. i Videnskabernes Selskab] I Medlemsfortegnelse i „Det kongelige danske Videnskabernes Selskabs Historie 1742-1842“ ved C. Molbech. Kbh. 1843, findes Side 532: Nr. 182. H. Martensen, Professor i Philosophien. (Prop. Mynster.) 1841. Decbr. 3. ²⁹⁹et Hvorledes osv.] se S. V. VII, S. 532. ³⁰⁰Goldschmidt] sml. 251.303. Hentydning til „det lykkelige Skibbrud“ osv.] Act. III. Scene 3.

1849

helliget den dydzirede Møe o: s: v.: Og da G. i sin Tid dannede Overgangen fra Skjøge-Livet ved Corsaren til Nord og Syds pæne Anstændighed (aldeles analogt til det at en Skjøge giftes) burde han dog have sørget for at faae et saadant Vers i Avisen.

Dialektik

301
U. D.

Fromt har man en Mistanke til Subjektiviteten, at der, saasnart den indrømmes det Mindste, strax skulde blive noget Fortjenstligt — derfor skal Objektiviteten sættes.

Godt. For at tvinge Subjektiviteten lærer man rigtigt: Ingen frelses ved Gjæringer, men ved Naaden — og dertil svarende — ved Troen. Godt.

Men kan jeg da ikke gjøre Noget selv med Hensyn til at blive Troende? Enten maa man nu her strax svare et ubetinget Nei, og saa har vi Naadevalget i fatalistisk Forstand, eller man maa gjøre en lille Indrømmelse. Sagen er, man er altid mistænkelig mod Subjektiviteten, og idet man etablerede, at man frelses ved Troen, fattede man strax Mistanke, at her dog er indrømmet for meget. Saa tilføier man: men Ingen kan give sig selv Troen, det er en Guds-Gave, jeg maa bede om.

Godt; men kan jeg da selv bede, eller skal vi gaae videre, og sige, nei det at bede (altsaa ogsaa det at bede <om> Troen) er en Guds Gave, som intet Menneske kan give sig selv, det maa gives ham? Og hvad saa? Saa maa det vel igjen gives mig det retteligen at bede om det, at jeg retteligen maatte bede om Troen o: s: v.:

Det er mange, mange Convoluter — men der maa dog paa eet eller andet Punkt standses ved Subjektiviteten. At man gjør Scaalen saa stor, saa vanskelig, kan være priselig som Majestæts-Udtryk for Guds Uendelighed; men udelukke Subjektiviteten, lader sig dog ikke gjøre, med mindre vi ville have Fatalisme.

²⁰¹ Naaden] sml. 284. 361.

Berlingske Tidende udbasuner Ørsteds Bog (Aanden i Naturen) som et Skrift, der skal opklare Forholdet mellem Tro og Videnskab, et Skrift, „der selv der, hvor det polemiserer er det altid i den meest dannede Urbanitets fineste Vendinger.“ Man kunde fristes til at svare: den hele Bog er fra først til sidst, videnskabeligt 3: philosophisk videnskabeligt, en Ubetydelighed; og selv der, hvor den vil være meest betydelig bevæger den sig altid i den største Ubetydeligheds ubetydeligste Vendinger.

302
U. D.

Epigram.

303
U. D.

„Videnskaben“ forsvares af Flyveposten og Berlingske Tidende — den angribes af Prof. Nielsen og Magister Stilling, Mænd, der aldeles ikke forstaae sig paa Videnskab. I Sandhed Barbariet staaer for Døren. Hvilket? Ja, wie es euch gefält; jeg tænker det Barbarie: at Videnskaben forsvares af Flyveposten og Berlingske Tidende. [*i Marginen*: den næringsdrivende Flyvepost, og den klat-fingrede Berlingske Tidende.] Er det ikke dette Barbarie Du frygter, saa vær rolig; der er — ja i Sandhed Barbariet staaer for Døren — der er allerede Forstærkning i Vente: „den med Rosen forenede Lilie“ 3: [*i Blyants-Parenthes*: den med] „Nord og Syds [*rettet fra*: Syd] [*i Blyants-Parenthes*: formælede] dydzirede Jomfru-Brud, Corsarens Fraskilte, Hr. \leq Meyer \geq Goldschmidt [*i Marginen*]: „den med Rosen forenede Lilie“, Corsarens Fraskilte, nu „Nord og Syds“ „dydzirede“ Hr. Goldschmidt] synes ikke utilbøilig til at tage Parties, for — saa pænt, saa anstændigt, saa dydziret som muligt — at forsvare: „den christelige Videnskab.“

³⁰² Berlingske Tidende udbasunerer osv.] Berlingske Tidende 1849, Nr. 306 (28. Decbr.). ³⁰³ „Videnskaben“ forsvares osv.] Flyveposten 1849, Nr. 303 (28. Decbr.). — Sml. 148. Berlingske Tidende 1849, Nr. 306 (28. Decbr.). Prof. Nielsen] sml. 298. 327. Stilling] sml. 290. 352. den med Rosen osv.] sml. 300. Goldschmidt] sml. 300. 492.

1849

#

304 Der er dog virkelig noget Lavt, noget Simpelt i det meeste af
U. D. Holbergs Comik, og deraf forklares det vel, at den er saa populair; thi den hænger sammen med den ganske almindelige, menneskelige, drillende og grinende Malice.

At fremstille det comisk, eller i Virkeligheden at lee af det, hvorunder et Menneske selv lider: nei, det kunde jeg ikke overtale mig til; naar saa er, lyster det mig slet ikke at lee, jeg vilde enten see at hjælpe den Mand tilrette, eller jeg vil søge at undgaae ham. En gammel Mand, der, naar han nu engang har begaaet den Uforsigtighed at gifte sig med en ung Kone, frygter for at være Hanerei, nu virkelig lider under denne Indbildning: nei, jeg opfatter det ikke comisk; enten vilde jeg, som sagt, see at gjøre ham begribeligt at det var <en> Vildfarelse eller jeg vilde lade ham gaae for hvad han nu engang var; men ikke den Art Comik, ei heller den Art Vittighed der er en Troels.

Jo mere jeg tænker over dette, desto mere seer jeg, hvor demoraliserende den Art Comik er; og desto mere kommer jeg til at tænke paa Dig, Du den Ædle, Du var dog den Eneste, der ædelt og dybt forstod, hvad Comik er, naar den skal sømme sig en høimodig Aand. Der fordres ubetinget, at den Paagjældende skal være sig selv lykkelig i sin latterlige Indbildning; saasnart han er sig selv ulykkelig i sin latterlige Indbildning, saa leer man ikke af ham. Dernæst er det ikke i Spidsen for grinende Skarer, ikke som den sandseligt Stærke, at man repræsenterer denne ædle Ironie, men som Du, ædle Eenfoldige!, langt, langt den Svageste i Øieblikket, medens Sophisterne baade have Magten og Æren og Anseelse og vare sig selv yderst lykkelige i den Indbildning, som en heel Samtid deelte med dem, saa de da vare langt fra at lide under den, den Indbildning, hvis Latterlighed kun Du saae Du ædle Vise!

⁸⁰⁴ En gammel Mand . . . frygter for at være Hanerei osv.] Barselstuen. Act. I, Scene 3 ff. Du den Ædle] 5: Socrates, sml. 248. 340.

Ogsaa af den Grund kan det være godt, at Christendommen repræsenteres af en Ugift. Tilsidst gaaer hele Christenhedens Smule Christelighed op i: Julefesten og dens Julekager. Det lille Jesus-Barn, det er den Art Christendom, der meest er fjernet fra at accentuere Begrebet: Efterfølgelse. Det er nu endda just ikke Opgaven selv at blive Barn — nei, Frelseren selv er hverken mere eller mindre end et Barn, og derved bliver det; og Fatter og Mutter anseer ogsaa deres lille Sophie for et lille Gude-Barn. Lutter Blødagtighed! Overhovedet er denne absolute og eneste Fremhæven af Julen, aldeles at vende op og ned paa Christendommen. Julen opkom da ogsaa først i det 4de Aarhundrede; men i denne Henseende er Orthodoxien ikke ivrig for at holde sig til de 3 første Aarhundreder.

305
U. D.

Det er Skade, at Dr. Kierkegaard har forqvaklet sig selv. Som Gedske i Barselstuen ikke kan sige eet Ord uden at græde; som det i Troia (cfr. Ulysses von Ithaca) var Skik, at naar en Mand vilde sige „giv <mig> mine Støvler“, at han saa afsang det med Triller og Tremulanter: saaledes kan Dr. K. ikke gjøre den ubetydeligste Bemærkning uden at det hedder „naar vi stirre paa Historien, med Syn og Hjerter for Sagen fæste Blikket paa Historien, saa klarer Synet sig, det staaer vidunderligt deiligt for En, man skimter o: s: v:“ Man bliver utaalmodig over denne Opskruethed, der lover saa meget og holder saa lidt. Og man bliver end mere utaalmodig, fordi denne Opskruethed stadig ledsages af en lige saa affecteret Beskedenhed, der taler om den egne Mangel paa Kundskaber og Døslige, hvorefter vel altsaa er Meningen: at det er en Seer, vi har for os. Og dog er Sandheden nok den: Dr. K. er en Mand med ualmindelige Kundskaber og Læsning, et godt

306
U. D.

⁸⁰⁵ Efterfølgelse] sml. 219.317. ⁸⁰⁶ Dr. Kierkegaard] sml. 295.338. Gedske i Barselstuen osv.] Act. II, Scene 12. som det i Troia... var Skik osv.] Ulysses von Ithacia. Act. II, Scene 2. naar vi stirre... man skimter o: s: v:] sml. P. Chr. Kierkegaard, Fortsættelser fra Pedersborg. Kirke- ligt Tidsskrift (Ktl. Nr. 372-75) I. Bd. (Kbh. 1849), S. 12 (særlig Slutn. af Noten).

1849

Hoved; derimod er han ikke — det seer man strax — han er ikke, hvad han ved at copiere Grundtvig, indbilder sig selv og Andre, han er ikke en Seer, der med Syn og Hjerte for Sagen, naar han stirrer paa Historien, skimter — nei, (som Joh. Climacus i en lignende Anledning har sagt) nei han skjemter saa kun.

Gid han vilde overtage sin virkelige Dygtighed, anlægge en ordentlig Maalestok for sin Arbeiden, forstaae, at i et saa lille Land som Danmark bør enhver Dygtigere først og fremmest arbejde for at opretholde Maalestokken; gid han vilde det, og forsmaae det Magelige og Affecterede, i nogle Landsbypræsters Øine, der formodentlig igjen have Syn og Hjerte for Sagen[†], at være en Seer.

[†] (thi Sligt lader sig repetere i det Uendelige, og selv den Kommens-Kringle, Niels Klim tabte i Faldet, selv den antog jo strax en Repetents Stilling i Forhold til Niels Klim)

307 Som en Bassist stundom kan tage Tonen saa dybt, at man slet
U. D. Intet faaer at høre, men kun, hvis man staaer ham meget nær, ved at bemærke nogle convulsiviske Bevægelser ved Munden og Halsen, har Sikkerhed for, at det var Noget: saaledes seer Grundtvig stundom saa dybt i Historien, at man Intet faaer at see; men dybt er det!

308 De Andre, der, saaledes som jeg, have været Gjenstand for en
U. D. Pøbel-Forfølgelse, de have dog Noget, der holder igjen: høi Embedsstilling, store Indtægter, Titler og Værdigheder — det er

Joh. Climacus osv.] se S. V. VII, S. 492. den Kommens-Kringle, Niels Klim tabte osv.] Niels Klims Underjordiske Reise. Efter Holbergs latinske Original; i: Jens Baggesens danske Værker. 12. Bd., S. 180. — Sml. IIA 777.

³⁰⁷ Grundtvig] sml. 306. 326. ³⁰⁸ Pøbel-Forfølgelse] sml. 289. 311.

Noget, som „Mængden“ alligevel respekterer, i ethvert Fald forhindrer det den i at falde paa at ansee de Vedkommende for Halvgale. Jeg har Intet, er Intet; har kun min Sags sjeldne Reenhed, min Uegennyttighed, mine Opofterelser: jo, jeg takker, alene det var nok til at blive anseet for Halvgal i denne usle Verden.

#

#

Og denne usalige Graadighed efter Tanker, dristige Udtryk og Deslige! Tale med Nogen i dybere Forstand kan jeg egentlig ikke. Thi for dog nogenledes at skulle kunne forstaae mig, maa han være adskilligt udviklet. Og naar saa er, saa kan han ikke modstaae den Fristelse, at blive productiv ved Hjælp af mine Yttringer; saa benytter En det i Skrifter, en Anden i Prædikener, en Tredie i videre Talen med Andre o: s: v:.

Min Ulykke er og bliver det dog at jeg er for uproportioneret udviklet i Forhold til vore Smaa-Forhold. Og Ingen forstaaer, hvorledes man kan lide derunder; det kan Ingen forstaae, det kan de kun misunde.

Naturligviis i Forhold til Gud kan jeg ikke Andet end takke for det ubeskrivelig Gode, han har gjort imod mig, saa langt mere end jeg havde ventet.

#

#

Christendommens Forkyndelse.

Det er den Vanskelighed jeg er stødt paa: naar Christendommen skal forkyndes i sin Sandhed som den er i det N. T., saa er den et Gude-Sprog, og der maa egentlig mere end et Menneske til at forkynde den. Den Aandens Omvendthed i Forhold til det Almene-Menneskelige (at naar Verden gaaer mig imod, saa skal jeg just glæde mig, at det er egentlig det Lykkelige o: s: v: o: s: v:)

310
U. D.

1849

— ja selv om det var saa, at jeg ved den yderste Anstrengelse kunde nogenlunde holde mig selv paa den Spidse: det er dog en Grusomhed at tale saaledes til andre Mennesker.

Dette forstaaer jeg. Men hvad er skeet? Ja den egentlige Forkyndelse af Christendommen er forsvundet af Verden. Det Christendom der forkyndes er Intet mindre end Christendom.

Saa er det jeg har tænkt, at der maa et Digterisk til. I et Digterisk fremstilles Christendommen i sin sande overmenneskelige Høide — og det maa nu overlades til Enhver, hvor langt han kan komme ud.

Men vanskeligere bliver dog Sagen derved; thi naar Den, der har guddommelig Myndighed, naar han er commanderende med, saa hjælper just hans resolverede Comando til at vove.

311 U. D. Hvilken Smertens Selvmodsigelse i Christi Forhold til Disciple. Han, Mesteren, Han, der fordrede Tilbedelse — Han seer jo dog, at Disciplene, menneskelig talt, lide ved at være Hans Disciple, saa det jo, menneskelig talt, næsten var som var det Ham, der skulde takke dem, at de bleve ham troe.

Og hvilken egen Art Værdigheds Dialektik, at vide sig at være Gud, og saa at være saa langt fra at kunne sikkre sine troe Disciple en Smule Anseelse, at tvertimod de maa lide Fornedrelse just for Forholdet til ham — og saa dog at opretholde den uendelige Værdigheds Forestilling.

Er det dog ikke som allevegne, det Christelige lader sig kun analogt belyse ved Afsindighed. En Afsindig han kan blive ved at fastholde den Indbildning, at han er Konge, tiltrods for hele Verdens Protest: o, men naar man ikke er afsindig, saa at fastholde den Tanke, at man dog er den uendelig Ophøiede naar Alt udtrykker Foragt, Forhaanelse, at opretholde den lige over for Disciplene, der jo, menneskelig talt, istedetfor tilbedende at takke for at turde være Disciple, snarere dog vel, menneskelig talt, havde

Ret til at lade ham føle at det var ham, der skulde takke dem, han som jo dog i en vis Forstand ikke engang kan undvære dem, thi <et Par> Mennesker skal han have og bruge: see, det er overmenneskeligt!

Luther.

312
U. D.

Der seer man Følgen af ikke at være dialektisk. I en Prædiken ivrer Luther paa det Heftigste mod den Tro, der holder sig til Personen istedetfor at holde sig til Ordet; den sande Tro holder sig til Ordet, ligegyldig hvo Personen er.

Ja, godt nok, i Forholdet mellem Menneske og Menneske. Men ellers er da Christendommen afskaffet ved denne Theorie. Vi faaer saa i almindelig Forstand en Lære, hvor Læren er mere end Læreren, istedetfor at det Christelige er det Paradoxe, at det vigtige er: Personen. Hvorfor mon Paulus saa ivrig indskærper, at han er Apostel *οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου* uden for at vise Ueensartetheden, hvilken igjen er Myndigheden. Paulus kan i en anden Forbindelse ganske consequent skaffe denne sin Forskjel bort, naar det gjælder om at sætte Christi Person, som naar han ivrer mod at Nogle kalde sig Petri, Andre Apollos, Andre Pauli o: s: v: istedetfor at Alle ere Christi.

Overhovedet er dette atter Christendommens paradoxe Heterogenitet fra al Lære i videnskabelig Forstand, at den sætter: Myndighed. En Philosoph med Myndighed er Nonsens. Thi en Philosoph strækker ikke videre end hans Lære strækker, kan jeg bevise, at hans Lære er selvmodsigende, urigtig o: s: v: saa har han Intet at sige. Det Paradoxe er at Personligheden er Høiere end Læren. Det er derfor ogsaa Nonsens af en Philosoph at fordre Tro.

⁸¹²Sml. 448. I en Prædiken ivrer Luther osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 290. — Sml. 296. 334. Paulus... indskærper osv.] Gal. 1, 1. Myndigheden] sml. 310. 375. Paulus... ivrer mod osv.] I Kor. 1, 12. Heterogenitet] sml. 286. 375.

1849

313 U. D. Det er dog Charakteristisk: Religieusiteten (saaledes finder man det altid fremstillet i de strengere Opbyggelsesskrifter) anseer det for Fromhed: at længes efter Døden. Og i vore Tider der dadler man det, vil næsten gjøre det latterligt, bryster sig af at hænge fast ved dette Liv.

Atter her er som overalt næsten den absolute Omvendthed naaet af Religieusitet medens man dog vedbliver at lege Religieusitet. Sagen er ganske simpel: i Grunden troer man ikke paa noget evigt Liv, og man frygter Døden, derfor gaar Alt ud <paa> at holde Livslysten oppe og gjensidigen at bestyrke hinanden deri.

314 U. D. Som man nu med Afsky og Gysen tænker paa det at være Jesuit og Deslige (fordi man ved det Navn Jesuit strax tænker paa den afskyelige Udartning) saaledes vil man engang tænke paa det at være Journalist.

Der kan blandt Slagtere findes brave Mænd men en vis Raahed er uadskillelig fra det at være Slagter, det hører med til Professionen. Værre med det at være Journalist: en vis Grad af Uredelighed er uadskillelig fra selv den redeligste Journalist.

Slægtens dybeste Affald fra Gud er betegnet ved „Journalisten“. Det er det ugudelige Forsøg paa at gjøre et Abstractum til den absolute Magt; og Anonymiteten det var Fuldendelsen i Løgnens Triumph.

Dersom jeg var Fader, og jeg havde en Datter, der blev forført: hende vilde jeg ikke fortvivle over; jeg vilde haabe paa Frelse. Men dersom jeg havde en Søn, der blev Journalist og vedblev at være det i 5 Aar, ham vilde jeg opgive. Muligt at jeg i det givne Tilfælde feilede, at just Datteren blev den Fortabte, og Sønnen den Gjenvundne; men i Ideen seet er min Bemærkning rigtig: *herunder et overkradset Dobbeltkors* at tjene Politik ved Hjælp af Dagpresse: det er for meget for et Menneske. Hvo turde vel sige

³¹⁴ [Journalist] sml. 145. 369.

sig fri for, at han ikke engang maaskee mange Gange har brugt en lille Løgn: men at bruge den lille Løgn daglig — og paa Tryk, saa man altsaa henvender sig til Tusinder og Tusinder — det er frygteligt. Man gyser for den Raahed, med hvilken en Slagter bruger Kniven: o, men hvad er dette dog et uendeligt Intet mod den rædsomme Letsindighed og Forhærdelse med hvilken en Journalist \leq henvendende sig, om muligt, til det hele Land, \geq bruger Usandheden.

#

#

For at holde en saadan Aands-Anstrengelse ud som min, be- 315
høvede jeg Adspredelse, Adspredelse ved tilfældige Berøringer U. D.
paa Gader og Streder — thi at omgaaes nogle enkelte Fornemme er ingen egentlig Adspredelse: dette er nu gjort mig umuligt; thi kjendt af Alle, der bestandigt næsten vanvittigt kun minde mig om Eet, er Adspredelsen umulig.

Saa var det min Trøst tidligere, at jeg, hvilket Øieblik jeg vilde, kunde trække mig ud paa Landet, leve i idyllisk Stilhed, fjernende Folk lidt ved den Anseelse, jeg havde fra Hovedstaden, og saa glædende mig ved den mig forundte Lethed til at samtale med ethvert Menneske. Ogsaa dette er mig negtet. Saaledes marqueret som jeg er det, kan man kun leve i en større Stad, hvor der dog ere Andre, der have Begreb om, hvad Sligt betyder; allerede Borgerclassen i Byen kan man egentlig ikke omgaaes, da Sligt for dem betyder noget ganske Andet, men Folk paa Landet veed da hverken ud eller ind.

Og alt Det er Følgen af at leve i et Land, som intet Land er, men en Kjøbstad.

#

#

Det forfængelige lille danske Folk, der er saa indbildsk af sin 316
Navnkundighed, skulde dog have saa megen Forstand at indsee, U. D.

³¹⁵ud paa Landet] sml. 177. 425.

1849

at naar Enhver i Generationen vil stræbe at blive elsket og agtet og lønnet ved strax at anbringe sin Smule Evne i Øieblikkets øieblikkelige Tjeneste: saa bliver der et Deficit for den Generation i Historien: Bladskrivere, Pralere paa Conventer og Rigsdage o: s: v: deres Navne ville sandeligen ikke bidrage til at forherlige Nationen. — Og dog er det dette der tenderes til. I den yngre Slægt høiner Intet sig.

317 Christus som Forbilledet udtrykker absolut det, som naturlig-
U. D. viis intet Menneske formaaer: absolut at holde sig til Gud i Alt. Som Følge deraf maatte med ubetinget Nødvendighed hans Liv absolut collidere med Verden, med Menneskene, og han blev den meest Forladte og Forhadte og Elendigste. Da lyder saa Spottens Ord: „Han holdt sig til Gud — lad os nu see om Gud har Lyst til ham.“ Og Skadefryden i denne Spot er ikke noget særligt for hine Jøder, den er i ethvert Menneske. Thi der er en Strid mellem Gud og Menneske, og der maa vælges mellem hvem man vil holde med.

I en mindre Grad kan et Menneske opleve det Lignende. Blot nogenlunde at gjøre Alvor af at holde sig til Gud er den visse Vei til at gaae glip af alt det Timelige og Jordiske; thi jo mere man holder sig til Gud, desto mere bestræber man sig blot for at Ens Sag er reen og uegennyttig og Ens Stræben opoffrende — alt Noget, som bliver Ens Ulykke; da Den, der holder sig til Menneskene, veed, at Kunsten bestaaer i at sikkre sig jordiske Fordele som man kan dele med Andre.

Saa mærke Menneskene nok, at et saadant Menneskes Liv dog alligevel er en Magt, og de ynde ham ikke, de hade ham næsten. Og naar saa endeligen en Slags Analogie til Christi Lidelse kommer: at forlades af Gud, saa jubler Spotten; den tilbeder Nemesis i hvad ham hænder. Da hedder det: han skulde have holdt sig til os; og tidligere heed det: slut Dig til os, det er just Kjerlighed

³¹⁷ Forbilledet] sml. 305. 347. Spottens Ord: „Han holdt sig til Gud osv.] Matth. 27,43.

til Gud at elske os, at holde sammen med os i at profitere af Livet.

Enhver, der blot nogenlunde gør Alvor af at holde sig til Gud, er i een Forstand eo ipso ødslet, om dette end for Troen er det Saligste af Alt; han gaaer Glip af Alt i dette Liv, og bliver saa hadet derfor; skeer dette Sidste er han foruden at være ødslet tillige offret.

Saaledes er det; dog dette maa ikke engang høres; blot En siger dette, vil hans Skjebne blive conform med en saadan Ødslet og Offrets. Det maa ikke høres; thi det forstyrrer Menneskenes selvkjerlige Lære om, at holde sammen, at det er at elske Gud.

‡

‡

Stigende Former af Religieusitet.

318
U. D.

A.) Individet forholder sig til Gud, at det maa gaae ham vel her paa Jorden — altsaa ligefrem for i jordisk Forstand at have Fordeel af Guds-Forholdet.

B). Individet forholder sig til Gud for at frelses fra Synd, for at seire over sine Tilbøieligheder, for i ham at finde en naadig Dommer — altsaa dog saaledes, at det bliver aldeles udialektisk, at Individet ene og alene har Gavn af dette Forhold.

C). Der fordres, at Individet skal bekjende, i Ord og i Handling (Selvfornegtelse, Forsagen af endelige Formaal) sin Tro, i hvilken for ham Frelsen er; men Bekjendelsen vil have til Følge, at Individet kommer til at lide, menneskelig talt, gjør sig selv ulykkelig. Her bliver det Dialektisk med det at have Gavn af Guds Forholdet; i ethvert svagt Øieblik maa det forekomme ham som var det Ulykke og Skade, han havde af Guds-Forholdet, da han jo menneskelig talt, vilde være megen Lidelse qvit ved at lade Bekjendelsen fare, saa vel Bekjendelsens Ord som Bekjendelsens Handling. Men dersom det i noget Øieblik stiller sig saa forkeert

offret] sml. 311. 318.
lide] sml. 317. 322.

⁸¹⁸ Former af Religieusitet] sml. 232. 454.

1849

for Individet, at det overveiende Indtryk bliver næsten som var det ham, der gjorde Gud en Tjeneste (som havde Gud ikke baade Uendeligt at fordre og som gjorde han ikke uendeligt uden al Sammenligning for Individet, hvad der Intet er mod denne Lidelser) saa er Individet i ethvert saadant Øieblik utaknemlig og staaer Fare for at blive formastelig. Jeg vilde under en saadan Forvirring tilraade, hellere at unddrage sig et Øieblik for Faren og tilstaae sin Utaknemlighed, end at det Frygtelige skulde skee, at blive formastelig ved at vove, at vove i den Indbildning at kunne gjøre Gud en Tjeneste.

Anm. Man sige ikke, at Bekjendelsens Fare kun fandt Sted i Christendommens første Tider; ak, det Samme vil endnu vederfares enhver redelig Bekjendelse; men Sagen er, vi ere listige og unddrage os ved allehaande Sandsebedrag den afgjørende Bekjendelse i Ord og Handling.

319 U. D. Naar Christus sammenlignes med Brudgommen, den Troende med Bruden, saa maa erindres, at dette Billedes Første da ikke passer; thi vistnok er det ikke Bruden der vælger Brudgommen, men Brudgommen, der vælger Bruden ved at frie; men han beiler, han er just i det Øieblik inferior: saaledes er det ikke med Christus. Imidlertid kan dog ogsaa her blive en svag Analogie; thi ligesom det just er Mandens bevidste Overlegenhed, der gjør, at han udtrykker det høfligt mod det svagere Kjønn ved at bøie sig (og derfor er det just, at det vilde være uskjønt, at Pigen, som i Sandhed er den Svagere, beilede, da det vilde blive en reen Tiggen, just fordi hun ikke er styrket ved Sandheden bag ved, at hun er i Sandhed den Stærkere) saaledes er det just ogsaa den uendelige Overlegenheds Kjende i et Første næsten at stille sig selv som Den, der anholder om den Andens Hengivelse; dette er Overlegenhedens Skaansomhed; og Grunden, hvorfor den uendelige Overlegenhed kan gjøre det, er just, fordi den er den uendelige Overlegenhed.

Søndagen mellem Juul og Nytaar, Epistel: Gal: 4,1—7.

320
U. D.

Thema:

Guds Opdragelse eller vor Opdragelse af Gud.

1) først ere vi Trælle under Loven 2) saa blive vi Børn 3) saa Børn der raabe Abba Fader, og Christi Medarvinger.

Det er altsaa stigende Frimodighed i Forhold til Gud. Men det er ikke som i Forholdet mellem Forældre og Børn, hvor Frimodigheden kommer eftersom Barnet bliver voxen, her omvendt, man begynder ikke med at være Barn, men som Træl, og Frimodigheden tiltager i Forhold til som man mere og mere bliver Barn
Herunder et overstreget Dobbeltkors

Det er som jeg i en anden Journal har bemærket: Guds-Forholdets Stigen i Inderlighed betegnes ved, at det gaaer tilbage for En, man kommer ikke Gud ligefrem nærmere, tvertimod man opdager dybere og dybere den uendelige Afstand. Derfor begynder man ikke med at være Barn, og bliver saa ligefrem fortroligere alt som man bliver ældre; nei, man bliver mere og mere Barn.

Det er en skøn Paralel af Lavater: at som Paulus maatte have en Pæl i Kjødet, saa Maria et Sværd gennem Hjertet; Forskjellen mellem det Mandlige og det Qvindelige er saa betegnende.

321
U. D.

Det er da en af disse taabelige Bemærkninger, paa hvilke man ogsaa strax kjender en Ikke-Psycholog: „at der gives visse Ting, som man nok kan begribe, at en Mand kan blive gal over — men andre ikke“; det er et taabeligt Forsøg paa at forklare in casu

322
U. D.

³²⁰Søndagen mellem Juul og Nytaar] i Aaret 1849 d. 30. Decbr. Guds Opdragelse] sml. 241. 396. i en anden Journal] s: 72, sml. 134. ³²¹Pæl i Kjødet] sml. 246. 322. det Qvindelige] sml. 193. 465.

1849

Galskab som var det saa ikke Galskab, siden man saa godt kan „begribe“, at han blev gal.

Nei, Sagen er: i Forhold til det Vigtigere, det Ualmindeligere, det Interessantere o: s: v: beskæftiger og interesserer det at dvæle ved at Manden blev gal, det har en Slags novellistisk Interesse, og Ens Deeltagelse er ganske rigtigt Egoisme. I Forhold til det at blive gal over en Ubetydelighed, som det hedder, anderledes; og dog glemmer man her, hvad en Psycholog da strax vilde betænke, at just det har vel som en Reflexion hørt med til at constituere Galskaben, saa Manden gik fra Forstanden, blev rasende over „at en saadan Ubetydelighed skulde have den Magt over ham, at andre skulde troe, at en saadan Ubetydelighed havde den Magt over ham“ og Deslige.

Men i Forhold til hele denne Side af Psychiatrien gjælder det saa dybt: det at være Lægen er selv at ville lide; Den, som ikke har denne ydmyge Hengivelse, Taalmod, Kjerlighed til at ville udholde den Lidelse, tjenende (som Tjener, som den Ringere, i Tjeners Skikkelse) at sætte sig ind i den Anden: han helbreder <Ingen>; og er Lægen villig til paa den Maade at ville lide mere end den Syge, saa helbreder han Mange.

#

323

Stemning. <(Digterisk).>

U. D.

O, een Gang lykkeligere Tid, da „Jesu Navn“ havde heel Pathos, da det endnu ikke var misbrugt af Skinhellighed og Tankeløshed, end mindre ved den idelige Misbrug forjadtet til at være slet Ingenting; da var det saligt at bekjende, at man ganske tilhørte dette Navn. Men nu, nu da i Sandhed Inderlighedens Pathos <næsten> vilde være at fortie det, at indrette sit Liv saa nøiagtigt som muligt efter Christendommens Forskrift, lide om muligt, hvad en Christen leed, og dog aldrig nævne Christi Navn, bevarende det som sit Hjertes Hemmelighed. Saaledes er det næsten som

Galskab] sml. 321.355. Lidelse] sml. 318.323. ³²³ Digterisk] sml. 310.346. lide] sml. 322.326.

havde ogsaa her Alt vendt sig om, saa den sande Christen maatte føle sig forpligtet til at fortie dette væmmeligt misbrugte Navn, dette ham dyrebareste Navn, for da at leve i Inderlighedens Samfund med Ham.

O een Gang lykkeligere Tid, da Fjenderne dog ikke forlangte at være Christne, medens nu den sande Christen afsindigt vilde blive ihjelslagen — af Christne, og fordi — han ikke er Christen. O, trøsteligt for hine Martyrer at endnu i Dødens Øieblik, dem til salig Trøst og Beroligelse, forkyndtes dem deres Skyld: at de \leq bleve ihjelslagne, fordi de \geq vare Christne — hvad Saligere kunde de ønske at høre; men Afsindighed og afsindig Frygt og Bæven, at Dommen over den christelige Martyr skal lyde som den eneste ham ængstende Anklage: Du ihjelslaaes, fordi Du ikke er Christen!

Man misforstaaer Differentsten i den nyeste Philosophie (naar 324
Trendlenburg rigtigt gjør opmærksom paa at man bør begynde U. D.
med $\kappa\iota\nu\eta\sigma\iota\varsigma$) som var Spørgsmaalet blot om man skulde begynde med Væren eller med Vorden. Nei, Spørgsmaalet om Vorden, om Bevægelsen, kommer igjen paa ethvert Punkt; saasnart man ikke begynder med at forudsætte $\kappa\iota\nu\eta\sigma\iota\varsigma$, kommer man ikke af Stedet med Seyn; og tillyver man sig saa alligevel Bevægelsen, saa kan man igjen paa ethvert Punkt standse den, <fordi der allerede til at komme bort fra det første Sted hørte $\kappa\iota\nu\eta\sigma\iota\varsigma$.>

„Den forlorne Søn“ — „Faderen“ — „Broderen“.
3 Taler.

325
U. D.

Eller maaskee kunde der vælges en ganske ny Form: gudelig <Underholdning> [*i Blyants-Parenthes*: Morskabslæsning] til Opbyggelse.

³²⁴Trendlenburg rigtigt gjør opmærksom paa osv.] sml. IV C 97. VI B 38. S. V. VII, S. 89. ³²⁵Den forlorne Søn] Luk. 15, 11-32.

(1849-50)

[*I Marginen*: Det er ingen Roman; Fortællingen er meget kort, og der er ikke et Ord om Elskov, ingen qvindelig Person er der, nei slige Forhold kunde da aldrig en Romanforfatter falde paa at bruge: en Fader og to Sønner, hverken mere eller mindre; det er en ganske simpel Fortælling.]

1.

Den forlorne Søn

<Lad os begynde med Begyndelsen; Begyndelsen er:> han vil ud i Verden <han er kjed af at gaae derhjemme, og see det Samme og høre det Samme>. — <Det er en gammel Historie.> Saaledes viser det sig for Ungdommen <der kommer et Øieblik da> „Faderens Huus bliver ham for trangt“. Saaledes er det selv for Pigebarnet; naar hun titter ud af Vinduet paa Faderens Huus [*med Sammenvisning, paa Foden af Siden*: (thi Pigebarnet maa jo nøies med engang imellem at faae Lov til at see ud af Vinduet, hun faaer ikke Lov til at komme saaledes ud som Drengen)], saa synes hun at opdage, at Det, hun søger, er i det Fjerne <og derfra jo, hvad der væsentligen tilhører den unge Pige „Sukket“, midt i al hendes Lykke: Sukket>; men derved bliver det da gjerne, hun bliver dog stille i Faderens Huus, og Længselen <kun> en stille Inderlighed, en Rigdom for hele hendes Liv.

Men Sønnen maa ud, afsted.

Dobbeltkors nu gjennemgaaes Fortællingen.

[*I Marginen*: *Dobbeltkors* Efter at have modtaget — ja, det var vel muligt at gjøre ham hans Ret stridende, men derom kunde vi tale et andet Sted, og da Faderen, som dog var den Nærmeste dertil, ingen Indsigelse gjør, saa ville vi heller ikke — altsaa efterat have modtaget „sin“ Andeel af <—> Faderens Gods reiser han udenlands. Hvis han forulykkes i Verden, han skal i ethvert Fald ikke kunne sige, at det var fordi Faderen karrigt og strengt stod hans Udvikling i Veien, og negtede ham Penge til en Udenlandsreise.

Altsaa han reiser. Det er ingen Roman, det mærker man strax,

Fortællingen haster altfor stærkt til Katastrophen. Jeg bruger dette fremmede Ord her vistnok paa rette Sted; thi Omvæltelse er her virkelig i den Fortælling. Han reiser — og i samme Øieblik ankommer ikke blot han og Fortællingen til hiint fremmede Land, nei i samme Øieblik er vi ved Enden af Historien, idetnindste sammes første Deel. Man kunde let vise, at denne næsten paa-faldende Korthed, kan have en dybere Betydning; thi i jo kortere Tid en Ødeland bliver færdig med Alt, hvad han eier, desto større Ødeland er han jo, og forsaavidt er det en Selvmodsigelse at udstrække Fortællingen om den største Ødelands Ødselheder gennem flere Bind. Dog vi ville i Forhold til saadanne Bemærkninger ogsaa beflitte os paa Korthed.]

Var han blevet i Faderens Nærhed, havde han vel ikke sat saa meget overstyr. Saaledes var det hans Ulykke, at han reiste saa langt bort — men dog maaskee igjen hans Frelse, thi Faderen var ham ikke saa nær, at det ikke ret kunde blive Alvor med Skolen, han havde at gennemgaae.

I Almindelighed forstaae Fædre ikke det, og havde ikke Høimod nok til at sende Sønnen afsted, eller til at forstaae, han skal afsted: og saa bliver det hverken til det Ene eller det Andet.

Den forlorne Søns Selskab var fra Først til Sidst slet — han satte sine Penge til paa Skjøger — og han endte med at vogte Sviin: Selskabet er saa omtrent eens.

Det er en Misforstaaelse først at ansee ham for den forlorne Søn, da han havde sat Pengene overstyr, han var det nok saa meget, da han ødslede paa Skjøger.

< „Han gik i sig selv“ see nu er Udenlandsreisen forbi, den ender egentlig ikke dermed, at han kommer hjem, men dermed, at han gaaer i sig selv. Og fra nu af ville vi begynde at tale i en anden Tone om den forlorne Søn.>

2

Faderen

I Almindelighed pleier man ganske at fæste Opmærksomheden paa den forlorne Søn, og næsten at glemme Faderen.

(1849-50)

Men det er ubilligt; thi denne Fader det var sandelig en meget mærkelig Mand.

Vil Du nøiagtigt vide, hvori det mærkelige er, saa skal jeg sige Dig det, og læg saa vel Mærke dertil. Det Mærkelige er: at just da han fik en forlorn Søn — da blev han ret for Alvor Fader. De andre Fædre de ville nok være Fader, naar det er et velartet Barn — men naar det er den forlorne Søn, saa siger Faderen: jeg vil ikke være hans Fader længere, lad ham seile i sin Søe. Til den forlorne Søn vil man ikke være Fader — men denne Fader, denne mærkelige Mand, han vilde just være Fader til den forlorne Søn, det er næsten som brød han sig ikke saa meget om at være Fader til den forlorne Søns Broder, det velartede Barn. Var det ikke mærkeligt? O, dersom nogensinde en Fortæller af Eventyr, har haft Lov til at ende sin Fortælling saaledes: var det ikke mærkeligt, saa har jeg Ret i at ende denne Udgang saaledes. Den forlorne Søn forekommer ofte i Virkeligheden; men Gud veed, hvor mange Gange der i Virkeligheden forekommer en saadan Fader, om han ikke egentlig hører hjemme i Eventyret og i — Evangeliet? Og hvorfor i Evangeliet? Fordi den Fader, der tales om, egentlig er Gud i Himlene.

Dog lad os begynde forfra, for at agte paa denne kjerlige Fader og lære ham at kjende.

Sønner vil ud i Verden, finder Faderens Huus for trangt. I en vis Forstand var det dog maaskee utaknemligt mod Faderen; men der høres ikke eet Ord. Tværtimod Faderen har vel kjerligt saa ganske sat sig ind i Sønner, at han har aldeles ikke tænkt paa sig selv.

Saa fordrer Sønner at Faderen skal dele Godset med ham. Hvor uretfærdigt, Sønner har jo ikke det Mindste at fordre! Hvor utaknemligt, det er jo næsten at sige til Faderen: i Grunden vilde jeg ønske at Du var død. Og dersom det kunde glæde Sønner og i Sandhed være til Gavn for ham, saa vilde den kjerlige Fader gerne ogsaa have ønsket sig død.

Saa deler han Godset med ham. Sjeldent vel allerede, om en Fader var saaledes villig; men hvis saa, saa var vel Afskeden

blevet derefter. Men denne Fader han kan finde sig i Alt og dog vedblive at være Fader; Faderligheden hænger ikke løst om ham som en Titel: Sønnen vil bort — han er Faderen; Sønnen vil, at han skal dele Godset med ham: han er Faderen; Sønnen reiser — han er Faderen; Alt er tabt, Sønnen forloret — han er Faderen. Ja dersom Du for at Noget skal fængsle Dig fordrer Afvexling — saa lad os lige saa godt strax bryde af; thi saa er denne Fader det kjedsommeligste Menneske paa Jorden, og kan jeg blot sige til Din Trøst, en saadan Fader forekommer yderst sjeldent i Virkeligheden.

Nu gennemgaaes Alt Stykke for Stykke.

3

„Broderen.“

Man pleier udenvidere at fremstille denne som den Haardhertede, at gyse tilbage for hans Haardhertethed, føle sig selv bedre. See det skal man dog være forsigtig med, hvis man ellers vil selv have Gavn af Evangeliet; og man skal især være forsigtig med at gjøre det udenvidere.

Han har, menneskelig talt, Ret, derom er ikke eet Ord at sige; der er ingen Overdrivelse i hans Misfornøielse, den holder sig inden sømmelige Grændser; og Ret har han, menneskelig talt. Lad os derfor blot ikke om Søndagen benytte Evangeliet til at bilde os ind, at vi ere ganske anderledes Folk end denne Broder. Ja, der er jo een Grund til hans Misfornøielse, som man ikke strax seer; thi han var jo dog en god Søn, har vel ogsaa elsket sin Fader og har meent at fortjene at elskes mere af sin Fader; saa det endda ikke er fordi han er vred paa Broderen, men fordi Broderen, og en saadan Broder, paa hans Bekostning skal foretrækkes, da jo Faderens Glæde næsten naaer en saadan Hoide, som havde han kun een Søn, den forlorne, som var den Anden den Forskudte, som sagde Faderen, (omvendt af andre Fædre, der ikke ville være den forlorne Søns Fader) jeg vil ikke være den retfærdige Søns Fader. Og Eet vil jeg her erindre, at man ofte seer baade i det mindre og i det Større Exempler paa: at det uartige Barn bliver

(1849-50)

begunstiget, at man strax takker til, naar det uartige Barn engang er en lille Smule artig, saa det Fordeelagtigste baade i Familie-livet og i det større Liv i Staten næsten er at være det uartige Barn. ≍Det man maa see paa hos den forlorne Søn er at det er en virkelig Omvendelse.≍

Min Indvending mod denne Broder er egentlig denne: da han nu seer, at det glæder Faderen saa ubeskriveligt, saa skulde han af Kjerlighed til Faderen gaaet ind i hans Idee.

Forøvrigt seer man nu her et Exempel paa Forskjel mellem: Fader-Kjerlighed og Broderkjerlighed. Udføres.

Derpaa gennemgaaes Alt, hvad der er opbevaret om denne Broder.

Saa benyttes maaskee den Parabel om de to Brødre, af hvilke den ene sagde: ja, og gjorde det ikke, den anden sagde: nei, og gjorde Faderens Villie.

#

#

326
U. D.

[I Marginen: Christendommens Askese.]

Christendommens Askese.

Saa mener man da lykkelig og vel at have bortforklaret al Askese af Christendommen, og viist hvor fjern Christendommen er fra Sligt, naar man har viist det Daarlige i Kloster-Hudflettelserne o: s: v:.

Men bie dog lidt! Det bliver dog nok altid tilbage, det der er Paradigmet: naar man er Kongers Herre, saa at iføre sig en ringe Tjeners Skikkelse, ikke at have Det, hvortil man kan hælde sit Hoved, den Selvfornegtelse som Christendommen fordrer illustreret ved dette Forbillede: men det er dog vel Askese, og noget Andet end det at blive i Verden (i Modsætning til Klosters Udflugt af Verden) for at æres og ansees og nyde Livet. Kort hvor har man dog fundet den Sætning, som nu er orthodox Christen-

Parabel om de to Brødre osv.] Matth. 21,28-30.
264.544.

²³⁰ Askese] sml.

dom (thi den har paa sin Viis baade Mynster og Grundtvig) at Christendommen er Livsnydelse. Thi som jeg i en anden Journal har viist: vistnok har Den Ret mod Eremitens Flygten af Verden, Den, der bliver i Verden for at lide for Sandhed, men dog nok neppe har Den Ret mod ham, Den, der klinkende og decoreret bliver i Verden for efter ganske almindelig menneskelig Talebrug at fryde sig ved Livet. Og lad os ikke bedrage hinanden; Enhver veed godt hvad der forstaaes ved at ville nyde Livet; at en Saadan alligevel kan være udsat for almindelige menneskelige Lidelser, Sygdom o: s: v: (aldeles som enhver Hedning var det) er jo givet ved det at være Menneske, og det dog vel igjen en ny Løgn, den Frækhed, med hvilken man rubricerer saadanne Lidelser under Kategorien: christelig Lidelse.

‡

‡

Det er dog et sandt og et betegnende Ord, hvad jeg oftere har 327
sagt R. Nielsen: „det er en uendelig Forskjel, om En gaaer hen *U. D.*
paa en Auction med den Hensigt at ville byde 100rd, og begynder
med at byde 5rd, og ender med virkelig at give 100rd — eller om
En, idet han træder ind i Auctions-Salen øieblikkeligt byder: 100rd
— især er det en uendelig Forskjel i Aandens Forhold, hvor Prisen
altid er Kjøbmandskabet, eller Prisen er Varen, er det Kjøbte.“

‡

Det, der forvirrer hele Læren om „Væsenet“ i Logiken er at 328
man ikke paaagter, at man bestandig opererer med „Begrebet“ *U. D.*
Existents. Men Begrebet Existents er en Idealitet, og Vanskelig-
heden er just om Existents gaaer op i Begreb. Saa kan Spinoza
have Ret: *essentia involvit existentiam* nemlig Begrebs-Existents

Mynster] sml. 291. 423. Grundtvig] sml. 307. 337. lide] sml. 323. 333.
*27 R. Nielsen] sml. 303. 352. *28 Spinoza... *existentiam*] sml. S. V. IV,
S. 208 f. *)

(1849-50)

o: Idealitets Existents. Men Kant har fra en anden Side Ret i, at ved „Existents kommer der ingen ny Indholdsbestemmelse til et Begreb.“ K. tænker aabenbart redelig paa Existents som ikke gaaende op i Begrebet, empirisk Existents. Overalt i Idealitetens Forhold gjælder det at essentia er existentia — hvis det ellers gjælder, at bruge det Begreb existentia der. Den leibnitziske Sætning: naar Gud er mulig er han nødvendig, er ganske rigtig. Der kommer Intet til et Begreb enten det har Existents eller ikke; det er aldeles ligegyldigt derved; det har jo Existents o: Begrebs-Existents, ideal Existents.

Men Existents svarer til det Enkelte, den Enkelte, hvad jo allerede Aristoteles lærer, ligger udenfor eller dog ikke gaaer op i Begrebet. For et enkelt Dyr, en enkelt Plante, et enkelt Menneske er Existents (at være — eller ikke være) noget meget Afgjørende; et enkelt Menneske har jo dog vel ikke Begrebs-Existents. Just den Maade, paa hvilken den nyere Philosophie taler om Existens, viser, at den ikke troer paa den Enkeltes Udødelighed; den troer overhovedet ikke, den begriber blot „Begrebernes“ Evighed.

ved „Existents . . . Begreb“] se: Imanuel Kant's vermischte Schriften. Aechte und vollständige Ausg. Halle 1799 (Ktl. Nr. 1731-33. — Sml. IV A 176). 2. Bd., S. 69 ff. — Sml. V B 5,3, S. 60. X¹ A 666, S. 421. Den leibnitziske Sætning] sml. S. V. IV, S. 209[*)]. den Enkelte . . . i Begrebet] sml. V C 11,3. IV C 96. — Sml. 273.336.

d. 6. Januar 1850.

Jan. 6.

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener cfr. det rene Blad 330
foran i Journalen NB¹⁴. U. D.

Angaaende Titelen: et Bidrag til Christendom- mens Indførelse i Christenheden	p. 15. [A 345f.]	331 U. D.
Angaaende Artiklen af Frater Taciturnus mod P. L. Møller	p. 39. [A 359]	
Angaaende en Ytring af Anti-Climacus etsteds i Indøvelse i Christendom No 3	p. 45. [A 366]	
Om min „Heterogenitet“	p. 53. [A 375]	
Om det Par Sider som paa halve Pagina skulle trykkes foran „Regnskabet“	p. 62. [A 376]	
Angaaende Udgivelsen af et Par af Skrifterne om mig selv eller min Forfatter-Virksom- hed	p. 64. [A 378]	
To Lapper, som ligge ved „Fra Høiheden vil Han drage Alle til sig“	p. 84. [A 393]	
Min Forfatter-Virksomheds Betydning for mig som min Opdragelse i Chri- stendom	p. 94. [A 399]	
Min Ulykke i Samtiden, hvorfor jeg ikke for- staaes	p. 167. [A 440]	
⊕ Om Udgivelsens af „Regnskabet“ og „tre Noter“ nu	p. 179. [A 450]	

¹⁵⁰Fredags-Prædikener] sml. 166. 469. cfr. det rene Blad osv.]
s: 166.

1850

- 332 Forargelses Mulighed og „den Enkelte“ p. 75. [A 389]
 U. D. Forskjellen mellem „Mængde“ „Publikum“ —
 „Menighed“ p. 77. [A 390]
 Dialektik i Retning af at blive Christen p. 106. [A 406]
 Tro — og Beviset p. 175. [A 446]
 „Christenheden“ p. 184. [A 453]
 Rom. 7 p. 219. [A 467]

333
 U. D.

Thema til en Prædiken:
 Ordets Forkyndelse

her lægges det an efter hiint Psalme-Vers i den gamle Psalme (o
 store Gud vi love Dig):

Propheterne kundgjorde ham,
 Apostlene forkyndte ham,
 Og Martyrskaren priste Dig
 I Dødens Stund høitidelig.

Det er den egentlige Prædiken, det er det at vidne, Søndags-
 Passiaren har ikke stort at betyde.

Forøvrigt er det formodentlig et Tilfælde men Noget, som lod
 sig benytte, at der i hiint Vers staaer: kundgjorde ham og for-
 kyndte ham, kun i Forhold til Martyrskaren er Christus selv til-
 stede, saa det hedder: den priste Dig. ÷vel ogsaa med Hensyn
 til at Martyrskaren er et Præsentisk, et endnu ikke Afsluttet, saa
 der kan komme nye; hvorimod det rigtignok er i vor Tid lige saa
 latterligt at synge Sligt, som det er latterligt, at Vægteren en
 Vinteraften raaber Kl. 8: nu Mørket Jorden blinder, og Dagen
 tager af.÷

²²³ hiint Psalme-Vers osv.] Evangelisk christelig Psalmebog (Kbh. 1845.
 — Ktl. Nr. 197). Nr. 5, Vers 6. Martyrskaren] sml. 326. 335. Vægteren . .
 raaber] sml. II A 228. 325. 753, og se Noter dertil. — Sml. ogsaa J. Davidsen,
 Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn. 2. Del (Kbh. 1881), S. 107 ff.

Proportioner.

334
U. D.

Luther siger rigtigt, at egentlig skulde der slet ikke prædikes i Kirker & det er <i> Prædikenen om Stephanus</i>, det er en Accomodation med den Art Gudsdyrkelse, den er for vor Svaghed — ak, og vi er saa langt tilbage, at der neppe ret Mange gaar i Kirke — og dog er det Christenheden.

Orthodoxe som Grundtvigianerne, der ere indbildske nok af, at de ere de eneste sande Christne — naar de saa handle i Livet, saa er deres Handeln aldeles conform med Verdsligheden. De ere ogsaa Tilbedere af Ballotation og Majoritet o: s: v:.

335
U. D.

Og da der nu i den moderne politiske Røre ere per abusum Elementer af Religieusitet, saa finde de det er herligt — gjøre næsten Compagnie med Verdsligheden, istedetfor at De især under saadanne Omstændigheder burde være ivrige over al Maade for at sikkre med Forskjellighed.

Men disse orthodoxe Christne, om man saa vil, de ere da saa langt som muligt fra at være indviede i det Christelige: at det at tjene Sandheden er at lide; de ere herskesyge, og tragte efter Magten fuldt saa vel som noget andet politisk Partie.

Som det historisk er skeet — at der har været hele Tider, hvor man per Phantasie alene var fortabt i den christelige Objektivitet og ganske glemte sig selv, medens man dybsindigt udviklede Læren kunstnerisk malede Christus og Deslige — saaledes skeer det endnu de Fleste af Dem, der dog have noget Forhold til Christen-

336
U. D.

³³⁴ Luther siger osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 66. — Sml. 312.361. ³³⁵ Grundtvigianerne] sml. 263.337. lide] sml. 333.348.

1850

dommen; de mærke ikke, at de egentlige Vanskeligheder først begynde, naar denne hele Objektivitet skal existentielt omsættes i den Enkeltes Liv. For en Forsigtigheds Skyld vedblive de saa at raabe paa, at det Objektive er det Høieste, det Subjektive det Ufuldkomne. Og dog er hele Christendommen Subjektivitet. Christendommen er ingen Lære, den er en Lære existentielt omsat i eet eneste Menneske, i Gud-Mennesket.

Men naar faaer man Magt med den Confusion, som Menneskene da ikke gjerne ville ud af; thi de ville ikke gjerne til de existentielle Opgaver, til den virkelige Fornegtelse, til at handle christeligt, til at have Gud og Forbilledet saa nær paa Livet, at det bogstavelig dreier sig ene og alene om mig, den Enkelte.

Og disse Feighedens og Verdsligheds og Blødagtighedens Udflugter, dem har man sminket op til at være det Høieste — det at være subjektiv er Ingenting, ja er en Vildfarelse. Hvilken det Ondes dybe Underfundighed er der dog ikke altid i Verdslighed! <Det skal være beskedent, ydmygt, at være objektiv — i det Mindste er det det Nemmeste.>

#

337 Grundtvigianerne strede saaledes: de paastode, at de Andre
U. D. ikke vare Christne, og vilde nu have dem ud af deres Embeds-
stilling.

Men det hele Begreb en Statskirke og dertil svarende betryggende Embeds-Stilling, er baseret paa det Sandsebedrag, at vi Alle ere Christne. Saa vilde de Orthodoxe vel endog have haft en Slags Profit af, at der vare saa faae Christne. Alt, hvad Kirken eiede, burde jo ogsaa vel tilfalde de faae sande Christne-Præster.

Hvilken Verdslighed midt i Helligheden! *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Dog bør Grundtvig holdes udenfor. Forresten veed jeg saa ikke, at Partiet har været paa nogen Maade villig til at bringe Offer.

existentielt] sml. 290.339. den Enkeltes] sml. 328.369. ³³⁷ Grundtvigianerne] sml. 335.338. Embeds-Stilling] sml. 240.338. Grundtvig] sml. 326.356.

Grundtvigs Feil var, at han ikke strax forstod Sagen dybt nok, at det Begreb han skulde angribe var Christenheden. Som han stillede Sagen, fik det Udseende af, at naar Clausen blev fjernet fra Embedet, saa blev Alt godt, saa var vi Alle Christne, og Statskirken et Samfund af Christne. Først da denne Bevægelse strandede, var det han besluttede, at nedlægge sit Embede. I Ideen seet var det da en Lykke, at Sagen vendte sig saaledes, thi ellers kunde let det Meningsløse være indtraadt, at ved at fjerne Clausen saa var det Hele sikkert at være Christenhed.

Snart kan forresten Spørgsmaalet om Christendommen blive et Penge-Spørgsmaal. Syllogismen bliver: Alt, hvad Kirken eier, tilhører naturligviis kun de sande Christne — vi ere en halvsnees Stykker som ere sande Christne: ergo overtager vi Godset. Det bliver saa rigtigst at antage en Jurist, der har at føre denne Sag — og saa declamerende forsikкре, at det er at vende tilbage til den apostoliske Kirke.

Til en vis Grad vil denne Taktik endogsaa blive populair; det Populaire er naturligviis, at den er saa uchristelig som mulig og saa verdslig som mulig.

Den Maade, paa hvilken Peter værgede sig, da man vilde fjerne ham fra Embedet, er strengt taget heller ikke christelig men er juridisk. Hans saa vel som alle Grundtvigianernes tause Paastand er, at de ere de eneste sande Christne — ergo har de at protestere mod hele Begrebet Christenhed og Statskirke. Nu siger Statskirken: Du skal enten gjøre det — eller nedlægge Embedet. Han svarer: ingen af Delene; vil I afskedige mig, det bliver Eders Sag. Men derved anerkjender han indirecte Stats-kirkens og Christenhedens Begreb: at vi Alle saadan ere Christne. Det vil sige, han klamrer sig lige saa fast til Begrebet Statskirke som nogen af dets

nedlægge sit Embede] sml. 59, og se Note dertil. ⁸⁸⁸Peter] sml. 306.415. vilde fjerne ham fra Embedet] sml. IX A 99, og se Note dertil. — Sml. V. Birkedal, Personlige Oplevelser. 2. Afd. (Kbh. 1890), S. 79f. Grundtvigianernes] sml. 337.356. Statskirke] sml. 337.418.

1850

Forfægttere, hvis det hændte denne paa et enkelt Punkt at være ueens med den.

³³⁹ U. D. At forstaae mig faaer jeg dog Ingen til. Thi forstaae Det, jeg siger, nu ja det lod sig vel gjøre. Men naar det saa kommer til Stykket og det skal realiseres, saa forvirres det. De ere ikke som jeg i ethvert Secund tvungne i en høiere Magt, der med ubøielig Streghed tvinger til nøiagtigt at efterkomme det Forstaaede indtil det Mindste <og i det Mindste.>

Tænk en Hest, der beundrende saae den Hest som kaldes „Dandseren“, og nu ogsaa vilde gaae i Dandsetrin — men der var i Forhold til denne Hest ingen Beridder, der med Pidsk og Spore med skarpt Mundbid hvert Secund tvang den til at gjøre Dandsetrinnet: troer Du, at en saadan Hest saadan for egen Regning lærte at gaae paa den Maade, der i Forhold til det at være Hest er som en Grusomhed?

Og som det vilde gaae hiin Hest (der forresten maaskee var lige saa godt skabt havde alle Forudsætningerne) i Forhold til „Dandseren“, saaledes gaaer det den Anden i Forhold til mig: han tager paa og gjør et Slags Hop — og saa en Slump Kludderie, og saa igjen et Hop; i eet Øieblik tages Tilløb til at ville handle ethisk religieus, og næsten i samme Nu plumpes der ned i Bru- gen af utaalmodige, endelige, lurvede Midler. <— Det der mangler er Beridderen og Pidsken og Sporerne og det skarpe Mundbid.>

³⁴⁰ U. D. Med „Intet“ begynder Systemet, med „Intet“ ender Mystik- ken altid. Dets sidste er det gudelige Intet, ligesom Socrates Uviden- hed var Gudsfrygt, hans Uvidenhed, med hvilken han atter ikke begyndte, men endte, eller til hvilken han bestandig kom.

³³⁹ethisk] sml. 336. 341. ³⁴⁰Socrates] sml. 304. 380.

Der er saa ofte talt om det Sted af Skriften: Alt er aabenbaret i Mysteriet, og en vis Speculation har saa gjort det gjældende at den ikke var profan Speculation, men i Mysteriet. 341
U. D.

Jeg vilde i Forhold til Christendommen drage en anden Side af det Begreb Mysterium frem: den ethisk-religieuse. Christendommen kom ind som et Mysterium, der søgtes den størst mulige menneskelige Garantie inden man optog Nogen — hvor profan har man ikke nu gjort Christendommen ved den skjødesløse Maade, paa hvilken man udenvidere gjør Enhver til Christen, og lader Enhver være det!

Christendommen forstod meget godt, at i Forhold til at tjene Sandheden kommer det især an paa den Individualitetens Omdannelse, hvorved den bliver skikket til at være Redskab for Sandheden. Men Sligt tænker Ingen paa i vore objektive og travle Tider. Deraf denne usalige Forkyndelse af Christendommen — og objektivt ganske rigtigt — af Mennesker, der egentlig ikke have Anelse om Christendommen. Og Intet, Intet har i den Grad forvirret ja afskaffet Christendommen, som just den uchristelige Maade paa hvilken den forkyndes.

Vistnok har Christendommen aldrig været, ja afskyet at være Mysterie i den Forstand at den kun var for enkelte udmærkede Hoveder, som bleve Indviede. Nei, Gud har udvalgt det Ringe og Foragtede — men Indvielsen manglede dog ikke. Det er ikke den intellectuelle, men den ethiske Indvielse, Personlighedens uhyre Respekt for at blive optaget i de Christnes Samfund, og denne Respekt ikke udtrykt i Forsikringer og Dikkedarer, men eksistentielt, i Handling.

Erfarer jeg et stakkels ringe Menneske i mine Smule Forhold ikke noget Lignende. Forvandl mig til nogle Læresætninger, og lad saa enhver Bønhas docere dem, og hans Liv være en Satire over hvad han siger: er dette ikke meningsløst. Og hvilken er saa min Forskjellighed? Mon ikke den, at jeg dog stræbende har

³⁴¹Alt er ... i Mysteriet] sml. II A 78. ethisk-religieuse] sml. 339. 348. afskaffet Christendommen] sml. 231. 430. udvalgt det Ringe osv.] sml. Jac. 2, 6.

1850

omdannet min Individualitet til eksistentielt at tjene disse mine Tanker. Det er, jeg har havt en Indvielse. Derfor har det lidet i mig været en Magt, doceret er det blot lidt Vrøvl mere med i al det andet Vrøvl.

Derfor glemmer jeg aldrig, at i Forhold til Christendommen er en Skomager, en Skrædder, en Haandværksmand lige saa meget en Mulighed, som den største Lærde og det bedste Hoved. Ja ordentligviis maa Kirken vel altid vente sin Frelse fra Lægmand, ust fordi han har nærmere til den ethiske Indvielse.

#

Bøn

342

U. D.

Fader i Himlene! O, Du, der bekymrer Dig om Spurven, og ikke saaledes, at Du grusomt fordrer af Spurven, at den skal være <som> Du, nei Du der kjerligt bekymrer Dig om Spurven saaledes, at Du faderligt bekymret sætter Dig i dens Sted: Du bekymrer Dig jo ogsaa om Mennesket. Og fordrer Du end af ham en Stræben efter Lighed med Dig, som Du ikke kan fordre af Spurven: grusomt fordrer Du den jo dog ikke af ham. Nei faderligt bekymret sætter Du Dig i hans Sted, og selv er Du Den, der giver Kraft til at stræbe.

#

Bøn

343

U. D.

Herre Jesus Christus! Et heelt Liv holdt Du ud at lide for at frelse ogsaa mig: ak, og dog er Din Lidelses Tid ikke forbi; men ikke sandt, ogsaa denne Lidelse vil Du frelsende og forløsende udholde, denne Taalmodigheds-Lidelse at have med mig at gjøre, jeg som saa ofte foer vild fra den rette Vei, eller om jeg end blev paa den rette Vei, dog saa ofte snublede paa den rette Vei, eller dog gik saa langsomt saa krybende frem ad den rette Vei. Uendelige Taalmodighed, uendelige Taalmodigheds Lidelse! Hvor man-

Lægmand] sml. 251.348. Indvielse] sml. 116. 342-344 Sml. S. V. XII, S. 305 f. 342.358.

gen Gang blev jeg ikke utaalmodig, vilde forsage, vilde opgive Alt, skyde den frygtelig lette Gjenvei, Fortvivlelsens: men Du tabte ikke Taalmodigheden. Ak, ikke passer paa mig, hvad Din udvalgte Tjener siger: at han fuldendte Dine Lidelser; nei paa mig passer kun, at jeg forøgede Dine Lidelser, føiede nye til dem, Du een Gang leed for at frelse ogsaa mig.

#

Bøn.

344

U. D.

Kun i et skrøbeligt Lærkar bære vi Mennesker det Hellige; men Du, o Hellig-Aand, naar Du boer i et Menneske, da boer Du jo i hvad der er uendelig Ringere: Du Hellighedens Aand Du boer hos Ureenhed og Besmittelse; Du Viisdommens Aand hos Daarskaben; Du Sandhedens Aand hos Selvbedraget! O, bliv boende; og Du der ikke beqvemt søger den ønskelige Bopæl, som Du vel forgjæves vilde søge, Du, der skabende og gjenfødende selv gør Dig Din Bolig, o, bliv boende, at det engang maatte ende med, at Du fandt Velbehag i den Bolig, hvilken Du selv beredede Dig i mit besmittede, og daarlige og bedragelige Hjerte.

#

Titlen:

345

Et Bidrag til Christendommens Indførelse i
Christenheden

U. D.

er categorisk rigtig; der tales Intet hverken om Danmark eller Tydskland eller Sverrig o: s: v: ei heller om det er den nu værende eller en forbigangen, nei, det er den rene dialektiske Begrebsbestemmelse: Forholdet mellem de to Begreber Christendom — og Christenhed med Bestemmelsen at indføre Christendom.

Det er Aandefægtning.

1850

I Marginen til 345:

³⁴⁶ Denne Bemærkning fandtes paa en gammel Lap, som laae ved
U. D. Heftet af Skrifterne.

Dog blev denne Titel ikke brugt; skulde den bruges vilde det jo dog kun være digterisk, og det er for meget. Titlen blev den oprindelige. Indøvelse i Christendom, et Forsøg.

#

#

³⁴⁷ Luc. 24,28 „... og Han lod som Han vilde **gaae længere**.
U. D. Og de nødte Ham meget og sagde: bliv hos os; thi det er mod Aften og Dagen holder; og Han gik ind for at blive hos dem.“

Dette er som en billedlig Betegnelse af Christi Forhold qua Forbilledet til den Troende. Med eet eneste Skridt er Forbilledet saa langt forud, at den Troende er tilintetgjort. Men dog skal jo den Troende stræbe. Derfor maa Forbilledet taalmodigt give lidt efter; saa gaaer det da, trods den uendelige Ufuldkommenhed, dog saa Smaat fremad. Men da hænder det vel ofte, at det et Øieblik seer ud som vilde Forbilledet nu „gaae længere“, og saaledes ængere at Efterfølgeren er tabt — da beder han for sig: bliv hos mig. Dette er den Dvælen, der er Mennesket en Trang, om den end er en Taalmodigheds Lidelse for Forbilledet.

#

³⁴⁸ At blive ædrue! Christeligt taget er denne Tanke saa gigantisk
U. D. i sin Eenfold, at man næsten kan blive ganske forstumlet derved. Hvor Mange have der vel overhovedet existeret, der, existentielt i deres eget Liv — naar de selv vare udrustede med de overordentlige Evner — have forstaaet, at den mindste virkelige Selvfornegtelse, om det saa var det daglige Livs største Ubetydelighed er mere værd end en verdenshistorisk Bedrift, der endog,

³⁴⁶ digterisk] sml. 323.359.
 blive ædrue] se til 178.

³⁴⁷ Forbilledet] sml. 317.361.

³⁴⁸ At

udvortes forstaaet, religieust omskaber et heelt Land eller en Verden! Hvor Mange have der vel existeret, der, existentielt i deres eget Liv — naar de selv vare Millionairer — have forstaaet at Enken gav mere end De, naar de gave 900,000 rd! I Grunden er det for et Menneske Gysende, at tænke den uendelige Aandens Uforandrethed, med hvilken Gud gjør denne Forskjel, Gud, for hvem det Ethiske og Ethisk-Religieuse er det Eneste, der har Cours.

En Vanskelighed er ofte faldet mig paa i Henseende til det Eenfoldige. Jeg vil tænke mig et ungt Menneske, der f. E. er Studerende; han bliver sygelig, kan Intet bestille, hans Aand lider. Naar jeg nu skulde trøste — o, og hvor gjerne vil jeg ikke det! — saa siger jeg: betänk: Dit Liv er alligevel i Guds Øine ubetinget lige saa vigtigt og betydningsfuldt som Dens, der forbauser en Verden og omskaber den ved sin Tænkning. Men see, for i Sandhed at hvile i denne Opløftelse: behøves dertil ikke dog igjen en stærk Hjerne, betydelige Aandskræfter? Saa ere vi jo lige nær.

Dog slippe denne Tanke, at ethvert Menneske ubetinget ethvert Menneske, hvor eenfoldig han end er eller hvor lidende, dog kan fatte det Høieste, nemlig det Religieuse, det kan jeg ikke. Er det ikke saa, saa er Christendommen egentlig Nonsens. Det er for mig frygtelig at see, den Letsindighed, med hvilken Philosopher og Deslige anbringe Differents-Kategorier som Genie, Talent o: s: v: paa det Religieuse. De ane ikke, at saa er det Religieuse afskaffet. Kun een Trøst har jeg haft, den salige: at jeg veed Noget, som kan trøste, saligt trøste ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske. Tag denne Trøst bort, saa gider jeg ikke leve, saa har jeg Spleen.

Tænk det Høieste, tænk Christus — tænk, at Han var kommet til Verden for at frelse nogle gode Hoveder, thi andre kunde ikke forstaae Ham. Afskyeligt, væmmeligt! Han væmmedes ikke ved nogen menneskelig Lidelse, ikke ved Nogens Indskrænkethed — men Selskabet af gode Hoveder: ja det vilde have væmmet Ham.

1850

Der har i min Sjæl været en Sympathie for det slet og ret at være Menneske, især lidende, ulykkelig, indskrænket og Deslige. Jeg har lært at takke Gud for denne Sympathie som for en Naadegave. Gud veed, jeg er blevet et Offer just for denne min Sympathies Skyld; thi uden den havde jeg aldrig indladt mig saa meget med menig Mand og aldrig udsat mig for Pøbelagtigheden, hvad jeg gjorde i Sympathie for de Mange, Mange, der lede uskyldigt paa den nederdrægtigste Maade. — Dog er det min stadige Bøn, at Gud vil bevare i mig denne Sympathie, og forøge den mere og mere.

Her seer man strax et Exempel paa, hvilket Sludder det er, at det frivilligt at udsætte sig for Fare er at friste Gud, og at man da ikke maa bede Gud om at forsøges i Livet. Har jeg da heller ikke Lov til at bede Gud, at han vil give mig, at jeg i sand christelig Forstand, i sand christelig Forstand maa elske Menneskene, elske Næsten. Det skulde jeg dog vel troe. Men nu er det evig vist, at lykkes det mig blot nogenledes i sand christelig Forstand at elske Næsten, saa er Lidelse uundgaelig (dette er Christendommens egen Lære, og jeg har havt Leilighed til evigt sikkert at forvisses om Sandheden); men saa vil jo min Bøn føre det med sig, at jeg kommer i Fare.

³⁴⁹
U. D. Det Frygtelige, man, naar man staaer udenfor Christendommen, opdager (Forstandens Korsfæstelse og Lidelsernes Consequents, den uundgaelige Consequents i Forhold til Omverdenen) dette Frygtelige, der kunde virke saa stærkt, at man opgav Haabet og Beslutningen om at blive Christen — dette Frygtelige er dog et Andet, seet indvendig fra. For det Første er Lidelse blot for en Forelsket noget Andet end Lidelse for Den, som iagttagende staaer udenfor og seer den samme Lidelse; men en Troende er mere end en Forelsket. Dernæst bliver det saa den Troende ret indlysende,

Offer] sml. 335. 349. menig Mand] sml. 341. 492. udsat mig for
Pøbelagtigheden] sml. 252. 399. frivilligt] sml. 263. 370. ³⁴⁹ Lidel-
sernes] sml. 348. 369.

at alle disse Lidelser i Forhold til Verden, ikke i fjerneste Maade er Christendommens Skyld, som var den saa streng eller grusom — nei, det er Verdens Skyld, fordi den er ond. Men dette er en uhyre Forskjel. Dersom en Pige skulde lide Meget med en Mand, fordi han var streng — nu vel hun fandt sig vel deri, naar han var den Elskede. Men naar det er hende uendelig klart, at Han er Kjerligheden selv, at Lidelserne ikke ere Hans Skyld, men Andres, onde Menneskers, som just ere hadefulde paa Ham, fordi Han er Kjerlighed: saa er Sagen en anden.

Dette er rigtigt. Det Urigtige er, at man har gjort Christendommen saaledes mild, at man reent har taget Lidelse bort. Nei Christendommen er ikke Lære om, at der er ingen Lidelse, den er Lære om, at der er uhyre Lidelse, men at denne uhyre Lidelse dog er let — ikke saa let, at det betyder, at der ingen Lidelse er, nei let, skjøndt det er lige saa sandt, at Lidelsen er uhyre, altsaa paa een Gang: uhyre Lidelse — og dog let.

Det er en ypperlig Comentar af Hugo d. St. Victore til de Ord: 350
Mange ere Kaldede Faae Udvalgte. (cfr. Helfferich Mystik 2den U. D.
Deel p. 319.)

Historien om Ahasverus, der forskyder Dronningen Vasthi for hendes Stolthed.

Nu giver han Ordre til, at fra hans hele Rige skal der sammenbringes unge, smukke Piger. De skulde føres til Chefen for hans qvindelige Personale. Derpaa smykkes i pragtfulde Klæder; derpaa i 6 Maaneder salves med Balsam og Myrrha, og derpaa med andre Spezier i 6 Maaneder. Saa skulde de forestilles for Kongen, at han kunde vælge Een. „Saaledes bleve Mange valgte for at Een kunde vælges. . . . Kongens Tjenere vælge Mange for at smykke dem; Kongen vælger kun Een for sit Gemak. Det første Valg traf

⁸⁵⁰ Helfferich Mystik] Adolf Helfferich, Die christliche Mystik in ihrer Entwicklung und in ihren Denkmalen. In zwei Theilen (Gotha 1842. — Ktl. Nr. 571-72).

1850

Mange efter Kongens Befaling; det andet kun Een, efter Kongens Villie.“

Historien findes i Esthers Bog Cap. II.

#

³⁵¹
U. D. Sand Religieusitet kan ikke danne noget Partie eller Coterie; thi det bliver en Forening af Mennesker, der hverken hver især eller forenede attraae Noget, men hver især ere villige til at offe, og nu blot forene sig til den Ende, saa den ene animerer den Anden til at offe mere og mere. Saasnart En vil have Noget er han eo ipso ude af Foreningen.

#

#

³⁵²
U. D. Veemodigt at have det Blik som jeg har! Jeg saae R. Nielsens ideale Mulighed — men sige det ligefrem til ham tør jeg ikke, kan heller ikke hjælpe; thi saa bliver det jo noget ganske Andet og ikke i strengeste Forstand Idealitet. Han saae den ikke. Jeg seer Stillings Mulighed, her er det Samme. Og saaledes er det med Flere. Længselsfuld imødeser jeg det Øieblik, da en existentiel Idealitet vil vise sig i vore Forhold. O, og dersom det nu endda var Noget, som kun var forbeholdt fortrinligt Begavede; men Sligt er en Mulighed for Enhver — og at det dog er en saadan Sjeldenhed!

#

Hugo de Sct. Victore.

³⁵³
U. D. Ligeledes er det en fortræffelig Opsats af ham den lille: den hellige Aands syv Gaver (cfr. Helfferich 2det B. p. 332 o: fl.) Der er virkelig Valuta i den Mand. Hans enkelte Sætninger ere saa fyndige, at de næsten ligefrem ere Themata. f. E. Beder Du for Din Aand saa beed om Aand (nemlig den Hellig-Aand).

³⁵² R. Nielsens] sml. 327. 410. Stillings] sml. 303. 385. ³⁵³ Helfferich] Die christliche Mystik (se til 350).

Skildringen af, hvorledes den Hellig-Aand som Lægemedlet frelser fra Sygdommen er fortræffelig. „Vær ikke bange for at bruge Lægemedlet mod Sygdommen: Sygdommen fordærver ikke Lægemedlet, men Lægemedlet bryder Sygdommen.“ Naar Du bruger Lægemedlet, saa kommer Lidelsen egentlig af, at Du ikke ret tilgavns vil bruge Lægemedlet. „To Modsætninger kæmpe med hinanden: Lægemedlet og Sygdommen; Lægemedlet for Dig, Sygdommen mod Dig. Uden Modstand mod Sygdommen ingen Helbredelse; uden Modstand mod Lægemedlet ingen Besværligheder. Modsætningernes Kamp er Besværligheden, Du lider under“ — men hvorfor vil Du ogsaa gjøre Modstand mod Lægemedlet. „Dog anklag desuagtet ikke Lægemedlet men Sygdommen. Lægemedlet vil gavne, Sygdommen skade. Derfor har Sygdommen for sig alene vel Ro men ikke Velbefindende; Lægemedlet alene har Velbefindende og ingen Besværlighed. Men komme de begge sammen, saa er Modsætningernes Kamp Besværligheden, af hvilke den ene vil komme for at hjælpe, den anden ikke gaae, for at skade. Men i denne Besværlighed er Sygdommen Skyld ikke Lægemedlet.“ „Ved Aandens Komme bliver Du oplyst og oplivet, Du der var blind og død; oplivet, at Du maa fornemme. Eet seer Du, et Andet seer Du forud; Eet fornemmer Du, et Andet fornemmer Du forud. Du seer det Onde og seer det forud, det nærværende seer Du, det tilkommende seer Du forud. Du fornemmer Skylden og forud fornemmer Du Straffen. Før Aandens Komme saae Du ikke som blind, og fornam ikke som død; og derfor saae Du ikke, fordi Du ikke saae tilbage, og fornam ikke, fordi Du ikke gav Agt. — Deraf udspringer den helbredende Straf, naar Du, gjort empfindlich for det Onde, Du lider, fornemmer Smerte, for at forbedre det. Følte Du ingen Smerte, vilde Du ikke forbedre det; følte Du ingen Frygt, vilde Du ikke tage Dig iagt. Nærmest bliver Du altsaa oplyst om Skylden, at Du maa see den; dernæst om Straffen, at Du maa frygte den; at Du tilsidst, gjort empfindlich formedelst Skylden maa fornemme Smerte og bedre Dig. Saae man ikke Straffen, som man frygter, saa vilde Ingen føle Smerte over Skylden, som behager En. Derfor vises Dig den paa Skylden følgende Straf, at

1850

Skylden, i hvilken Du i Virkeligheden har Velbehag, naar det kniber maa mishage Dig, saa at Du endelig mærker, at ogsaa Det, hvad der synes behageligt ved den, er Ondt, da det Bittre, som smages formedelst den eller efter den, er et saa stort Onde. Saaledes bliver Du oplyst og bekymret, fordi Du seer, hvad der skrækker, og besidder, hvad der smerter.“ „Hver Straf er vel et Onde, men ikke enhver Straf er ond; thi hvad der hjælper og gavner til noget Andet er et Gode. Ved Straffen befries vi fra Straffen, nemlig den evige.“

³⁵⁴ U. D. Det er en rigtig Sætning af Hugo de. St. Victore (Helfferich Mystik 1ste Bind p. 368)

„Ved de Ting, som gaae over Fornuften, bliver Troen vel egentlig ikke understøttet <ved nogen Fornuft>, fordi Troen ikke fatter, hvad Troen troer; men der gives dog ogsaa her et Noget, hvorved Fornuften bliver bestemt eller bestemmes til at holde Troen i Ære, som den dog ikke formaaer fuldkommen at begribe.“

Dette er hvad jeg har udviklet (f. E. i Afsluttende Efterskrift) at ikke ethvert Absurd er det Absurde eller Paradoxet. Fornuftens Virksomhed er just negativt at kjende Paradoxet — men saa ikke mere.

Jeg har i en ældre Journal eller paa løst Papir fra en tidligere Tid (da jeg læste Aristoteles Rhetorik) meent, at der istedetfor Dogmatik skulde indføres en christelig Talekunst. Den skulde saa forholde sig til πιστις. πιστις i det classiske Græsk er den Overbeviisning (mere end δοξη, Mening) som forholder sig til det Sandsynlige. Men Christendommen der altid vender op og ned paa det naturlige Menneskes Begreber og faaer det Modsatte ud, lader πιστις forholde sig til det Usandsynlige.

³⁵⁴ Helfferich Mystik] se til 350. — „Troen ikke fatter“ skulde være: Fornuften ikke fatter. i Afsluttende Efterskrift] sml. S. V. VII, S. 495. Jeg har i en ældre osv.] se VI A 17.19.

Dette Begreb det Usandsynlige, det Absurde skulde saa udvikles; thi det er kun Overfladiskhed at mene, at det Absurde ikke er et Begreb, at i det Absurde høre allehaande absurda ligeligt hjemme. Nei det Absurdes Begreb er just at begribe, at det ikke kan og ikke skal begribes. Dette er en negativ Begrebsbestemmelse men lige saa dialektisk som hvilkensomhelst positiv. Det Absurde, Paradoxet er saaledes sammensat, at Fornuften ingenlunde i Kraft af sig kan opløse det i Nonsens, og vise, at det er Nonsens; nei, det er et Tegn, en Gaade, en Sammensætningens Gaade, om hvilken Fornuften maa sige: løse den kan jeg ikke, den er ikke til at begribe, men deraf følger slet ikke, at det er Nonsens. Dog det forstaaer sig, afskaffer man aldeles „Troen“, lader den hele Sphære gaae ud, saa bliver Fornuften indbildsk, og saa slutter den maaskee ergo er Paradoxet Nonsens. Men hvad vilde man vel bryde sig om, hvis i et andet Forhold de Kyndiges Classe var uddød, og nu de Ukyndige fandt, at Det og Det var Nonsens — men Troen er den Kyndige i Forhold til Paradoxet. Den troer Paradoxet; og nu kan, for at erindre om hiint Ord af Hugo d. St. Victore, Fornuften vel bestemmes til at holde Troen i Ære, nemlig derved, at Fornuften fordyber sig i Paradoxets negative Begrebsbestemmelser.

Overhovedet er det en Grund-Vildfarelse at der ikke gives negative Begreber; de høieste Principer for al Tænkning eller Beviset for dem er jo negativt. Den menneskelige Fornuft har Grændse; der ligger de negative Begreber. Grændsefægtningen er negativ, tilbagetrængende. Men man har et sluddervorrent og indbildsk Begreb om den menneskelige Fornuft især i vor Tid, da man aldrig tænker en Tænker, et fornuftig Menneske, men den rene Fornuft og Deslige, som slet ikke er til, da dog vel Ingen, han være Professor eller hvad han være vil, er den rene Fornuft. Den rene Fornuft er et Phantastisk, og der hører ogsaa det Phantastisk Grændseløse hjemme, hvor der ingen negative Begreber er, men man begriber Alt som Hexen, der endte med at æde sin egen Mave.

1850

³⁵⁵ I Grunden beroer dog al Forstaaelse paa, hvorledes man er
U. D. sindet derinde. Er man en Dag ret troende og tillidsfuld — om
 der da hænder En noget Ulykkeligst, ja — er man ret troende og
 tillidsfuld — selv om det var det allerfataleste: man kan strax paa
 forskjellig Maade forklare det ind i det Glædelige, at Gud just
 nu lader det En hænde, fordi man just nu har Styrke til at bære
 det, at man nu skal benytte Leiligheden til at lære sig selv at
 kjende i at overvinde det o: s: v: . — Er man forsagt, nedbøiet,
 tungsindig — blot den mindste Ubetydelighed er nok for at man
 aner det Uheldiges, det Fatales Lov i hvad der skeer.

Man seer deraf, at Ens hele Betragtning af Livet egentlig er en
 Selvangivelse af, hvorledes det staaer sig derinde.

³⁵⁶ Det var aabenbart et Moment med i Christi Død, at han neg-
U. D. tede Nationaliteten, at ville have med den at gjøre. Nu ere de
 Orthodoxe — de ægte Nationale; man laver nu Theorier om
 christelige Stater og christelige Folk. Skulde noget Folk qua Folk
 paastaae at have en Adkomst til som saadant at forholde sig til
 Christendommen, da var det dog vel Guds udvalgte Folk — og
 det gik under og er forblevet et evigt Memento om, at Christen-
 dommen ikke forholder sig til Nationalitet. Men hvor beqvemt —
 netop naar Nationalitet er Dags-Ordenen kniber det her at stille
 det Religieuse: og saa bliver Orthodoxie just kjendelig paa, at
 være ægte national-fanatisk.

Grundtvig, der altid har været en Hader af Tugt og Streng-
 hed, har ogsaa lavet en Theorie om, at den sande Christen deeltager i
 Alt — han har nok glemt Lignelsen om Dem, som løbe paa Ba-
 nen og ere afholdne i Alt. Det er utroligt, <til> hvilket Nonsens

³⁵⁶ tungsindig] sml. 322.375.

⁸⁸⁶ de Orthodoxe] sml. 338.364.

Grundtvig] sml. 337.389. Lignelsen om Dem, som løbe paa Banen
 osv.] 1 Kor. 9,25.

man har benyttet Historien om Brylluppet i Cana. Consequent maatte da Grundtvigianerne stødes over, at Christus ikke var gift, eller vel endog flere Gange. Denne „Deeltagen i Alt“ er i Grunden en Indbildskhed; man vil ikke tilstaae, hvad en Anden tilstaaer, at det er over et Menneskes Kræfter, at være Alt ligeligt.

Altid det Samme. For nogle faae Aar siden havde Præsterne travlt for at „faae Kjolen vendt, saa den næsten saae ud som en Professor-Kjole“, det var det Videnskabelige. Nu, trække de ud og skal paa Rigsdagen — at være Præst, det er ikke Noget at være. Og dette sminkes op under det høittravende Navn at virke for det Hele — det vil sige, at ligge i Kiøbenhavn og more sig, tære Diæterne, være med at ballotere og Deslige. — Og det er Alvor! Hvis En for egen Regning gav Afkald paa Embeds-indtægter arbeidede Nat og Dag for en Idee: saa er det Phantasterie.

Aldrig er det Onde, Middelmaadigheden, farligere end naar den udpyntes som „Hjertelighed“.

Angaaende Artiklen af Frater Taciturnus
mod P. L. Møller.

Hvad jeg i sin Tid godt selv forstod, har vist neppe ellers Nogen tænkt paa. En Pseudonym pleier blot at være Forfatteren. Men min Pseudonym var en digterisk Person i Charakter. Hele Artiklen er derfor ogsaa holdt i hans Charakter. Det var en ganske egen Opgave for Polemik. Og saa maatte jeg naturligviis finde mig i, at ikke en Eneste havde Øie derfor.

⁸⁵⁹ Artiklen af Frater Taciturnus] se til VII A 98. digterisk] sml. 346. 375.

1850

#

360
U. D.

Evangeliet siger: søger først Guds Rige;
 Erfaring lærer: at naar Menneskene have søgt
 deres Fred og Glæde alleandrevegne saa
 søge de endeligen tilsidst hen til Gud.
 Skal det lykkes et Menneske at komme til at
 søge Guds Rige først, maa han begynde ang-
 rende.

#

361
U. D.

Det er dog ganske klart, at det er Christus som Forbilledet der
 nu dialektisk skal drages frem, just fordi det Dialektiske (Chri-
 stus som Gave) hvilket Luther drog frem er blevet taget aldeles
 forfængeligt, saa „Efterfølgeren“ aldeles i Intet ligner Forbilledet,
 men er absolut ueensartet, og saa < blot > skyder Naaden imellem.

Med Hensyn til Samtidigheden med Christus som Maalestok
 maa man dog huske paa, hvad ogsaa i andre Journaler er anført, at
 Christi Død jo er Forsoningen, og herfra daterer sig egentlig Naaden
 i een Forstand; saa længe Christus levede var Naaden ikke
 saaledes til, hans eget Liv er jo ogsaa for ham en Prøvelse, han
 forsøgte selv. — I en anden Forstand er hele hans Liv Naaden,
 som Skriften siger, at Naaden og Sandheden blev aabenbar i
 Christo.

#

362
U. D.

Det „Slægten“ tenderer til, er aabenbart at sætte Naturviden-
 skab istedetfor Religion.

#

#

363
U. D.

Siden Visby er faldet igjennem til Valget, synes Christians-
 havnerne slet ikke at ville høre ham. Saa tomt som idag er dog
 for galt.

³⁶¹ Forbilledet] sml. 347. 451. som Gave] se til 30. Luther] sml.
 30. 334. 364. Naaden] sml. 301. 429. i andre Journaler] se til 253.
 Forsoningen] sml. 255. 451. Skriften siger, at Naaden osv.] Joh. 1, 17.
³⁶² Visby] se til 53. Valget] 3: Folketingsvalget 4. Decbr. 1849 i 9. Valgkreds
 (se Berl. Tid. Nr. 287).

De Daarer forstaae sig naturligviis ikke just christeligt paa Pointer. Naar En er Hofprædikant og har uhyre mange Tilhørere — saa rende Alle derhen. Christeligt er der Sandsynlighed for at der faaer man maaskee verdslig Kunst men ikke Christendom. Naar en Mand er forfulgt, er der, christeligt, Sandsynlighed for, at der faaer man dog maaskee lidt Christendom.

Han prædikede idag (Christus 12 Aar i Templet) over det Thema:
„leder saa skulle I finde“

- 1) hvorefter man skal lede
- 2) hvorledes man skal lede
- 3) hvor man skal lede.

Denne Prædiken var snuppet lidt kort af, ellers kunde den være blevet ypperlig. Han forstod da ogsaa selv at benytte Dagens Evangelium som Oplysning. Det gjorde han ret smukt, men det kunde være gjort smukkere. Maria søgte Noget, som ikke var hendes Eget, Noget, som var hende betroet — og af Gud, Noget som hun havde haft: saaledes vi, vi skulle søge den tabte Uskyld, som Børn komme ind i Guds Rige. Hun søgte det utrættet. Hun søgte det i Templet.

I Prædiken over Epistelen paa 3die Søndag efter Paasken i Be- 364
gyndelsen viser Luther rigtigt, at det Jødiske er at hænge fast U. D.
ved dette Liv, at det maa gaae En vel og man maa leve længe i
Landet; det Christelige er at betragte sig som Pilleggrim her i
denne Verden, om Luther end finder det Fornødent med Hensyn
til Middelalderens Overdrivelse at advare mod at løbe i Kloster
og Deslige.

Consequentsen af det Jødiske er en potenseret Nationalitets
Iver — og nu, (ja som i alle Henseender Christendommen er

Christus... i Templet] Evang. 1. Søndag efter Hell. tre K., i Aaret 1850
d. 13. Jan. — Denne Dag prædikede Visby til Højmesse i Vor Frelzers Kirke.
[leder saa skulle I finde] Matth. 7,7. ⁸⁶⁴I Prædiken... viser Luther
osv.] En christelig Postille (se til VII A 192). 2. Deel, S. 241f. — Sml. 361. 380.
det Jødiske] sml. 239. 389.

1849

blevet vendt om) nu er det blevet just den sande Orthodoxie, at være national-ivrig trods nogen Politiker.

Dette er Pendant til hvad jeg andetsteds har viist: Christendommen anpriser ugift Stand — nu er Ægteskab Livets Alvor, ugift Stand Phantasterie. Christendommen forkyndtes af Mænd, der ingen Løn forlangte — nu hedder det i Christenheden, naar en Mand har en Søn, der ikke duer til Andet, saa lad ham blive Theolog, det er dog den sikreste Vei til et Levebrød, det egentlige Brød-Studium.

#

#

³⁶⁵ U. D. Ved Transfigurationen var Moses og Elias tilstede — saaledes gjælder det i Forhold til enhver Henrykkelse og Deslige, at Loven og Propheterne er med, at det ikke er phantastisk. Dette er omtrentelig sagt af Richard d. St. Victore.

#

³⁶⁶ U. D. Angaaende en Yttring af Anti-Climacus etsteds i Indøvelse i Christendom No 3.

Det er en „Opvækkelsens“ Skærpelse, at han etablerer, at der i den stridende Kirke kun er Enkelte, altsaa ikke erkjender Menighed.

#

#

³⁶⁷ U. D. Christus vedblev da indirecte Meddelelse indtil det Sidste; thi det at han var incognito, i Tjeners Skikkelse, det gjør, (som Anti-Climacus rigtigt bemærker etsteds i Indøvelse i Christendom

den sande Orthodoxie] sml. 356. 389. Levebrød] sml. 175. 534. ³⁶⁵ omtrentelig sagt af... Victore] sml. Helfferich, Die christliche Mystik (se til 350). I. Theil, S. 497. ³⁶⁶ en Yttring osv.] se S. V. XII, S. 204 f. Indøvelse i Christendom] sml. 345. 346. 367. ³⁶⁷ som... bemærker] se S. V. XII, S. 125. Indøvelse i Christendom] sml. 366.

No 2) at al hans ligefremme Meddelelse dog er indirecte. Men saa har hans Liv en Phase, som ellers er negtet: Opstandelsen, Himmelfarten; der er egentlig først ligefrem Meddelelse.

Det er meget godt sagt af Richard d. St. Victore: Eva skulde ladet sig nøie med at være Adams Ledsagerinde, ikke paataget sig at føre an. 368
U. D.

Det Dialektiske i mit polemiske Forhold.

369
U. D.

Andre angribe i Spidsen for Mængde den Enkelte; jeg angriber qua Enkelt Mængden, og har aldrig fundet det forsvarligt eller Umagen værd at angribe en Enkelt. Men det at angribe en Enkelt i Mængdens, Publikums Navn, det er feig Verdslighed. Saa feig har da overhovedet aldrig nogen Kamp været som Dagpressens. Da Regjeringen var den mægtige i en længst svunden Tid, da hørte der Mod til at angribe den; men nu veed man godt, at Mængden er Magthaveren i Staten, og dog vedbliver man at lege den Leeg, at det er det modige at angribe Regjeringen eller endnu bedre en enkelt Regjeringsmand.

Hvilken Løgn; hver Gang Pressen angribes, naar man saa siger Grüne, Ploug o: s: v: saa blive de vrede, og forklare, at de er et Princip, fordre at benævnes med abstrakte Navne. Saasnart de derimod angribe, saa tager de bestandigt kun en enkelt Embedsmand, og paa ham sigte de nu med det uhyre uproportionerede Vaaben som Dag-Pressen er. Hvilket Dyb af Feighed, hvis En vilde kalde det at duellere, naar den ene Part mødte qua Enkelt med en

Himmelfarten] sml. S. V. XII, S. 349 ff. ³⁶⁸sagt af Richard d. St. Victore] se Helfferich, Die christliche Mystik (se til 350). 2. Teil, S. 455. ³⁶⁹Mængde] sml. 308. 383. den Enkelte] sml. 336. 389. Dagspressens] sml. 314. 474 siger... Ploug] sml. VIIIA 553, S. 255, og se Note dertil. Grüne] se til I B 2, S. 162. — Sml. S. V. XIV, S. 354.

1850

Pistol, den anden sad bag et Batterie, eller bag et Regiment. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Min Polemik seer man let er i Sandhedens Tjeneste; thi den er eo ipso lidende. Derfor — forstaaes den ikke, det vil sige, de Fleste forstaae den virkelig ikke, nogle Faae ville ikke forstaae den.

#

#

³⁷⁰ U. D. Ogsaa det er en Tagen-forfængelig af det Hellige, naar f. E. Politikere, efterat have paa alle mulige Maader søgt at faae Magten og Fordelen, ligge under, at de saa sminke dette op til et Martyrium. Der seer man, at det aldrig er Enden men Begyndelsen, der afgjør hvad Noget er. Det Frivillige det afgjør egentlig Martyriet i strengeste Forstand, det at have haft det Modsatte i sin Magt og saa at have opgivet det for frit at vælge Fornedrelsen.

Saaledes forstaaet gjør jeg maaskee endogsaa Skade, ved min Bestræbelse for at forherlige Martyriet og skaffe det lidt af dets Anseelse igjen; thi nu faaer verdslig Klogskab eet Mere: man styrer ud for verdsligt at seire — men siger man til sig selv, skulde det mislykkes saa sminke vi det op til et Martyrium.

#

#

³⁷¹ U. D. Betingelsen for et Menneskes Frelse er Tro paa, at der overalt og i ethvert Øieblik er <absolut> Begyndelse. Naar Den, der egoistisk har tjent sig selv i Sandsebedragenenes Tjeneste, skal begynde en renere Stræben, da er det det gjælder om, at han troer absolut paa <den nye> Begyndelse, thi ellers kluddrer han Overgangen ind i det Gamle. — Saaledes ogsaa ved Omvendelse i strengere Forstand, Tro paa den nye <absolute> Begyndelses Mulighed, ellers bliver det væsentligt det Gamle. Det er dette

lidende] sml. 349.370. ³⁷⁰Martyrium] sml. 369.392. Det Frivillige] sml. 348.422.

uendelige Intensive i Troens Anticipation, der har Frimodighed til at vove at troe det, at forvandle det Gamle til absolut glemt — og nu troe absolut paa Begyndelsen.

Forøvrigt vil dog Kriteriet paa denne Troens Sandhed være den Frimodighed der omvendt har Mod til ret dybt at fatte sin tidligere Usselhed. Saaledes svarer det Ene til det Andet; Den, som ikke rigtigt dybt føler det og har Mod dertil, han faaer heller ikke ret den nye Begyndelse, thi Grunden hvorfor han ikke føler det saa dybt er vel just, at han lønlig nærer den Forestilling, at hvis han ret saae paa det, kunde det være saa slemt, at for ham ingen ny Begyndelse var. Derfor formilder han det lidt, og seer ikke ganske nøie til i den Hensigt desto sikkrere at naae den nye Begyndelse — og just derfor naaer han den ikke.

En Begyndelse har altid dobbelt impetus i Retning af det Tilbagelagte og i Retning af det Nye, med samme Grad som den støder fra i Retning af det Gamle, begynder den det Nye.

Kunde benyttes til en Tale.

372

De to sidste Linier af hvert Vers i No 45 af Brorsons Svanesang, til en Tale om „Troen“ eller om „Taalmodighed“. U. D.

- 1): jo større Trang, jo meer
den stivt mod Enden seer.
Altsaa den forstyrres ikke af at Veien er trang
og steil
- 3) Ei heller forstyrres den af Veiens Beskaffenhed,
om det „er Roser eller Moser“
: alt lige meget naar
vor Drift til Himlen gaaer.
- 2) Ei heller af Veiens Længde
: jo nærmer' ved sit Hjem
jo frisker' gaaer den frem.

²⁷² Brorsons Svanesang] se den til X¹ A 53 anf. Udg. S. 863 f.

1850

I Marginen: Jeg har omsat Versene, Vers 3 hos Brorson bruges som No 2, og Vers 2 som No 3.

#

#

373 Det er ypperligt sagt af Richard d. St. Victore. Han viser, at
U. D. man ikke skal være travl som Martha, men „ledig“ som Maria. Nu tilføier han, at der dog ere Mange, hvem det heller ikke hjælper, fordi de vel ere uden Arbeidets Travlhed, ikke beskæftigede: „men dog ikke forstaae at gjøre Sabbat af Sabbat“.

#

374 Det er et mærkeligt Ordspil der ligger i: Frugt og Frygt, man
U. D. siger: det frugter ikke, naar et Menneske ikke frygter.

#

375 Om min „Heterogenitet“
U. D.

Vistnok har jeg havt en Heterogenitet i Forhold til det Almindelige, og væsentligen begrundet i <oprindelig> Lidelse og atter senere fordoblet ved dialektisk Lidelse, som gjorde mig i Taushed end mere ueensartet.

Men deels har jeg aldrig forstaaet min Heterogenitet som min Fuldkommenhed tvertimod som min Ufuldkommenhed, deels har jeg aldrig forstaaet mig absolut i den, men kun relativt.

I Consequents hermed er det, at jeg kan i ligefrem Meddelelse vise Medlevende den indirecte Meddelelse, der er brugt.

³⁷³ sagt af Richard d. St. Victore] se Helfferich, Die christliche Mystik (se til 350). 2. Theil, S. 427 f. ³⁷⁵ Heterogenitet] sml. 312.441. oprindelig Lidelse] sml. 355.399.

Saaledes forstaaet har ethvert dybere Menneske til en vis Grad Heterogenitet. Thi saalænge han gaaer og grunder i sig selv over Noget og kun lader indirecte Yttringer falde, er han heterogen. Med mig er det skeet efter en større Maalestok, idet jeg har hele den prentede Meddelelse. Dog forstaaer jeg jo igjen ogsaa hele Forfatter-Virksomheden som min Opdragelse.

Den absolute Heterogenitet bliver indtil det Sidste i indirecte Meddelelse, da den absolut benægter at være i Contexten med det Almene. Men denne Heterogenitet er ogsaa overmenneskelig, dæmonisk eller guddommelig.

Al Heterogenitet ligger i Enkelthedens Udgangspunct; men søger saa tilbage igjen til det Almene. Der avanceres paa den Maade et Skub fremad. Absolut Heterogenitet bliver indtil det Sidste i Udgangspunctets Ueensartethed. Virkningen er saa igjen et **Qualitativt større**.

Consequentsen af dette er den Kategorie jeg bruger: at jeg har at gjøre opmærksom. Jeg er aldrig traadt i Charakteren af Heterogeniteten, just fordi jeg har forstaaet den som min Ufuldkommenhed (derfor heller ikke „Myndighed“) og fordi Forfatterskabet er min egen Udvikling.

Men det at gjøre opmærksom er en Categorie, der endnu har Contexten med det Almene. Den absolute Heterogenitet har Intet med at gjøre opmærksom, den er i Charakteren og negter Contexten. Forskjellen er let kjendelig. Det at jeg digterisk og pseudonymt meddeler det Sidste, er Concessionen. Forholdet bliver et andet, naar et enkelt Menneske i eget Navn meddelte det, og paastod at hans Liv udtrykte det.

Den absolute Heterogenitet maatte omtrent begynde der hvor jeg nu ender, det er, med den udviklede Bevidsthed,

gjøre opmærksom] sml. 174.196.378. Myndighed] sml. 312.430.
digterisk] sml. 359.392.

1850

som jeg har naaet ved det Tilbagelagte. Men just fordi jeg har naaet den ved det Tilbagelagte, har jeg jo ogsaa forstaaet, at jeg ikke kan træde i dets Charakter, men har et digterisk Forhold.

Havde jeg ikke forstaaet dette, og var jeg ikke blevet hjulpet til at forstaae det, da havde jeg formodentlig svinget forkeert i Retning af at blive en Sværmer.

Nu kunde En sige: „ja, men just det at der er Pseudonymer, just det er jo indirecte Meddelelse.“ Dertil maa svares: Du har nok ikke ret seet Dig for; der er bestandig i „Udgiverens Forord“ anbragt Kategorien: jeg stræber, samt at jeg erkjender det for den idealere christelige Fordring. Det indirectes Maximum vilde være at levere en saadan Meddelelse, og lade det aldeles, absolut dialektisk tvetydigt, om det var et Angreb paa Christendommen eller et Forsvar. Den absolute Heterogenitet vilde være at gjøre det ganske til ligefrem Meddelelse, men saa selv træde i Characteren deraf. Thi skete dette, saa er et Bestaaende absolut sprængt paa denne ueensartede Enkelte.

Kategorien: at gjøre opmærksom, og nærmere udviklet i mine Forord, og betrygget ved mit Existentielle, er derimod beregnet paa lige det Modsatte, at lade hele det Bestaaende bestaae indtil den mindste Trævl — og blot forsøge at indaande Inderlighed, overladende til hver især hvorvidt han vil bruge det.

Mere er mig ubetinget umuligt; thi saa maatte jeg have Myndighed, som jeg fra Første af har benegtet at have og hvorfor? Fordi jeg ikke saaledes tør beraabe mig paa Gud, at jeg paa nogen Maade, turde sige, at han har udvalgt mig til noget Særligt; hvad jeg atter og atter kan sige og aldrig, i Forhold til Trangen i mig, noksom, er kun, hvorledes jeg har følt mig hjulpet af ham i Forhold til hvad jeg efter fattig Leilig-

hed selv har begyndt. Jeg er ikke begyndt med hiin uendelige Vished, der hviler i et Guds-Valg, og giver Myndighed; jeg er omvendt begyndt med, at være den Ulykkelige, den Lidende — og saa begyndte jeg. Saa svulmede det successive op, og jeg er selv Den, der med meest Forbauselse seer, hvad mig er forundt.

Men dette Forhold giver umuligt Myndighed. Indirecte Meddelelse har derfor bestandig været mig det consequente. Kun er Forskiellen den, at da Productiviteten ogsaa er min Opdragelse og Udvikling, ender det med en Pseudonymitet, der stiller det Christeliges Fordring idealt, og i Forhold til hvilken jeg selv bestemmer mig som Stræbende.

Havde jeg blot været en Digter, var jeg vel kommet til det Galimathias, ganske simplement at digte Christendommen, uden at mærke, at det ikke lader sig gjøre, at man maa tage sig selv med, og enten selv existentielt udtrykke Idealet (hvilket nu ikke lader sig gjøre) eller bestemme sig selv som Stræbende. Havde jeg ikke været Digter, var jeg vel gaet hen og forvexlet mig selv med Idealet, og var blevet Sværmer. Hvad er det da, der har hjulpet mig, foruden, hvad der er Hovedsagen, at en Styrelse har hjulpet mig? Det er, at jeg er Dialektiker.

‡

Angaaende de Par Sider som paa halve
Pagina skulle trykkes foran „Regnskabet“

376
U. D.

Det vil vist forekomme Mange altfor submis. De betænke ikke, og de have vel ingen Forestilling om hvad det vil sige, at tale „for Gud“. Men dette hørte jo dog ogsaa med til Regnskabet, at jeg noterede mit Forhold til Gud, og der forstaaer jeg det Hele som min Opdragelse.

³⁷⁶ Regnskabet] sml. 96.378.

1850

Derfor bliver det trykt med forskiellig Skrift, paa halve Pagina for at antyde, at dette er Sagen for Gud.

#

#

- 377 See det er en Situation i „Christenheden“. Der fortælles om
U. D. Bernhard af Clairvaux, at Forældrene holdt deres Børn tilbage, Konerne deres Mænd — at Bernhard ikke skulde overtale dem til saaledes at blive Christne, at de virkelig forlode Alt. Og saa er det altid med den væsentlige Christen, han er ligesom Oldtidens *πεισιθανατος*, i den Grad kalder han En bort fra det sandselige Menneskes Lyst og Liv og Glæde — og saa ere vi dog i Christenheden Alle Christne. Og nu i vor Tid hvor der ikke engang lever saa meget som en *πεισιθανατος*.

#

Paalangs ad Siden:

- 378 Angaaende Udgivelsen af et Par af Skrifterne
U. D. om mig selv.

Jeg havde atter taget Sagen frem jeg havde tænkt mig: Regnskabet, de tre Noter og første Afsnit af Synspunktet. Jeg modificerede paa et Par enkelte Puncter.

Imidlertid, alle mine gamle Tvivl kom op igjen, væsentligen samlede i dette: det er insequent og utaalmodigt saaledes at anbringe mig selv med *herunder et overkradset Dobbelt-kors* <i levende Live og især nu strax, da jeg vil standse, og saa derved snarere risiquere at faae ny Fart, om jeg end <ved en tidligere Redaction fra engang i 1849.> havde gjort Alt ved at anbringe de tvende Bestemmelser: at hele Forfatter-Virk-

³⁷⁷ Der fortælles] Helfferich, Die christliche Mystik (se til 350). 1. Theil, S. 264. *πεισιθανατος*] sml. IVA 225 og se Noter dertil. ³⁷⁸ Skrifterne om mig selv] sml. 195. 399. Regnskabet] sml. 376. 450. de tre Noter] sml. 450. X¹ 678 og Sammenvisninger. Synspunktet] sml. 399. X¹ 678 og Sammenvisninger.

somheden er <mig selv> min Opdragelse og at den er for at
gjøre opmærksom.)

‡

‡

Ogsaa Dette er da en mig uforklarlig Form af Aandløshed, hvor- 379
ledes et Menneske saadan paa Dato og Klokkeslet kan have et U. D.
bestemt Indtryk af det Religieuse: ved Juletid være juleglad og
saa slet ikke tænke paa Langfredag, paa Langfredag være dybt
sørgende og saa slet ikke have noget andet Indtryk. Det er det
bedste Beviis for, at det Religieuse er En noget aldeles Udvortes.

‡

Der tales for at forsvare Kunsts Realitet ogsaa i Forhold til 380
religieus Aand saaledes: Aanden gennemtrænger et Menneske U. D.
saaledes, at man seer hvilken Mand han er; f. E. det at Luther
sagde: Gud hjælpe mig Amen det har han tillige sagt saa man fik
at see i hans Skikkelse, hvilken Mand han var. Dette er ogsaa at
indrømme til en vis Grad, om end maa erindres, at det da ikke
maa tages altfor nøie; thi dersom det saaledes forvandlede et
Menneske, saa maatte jo hans Fjender ogsaa umiddelbart see det
Samme. Og dernæst maa erindres, at i Forhold til „Troens“ Gjen-
stand gjælder det ikke; thi just for at prøve Troen, og for at Troen
kan være Tro er den umiddelbare Ligeformhed negtet, det vil
sige, en menneskelig Forklarethed kan der vel have været (om
det end altid bliver at erindre, at Fjenderne saae den ikke — thi
for at tage et ringere Exempel, De, der stenede Stephanus, saae
dog ikke hans Ansigt som en Engels Ansigt) men der svarer gan-
ske rigtigt ingen ligefrem Umiddelbarhed som det Kjendelige til
det at være Gud. Og saaledes er Troens Gjenstand ikke til at
fremstille for Kunst. Og selv allerede i Forhold mellem Menneske

gjøre opmærksom] sml. 375. 511. ³⁷⁹Sml. X¹A 515. ³⁸⁰Luther|
sml. 364. 382.

1850

og Menneske, i samme Grad som et Menneske i Forhold til Noget maa være Gjenstand for en Slags Tro, i samme Grad kan han i dette Forhold ikke males eller afbildes; thi at der maa være Tro med betyder just den ikke ligefremme Umiddelbarhed, ellers maatte jo Enhver see det Samme, ogsaa hans Fjender, som dømme lige modsat.

Men midt i Christenheden er da man neppe <engang> opmærksom paa det Socratiske: at Sædelæreren (den Rene, den Ædle) var den styggeste Mand med synlige Anlæg til alt Ondt — og det er i Christenheden, som jo forholder sig til Gud-Mennesket, „Troens“ Gjenstand — og dog mener man, at enhver Inderlighed er malerisk o: ligefrem kjendelig. Hvad er saa „Tro“? Ja det forstaaer sig, nutildags er jo „Tro“ saadan Dit og Dat, Mening og Deslige — og Kunst en høiere Sphære; og tillige ere vi alle Christne.

#

#

381
U. D.

Man forstaaer ikke blot ikke min Tanke; men hvad der for mig er en langt større Ulykke, man forstaaer ikke, man har ingen Forestilling om den Overbeviisningens Grad, med hvilken jeg har min Tanke. At et Menneske kan falde paa at tvivle om han har Lov til at meddele sig ligefrem, om Gud ikke har Noget derimod, fordi han fordrer en strengere Udholden af ham, at han maa trænge igjennem: ja hvo tænker paa Sligt! Naar man blot har en halv fordøiet Pialt af en Halv-Tanke strax lyksaliggjør man ligefrem Alle; har selv Profit o: s: v:: men at kunne docere den — og saa at lide ved at holde strengt ud!

Nu virker det forresten, at jeg har trukket mig lidt tilbage, ak desto værre en Accommodation som jeg maatte gjøre; nu sees jeg sjældnere, omgaaes meest de Fornemme: min Anseelse stiger. Ak, mundus vult decipi, og kun Christendommen veed hvad Sandhed er.

At det da aldrig kan falde en Præst ind en Søndag istedetfor selv at prædike at læse en Prædiken op f. E. af Luther! Men det er et Vrøvl med Dette om det levende Ord; og saa er det vel ogsaa Angest for, at Nogen skulde ansee ham for en Degn!

382
U. D.

Vor Tids Afgud, Tyran er: „Mængden“ det Numeriske. Som den Religieuse i en ældre Tid med Sorg og med Forestillingen „han er tabt“ maatte betragte Enhver, der sluttede sig f. E. til den „ugudelige Keiser“, den „ugudelige Pave“, det „ugudelige Bureaukratie“ og logrede for det, eller som fromme Forældre betragtede det, at deres Barn gaaer til Hoffet: saaledes maa man dybt sørge over Enhver, der gaaer til Ballotation; hvor megen Dygtighed han end forresten har, ja havde han en eminent, kun desto værre: thi formelt bestyrker han det Onde: Ballotationen.

383
U. D.

Og denne Afgudsdyrkelse den dyrker Ballotationen, omtrent, aandeligt forstaaet, ligesom hiin afskyelige Lingams Tjeneste, thi Ballotation det er jo den productive Kraft i Forhold til det Numeriske Deification.

Ak men hvor længe, længe vil det vare, inden her kommer Enkelte, som staae imod.

„Angest“ er dog egentlig ikke Andet end Utaalmodighed.

384
U. D.

[I Marginen: Stilling.] 385

Stilling er catastrophisk stillet. Det der egentlig beskæftiger ham er den Stolthed at realisere Idealiteten i Forhold til sin afdøde Kone, at blive hende tro, ikke gifte sig. Ak, og selv i Forhold til denne Stolthed, har den ikke gjort ham taus eller ret besluttet;

U. D.

³⁸² Luther] sml. 380. 448. ³⁸³ Mængden] sml. 369. 390. ³⁸⁵ Stilling] sml. 352. 525.

1850

han forsøger sig i at pynte sig ud med denne Idealitet, han anticiperer.

Han er religieust en Mulighed; men det kan ogsaa slaae ud til en anden Side. Han gifter sig igjen — og bliver nu en fortvivlet Angriber af det Religieuses „umenneskelige Strengthed.“ Og hvis saa, hvis er saa Skylden, uden hans egen; han bød ikke religieust paa det Religieuse — derfor blev det kun umenneskelig Strengthed.

Dog en Mulighed er han endnu. Og Skade paa det Religieuses Gebeet kan han ikke gjøre, naar han blot erkjender sin Grændse: at han som Forfatter har med Pathos at udtrykke at han trænger til det Religieuse, og at det Videnskabelig-Religieuse, der bydes, det kan ikke holde ham.

I Marginen til 385:

³⁸⁶
U. D. Om end altid maa erindres, at det at meddele Tvivl (Sygdom) naar man ikke selv eier Lægemedlet, er et Ansvar. Efter min Theorie skal man aldrig begynde at meddele Tvivl før man har Lægemedlet, og aldrig mere Tvivl end man kan standse.

³⁸⁷
U. D. Dette er jo som en Analogie til det Prophetiske (hvad da enhver genialere Natur har erfaret) at man siger Noget, som man selv forstaaer paa sin Viis — og langt om længe forstaaer man, at der laae noget langt Dybere deri. Deri ligger et Analogon til det Prophetiske: at Propheten talte om et maaskee Nærværende, eller om et Noget, som stod for ham i en dunklere Fremtid — og saa først da Christus kommer, viser det sig at det er ham, de have talet om. Saaledes hører Opfyldelsen ikke blot med for at Prophetien skal være Prophetie; men egentlig er Prophetien først fuldendt i Opfyldelsen — og dog sagde den det forud.

³⁸⁶ Tvivl] sml. 185. ³⁸⁷ genialere Natur] sml. 348. 401.

Det er smukt sagt af Lavater i Anledning af Magernes Spørgs- 388
maal om, hvor den nyfødte Jødernes Konge er: „det første Spørgs- U. D.
maal efter ham kalder ham: Jødernes Konge, og det sidste Ord
over ham var: Jødernes Konge, begge Gange af Hedninger; Jø-
dernes Konge bliver søgt af Hedninger som Konge, og korsfæstet
af Hedninger som Jødernes Konge.“

Forargelses Mulighed — den Enkelte.

389
U. D.

Det man almindelig kalder Christenhed (disse Tusinder og
Millioner) har da gjort Christendommen aldeles til Vrøvl.

Men ogsaa den bestaaende Christenheds Orthodoxie har egent-
lig forvandlet Christendommen til Hedenskab.

Christus er Paradoxet; alt Christeligt er derefter mærket, eller
ved Synthesen et saadant, at det er mærket af Forargelsens Mu-
lighed som det Dialektiske. Det tager nu Orthodoxien (især den
rørende og rørige Grundtvigianisme; thi Grundtvig er der dog
Kraft i) bort og sætter overalt istedet: det Vidunderlig-Deilige,
det Deilige, det mageløs Deilige og Dybe o: s: v: kort lige-
fremme Kategorier.

Saaledes faaer Christus den ligefremme Kjendelighed; men
den ligefremme Kjendelighed, saa er Christus ikke „Tegnet“, med
den ligefremme Kjendelighed er Christendommen Hedenskab.

Saa en passant vrøvler man det om Tegnet og Forargelsen ind
med skjønt yderst sjældent — hjælper Intet; thi Forargelsens
Mulighed er det dialektisk Afgjørende, er „Grændsen“ mellem
Hedenskab, Jødedom — Christendom.

At denne Grundforvirring hænger sammen med, at der fra Barn
opdrages i Christendom, er mig klart. Alt faaer derved den lige-
fremme Fart, Modstands Frastødet faaes ikke.

³⁸⁹den Enkelte] sml. 369. 390. Orthodoxie] sml. 364 553. Grundtvig]
sml. 356. Christus... „Tegnet“] sml. S.V. XII, S 116 ff. Jødedom] sml. 364.

1850

Man seer forøvrigt ved dette om Forargelsens Mulighed, at Christendommen kun har med Enkelte at gjøre ξ i ethvert Fald ζ som det Dialektiske; thi Forargelsens Mulighed udsunder og isolerer Enhver som Gjennemgang til <det> at blive Christen.

390 Forskjellen mellem „Mængde“ „Publikum“ — og „Menighed.“
U. D.

I „Publikum“ og Deslige er den Enkelte Intet, der er ingen Enkelt, det Numeriske er det Constituerende og Loven for Tilblivelse en generatio aeqvivoca; løsrevet fra „Publikum“ er den Enkelte <Intet> og i Publikum er han, dybere forstaaet, egentlig heller Intet.

I Menighed er den Enkelte; den Enkelte er dialektisk afgjørende som Prius for at danne Menighed, og i Menighed er den Enkelte kvalitativ et Væsentligt, kan ogsaa hvert Øieblik blive høiere end „Menighed“, saasnart nemlig „de Andre“ falde af fra Ideen. Det Sammenbindende for Menighed er, at hver er en Enkelt, og saa Ideen; Publikums Sammenføien eller dets Løshed er: at det Numeriske er Alt. Hver Enkelt ξ i Menighed ζ garanterer Menigheden; Publikum er en Chimaire. Den Enkelte er i Menighed Mikrokosmen, der kvalitativt gjentager Makrokosmen; her gjælder i god Forstand unum noris omnes. I Publikum er ingen Enkelt, det Hele er Intet; her er det umuligt at sige unum noris, omnes, thi her er ingen: Een. „Menighed“ er vel mere end en Sum; men er dog i Sandhed en Sum af Enere: Publikum er Nonsens: en Sum af negative Enere, af Enere, som ikke ere Enere, som blive Enere ved Summen, istedetfor at Summen skal blive Sum ved Enerne.

391 Man forstaaer Alt politisk (uden at „man“ just derfor forstaaer
U. D. sig stort paa Politik) deraf følger, at den Religieuse bliver hadet

³⁹⁰ Mængde] sml. 383. 392. den Enkelte] sml. 389. 394.

som Stolt, Aristokrat og Deslige. Den Religieuse udtrykker, at der er en Gud til; den Religieuses Liv udtrykker i Første: behag at gjøre Plads, det er Respekts-Udtrykket. Naturligviis det er just ikke Respekts Udtrykket for „Publikum“ og saadanne Begreber, lige det Modsatte. Men dog er det Respekts-Udtrykket — nemlig for Gud. Dog det har man ikke Tid til at see, dette Næste, at den Religieuse er saa langt som muligt fra at være den Stolte, Aristokrat og Deslige, at han bøier sig i sand Ydmyghed og Tilbedelse, 70 Gange dybere end nogen Politiker. Men som sagt det Næste seer man ikke, forstaaer man ikke; og saa raaber man over den Religieuse: en Stolt, en Aristokrat!

Denne Victor Hugo! Forvænt naturligviis i mange Aar til, en indøvet i den Art Udsvævelse, som Roman-Forfattere bedrive med digterisk at lefle med Følelser, hvilke deres Liv udtrykker det Modsatte af: skal han da nu i et „glimrende Foredrag“ angribe Klærke-Partiet. 392
U. D.

Man kan forestille sig hans Vellyst forud ved Tanken om den Situation: saaledes at lege „Sandheds-Vidne“ og blive hædret og æret og beundret.

Jo jeg takker Klærke-Partiet — dets Sag er i Minoritet: og Natur-Videnskaberne de feirede. Og nu diskurser han op. Hvo negter, at Natur-Videnskaben ogsaa har havt sine Martyrer; men Victor Hugo synes reent at glemme, at det er saa langt som muligt fra, at Navnene paa disse ere fra en senere Tid, da tværtimod just disse Videnskaber triumfere.

Og hvilken Tyran, hvilken Afgud er det han dyrker ved denne sin Tale? det er „Mængden“, „Ballotationen“ og Deslige. Og den har maaskee ingen Offre krævet? Den krævede Christus og Socrates og „Martyr-Skaren“.

³⁹² digterisk] sml. 375.414. glimrende Foredrag] se Berl. Tid. 1850, Nr. 20 (24. Jan.). 24. (29. Jan.). Sandheds-Vidne] sml. 159.460. Martyrer] sml. 370.395. Mængden] sml. 390.394. Socrates] sml. 380.401.

1850

Og nu de Exempler paa hvad christelig Religieusitet er? Den Nar, at ville tale om Ting han slet ikke forstaaer. De Exempler, han anfører er almindelig store og gode Handlinger, ingenlunde specifik-religieuse end sige specifik-christelige, Hedenskabet har aldeles saadanne Exempler. Saadanne store og ædle Handlinger de æres i Verden — men Christus og hans Efterfølgere, de vare dog nok lige saa praktiske i det Høimodige og Deslige, men de bleve forfulgte og ihjelslagne derfor.

Dersom jeg maatte raade, saa skulde V. Hugo et halv Aar sættes hen og lære Lectier i Christendom! *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Men som sagt, hvilket Fund for „Digteren“! Man kan tænke sig de andre Digtere ere blevne misundelige paa ham, at de ikke ere Medlemmer af Kamret. Man tænke Eugen Süe, der har skrevet sig til Millionær — ved at skildre Armoden og Elendigheden i Virkeligheden: jo jeg takker han var istand til at have givet 50rd til de Fattige, for at have været den lykkelige, hvem denne misundelsesværdige Leilighed tilbødes til — at lege Helt, Sandheds-Vidne med Applaus og Lavrbær-blade!

393 To Lapper som laae ved „Fra Høiheden vil han drage Alle til
U. D. sig“.

Dette Skrift kan ikke gøres pseudonymt fordi det ivrer mod, at man har gjort Prædikeforedraget til Betragtning, <o>: upersonligt — og en Pseudonym er jo ogsaa et Upersonligt.

NB Denne Indvending er besvaret paa
et hosliggende Papir, og Bogen
gjort pseudonym

<Dette Papir er af følgende Indhold:> d. 9 Oct. 49.

Der bliver paa en Maade et dialektisk Kjætterie etsted i denne Bog; der nemlig, hvor der vises, at Prædikeforedraget er blevet

Eugen Süe . . . og Elendigheden] sml. Paris's Mysterier, af Eugene Süe. 1.-8. Deel Kbh. 1843 (1.-4. Deel: Aftrykt af „Dagens Feuilleton“). ³⁹⁸ Sml. 89. 90. hvor der vises osv.] se S. V. XII, S. 213 ff.

upersonligt, at det meddeles af En, som Ingen er. Inconsequent-
sen er, at det saa gøres af en Pseudonym, som jo altsaa selv Ingen
er. Dog her er min Grændse: jeg kan gøre opmærksom — ikke
mere. Og paa den anden Side, jeg er dog med som Udgiver, og
vil jo bære Ansaret, og Alt vil jo dog blive forstaaet som om jeg
selv sagde det. Altsaa er der dog et meget væsentligt Fremskridt:
baade ved at faae det sagt, og ved at man faktisk vil henhøre det
til mig. Det Mere her er, er egentlig dette: at medens vistnok den
Talende er Ingen, en Pseudonym, er Udgiveren en virkelig Person
og som erkjender, at han dømmes ved denne Tale af en Pseudonym

‡

‡

Ved Christendommen er Alt ført ind paa Aandens Gebeet; ³⁹⁴
Scenen er nu bestandigt paa Aandens Gebeet. ^{U. D.}

Men Christendommen er nu egentlig forvandlet til en univer-
saliseret Tradition, er en Atmosfære.

Der fremkommer nu en Analogie til Oldtiden. Det negative
Princip var Skjebnen, Natur-Princip. Skjebnen var misundelig
paa den Enkelte, især den fremragende Enkelte; den ubetydelige
Enkelte levede uefterstræbt af Skjebnen. I Tragedien knuser
Skjebnen Helten, men Choret mærker Intet til Skjebnens Slag.

Paa Aandens Gebeet vil nu Analogien vise sig. Almeenbegre-
bet, et Abstraktum, Publikum og Deslige er Skjebnen, negativ
mod den Enkelte, men kun mod den fremragende Enkelte. Chorus
er i en vis Forstand ikke mere, thi Chorus er egentlig Publikum.
Den ubetydelige Enkelte lever lykkeligt i Publikum, medens dette
Abstraktum nivellerer den fremragende Enkelte.

Dette er Fremtidens Kamp. Kun at det ikke vil blive den En-
kelte i Retning af Tyran, men den religiøse Enkelte, hvis Inten-
tion netop er at frigjøre de Enkelte, hvilket dog Publikum ikke
forstaaer.

³⁹⁴ den Enkelte] sml. 390.401. Publikum] sml. 392.395.

1850

Men en Tvetydighed er der tillige i „Publikum“; thi medens det selv er den nivellerende Magt, er det paa en Maade selv Tilskuer tillige, Chorus. Dette ligger i Ansvarløsheden.

- ³⁹⁵ U. D. Det farlige er at leve i Tider, hvor Verdens-Omsving gjøres. Det varer saa gjerne een Generation eller to, inden man bliver opmærksom paa, hvor det Onde nu ligger, og at Angrebet maa forandres. Saa profitere De, der repræsentere en lidt ædlere lidende Form, thi nu ere de faktisk de seirende og nyde dog tillige Ære som Martyrer. Saaledes Oppositionen i Staterne, der lidende engang kæmpede mod den Mægtigere „Regjeringen“ i Spidsen for det den Gang svagere: „Mængden.“ Nu har allerede i længere Tid „Mængden“ egentlig været det Dominerende i Staten. De, der staae i Spidsen for den, ere langt de Stærkere, og dog profitere de Martyr-Ære og Anseelse. — Saaledes med Natur-Videnskaberne, der endnu saa gjerne ville lege den Leeg tillige at nyde Martyr-Ære og Anseelse, medens faktisk Natur-Videnskaben er det Dominerende, og Theologien længst dethroniseret.

- ³⁹⁶ U. D. Virkelig Selvfordoblelse uden et Tredie, der staaer udenfor og tvinger, er en Umulighed, og gjør al saadan Existeren til en Illusion eller til en Experimenteren.

Kant meente at Mennesket var sig selv sin Lov (autonomie) : selv bindende <sig> under den Lov, han selv gav sig. Derved er egentlig i dybere Forstand sat: Lovløshed eller Experimenteren. Dette bliver lige saa lidet streng Alvor, som det bliver kraftige Slag, dem Sancho Pansa anbringer egenhændig paa sin egen Bag. Det er umuligt at jeg i A kan være <virkelig> strengere end jeg i

³⁹⁵ Martyrer] sml. 392. 399. 449. Mængden] sml. 394. 409. ³⁹⁶ Kant meente] se: Kritik der practischen Vernunft (Riga 1788), særk. S. 58 f.

B er eller ønsker mig selv at være. Tvang maa der til, hvis det skal blive Alvor. Naar intet høiere Bindende er end jeg selv, og jeg skal binde mig selv, hvorfra skulde jeg da som A den Bindende faae den Strengthed, jeg ikke har som B, den, der skal bindes, naar dog A og B er det samme Selv.

Dette viser sig nu især paa alle religieuse Gebeter. Den Om-sætning som egentlig er fra Umiddelbarhed til Aand, denne Af-døen bliver ikke Alvor, bliver en Illusion, en Experimenteren, naar der ikke er et Tredie, det Tvingende, som ikke er Individet selv.

Derfor tvinges ogsaa alle de fremragende Individualiteter, de egentlige „Redskaber.“

Der er ikke blot ikke en Lov, jeg selv giver mig, som Maximum; men der er en Lov, som er mig givet af en Høiere. Og ikke blot dette; men denne Lovgiver, tager sig den Frihed tillige at spille med i Egenskab af Opdrager, og anbringe Tvangen.

Naar nu et Menneske aldrig i sit Liv vil handle dog engang saa Afgjørende, at denne Opdrager kan faae fat i ham: ja, saa skeer det vel, at det Menneske faaer Lov til at leve hen i selvbehagelig Illusion og Indbildning og Experimenteren — men dette betyder tillige: allerhøieste Unaade.

Saa streng kan et Menneske være mod sig selv, at han kan forstaae, det med sin Strengthed bliver til Intet, jeg maa have en Anden til Hjælp der kan være Strengheden, om han end ogsaa er Mildheden.

Men at indlade sig med denne Anden betyder ikke, at forsikkre og forsikkre, det betyder: at handle.

Saasnart En handler afgjørende, og kommer ud i Virkeligheden, saa kan Tilværelsen faae fat i ham, og Styrelsen opdrage.

Vel sandt, om En endogsaa nok saa meget skaaner sig selv, saa kan det alligevel vel falde Styrelsen ind at tage ham i Skole. Men dette behager den ikke, det er næsten Vrede. Den vil, at et Menneske skal troe og troe paa den. Styrelsen er ikke Ven af dette Kjællingerie, at En vil lege at være Autodidact, naar der samtidigt lever

1850

en saa udmærket Opdrager og Lærer som vor Herre, til hvem han kan henvende sig.

Men i det almindelige menneskelige Forhold er det at jeg bliver sat i Skole og søger at komme i Skole, det er, at jeg gaaer hen der og der, hvor Læreren boer. Aandeligt er det, at jeg handler engang afgjørende: der boer saa strax Læreren. Thi hvad er det jeg vil, jeg vil opdrages til Aand — og saa vil jeg dog ikke handle afgjørende? Nonsens.

#

397 U. D. Jo Mere et Menneske, værner sig til at participere i, indtil at være med i Alt: desto mere afstumpes Aand i ham — og desto mere Lykke vil han saa gjøre i denne Verden.

#

398 U. D. O, det er dog en frygtelig qualitativ Afgjørelse, at faae Indtrykket af en Samtidig. Man er historisk vidende om, at hundrede og andre hundrede forundes det Overordentlige — og det kan man saa let forstaae, og det finder man <i> sin Orden. Men, at denne Samtidige, at det forundtes ham: nei, det kan man ikke faae i sit Hoved, det maa være hans Indbildning.

Ja saaledes er det gaaet enhver Samtidighed.

Den Samtidige, der ubetinget kan faae Indtrykket af, at en stridende Samtidig er det Overordentlige, han er selv noget Overordentligt.

#

399 U. D. Min Forfatter-Virksomheds Betydning for mig som <min> Opdragelse i Christendom.

I „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed“ har jeg forklaret, at jeg havde forstaaet det som min Opgave at tjene Christen-

³⁹⁸ det Overordentlige] sml. 281.450. ³⁹⁹ min Opdragelse] sml. 396.493. I „Synspunktet osv.] se S. V. XIII, S. 578*). — Sml. 378.511.

dommens Sag, at faae det fremstillet, hvad Christendom er; men at Styrelsen (for at da ikke Forholdet skulde vende sig om, saa det blev Christendommen der trængte til mig, istedetfor mig, der trængte til Christendommen) tillige har hjulpet i Henseende til at lade mig forstaae, at det var mig, der trængte til Christendommen.

Sagen er ganske simpel. Jeg havde religieust, og i ubetinget Pietet for Christendommen, indviet mig til at faae det klart, hvad Christendom er — dette for min egen Skyld, og tillige forstod jeg, at det var dette Tiden behøvede.

Det var lagt an efter den Maalestok og med den Risico fra Begyndelsen af, at hvis det nu viste sig, at jeg saa ikke kunde antage Christendommen: saa vilde jeg tage det Stød. Det vil sige: Christendommen skulde ikke accommoderes efter mig, men ubetinget hensynsløst skulde det sees, hvad Christendom er.

Men hvis nu Christendommen havde viist sig saaledes for mig, at jeg saa ikke selv kunde antage den? Ja saa vilde jeg, maaskee (i Pietet for Christendommen, og menende at tjene den) have offentlig vedgaaet — men forresten uforandret vedblevet at beskæftige mig med Christendommen og forholde mig til den. Min Mening var ikke, om saa var skeet, saa at slaae den Sag i Glemme: nei Christendommen og det at blive Christen var mit Livs Opgave, fordi jeg, i dyb Pietet, forstod, at selv det længste Liv ikke var for lang en Tid for den Opgave.

Jeg veed kun een Analogie til dette Forhold, nemlig min Plan i sin Tid at tage theologisk Attestats. Det besluttede jeg af Pietet for min afdøde Fader. Nu havde det vel været muligt, at jeg til en bestemt given Tid, uagtet jeg dog havde læst flittig, paa Grund af Hypochondrie havde meent, ikke at kunne gaae op endnu — men hvad saa? Ja saa var jeg bleven ved at læse til theologisk Examen; selv om jeg aldrig havde faaet Examen: ubetinget Eet vilde være skeet, jeg var vedblevet at læse til theologisk Examen.

Saaledes med mit Forhold til Christendommen. Det er ikke, som naar En engang gjør et Overslag, saa vælger enten — eller:

1850

nei, jeg havde valgt: Christendommen. Det at jeg ikke turde kalde mig Christen, vilde blot være, en Idealitets Bekymring.

I Grunden er den hele Ængstelighed mere et Udtryk for min Idealitet, om det end stikker betydeligt af i vor Tid, hvor der er Eet, som Enhver veed sig udenvidere at være: Christen.

Overhovedet er det Det, Christenheden mangler: pathetisk Situation for at udtrykke, at man vil være Christen. Confirmationen forslaaer kun lidet.

Men Styrelsen har især hjulpet mig ved Situation i Forhold til det ret at faae Indtryk af Christendommen.

1) Min hele indre oprindelige Liden.

2) Mit Forhold til „hende“.

3) Hvad jeg har lidt ved Pøbelagtighedens Forfølgelse og den menneskelige Utaknemlighed. I Sandhed uden det, var jeg dog reent gaaet Glip af en Side af Christendommen. At opleve en høimodig Handling af Kjerlighed til Andre, at see den lønnet saaledes, at opleve, at jeg blev erklæret for Egoist, just fordi jeg var uegennyttig, at see hele denne Egoisme, som i Grunden er Livskraften i Samfundet, at see den forenet om at erklære mig for Egoisten just i det Øieblik, hvor jeg ubetinget var sympathetisk: ja, det var egentlig til at blive gal over. Heldigviis var jeg vel oplært i Christendommen fra Barn af. Det hjalp. Men sandelig jeg lærte ogsaa Christendom fra Grunden af.

⁴⁰⁰ U. D. Hvor uendelig dybt er dog ikke dette, og stikker ikke egentlig deri baade min og Alles Ulykke, at vi ingen ret Forestilling have om hvad Synd er i Guds Øine!

Arndt (og saaledes de gamle Opbyggelsesskrifter) siger i Anledning af Christi Lidelse og Død, at man skal see paa dem, for at faae en Forestilling om, hvad Synd har at betyde for Gud. Jeg gaaer og tosser i det, og har ingen ret pathetisk Forestilling om,

hende] sml. 210-217. 427. Pøbelagtighedens Forfølgelse] sml. 348. 399. 413. 449. ⁴⁰⁰ Arndt... siger osv.] se Johann Arndt, Fire Bøger om den sande Christendom. Oversat efter Sintenis tyske Udgave. Christiania 1829. (Ktl. Nr. 277), S. 251. — Sml. til II A 16.

hvad Synd er afskyelig i Guds Øine — det skal jeg see paa Christi Lidelser for Synden.

Her er atter det Dialektiske, hans Lidelse er ikke først for at berolige, men først for at forfærde, for at forfærde mig. Saaledes lærer Christus fra sig først Sønderknuselsen — just for saa at berolige. Men ved sine Lidelser gjør han mig opmærksom, at jeg ret dybt maa føle Syndens Rædsel.

Det Religieuses Sandhed lader sig ved en ikke uheldig Analogie belyse, naar man seer paa Begrebet af det Fornemme, en Hofmand, og saa da forresten glemmer, hvad der skal glemmes. Tænk den Tanke, at have insulteret Kongen: hvis Fortvivlelse vil være størst derover, over at have gjort det, en Bondes eller en Hofmands? Aldeles uden Sammenligning Hofmandens? Og saaledes med det Religieuse. Den Hellige han forstaaer, hvad Synd har at betyde — jeg, en Synder, gaaer og tosser i det; just denne Tossen i det, hører med til min Synd.

See ogsaa i denne Henseende bliver jeg da slet ikke forstaaet. 401
U. D.
Alle de dybere Tænkere (Hegel, Daub — og for at nævne en mindre berømt men yderst agtværdig: Julius Müller^[†] o: s: v:) de ere alle enige i at sætte det Onde i den isolerede Subjektivitet — Objektivitet er det Frelsende.

Dette er nu længst igjen blevet en Phrase; og enhver Student veed jo, at jeg er en isoleret Individualitet — ergo er jeg næsten det Onde „den rene Negativitet, uden Alvor o: s: v:“.

O, dybe Forvirring. Nei, det hele Begreb af Objektivitet, der er blevet gjort til det Frelsende, er blot en Næring af Sygdommen, og at det anprises som Helbredelsen, viser just, hvor irreligieus Tiden er i dybeste Grund; thi det Frelsende er egentlig en Tilbagevenden til Hedenskabet.

⁴⁰¹ Julius Müller . . . den isolerede Subjektivitet] Die christliche Lehre von der Sünde. 3. Aufl. Breslau 1849. 2 Bände (Ktl. Nr. 689-690), f. Ex. 1. Band, S. 48 ff. 536 ff.

1850

Nei, just for at faae Ende paa Subjektiviteten i dens Usandhed, maa vi heelt igiennem til „den Enkelte“ — lige overfor Gud.

Men man veed slet ikke, hvad Religieusitet er. Man aner ikke, at baade Christus og alle Troens Heroer i een Forstand vare isolerede Individualiteter — aber de tilhørte absolut Gud.

Tag Socrates! I hiin Tid er naturligviis den ene Sophist traadt frem efter den anden og har viist, at Mangelen paa tilstrækkelig Kundskab var Ulykken, man maatte forske dybere og dybere, Uvidenhed var det Onde. — og saa kommer gamle Fatter Socrates og siger: nei Uvidenhed er just Helbredelsen.

Mon det nu ikke er gaaet Socrates i sin Tid aldeles som mig. Han er blevet anseet for at repræsentere det Onde; thi Uvidenhed var i Tidens Øine det Onde — og dog var Socrates i Sandhed Lægen.

Der maa en lykkelig Genialitet til (eller en uendelig Dybde og et uendeligt Gehør for at alle dæmoniske Phænomeners bestandigt, omvendt forstaaet, selv forkynde, hvad de behøve) for paa saadanne Gebeter at gribe rigtigt. Jeg roser mig ikke af Noget.

Det er ganske rigtigt, den isolerede Subjektivitet i Tidens Forstand er ogsaa det Onde; men Helbredelsen ved „Objektivitet“ er ikke et Haar bedre.

Den skal frelses ved Subjektivitet, o: ved Gud, som den uendeligt tvingende Subjektivitet.

Til 401, i Marginen:

402 [†] Hvad J. Müller angaaer maa dog bestandig fastholdes, at han
U. D. har en langt dybere Betragtning, om han end ikke har dens qualitative Consequentser og virkelig dannet en μεταβασις εις άλλο γενοϛ.

‡

403 Ogsaa et Exempel paa Dialektik.

U. D. Christendommen gjør Synden til det Frygtelige, — og vil saa have den bort. En mildere Anskuelse (Leibnitz f. E. o: s: v:) vil

den Enkelte] sml. 394.409. Socrates] sml. 392.406. Genialitet] sml. 387.563. ⁴⁰³ Leibnitz] sml. saaledes Theodicee (den til IVA 11 anf. Overs., sml. ogsaa C 29 ff.), S. 271 ff. — Sml. IVC 30.33, og de derved anf. Steder.

gjøre Synden mildere, forsvarer den — og saa, saa bliver vi ganske rigtigt hængende i den; den bliver en fra det at være Menneſke i al Evighed uadskillelig Ufuldkommenhed. Det er at skille os af med Synden.

#

Det er et ypperligt Svar af Julius Müller paa den Forklaring at Synden er Svaghed: om da ikke ogsaa just det Onde sees at give en potenseret Energie. Og til den Ende beraaber han sig paa Plato: betegner η ἀδικία som των εχοντα (την ἀδικιαν) μαλα ζωτικον παρεχουσα, και προς γει ζωτικη αγρυπνον. [*I Marginen:* i de republica Lib: X.] (cfr. Julius Müller 1ste Deel af Læren om Synden p. 119 Anmærkning.) 404 U. D.

Jeg har selv i ældre Journaler viist dette, at det Gode vistnok giver Kræfter, men Evighedens zarte, hvorfor ogsaa den Gode, den Uskyldige lider saa dybt. Det Onde, (just ved Fortvivlelsen) giver fortvivlet Livslyst og Styrke. (medens den Gode længes ud af Livet). Jeg har viist, hvorfor just døbte Jøder ere gode Repræsentanter for den Art Energie, fordi de som oftest slet ingen Religion have, fortvivlet forstaae, at dem er ene dette Liv anvist. Det giver impetus.

#

[*I Marginen:* Stadier paa Livets Vei.] 405

Det er dog et mærkeligt Ord, hvormed denne Bog ender, det Sidste i Frater Taciturnuss Slutnings Ord om sig selv: 406 U. D.
hidser ham ikke, thi saa kunde han blive farlig.

#

Dialektik i Retning af at blive Christen.

406
U. D.

Socrates søgte ikke først at sanke nogle Beviser for Sjælens Udødelighed, for saa at leve, troende i Kraft af Beviserne. Lige

⁴⁰⁴ Julius Müller . . . p. 119 Anmærkning] Henvisningen gælder 1. Udg. af det til 401 anf. Skr.; i den dér anf. Udg. 1. Bd., S. 381 Anm. i ældre Journaler] se IX A 419. ⁴⁰⁵ et mærkeligt Ord] se S. V. VI, S. 458. ⁴⁰⁶ Socrates] sml. 401. 439.

1850

omvendt, han sagde: dette med Udødeligheden, om den muligt skulde være, beskæftiger mig i den Grad, at jeg ubetinget som var den det Visseste af Alt, vover at sætte hele mit Liv ubetinget ind derpaa. Saaledes levede han — og hans Liv er et Beviis for Sjælens Udødelighed. Han troede ikke først i Kraft af Beviser og levede saa: nei, hans Liv er Beviset, og først i hans Martyr-Død er Beviset færdigt. — See, dette er Aand; det er lidt generende for Efterabere, og alle Dem, som leve paa anden, og tiende Haand, og Resultat-Jægere, og feige og blødagtige Naturer.

Dette har, med Forsigtighed benyttet, sin Anvendelse i Forhold til det at blive Christen.

Først kommer rigtigt den <Lessingske> Tvivl at man ikke paa et Historisk kan begrunde en evig Salighed.

Altsaa her eksisterer et Historisk, Fortællingen om Jesus Kristus.

Men er nu ogsaa <den> historisk ganske vis? Hertil maa svares, om den saa var af al, al Historie, det Visseste, det hjælper ikke, ligefrem lader sig ikke danne nogen Overgang fra et Historisk til at begrunde en evig Salighed derpaa. Det er et kvalitativt Nyt.

Hvorledes da nu? Saaledes. Et Menneske siger a la Socrates til sig selv: her eksisterer et Historisk som lærer mig at jeg angaaende min evige Salighed skal henvende mig til Jesus Christus. Jeg skal nu <vel> vogte mig for at svinge forkeert ind i videnskabelig Fusken og Forsken, om det nu ogsaa er historisk ganske vist; thi det er historisk vist nok, o: om det var 10 Gange saa vist end dets mindste Detail, det vilde alligevel ikke hjælpe mig; thi ligefrem kan jeg ikke hjælpes.

Jeg siger da til mig selv: jeg vælger; dette Historiske er mig saa meget, at jeg beslutter, at sætte hele mit Liv ind paa dette dersom. ^[†] Nu lever han; han lever ene udfyldt af den Tanke, vovende sit Liv for den: og hans Liv er Beviset for, at han troede. Han havde ikke nogle Beviser, troede saa, og begyndte saa at leve. Nei, lige omvendt.

Dette kaldes at vove; og uden at vove er Tro <en> Umulighed. Det at forholde sig til Aand er at være til Examen;[*] at troe, at ville troe, er at forvandle sit Liv til at være til Examen; daglig Examination er Troens Spænding. — Dog herom kan man til Verdens Ende prædike for alle feige, blødagtige, aandløse Naturer, de begribe det ikke, de ville egentlig ikke begribe det. De synes egentlig, at det kan være godt nok at en Anden vover, og at man saa slutter sig til ham — og forsikkrer. Men at vove — nei Tak.

Dog maa i Forhold til det at blive Christen erindres en Forskjel i det Dialektiske fra Socrates. Nemlig i Forholdet til Udødelighed, forholder Mennesket sig til sig selv og Idee, ikke videre. Men idet et Menneske paa et dersom vælger at troe paa Christum: vælger at sætte sit Liv ind derpaa, saa har han jo Tilladelse til i Bøn umiddelbart at henvende sig til Christum. Saaledes er det Historiske Anledningen, og dog tillige Troens Gjenstand.

Men alle aandløse Naturer vende Sagen om. De sige: at sætte Alt ind paa et dersom, det er en Art Skepsis, det er Phantasterie, ikke Positivitet. Det er fordi de ikke ville „vove“. Og denne Mylder af Aandløse er det Christendommen har slæbt med sig, og som tilsidst har afskaffet Christendommen.

Til 406, i Marginen:

[*] Dette ligger jo ogsaa i Christi Ord: om Nogen vil følge min 407
Lære: leve efter den: handle efter den, han skal erfare: s: v: U. D.
Det vil sige, her gives ikke Beviser forud — og saa er Han heller
ikke nøiet med, at Antagelsen af Hans Lære betyder: jeg for-
sikkrer.

Til 406, i Marginen:

[*] Dette kommer af, at Mennesket er en Synthese af Kjød-Sjel 408
og Aand. Men „Aand“ sætter Splid — hvorimod det blødagtige U. D.

at være til Examen] sml. 408.534. IX A: 51.326.358. ⁴⁰⁷ Christi
Ord osv.] se til 284.

1850

Menneske i ethvert Forhold vil slæbe det Lavere med, og have dets Samtykke. Derfra denne Angest for at „vove“. Det aandløse Menneske vil altid have „Sandsynlighed“. Men „Aand“ vil aldrig indrømme den, „Aand“ er Examinationen: vil Du slippe Sandsynligheden, vil Du fornegte Dig selv, forsage Verden o: s: v:.

#

#

⁴⁰⁹ At „den Enkelte“ er Sandheden er egentlig ogsaa udtrykt i
U. D. det Ord: en Folkefører; thi det er altid En, der opererer ved
Hjælp af Mængde.

#

⁴¹⁰ [I Marginen: R. Nielsen.]
U. D.

R. N. har dog vistnok egentlig gjort Begyndelsen i egoistisk og kløgtig Intention. Han har senere ofte maatte tilstaae, at han ansaae det for den egentlige Vanskelighed, at slippe mig forbi. Lykkedes det, saa var det altsaa hans Mening: støttet ved mig, skjult, halvt forstaaende min Stræben, at gesticulere i Verden ala mig. O, sørgelige Klogskab! Oprigtigt, jeg har engang selv troet, at det vilde lykkes ham, hvor indigneret jeg end var derover.

Men der er skeet noget ganske Andet. Jeg har tiet — men saa har Omverdenen paataget sig at tvinge ham tilbage paa mig. Det var for en verdslig Kløgt en fatal Contra-Kugle.

Sagen er, jeg troede at jeg var, som jeg ogsaa er, Gjenstand for Misundelse; derfor troede jeg virkelig ogsaa et Øieblik, at R. Nielsens Bedrag kunde lykkes ham. Men jeg vidste dog ogsaa, at i Grunden har man i det Inderste en uhyre Forestilling om mig. Nu skete det, at just Det, at R. N. ogsaa saadan vilde være en Mag. Kierkegaard (om man end ingenlunde anede, hvor bedrage-

Examinationen] sml. 406. ⁴⁰⁹den Enkelte] sml. 401. 413. Mængde] sml. 395. 413. ⁴¹⁰R. Nielsen] sml. 352. 532.

risk denne Taktik var mod mig) just det, gav Anledning til, at Misundelsen rykkede lidt ud med Sandheden om mig.

Dog har jeg ingenlunde opgivet R. N. Det er ikke saa let: fra endelig Forstand at danne Overgang til Idee-Tjeneste.

Han kan endnu bestandigt bringe Sandhed ind i sin Stilling. Han kan indfrie sin Begyndelse, tilstaae, at han egentlig har meent, saadan at kunne tage dette nye Standpunkt til Indtægt som andre videnskabelige iforveien; men at han, jo mere han kom ind i Sagen, indsaar, at den tog ham, ja dømte ham, at han egentlig havde begyndt med at tage Sagen forfængeligt.

Men noget anstrænget er han; og hvad er Grunden? Aabenbart den, at jordisk og verdslig Forstandighed sidder temmelig fast i ham, og han her er kommet i Kast med Noget, der næsten kunde gjøre ham gal, fordi hans Klogskab ikke kan magte det.

Det er muligt, at han nu er paa en bedre Vei; thi nu kan jeg dog stundom mærke paa ham, at det er blevet ham tydeligere, at han har grebet fejl, item at jeg længst har seet det. I Begyndelsen smertede det mig dybt, at see et saadant Bedrag lige for Næsen af mig, medens jeg dog, langsom til at dømme og i gudfrygtig Paaholdenhed, taug og sinkedes.

‡

[I Marginen: Om mig selv.] ⁴¹¹
U. D.

Det er dog en Lykke, et ubeskriveligt Gode for mig, at jeg var saa tungsindig som jeg var. Havde jeg været en lykkelig Natur — og saa oplevet Det, jeg har oplevet som Forfatter: jeg troer, et Menneske maatte være blevet gal. Men jeg kjendte frygteligere Qvaler, derinde hvor jeg egentlig lider.

Og hvad er saa skeet? O, det Forunderlige, om det endnu ikke ganske er skeet, til en vis Grad er det dog skeet, og vil skee mere, det troer jeg; det Forunderlige: at just disse udvortes Spektakler har lokket mit Tungsind ud af dets Skjul, og til en vis Grad allerede frelst mig fra det; hvad der endnu fuldeligere vil skee!

⁴¹¹ tungsindig] sml. 399. 433.

1850

O, Riigdoms Dyb, o, hvor urandsagelige er Dine Veie, o Gud,
men alle Faderlighed og Naade!

#

412 Det er smukt sagt af Petrarca: Vrede er et kort Raserie, og
U. D. naar nogen ikke tvinger den, — et langt Raserie. ||, der ender
med Undergang.||

#

413 Det er da ogsaa en taabelig (og i mange af de Vedkommende
U. D. tildeels skyldig forsaaviddt de selv forstaae, at det er Usandhed)
Indvending mod mig og mit Liv: at jeg staaer udenfor Livet, <og>
at just det er ikke Religieusitet, den sande Religieusitet griber
virksomt ind i Livet.

O, I Daarer eller I Hyklere; hvorledes staaer jeg udenfor Li-
vet? Saaledes at bogstaveligt, at ikke een eneste her hjemme
saaledes marqueret staaer fremmeligst paa Scenen. Nei, at leve
uden for Livet, det er just at rende med i Flokken, at være i
„Mængden“, hvorved vindes Ubemærkethed og dog Indflydelse
og Magt.

Hvorledes staaer jeg udenfor? Saaledes, at jeg har reist en
Produktivitet, hvis Lige, man ikke saa let skal vise! Saaledes, at
da „Pøbelen“ rasede og triumpherede, da var jeg den Eneste, der
vovede at handle. Saaledes staaer jeg udenfor Livet, at jeg er
kjendt af ethvert Barn, en staaende Figur i Eders Skuespil, mit
Navn et Ordsprog, mit Liv et dagligt Offer for dog om muligt,
religieust, at gjøre Enden fast, og faae Religieusitet bragt an igjen.

Men hvorfra da den Tale, at jeg staaer udenfor Livet? Jo jeg
skal sige Eder det; den kommer derfra, at jeg med al min Arbei-
den ingen jordisk Løn vinder, at jeg ikke applauderes paa For-
samlinger, hvor jeg ikke kommer, men forhaanes paa Gaderne,

O, Riigdoms Dyb osv.] sml. Rom. 11, 33. ⁴¹³ Mængden] sml. 409. 430.
vovede at handle] sml. 399. 492. staaende Figur osv.] sml. X¹A 177 og
se Noter dertil.

hvor jeg virker; den kommer af, at jeg ikke gjør mit Liv commensurabelt for en Minister-Plads, det kommer derfra, at man mærker paa mig, at jeg er en Nar, en Nar — der frygter Gud!

O, I Skinhellige, med Eders Kjerlighed, der ikke stiller sig udenfor Livet — nei, det vilde nok Eders Selvkjerlighed forbyde Eder! O, I Skinhellige, med Eders Praktiskhed, der virksomt griber ind i Livet — ja eller ξ ilsomt ξ griber til — efter Fordelene! O, I Skinhellige, med Eders Alvor, der ikke phantastisk trækker sig ud af Livet — i Sandhed Eders Feighed vilde snart jage Eder ind igjen i Flokken, i Dyre-Flokken, bort fra det Sted, hvor Alvoren boer: at være den Enkelte. O, I Skinhellige, med Eders Fædrelands-Kjerlighed, der forbyder Eder at være uden Deeltagelse for Landets Vee og Vel; jo jeg takker, I have frelst Danmark, frelst det fra at være et Land til at være en Kjøbstad, Smaalighed og Middelmaadigheds forjættede Land, frelst det fra, for Fremtiden at tilhøre Historien; thi mene I vel, at Eders Bedrifter for 4 Skilling, Eders piankede Replikker paa Forsamling, at Eders Navne ville gaae over til Historien — saa maatte jo først Alt, Alt være fra Grunden i Tilværelsen vendt op og ned, saa „Historien“ overtog de Parties, hvilke altid tidligere anvistes „Glemsel“. Dog maaskee er det ogsaa dertil I stræbe, at ogsaa saaledes Alt skal vendes om: „Historie“ blive „Glemsel“, og det Udmærkede glemmes; „Glemsel“ blive „Historie“, og „Glemselen“ historisk slæbe Alt Det med sig, alle Eder, og Eders Taler, og Eders 17 Ammendment til det 16de betræffende Intet.

Der er noget Frygteligt i at see denne Individernes Styrten hen til denne gjensidige Assureringen ξ hvor man ikke som ellers assurerer for Havarie, men hvor Assureringen selv er det ξ commune naufragium. Hvor Mange, Mange leve der ikke allerede, for hvem intet Begreb existerer, hvem det er Alt, naar der er Majoritet for Noget, i den Grad Alt, at de føle sig fuldkommen angerløse, naar saa er! Lad der være Majoritet for at Hoer er Dyd, og Mord Ret: saa er det saa.

Og til denne Samlingsplads løbe „strenge Christne“, som det

den Enkelte] sml. 409.426.

1850

hedder, hen, og ballotere med. Ja, de have rigtignok stundom et lille Ammendement ξ et lille Ammendement [for at — forbedre! *rettet fra*: i Forhold til] det uhyre Onde, der totalt har seiret — endnu afsindigere, end om En vilde slukke en Ildebrand med Vand af en Draabe-Flaske! Og naar saa det er gjort, naar de saaledes have „frelst deres Samvittighed“, ved en lille Smule at forbedre og berigtige det Onde \circ : ved at gjøre det end værre $<$, hvis de overhovedet udrette Noget, $>$, saa ballotere de med ξ , og tilbede — christeligt! — Majoritet! Men de gennemskue det hele Uvæsen — jo jeg takker; i privat Samtale, der ere de utrættelig snaksomme om, hvor usselt og sjunket det Hele er; men der, hvor de ved energisk Handlen, \circ : ved at trække sig ubetinget udenfor, ikke for at tie, nei for at staae som et plagende, selvfølgelig, et mishandlet Memento, om, at der er en Gud til; der ballotere De, og tilbede — christeligt! — Majoritet!

#

#

- 414 Det er dog en synderlig Misforstaaelse, som er Følge af denne
 U. D. Forguden af det Videnskabelige, at man ogsaa vil have det Videnskabelige anbragt paa det Existentielles Fremstilling. Det Existentielle er som saadant et langt Concretere end det „Videnskabelige“ ($<$ og $>$ at anbringe lærd Videnskabelighed i Forhold til det Existentielles Fremstilling, er da reent Galimathias), dets Fremstilling er væsentlig enten Realisation i Livet eller Digter-Fremstilling loquere ut videam.

#

- 415 [I Marginen: Begrebet „Medskyldig“.]
 U. D. I en sædelig Opløsnings-Tid som vor maa Begrebet „Medskyldig“ skærpes meget betydeligt. Det er saa nemt at fortælle

⁴¹⁴ det Existentielles] sml. 396.416. Digter-Fremstilling] sml. 392.420.

at det er af Iver og Alvor man deeltager og stræber ogsaa ved sin lille Deel at modarbeide det Forkeerte : man lader den totale Fordærvethed staae ved Magt og anbringer høist et lille Amendement. Og herved profiterer man: at staae sig godt med Fordærvetheden, da man dog, totalt forstaaet, participerer i den, og tillige at smigre sig selv med den Indbildning, at man er bedre end Tiden.

Sagen er en ganske anden. Det Totale, hvori jeg participerer, er naturligviis langt vigtigere, end mit lille bitte Amendement indenfor.

Derfor er den Participerende ansvarlig for det Totale.

Men det vilde være at handle afgjørende, vilde være at udsætte sig for Fare, at indvie sig selv til den Taalmodigheds Lidelse at det er som udrettede man slet Intet (thi den rene Idee-Tjeneste er som en ganske Staaen udenfor i sit Første, medens det lillebitteste Amendement strax „udretter“ Meget) som druknede man i Mængden.

I alle critiske Tider drives der megen Nederdrægtighed af Individet, som noget nær ere opmærksomme paa hvor Ulykken totalt stikker, og nu istedetfor, enten at handle afgjørende og lide, eller at lade reent være at handle, convertere dem ind som et Amendement, og som sagt, ved strafværdig nefas i jordisk Forstand profitere paa to Maader.

[I Marginen: Peter.]

Destoværre maa man næsten befrygte, at Peter nu bliver en saadan Figur. Noget Nittengryn har han altid været; i en senere Tid temmelig ideeforladt; men <nu> synes det næsten som der er gaaet et Lys op for ham, at han vil til at gjøre Lykke som Coryphæ for Middelmaadighed, Ubetydelighed og Hjertelighed. Adspredelse har han trængt til, det er sandt; jeg kan forstaae, han er træt af at leve derude paa Landet med en syg Kone — men en saadan Adspredelse! Nu at rende omkring paa enhver Forsamling, og tale overalt — naturligviis af Hjertelighed og Alvor „for

Peter] sml. 338.486. Hjertelighed] sml. 358.

1850

at modarbejde“. I Bondevennernes Forsamling at forsikre: jeg er ikke Bondeven — istedetfor at handle ved at blive borte. — Han er et godt Hoved, med mange Kundskaber, men han løses op i karakterløs Føiten og Deeltagen i Alt. Det er ominøst, at han boer hos Christian Lund; thi han vil vistnok blive Christians Ideal! Form- Reduplikation, der er Karakter- Consequents, er over hans eksistentielle Energie; han kan ikke tage sig handlende ud af <et> Forhold og saaledes udtrykke den qualitative Opposition og Ueensartethed, han bliver indenfor Forholdet, forsikkrende, at han ikke er enig, omtrent som da han i Conventet leverede en Critik, hvori han forsikkrede, at det var ingen Critik.

#

#

416
U. D.

[I Marginen: Feilen ved Schleiermachers Dogmatik]

er egentlig, at Religieusitet for ham er bestandigt en Tilstand, den er, han fremstiller Alt i Væren, det Spinozistiske. Hvorledes den vorder, i Betydning af at blive til, og i Betydning af at bevares, beskæftiger ham egentlig ikke. Derfor kan han tage saa lidt op af det Dogmatiske. Enhver christelig Bestemmelse er mærket af det Ethiske i Retning af Stræben. Deraf Frygt og Bæven, og dette Du skal; deraf ogsaa Forargelses Mulighed o: s: v: Alt Sligt beskæftiger Schleiermacher mindre. Han behandler Religieusitet i Væren.^[†]

Deraf egentlig ogsaa den hans Sætning, at Følelsen altid er sand. Nærmere seet, er dens Sandhed egentlig den, at den er. Hele Kampen kommer først med Vorden. Seet i „Vorden“ kommer Spørgsmaalet frem: men er nu det, der er, er det Sandhed. I Væren er Sandheden, at det er.

Til 416, i Marginen:

417
U. D.

^[†]Deraf lader det sig ogsaa forklare, at S. bestemmer absolut Afhængigheds-Følelse som al Religions Princip. Thi dette er atter

Christian Lund] sml. X¹ A 22, S. 16, og se Note dertil. ⁴¹⁶Schleiermachers Dogmatik] sml. I C 20. det Ethiske] sml. 414. 417.

Tilstanden, eller Religieusitet i Væren. Saasnart Spørgsmaalet bliver ethisk, altsaa om denne Tilstands Vordelse, hvorledes den bliver til, hvad jeg har at gjøre for at den kan blive til, samt hvorledes den bevares eller jeg i den, hvilket ogsaa er Vordelse, saa er Tegningen af Religieusitet forandret. Just saaledes mener jeg, at man kan sige S. har forfeilet det Christelige, thi æsthetisk-metaphysisk opfatter han det kun som Tilstand, medens det Christelige, ethisk, væsentlig vil opfattes som Stræben. S. opfatter Religieusitet aldeles analog med f. E. Elskov. Men dette er en Misforstaaelse. I Forhold til Elskov kan der egentlig ikke være Tale om en Stræben. Men det Christelige er i Vordelse. Saasnart dette er forstaaet er hver en eneste Bestemmelse af det Christelige tegnet anderledes end hos S. Og ikke blot dette; men saa først fremkommer tillige de meest afgjørende Bestemmelser af det Christelige, hvilke mangle hos S., eller dog mangle det Afgjørende.

#

O, hvilken uendelig Forskjel: dækket af det Sandsebedrag, at det er Ens Embede og Levebrød, indenfor det Sandsebedrag, en Søndags-Gudstjeneste, for hvad der saadan vil komme at høre derpaa, at declamere nogle christelige Sandheder — og selv, tækkeligt i Verdens Øine, existentielt levende til daglig Brug i reent verdslige Categorier, paa Farten som Politiker balloterende og dandsende Medlem af Alt — — hvilken uendelig Forskjel: og saa at skulle sætte de christelige Forestillinger ind midt i Virkeligheden, gjennembrydende Sandsebedragene, accentuerende den personlige Existeren i Kraft af disse Forestillinger. Saa vil, saa maa Konflikten vise sig, det maa vise sig, hvor fjernt „Virkeligheden“ er fra det Christelige. Saa længe Præsterne ville være nøiede med at have sikkert sig en Levevei, og saa at dem indrømmes prokuratoragtig eller skuespilleragtig een Gang om Ugen, samt ved Begravelser, at tale en egen Jargon, der aldeles ingen

418
U. D.

ethisk] sml. 416.418. ⁴¹⁸ Embede og Levebrød] sml. 338.440. den personlige Existeren] sml. 417.419.

1850

Fordringer gjør, saasnart Boutiquen er lukket: ja saa taales det naturligviis. Just dette er Tækkelighed i Verdens Øine. Ingen, maaskee Ingen er saa tækkelig, som en Præst, der er Politiker. Thi Verden forstaaer meget godt, at en Præst burde være et Vidne for det Religieuse midt i „Virkeligheden“; men nu triumpherer den. Hans meste Tid, hans Tankegang retter sig mod Ballotation og Deslige — saa udtrykker han jo, at det at være Præst er blot hans Næringsvei. Og saa denne Skinhellighed at en saadan Præst forklarer sin Deeltagelse i Politik som Iver og Religieusitet. O, Du Forblindede, vil Du være mere end Præst, nu saa bliv et Christendoms Vidne midt i Virkeligheden, men bliv ikke Politiker.

Herunder et overstreget Dobbeltkors

Just dette er det Christeliges Fordring, at det vil, at hvad der siges i Kirken, det skal udtrykkes i „Virkeligheden“, gjennemtrænge Existentserne; deri er det Christelige forskjelligt fra Skuespillet og Deslige. Derfor skal Præsten gaae ud midt iblandt dem, for at see efter, for at gjøre opmærksom. Men tag Præsten der, han barer sig vel. Saasnart Præsten har taget Kjolen af om Søndagen, saa siges: lad os for Gud i Himlens Skyld ikke tale om Det, jeg er ganske som I, Medlem af Klubben, balloterende Medlem i alt Verdsligt, en behagelig Selskabs-Mand, klog paa min Fordeel ganske som I. Hvor usømmeligt, hvor udannet af mig, at ville udenfor Kirken erindre, eller vel endog existentielt erindre om det Christelige; det var jo som hvis en Skuespiller vil i Selskab og i det daglige Liv vedblive at spille Comedie.

419 U. D. Ved den idelige Balloteren vil tilsidst ogsaa de ethiske Begreber gaae ud af Slægten. De ethiske Begrebers Kraft er Samvittigheds-Forholdet; men Ballotation vender Alt ud efter.

Mange leve vel endnu i den trygge Forestilling, at saa forkeert bliver da Verden aldrig, at f. E. Tyverie bliver Dyd. Hvo veed det? See paa Frankrig! Og hvor mange vilde der i saa Fald være,

⁴¹⁹ de ethiske Begreber] sml. 418. 439.

der vovede at vedstaae, at Tyverie er Synd. Det vilde nemlig i saa Fald blive christelig Collision. Medens Alle stjal, leed man selv ved at blive bestiaalen, uden at turde stjæle igjen; og saa leed man anden Gang, ved at vedkjende sig den Overbeviisning: at Tyverie er Synd.

Hvor Mange ere der vel i dette Øieblik, som vove at vidne mod Ballotation! Höchstens fik man vel en „dybsindig Seer“ til at foreslaae paa en Forsamling >efter først i et glimrende Foredrag <, „gribende og rystende“, > at have skildret det for Sædelighed og Religieusitet Farlige i at ballotere, >, at der skulde balloteret paa, at afholde sig fra Ballotation. Og det forstaaer sig, dette vil saa blive beundret som den dybeste Viisdom og den reneste Sædelighed, at have skueth saa dybt. Raffineret Charakterløshed er vor Tids glimrende Synd, Veien til „Held og Magt“.

En Indvending mod Christendommen.

Digterisk.

420
U. D.

Denne Indvending lod sig tænke i bestemt Individualitet, og saaledes at den aldeles ikke havde noget af det Frække, som Indvendingerne ellers have.

Den maatte lyde saaledes:

Hvorfor, o Gud, vilde Du gjøre saa meget for Menneskene, at Du gav dem Christendommen, der egentlig gjør dem ulykkelige.

Det er vistnok saa, at det er af Kjerlighed <Du> gjorde det, men Du synes ikke at have betænkt, at en meget Underordnet og Ringe kan komme til at lide saare meget just ved at blive Gjenstand for en høit Ophøiets Kjerlighed. Den høit Ophøiede lægger strax sin Maalestok an — han gjør hvad han gjør af Kjerlighed, men det at han anlægger sin Maalestok, kan jo ikke undgaas, da han jo er Den han er. Og hvad gjør han saa? Han gjør egentlig den Anden ulykkelig.

1850

Saaledes ogsaa med Christendommen! Det er Din Maalestok, o Gud, der er Christendommen; i Christendommen forholder Du Dig egentlig til Dig selv. Du siger nok, at det er af Kjerlighed, at det er for vor Skyld, Du gør det; men Maalestokken er dog Din^[†]. Hvor i al Verden skulde et Menneske falde paa, at Synden var noget saa Frygteligt, at for at Din Vrede skulde tilfredsstilles, maatte Din egen Søn, den Hellige, lide den grusomme Død. Dette er for høit for et Menneske. Det er Dig, der er blevet tilfredsstilet; men det Beroligende for Dig er et Menneske for høit, og derfor just det Uroligende.

Lad en Pige blive elsket af en hende ubetinget overlegen Mand; jo oprigtigere han elsker hende, jo ulykkeligere vil han gjøre hende — og af Kjerlighed. Han anlægger sin Maalestok; det kan han ikke anderledes; han elsker hende oprigtigt; og hvad skeer, just Det, hvori han vil see det stærkeste Udtryk for sin Kjerlighed, just Det vil være hende for høit og forurolige hende.

Denne Indvending er af en egen Art. Men den har et ganske andet Blik for Sagen end de almindelige Indvendinger mod Christendommen.

Her seer man forresten Nødvendigheden af det ubetingede Du skal for at komme igjennem.

Til 420, i Marginen:

- 421 ^[†]Saaledes er ogsaa Arvesynden som Skyld et Udtryk for at
U. D. Gud bruger sin Maalestok; thi Gud seer Alt in uno; og derfor falder den den blot menneskelige Forstand saa tung.

- 422 Deri er selv den udvalgte Apostel og saaledes ubetinget Enhver
U. D. kvalitativ forskjellig fra Gud-Mennesket: at Apostelen maa tvinges, Gud-Mennesket er den Eneste, der har den rene Idealitet, og derfor frivilligt gjør det Høieste.

⁴²²frivilligt] sml. 370.

Jeg erindrer i en af Mynsters Ordinations-Taler, hvor Mynster med vanlig oratorisk Sving siger: dersom Sandheden var noget saa Forfødeligt som den stundom beskrives, hvorfor skulde jeg saa opsøge den o: s: v: Dette vil sige, M: har dog egentlig ingen ubetinget Forestilling om ubetinget at skulle søge Sandheden, enten den nu er forfødelig, knusende mig, eller ikke. Men det er dog maaskee en Redelighed af ham at sige det saa ligefrem.

423
U. D.

I Grunden lever de Fleste i Forhold til Aand i samme Duplicitet som i Forhold til Naturphænomenen. Videnskaben forklarer, at Solen staaer stille og Jorden dreier sig om den: i daglig Tale vedblive vi at sige: Solen staaer op og gaaer ned. Saaledes: Videnskaben foredrager i Grunden den *toto coelo* forskjellige Betragtning fra Det, vi saadan bruge til daglig Brug, fra Det, Præsten saadan prædiker o: s: v: *herunder et overstreget Dobbeltkors*, og især ved det Sidste fremkommer den besynderligste Art Affectation, idet snart Alle sige, at Sligt vel kan bruges i det populære Foredrag, medens <snart> Alle ere underrettede om det „Videnskabelige“. For hvem er saa det populære Foredrag.

424
U. D.

[I Marginen: om mig selv.] 425

Vilde Nogen sige: „ja, Du kan sagtens være saa uegennyttig, saa reent, om man saa vil tjene Sandheden, Du, som har Formue“ saa vilde jeg svare: nu ja, deri er en Deel sandt. Imidlertid har jeg dog en egen Betragtning af Tilværelsen. Saasnart jeg nemlig ikke har Formue til at gjøre det saaledes, saa vil jeg, beskedent indtage en Virksomhed, hvor jeg arbejder for Udkommet.

U. D.

⁴²³ Mynsters] sml. 326. 460. Mynster . . . siger] Taler ved Præste-Vielse. 2. Samling (Kbh. 1846), S. 88 f. — Ktl. Nr. 235-36: J. P. Mynster, Taler ved Præstevielse, 1.-3. Samling (Kbh. 1840-51). ⁴²⁵ en Virksomhed] sml. 315. 544. Udkommet] sml. 275. 511.

1850

Er hvad jeg i denne Henseende behøver saa meget, at jeg maa arbeide hele Dagen: vel saa tilstaaer jeg om mig selv: jeg betragter det som min Opgave at arbeide for Udkommet. Behøver jeg ikke saa meget, saa vil jeg see at faae en lille Tid tilovers, og en lille Spare-Skilling lagt til Side, at jeg, om end efter en langt mindre Maalestok, kan tjene Sandheden.

Men Eet, Eet vil jeg bestemt ikke: jeg vil ikke have det blandedt, om det er for min egen Fordeel, eller for Sandheden jeg arbeider.

Just Dette er i mine Tanker Verdens Ulykke, at menneskelig Kortsynethed, velmenende mangel Gang, har tænkt som saa: naar Du overhovedet vil det Sande, saa, om der saa ogsaa engang imellem blander sig deri et Hensyn til Din egen Fordeel, om der saa ogsaa stundom løber et mindre reent Middel imellem: saa er det da en Ubetydelighed, og desuden saadan er nu Verden engang, det veed ethvert praktisk Menneske, og omskabe Verden kan jeg dog ikke.

O, Du Utaalmodige og Du Kortsynede. Nei, omskabe Verden kan Du vistnok ikke. Nu vel, saa gjør da hvad Du kan, saa lev i stille Ubemærkethed, arbejdende for Dit Udkomme. Sandeligen en Saadan gjør idetmindste ingen Skade. Men vil Du virke for Sandhed, saa overvei for Gud nøie, efter hvilken Maalestok Du kan det. Lad saa Maalestokken være lille, i Guds Navn, men lov og hold Gud og Dig selv, at Du efter den Maalestok ubetinget vil bruge de reneste Midler.

Det Andet er kun Utaalmodighed og Kortsynethed, der har skadet ubodeligt.

‡

‡

426
U. D.

[I Marginen: Julius Müller om „Synden“.]

1ste Deel p. 350 o: fl.

Nei, nei ikke saa meget saaledes har <Hegel> Uret. J. M., at da jo Hegel ogsaa bestemmer det Onde som den abstrakte Sub-

⁴²⁶⁾ Julius Müller . . . p. 350 o: fl.] se til 404; i den til 401 anf. Udg. I. Bd., S. 537 ff.

jeaktivitet, Vilkaar, den Enkeltes Overgriben over det Almene — altsaa ogsaa som Egoisme: at saa maatte jo J. Müller kunde være enig med ham, og vilde ogsaa være det, hvis det ikke var klart, at Hegel fører denne det Ondes Tilstedeværen tilbage til en højere Nødvendighed.

Nei, Vildfarelsen ligger hovedsaglig i, at det Almene, som det Hegelske gør til Sandheden (og den Enkelte til at være af Sandheden ved at gaae op i det) er et Abstraktum: Staten o: s: v: Han kommer ikke til Gud, Subjektiviteten i absolut Forstand, og til Sandheden: at virkelig i sidste Forhold er den Enkelte højere end det Almene, nemlig den Enkelte i sit Guds-Forhold.

Hvor ofte har jeg ikke udviklet det, at Hegel i Grunden gør Menneskene, hedensk, til en med Fornuft begavet Dyre-Slægt. Thi i en Dyre-Slægt er altid: „den Enkelte“ — lavere end „Slægt“. Menneske-Slægten har den Mærkelighed, just fordi hver Enkelt er skabt i Guds Billede, at „den Enkelte“ er højere end „Slægt“.

At dette kan tages forfængeligt og rædsomt misbruges: concedo Men Christendom er det. Og der er det egentlig at Slaget ska staae.

‡

‡

Det Kloge — det Gode og Sande.

427
U. D.

Tag en vis Brøksdeel af det Gode, eller af det Sande, det er det Kloge, hvormed Du saa vil gjøre Lykke i Verden. Tag det Gode eller Sande heelt, saa skeer lige det Modsatte, og Du kommer aldeles paa tvært med Verden.

Jeg har her et Exempel derpaa.

Jeg havde tænkt mig i en forblommet Dedication til Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed, strax at indsætte „hende“. [*I Marginen*: cfr. Hoslagte.] Det lader sig nu af andre Grunde ikke gjøre; thi hvor forblommet det end er, saa er det dog let forstaaet, og

den Enkeltes] sml. 413.440. ⁴²⁷Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed] sml. 399.511. hende] sml. 399.450. Hoslagte] sml. 215 og se Note dertil.

1850

saa har jeg jo ikke blot ingen Garantie for, at det respekteres, men omvendt den størst mulige Sandsynlighed for, at et Blad paatager sig at nævne hendes Navn, og saa er Alt forstyrret, og jeg havde maaskee skadet uberegneligt. Men jeg vilde det gjerne, fordi jeg gjerne vilde have den Ting i Orden ogsaa førend min Død, der-som det var muligt.

Dog det er noget Andet jeg nu vil oplyse. Altsaa antaget, at jeg gjorde det, hvad saa? Ja saa var det uklogt. Og hvorfor? fordi det er for høit. Den Historie er nu glemt; jeg var en Skurk, men nu er det glemt og alt Godt igjen i den Henseende; nu skal man ikke røre ved det. Ja, men jeg var dog ikke just saa ganske en Skurk; den hele Sag har en langt dybere Betydning. Hjælper ikke, just det er Ulykken, og tillige Det, som vilde gjøre et saadant Skridt uklogt. Det blev nemlig saa høit, at det gjorde Mine til at ville et Øieblik rive Folk ud af deres behagelige Tumerumme med at kunne forklare og have forklaret Alt; og saa blive de ærgerlige; og saa kommer man paa tvært.

#

#

⁴²⁸ U. D. Er det ikke en mærkelig men dybsindig Sprogbrug, at En kan sige: her er aldeles ikke Tale om noget Valg — jeg vælger Det og Det. (En lignende Bemærkning findes hos J. Müller men ikke saa nøiagtigt redigeret.). Fremdeles; Christendommen kan sige til et Menneske: Du skal vælge det ene Fornødne, men saaledes, at der ikke maa være Tale om noget Valg, o: , vrøvler Du længe, saa vælger Du egentlig ikke det ene Fornødne; det maa ligesom Guds-Rige vælges først. Saa der altsaa er Noget, i Forhold til hvilket der ikke maa, og i Begrebet kan være noget Valg, og dog er et Valg. *Her- under et overstreget Dobbeltkors* Altsaa, at just Det, at der ikke er noget Valg, er Udtrykket for med hvilken uhyre Lidenskab eller Intensitet man vælger. Kan der gives noget nøiagtigere Udtryk

⁴²⁸ En lignende Bemærkning...redigeret] sml. Steder som: Die christliche Lehre (i den til 401 anf. Udg.). 2. Bd., S. 61f. 70. 76f. 80ff.

for, at Valgfriheden kun er en Form-Bestemmelse i Friheden, og at just Valgfrihedens Accentuation som saadan er Frihedens Fortabelse? I den Grad er Frihedens Indhold det afgjørende <for> Frihed, at just Valgfrihedens Sandhed er: der maa intet Valg være, om det dog er et Valg.

Dette er „Aand“. Men just fordi Menneskene ere langt fra at være Aand, just derfor gjør Friheden dem saa mange Bryderier, idet de bestandigt blive hængende i Valgfriheden. Reflexionen, der igjen hænger sammen med det Dvaske, det Lavere, kommer til at stirre paa Valgfriheden istedetfor at huske paa: der maa intet Valg være — og saa vælge. Hvor forunderligt det end synes, man maa derfor sige, at kun Frygt og Bæven, og kun Tvang kan hjælpe et Menneske til Frihed. Thi Frygt og Bæven og Tvang kan magte ham saaledes, at der ikke bliver Tale om noget Valg — og saa vælger man nok det Rigtige. I Døds Øieblikket vælger de Fleste det Rigtige.

Men hvad skal nu Videnskaben hjælpe? Intet, Intet. Den spænder Alt af i rolig, i objektiv Betragtning — og saa bliver Frihed et uforklarligt Noget. Videnskabeligt er og bliver Spinoza den eneste Consequente.

Det er her ligesom med det at troe og det at speculere, og som Joh. Climacus har sagt, ligesom med det at sauge: det ene er at gjøre sig objektivt let, det andet er at gjøre sig subjektiv tung: og saa vil man gjøre begge Dele paa een Gang. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Friheden er egentlig kun derved, at den i samme Øieblik, i samme Secund den er (Valgfrihed) uendeligt iler med ubetinget at binde sig selv ved Hengivelsens Valg, det Valg, hvis Sandhed er, der ikke kan være Tale om noget Valg.

Det er et ubegribeligt den almægtige Kjerligheds Under, at Gud virkelig kan indrømme et Menneske saa meget, at han, sig selv betræffende, kan ville sige næsten som en Frier (her ligger det skønne Ordspil: at gjøre fri, at frie): vil Du have mig eller ikke, og saa vente et eneste Secund paa Svaret.

1850

Ak, men Mennesket er ikke saa ganske Aand. Han synes: siden Valget er overladt til mig selv, saa vil jeg tage mig nogen Tid, og først ret alvorligt overveie den Sag. Sørgelige Anti-Climax! „Alvoren“ er just ved at vælge <Gud> strax og „først“. Saa ligger Mennesket og hejer med et Phantom: Valgfriheden, om han har den eller om han ikke har den, o: s: v: og endog videnskabeligt? Han mærker ikke, at han gik Glip af Friheden. Saa forlyster han sig maaskee en Tidlang med Tanken om Valgfriheden, indtil saa den igjen forvandler sig, og han bliver tvivlsom, om han da har Valgfrihed. Og nu tabte han ogsaa Valgfriheden. Det er ved lutter feile Greb (militært taget) at han forvirrer Alt. Ved at stirre paa „Valgfriheden“ istedetfor at vælge taber man baade Frihed og Valgfrihed. Ved Reflexion lader den sig aldrig naae igjen; skal den faaes igjen, maatte det være ved en potenseret Frygt og Bæven, fremkaldt ved Tanken om at have forspildt den.

Det Uhyre, der er indrømmet et Menneske, er: Valget, Friheden. Vil Du frelse og bevare den, der er kun een Maade: ved i samme Secund ubetinget i fuld Hengivelse at give Gud den igjen og Dig i den. Frister dette Syn Dig, hvad der er Dig indrømmet, giver Du efter for Fristelsen og seer med selvsk Attraae paa Valgfriheden, saa taber Du Friheden. Og Din Straf er saa: i en Slags Forvirrethed at gaae og bryste Dig af at Du har — Valgfriheden; vee Dig, det er Dommen over Dig: Du har Valgfrihed, siger Du, og Du har endnu ikke valgt Gud. Saa bliver Du syg, Valgfriheden bliver Din fixe Idee; tilsidst bliver Du som naar den Rige tungsindigt indbilder sig, at han er forarmet og vil døe af Mangel: Du sukker, at Du har tabt Valgfriheden — og Feilen er blot, at Du ikke sørger dybt nok, saa fik Du den vel igjen.

‡

429 Mod mange Sindslidelser maa det siges: at just Skylden, den
U. D. Lidende anklager sig for, maaskee først ret begaaes i det Øieblik,
men paa en ganske anden Maade. Der var En (det var en Chato-

lik som var blevet Lutheraner; Kofoed-Hansen har fortalt mig det) der paastod, at han havde syndet mod den Hellig-Aand, ved i et vanskeligt Øieblik at have sveget sin Overbeviisning, og at for ham ingen Naade var. Maaskee var det snarere Synd mod den Hellig-Aand den Stolthed, med hvilken han ikke vilde tilgive sig selv. Der er ogsaa en Strengthed i at fordømme sig selv, og ikke ville høre om Naaden, der blot er Synd. Dette har, som jeg ogsaa gjorde Kofoed-Hansen opmærksom paa, allerede Anti-Climacus paaviist.

Nu vil da Lic. Lind holde Forelæsninger i Haandværker-Dan- 430
nelses-Foreningen, Forelæsninger over: Beviserne for Christen- U. D.
dommens Sandhed!

Velmeent vistnok, men sandeligen, han veed ikke hvad han gjør. Forvænt er allerede den Classe af Samfundet til at føle sig selv som Instants, saasnart det er paa Forsamling. Den Talende er ingen „Lærer“, men En, der bukker sig for Mængde, for denne høistærede Forsamling. Og nu „Beviser!“ Jo jeg takker; saa er Alt rigtigt; „lad os nu høre hvad Christendommen kan sige til sit Forsvar“ o: s: v.; det bliver Indtrykket — og dette er Christendommens Afskaffelse.

Præster var det der behøves, Præster med Mod og med Myndighed; Skriftestolen var det, der skulde bruges.

Ak, saaledes paa ethvert Punkt velmente Bestræbelser — der forvirre mere og mere.

Kofoed-Hansen] sml. 55, S. 42f. IV B 59, S. 215, og se Noter dertil. — K.-H. holdt d. 9. Septbr. 1849 Tiltrædelsesprædiken som residerende Kapellan ved vor Frelses Kirke paa Christianshavn, d. 3. Novbr. 1850 Afskedsprædiken sstds. Naaden] sml. 361.445. Dette . . . paavist] sml. S. V. XI, S. 221f. ⁴⁸⁰ Lic. Lind osv.] se Berl. Tid. 1850, Nr. 29 (5. Febr.). — Se til VIII A 46, Mængde] sml. 413.449. Christendommens Afskaffelse] sml. 341.439. Myndighed] sml. 375.445.

1850

431 I lange, lange Tider trættede Slægten sig med det Spørgsmaal
U. D. om Guds-Personlighed. Kunde man endda faae det begrebet, saa meente man, at kunne lade det med Treenigheden staae hen.

Hvad skete? Saa kom Hegel og det Hegelske. De forstod Sagen bedre: de beviste, at Gud var personlig, just deraf, at han er treenig. Jo jeg takker, nu er vi hjulpne. Det Hele med Treenigheden var et Spilfægterie, det var den gamle <logiske> Trilogie (Thesis—Antithesis—Synthesis—) og den „Personlighed“, der resulterede deraf det var omtrent det X, med hvilket man i hine Tider begyndte, da man meente, at naar man blot kunde faae Guds Personlighed begrebet, saa fik man at lade det med Treenigheden staae hen.

Overhovedet er dette det Hegelskes dybeste Forvirring i Forhold til det Christelige, at det ingen Tid og ingen Forstand har til først at stille det christelige Problem, inden man begriber. Hegels Resultater, (der under Pauker og Trompeter forkyndes som Alts Forklaring) er en nogenlunde Skikkelse af Problemet som Det, man nu skulde til at begribe, eller begribe, at man ikke kan begribe.

Der, hvor Hegel ender, der omtrent begynder det Christelige: Misforstaaelsen er blot, at Hegel mener der at være blevet færdig med det Christelige, ja at være gaaet langt videre.

Mig er det overhovedet umuligt at lade være at lee, saasnart jeg tænker paa Hegels Begriben af Christendommen, det er noget saare Ubegribeligt. Og sandt er og bliver det, hvad jeg altid har sagt: Hegel var Professor i Philosophie, ikke Tænker; og han maa tillige have været en temmelig ubetydelig Personlighed, uden Livs-Indtryk — men en ganske overordentlig Professor, ja det negter jeg ikke.

Den Tid vil dog vist engang komme, da dette Begreb: Professor bliver indfriet som en comisk Person. Man tænke sig Christendommen! Ak, hvor forandret siden den Tid, da den havde <ubøielige> Confessores, og den Tid, da den fik Professores, der ere bøielige i alle casibus.

Speculation — Tro.

432
U. D.

Speculation kan fremstille Problemerne, kjende, at hvert enkelt Problem er for Troen, er saaledes mærket og sammensat at det er for Troen — og saa henstille: vil Du nu troe eller ikke.

Fremdeles Speculation kan kontrollere Troen, o: , Det, der er i et givet Øieblik troes eller er Troens Indhold, for at see efter, at der da ikke sluddervurrent blandes Bestemmelser ind i Troen, som ikke ere Gjenstand for Tro men f. E. for Speculation.

Alt Dette er et saare vidtløftigt Arbeide.

Speculation er den Seende — og dog kun saavidt, at den siger: her er det; saa er den blind; derpaa kommer Troen, som troer, den er seende. < i Forhold til Troens Gjenstand. >

En egen Vanskelighed ved mit Liv.

433
U. D.

Dersom man havde Forestilling om hvad jeg har lidt, hvad jeg stadigt lider, hvilke Lidelser der ere forbundne med en saadan Existents: saa vilde man meget mere give sig hen.

„Nu kan det ikke negtes, at jeg i Skrifterne“ ofte nok og forfærdende har fremstillet det — men personligt, i Omgang, er jeg den Lette, Livslystne.

Man tager sig ikke iagt for, at dette er Form af Tungsind, og just et Tegn paa, hvor dybt jeg lider, ligesom jeg jo ogsaa gyser for at blive Gjenstand for andres Medlidenhed. Maaskee er dette Stolthed, imidlertid forstaaer jeg det, som en Naade af Gud, at han, ikke fritagende mig for Lidelserne, har skjenket mig den Lindring: personligt at kunne skjule dem.

Ulykken er dog ogsaa, at Een og Anden fristes herved, og vil copiere mig, fordi han bilder sig ind, at Det, der staaer i Skrifterne, er Overdrivelse, jeg selv gjør det saa let. Heri har jeg vistnok ingen Skyld; thi det er dog Mangel paa Alvor i ham selv; men det berører mig smerteligt.

⁴³³ Tungsind] sml. 411. 450.

1850

#

- 434 Hvad er saa Tungest: at henrettes, eller hiin den langsomme
U. D. Død: at trædes ihjel af Gjæs.

#

- 435 Der er noget saare betegnende i den Historie med Sibylla og
U. D. Tarquinius Superbus. Løgn og Bedrag begynder altid med et tilløiet
Høieste, men er saa villig til at slaae af, naar Køberen ikke vil
betale det saa dyrt. Sandhed begynder altid med den lavest mu-
lige dog sande Priis: vil saa Køberen ikke, ja saa bliver Prisen
næste Gang lidt høiere og saaledes stiger det. Tilløiet Overlegen-
hed begynder altid i de høieste Toner — accepteres dette ikke, vel,
saa slaaer man af. Sand Overlegenhed begynder altid saa lavt som
det sandt er muligt; forsmaaes den saa, vel saa lægges der paa.

#

- 436 [I Marginen: Julius Müller. Læren om Synden
U. D. 1ste Deel p. 457 fl.]

Det er et ypperligt lille Partie det om at det Onde, Synden just er det Ubegribelige & det Uigjennemtrængelige, Verdens Hemmelighed, just fordi det er det Grundløse & den vilkaarlige Afbryden. Det glæder mig ogsaa at see, at han citerer Daub, der i Judas Ischarioth ogsaa erklærer sig derfor, og ikke er utilbøielig til at henføre det Onde under en egen Art Bestemmelse af det Mirakuløse, medens han dog senere opgav denne Betragtning og meente at begribe det Onde som det Negative, f. E. i hans Skrift: Hypoteser om den menneskelige Frihed.

Det er aldeles rigtigt, hvad J. M. siger, at Syndens „Ubegribelighed“ <ikke> er paa Grund af indskrænket Erkjenden, saa Ret-

⁴³⁶ Julius Müller . . . p. 475 fl.] se til 404; i den til 401 anf. Udg. 2. Bd., S. 234 ff. hans Skrift . . . menneskelige Frihed] Daub, Darstellung und Beurtheilung der Hypothesen in Betreff der Willensfreiheit. Altona, 1834. Cit. hos J. Müller, 2. Bd., S. 237. Sml. iøv. Daubs Vorlesungen, Berlin 1838-44. (Ktl. Nr. 472) 4. Bd. S. 309 ff.

ningen altsaa skulde være, at vi bleve ved at speculere, saa kom vi nok dertil. Nei, at Ubegribeligheden just er dets Væsen.

Ganske eenfoldigt kan man ogsaa see dette saaledes. Dersom man tager et Menneske, der engang har været hengivet til en Synd, og nu er frelst — og man vil spørge ham, om han nu kan begribe det, at han kunde synde saaledes, saa vil han svare: nei, nu allermindst. Jo renere et Menneske bliver, desto ubegribeligere bliver det Onde ham.^[†]

Denne Syndens Ubegribelighed kan jeg ellers eftervise paa en anden Maade. Anti-Climacus har rigtigt viist, at i Forhold til det Onde forholder Mulighed og Virkelighed sig omvendt af ellers: ellers er Virkelighed højere end Mulighed, men i Forhold til det Onde er Virkelighed lavere end Mulighed; det Gode som Mulighed er det Ufuldkomne, som Virkelighed det Fuldkomne, men det Onde som Mulighed er bedre end som Virkelighed.

Men nu er det at begribe det er at opløse: Virkelighed i Mulighed (cfr. Joh. Climacus); men naar in casu Virkeligheden er lavere end Mulighed, saa er det jo umuligt at begribe; thi Synden er egentlig først Virkeligheden; men at begribe er at opløse i Mulighed, altsaa er det umuligt at begribe det, thi opløst i Mulighed er det ikke det Onde. Det Gode kan begribes, fordi der er et ligefremt Forhold mellem Mulighed og Virkelighed, medens det naturligt maa erindres, at det Gode i Mulighed er et Lavere, det at begribe det Gode et kvalitativt borte fra det at realisere det.

Til 436, i Marginen:

^[†]Man vil derfor ogsaa finde, at et Menneske i Forhold til det 437
at synde, eller at have syndet — naar han besinder <sig> derpaa, U. D.
snarere beskriver sin Tilstand som en Beruset. Han sank, eller hans Bevidsthed sank ligesom i et Mørke. Her ligger Bestemmelsen: det Grundløse. Dog glemmes maa ikke, baade at det Onde kan have frygtelig Energie i et Menneske, til at ville styrte sig i

Anti-Climacus . . . viist] se S. V. XI, S. 129 f. det at begribe osv.] sml. S. V. VII, S. 279.

1850

dette Mørke, og at det er under Ansvar, og væsentligen liggende i Villien. Men ligesom Drankeren er skyldig i, ved Overmaalet af stærke Drikke, at beruses — medens dog Berusetheden selv just er en Synken under Bevidstheden, saaledes ogsaa med Syn- den.

#

438 Det er ogsaa rigtigt, hvad J. Müller tidligere viser, at Frihed
U. D. ikke kan kaldes ligeligt Evne til det Gode og til det Onde, thi saa er det Onde egentlig ogsaa et Gode. At man heller ikke kan sige: at det Ondes Grund er Villiens Misbrug; thi just Villiens Misbrug er jo det Onde.

#

#

439
U. D.

„Videnskab“. — Det Existentielle.

„Virkelighed“ lader sig ikke begribe. Dette har allerede Joh. Climacus rigtigt viist ganske simpelt. At begribe er at opløse Virkelighed i Mulighed — men saa er jo det umuligt at begribe det, thi at begribe det er at forvandle det til Mulighed altsaa ikke at fastholde det som Virkelighed. I Forhold til Virkelighed er det at begribe en Tilbagegang, et Tilbageskridt, ikke et Fremskridt. Ikke som var nu „Virkelighed“ begrebløs; ingenlunde, nei Begrebet som findes ved begribende at opløse det i Mulighed, er ogsaa i Virkeligheden, men der er jo et Mere — at det er Virkelighed. Fra Mulighed til Virkelighed er Fremskridt (undtagen i Forhold til det Onde); fra Virkelighed til Mulighed er Tilbageskridt.

Men det er den usalige Forvirring at man i det Moderne har faaet „Virkelighed“ ind med i Logiken, og saa i Distraction glemmer, at „Virkelighed“ i Logiken dog vel kun er „tænkt Virkelighed“ \therefore er Mulighed.

⁴³⁸ Julius Müller... viser osv.] i den til 401 anf. Udg. 2. Bd., S. 229, 232.
⁴³⁹ Det Existentielle] sml. 419. 500. At begribe osv.] se til 436.

Kunst, Videnskab, Poesie o: s: v: har kun med Mulighed at gjøre, det vil sige, Mulighed ikke i Betydning af en ørkesløs Hypothese, men Mulighed i Betydning af ideel Virkelighed.

Men er da det Historiske ikke Virkelighed? Jo vist. Men hvilket Historiske? Verdens 6000 Aars Historiske er vistnok Virkelighed, men en tilbagelagt Virkelighed; den er og kan kun for mig være til som tænkt Virkelighed o: som Mulighed. Om de Afdøde virkeligen have realiseret existentielt de Opgaver, der vare dem satte i Virkelighed eller ikke: det er nu afgjort, der er sluttet af, der er ingen existentiell Virkelighed for dem mere uden i det Tilbagelagte, hvilket Tilbagelagte igjen for mig kun er til som ideel Virkelighed, som tænkt Virkelighed, som Mulighed.

Men Menneskene er som afsindige ved denne pantheistiske Videnskabelighed. Skidt med mig, tænker en saadan Professor; de Par Aar jeg lever, det Smule jeg kunde gjøre — er det Noget at spille et eneste Øieblik paa, nei „Videnskab, Videnskab“. Men dette er Irreligieusitet, Mangel paa religieus Tugt, Mangel paa „Ædruhed“, Berusedhed; Berusedhed i Drømme.

At „Videnskab“ er lavere end det Existentielle sees ganske simpel paa Gud-Mennesket. Tænk Dig samtidig: her er „Videnskab“ en Umulighed, fordi Gud-Mennesket er selve det Existentielle. Men naar saa Farten er sagtnet — saadan et Par hundrede Aar efter: saa, ja saa er Religieusiteten blevet mindre — og saa kommer „Videnskaben“ frem. Og 1800 efter, saa er Forholdet reent vendt om, saa er „Videnskab“ høiere end det Existentielle.

Tænk Dig samtidig med Socrates. Her er ingen Videnskab; just den vil han have bort; han er „en Bremse“, selv det Existentielle. Men saa dør han; i Plato er det Existentielle sagtnet, saa kommer „Videnskaben“. Er nu Plato større end Socrates? Ja maaskee naar Docenter dømme; men de maa da ogsaa consequent dømme, at en Professor i Theologien er større end Christus.

Nei, just naar „Videnskab“ er blevet ubetinget det Høieste, just da er Religieusitet saa godt som aldeles forsvundet. Dette er to Poler, og man kan sikkert stille en Generations Horoscop i

1850

ethisk-religieus Henseende ved at faae at vide, hvad den dømmer om „Videnskab“ paa det religieuse Gebeet. „Minervas Ugle flyver først, naar det mørknes“ og „Videnskab“ kommer altid bagefter. Det er sandt, hvad Joh. Climacus siger: at forvandle Christendommen til „Videnskab“ er den størst mulige Vildfarelse, og naar det ubetinget er lykket (o, hvor vil „Tiden“ juble!) — saa er ogsaa Christendommen ubetinget afskaffet.

Men sandt er det ogsaa, hvad Assessoren i „Enten — Eller“ siger, at jo finere, jo fornemmere det Fluidum er, hvortil En er forfalden: desto vanskeligere er Helbredelsen. Og nu det at være forfalden til „Videnskab“. Forbarmende Gud, hvilken Verdens-Omveltning maatte der til, for at rive et Menneske ud af denne Berusethed. Naar det at være fuld ikke blot i Ens egne men i Alles Øine betyder at være ædru — dog hvad siger jeg, ædru, ja at være mere end ædru, ædru som en Gud, der i salig Besindighed hviler i fuldendt Ligevægt, at have denne Selvfølelse, og at respekteres som saadan af Alle — — hvad Haab er der saa om Frelse. Den, der vil tale om denne Art Drukkenskab, ham vil jo hele Verden videnskabeligt betragte som en foragtelig Beruset.

#

#

440
U. D.

Min Ulykke i Samtiden, hvorfor jeg ikke forstaaes.

Min Ulykke er, at jeg har taget Sandsebedragene bort.

Jeg skulde istedetfor at spendere diverse Tusinder for at soutenere en saadan Forfatter-Existents, og istedetfor at anstrenge mig saa uhyre: skulde jeg have sikkret mig en Professor Stilling, med god Gage (saa var jeg forstaaet af alle de Næringsdrivende: noget nær Alle — jeg var forstaaet, vel ikke mine Philosophie-

Minervas Ugle . . . mørknes] Hegel, Grundlinien der Philosophie des Rechts, hrsg. von Fd. Gans (= Werke, 8. Bd. Berl. 1833. — Ktl. Nr. 551), S. 21 (i: Vorrede, Slutn.). Christendommen . . . afskaffet] sml. 430. 453. Assessoren siger] se S. V. II, S. 175. ⁴⁴⁰Næringsdrivende] sml. 418. 444.

mer, men jeg var forstaaet Σ at jeg var en „alvorlig“ og agtværdig Mand Σ) og saa præsteret lidt men lovet Meget (saa var jeg forstaaet af andre Professorer og Videnskabsmænd). Jeg havde saa tillige sikkert mig at være forstaaet af de Studerende — da jeg skulde examinere dem, hvilket hjælper godt, og hjælper til at de tale godt om En, da det nu dog engang er den autoriserede Lærer. (Istedetfor det har jeg levet næsten kameratlig som værende Ingenting).

Jeg skulde have levet Professor-skjult i „Kredsene“, saa var Forestillingen blevet stor om mig, og tillige jeg betrygget ved at tilhøre det store Hele af Embedsmænd, der holde sammen efter den Lov, naar Een lider, lider Alle (i dets Sted har jeg levet som den Enkelte, i hvis Skjæbne ikke en Eneste deltagere).

‡

‡

Det er nemt nok for at forsvare Brugen af Klogskab i Retning 441
af at udrette at beraabe sig paa Paulus, der jo ogsaa brugte Klog- U. D.
skab. Ja, tag det der. En Existents, der saaledes kvalitativt og totalt
har sikkert sig sin Heterogenitet som Galskab, Σ hvad jo just
var naaet ved totalt at handle mod Klogskab Σ den kan uden Fare
bruge Klogskab. Faren er, naar en ikke marqueret Person handler
klogt — thi saa tager Klogskaben in toto ham til Indtægt. En saadan
Mand har ikke sikkert sig nogen Heterogenitet (hvad, dette rela-
tivt forstaaet i Forhold til Paulus, kun naaes ved engang afgjø-
rende at handle mod Forstand). Dette tænke de Religieuse ikke
paa. Saa umarquerede religieuse Existenter vil religieust for-
svare at handle klogt ved at beraabe sig paa Paulus, uden at be-
mærke eller ville bemærke, at Pauli Livs „totale Galskab“ Σ :
dets Ueensartethed fra Klogskab betryggede tilstrækkeligt, \langle me-
dens deres Smule Religieusitet drukner i den totale Klogskab,
som er Verdens og Verdslighedens. \rangle

1850

#

- 442 U. D. Det at jeg bestandig gaaer baglænds er et Udtryk, et qualitativt Udtryk for Frygt og Bæven. Jeg er ikke saaledes vendt, at jeg i høie Talemaader taler om det Tilkommende, og om hvad jeg vil. Nei saaledes vendt, forstaaer jeg, at <jeg> slet Intet formaaer. Saa vender jeg mig baglænds: stræber idag af yderste Evne saa godt jeg kan; og saa gaaer Maaned efter Maaned, Aar efter Aar — og nu seer jeg først det Naaede.

#

#

- 443 U. D. Ja, det er sandt, hvor satirisk, man tænke sig pludselig det Bud af det gamle Testamente: „Du skal ikke danne Dig noget Billede af Din Gud“ ind i vor Tid, hvor Gud er blevet det Abstrakte. Hvor Verden er bagvendt; er det Fremgang eller Tilbagegang.

Den yngre Fichte har i hans Vorschule der Theologie § 108 gjort opmærksom derpaa.

#

- 444 U. D. Det er dog en forhærdet Blødagtighed: selv vil man forkynde det Christelige saaledes, at det skaffer En alle jordiske Fordele — og saa vil man til Nød finde sig i, at der er En, der forkynder det med allehaande Offre, naar han da, vel at mærke, er villig til lade sig betragte som var det et Slags curiøst Liebhaberie (det Andet den sande, alvorlige Christendom) og naar han da tillige personligt har den lette vittige Omgangstone aldeles i sin Magt. Og man er dum eller forhærdet nok til slet ikke at forstaae, at man er gennemskuert, at en Saadan egentlig driver <i Alvor> en Underfundighedens Spøg med dem. Thi at En vil have Fordelene — nu ja, naar han gjør en Tilstaaelse, saa er der Intet at sige af noget andet Menneske; men at vende Forholdet i den Grad om,

⁴⁴² Den yngre... § 108] J. H. Fichte, Sätze zur Vorschule der Theologie (Stuttg. u. Tüb. 1826. Ktl. Nr. 501), S. 214. ⁴⁴⁴ forkynde... alle jordiske Fordele] sml. 440. 474.

at Uegennyttigheden skulde i den Grad være en Overdrivelse, at den var latterlig, og Egennyttten endnu havde den Profit mere: at have Noget at more sig over — det er dog at være sjunken dybt. Det forstaaer sig saa aabenlyst og fripostigt gjør de Finere det rigtignok ikke; tværtimod de give leilighedsviis Complimenter, men kløgtige paa Verden, som de ere, stræbe de dog at udvikle den Opinion at Sligt er — nu ja en elskværdig, en ret priselig, en mere end tilgivelig — men dog en Overdrivelse, et Liebhaberie.

Spørgsmaalet i Forhold til Christendommen er altid, hvor langt skal et Menneske omdannes i Retning af at blive Aand, for at han tør tilegne sig Naaden. 445
U. D.

Som Forholdene nu er, er det for galt; det er egentlig blot raffineret Hedenskab. Man forbliver i alle Sandselighedens og Verdselighedens Bestemmelser, har sit Liv deri; erkjender saa villigt at man er langt tilbage (det kaldes Anger) men bliver paa samme Sted; anbringer saa „Naaden“ som — den nye Lap paa det gamle Klædebon.

Paa den anden Side, skal et Menneske afgjørende udvikles til at være „Aand“, for at turde tilegne sig „Naaden“: saa Gud veed, hvor mange der vil være i hver Generation, der saa virkelig føle nogen Trang til eller have nogen Brug for Christendommen. Skal jeg virkelig afdøe fra mine kjereste Ønsker, forsage Alt, hvad der glæder det jordiske Menneske: saa bliver jeg jo, menneskelig talt, saa ulykkelig som det er muligt — og saa er Spørgsmaalet, om jeg saa meget er „Aand“, at jeg virkelig har Brug for Christendommen.

Det er en skammelig Misbrug der drives med den Inddeling: Loven er det Forfærdende — Evangeliet det Beroligende. Nei, Evangeliet selv er og skal være i sit Første Forfærdende. Havde det ikke været saa, hvor i al Verden kunde det da være gaaet Christus som det gik ham, at da Han sagde: kommer hid — da bleve Alle borte, <de flyede ham.>

⁴⁴⁵ Naaden] sml. 429. 447.

1850

Men klart bliver det mig mere og mere, at kun en Apostel kan i strengere Forstand forkynde Christendommen, thi kun han har Myndighed til at være saaledes streng. Et Menneske har ikke saaledes Myndighed, han maa derfor slaae af. Kun den, der selv i strengere Forstand er forvandlet til „Aand“ kun han kan ikke mere forstaae, vil ikke forstaae det usalige Vrøvl, den Skrøbelighed, hvori vi Andre ere hildede, som gjør at vi meget for meget skaane os selv, og for tidligt hvile i Naaden, og hvile i den fra Stræben, istedetfor at hvile i den til fornyet og fornyet Stræben.

Tro — Beviset.

446
U. D.

En, der som Forbryder er dømt fra Livet, en Gudsbespotter; flyet af Alle bliver han hudflettet, forhaanet, bespyttet endelig naglet til Korset — og han siger: troer paa mig. Ja i Sandhed, her er Plads for Tro; thi alt Umiddelbart vidner, om man saa vil, himmelraabende imod og siger: troe ham ikke.

1800 Aar derefter lever en Taler, som af Følgerne af hiint Menneskes Liv beviser, at han var Den, han sagde sig. Ja, kan det bevises, saa er han ikke mere Troens Gjenstand.

Dersom Christus i nogen Maade havde været af den Mening, saa maatte han have sagt til sine Disciple: venter nogen Tid, I ville nok faae at see, at jeg havde Ret. Men det gjorde han ikke, han henviste ikke til Følgerne i Historien af hans Liv; han vilde være Troens Gjenstand.

Den, som ikke ved Hjælp af Dette kan see, hvilken Forvirring hele Christenheden ligger i, ham kan det ikke hjælpe at tale til.

Til 446, i Marginen:

447
U. D.

Dog maa erindres, at just fordi i „Samtidighed“ Paradoxet er over menneskelige Kræfter som Troens Gjenstand, derfor udrustes ogsaa Apostlene med overmenneskelige Kræfter for at

Myndighed] sml. 430. 475.

kunne holde ud at troe. Vi Andre have det noget lettere, og saa tillige „Naaden“, som Frugten af Christi Død. Men glemmes maa det aldrig: at kan det fuldt bevises af Følgerne, at Christus er Den han sagde sig at være saa er han ikke Troens Gjenstand.

Luther var dog ingen Dialektiker. I Prædikenen over Epistelen paa 6te Søndag efter Paaske udvikler han, hvad han ogsaa ellers udvikler, at man i Forhold til Troen ikke skal bryde sig om Personer, men kun Ordet: om det saa var en Apostel, dersom han lærte anderledes end den hellige Skrift, saa skal man ikke følge ham. 448
U. D.

Det er nu godt nok; men Luther skulde dog være lidt forsigtig. Christendommen er jo dog vel aabenbart kommet omvendt ind i Verden, saaledes, at Personen er høiere end Læren. Hvorledes skal jeg faae at vide, om Noget er Guds Ord eller Lære? Svarer Luther: ved at prøve Læren — saa er Alt tabt, saa er Christendommen en menneskelig Opfindelse. Det skeer lige omvendt der- ved, at jeg bøier mig for Ens Auctoritet; men altsaa er Personen høiere end Læren.

Dette burde Luther dog tillige have mindet om, medens han forresten kan have Ret i, hvad han siger om et Menneskes Anmasselse lige over for Guds Ord.

Socrates er egentlig Martyren for det Numeriske, det Offer, som Ballotationen har krævet. 449
U. D.

Naaden] sml. 445. 451. ⁴⁴⁸Sml. 312. Luther... [Prædikenen osv.] En christelig Postille (se til VIIA192). 2. Deel, S. 290. — Sml. 382. 558. ⁴⁴⁸Socrates] sml. 439. 453. Martyren] sml. 399. 460. det Numeriske] sml. 430. 450.

1850

*Paalangs ad Siden:*450
U. D.Angaaende Udgivelsen af „Regnskabet“
og de „tre Noter“ nu.

Regnskabet kan maaskee udgives og i dets sidste Redaktion.

Hvad „tre Noter“ angaaer, da er jeg atter kommet tilbage paa det oprindeligt Forstaaede: da jeg dog ikke kan fremstille mig efter min Elendighed, skal der heller ikke gøres noget Forsøg paa at fremstille mig efter min mulige Overordentlighed; personligt svarer for mig begge Momenter nøiagtigt til hinanden, tages det ene bort bliver det andet usandt. Tre Noter kan da enten blive liggende, eller de vigtige Tankebestemmelser i dem kan benyttes ganske simplement som Theses, uden med eet eneste Ord at omtale mig selv, den Thesis: „Mængde“ er Usandheden; og den Thesis om „den Enkelte.“

Regnskabet i sin nuværende Redaktion indeholder væsentligen Intet om mig; skulde der indvendes noget mod det, maatte det snarest være, at jeg er holdt for ubetydelig. Men min Betydelighed kan nu engang ikke sand fremstilles uden at tage som Contravægt Det med, at jeg er mig selv en Poeniterende: og saa langt kan jeg ikke i levende Live gaae i at fremstille min Personlighed selv ikke af Hensyn til „hende“, der pludseligt vilde blive revet ind i en Omforklaring af det Tilbagelagte, som maaskee fra Grunden vilde forstyrre hende.

#

#

451
U. D.

Den Hellig-Aand.

Den Hellig-Aand kaldes „Trøsteren“. Man kunde ved dette Navn være foranlediget til at tænke paa, at den skulde trøste Disciplene og saaledes videre de Christne i Henseende til, at Christus gik bort og ikke mere synligt var blandt dem.

⁴⁵⁰ Regnskabet] sml. 378.511. tre Noter] sml. 378.530. Elendighed] sml. 433.452. Overordentlighed] sml. 398.511. Mængde] sml. 449.485. den Enkelte] sml. 440.453. Poeniterende] sml. 171.511. hende] sml. 427.

Saaledes forholder det sig imidlertid slet ikke. Christus som Forbilledet er endnu en Form af Loven, ja den potenserede Lov, hvorfor ogsaa Christi Lidelse er den strengeste Dom over Verden og Slægten, at der ikke var en Eneste, der vilde holde ud med ham. (Man seer heraf, hvor uendelig bagvendt den Præstesnak er, der i et sværmerisk Øieblik rørt og rørende, uden Tanke eller forsaavidt den har Tanke da i den Forstand som naar Kjød siges at have <en> Tanke, ønsker at være samtidig med Christus). At være samtidig med Christus er den strengeste Examination, der overhovedet er mulig; skulde dette være det Bestandige, da var Jøderne under mildere Dom under Loven.

Men da døer Christus — og hans Død er Forsoningen: her er Naaden.

Den Hellig-Aand, som Christus vil sende, er nu egentlig Naadens Dispensator, Naaden, som Christus erhvervede.

Deraf Navnet „Trøsteren.“ Et Menneske vil nemlig ikke blot behøve Naade i Forhold til det Forbigangne. Saaledes tænker man sig det i Almindelighed. Det hedder: alle Dine Synder ere Dig forladte, der er gjort Fyldest. Godt; men hvis jeg nu ikke døer imorgen, saa vil det snart vise sig, at uagtet „Naaden“ blev mig tildeel, er jeg dog saare langt fra siden den Tid at være reen og fuldkommen. Forsaavidt er altsaa Sagen endog blevet værre. Thi før jeg modtog Naaden, havde jeg jo altid den Trøst, at Naaden var tilbage; men nu har jeg endog misbrugt Naaden.[†] Ergo behøver jeg igjen „Naade“ i Forhold til den daarlige Brug jeg gjør af Naaden; og saaledes i det Uendelige. Naaden er det uendelige Væld — og den Hellig-Aand Dispensator, Trøsteren. Trøsteren ogsaa i denne Henseende at jo Christus som Forbilledet er en Fordring, til hvilket dog intet Menneske svarer. Saalænge Christus synligt er tilstede som Forbilledet, kan han ikke forhindre, at det bliver Dommen. Hans Liv har derfor den dobbelte Side: han er Forbilledet — saa døer han, og nu forvandler han sig, han

Forbilledet] sml. 361.635. Forsoningen] sml. 361 456. Naaden] sml. 447.452.

1850

bliver for evigt „Naaden“ ogsaa i Forhold til vor ufuldkomne Stræben efter at ligne „Forbilledet“.

Til 451, i Marginen:

⁴⁵² U. D. †Anm. Det var derfor en dyb Betragtning, naar man i den ældste Tid først vilde lade sig døbe paa Dødsleiet; man forstod, at, menneskelig talt, er Christendommen den Livs-Anskuelse, for hvilken kun een Situation er den gunstige: Dødens. Vanskeligheden fremkommer naar der skal stræbes. Man udsætter at annamme Naaden indtil det er forbi — saa modtager man den; nu er der gjort Fyldest for Alt; saa døer man saligt. Men dette er enten Tungsind eller vel endog verdslig Kløgt, der tager Christendommen forfængelig.

‡

‡

„Christenheden“

⁴⁵³ U. D.

Dette er det uhyre Sandsebedrag, der egentlig har afskaffet Christendommen. Man kan blive ganske svimmel, naar man stirrer ind i den rædsomme Begrebs-Forvirring i Forhold til det Christelige, som herved er afstedkommet.

Ganske kort er Forvirringen denne, men den er fortsat fra Generation til Generation af disse Millioner, Millioner: man kommer forkeert ind i Christendommen. Istedetfor at komme ind som Enkelt, kommer man ind ved de Andre; de Andre ere Christne — ergo er jeg det ogsaa, og er det i samme Forstand som de Andre ere det.

Jeg kommer herved til at tænke paa gamle Socrates. Han standsede paa det at være Menneske; thi i hans Tid var det, som det nu er med Hensyn til at være Christen, med Hensyn til at

⁴⁵² Sml. II A 628. Tungsind] sml. 450. 456. ⁴⁵³ afskaffet Christendommen] sml. 439. 545. som Enkelt] sml. 450. 457. Socrates] sml. 449. 500.

være Menneske. Den Enkelte var ikke qua Enkelt Menneske; men da de Andre ere Mennesker saa er jeg det ogsaa.

Men hiin Forvirring er dog Intet i Sammenligning med den i Christenheden, fordi det at være Christen skulde være den mod-neste og meest selvbevidste Afgjørelse.

#

#

Den farligste Situation for et Barn med Hensyn til
<det> Religieuse.

454
U. D.

Det Farligste er ikke, at Faderen eller Opdrageren er en Fritænker; end ikke, at han er en Hykler. Nei, det Farlige er, at det er en from og gudfrygtig Mand, at Barnet inderligt og dybt er forvisset derom, og at det saa dog mærker, at der skjuler sig dybt en Uro i hans Sjæl, som formaaede altsaa dog endog ikke Guds frygt og Fromhed at skjenke Fred. Det Farlige ligger just i, at Barnet i dette Forhold foranlediges til at gjøre en Slutning næsten i Retning af Gud, at Gud dog ikke er den uendelig Kjerlige.

#

Ogsaa saaledes seer man, hvor misligt det er at opdrage et Barn i Christendommen. Christendommen svarer til Syndsbevidsthedens Virkelighed som Forudsætning; det er det glade Budskab, at Gud i Christo antager sig Syndere; Christus er Synderes Ven — salige Budskab for enhver Synder, i samme Grad saligere, som han dybere og dybere har fornummet Syndens Magt og Angerens Smerte.

Men nu Barnet; det har ingen virkelig Syndsbevidsthed. Hvad saa? Ja Alt Det, der tales om hvor god Gud og Christus er, det maa Barnet egentlig gjøre sig saa sine egne Tanker om, det vil sige, det mærker, at der er et aber derved, at det er — naar man har syndet.

⁴⁵⁴det Religieuse] sml. 318. 494.

1850

Tag en Analogie. Beskriv for et Barn Huslægen som ret saadan en rar og kjerlig Mand o: s: v: — hvad saa videre? Barnet tænker egentlig som saa: ja det er nu meget muligt, at det er saadan en rar Mand, jeg vil gjerne troe det, men jeg vil dog helst være fri for ham, thi det at jeg bliver Gjenstand for hans særlige Kjerlighed, det betyder, at jeg er syg — og det at være syg, er ikke rart; og derfor er det meget langt fra, at jeg bliver glad, ved Tanken om, at der skal gaae Bud efter ham. Sæt der i Familien er en svagelig Person, som er uudtømmelig i at rose Huslægens Kjerlighed: Barnet tænker som saa, ja det er nu godt nok — naar man er syg.

Naar man er virkelig syg, og Sygdommen for Alvor har Charakter: saa er det saare glædeligt, at der er en Læge; men naar man ikke er syg, slet ingen Forestilling har om det at være syg — saa er „Lægen“ egentlig en ubehagelig Tanke.

Enten maa man nu i Forholdet til Barnet af Christendommen udelade det som egentlig er Christendom — og hvad vil det saa sige at opdrage i Christendommen! — eller man maa sige det, og saa bliver Barnet foranlediget til mere at blive bange for Christendommen end glad ved den.

Dette maatte man i millionviis være blevet opmærksom paa, hvis ikke det Hele med de mange Christne samt deres Opdragelse af deres Børn i Christendommen var Spilfægterie. Videnskaben vil gjøre Christendommen til Mythologie — og saa gjøres der Anskrig. Man tager sig ikke iagt for, at som der nu opdrages i Christendom, opdrages der ganske almindelig i Christendom saa denne egentlig er Mythologie.

#

#

456 Forskjellen mellem en Hedning og en Christen er ikke, at den
U. D. Sidste er uden Synd; Forskjellen er, hvorledes han betragter sin
Synd, og hvorledes han holdes i Stræben. Naar en Hedning syn-
der — og just jo dybere og ædlere han er — saa bliver her en

frygtelig Standsning fra at stræbe; han synker i Tungsind, ruger grublende over sin Skyld, og Synden faaer saa maaskee mere og mere Magt over ham, saa han fortvivlet synker dybere og dybere. Den Christne har en Frelser; han flyer til „Naaden“; som et Barn bliver hans Synd forvandlet ham til en faderlig Straf, hvis Hensigt er at hjælpe ham fremad — og han gjør maaskee just nu sikkrere Trin fremad. Frimodighed er sandelig ikke Letsind, men er Tillid til Naaden. Det at et Menneske hurtigt kommer bort fra Tanken om en Svagheds-Synd kan være Letsind; men det kan ogsaa være Frimodighed, fordi han har <en> saa dyb og tillidsfuld Forestilling om „Naaden“.

Istedetfor al denne Præstesnak, og disse videnskabelige Folianter, der gjøre Sagen saa alvorlig, saa uendelig alvorlig og vigtig, ved at bevise, hvorledes Christendommen tilfredsstiller hele Slægtens dybeste Trang, saa der ikke — letsindigt eller smaaligt! — er Tale om mit lille Jeg, men — storartet og dybt alvorligt! — om hele Verden: istedetderfor kunde jeg fristes til engang at vende Talen om og sige: jeg føler Trang til Christendommen, jeg kan godt sætte mig ind i, at I Andre ikke føle den, I ere bedre og stærkere end jeg. Det er dette usalige Hykleri med Alvor, at det Alvorlige skal være at skjule sig bag „de Andre“, disse Millioner, istedetfor at være „den Enkelte“.

Concordieformelen o: s: v: gjorde dog egentlig det Religieuse til Juristerie; det er som en idelig Proces, hvor man fromt møder med — smaalig menneskelig Spidsfindighed i faveur af Gud. Men Herre Gud, behøver da Gud, for at faae Ret, saadanne fromme Procuratores.

Tungsind] sml. 452.459. Frelser] sml. 451.467. Naaden] sml. 451.452.581. ⁴⁵⁷den Enkelte] sml. 453.460.

1850

⁴⁵⁹ Min Trang til Christendommen er saa stor (baade paa Grund
U. D. af mine Lidelser og mine Synder og min frygtelige Indadvendthed): derfor forstaaes jeg ikke. Mangen Gang har jeg derfor ogsaa selv været bange for at gjøre Andre Livet altfor alvorligt; derfor er jeg saa forsigtig.

⁴⁶⁰ Den Brug man gjør af „Kirken“ er da ogsaa et Aflad fra de
U. D. egentlige Afgjørelser i Henseende til at blive Christen. Hvilken Forskjel: den Gang da der ingen Christendom var, men det skulde til at begynde, og et Verdens Tryk faldt med næsten knusende Eftertryk paa den „den Enkeltes“ Afgjørelse: om han vilde være Christen — og nu da atten Aarhundreders accumulerede gigantiske Sandsebedrag forvandler det til næsten en Narrestreg, Noget man bliver, man veed ikke ret hvorledes.

Det er saa langt fra, at de 1800 Aar er et Beviis for Christendommens Sandhed, at man snarere (paa en Maade religieust om det end er irreligieust forsaaavidt det er opsætsigt) kunde forvandle det til en Indvending mod Christendommen, det at Styrelsen har tilladt, at Christendommen saaledes sank hen i et Sandsebedrag. Men glemmes maa det ikke, at det jo er de Christnes Skyld, saa Christendommen næsten kommer til at forvandle sig til den frygteligste Anklage mod Menneske-Slægten, at den, efter at Christendommen var indplantet, har ladet den i den Grad vanslægte, at den er blevet meningsløs, ukjendelig i et gigantisk Sandsebedrag.

Skal denne Kamp kæmpes igjennem, vil den blive rædsommere end da Christendommen kom ind i Verden; det vil med potenseret Lidenskab hedde om den sande Christendom at den er odium totius generis humani. Efter at Verden har indrettet sig i Christendommen, taget den i Besiddelse — saa at ville tage Christendommen fra dem, c.: gjøre Christendommen til hvad den var, thi saa giver Verden nok Slip. Martyrerne ville — næsten afsindigt er det —

⁴⁵⁹Sml. 475. mine Lidelser] sml. 456. 475. ⁴⁶⁰den Enkeltes] sml. 457. 466. Martyrerne] sml. 449. 488.

ikke som fordum bløde, fordi de ere Christne, nei, de ville blive ihjelslagne: fordi de ikke ere Christne. Frygteligste Skuespil! Og hvor eensom vil ikke Martyren komme til at staa! Thi just fordi, da Christendommen kom ind i Verden, Modsætningen var iøinefaldende qualitativ himmelskrigende nok, just derfor var det da lettere, afgjort at vælge enten — eller. Men nu har Sandsebedraget enerveret Modsætningen. Naar En vover sig ud — blot der møder nogen Modstand, i samme Secund er Sandsebedraget til Tjeneste med et lille nyt Raffinement, og han gaaer tilbage igjen. I den første Tid tvang Verden den Christne ind i Charakteren; nu vil Sandsebedraget, uudtømmeligt i Opfindelse, uafbrudt rive ham ud af Charakteren. At faae Fodfæste var ikke det Vanskelige da Christendommen streed med Hedenskabet, thi Modsætningernes qualitative Modstand mod hinanden gav Fodfæstet — nu vil der høre næsten overmenneskelige Kræfter blot for at faae Fodfæstet; thi Sandsebedraget vil bestandigt Dag ud og Dag ind underskyde sig. Lad en Mand blive dømt paa Livstid for en Overbeviisning: vel det er en Prøve; men naar saa dog Sagen er afgjort dermed, er det dog til at overkomme. Men lad Straffen blive skærpet derved, at han hver ottende Dag bliver forhørt igjen, og en Formular ham forelagt — hvis han vil underskrive den, saa er han fri: det er en frygtelig Skærpelse. Og dog, dersom det ordret er den samme Formular — det lader sig overkomme. Men lad ham hver anden Time blive forhørt igjen — og bestandig en ny Formular ham forelagt — hvis han underskriver den, er han fri: det er over et Menneskes Kræfter. Og saaledes er det at kæmpe med et Sandsebedrag. I hvert Øieblik er Sandsebedraget perfectibelt, eftergjør men i Sandsebedrag, Sandheds-Vidnets Position, siger saa: Herre Gud vi ere jo enige — hvorfor vil Du saa gjøre Dig selv ulykkelig og ængste os Andre. See dette er en Tortur.

Hedenskabet forlangte sandeligen ikke at være i Besiddelse af Christendom; men Sandsebedraget vil for ingen Priis ud af den Indbildning, at den besidder Christendommen. Villigt er derfor

1850

Sandsebedraget til i ethvert Øieblik at byde anderledes — alt i Forhold til som Sandheds-Vidnet har Kræfter; men Afgjørelse vil det ikke. Sandsebedraget er villig til efter en meget betydelig Maalestok at gjøre Indrømmelser (som naar der bydes paa en Auction) — men Eet maa sikkert: det bliver dog i Grunden ved det Gamle.

For at stride her med Fremgang, maa Sandheds-Vidnet ikke blot have en næsten overmenneskelig Underfundighed, men en næsten overmenneskelig Underfundighed i at være grusom mod sig selv. Et svagt Øieblik — det er nok, saa sluger Sandsebedraget ham; han veed saa selv hverken ud eller ind; og gjør saa Opgaven for det næste Sandheds-Vidne 50 pc. vanskeligere.

Den frygteligste Kamp er ikke naar Mening staaer mod Mening, nei, den frygteligste Kamp er, naar to Mennesker sige Eet og det Samme — og der strides om Interpretationen, og denne Interpretation dog er en kvalitativ Forskjel. Bedragerens Interesse ligger saa bestandigt i, istedetfor at lade Interpretationen blive det man strides om, i ethvert Øieblik at lade det Første meningsløst løbe ind: vi sige jo Eet og det Samme.

Alt har vendt sig om: der var engang da Verden vilde have Kamp — da streed Christendommen. Nu er Verden løgnagtigt i Besiddelse af Christendommen, dens Taktik er derfor: af yderste Evne, for enhver Priis at forhindre, at det ikke bliver til Kamp. Det er som naar en Bedrager har en Mistanke om, at kommer det til Proces, saa har han tabt: og derfor hele hans Taktik er, at forhindre at det ikke bliver Proces. I Aands-Forhold er dette nu langt lettere end i borgerlig Virkelighed; thi Taktiken bestaaer i: i ethvert Øieblik at eftergjøre den anden Parts Position, saa man til en vis Grad siger det Samme — men Herre Gud saa ere vi jo enige.

Lad saa Nogen paastaae, at Verden er gaaet fremad siden den Tid, da den med Ild og Sværd forfulgte <de> Christne — og nu, da den med Løgnens Magt kæmper for det Skin at være Christen.

Men hvad er der da at strides om? Det at være Christen er jo en saadan Fordring til Selvfornegtelse, at det ikke kan være

synderlig indbydende for Verden. Rigtigt; men Verden betragter Christendommen paa en anden Maade. Den har sat sig i Hovedet, at der dog i denne Lære er en Assurance for Evigheden — og derfor er det uklogt at opgive den. At opgive denne Indbildning for virkelig at blive Christen, er naturligviis lige saa uklogt; thi saa er Assurancen for dyr. Det vilde jo være Galskab, at En betalte hele sin Formue for at assurere — ja hvad blev der saa at assurere. Nei, man svarer visse Procent: saa er det at assurere Noget ingen klog Mand undlader. Og saaledes vil Verden have Christendom. At gjøre den begribeligt, at paa den Maade kan man ikke have Christendom: det er umuligt; thi det vil Verden ikke forstaae, saa alvorlig vil Verden ikke tage Sagen. Men at Nogen skulde tvinge den til at opgive Navnet af Christen, og altsaa at træde ud af Assurancecompagniet: nei aldrig. Den, der vil virke i den Retning, han er ikke blot Menneskers Fjende, men Guds Fjende.

Paavirket som Verden er blevet af det Christelige i en forflygtiget Tradition, er Verdens Indtryk dette: det er dog et Spørgsmaal om det evige Liv — en klog Mand gjør dog Noget, for en Forsigtigheds Skyld, han assurerer, svarer visse Procent om Aaret. Man assurerer — saa først er man rolig, nu kan man nyde Livet, nu først faaer — som „Præsten“ [*rettet fra: Mynster*] saa skjønt siger — Livets Glæder deres rette Smag. Hvilke Glæder? Ja lad os ikke tale derom ξ ei heller om deres „rette“ Smag. ζ . Man assurerer; nu har man, hvad der — som „Præsten“ [*rettet fra: Mynster*] saa skjønt siger — kan mildne Ens Sorger og Lidelser: aah ja! dersom man er „alvorlig“ nok til ganske at kunne frigjøre sig fra den Sorg, om det ikke er en mislig Sag med den hele Assurance, om den ikke er en Chimaire, saa der snarest kunde behøves, et Assurance-Compagnie for at garantere hiin Assurance. Dog det har man jo; man har jo Geistligheden. See blot paa den, og Du vil let see, sluttende fra dens Tryghed, den Tryghed med hvilken Du kan assurere hos dem — paa meget billige og favorable Vilkaar. Hør blot deres Grunde, deres Beviser — ja

1850

ingen Assurandeur har saaledes vidst, at anbefale sit Compagnie ξ, det er saa indlysende som 2 og 2 er 4, at det at assurere her ikke er i fjerneste Maade at „vove“ Noget, at det tvertimod er den klogeste af alle Beregninger, for en reen Spotpriis at sikkre sig det uskateerligste af alle Goder, det sande Gode, „som først giver Glæderne deres rette Smag og mildt lindrer Sorgerne.“ ξ. De gjør det Hele af for Dig uden den allermindste Ophævelse: det er blot Du giver Dit Navn, som Klokkeren indfører i „Livsens Bog“ saa er Du indskrevet. Og for at ikke paa nogen Maade det Ydre skulde forstyrre Dig, saa har Geistligheden, der jo ved ene at have med den alvorlige Sag at assurere for Evigheden at gjøre, og altsaa let kunde see for alvorlig ud: den har gjort Alt, for i Udvortes o: s: v: at være ganske som Du.

Og siger saa En ξ(der er indtegnet hos og kjendt af Klokkeren, og altsaa, hvad der er det Samme, Himlen vis)ξ til „Præsten“: „men er det nu ogsaa ganske vist, at der er en Udødelighed“ ξ(thi at Udødeligheden <og Saligheden> er ham vis, derom er ingen Tvivl, hans Tvivl er, om det ogsaa er vist, at der er en Udødelighed og en Salighed)ξ saa svarer han „Intet er vissere; skulde det vise sig — for et Øieblik at antage det Urimelige — at der ingen Udødelighed var, saa see blot i det andet Liv at faae fat i mig, saa skal De faae Pengene igjen — og De skal have Lov til at kalde mig en Bedrager, ja, om De vil, at slaae mig ihjel. Dog Eet skal De ikke med Billighed kunde forekaste mig, hverken her eller i det andet Liv, ξ(og allermindst da paa sidste Sted, hvor De med salig Overraskelse vil forvisse Dem om, at <De> over al Maade har faaet en ubeskrivelig Overvægt af Salighed som Paulus siger)ξ at vi ere for dyre; thi det lader sig aldeles nøiagtigt oplyse ved Tabeller, at den lutherske Kirke i Danmark noget nær er den, der tilbyder den laveste Priis, medens dens Assurance dog i alle Maader er fuldkommen saa sikker, ja maaskee endnu mere betryggende end saa vel Catholicismen som andre Confessioner, der dog gjøre større Fordringer til Deeltagerne.“

som Paulus siger] sml. 2 Kor. 4,17.

Saaledes kom Christendommen ind i Verden: den forudsatte, ⁴⁶¹ Nøden, Vaanden, den under Loven ængstede Samvittigheds Li- ^{U. D.} delse, Hungeren, der blot raaber paa at faae Spise — og saa var Christendommen Spisen.

Og nu — nu mener man at for at faae Folk til at <gaae> ind paa Christendommen, maa det Appetitvækkende til. Hvilket Appetitvækkende? Er det Lovens Forkyndelse? Nei, nei; Christendommen maa serveres med det Appetitvækkendes Kryderie — Beviser, Grunde, Sandsynlighed og Deslige. Og tilsidst har Prædikeforedraget væsentligen samlet sig ene og alene paa det Appetitvækkende. Det vil sige, man forraader Christendommen; man negter egentlig at den ubetinget er Spisen, at Feilen ligger i Menneskene, at de skulde behørig hungres ud — saa lærte de nok at behøve Christendommen. Men nu er det Christendommen der behøver det Appetitvækkende for at faae lidt Smag — ellers smager den formodentlig af Ingenting. Og ved Hjælp af det Appetitvækkende hvad smager den saa af?

Man har forvandlet Christendommen fra en Radicalcour (og det er den; derfor forudsætter den hos Vedkommende den Resolverethed — resolve, at lukke op — som altid fordres i Forhold til en Radicalcour) til en Smule Forsigtighed, som den der bruges for at undgaae Forkjølelse, Tandpine og Deslige. Og besynderligt nok, medens enhver Opfinder af Draaber, Essentser o: s: v: „som hverken gjøre ondt eller godt“, udbasuner sit Lægemiddel som en Underbalsom: forkyndes Christendommen i meget dæmpede Toner; et Slæng af Grunde og Beviser marschere strax op, for dog at gjøre det nogenlunde sandsynligt at der er Noget i Christendommen. Og det kaldes at prædike; derfor lønnes man som „Ordets Tjener.“ I Sandhed naar galt skal være: jeg troer Christendommen var bedre tjent med en Charlatan end med en Legion saadanne Forkyndere.

⁴⁶¹ Resolverethed] sml. IX A 346.

1850

462

Proportioner.

U. D.

I disse Tider ere de Fleste (disse Tusinder og Tusinder) udenvidere Christen derved at de ere Mennesker. Den størst mulige Afstand herfra vilde være: en Dæmon, der ved Hjælp af Christendommen drev det til at blive Menneske. Han maatte tilgavns kunde revidere Sandsebedragene i den bestaaende Christenhed.

463

Digterisk Replik af en Individualitet.

U. D.

„Istedetfor Ballotation, — hvor der dog saa let kan blive yderligere Spørgsmaal, som gjør Afgjørelsen tvivlsom — foreslaaer jeg, at der foruden Præsidenten, Secretairen o: s: v: endnu vælges een officiel Person: Tælleren. Han burde være en Analogie til Notarius publicus o: det maatte være en bestemt dertil i Almindelighed creeret Mand, som kunde hentes overalt hvor der var Forsamling eller bestilles Dagen iforveien. Hans Opgave skulde være at tælle paa Knapperne. Saasnart en Sag er uddebatteret, siger Præsidenten til Tælleren: vil De nu behage at tælle paa Knapperne. Den Mening, der saa seirer, er Sandheden; hele Forsamlingen falder tilbedende ned og siger: det er Guds Villie. Tælleren burde tillige være en hellig Person, da Staten i ham anskuer sit Princip, altsaa han er en Slags Guddom, eller dog en mythologisk Person, der i orientalsk Stiil kunde dyrkes, og en aarlig Fest holdes til hans Ære.“

464

U. D.

Feilen ved Meget af Det, Middelalderen øvede for at udtrykke det christelige Livs Heterogenitet fra Verdslighed, var, at man blev sig selv vigtig derved, ja endog vigtig: for Gud. Christendommens Mening er, at den Christne skulde være saa aandelig, at han kunde gjøre Sligt <saa let> som Ingenting. Kan han gjøre

⁴⁶³ Digterisk] sml. 420. 466. ⁴⁶⁴ Heterogenitet] sml. 441. 587.

det saaledes, saa seer Christendommen det gjerne. Kan man det ikke <saaledes>, saa gjør man hellere en oprigtig Tilstaaelse og Indrømmelse, afholder sig fra at fuske — og saa er Christendommen ogsaa fornøiet.

Goethe fremstiller altid sine qvindelige Figurer blot i Belys- 465
ning af mandlig Egoisme. Tag Clärchen! En Mand som Egmont, U. D.
der staaer saaledes paa Scenen, endog i Livsfare — at han saa
kan være ganske sikker paa hos Clärchen med intet, intet Ord
eller Mine at blive mindet om alt Dette, hvilket hun jo er vidende
om og uendelig interesseret i, at hun i den Grad kan elske blot
Mennesket: ja, denne lille ubetydelige Pige hun er just qvindelig
stor, en ualmindelig Pige, i en ganske anden Forstand end den
piankede, i hvilken der tales om en ualmindelig (lidt dannet o:
s: v:) Pige, en Figur som jeg er aldeles enig med Goethe i at
anslaae meget lavt. Tag Margrethe! At bevare denne qvindelige
Ubetydelighed ligeoverfor en saa marqueret Individualitet som
Faust: ja det er qvindelig Storhed. Men Goethe var i den Grad
Egoist, at han egentlig ikke engang havde Redelighed nok til at
have sympathetisk Øie for ret at vurdere Det, der ødsledes paa
ham. Selv Diminutivet „Clärchen“ er i een Forstand en Ubillig-
hed, naar der ikke siges mere; thi hendes Ubetydelighed er just
Storhed, om det end er aldeles rigtigt, at Egmont kalder hende
„Clärchen“; men maaskee kunde dette være fremhævet, at det
var ene Egmont, der kaldte hende saa.

Hvad og — Hvorledes.

Forskjellen i Livet er ikke hvad der siges men hvorledes. 466
I Henseende til hvad er det Samme sagt før, maaskee mange U. D.
Gange før — og saaledes gjælder det Gamle: der er intet Nyt
under Solen, dette Gamle, der dog altid bliver nyt.

⁴⁶⁵ qvindelige Figurer] sml. 321.536.

1850

Men hvorledes det siges, det er det Nye. Og saaledes forstaaet gjælder det, at Alt er Nyt; thi for en Forsigtigheds Skyld blot at tage det med: selv naar en Efterabende indtil den største Ubetydelighed gentager eet eller andet Gammelt, saa er dog det Nye: at det Gamle nu er blevet Nonsens, Trivialitet.

Øie for dette hvorledes er egentlig Aand; hvorimod der gives en <blandt Andet ogsaa> aandløs Lærdom, hvis Hemmelighed er: dette Nye det er det Samme som Det og Det i det 17de Aarhundrede og det igjen det Samme som Det og Det i Middelalderen o: s: v:.

Dette er intellectuel Forskiellen: hvad og hvorledes.

Atter ethisk-religieus er Forskiellen: hvad der siges og hvorledes.

De Ord: jeg veed intet uden Christum og Ham korsfæstet — sagte af en Apostel koste de ham Livet; af et Sandheds-Vidne bliver det Forfølgelse; af et Ringere, af mig f. E., bliver det dog en Art Lidelse; af en Digter — gjør det Lykke; af en declamerende Præst gjør han ikke blot Lykke, men bliver for Alvor æret næsten som hellig.

„Den Enkelte“ denne Tanke udtalt af et Sandhedsvidne i streng Forstand: det er Døden. Udtalt af en Ufuldkomnere, af mig f. E., det er dog et afgjørende Brud med Verden og hvad dens er, saaledes dog nogen Opoffrelse; af en declamerende Taler: han gjør Lykke.

Hvorledes er her ikke det Æsthetiske, det Declamatoriske om i et blomstrende Sprog eller i en eenfoldig Stiil, om med et velklingende Organ eller med en skrattende Stemme, om med Tørhed og Ubevægethed, eller med en Taare i Øiet o: s: v: nei, Forskiellen er om man taler eller man handler

jeg veed intet uden Christum osv.] 1 Kor. 2,2. en Digter] sml. 463. 475. Den Enkelte] sml. 460. 478. Sandhedsvidne] sml. 460. 511.

ved at tale, om man bruger Stemmen, Minen, Armbevægelserne, et enkelt Ords tredobbelte, maaskee tidobbelte Understrygelse, o: s: v:; om man bruger Sligt til at trykke med for at give Eftertryk, eller man bruger sit Liv, sin Existents, hver sin Dags Time, Opoffrelser o: s: v: til at trykke med. Dette Tryk er et Høidetryk, der forvandler det Sagte til noget ganske Andet, end naar en Taler siger det Samme ordret.

O, det er, som jeg idag sagde til Excellensen Ørsted, det er en uendelig Forskiel, om et Menneske med Hensyn til at sætte sin Tanke ind i Verden, forstaaer sig selv i at skulle udgives som en Rigsdalerseddel, eller som 10, en 100dalerseddel. De sige begge det Samme, ordret maaskee; men det siger ikke ganske det Samme, hvo af dem det er der siger det, nei, det er uendelig Forskiel.

Afskyelige Skyld, som saa ofte andrages i vor Tid, at naar et kløgtigt Hoved mærker, at der er en Anden, hvis Liv bærer Mærker af at være offret for at udtale een eller Sandheden, naar saa dette kløgtige Hoved kløgtigt siger det Samme — og saa gjør Lykke. Han siger det Samme; ja maaskee vil han endogsaa mod den Anden forsvare sig med „jeg siger ordret det Samme“: Du Hykler, ja vist siger Du det Samme, men Du handler ikke ved at tale, Du taler blot, og derved er det, Du gjør det til noget ganske Andet, saa Du gjør Lykke — ved at sige ordret det Samme.

Sandeligen, Evigheden vil tage den Art Skyld yderst alvorlig. Der er ikke mange saa kvalificerede Forbrydelser som denne, og ikke Mange, der saaledes have skadet Sandheden, som saadanne kløgtige Hoveder.

#

1850

467
U. D.

#

Rom. 7.

Den strengeste Dom over Synden, og just der begynder Forløsningen, med at sige det Samme men paa en anden Maade.

Rom. 7. Den forfærdeligste Skikkelse af Synden er jo dog aabenbart, naar den reent har taget Magten fra et Menneske, saa den mod hans Villie har ham i sin Magt. Al frivillig Synden er saaledes seet langt mindre forfærdelig, just fordi man tillige seer, at han havde det i sin Magt at handle anderledes. Saaledes ogsaa med Individets egen Tilstand; thi deri ligger jo et stort Haab om Frelses Mulighed ved egne Kræfter, at han kunde have gjort det anderledes; men da er Fortvivlelsen lige for Døren, naar han kun kan sige, Synden har saadan Magt over mig at det er mod min Villie.

Og dog her, her begynder Forsoningen og Forløsningen. Den siger saa: fat Mod, det er ikke Dig, der vil det Onde, det er Syndens Magt i Dig; trøst Dig saa ved Christus.

Forunderligt, at den frygteligste Anklage fra een Side, fra en anden er Barmhertighedens Undskyldning.

At denne Lære kan tages forfængeligt, er let at see. Dog er Faren ikke saa stor, naar man husker paa Eet: at det skal skee, at Mennesket kommer ud af Synden. Det frygtelige Misbrug af den er, naar det, at det er mod Ens Villie, bliver Forsvaret for — at blive i Synden.

#

⁴⁶⁷ Forløsningen] sml. 456. 477.

1850

NB¹⁶.

d. 14 Febr. 1850.

468

Febr. 14

Angaaende Texter til Fredags-Prædikener cfr. det rene Blad 469
foran i Journalen NB¹⁴. U. D.

„Uden Myndighed“ p. 5. [A 475] 470
Om Udgivelse af Skrifter om mig selv. p. 68 o: fl. [A 511] U. D.
Angaaende Skrifter om mig selv p. 82 o: fl. [A 515]
Om de „tre Noter“ p. 118. [A 530]

„Arvesynden“ p. 2; 11; 13n: 471
[A 473. 481. 483] U. D.

Christelig „Menighed“ p. 7. [A 478f.]
„Den Enkelte“ — „Slægt“ p. 23. [A 489]
Text til en Faste-Prædiken p. 81. [A 514]
Christenhedens Ulykke p. 97. [A 523]
Punktet i Christenhedens Confusion p. 130. [A 537]
Reduplikationen p. 160. [A 560]

‡

Det er en meget rigtig Form, Julius Müller giver det Problem: 472
om Arvesynden (peccatum originale) er Skyld. Han viser, at Skyld U. D.
og Synd ere Correlater — ergo hvor der er Synd er ogsaa Skyld;

⁴⁶⁹Fredags-Prædikener] sml. 330. 575. cfr. det rene Blad osv.] o:
166. ⁴⁷²Julius Müller] i den til 401 anf. Udg. 2. Bd., S. 419.

1850

har man indrømmet A, maa man ogsaa indrømme B. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Og ligeledes er det rigtigt den Form for Sætningen at Arvesynden er Synd, eller at Arvesynd er. Saaledes: den Tilstand, af hvilken actuelle Synder fremgaae med Nødvendighed, ogsaa er Synd. Det er ganske simpelt i Kategorierne: Grund og Følge *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Rigtigt viser han forresten tillige, hvorledes Syllogismen om Skyld og Synd, ogsaa pelagiansk kan vendes om til lige det Modsatte. Skyld og Synd ere Correlater; nu er det umuligt at tænke min Skyld i Forhold til Noget, jeg ikke selv har begaaet — ergo er der ingen Arvesynd, saa jeg ved at benegte Begrebet Skyld kommer til at benegte Arvesynd just i Kraft af den Sætning: at Skyld og Synd ere Correlater.

Arvesynden.

473
U. D.

„Arvesynden“ er forresten i mine Tanker igjen et Udtryk for, at Christendommen bruger Guds Maalestok. Gud seer Alt in uno.

Det er Dette, der, dybest, ligger til Grund for Forargelses Mulighed i Forhold til og Uadskillelighed fra hver een eneste Bestemmelse af det Christelige: at Christendommen er Guds-Opfindelse, at den paa ethvert eeneste Punkt ikke glemmer at Gud er med, og som Part, hvad han har nedladt sig til at være; men hvoraf rigtignok følger at vi — menneskelig talt, om man saa vil, vi stakkels Mennesker — maa finde os i, at der bruges Guds-Maalestok. Følgen heraf er først den, at det kommer til at gaae ud over os efter en Maalestok som intet Menneske ved sig selv drømmer om eller tænker (Her det Mesterlige i den augsburgske Confession o: s: v: at <et> Menneske ikke af sig selv har nogen sand Forestilling om hvor dyb en Fordærvelse Synden er; at han ved en Aabenbaring maa oplyses derom. Og ganske rigtigt, fordi det just hører med til Synden ikkun at have en ringe Forestilling om Synden; og dernæst, fordi kun Gud, den Hellige, har den

sande guddommelige Forestilling.) Men i det Andet kommer det igjen; thi saa loves der ogsaa Mennesket at blive Guds Barn.

Alt, hvad der ikke enten indenfor Staten indtager en bestemt 474
anviist Kreds for sin Virksomhed, men altsaa denne underordnet; U. D.
eller ligefrem vedkjender sig at arbeide for endelige Formaal:
gjør Fordring paa at være Idee-Tjeneste og skal som saadan hol-
des kydsk og reen, uberørt af Forbindelse med endelig Fordeel.

Virksomhed for Idee er ogsaa kjendelig paa, at den henvender sig *κατα δύναμιν* til Alle, til Folket. En Embedsmand og Deslige har sin bestemte Virkekreds: men en Forfatter f. E., en Kunstner o: s: v: forholder sig til Folket. En Kjøbmand f. E. kan ogsaa paa en Maade siges at henvende sig til Alle, forsaavidt de ville købe hos ham; men han vedkjender sig ogsaa ligefrem at arbeide for et endeligt Formaal.

Man tænke sig nu, hvilken Afsindighed og Usædelighed, at det, der ved sin Existents Form gjør Fordring paa at tjene det Uendelige, og at være høiere end den enkelte bestemte, begrændsede Virksomhed indenfor Stat, at det f. E. ved Journalistiken man tænke sig, at Journalistikken faktisk er i Hænderne paa Næringsdrivende.

Den Betydningsfuldhed, som ligger i at være høiere end Relativiteterne, den burde da idetmindste kjøbes med Penge-Offre

<„Uden Myndighed“> 475
U. D.

At jeg bestandigt har talt om, at jeg er uden Myndighed, har sin Grund i, at jeg selv har følt, at der var for meget Digterisk i mig, fremdeles i, at jeg føler mig hjulpen af et Høiere, fremdeles

⁴⁷⁴ En Embedsmand] sml. 444.542. Journalistiken] sml. 369.485.

⁴⁷⁵ Sml. 459. Myndighed] sml. 445.542. Digterisk] sml. 466.511.

1850

i, at jeg er lagt baglænds an; men saa ogsaa i, at jeg forstaaer, at baade mit Livs dybe Lidelse og ogsaa min Skyld gjør, at jeg behøver Christendom efter saa stor en Maalestok, medens jeg bestandig er bange for, at gjøre Nogen det for tungt, da han maaskee ikke behøver Maalestokken saa stor. Slig Bekymring kan naturligviis hverken Gud-Mennesket eller en Apostel have — men jeg er ogsaa kun et Stakkels Menneske.

#

476 U. D. En renere end jeg, der havde et lige saa dybt Indtryk af Christendommen som jeg: ja, det vilde jeg ligefrem anslaae i hans faveur. Med mig er det en anden Sag; thi det er (allehaande Andet indrømmet angaaende Aands-Gaver og andre Forudsætninger) det er dog tillige „ikke for min Dyds Skyld“, at jeg har saa dybt et Indtryk af Christendommen. Om En, der — hvis man vil tale saaledes — havde været den største Synder, om han forstod Plato bedst: saa gjør det Første her hverken fra eller til, er aldeles ligegyldigt. Ikke saa i Forhold til Christendommen. Ydmygt bør en Saadan erindre, at han har en Forudsætning, der maaskee nok har hjulpet ham til dybere at fatte Christendommen, men en Forudsætning, der ikke ligefrem er et plus men ligefrem er et minus.

#

477 U. D. At En grublende vil sidde og stirre paa sin Synd, og ikke vil have Tro paa, at den er ham tilgivet: er jo ogsaa saaledes Skyld, at det er at tænke ringe om Christi Fortjeneste.

#

478 U. D. Christelig „Menighed.“
 For at betegne, hvor den ligger, veed jeg intet bedre Oplysende end en Analogie der forresten er sans comparaison. Forbryder-
 dybe Lidelse] sml. 459. 492. ⁴⁷⁶ „ikke... Skyld“] se S. V. XII, S. 129.
⁴⁷⁷ Christi Fortjeneste] sml. 467. 483.

Verdenen danner et lille Samfund for sig, som ligger paa den anden Side af det menneskelige Samfund, et lille Samfund, der ellers ogsaa har en inderlig Sammenhold, som ikke er ganske almindelig i Verden, maaskee ogsaa fordi, hver især føler sig at være udstødt af det menneskelige Samfund.^[†]

Saaledes med de Christnes Samfund. Hver især har ved at antage Christendommen, altsaa ved at blive Troende o: ved at antage, ja at sætte sit Liv ind paa det Absurde, sagt Verden Farvel, brudt med Verden. Just derfor er Samfundet blandt disse, der selv frivilligen have stillet sig udenfor Samfundet i almindeligere Forstand, desto inderligere, fordi De hver især føle, hvorledes de ere isolerede i „Verden“. Men som hiint Forbrydernes Selskab nøiagtigt maa passe paa, at Ingen kommer ind i Selskabet som ikke er mærket som De, saaledes med de Christnes Samfund: de maa passe paa, at Ingen kommer ind i dette Samfund, uden just Den, hvis Kjende er, at han til det Yderste er polemisk mod Samfundet i almindeligere Forstand, det er den christne Menighed er et Samfund, som bestaaer af kvalitativ Enkelte, Samfundets Inderlighed ogsaa betinget ved denne polemiske Stilling mod det store Menneske-Samfund.

Men da saa i Tidernes Løb og i Vrøvlets stadige Fremgang det at være Christen blev identisk med det at være Menneske: saa blev den christne Menighed Menneske-Slægten — god Nat Ole! Nu er den christne Menighed Publikum, og det er, i enhver dannet Geistligs Øine end sige da i Lægfolks Øine, anstødeligt at tale om „den Enkelte“.

Til 478, i Marginen:

^[†]Eller lad mig tage et andet Billede. De Enkelte, der i et Folk 479
ere saaledes bemærkede og fremragende, at de maa bære den U. D.
Byrde, at end deres Livs mindste Ubetydelighed har en Interesse,
saa det kan blive trykt og give Stof til Bysnak, kort de Enkelte,
af hvis Navnkundighed den bestialske Samtid bestialsk lever i

den Enkelte] sml. 466. 479. ⁴⁷⁹De Enkelte] sml. 478. 485.

1850

Henseende til Conversation: saadanne Enkelte danne maaskee ogsaa et lille Samfund; maaskee gjør Trykket af at udholde dette samt Væmmelsen ved den almindelige menneskelige Bestialitet, maaskee gjør den, at Foreningen er inderligere. Men dette lille Samfund ligger paa den anden Side af „Samfundet“; Foreningen er blandt andet ogsaa den fælleds Bevidsthed om, hvorledes hver af de Enkelte er i en vis Forstand berøvet de almindelige Menne-ske-Rettigheder, at faae Lov til at skjøtte sig selv o: s: v:.

#

480 Det er ypperligt sagt af Julius Müller (2den Deel p. 430) at naar
U. D. man vil sige, at denne Lære om Personligheden, der ikke taler om Slægten men den enkelte Person til Atomistik — hvad vil saa det Ord Individuum sige? Er Individuum ikke et *ατομον*, der paa ingen Maade vil lade sig ansee som <et Andets> Modus eller Affection.

#

#

481 At „Arvesynden“ er „Skyld“
U. D. det er det rette Paradoxe. Hvor paradoxt det er, sees bedst saaledes. Det er dannet ved en Sammensætning af qualitativ ueensartede Kategorier. At „arve“ er Natur-Kategorie; „Skyld“ er ethisk Aands-Kategorie. Hvor kan man nu, siger Forstanden, falde paa at sætte det sammen, at sige, at Det arves, Det, som ifølge sit Begreb umuligt kan arves.

Det maa troes. Det Paradoxe ved den christelige Sandhed hænger bestandigt sammen med, at den er Sandheden som den er for Gud. Der bruges et overmenneskeligt Maal og Maalestok; og i Forhold hertil er kun et Forhold muligt: Troens.

#

⁴⁸⁰ Julius Müller... p. 430] i den til 401 anf. Udg. vil sige, at] man kunde rette til: gjør.

Her ligger en Feil i Julius Müller. Med Rette gjør han i Forhold til Synden som i Forhold til enhver Friheds Yttring (Dette har allerede yngre Fichte gjentaget indskærpet) gjældende, at den ikke lader sig med Nødvendighed (nei, hverken forud eller bag- 482
U. D.
efter cfr. de philosophiske Smuler) men maa erfares.

Godt, nu skulde han have svinget rigtigt af ind paa det Ethisk-Religieuse, til det Existentielle, til Du og Jeg. Alvoren er, at jeg bliver mig bevidst at være en Synder og i denne Henseende anvender Alt paa mig. Men i dets Sted kommer han ind i de almindelige Vanskeligheder med Syndens Almindelighed o: s: v: Men skal det nu erfares, saa maa jeg enten kjende Alle, og i saa Fald, da Verden bliver ved, bliver det Hele en Hypothese, der maaskee har holdt Stik hidtil, men ingenlunde, (som jeg seer Prof. Levy skriver i en Afhandling om Fødselsstiftelsen) derfor er stikholdig. Eller ogsaa skal jeg forstaae, hvad Joh. Climacus har udviklet i Afsluttende Efterskrift, at i Forhold til Virkelighed er ethvert Individ egentlig ene anviist sig selv, ethvert andet Individ kan han kun forstaae i Mulighed.

Ved nærmere Eftersyn vil det vise sig, at Arvesynden, der er 483
en Troes-Artikel, egentlig ikke er en Skærpelse, men en Formil- U. D.
delse, ret forstaaet, mærket nemlig af, at der er en Forsoner, der har gjort Fyldest for hele Slægten.

Men fastholdes maa, at Syndens Almindelighed kan ikke vides, den kan kun troes; det er en Aabenbarings Meddelelse. Udenfor den har jeg ene og alene at samle hele Alvoren paa, at jeg er en Synder.

⁴⁸² Julius Müller... Syndens Almindelighed] i den til 401 anf. Udg., 2. Bd., S. 310 ff., særlig S. 335. yngre Fichte] det 443 anf. Skr. S. 117 f. med Nødvendighed] man kunde tilføje: udlede. de philosophiske Smuler] sml. S. V. IV, S. 238 f. hvad Joh. Climacus osv.] sml. S. V. VII, S. 115. 119 f. 271. 276. 278. ⁴⁸³ Forsoner] sml. 477. 500.

1850

#

484
U. D.

Kludderie — og Kategorie.

Det er en uendelig Forskjel, om En først gør Mine til at ville begribe, speculativt begribe og begribe — — og saa endelig kommer stikkende med, at der dog er noget Ubegribeligt i Troen: og saa categorisk fra Første af at fatte, at Troen ikke kan og ikke skal begribes.

Al speculativ Begriben paa Christendommens Gebeet (naar den da ikke emanciperer sig aldeles, og aabenlyst er Hedenskab) ender altid med: saa er der rigtignok et Ubegribeligt tilbage. Men hvilken Confusion, og hvortil saa al denne Given efter for speculativ Nysgjerrighed, istedetfor pligtskyldigst at marquere christeligt strax, og energisk samle Tanken paa, at et Paradox umuligt kan eller skal begribes, da det saa ikke er et Paradox. At knække en Ferskensteen er vanskeligt, lad os antage det var umuligt: hvad vilde man saa dømme om et Selskab, hvor hver især tog den i Munden, gav sig Mine af: nu, nu, nu — ja det kommer nok, og saa endelig sagde „til en vis Grad kan jeg dog ikke knække“. Ja min Ven kan Du til en vis Grad ikke knække den, saa betyder det, fornuftigviis, at Du ikke kan knække. Hvad vilde man dømme derom? Var det dog ikke bedre, at afholde sig fra Forsøget, begynde med at sige: jeg kan ikke — og maaskee saa xi det Høieste vise, hvorfor det er en Umulighed for menneskelige Tænder. Men Sagleriet det synes Menneskene om. Det er Charakterløshed.

#

#

485
U. D.

Hvilken Sjeldenhed vilde det ikke være: En der bogstaveligen kunde tale til en Forsamling aldeles som man taler med en Enkelt, fordi han havde hærdet sin Tanke og sit Sind til ikke at give efter for det Numeriskes Sandsebedrag, og Dyrebestemmelsens Svimmelhed. Og paa hvor forskjellig Maade mærkes det ikke ogsaa,

⁴⁸⁵ en Enkelt] sml. 479. 489. det Numeriskes] sml. 450. 489.

at Menneskene saasnart de ere i Mængde føle, at de ere under Dyrebestemmelsens Ugenerethed. Naar to Mænd tale sammen, vilde det dog ikke falde den ene ind at sige: bravo, eller hys. Men paa Forsamling der gjøres det næsten uvilkaarligt.

I hvilken Egenskab gjør nu den Enkelte det — thi for Pokker, Forsamlingen qua talis har dog vel ikke Mund. Som Enkelt gjør han det ikke; thi Den, der ret er sig bevidst som den Enkelte, gjør det ikke; og dog er det en Enkelt der gjør det, eller nogle Enkelte men saaledes at hver Enkelt af dem gjør det. I hvilken Tilstand er nu en saadan Enkelt? I en Slags forstumlet Tilstand omtrent som naar i en Skole Læreren ikke rigtig kan passe paa og see de Enkelte, Drengene benytte sig deraf til at gjøre Commerce, fordi det er Ingen; eller i en bestialsk Tilstand; eller i en fiollet Tilstand, saa han forvexler sig med et Abstraktum.

Erfaring vil ogsaa vise, at det just er de ubetydeligste, daarligste, mindst udviklede, mindst bevidste Mennesker, der give sig af med at være Organ i denne Forstand — og Organ i denne Forstand kan da ene sammenlignes med hvad at fjærte er for Organismen.

Derpaa refererer saa Journalen nøiagtigt overalt hvor der faldt Hys og hvor Bravo — og dette tillægges stor Vægt.

Saaledes er vanvittigt Instantsen Bugtalerie; den afgjørende Røst i det offentlige Liv er ikke Mundens — men \leq Bugen eller endnu nøiagtigere \geq Røven.

Enhver Stats-Existents behøver Adspredelses-Midler.

486

U. D.

I Monarchierne nøiedes man saa med Theateret, Tivoli og Deslige.

Men saa blev Verden saa gyselig alvorlig, det vil sige, aldeles verdslig. Nu maatte der et ganske andet Adspredelses-Middel til. Paa den ene Side den salige Illusion til hver især: jeg er med i Stats-Styrelsen, maaskee er det min Stemme, der afgjør Statens Skjebne (dog naar det kommer til Stykket saa gjøres det gjæl-

1850

dende, som nu i Landstinget angaaende Præsidentens Deeltagen i at stemme: at det er uforsvarligt at forlange af en Mand, at han skal stemme paa det Vilkaar, at hans Stemme gjør Udslaget — Noget min Broder har benyttet som en Kloddrian, saa hans hele Atakke blev Vind og blot skaffede ham Roes og Lov) deels den Virkelighedens Spænding: at det er virkelige Mennesker her spille, ikke som i Theateret, at man skal afgjøre deres Skjebne ved Ballotation o: s: v:.

‡

‡

487 Peter er mig uforklarlig. Han veed, hvorledes det gaaer til i
U. D. Henseende til at blive valgt, veed dog temmelig godt Beskeed om hele dette Blendværk: og saa declamerer han om: at enhver Rigsdagsmand er en Hædersmand, at det er en Hæderssag at være Medlem, Folkets Tillid o: s: v: o: s: v: o: s: v: . Og jeg er vis paa, at naar han foredrager Sligt, er han næsten rørt til Taa- rer — risum teneatis amici. Man kan for en Sags Skyld beslutte sig til at gaae med paa den Dandsebod: eh bien! Men man kjender kun alt for godt Sammenhængen, til saadan Phraseologie. Med Respekt at sige er jeg her tilstede, her, hvor Coterie og Intrigue og Tilfælde ere de Magter, der afgjøre, hvo der skal være med eller ikke, og omtrent hvad der skal seire og hvad ikke. Men denne gemütlig-hjertelige Riden-Herre-Dage ind: den smager rigtignok lidt af en Landsbypræst. Imidlertid smigrer det naturligviis Forsamlingen. Samtlige Intriguanter kunne jo ikke have noget imod pludselig at iføres et saa brillant Omhæng, og paa en saa høitidelig og rørende Maade. Hans Foredrag erindrer mig i denne Henseende om Michel Perrin, der i Selskab med Politie-Officerer og som en af deres Indviede vedbliver at være Landsbypræsten.

i Landstinget... min Broder har benyttet] sml. Berl. Tid. 1850, Nr. 31 (Mødet 6. Febr.) og Nr. 36 (Mødet 12. Febr.). min Broder] sml. 415. 487. 487 Peter] sml. 486. 589. declamerer han osv.] se til 486. Michel Perrin... Landsbypræsten] Melesville og Ch. Duveyrier, Michel Perrin eller Politiespionen, uden at vide det. Vaudeville i to Acter, bearb. af Th. Overskou (Kbh. 1835. — Theaterrep. Nr. 75), opførtes i Sæsonen 1849-50 (første Gang siden 17. Septbr. 1843): 15. og 28. Oktbr., 8. og 17. Novbr., 7. Decbr. 1849 og 5. Febr. 1850.

Alene dette, hvilken Indadvendthedens Lidelse i mit Liv! Født 488
 <til> Intrigue, begavet i denne Henseende som sjeldnere Nogen U. D.
 — og saa at anbringes ved den rene Idee-Tjeneste. Hvilken Ad-
 spredelse, hvis jeg var blevet udadvendt, medens jeg nu fortærer
 al min Intrigue paa at fortære de Andres Intriguer, men selv med
 en næsten spidsfindig Grusomhed forhindrende mig <i> at bruge
 end det mindste kløgtige Middel.

<„Den Enkelte“ — „Slægt“> 489
 U. D.

Der er noget Rigtigt i den Bemærkning af Göschel: at Slægts-
 begrebet Menneske er virkelig selvstændig Personlighed før
 og uafhængig af dens timelige Realisation eller Udfoldelse i per-
 sonlige Individuer. (citeret af Julius Müller i anden Deel af Læren
 om Synden p. 467.)

Det er hvad jeg oftere har udviklet, at Menneske-Slægts
 Charakteristiske i Forhold til en Dyre-Slægt, er, at den Enkelte
 er højere end Slægten. Medens det Overgribende i Forhold til
 Dyre-Exemplarer er Slægten: saa er her den Enkelte 3: hver
 Enkelt, naar han i Sandhed er den Enkelte, det Overgribende.
 Slægten er et lavere Sammenbindende.

Dette har man reent glemt i vor Tid, hvor man ogsaa reent har
 glemt, at Mennesket er i Slægtskab med Gud. Men Gud kan ikke
 være i Slægtskab med en Dyre-Slægt, Gud er Aand, og det vilde
 være bestialsk at han var i Slægtskab med „Slægt“. Han kan
 kun være i Slægtskab med „den Enkelte“, og kun „den Enkelte“
 kan være i Slægtskab med Gud.

„Exemplar“ er mindre end „Slægt“; den Enkelte er mere end
 Slægt, thi han er hele Slægten og tillige Individuationen. I det
 evige Liv vil derfor ogsaa „Slægt“ høre op.

⁴⁸⁸[Indadvendthedens Lidelse] sml. 460 (Martyrerne). 492. ⁴⁸⁹Den
 Enkelte] sml. 485. 500. Julius Müller . . . p. 467] i den til 401 anf. Udg.

1850

Dette vil være af stor Vigtighed med Hensyn til hele Læren om Arvesynden.

Hedensk jubler Mennesket ved at være i Slægten (det er Dyre-Bestemmelsen); det er den største Ulykke og dybeste Smerte at være udenfor „Slægt“. Dette reproducerer sig ogsaa i Ungdoms Livet, hvor Mennesket endnu ikke er blevet Aand — hvad de Fleste da aldrig blive, medens det dog er Maalestokken, hvorefter Evigheden vil dømme dem.

Christeligt sukker Mennesket under „Slægt“. Han er ved Synthesen tvungen ind med i Slægt, maa overtage hele den saaledes opgivne Concretion som sin Opgave, participere i Slægtens Skyld som Medskyldig, forøger ved sin Skyld Slægtens Skyld — men han længes efter at være i Gud.

At tænke sig „Slægt“ som Mellembestemmelse i det evige Liv, som Mellembestemmelse for det at være i Gud: er Bestialitet.

Her blot en psykologisk Bemærkning. Tag en Forelsket, hvis Elskede dør. Lad saa Christendommen byde ham sin Udødelighed: hvis han er lidt opmærksom, saa maa der være Mangen, som vilde sige: den Udødelighed kan jeg ikke være tjent med, den er meget for aandelig.

Og saaledes er for hele Mængden af Mennesker Christendommens evige Liv meget <for> aandelig. Et evigt Liv, hvor der ingen Generalforsamlinger er, ingen Renden i Flok, ingen dyrisk Ud-dunstning, o: s: v: det vil jo være værre end Døden.

490 I Modsætning til Middelalderens og saadanne Tiders Tale om
U. D. Besættelse, at der var enkelte Mennesker, som forskreve sig til
det Onde, kunde jeg have Lyst til at skrive en Bog:

Om den moderne Besættelse og Besathed,
og vise, hvorledes Menneskene en masse hengive sig til den,
hvorledes det just nu drives en masse. Derfor løber man sammen

Mængden] sml. 485. 490. 490 Menneskene en masse] sml. 489. 500.

i Flok, for at Natur- og Dyre-Raseriet skal gribe En, at man kan føle sig stimuleret og opildnet og ausser sich. Scenerne paa Bloksbjerg ere aldeles Pendanter til denne dæmoniske Lyst, hvor Lysten er at tabe sig selv, for at fordunste i en Potensation, hvor man ude af sig selv, ikke ved ret <hvad> man gjør eller hvad man siger, eller hvo det er eller hvad det er der taler igjennem En, medens dog Blodet strømmer heftigere, Øiet funkler og stirrer, Lidenskaberne koge, Lysterne syde.

O, Dyb af Forvirring og Fordærvelse, naar det tilmed prises som Livets Alvor, som Hjertelighed, Kjerlighed, ja — som Christendom.

Det er godt sagt af Julius Müller. „Ved at skabe Mennesket, ⁴⁹¹ theomorphiserer Gud — just derfor anthropomorphiserer Mennesket ikke, naar han tænker sig Gud som et Menneske lignende Væsen. Var man subjektiv nødsaget til, at ansee alt Det, som Mennesket udsiger om Gud overensstemmende med sit Væsen, for <blot> Anthropomorphisme, saa kunde Gud ikke have gjort Mennesket mere uskikket til at kjende ham, end ved at skabe ham i sit Billede.“ (om Synden 2den Deel p. 491.) ^{U. D.}

Hvilken Bitterhed! Denne mageløse Rigdom, der er nedlagt i ⁴⁹² mine Skrifter, og betjent med en Uegennyttighed som min, og ^{U. D.} existentielt i tungsindig Sympathie for hvert enkelt Menneske især de Ringe og Fattige og Lidende — og saa at leve i en Kjøbstad, og ubetinget at være priisgivet til Raahed fra den ene Side og Misundelse fra den anden Side, ubetinget priisgiven ved ubetinget at være negtet Maalestokken. At Goldschmidt naar han vil sige: Mag. K. gav mig selv Lov til at udskjælde ham — at saa

⁴⁹¹ Julius Müller...p. 491] i den til 401anf. Udg. ⁴⁹² tungsindig] sml. 475.493. de Ringe osv.] sml. 348.638. priisgiven osv.] sml. 488.499. Goldschmidt] sml. 303.547. gav mig selv Lov osv.] sml. 413.528.

1850

Alle vilde finde det Svar godt og udtømmende, aldeles opklarende og tilstrækkeligt, uden at ane, at det er hans egen Dom, at han er og var en Dreng Σ og min Lidelse just den, at der i Danmark ingen større Scene er: Gud i Himlene!

Og saa, saa — saa det Næste; ja saa vender jeg mig om til den anden Side, hvor der er godt at være: Jeg takker Dig Gud, usigeligt, ja usigeligt, at Du har gjort saa uendelig meget Mere for mig end jeg nogensinde kunde, havde, turde have ventet.

#

#

493
U. D.

At Gud prøver, ja frister („leed os ikke ud i Fristelse“) et Menneske, den Tanke skal man ikke perhorrescere. Forskjellen er kun, hvorledes man betragter det. Vantroen, Tungsindet o: s: v: bliver strax angst og bange og paadutter egentlig Gud, at han gør det for at Mennesket skal ligge under; thi hvor langt det end kan være fra, at den tungsindige Angst i et Menneske falder paa, at ville tænke Sligt om Gud, i dybeste Forstand tænker den det dog egentlig, men uden at vide det eller blive sig det bevidst, ligesom en Lidenskabelig, om hvem der siges, han veed ikke hvad han gør. Den Troende derimod, han griber strax Sagen omvendt an, han troer, at Gud gør det, for at han skal bestaae i Prøven. Ak, og i en vis Forstand: just deraf kommer det, at Vantro, Tungsind, Angst o: s: v: oftest ligger under i Prøven, fordi den matter sig selv forud, og til Straf for at den tænker saa ilde om Gud; medens Troen gjerne seirer.

Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angst til Tro. Angst er den frygteligste Art af Anfægtelse — og inden saa det Punkt er naaet, hvor det samme Menneske er indøvet i Troen o: i at betragte Alt omvendt, at blive haab- og tillidsfuld naar det hænder som før næsten bragte ham til at udaande og besvime i Angst, frimodig at gaae ind i Det, mod hvilket han før kun vidste eet Redningsmiddel: at flye, og saaledes fremdeles.

⁴⁹³ Tungsindet] sml. 492.528. Opdragelse] sml. 399.515.

Den, i hvis Sjel der er en medfødt Angest, kan derfor gjerne have endog en sværmerisk Forestilling om Guds Kjerlighed. Men han kan ikke faae sit Guds-Forhold concret. Har denne hans Forestilling om Guds Kjerlighed en dybere Grund i ham, og er han fromt bekymret for, for Alt at nære og vedligeholde denne, saa kan hans Liv paa mange Maader i lang, lang Tid gaae hen i denne kvalfulde Lidelse: at in concreto faaer han ikke Indtrykket af at Gud er Kjerlighed (thi Angesten vedbliver at være ham for overmægtig, og forhindrer ham i at see Faren, Prøven, Fristelsen o: s: v: fra den rette Side, at den er for at han skal bestaae i den) > medens han dog desto fastere slutter sig til og fastholder den Tanke: ja, men Gud er alligevel Kjerlighed.

Dette er et Tegn paa at han opdrages til Troen. Saaledes at holde fast paa den Tanke: Gud er alligevel Kjerlighed, det er Troens abstrakte Form, og Troen in abstracto. Saa kommer det nok, med at det lykkes ham at faae sit Guds-Forhold concret.

Hvor mange Mennesker have endog blot Forestilling om, hvor 494
anstrengende et Liv bliver ved et virkeligt Guds-Forhold. Blot U. D.
det, at den reent borttages, den sædvanlige Tryghed, i hvilken de Fleste, naar de ere komne til en vis Alder, leve, formenende, at nu er deres Udvikling væsentlig afrundet, nu bliver det blot Repetitioner næsten vanemæssig Repetition — blot det, at denne Tryghed er reent borttaget. Og derimod denne daglige Frygt og Bæven, hver Dag, hvert Øieblik paa Dagen at kunne blive kastet ud i Afgjørelser af første Rang — eller rettere, at man er der, fordi dog enhver Aands-Existents er paa de „70,000 Favne Vand.“

⁴⁹⁴ Guds-Forhold] sml. 454. 562.

1850

#

495

U. D.

[I Marginen: Martensen]

Martensen begyndte sin Docent-Virksomhed paa Høiden af den Speculation, der med Haan næsten talte om den gamle Sætning: at Noget var sandt i Theologien som ikke er sandt i Philosophien og omvendt. Han ender sin Dogmatik med at antage, at <endog> Noget er sandt i det populaire Foredrag af Christendommen som ikke er sandt i Dogmatiken, at *αποκαταστασις* er uholdbar i Viden-skaben, men kan benyttes i det populaire Foredrag — og saa er han blevet sin første Kjerlighed tro cfr. Forordet til hans Dogmatik.

Han er et Væv af Usandhed og Ubetydelighed, der kun kan afstedkomme Skade, da han har en Deel Læsning og — en sørgelig benyttet — streng religiøs Opdragelse.

#

#

496

U. D.

Det er smukt og barnligt, hvad der staaer etsteds i Arndt (eet af de tolv Capitler, der ere af Weigel): „Det er ganske sandt, Gud veed meget godt, hvad Du behøver, forsaavidt behøver Du ikke i Bønnen at sige ham det; men Gud har indrettet det saaledes, at han lader som vidste han det ikke, naar Du ikke selv ved at bede siger ham det.“ Saaledes gjør jo ogsaa stundom Forældre ved Barnet: de sige, han skal med Fornøielse faae det, men han skal selv bede derom.

#

497

U. D.

Jernbane-Manien er aldeles et Forsøg a la Babel. Det hænger ogsaa sammen med en Cultur-Periodes Ende, det er Slutnings-Farten. Uheldigviis begyndte noget nær samtidigt det Nye, 1848.

⁴⁹⁶ Martensen] sml. 298. 580. ender sin Dogmatik] Den christelige Dogmatik (se til X¹ A 553), S. 575 f. blevet sin første Kjerlighed tro] Den christelige Dogmatik (se til X¹ A 553), Forord S. I. ⁴⁹⁶ Arndt] den til 400 anf. Udg., S. 296 f. 304. — Sml. til II A 16.

Jernbanerne forholde sig som Potensation til Centralisationens Idee. Og det Nye forholder sig til Adsplittelsen i *disjecta membra*.

Centralisationen vil formodentlig ogsaa pecuniært blive Europas Undergang.

Danmarks Skjebne.

498

U. D.

I Statsstyrelsen og næsten i alle Forhold stode ældre, tildeels meget ældre Mænd i Spidsen. De regjerede med den Tanke: det holder vel ud saa længe vi leve. O, det er en rædsom Begunstigelse for Demoralisationen til at komme op, at Ingen tager paa Tømmerne med Kraft og med Lyst til Afgjørelse.

I de øvrige Retninger af offentlig Liv igjen Ældre, som kæmpede for, ved Intet at gjøre, at opretholde det Skin at de vare, hvad de engang vare: f. E. Heiberg, og Flere. Atter Begunstigelse for Demoralisationens Opkomst.

Ogsaa „Fædrelandet“ har længe været i det Tilfælde. Det føler, at det hver Øieblik maaskee maa høre op — derfor vil det ikke til at handle afgjørende. Det var allerede saa i Slutningen af Christian 8de Regjering, og ligesaa nu igjen <efter> det unaturlige Opsving i 1848.

Overalt Begunstigelse for Usselhedens og Ubetydelighedens Opkomst.

Danmarks Undergang er let at kjende, o: prognosticere. Ikke kan en Læge have sikkrere Symptomer paa legemlig Forraadnelsses Tilstedeværelse end en Psycholog har her paa aandelig Opløsning. Krigen og den opblussende Nationalitet kaster eller kastede et Øieblik et Skjul over den sande Tilstand. Det er ikke Tydskerne, der vilde æde os, o, nei. Det er os selv, der indvortes opløser os. Det offentlige Liv fuldbyrder sig i en Vaklen mellem Misundelse og Medlidenhed, men ingen Pathos, ingen Begeistring for det Større, ingen Taknemlighed o: s: v.: „Flyveposten“ er derfor et aldeles normalt Phænomen. Den holder sig ved at svare til denne Alternation. I Retning af Misundelse taaler

1850

den Alt — saa siger den „godmodige“ danske Mand, saa skal vi sku ogsaa gjøre Noget for ham igjen, vi subscribere.

499 U. D. Ogsaa det hører med til Nydelsen, som Ubetydeligheden og Intetheden har af, at Navnkundigheden er i Danmark formelig en Straflidelse. Vilde den Navnkundige eet eneste Øieblik ømme sig over den vanvittige Maalestok han maa leve under i Danmark: saa raaber hele Publikum: det er jo Ingenting, hver især føler sig ganske anderledes stærk, han skulde sagtens finde sig i Sligt — jo jeg takker, han mærker ikke, at Det, der hjælper ham er den umiddelbare Vished, med hvilken han veed, at hans Ubekjendthed sikkrer ham for Bekjendthedens Lidelser. Og saa har han da ingen Anelse om, hvad det Daglige har at betyde; heller ingen Anelse om, hvad det vil sige, med Smerte at see, hvorledes Idee, Sandhed og Deslige ikke i fjerneste Maade beskæftiger Menneskene, men blot Piat. Men som sagt, dette hører med til Forlystelsen, at Publikum, hver især, faaer Leilighed til at indbilde sig, at de ere stærkere end — Landets ganske enkelte, meest begavede og meest udviklede Personligheder.

500
U. D.

[I Marginen: Julius Müller. Richard Rothe. Dorner. 2den Deel af J. Müllers Lære om Synden p. 557 o: fl.]

See der har vi Confusionen normalt udtrykt. R. Rothe angriber i sin Ethik Julius Müller, og viser saa, at Feilen ligger i, at J. M. for stærkt betoner Skyldbevidstheden; og siger nu: „det, hvorpaa den rette Afskye for det Onde beroer, er jo sammes objektive Qualitæt, ikke Menneskets subjektive Forhold til den. Det eneste rette Had til det Onde er det, der derfor hader og fordømmer det,

⁴⁹⁹ Straflidelse] sml. 492.503. ⁵⁰⁰ Julius Müller... p. 557 o: fl.] i den til 401 anf. Udg.

fordi det er ondt, o: fordi det er i Modsætning til Gud og vort Væsen, og kun derfor, men ikke derfor, fordi det er forskyldt fra vor Side.“ Kan der nu tænkes en usædeligere Tale! Og det er Videnskab! See det er Følgen af al denne Objektivitet ogsaa i Forhold til Læren om Synden, hvor just „Alvoren“ er, det Subjektive, at jeg er Synder. J: M: afviser det rigtigt, viser at paa den Maade bliver Synd egentlig Uebel, Lidelse og Deslige. Men J. Müller gjør det ikke kvalitativt ethisk nok.

Det andet normale Exemplar af Confusion er Dorner. Han forekaster J. M.:, at han urgerer for meget den enkelte Personlighed, og overseer Slægts-Begrebet. Jo jeg takker — just det er Tidens Demoralisation.

J. Müller er en dygtig Mand, men han er ingen storartet Ethiker, han mangler socratiske Kræfter og den Art Dannelse. Han er indenfor et Antiqueret; han har ingen μεταβασις εις άλλο γενος dannet, til den eksistentielle Tænker. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Dog seer jeg sammesteds en rigtigere Bemærkning af Dorner: „at først ligeoverfor Christus træffer Mennesket egentlig den dybeste Afgjørelse; alle tidligere Synder ere et Foreløbigt, som ikke i dybeste Grund afgjør et Menneskes Total-Værd“. Deri ligger det Sande, at ganske rigtigt Valg-Forholdet ligeoverfor Christus er den kvalitativt beregnede Situation paa at gjøre et Menneske til den Enkelte. Det er den egentlige Omsætning af Masse i Enkelte; det er Evighedens Afgjørelse, og Evigheden vil komme Hukommelserne til Hjælp i denne Henseende. (Herom har forresten ogsaa Anti-Climacus \propto Sygdommen til Døden. \succ Oplysninger). Men det Urigtige hos Dorner er at betragte Mennesket ikke oprindeligt lagt an paa at være den Enkelte, saa han ved en kvalitativ Afgjørelse er blevet Masse.

Forholdene ere: først, Anlægget til at være den Enkelte — og

qualitativt ethisk] sml. 439.537. socratiske] sml. 453.511. Bemærkning af Dorner osv.] hos Julius Müller, 2. Bd., S. 559. den Enkelte] sml. 489.530. Masse] sml. 490.530. Herom... Oplysninger] sml. S. V. XI, S. 223f.

1850

ved Skyld at blive aandløs : Masse, med i Massen. Men saa kommer „Frelsen“, : den anden Gang, Valget paa Christus.

Men Dorner ser i Forsoningen og Frelsen egentlig først Begyndelsen, istedetfor at det, hvad der ligger i Begrebet Frelse er den anden Gang. En Tilstand, den være den usaligste af alle, — naar jeg ikke selv ved Skyld har styrtet mig i den : kan jeg heller ikke i strengere Forstand „frelses“ ud af den ved en „Forsoner“. Ifølge Dorner bliver Christus ikke „den anden Gang“, men „den første Gang“, saa alt det Foregaaende falder bort omtrent som et Smudstitelblad der ikke bindes med ind, eller en skjødesløs Concept paa slet Papir i Sammenligning med Documentet paa stempellet Papir.

Herved bliver Sagen altfor let. Just Skærpelsen i Valg-Afgjørelsen i Forhold til Christus er at det er „den anden Gang.“ Antager man det Dornerske kunde man fristes til ogsaa at antage, at Christus kom endnu en Gang igjen i dette Liv — som Frelser i strengere Forstand. *Herunder et overstreget Dobbeltkors*

Ogsaa paa en anden Maade viser det Uholdbare sig i Dorners Tanke. Thi dersom det er saa, at alle Synder forinden ere blot et Foreløbigt i Betydning af det Ubetydeligere, Noget som ikke saaledes kan være Gjenstand for Guds Vrede, at før Christus den Enkelte egentlig er skjult i Massen og blot participerer i denne almindelige Skyld, som alligevel ikke er nogen rigtig Skyld, siden de Enkelte ikke ere rigtigt skyldige (og man altsaa faaer en Sum negativt ud, istedetfor det Positive: at hver Enkelt i Slægten ogsaa er skyldig) — dersom det er saa: hvor i al Verden gik det saa til at Christus kom til Verden? Naar Skylden ikke var større, saa behøvedes han jo ikke. Christus kommer i saa Fald til Verden som Lovens Forkynder og Fordring.

Vistnok hænger dette sammen med noget Andet hos Dorner, at han formodentlig antager, at Christus egentlig kom til Verden for at frelse Slægten, for at gjøre Fyldest for Slægten. Men atter dette er et høist uklart Noget: en Slægt der har Skyld — en Slægt, i hvilken hver Enkelt ingen Skyld har.

Det Sande er, som jeg tidligere har viist. Mennesket var anlagt til at være den Enkelte; ved Skyld blev han Masse. Nu kommer Frelsen; men Frelsen, \circ : at det er „anden Gang“ skærper tillige Forholdet, og derfor er Valg-Afgjørelsen ligeoverfor Christus, den endnu mere kvalificerede Afgjørelse, og hvis Afgjørelsen er at forkaste Christus, da den endnu mere kvalificerede Synd og Skyld.

[I Marginen: Julius Müller — Johannes Climacus.] 501
U. D.

Julius Müller har opfundet den Theori: at føre Arvesynden (peccatum originale) tilbage paa et forud for alle Menneskers Liv i Tiden gaaende tidløst Fald.

Dette er egentlig at forrykke Christendommen. Johannes Climacus kommer <strax> med sit Problem: at en evig Salighed eller Usalighed afgjøres i Tiden ved et Forhold til noget Historisk.

J. Müller mener at have hjulpet sig ud af den første Vanskelighed, angaaende at faae Synden og Skylden ind i Verden og i ethvert Menneske.

Men nu det Næste: Frelsens Afgjørelse, da den er en evig Afgjørelse, bliver den lige saa incommensurabel for Afgjørelse i et Tids-Moment, som den første. Saa blev vel J: M: nødt til at lægge den Afgjørelse ogsaa udenfor Tiden, i en forud for alle Menneskers Liv i Tiden gaaende tidløs Afgjørelse i hver Enkelt.

Consequentsen heraf bliver, at Mennesket egentlig i en Slags Idealitet tidløst har gennemlevet hele sit Liv førend han gennemlever det i Tiden.

Sligt kan man jo godt tænke — men hvad er saa Christendom?

Det Hele er blot et indirecte Beviis for min Opfattelses Rigtighed: statuer Paradoxet. Just ved det Müllerske viser Speculationens Mislighed sig. Paradoxet er: at en evig Afgjørelse afgjøres i Tid. Jeg siger: det kan ikke begribes, det maa troes \circ : det er et Paradox. Nu kommer Speculationen; den siger: jo jeg kan endda

⁵⁰¹ Julius Müller... tidløst Fald] i den til 401 anf. Udg. 2. Bd., S. 529 ff., 553 ff. Johannes Climacus... Problem] sml. S. V. IV, S. 173. 271. VII, S. 6. 312.

1850

nok begribe det. Jeg bærer mig saaledes ad, jeg tænker mig en forud for al Tid gaaende tidløs Afgjørelse — seer vi det. Ja vær saa god. Men min kjære Ven, Problemet var en evig Afgjørelse — i Tid, ikke en evig Afgjørelse uden for al Tid paa en tidløs Maade.

I Grunden var Kant redeligere med sit radicale Onde; thi han giver sig aldrig Mine af, at denne Theorie skulde være en speculativ Begriben af det christelige Problem.

Men det usalige ved hele Tidens Speculation er: den kan ikke fastsætte og ikke fastholde Problemet — men begribe det, ja det kan den nok. Det er lige saa latterligt, som hvis En vilde give sig af med at tegne, og saa lod en Mand sidde lang Tid for sig — endelig var Tegningen færdig, Portraitet — det forestillede f. E. et Træ ξ , der ganske fortrinligt ligner det Træ, som staaer udenfor Mandens Vindue — men det var Manden, der skulde tegnes ikke Træet; og hvorfor saa lade Manden i saa lang Tid sidde for sig! \geq . Man sætter Problemet op; nu begynder da Speculationen; der gaaer lang Tid hen, i hvilken Problemet, saa at sige, maa holde ud at sidde for Speculationen; endeligen er den færdig — her er det — det er saa blot et andet Problem. Vanskeligheden eller Indvendingen er blevet til Problemet. Hvorledes lader det sig dog begribe: at en evig Afgjørelse afgjøres i Tid. Svar speculative: det lader sig afgjøre saaledes at det er paa en tidløs Maade \circ : ikke i Tid. Speculationens Hemmelighed bestaaer egentlig i, at det varer saa længe, inden det Svar kommer; kom det strax ξ (paa en næsten tidløs Maade, istedetfor at der bruges en umenneskelig lang Tid) \geq , vilde man see, at det var Nonsens. Men kom det strax, hvor skulde det saa være et speculativt Svar! Ih Gud Fader bevares; saa var det jo et populært Svar. Det Speculative er, at det varer flere Aar, at der skrives en Foliant, og mange lærde Afhandlinger citeres — saa er Svaret speculativt og er Besvarelsen. Det er speculativt, idetmindste er det ganske godt udspeculeret, det røber Verdens og Menneske-Kundskab.

#

Til 501, i Marginen:

Forskjellen mellem det Populaire og det Speculative er hvor lang Tid, der bruges. Spørger man en Mand: veed Du Det og Det, eller veed Du det ikke — og han strax svarer ja eller nei, saa er det et populairt Svar, han en Seminarist. Varer det 10 Aar inden Svaret kommer, kommer det saa i Skikkelse af et System, og saaledes, at det ikke bliver ganske klart, om han veed det eller ikke: saa er det et speculativt Svar, han filosofisk Professor, idetmindste burde han være det.

502
U. D.**At være Ingenting.**503
U. D.

At være Ingenting: o, lykkeligste, misundelsesværdige Lod i Livet!

Men saa paa den anden Side af det at være Noget, høiere end Det der er aller-aller-meest af det at være Noget, paa hiin Side deraf at være Ingenting: o, evig sikre Anviisning paa de intensiveste daglige Sjelslidelser. Her ligger egentlig Gud-Mennesket.

Og hvorfor er Sjelslidelsen her saa uundgaelig? Det er let at see. Til det at være Ingenting svarer: ingen Opmærksomhed, og til ingen Opmærksomhed svarer det at være Ingenting; saa er Forholdet rigtigt. Til det at drage Opmærksomhed paa sig svarer det at være Noget; og jo mere man er, jo mere Opmærksomhed kan man ogsaa drage paa sig og bære, uden at det rette Forhold eller Proportioneretheden forstyrres. Men nu at drage uendelig mere Opmærksomhed paa sig end Den der er aller-aller-meest blandt alle Dem, der ere Noget — og saa at være Ingenting: ja, det er som Galskab. Fremdeles. Den som simplement Ingenting er, og altsaa heller ingen Opmærksomhed drager paa sig, om hans Liv spørges slet ikke, det behøver heller ikke at forklares. I samme Grad som En er Noget, og altsaa drager nogen Opmærksomhed paa sig, i samme Grad bliver der Spørgsmaal om at forklare sig hans Liv; og ganske simpelt, det lader sig gjøre, man forklarer

⁵⁰⁸ [Sjelslidelser] sml. 499. 508.

1850

sig hans Liv af eller man forstaaer det i det Noget, han er, just dette Noget er Forklaringen. Men nu uendelig størst Opmærksomhed, altsaa efter den størst mulige Maalestok Spørgsmaal om Forklaringen — og saa at han er Ingenting: ja, det er jo som Galskab.

Egentligen strides der saaledes: enten er vi Alle kloge og han gal, eller vi Alle gale og han klog.

O, man troer det er saa let at være Ingenting. Ja, i ligefrem Forstand, hvor det betyder et stille ubemærket prædikatløs Liv. Men paa Høiden af Samtidens Opmærksomhed at være Ingenting: sandeligen, i Reglen har den kun eet Prædikat derfor: at det er Galskab, om det end maa bemærkes, at i saa Fald erklærer Samtiden sig selv for lige saa gal eller galere; thi er det en gal Mand, hvad ligner saa det, saaledes at fæste uafbrudt Opmærksomheden paa ham.

O, jeg — men jeg er jo ogsaa kun et stakkels ringe Menneske — jeg veed dog ganske god Beskeed herom. Og vil man tydeliggøre sig det, saa vil jeg anføre en Oplysning. Min Karl Anders, der er mig meget hengiven og ret opvakt, han har bestemt paa sin Maade lidt Adskilligt under det. Han maa naturligviis høre denne idelige Piatten om mig, — og han har ikke det at værge sig med, at jeg er Noget. Just den Classe af Samfundet, som han nærmest tilhører, just for den er det at være Noget saa omtrent Livets Betydning. At saa en Mand lever ubemærket af sin Formue, nu ja, det kan den ogsaa begribe; men i den Grad at arbeide og at være Gjenstand for Opmærksomhed som jeg — og saa at være Ingenting: det er den til Forargelse.

Presse-Lovgivningen.

504
U. D.

Da Det, der egentlig kvalificerer Presse Forbrydelsen er Udbredelsen (Noget man da hidtil reent har overseet i Lovgivningen og udendvidere identificeret denne Forbrydelse med enhver anden) saa burde enhver Mulct og anden Straf skærpes i Forhold til f. E.

Anders] se til VII A 191.

Subsribent-Antallet. (Jeg har bestandigt særligen Dag-Pressen, denne Staternes Mudder-Maskine, for Øie). Ligeledes burde Mulct og Straf skærpes i Forhold til hvor ofte det Løgnagtige, det Skyldige har været gjentaget og sagt, thi derved har det jo faaet større Udbredelse.

Dersom man ikke er betænkt paa at forbyde Dag-Presse til en vis Grad, saa burde man dog være betænkt paa at sætte Straf for den Forbrydelse: ved at trykke Piat at gjøre et Forsøg paa at gjøre Samfundet vanvittigt.

Det er den gamle Historie. Der gjøres en Opdagelse — Menne-⁵⁰⁵ ske-Slægten triumpherer; begeistret sættes Alt, Alt i Bevægelse ^{U. D.} for at gjøre Opdagelsen fuldkomnere og fuldkomnere. Menneske-Slægten jubler og tilbyder sig selv. Langt om længe kommer der en Standsning — man standser: men er denne Opdagelse et Gode, især dens overordentlige Fuldkommengjorthed! Og saa maa igjen de eminenteste Hoveder til for næsten at speculere sig gal paa, at opdage Sikkerheds-Ventiler, Dæmpere, Hemske o: s: v: for om muligt at holde igjen, at ikke denne mageløse og mageløs fuldkommengjorte Opdagelse, Menneske-Slægtens Stolthed, skal ende med at overkjøre og ødelægge hele Verden. Man tænke paa Bogtrykker-Kunstens Opfindelse, fuldkommengjort lige ned til Hurtig-Pressen, der kan sikkre os, at intet Skidt og Bundfald bliver ubemærket. Man tænke paa Jernbaner. Man tænke paa de frie Forfatninger, disse mageløst fuldkommengjorte Opdagelser — Menneske-Slægtens Stolthed — der vækker Længsel efter et østerlandsk Despotie som lykkeligere at leve under.

Frygteligt kan det være at see et enkelt Individ saa febrilt ⁵⁰⁶ omtumlet; men man tænke sig hele Statslivet! Man discuterer ^{U. D.} § 14 — en passant kommer saa Spørgsmaalet om hele Forfat-

1850

ningen med som et Moment, og saa discuterer man det som Moment under § 14.

Man sidder just og er færdig med § 15 — saa indløber der Efterretning om, at den siden iforgaars bestaaende Regjering er styrtet ved et Folke-Opløb. Saa kommer der en ny Regjering. Den naaer omtrent til § 9.

Dette er den fornuftige Stat, Menneske-Slægtens Stolthed, Oplysningens Frugt, Dag-Pressens (dette uskateerlige Gode) Resultat.

#

507 Hvilken existentiel Anstrengelse er dog ikke alene dette: næ-
U. D. sten ganske bogstavelig kun i den Tid man er ene at være privat Person; derimod at være offentlig Person i Charakter ligeoverfor sin Tjener, sin Barbeer, sin nærmeste Familie. Nei, saa galt kan det dog kun være i det lille indspærrede Sted eller Locum, Piat-tets Hjem, Kjøbstaden Kjøbenhavn. Og saa den danske Forfængelighed af Historien, og af Intellectualiteten! Ja det forstaaer sig mig gjøres der jo rigtignok en Deel for, det veed Gud, jeg er og-saa temmelig sikker paa at gaee til Historien — men Samtiden skulde dog egentlig ikke glæde sig til den Historie.

#

508 Indirecte Angreb.

U. D. Hvorledes der slet ikke existeres religieust, sees ofte bedst indirecte. „Præsten“ prædiker „et Menneske maa offere Alt for at frelse sin Sjel“.

Godt. Man seer nu deraf, at der intet Nærmere siges, at det da aldrig er faldet Hans Velærværdighed ind at ville gjøre det; thi Collisionen vil stille sig ganske anderledes end han drømmer.

Skulde det at offere Alt for at frelse sin Sjel gaee af uden videre, saa maatte hvert Menneske leve i den absoluteste Isolation, saa han uden at gribe forstyrrende ind i et andet Menneskes Liv kunde røre sig saaledes.

Men det gjør intet Menneske — og gjorde han det, vilde det at offre Alt have lidt at betyde, da i det Alt just er indeholdt Forholdet til de Andre.

Han lever i Context. Idet han da offerer Alt for at frelse sin Sjel griber han absolut forstyrrende ind i de Andres Liv, afgiver en meget for stor Maalestok, bliver dem en reen Plage, og vil komme til at lide derfor.

Man seer her, hvor langt nærmere den Collision ligger: at hade Fader og Moder o: s: v: end man tænker. Thi hvis En i Sandhed gjorde Alvor af, og var aandelig nok til virkelig at offre Alt for at frelse sin Sjel: saa er det evig vist, at Dommen om ham, ogsaa af hans Nærmeste og maaskee meest af dem vilde blive: han er en hjerteløs Egoist, der kun bryder sig om sig selv, og ubekymret gjør os Andre ulykkelige — han som kunde gjøre det saa godt for os.

Venskab vil der ogsaa kun blive lidt Tale om; thi et Venskab paa Basis: at offre Alt for at frelse sin Sjel — det lader sig vanskeligt tænke; thi En, der handler i den Grad afgjørende, han maa ogsaa i den Grad afgjørende finde Hvile i Gud, at Venskab egentlig ikke har saa saare meget at betyde. Og Venskab er da egentlig beregnet paa Relativiteterne: at have Profit i Verden, at hjælpe hinanden i allehaande jordisk Nød o: s: v: Men naar det er et Menneskes eneste Bekymring: at frelse sin Sjel — og det maa jo saa være, hvis han offerer Alt derfor; og naar Venskab dog vel ikke i den Henseende kan hjælpe ham: hvor meget har saa egentlig Venskab at betyde.

Men Prædikeforedraget er Galimathias — og indirecte Angivelse.

Det er da let nok at see, at skal det Spørgsmaal, om hvilken 509
Selvfornegelse og Forsagelse af det Verdslige der fordres for at U. D.
forkynde Christendom: skal det afgjøres for et forum, som hedder

⁵⁰⁹ Forsagelse] sml. 326 (Askese). 544.

1850

det store Publikum af — Christne; eller det dannede Publikum — af Christne o: s: v: saa er Sagen afgjort. Dette synes Geistligheden selv at forstaae, og derfor er den gjerne ved saadan Leilighed saa villig og redebon til at faae Sagen ind for det store Publikum. At ballotere paa Selvfornegtelse om og hvorvidt — ja det bliver til Intet.

Bedraget ligger i, at Geistligheden jo skulde være med for at opdrage dette store Publikum, og derfor existentielt udtrykke Selvfornegtelse, saa Enhver, blot han saae paa den Geistlige, strax saae hvad Christendommen fordrer. Men i det Sted har Geistligheden slaaet sig sammen med Publikum, den er reent faldet ud af Charakteren: Lærer, Guds Tjener — og <er> nu ret glad at være saa godt forstaaet af de Medlevende.

510 Det rædsomme Vilderede, hvori vi leve, er fremkommet ved,
U. D. at man <fra Slægt til Slægt> har villet forene det at arbeide for et uendeligt og endeligt Formaål. Det kan kun afføde Confusion. Lad det blot blive klart, hvilket der er hvilket.

At arbeide for et endeligt Formaål er jo en ærlig Sag; det Uærlige fremkommer først, naar man vil udpynte en saadan Arbeiden med Skin af at være tillige for et uendeligt Formaål.

Nei, nei! Al Arbeiden for et uendeligt Maal skal i ædel Forstand holdes som Luxus. Prøv nu selv, hvor langt, hvor meget, hvor længe Du kan arbeide saaledes ξ , i enhver Henseende hensynsløst. ξ ; men hold det blot reent: saa gavner Du. Finder Du slet ingen Tid eller Leilighed til at arbeide saaledes: vel, saa skader Du i det Mindste ikke, naar Du ærligt tilstaaer, at Du arbeider ene og alene for et endeligt Formaål. Du skader ikke blot ikke, nei Du gavner; thi naar saa Den kommer, der kan og vil arbeide for et uendeligt Formaål, saa er han hurtigere forstaaet, istedetfor at han nu paa Grund af den uærlige og nedrige Mengeleren altid er udsat for at blive Martyr, idet De, der egentlig arbeide

⁵¹⁰ Martyr] sml. 508. 511.

for de endelige Maal, have tilløiet sig tillige at arbejde for det uendelige Formaal.

Paalangs ad Siden:

Om Udgivelse af Skrifter om mig selv.

511
U. D.

Heller ikke „Regnskabet“ kan udgives nu. Der er, som jeg bestandig har forstaaet det, i mig for meget et Digterisk, til at jeg kan anbringe mig selv med; og fra den anden Side skal det gøres, saa skulde det gøres efter en saa afgjørende Maalestok, at jeg turde aldeles tale ud om mig selv. Her er et Enten—Eller. Eet eneste Ord saaledes ligefrem om mig selv, saa er μετὰ βίας εἰς ἄλλο γένος dannet, og jeg kan ikke standse. Lad Samtiden affordre mig Forklaring, saa skal vi see. Og heri er der Sandhed; det er ikke mig, der skal give Forklaring, det er Samtiden, der skal være saa god at respectere et Phænomen af den Betydning, og forlange Forklaring.

Desuden er der endnu eet Punct. Det som gjør, at jeg maa standse i dette Øieblik som Forfatter, er, at jeg ikke har Raad til at være Forfatter længer. Saaledes forstaaet, erkjender jeg baade med usigelig Taknemlighed, hvor uendelig meget mere Styrelsen har gjort for mig, end jeg kunde have ventet, og jeg forstaaer tillige, at just dette Punct (atter her o, vidunderlige Styrelsens Medvirken!) just <herfra> er det rette Synspunct og <her> det afgjørende Standsnings-Punct. Men det Første kan jeg ikke saaledes officielt meddele, og saaledes bliver der ogsaa noget Usandt i at meddele det Andet.

Endeligen har ogsaa den Bekymring for mine Finantzer, hvor glad jeg end hviler i min Taknemlighed mod Styrelsen for hvad der er gjort for mig, den har dog smertet mig, og

⁵¹¹ Skrifter om mig selv] sml. 427.515. Regnskabet] sml. 450.629. Digterisk] sml. 475.600. ikke har Raad] sml. 425.534.

1850

jeg har ogsaa slaaet lidt for meget af. „Synspunctet for min Forfatter-Virksomhed“ som det oprindelig ligger skrevet er den sandeste Opfattelse.

Jeg forstaaer ypperligt mig selv, ogsaa i hvad denne Forfatter-Virksomhed har kostet mig. Jeg har fra Begyndelsen ikke meent at skulle være Forfatter hele mit Liv, jeg har været forberedt paa, at det Øieblik maatte komme, da det blev min Opgave at arbeide for Udkommet, og at jeg saa til den Tid maatte opgive at være Forfatter, for ikke at menge- lere Stræben for et uendeligt Formaal og et endeligt Formaal. Lad saa Nogen kalde det Sværmerie (i ethvert Fald bliver det da just Forstand-Sværmerie, og Socrates ogsaa en Sværmer): jeg forstaaer mig ypperligt i, at have ødslet ogsaa Penge for at naae det Maal, der ved Styrelsens Bistand er naaet: at gjøre opmærksom paa det Christelige. Der er ved min Virksomhed naaet en Standsning for den usalige Mengeleren af Stræben for uendelig Formaal og for endelig Formaal. Det har kostet mig meget, men, menneskelig talt, mener jeg ogsaa at Christendommens Sag har vundet i Klarhed derved. For det Overordentlige udgiver jeg mig ikke selv. Jeg er væsentlig en Digter — og saa en Poeniterende.

Dersom jeg ikke levede som Gjenstand for en Pøbel-Forfølgelse kunde jeg, hvad jeg ogsaa oprindelig havde tænkt mig, med humoristisk Vending ligefrem sige Samtiden, at jeg ikke mere har Raad til at være Forfatter. Nu lader det sig ikke gjøre. Lad den selv fordre Forklaringen.

Det er en Interpretation der strides om, men en for hele Christendommen afgjørende Interpretation. Hverken udgiver eller har jeg nogensinde udgivet mig for en Apostel

Synspunctet] sml. 378.399. Socrates] sml. 500.513. gjøre opmærksom] sml. 378.544. det Overordentlige] sml. 450.512. Poeniterende] sml. 450.623. Pøbel-Forfølgelse] sml. 510.516.

eller endog blot et Sandhedsvidne (jeg har af yderste Evne gjort lige det Modsatte), ei heller har jeg villet foranledige Andre til at forsøge sig i at være Apostle (jeg har af yderste Evne stræbt at forhindre det); men jeg vil, at det skal blive klart, at det at arbeide for Livets endelige Formaal ikke er Livets høieste Alvor, at der ingen Mengeleren heller er, men at det skal holdes reent, hvilket der er hvilket.

For at gjøre opmærksom herpaa har jeg holdt hele en 7aarig Forfatter-Virksomhed ubetinget fri for ethvert endeligt Hensyn, benyttende den Fordeel at jeg havde lidt Formue.

Dette er nok til at gjøre opmærksom; i ethvert Fald kan jeg ikke holde saaledes ud længere.

Uden Ødselhed havde jeg aldrig kunnet arbeide efter den Maalestok, jeg har arbeidet; thi min Ødselhed har bestandigt ene været beregnet paa at holde mig i Productivitet efter den uhyre Maalestok.

I ethvert Fald er det en from Ødselhed (hængende sammen med at jeg er en Poeniterende). Er den alligevel personligt for Gud en Skyld, at jeg dog har havt for megen Phantasie, og derfor været saa digterisk driftig: nu vel, jeg er saare villig til for Gud at vedgaae det, mod ham har jeg jo dog altid Uret. Men at det, forsaavidt det saaledes er Skyld, er mig tilgivet, derom er jeg evig forvisset. Og egentligen troer jeg, at det kun da bliver en Skyld, naar jeg paa nogen Maade blev vigtig lige overfor Gud, som havde jeg gjort med det Hele noget Fortjenstligt — dog det vil han nok forhindre, han den kjerlige Fader, hvis Faderkjerlighed jeg til salig Beskæftigelse daglig atter og atter betænker og evigt vil betænke.

‡

1850

512 U. D. Hvor uendelig Meget, der har været mig betroet og er lykket mig, føler jeg bedst, naar jeg en sjelden Gang taler med et enkelt Menneske lidt derom. Dæmpet, slaaende 50 p. C. af (thi Ansigt til Ansigt med et Menneske er det mig da umuligt, at tale i meget høie Toner om mig selv) antyder jeg lidt: og jeg seer næsten en mistroisk Mine, som sagde jeg dog for meget om mig selv. O, hvor veemodigt er det dog ikke i en vis Forstand at være uendelig meget betroet! Nu, Undseelsen vilde vel i Almindelighed afholde mig fra at tale derom; men selv om den ikke var <og jeg talte>: det hjælper ikke ξ , jeg blev ikke troet. \geq . Egentligen troer jeg, at Gud har indrettet det saaledes, at Den, hvem han betroer uendelig Meget, han kan kun tale med Gud derom; thi ingen Anden vil troe det eller forstaae det.

Og saaledes er det ogsaa bedst. Ak, thi kunde man ret tale med Andre derom, saa kunde man ogsaa let tage det forfængeligt, bryste sig deraf. For Gud er dette ikke muligt — han kan uendelig trykke.

513 U. D. „Velsigner Dem, som Eder forfølger“.

Er det da muligt? Betænk det saaledes. Har Du nogen Forestilling om hvor saligt det er jo inderligere Dit Samfund er med Gud. O, men naar Du da, just i dette Øieblik da denne Salighed overgaaer al Din Forstand — naar Du da oprigtigt betænker, at dog just Dine Fjenders Forfølgelse hjalp Dig til at fornemme denne Salighed: i et saadant Øieblik er det saa ikke muligt at velsigne dem.

At velsigne dem! Ja det er, om jeg saa tør sige, et Festlighedens Udtryk for hvor ubeskrivelig den Salighed er Du fornemmer.

Tænk blot paa Socrates: da man rakte ham Giftbægeret, og han sagde er det tilladt at libere: hvor festligt! Og nu den Christne, i det Øieblik da han saligst fornemmer sit Samfund med Gud, og

⁵¹² uendelig Meget . . . mig betroet] sml. 511.515. ⁵¹³ Velsigner Dem, som Eder forfølger] Matth. 5,44. Socrates] sml. 511.516.

maa tilstaae, at han dog for en stor Deel skylder sine Forfølgere det — da at sige: jeg vil tilgive dem jeg er ikke vred paa dem — hvor lidet festligt, nei: jeg velsigner dem.

O, det er som i Eventyret. En grusom Stedmoder kaster et lille Barn i en Brønd — det optages af Alfer, som føre det ind i Trylle-riets lykkelige Hjem — og herfra seer hun Stedmoderen, og med Barnets uskyldige Glædes livsaligste Udtryk kysser det paa Fingeren af hende — som var hun den kjerligste Moder.

O, min Ven, hvad gjør det dog i Grunden, at Du nedrigt gjorde Alt, hvad Du formaaede for at skade og forbittre mit Liv: naar jeg dog, ved Hjælp deraf — just ved Hjælp deraf, blev saaledes salig: hvad gjør det saa? Ja det gjør jo, at jeg maa velsigne Dig.

Men pas vel paa dette: blæse være med Forfølgerne, agt derimod desto nøiere paa at blive saaledes salig i det Samfund med Gud. Ak, men vi Mennesker tænke meest paa Forfølgerne — mindre paa at benytte Forfølgelsen i Retning af Guds-Forholdet. Ak, og Mangen endte vel endogsaa med, ikke blot at forbande Forfølgerne, men at forbande Gud med.

‡

‡

Text til en Faste-Prædiken

514
U. D.

Jeg vil dertil bruge det Ord af Lidelses-Historien:

ogsaa Forræderen kjendte Stedet.

Og saa vise, at dette just er hele „Christenhedens“ Forræderie, at den kjender Christendommen veed Beskeed om den — men derved bliver det.

At ogsaa hvert enkelt Menneske har en stadig Tilbøielighed til dette Forræderie: at nøies med at kjende Stedet — ogsaa Forræderen kjendte Stedet.

‡

⁵¹⁴ogsaa Forræderen kjendte Stedet] Joh. 18,2.

1850

515
U. D.

Angaaende Skrifter om mig selv.

Det er Noget, jeg ofte kommer tilbage paa, det Oprindelige: at jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den hele sidste Produktivitet være udgivet efter min Død.

Jeg følte mig i den Tid saa legemlig svag men saa uforklarlig riig. Da lykkedes det ogsaa mig at naae hele Gjennemsigtheden.

Var jeg død den Gang, vilde Virkningen være blevet den størst mulige, menneskelig forstaaet.

Saa længe jeg lever, bliver jeg ikke forstaaet. Døden maa formildende til for at hjælpe de Samtidige ud af Vanskeligheden. Jeg har egentlig meget <for> meget Idealitet til at være en Levende. Saa længe jeg staaer levende hos, vil det være en Umulighed næsten for Nogen, at troe, efter hvilken Maalestok jeg har følt, at jeg havde Ret og Sandheden paa min Side, hvilken Overlegenheds Styrke der har været mig forundt, hvad jeg har havt i min Magt, hvor systematisk jeg har successive efterhaanden som jeg forstod Styrelsens Tanke, modarbejdet mig selv, for at saare desto dybere. O, der er noget ubeskriveligt Veemodigt og ogsaa Smertefuldt i denne isolerede Viden med sig selv, som jeg da forresten forgjæves vilde stræbe <at> trænge ud af, thi Ingen vilde dog troe mig. Jeg som uendelig dybt har følt mig ringere end den ringeste, neppe et Menneske: og saa i en anden Forstand efter den Maalestok Begunstiget.

Imidlertid jeg døde ikke. Her blev nu min Opdragelse: at have naaet denne næsten Forklarelse og saa at maatte forstaae — i levende Live, eller i det mindste for det Første har Du ikke Lov at udgive det. Det var strengt nok. I det Øieblik jeg var <næsten> ifærd med at blive enig med mig selv dog at udgive: saa kom Anfægtelsen frygtelig. Naar jeg saa opgav at udgive det, saa blev det Taalmodigheds Øvelse at maatte fornegte mig selv saaledes. Saa kom Anfægtelsen igjen i en ny Form, om det Hele ikke var utidig Ængstelighed — og saa skulde jeg igjen komme til det

⁵¹⁵ [Skrifter om mig selv] sml. 511. ved Døden afgaaet] sml. 277.
Opdragelse] sml. 493. 573.

Punkt, at jeg var næsten ifærd med at ville udgive, saa maatte jeg tilbage.

Opdragelsen har været: efter at have faaet mig selv i min Idealitet efter saa stor en Maalestok, saa yderligere at indøve den Distinction, som jeg dog bestandig har gjort, mellem Idealiteten og mig selv som faktisk Person.

Tanken om Døden saa præsentisk som jeg havde den den Gang, hørte vistnok med, foruden den potenserede Fart fra 1848, for at naae den Overskuelse jeg naaede, en Overskuelse af Historien, af Christendommen, af min Forfatter-Virksomhed.

Vel — saaledes forestiller jeg mig at Styrelsen har tænkt — vel det skal forundes ham. Men saa maa han ikke døe nu; thi saa afstedkommes for meget den Forvirring, at han bliver en næsten overmenneskelig Idealitet. Det, han har at sætte ind i Verden, skal han sætte ind i Verden: men han skal være saa god selv at gaee ved Siden af til Vitterlighed, indskærpene: jeg er det ikke selv, jeg er et stakkels enkelt Menneske, mit Liv ikke saa høit at det adæquat svarer til hvad der forundes mig at fremstille.

Og saaledes har jeg dog ogsaa fra Først af forstaaet min Op-gave; jeg forstaaer det samme nu langt tydeligere, *herunder et overstreget Dobbeltkors* nu da jeg har gennemgaaet en Fristelse i den Retning, hvad jeg ikke havde i Begyndelsen; thi i Begyndelsen havde jeg ikke forstaaet mig selv totalt, og kunde derfor ikke, selv om jeg havde villet, ganske forklare mig selv. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Det er nu ganske vist, at jeg igjen i Fremstillingen af mig selv, havde gjort Alt, hvad jeg formaaede, for at forhindre denne Forvexling af mig med Idealiteten. Men det consequenteste Udtryk er dog: at tie. Det er ikke dialektisk indenfor Udtalelsen at gjøre Alt for at restringere og reclamere: det Consequente er at tie, hvor strengt det end kan være for Utaalmodigheden.

Lad Samtiden selv fordre Forklaringen, saa vil vi see; men saa veed jeg mig i ethvert Fald fri for utaalmodigt selv at have fremskyndet Noget.

1850

Og sandeligen den Sag kan blive yderst alvorlig. Thi det var jo muligt, at Samtiden i den Grad kunde gjøre Fordring i Henseende til at faae Forklaring om mig, at jeg maatte bruge den sidste Forklaring jeg eier; skeer det, saa vil det vel være anstengende for mig, men sandeligen, da vil jeg ogsaa trykke frygteligt; thi da vil Alvoren blive næsten gysende, især ved Modsætningen til det Incognito, jeg har fundet mig foranlediget og ogsaa forpligtet til at bevare; et Incognito som Verden saa omtrent har antaget for mit sande Væsen.

Dramatisk Motiv.

516
U. D.

Jeg tænker mig en saadan Skikkelse som en Giordano Bruno eller Deslige, kort en der blev Martyr for en Idee. Han har i et svagt Øieblik givet efter, har skjult sig for at undflye Faren. Ved et Forræderie er hans Skjul blevet opdaget, han paagrebet — og er just nu glad ved at være tvungen til at blive i Faren.

Da tænker jeg mig ham for Dommeren (og jeg vil nu danne et Par socratiske Replikker.). Han forlanger at vide, hvo det er der har angivet hans Skjulested og forraadt ham. Det viser sig, at det er hans Tjener. Han bliver konfronteret med denne, der er yderst nedslagen, da han nu selv tydeligt føler sin Skyld. Da siger han til Tjeneren: vær Du ubekymret, jeg tilgiver Dig ganske; der var vistnok ikke mange Tjenere der havde handlet anderledes end Du, thi jeg veed vel at Du er blevet underkjøbt; hvor meget kostede jeg forresten. Tjeneren: 250 rd fik jeg. Herren: naa, det er endda ganske godt betalt; imidlertid seer Du vel, det er dog egentlig en Slags Lykke for Dig, at jeg ikke vredes paa Dig. Thi ved min Død er i mit Testament bestemt Dig 500 var jeg nu blevet vred saa havde Du været narret: Du har faaet 250 for at forraade altsaa 250 — en Forbrydelse; og Du vilde ellers have faaet 500 uden nogen Mislighed, altsaa havde Du tabt mere end Halvdelen. Nu derimod faaer Du 500 efter min Død ved Testament, 250 extra

⁵¹⁶ Martyr] sml. 511. 526. socratiske] sml. 513. 536.

som Noget Du har tjent udenom. Min Ven, De, der udbetalte Dig de 250 rd har formodentlig ikke formanet Dig til at bruge Pengene vel; nu saa tag min Formaning brug Pengene vel; fortvivl ikke, fordi Du var svag nok til at forraade, vær stærk nok til at troe, baade at Gud vil tilgive Dig ganske, og at jeg ganske har tilgivet Dig.

Man kunde ogsaa tage denne Collision saaledes, at det var en tidligere Forbrydelse, som i intet Forhold stod til denne Mands senere Liv; en Forbrydelse som hans Tjener var vidende om — og at denne nu havde angivet ham.

Det jeg vilde fremstille er den Art Ophøiethed, der ordentligviis maa af Menneskenes Mængde forvexles næsten med Sinds-
svaghed.

Distance.

517
U. D.

I en lille Afhandling af Kant „Besvarelse af det Spørgsmaal: hvad er Oplysning“ foreslaaer K. at udvide den offentlige Brug af Fornuften det meest mulige og indskrænke den private Brug. Ved den private forstaaer han, at f. E. en Embedsmand qua Embedsmand skal ikke raisonere men gjøre hvad der paaligger — qua Forfatter derimod, henvendende sig til Publikum, kan den samme Mand indrømmes at bruge offentligt sin Fornuft saa frit som muligt, for at belyse ganske almindelig taget Mislighederne. Qua Præst skal en Præst forkynde det Befalede — qua Forfatter kan han fremstille sine Tvivl om Troen.

Jeg vil nu ikke tale om den Mislighed her ligger (hvilken da ogsaa K. selv dog noget afparerer) at saaledes en Embedsmand blev en Dobbeltthed, hvilket især paa det religiøse Gebeet er afsindigt (forresten nu omtrent naaet.).

Nei, det jeg vil opbevare er et Udbrud af Kant. Efterat have sat alt sit Haab til „Publikum, betjent ved Forfattere“ udbryder han: „thi at Folkets Formyndere i aandelige Ting (det er ikke de

⁵¹⁷ I en lille Afhandling osv.] Vermischte Schriften (se til 328). 2. Bd., S. 689 ff., særl. S. 692 ff.

1850

private Embedsmænd, men Forfatterne og Folket er Publikum) selv igjen skulde være umyndige, er en Urimelighed, der løber ud paa Urimelighedernes Forevigelse.

Unegtelig! Men det er kun en Prophetie, der nu allerede længe er indløbet, men udløbet? — ak nei, „det løber jo ud paa Urime-
lighedernes Forevigelse.“

#

518 Grækerne sige: at en Mand skaber selv sine Forhold og Om-
U. D. stændigheder. Ordsproget siger: Enhver er sin egen Skjebnes Smed.

Det Samme er smukt udtrykt af Julius Müller: at et Menne-
skes Valg bliver hans Skjebne. *Herunder et overstreget Dobbelt-*
kors Ved første Øiekast synes det end ikke godt sagt; thi naar
han selv vælger det, saa kan der jo ikke være Tale om, at det
bliver hans Skjebne, saa er det jo hans Valg; men Sagen er, det
viser sig, at der laae noget meget Mere i Det, han valgte, end han
maaskee tænkte, det drager ganske andre Consequentser — og
saaledes bliver det hans Skjebne.

#

519 O, hvilken Hildelse af Kant! I hiin (paa eet af de nærmest
U. D. foregaaende Pagina citerede Afhandling) siger han, at en Konge
skal sige: Raisonerer saa meget I vil — men adlyder. Jeg veed
ikke, hvad jeg skal undre mig meest over, enten denne en Philo-
sophs, indirect angivne, Foragt for Raisonementet, at det i den
Grad er afmægtigt, eller dette Ukjendskab til det menneskelige
Liv.

Lidt tidligere i samme Afhandling har K. sagt, at der i Verden
kun er een Herre, der kan sige det: raisonerer saa meget I vil,
— kun adlyder. Jeg formoder at K. her mener Gud; og jeg finder

⁵¹⁸ Grækerne sige] sml. Platon, Stat 379 cff.; sml. Jul. Müller, Die christliche Lehre (den til 401 anf. Udg.). 1. Bd., S. 296-298, Noten (særlig Slutn.). 337, Noten. Julius Müller... et Menneskes Valg osv.] i den til 401 anf. Udg. 2. Bd., S. 571. ⁵¹⁹ I hiin... siger han] Vermischte Schriften (se til 328). 2. Bd., S. 700. Lidt tidligere... har K. sagt] Anf. Bd., S. 692. (K. sigter til Frederik den Store).

Tanken smuk, nemlig, at Gud den Almægtige kunde gjøre det — fordi han kan tvinge. Men see dog forresten om Gud gjør det!

Og nu at overføre det paa en jordisk Konge, og lade som var det at raisonere og det at adlyde ikke det farligste Naboskab, der lader sig tænke, som var det at raisonere og det at adlyde saaledes adskilt, at de havde det Mindste med hinanden at gjøre!

‡

‡

Det er i Grunden nemt nok: fra Generation til Generation 520
slaaer hver især af paa Forkyndelsen af det Christelige, vinder *U. D.*
derved alle jordiske Fordele, og at blive elsket og agtet for sin
Hjertelighed o: s: v: — og naar saa endelig En skal gjøre Alvor
af at sætte Springfjedrene paa det Christelige igjen, saa raabes
der, at det er ham, der vækker Forargelse.

‡

Frygtelige Collision: at De, der sloge Apostlene ihjel meente 521
at gjøre Gud en Dyrkelse dermed. *U. D.*

‡

For at undgaae Scandale tier man stille, indulgerer Foragtelig- 522
hed, Usselhed, Løgn: man mærker ikke, at den Scandale, der *U. D.*
saaledes afstedkommes er uendelig fordærveligere.

Saadant er nu Verdens Tyve-Sprog, naar En paataler den fak-
tiske Nederdrægtighed, saa siger man: det er ham, der vækker
Scandale; thi den faktiske Nederdrægtighed det er ingen Scan-
dale, det er formodentlig slet ingen Ting.

1850

523

Christenhedens Ulykke

U. D.

Nøiagtigst kan den maaskee udtrykkes saaledes: ved det Verdenshistoriske, Sandsebedragene, det Speculative, Apologetik o: s: v: o: s: v: er det Christelige kommet i **Baglaas**. Derfor er det en saa kunstig Operation at faae det i Lave igjen.

524

[I Marginen: Mynster.]

U. D.

Mynsters Feil er <endda> ikke hans Første, at han ikke oprindelig satte Christendommen stærkt nok ind, og undgik det Sandsebedrag, at det var hans dannede Personlighed, der betryggede den lidt Anseelse hos de Fornemme. Nei, naar man betænker Tidernes Forhold, er Mynsters Betydning just den her dog at have gjort Noget; og det var svære Tider, der vilde have krævet en ganske eminent Opoffrelse, hvis en større Maalestok skulde være anlagt; og endelig er Mynsters Personlighed (som enhver Personlighed er et Begrændset) et Begrændset, og jeg troer han har forstaaet sig selv, ogsaa fromt forstaaet sig selv.

Nei, hans Feil, hans Skyld er det Senere: at han saa forgabede sig i sig selv og sin Methode, gjorde den udenvidere til „Alvoren“, istedetfor at holde en vaagen Bevidsthed om dens christelige Mislighed, gjorde sig til et Paradigma, istedetfor at han, christeligt, er en antagelig uparadigmatisk Bøining, berigede Landet med lutter saadanne Præster, der tilsidst indsatte verdslig Klogskab paa Religieusitetens Throne, hvad jeg har maattet lide under; thi man kjender slet ikke mere det egentlig Religieuse, og anseer det næsten for Galskab.

525

[I Marginen: Mag. Stilling.]

U. D.

Stilling kan let afstedkomme en yderst fatal Forvexling i Forhold til Christendommen.

⁵²⁴ Mynster] sml. 460. 589. ⁵²⁵ Stilling] sml. 385.

Det der beskæftiger ham er egentlig noget Erotisk, og endda dette maaskee mindre; hovedsaglig er det en Stolthed, der par tout vil realisere den Idee at forblive ugift, sin Kone tro.

Dette lider han nu under, som under en frygtelig Selvplagelse, siger han.

Men for Gud i Himlens Skyld hvad har det med Christendommen at gjøre! Er det Christendommen, der formener ham at gifte sig? Den tillader ham det 7 Gange, om han vil.

Heri ligger det Forvirrende. Nu taler han i eetvæk om at Christendommen forekommer ham den rædsomste Selvplagelse o: s: v:.. Men denne Tale er egentlig svigagtig. Han har ikke i dybere Forstand med Christendommen at gjøre, han plager sig selv med en fix Idee: Jeg vil og jeg vil ikke. Det vil han nu ikke tilstaae — og saa skal det hedde, at det er Christendommen, der volder ham alle disse Lidelser, Christendommen, der jo siger: Du er aldeles, aldeles fri — gift Dig!

Da han nu, mindst offentlig, ikke kan forklare det sande Sammenhæng, at det er hans Forhold til hans afdøde Kone, hans Trang til at gifte sig, og hans vaklende Beslutning dog ikke at ville, der volder Qvalerne: saa løber man Fare for, at han for at give Stemningerne Luft udenvidere overfører det paa Christendommen, som var det den, der beskæftigede ham, og som var den den rædsomste Selvplagelse.

Jeg har paa det Alvorligste sagt ham dette, viist ham, at han vender op og ned paa Alt, sagt ham, at han skulde gifte sig, at den hele Collision som saadan aldeles Intet har med Christendommen at skaffe. O, jeg taler yderst sjældent med ham.

Men fatalt kan det blive. Thi det hører med til saadanne Lidelser at føle Trang til at give sig Luft endog produktiv, og saa hører det med til saadanne Lidelsers Underfundighed, at faae fat i noget ganske Andet, og udtømme sig i Tale derom, som var det der man leed.

Dette vilde være en yderst uretfærdig Adfærd mod Christendommen.

Hans Liv er forøvrigt meget forvirret. Noget beskæftiger han

1850

sig vel ogsaa med Christendommen; men saa skal det tillige være Forskning, give videnskabeligt Udbytte, historisk Betragtning. Man tænke sig i en saadan Tilstand, i Stedet for at holde den strengeste Diæt, samlet ene paa sig selv, saa beskæftiger han sig med Fritænkerne, for at fremstille dem. Ak, først Taushed! Det eneste Middel i en saadan Tilstand er at sige til al Reflexion: hold Mund. Men den egentlig personlige Bekymring for sig selv har han ikke; det skal bestandigt tillige være Reflexions-Udbytte for Tænkningen. Og saaledes kommer han egentlig slet ikke til at leve, idetmindste ikke i dybere Forstand personligt. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Dog vi ville haabe. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* Naar det Menneske ret vilde, hvilken Mulighed var han ikke! Men just han viser, hvad det vil sige, at der ikke mere opdrages i Christendom, og just han viser, hvilken Fornødenhed, om ikke Klostret er, saa dog noget Lignende. Et geistligt Institut kunde hjælpe ham.

I min Fremstilling er Strengheden et dialektisk Moment i Christendommen, men Mildheden lige saa stærkt repræsenteret; det Første repræsenteret digterisk af Pseudonymer, det Andet personligt af mig selv. Saaledes behøver Tiden det, der har taget Christendommen forfængelig. Men noget ganske Andet blev det, naar et fortvivlet Menneske ikke har Andet at sige om Christendommen end at den er den grusomste Selvplagelse. For at gjøre Ende paa Lefleriet har jeg maattet anbringe Strengheden — og anbragt just, for at give Fart ind i Christendommens Mildhed. Saaledes har jeg forstaaet Christendommen og min Opgave. Havde jeg kun forstaaet dens frygtelige Strenghed — saa havde jeg tiet. Det er det, som allerede Johannes de silentio gjør opmærksom paa, at under saadanne Omstændigheder skal man tie, og idetmindste vise, at man elsker andre Mennesker <—> ved at tie; thi et <blot> negativt Resultat, tilmed et saa forfærdelig negativ Resultat skal man ikke meddele. Sligt er ikke Meddelelse, nei, det er Overfald, Forræderie, Charakter-Svaghed, der idetmindste vil have den

Johannes de silentio gjør opmærksom paa] sml. S. V. III, S. 155 ff.

sørgelige Lyst tilfredsstillet at gjøre Andre lige saa ulykkelige og forvirrede som man selv er.

Hvor lille Danmark er kan man see deraf, at Den, der ikke har mine Anskuelser, maatte faae fuldkommen Ret i paa enhver Maade at anbefale de virkelige Forfattere Brugen af den strengeste Anonymitet. 526
U. D.

Lidt Fjernhed maa Enhver forlange (der ikke ligefrem vil svinge ind i Pøbel- Martyriet). I et stort Land er det nu let at naae; og derfor kan man sagtens bruge sit Navn.

Men Danmark er længst ikke mere noget Land, men en Kjøbstad.

Literatur eksisterer egentlig ikke, det vil sige, der er ikke det fjerneste Hegn eller Deslige. Derimod breder Dag-Pressen sig desto forfærdeligere, og muddrer Alt op. At udgive en Bog — derfor er der ingen Maalestok i Danmark, ikke engang saa meget som et Smule Tidsskrift.

Hvad skeer saa? Ja der skeer noget ganske Andet. Ved at blive Forfatter bliver en Mand lidt mere bekendt end Andre (skjøndt vi snart kjende Alle hinanden.) Nu benytter Dag-Pressen Leiligheden til at skrive om ham. Den skriver om ham — hans Bog ja blæse være med den. Dag-Pressen skriver for den Classe af Samfundet, der aldeles ikke falder paa at læse en Bog. Istedetfor at skrive en Bog kunde han f. E. ved at kjøre med 4 Heste, ved at lade sit Huus male paa en curios Maade og Deslige henlede lige saa megen Opmærksomhed paa sig — og Dag-Pressen vilde ogsaa skrive om ham.

Paa den Maade bliver det at være Forfatter en Form for at lede Nysgjerrighedens Opmærksomhed paa sig.

En Forfatter udgiver en Bog i Danmark. Han tænker det er

⁵²⁰ Pøbel- Martyriet] sml. 516.528. Dag-Pressen] sml. 506.570.

1850

„Læsere“ han henvender sig til — Du feiler. Existerer der ogsaa hist og her en enkelt Læser, saa leve I som Flygtninge i Kjøbstaden. Nei, Kræmmersvendene, Dagdriverne o: s: v: o: s: v: de blive ved Hjælp af Bladene opmærksomme paa — nei ikke paa Bogen, men paa den Mand. Skriv nu Noget om ham — see det er noget for Publicum.

Som man vilde advare en Mand mod ved f. E. at gaae klædt paa tyrkisk at henlede Opmærksomheden paa sig: saaledes maa man i Danmark advare En mod at blive Forfatter.

Forsaavidt blev altsaa kun det tilbage: den strengeste Anonymitet.

527
U. D.

[I Marginen: De faae fortrinlige Mænd, vi have, ere alle ældre; og de Yngre arbeide en masse paa at faae Myntfoden nedsat.]

Danmarks Charakter er det charakteerløseste Piat. Ingen, ingen Nation er saa aarvaagen over, at en Forfatter f. E. ikke skriver i fremmede Sprog — det fordrer Patriotismen af ham, at han ikke gjør. Lader han det saa være, saa mishandles han stadigt væk — det er Lønnen. Er der derimod En, der følger sin Lyst og sin Trang, og skriver i fremmede Sprog — og nu naaer et Navn: saa først faaer Danmark Øinene op; nu tør den troe paa hans Talent, nu — da „Udlandet“ ogsaa dømmer fordeelagtigt om ham.

Saaledes vakler Danmark ietvæk mellem Selvforgudelse og Selvforagt.

528
U. D.

Min Forfatter-Lidelse er at Landet ingen Maalestok har for mig; og denne Qval til daglig Brug er smertelig, og potenserer sig jo desuden fra Tid til Tid.

Frelsende mig fra et dybt i mit Væsen liggende Tungsind o: s: v: er jeg blevet productiv; religieust forpligtet sætter jeg Alt ind paa at anstrenge mig: og hvad naaer jeg? Først at udholde

⁵²⁸ Forfatter-Lidelse] sml. 526. 534. Tungsind] sml. 493. 538.

alt Dette, at sætte Penge til — og saa, da Maalestokken er meget for stor: at det bliver Dommen: det jeg skriver er Jadsk, hvorfor?, fordi jeg kan arbeide saa hurtigt, medens enhver Ubetydelighed, til hvilken der er brugt længere Tid, er det Værdifulde.

Og ikke nok hermed. Man mærker, at det dog ikke lykkes med denne Dom, at det er Jadsk, at holde mig nede. Saa bliver Dommen: det er Stolthed, Aristokratie — hvorfor skal han have saa overordentlige Evner; det er kjedeligt, lader os holde sammen mod ham, og ved bestialsk Raahed og Misundelse forbittre ham, at det Overordentlige forundtes ham. Og i en heel Samtid ikke eet eneste redeligt Menneske, der har søgt at anbringe et formildende Ord her. Nei, lønligt sidder Misundelsen og glæder sig over Raahedens Oprør mod mig.

Ja, hvis jeg kunde dele mig, blive 10 Personer, saa kunde det lade sig høre i Danmark, saa blev det den fornødne Afvexling idag een Forfatter imorgen en anden, og hver lidt.

Blot de Smaa-Artikler, jeg henkaster, det vilde være nok til at etablere en brilliant Productivitet i Danmark, og en Productivitet, der vilde skaffe mig stor Pengefortjeneste. Dem maa jeg nu henlægge for at det dog ikke skal blive altfor meget, og fordi Sligt er for Lidt for min Maalestok. Saa kommer da Bøgerne — og min Skjebne er afgjort. Et Ord paa Prent om min Paaklædning, det sluges af Tusinder og Tusinder, Aar og Dag derefter huskes det endnu, den Forbigaaende minder mig med sit Blik derom — et Værk af mig, det forsvinder sporløst; det eneste Spor det indtil videre efterlader er i min Formue.

Saa tænker jeg paa det Ord af Paulus, hiin mirakuløse Syllogisme: den Uretfærdighed, jeg lider, den beviser, at der maa være Retfærdighed til — hisset. O, ypperlige Syllogisme, om den end i een Forstand pines ud af et Menneske — men saa er den ogsaa desto mægtigere.

Og forresten, fra en anden Side seet, ja fra en anden Side, fra hiin anden Side — som Portraitmaleren vælger at fremstille en

[det Overordentlige] sml. 515.602. Raahedens Oprør] sml. 492.547. Ord af Paulus, hiin... Syllogisme osv.] sml. Rom. 3,5.

1850

Eenøiet fra den Side hvor han har Øiet — altsaa fra en anden Side seet, seet fra Guds-Forholdet har jeg saa Noget at klage? At klage, Gud forbyde det. At klage, o, nei, jeg kan dog aldrig noksom takke Gud for det ubeskrivelig Gode, han gjør for mig, saa langt mere end jeg havde ventet.

Vistnok, for at spire maa Sædekornet døe; for at avancere et historisk Fremskridt i Udvikling maa der lides saaledes; dog menneskeligt er det jo at føle Smerten, som Qvinden føler den, naar hun skal føde — men naar Barnet er født!

529 Troen er ganske rigtigt „Punktet udenfor Verden“, som derfor
U. D. ogsaa bevæger hele Verden.

Det, der bryder frem gennem Negationen af alle Punkter i Verden, det er Punktet udenfor Verden, det er da let at see.

Hiin Syllogisme: af at der slet ingen Retfærdighed er i Verden, men idel Uretfærdighed, deraf at bevise at der er Retfærdighed til — ja saa maa det jo være udenfor Verden; her er Punktet udenfor. Dette er Troens Syllogisme.

Tag det Absurde. Det at negere al Begriben, det tvinger En udenfor Verden, til det Absurde — og her er Troen.

Ak, men Troen findes for længe, længe siden ikke mere i Verden — derfor bevæger den heller ikke Verden. Troen har ladet sig narre og er blevet et Punkt indenfor Verden, og derfor bevæger den i det Høieste som et andet Punkt indenfor Verden, lidt Sandsynligheds Omsætninger afstedkommer den, nogle Smaa-Optrin foranlediger den — men den bevæger ikke som Punktet udenfor.

Saaledes bevægede Christendommen, da den kom ind i Verden; men Verden, der sandeligen ikke er tjent med at der er et saadant Punkt til udenfor, der jo vilde holde hele Verden i stadig Frygt og Bæven: Verden narrede sig selv eller Christendommen og fik

⁵²⁹ Hiin Syllogisme] sml. 528.

Christendommen indenfor. Fra at være Punktet udenfor blev Christendommen — man tænke sig — den blev det Bestaaende.

Alt gik i Staae. Man har saa i en senere Tid travlt med at bevise at Christendommens Første er Mythe — ja, hvorfor ikke, naar man ikke er opmærksom paa at det Sidste er noget snarere Mythe eller Fabel. Det beroer paa fra hvilket Punkt man gaaer ud som det Faste. Men mig synes det indlysende, at Christendommen i dens nuværende Skikkelse er det meest Fabelagtige der kan tænkes.

Naar en <forhenværende> Konge nu boer som Øltapper i Kna-brostræde, saa fristes man, især hvis man finder en kisteglad og selv og veltilfreds Øltapper i ham, let til at antage Det om, at han oprindeligt var Konge, for en Mythe. Og man kan have Ret; thi Personens Identitet er her sikkert. Men man tage sig vel iagt for udendvidere at overføre det paa Christendommen. Christendommen er dog vel noget ganske bestemt; fordi Millioner finde paa at kalde det Christendom, der slet ikke ligner Christendommen mere end Øltapperen en Konge, derfor er det dog nok ikke Christendom.

Nu bliver Sagen en anden. I sin oprindelige Skikkelse er Christendommen i sit rette Medium, dens Form Redupplicationen af dens Indhold. Heri er intet Mythisk. Nu har man taget Reduplicationen bort — og saa er just Christenheden Mythe.

Der er to Arter Incognito: i en Tjeners Skikkelse var Christus Gud — i Gud-Menneskets Skikkelse er Christenheden Hedskab. I det Første er ingen Selvmodsigelse; i det sidste Sammensurium er Selvmodsigelsen, og herved igjen et Mythisk — med mindre man ligefrem vil sige: at det er en Løgn. Fei saa først for Jer egen Dør: see, at faae Løgneren bort, saa bliver vi nok færdig med det om Mythen o: i samme Øieblik det ret sees, at Christenheden er Løgn, Bedrag — i samme Øieblik sees, at den oprindelige Christendom er intet mindre end Mythe.

Atter her er Taktiken omvendt af det Sædvanlige. Der skal ikke contrademonstreres at Christendommen ikke er Mythe, ikke forsvares o: s: v:, nei, der skal angribes, der skal bevises, at

1850

Christenheden er Fabel, saa skal vi nok faae det med Mythen bort.

#

530

Om de „tre Noter“.

U. D.

De kunne <maaskee> forvandles ganske simpelt til Theses, saa der ikke blev et Ord om mig selv, men blot

Theses om „Mængde“ og
„den Enkelte“.

De fleste Passusser ere allerede redigerede som Theses, saa blot de Passusser behøve at udelades, der handle om mig.

#

531

U. D.

I det første Løb af et Menneskes Liv gjælder det: den største Fare er ikke at vove. Naar der saa dybt er vovet saa gjælder det anden Gang den største Fare er at vove for meget. Ved i Første ikke at vove svinger man af til Trivialitetens Tjeneste; ved i Andet at vove for meget, svinger man ind i det Phantastiske, maaskee det Formastelige.

#

532

U. D.

[I Marginen: R. Nielsen.]

Saaledes har R. Nielsen skadet min hele Forfatter-Virksomhed, ved hans Fastholden af eet eneste Punkt seer det ud som dreiede hele min Forfatter-Virksomhed sig ene derom. Han skaffer aldeles ikke Plads for mig eller for et vüe af min Forfatter-Virksomhed, men benytter egoistisk et ganske Enkelt.

Jeg har ved min Forfatter-Virksomheds mangeartede Enkelt-heder forskellige Tryllemidler, hvorved jeg fængsler og vinder — han afstedkommer den Forvirring som havde jeg blot dette ene Punkt, der vel endog skal vinde ved hans Bestræbelser.

⁵³⁰tre Noter] sml. 450. Mængde] sml. 500. 559. den Enkelte] sml. 500. 546. ⁵³²R. Nielsen] sml. 410. 560.

Det er meget godt sagt af Basilius den Store, Biskop af Cæsarea 533
i Cappadocien † 379. U. D.

Han siger imod Allegoristerne: „hvad mig angaaer, naar jeg hører nævne Græs, forstaaer jeg Græs; jeg tager Plante og Fisk og Dyr og Qvæg, Alt ligesom det er sagt; thi jeg skammer mig ikke ved Evangelium. Andre have søgt ved visse παραγωγαι og τροπολογιαι at forskaffe Skriften en vis Ærværdighed formedelst deres egen Sindrigheid.“ (cfr. Clausens Hermeneutik p.165.).

Det er Det som H: H: har udført, at alt Det om det Høie og Dybe, og Vidunderlig-Deilige o: s: v: er Affectation, der generer sig for at lyde det Simple, eller egentlig generer sig for at lyde, og derfor fører det Hele over i andre Kategorier, ligesom da Romerne følte at Augustus Aag kunde de ikke afryste, saa digtede de, at han var en Gud, en Substitueren af andre Kategorier.

Min „Fatalitet“ er det egentlig at mit Væsen er som lutter 534
aandelig Elegance og at jeg tildeels forudsætter det Samme hos U. D.
Andre. En tidlang mærkede jeg det egentlig ikke; jeg fordybede mig i min Opgave, indøvede og udviklede Dandsetrinnene og mærkede ikke, at jeg derved blev meget for aandelig for denne Verden, hvor Alt beroer paa dyrisk Sundhed og fræk Ligefremhed og Lurvethed. Paa den Maade maa jeg gaae Glip af alle Fordele.

Tag en Situation med Christian d. VIII, han „Kongen“ og han, den Konge, der i saa høi Grad prætenderede at være Aand og Elegance.

Godt. Jeg siger til ham første Gang jeg talte med ham: „Forholdene ere altfor smaae; ellers pleier man at sige til en Forfatter vil Du tjene mere saa arbeid mere, jeg er længst reduceret til det Vilkaar: Du maa see at arbeide lidt mindre, thi Du har ikke mere

⁶³³ Clausens Hermeneutik p. 165.] Det nye Testamentes Hermeneutik af Dr. H. N. Clausen. Kbh. 1840. — Ktl. Nr. 468. Det som H: H: har udført] se S. V. XI, S. 105 f. ⁶³⁴ første Gang jeg talte med ham] sml. X¹ A 41. ikke mere Raad] sml. 511. 538.

1850

Raad til at arbeide saa strengt.“ Hans Majestæt smilede oprømt og huldsaligt.

Tak for det. Jeg skulde have været Kongen, Sligt havde jeg aldrig ladet mig sige og saa udenvidere leet med. Jeg havde først anbragt en alvorlig Replik: „men min Gud er det i Sandhed saa; ønsker De da ikke, at Udgifterne i det Mindste dækkes Dem af det Offentlige.“ Saa først er jeg qua Konge i Fordelen, naar jeg leer med. I andet Fald er egentlig Satiren ogsaa over Kongen. Det er en reen satirisk Situation at være Konge over et Land, der er saa lille, at en Forfatter (altsaa ikke en Mand, der forholder sig til et Liebhaberie) en væsentlig Forfatter kan med Sandhed tale saaledes.

Nu og det er vist, Christian VIII var ualmindelig dannet; men i Forhold til det Pecuniaire demoraliseret baade ved egen Forlegenhed og fremmed Prellerie.

Replikken, som jeg tænkte mig den, hvis jeg havde været Konge, havde forresten, hverken gjort fra eller til; thi jeg havde svaret nei. Men det gjør en Fandens Forskjel at anbringe dette kongelige Sving imellem. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Derimod kunde ogsaa Replikken af andre Grunde have været mig kjer, fordi derved det var givet, at Kongen dog var opmærksom paa Sligt, saa der da idetmindste faldt en alvorligere Accent paa hvad Offere jeg har bragt og bringer.

Men her er igjen min Elegance — som bliver min Ruin. Pøbelen raser mod mig, Spidsborgerligheden og Levebrøds-Aanden griner i al Stilhed over min Upraktiskhed — jeg selv, religiøst indadvendt, seer med skarpere Øie end Nogen, Lumpenheden, behandler i mit Indre Sagen med <en> Alvor, som gaaer langt over Præstens Forstand — men saasnart jeg taler derom, saa forvandler jeg det til en potenseret Vittighed — og saa leer Alle med.

Dog, det er jo som jeg altid har sagt: Forhold til Aand er Examen. Og her er igjen Examinationen: jeg gjør frygtelige Indblik i de Andres Selviskhed og Jordiskhed; hvilket jeg ikke vilde gjøre,

Pøbelen raser mod mig] sml. 528.537. Levebrøds-Aanden] sml. 364.543. Forhold til Aand er Examen] sml. 406 og se Note dertil.

hvis jeg var ligefrem alvorlig eller vel endog klagede — medens jeg nu sikkrer mig, at faae at vide, hvad de ved dem selv dømmer om en Existents, der indeholder uendelig mere end nok, for at gjøre dem opmærksomme, hvis der i dem selv var i dybere Forstand Aand og Alvor. Min Existents Facta ere tydelige nok.

Om en Dandser hedder det: at man ikke maa see paa ham, at han puster. Aandeligt har jeg fulgt denne Regel. Og da jeg nu ikke puster, ikke seer yderst alvorlig ud, ikke lamenterer — ja saa er det Hele Commerce. Den Slutning er lige saa dum som den: Dandseren puster ikke — ergo har han slet ikke sprunget; han er blevet staaende paa Jorden. Forskjellen er kun, at det ene som et sandselig Faktum umiddelbart kan controlleres af Enhver Øltapper; det Andet — ja Den, som ikke har Aand ved sig selv og Alvor, han seer det heller ikke. Deri ligger Examinationen. „Aand“ negerer altid Umiddelbarheden — derfor kan kun „Aand“ blive opmærksom paa „Aand“.

Alting bliver omvendt i denne forkeerte Verden: „Indersterne“⁵³⁵
blive snart Yderste (de ere jo yderste Venstre).^{U. D.}

En psykologisk Bemærkning om Oldtidens Drengeskjerlighed.⁵³⁶
Grunden hvorfor Pæderastie var saa almindelig i Oldtiden og^{U. D.}
egentlig ikke fordømtes, var nu vistnok Hedenskabs Fordærvelse,
men psykologisk er der dog noget Andet at erindre.

I Forholdet mellem Mand og Qvinde, det Sexuelle, fandt det Intellectuelle aldeles ingen Plads; dertil stod Qvinden for lavt og fremfor Alt for lavt i Mandens Forestilling, som Tilfældet er <i> hele Orienten. Forholdet er her blot Kjøns-Forholdet. Det Intellectuelle anbragtes saa i Forhold til at elske unge Mennesker som Socrates siger, nemlig endnu i uskyldig Forstand; og udartede

⁵³⁶ Qvinden] sml. 465.590. Socrates] sml. 516.553.

1850

saa til hiin Last. Men det Intellectuelle havde slet Intet at gjøre med det at elske det andet Kjøen.

I Christenheden har man sat mere eller mindre Intellectualiteten i Forhold til det at elske Qvinden. Et stort Spørgsmaal er og bliver det, om hele denne Tilsætning af Intellectualitet i Forhold til en saadan Drift ikke, sædeligt, er en meget betænkelig Sag, om der ikke her udvikles et Raffinement der gjør, at det kun lidet hjælper, at man kun elsker een og holder sig til denne ene, naar man per abusum sætter saaledes Intellectualiteten sammen dermed.

537
U. D.

Punktet i „Christenhedens“ Confusion.

Den dybest liggende Forvirring er: det aldeles urigtige og uchristelige Begreb om hvad det vil sige at bruge Personlighed at tillade sig Personlighed at gaae over til Personlighed.

Banken siger rigtigt, at nogen absolut Sikkerhed for dens Sedlers Ueftergjørlichkeit gives ikke; thi det gjælder: hvad der er gjort, det kan ogsaa eftergjøres.

Saaledes ogsaa paa Aandens Gebeet. Et faktisk stedfindende Bedrag, en Maade at bedrage paa, eftervises paa det fuldstændigste. Nu tænker Nogen, man er hjulpen. Paa ingen Maade. Bedraget eftergjør igjen det at gjøre opmærksom paa Bedraget — men saaledes at just det at gjøre opmærksom paa Bedraget, bliver et nyt Bedrag. Saaledes kan det blive ved i det Uendelige.

Hvad saa? Saa siger vi stop, og tilføier: der er kun een Udvei tilbage, en μεταβασις εις άλλο γενοϛ, al Forsikkring og Forsikkring fører til Intet — viis mig Din Existeren, det er Garantien.

Dette har Bedraget ogsaa indseet. Og her har man saa reist et uhyre Plankeværk — at tale saaledes er at tillade sig Personligheder, og Personligheder er udannet.

See saa har Bedraget evigt seiret.

⁵⁸⁷ Personlighed] sml. 500.541.

Det anvender man saa ogsaa paa Christendommen. Altsaa Christendommen den er formodentlig kommet ind i Verden uden at tillade sig Personligheder, Christus er blevet korsfæstet, Martyrerne have blødt o: s: v: alt sammen er gaaet af uden Personligheder.

See her ligger det Ondes Hemmelighed. Man har ved Hjælp af Convenients og Opinion practiseret Existenserne aldeles udenfor — og saa forresten er man villig til at stride. Ja det forstaaer sig; thi naar saa er, saa gjælder det ubetinget, at Bedraget kan eftergjøre Alt. Det, paa hvilket Bedraget skulde standses er just Existensen, Spørgsmaalet om Existensen.

‡

‡

At behøve at arbeide for at holde et dybt Tungsind nede ⁵³⁸saa „Lægen“ maatte sige: for Guds Skyld arbeid^z; ikke at turde arbeide, fordi man ikke mere har Raad dertil ^{U. D.}z, medens det ellers hedder, vil Du have større Fortjeneste saa arbeid mere^z; i den Tilstand stadigt væk hver Dag at lide Bestialitetens Mishandling: nu ja, det er svært!

Og dog — ja, som Den, der har arbeidet igjennem en Urskov og naaet at hugge igjennem: saaledes jubler <jeg> glad: det er naaet, der er hugget igjennem, gjennem alle Sandsebedragene et vüe for Christendommen, som det i mange, mange Tider ikke har været naaet. Og lad saa kun mig lide, naaet er det. Sandeligen jeg har ikke arbeidet forgjeves, ikke fægtet i Luften. Ødslet er der blevet, Alt ødslet, forceret, forceret — understøttet er der blevet af Styrelsen: nu er det naaet. Mit Vilkaar blive nu forresten som det vil, det er med ubeskrivelig Taknemlighed Gud befalet. Vist er det, kun saaledes kunde Det naaes, der er naaet; var der mindsket blot eet Aar eller to, var det ikke naaet. Og harpuneret er Samtiden, den løber blot endnu med Fangelinen.

Martyrerne] sml. 534. 538. ⁵³⁸Tungsind] sml. 528. 587. ikke mere har Raad] sml. 534. 544. Mishandling] sml. 537. 544.

1850

#

- 539 Det er fra hans Standpunkt rask sagt af Kant (i een af hans
U. D. Smaa-Afhandlinger): saa maa man for mig gjerne kalde Philosophien Theologiens Tjenestepige, det være nu, at hun gaaer bag efter for at bære Slæbet eller — hun gaaer foran og bærer Faklen.

#

- 540 *Litera gesta docet, quid credas Allegoria*
U. D. *Moralis quid agas, quo tendas Anagogia.*

#

- 541 Guds Skaber-Ord skaber almægtigt af Intet.
U. D. En Taler, Rhetor, frembringer bagvendt Virkning: han taler om at Sandheden forhaanes — og bliver selv æret og anseet.
 En eksistentiel Tænker frembringer det han siger. Naar han siger det Sande forfølges — slaaer han saa eftertrykkelig til, at der slaaes igjen, og han kan, pegende paa sig selv sige: det kan I jo see paa mig.

#

#

- 542 Naar en Lærer maa accentuere de jordiske Formaal, eller han
U. D. gjør det (hvilket Gud aldeles ikke har Noget mod, naar han blot redelig vedgaaer det) saa maa han give Afkald paa den reen ideelle Værdighed og en vis Art Myndighed, og selv vedgaae det.
 Med Sømmelighed og Agtelse skal han alligevel behandles. Eller falder man da paa at fornærme en Kjøbmand, fordi han er en redelig Kjøbmand. Og en Lærer, der samvittighedsfuldt opfylder sine Pligter, men tilstaaende, at det dog er fordi han behøver Lønnen: han er som en redelig Kjøbmand.

⁵³⁹ i een af hans Smaa-Afhandlinger] Vermischte Schriften (se til 328). 3. Bd., S. 491. ⁵⁴¹ eksistentiel Tænker] sml. 537.545. ⁵⁴² accentuere de jordiske Formaal] sml. 474.543. Myndighed] sml. 475.613.

Feilen er, at man tillige har villet have den ideelle Værdighed, og altsaa egentlig fordret mere af de Lærende end af sig selv, fordret af dem, at de skulde give Betalingen saa aandeligt at de slet ikke tænkte paa at det var Betaling. Nei skal det gaae saa aandeligt til, saa lad Læreren give Afkald paa Betalingen.

I Marginen: Det følger naturligviis af sig selv, at hvad Talent o: s: v: han kan have, hjælper til at udøve en vis Magt og Overlegenhed, men dette maa han ikke selv forvexle med ideell Værdighed.

Til 542, i Marginen:

1 Cor. IX, 14 siger Paulus: at Herren selv har anordnet, at Evangeliets Forkynder skal leve af Evangeliet. Og saaledes gik det jo ogsaa ypperligt og sømmeligt en lang Tid med Farten fra Evangeliets første Forkyndelse uden Betaling; man havde i den Grad Ærbødighed for Evangeliet og for hvad man fik ved dets Forkyndelse, at man med Glæde og Taknemlighed gav Pengene til, ovenikjøbet takkende baade Gud og Læreren. Ak, men siden hine Tider er en frygtelig Verdsliggjørelse indtraadt baade fra den ene og fra den anden Side; det at „leve af Evangeliet“ blev den største Yppighed og Overdaadighed; og Menigheden tabte Forestillingen om Evangeliet og fik desto mere Forstand paa Penge. Man tænke sig blot nu, da det siges <som gammel Erfaring>: naar en Fader har en Søn, der ellers ikke duer til Studering, saa lad ham studere Theologie, det er den sikkreste Vei til Levebrød.

At her er Feil paa begge Sider, baade hos Geistligheden og hos Menigheden — dog mener jeg at denne Sag bestandig skal holdes som jeg ogsaa har ladet Anti-Climacus holde den, at Angrebet rettes paa Menigheden, at den, verdsliggjort som den er, slet ingen Forestilling har om Evangeliet men kun om Penge.

⁵⁴⁸ [leve af Evangeliet] sml. 542. 546. Levebrød] sml. 534. Anti-Climacus holde den] sml. S. V. XII, S. 204 f.

1850

544
U. D.

[I Marginen: Om mig selv.]

Proportioner i Forhold til det at gjøre opmærksom.

Havde jeg havt saaledes Formue, at jeg kunde vedblevet at være Forfatter hele mit Liv: var jeg vist blevet for spydig og overgiven og havde gjort Uret.

Havde jeg kunde tvinge mig selv til en reen asketisk Existents: saa var vel det Fortjenstlige kommet frem og havde fordærvet det.

Nu er Forholdet saa mildt som muligt, og alt det med at danne Skole og Deslige forhindret. Der er gjort opmærksom — og saa træder jeg af og gaaer ind under almindeligere Bestemmelser. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Og ogsaa dette er i mine Tanker det Smukke, men tillige det Sandheden Betryggende ved det hele Forhold. Det var sandeligen ikke mig, der gik ud i Verden med en fix og færdig Theorie om Christendommens Collision med Verden. Tværtimod, med en temmelig fuldstændig Forestilling om Inderlighedens Collisioner i Forhold til det at blive og være Christen, var det min Tanke, at fremstille det, at vise, at forsaavidt i en ældre Tid Collisionen med Verden var uundgaaelig, saa maatte nu derimod Inderlighedens Arbeiden med at blive og være Christen antages potenseret, saa der dog blev Ligelighed. Det Christeliges Collision med Omverdenen var jeg slet ikke opmærksom paa.

Hvad skeer — Omverdenen hjælper mig til at opdage den, ja nødsager mig til at opdage den. Hvad Strengthed jeg øver, er egentlig blot Reduplikationen af hvad Samtiden har gjort mod mig; gennem mig straffer Samtiden sig selv. Mildere end jeg kunde man vanskeligt fremstille det Christelige, for intet at arrogere sig selv; en uegennyttigere Forfatter end jeg har Danmark neppe havt — og saa den Behandling, og saa, at vi Alle ere Christne, 1000 christelige Præster, som alle tie, medens bogstavelig Pøbelagtighed og Piat var det eneste, der florerede i Danmark. Dette er det Besindige, det Betryggende, der er ved det Hele, at der ingen Overdrivelse er; ja, i Forhold til den Maade

⁵⁴⁴ gjøre opmærksom] sml. 511. asketisk Existents] sml. 509. 558 træder jeg af] sml. 425. 619. den Behandling] sml. 538. 545.

jeg er blevet behandlet i det christelige Land, sandeligen Forholdet holdes endnu fra min Side meget mildt. Jeg er egentlig ikke Part, men jeg udtrykker Forholds-Tallet mellem Samtiden og en christelig Stræben. Som denne sidste bliver behandlet i samme Forhold bliver Strengheden større, det er Tiden, der dømmer sig selv.

Menten.

545
U. D.

Det er det jeg har gjentaget og gjentaget, men aldrig ofte nok — som kan gjentage, ligesom det ogsaa egentlig var det, hvorved jeg blev opmærksom paa Christendommens Collision med Verden: Ulykken, Knuden, Vanskeligheden ligger paa et ganske andet Sted end man mener. Vanskeligheden er, at naar der saa er En, der vil gjøre efter hvad Præsten siger, saa kan han ikke faae Lov til det, han bliver udleet (fordi han udtrykker nogenlunde det at elske Næsten), begrint (fordi han er uegennyttig) forfulgt o: s: v:.

O, jeg Kortsynede, hvem Livet selv maatte have fat i for at gjøre opmærksom i denne Henseende, ellers havde jeg da reent overseet Christendommens Collision ud efter. Christus var dog vel den Mand, der kunde fuldkomme sin egen Lære, han var jo selv Lærens eksistentielle Udtryk — og just han colliderer, og saa rædsomt. Og efter ham alle Martyrerne o: s: v:

Men see atter her et Beviis for at Christendommen væsentlig er afskaffet. Det kan man see paa Proportionerne. Geistligheden har man jo, den forkynder Læren, Geistlighedens Indvending mod Tiden er væsentlig den: der er Ingen, som gjør efter hvad vi sige. Altsaa — thi det ligger dog indirecte deri — mere forlanges ikke, end at gjøre hvad vi sige. Ak, og her først begynder Christendommen for Alvor, den begynder ved de Vanskeligheder, Lidelser o: s: v: der ere forbundne med at følge Læren, <at man ikke kan faae Lov til det, men maa lide derfor.>

⁵⁴⁵udleet osv.] sml. 544. 559. eksistentielle] sml. 541. 548. Christendommen... afskaffet] sml. 453. 633.

1850

546

Afstands-Maal.

U. D.

I en ældre Tid var i Forestillingen Afstanden fra Idealet Forestillingen om den uhyre Anstrengelse og Selvfornægtelse o: s: v:

Nu er Afstanden meget mere end dobbelt saa stor, thi nu ligger der derimellem (mellem Idealet og at stræbe efter det) en yderst fornem og forfinet Forstands Reflexion, der finder det hele Forsøg latterligt, yderst latterligt, en barnagtig Umodenhed, den sikke Vei til (foruden alle Anstrengelserne og hele Selvfornægtelsen o: s: v:) tillige at udsætte sig for det af Alt meest Frygtede: at gjøre sig latterlig.

O, ikke var der mellem den rige Mand og Lazarus en frygteligere Afstand end nu mellem Idealet og en Stræben derefter.

Der sees Ingen, sandeligen jeg har Ingen seet, ikke een Eneste, der styrede ud paa Idealitet, De styre alle ud med Bestikket: relative Formaal, enten ubetinget blot relative Formaal, eller dog for en Forsigtigheds Skyld relative Formaal som Interpretation — maaskee (og saa høi en Stræben findes vel kun saare sjældent) for at undgaae Latteren.

De relative Formaal, det er Paaklædning; den ideelle Stræben er som det at gaae splitter nøgen — stødende paafaldende, latterligt.

At være et enkelt Menneske — med idel Stræben og Sigte paa Idealet: nei, De vilde døe for Blussel (det forstaaer sig Blussel er her temmelig paa urette Sted — thi de relative Formaal var da mere det man skal blues ved) eller døe af Skræk for at blive latterlige.

Myntfoden paa det at være et enkelt Menneske er rædsomt nedsat. Derfor søge alle at dække sig med et eller andet Abstraktum: vi, vor Tid, Publikum. Og for „Alvorens“ Skyld, for ikke at blive latterlig, holder man sig til de relative Formaal.

⁵⁴⁶ relative Formaal] sml. 543. 550. et enkelt Menneske] sml. 530. 560.

„Corsaren“ — og Jeg.

547

U. D.

Egentlig er dette Blad gaaet op i mig.

Man kunde sige, der er jo saa mangan Anden blevet angrebet, saa Du lægger for megen Vægt paa Dig selv. Ingenlunde. Forholdene ere ganske anderledes.

1) Er Proportionen for Angrebet paa mig eneste. Det lille Land stod et Øieblik som i Pausa ved at see eet heelt Numer af Bladet ene indeholdende Forhaanelse mod mig.

2) Ellers var Forholdet det. Publikum, Opinionen (som Goldschmidt agtede nøie paa) havde allerede længere selv piattet om Den og Den — saa trykte Corsaren sit Angreb i en passende lille Dosis. Alt var altsaa forberedt i Forveien. Her var det en Forfatter der stod paa sit Høieste, og nydende en stor Anseelse. Der var ikke Plet eller Rynke — ingen Aftale med Publikum om Angrebet. Det kom saa pludselig, beordret af mig, og egentlig var det jo Goldschmidt reent personligt der dristede sig dertil og bringende sig i Selvmodsigelse med sin tidligere Lovtale. — En Forestilling om min virkelige Størrelse vedblev, og Publikum blev bragt i en Vanskelighed, at have participeret i Noget, som det dog selv ikke vilde have gjort.

3) Ellers pleier den Angrebne at betragte det slet og ret som en Ulykke, see at komme saa hurtigt bort derfra som muligt, bukke og takke for naadig Straf — og saa er Publikum naadigt. Her mærkes let, at jeg betragter Sagen noget anderledes, er blevet staaende som et fast Punkt, der byder det Hele Spidsen.

Bibel-Fortolkning.

548

U. D.

Før reflecterede den hellige Skrift sig phantastisk i Phantasien: her ligger hele den allegoriske Fortolkning. Den er egentlig et

⁵⁴⁷ Corsaren] sml. 528.560. Goldschmidt] sml. 422.570. ^{548.549} Sml. Clausens Hermeneutik. Se 533.

1850

Udtryk for, at man ikke kan faae det i sit Hoved, hvorledes dette Uendelige er tilgaaet simpelt, historisk. Allegorien som Grund-Fortolkning er egentlig et indirecte Angreb paa Christendommen, at Christus var et enkelt Menneske, Apostelen et enkelt Menne-ske, der i uhyre Virksomhed henkastede et Par Ord paa en Lap Papir til en Menighed.

Saa kom Reformationen og gjorde gjældende, hvad der tildeels tidligere var gjort gjeldende i Principet (men ikke i afgjørende Opposition til det Bestaaende, tværtimod „i Overeensstemmelse med den catholske Kirke“, uagtet det var saa lidet overensstem-mende som muligt, men de Vedkommende (f. E. en Erasmus) vovede ikke at handle afgjørende, de havde blot Interesse af at det blev udtalt) og indførte en sundere philologisk Fortolkning.

Men nu drukner vi igjen reent i sund videnskabelig Philologie. Det er snart glemt, at Bibelen er hellig Skrift, medens det først phantastisk var Alt, at Bibelen er hellig Skrift.

Fremfor Alt oversees det ganske naturlige, at Apostelen er en Existerende, der i mageløs Agilitet henkaster et Par Ord for at holde en Menighed i Fart.

Først forvandlede man Apostlens „Breve i Hast“ phantastisk til Gud veed hvad. Nu forvandsker man dem til Lære, Doctrin. Det er Impulser. Hvor Alt er sat ind, hvor det gjælder hver Dag at vinde flere Troende og bevare de vundne, der er hverken Tid til Phantasterier, eller til doctrinaire Afhandlinger. Man glemmer aldeles Paulus over den Lap Papir han har givet fra sig, hvilken man behandler paa den meest upaulinske Maade.

Til 548, i Marginen:

549
U. D.

I det 17de Aarhundrede, der egentlig begyndte at opfatte den hellige Skrift som Doctrin fremkom som svarende til Allegorien i sin Tid, da hvert et Ord, hvert et Bogstav var allegorisk — et lige saa phantastisk Inspirations Begreb. Men som altid saa ogsaa her: just det Phantastiske er et indirecte Angreb paa Christendommen.

Existerende] sml. 545.557.

Man vil ikke lade det Christlige være det Paradoxe, og nøies dermed, saa mener man at substituere det Phantastiske, som dog vel at mærke ikke er det Christelige, der altid ligger i omvendt Dialektik, medens det Phantastiske er den ligefremme Dialektiks superlativeste Superlativ. Dette er en Grund-Forvirring der idelig kommer igjen. Man vil ikke eenfoldigt nøies med at statuere det Absurde, saa substituerer man: det Dybestes Dybeste og Høiestes Høieste — jo jeg takker saa er Christendommen dog Hedenskab; og imidlertid mener man dog ved dette Nye at have svinget Christendommen langt høiere. See det er Mangel paa Respekt for kvalitativ Dialektik. Det superlativeste Superlativs Superlativ indenfor ligefrem Dialektik er dog kvalitativ forskjellig fra omvendt Dialektik.

En satirisk Collision.

550
U. D

Stundom raaber Verden i et egoistisk Anfald af „Aandelighed“, at naar Religionslærerne vare som i Apostlenes Tid, forsagende jordisk Fordeel, gjørende det gratis o: s: v:, saa vilde Menigheden tage efter det — og naar der saa staaer En midt imellem dem, der gjør det endog med Penge-Offer: saa raaber Verden „han er gal“ — i den Grad har Verdsligheden Overmagt, Verden kan ikke i „Virkelighed“ selv gjenkjende hvad den forlanger, og finder det ganske rigtigt Galskab, at En gjør Noget uden at have Fordeel — — — aber det var jo det den selv forlangte.

See, det er ægte christelige Collisioner for den Vedkommende, som saaledes opoffer sig.

Et ypperligt Ord: qui timide rogat, docet negare.

551
U. D.

⁵⁵⁰ jordisk Fordeel] sml. 546.553.

1850

#

552

Afstands-Maal.

U. D.

Engang var det saa: letsindigt, trodsigt søgte man at unddrage sig Tanken om en evig Straf, — nu ligger endog det Latterlige imellem; hele Verdens Dannelse indestaaer En for, at det er Nonsens, og at man gjør sig latterlig ved at have saadanne Tanker.

#

#

553

U. D.

O, Verden er saa kløgtig og Alt skal være saa høit, og de Orthodoxe ere ikke saa stort bedre.

Det skal være saa høit og saa objektivt, at Noget jo bliver lige sandt enten Manden gjør derefter eller ikke — o, lad os dog blive lidt dumme og forstaae, at det er Løgn i Jer Hals, et Paafund af det Onde.

Det skal være saa høit: jeg virker for Sandheden — at jeg rigtignok tillige har alle mulige jordiske Fordele deraf — hvo kunde være saa prosaisk at mene, at jeg var saa lav, at det var derfor! O, lad os dog være lidt dumme og prosaiske, og idetmindste see det lidt betænkeligt an.

Men i Staten vaager Politiet over, at „Gifter“ ikke udleveres uden stor Forsigtighed — i Aands-Forholdene omgaaes Enhver med Gifter paa den letsindigste og sorgløseste Maade.

Sandeligen, det Verden behøver det var en rigtig dum Socrates, der var saa uhyre dum, at han ikke turde vove at slaae saa høit paa. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Hvad til Nød den ædleste Natur, der dagligt levede i Frygt og Bæven, maaskee turde vove — det bliver dog noget Andet naar det er det Gængse i en Verden af Kløgtige og mistænkelige Personer. Naar en bekjendt redelig Mand finder Noget paa Gaden og siger: jeg skal nok lade det fremlyse — ja det er i sin Orden. Men naar det er en af de mistænkelige Personer, der finder Noget

⁵⁵² de Orthodoxe] sml. 389.554. jordiske Fordele] sml. 550.566.
Socrates] sml. 536.559.

og siger: jeg skal nok lade det oplyse — saa mener dog Politiet det var bedre, at han udleverede det strax.

Ak, og hvo er vel saa god, at han ikke maa omgaaes sig selv som en mistænkelig Person — og den, der ikke gjør det, ja han er just en af de Allermistænkeligste.

‡

‡

Det er nemt nok af de Orthodoxe herhjemme, at indvende mod mig, at jeg overdriver, er altfor streng o: s: v: (hvilket da forresten er Usandhed, da jeg i Forhold til Evangeliet selv endnu ikke har naaet til mere end 50 pc.) og saa behageligst glemme, at, hvis saa var, ere de jo selv Medskyldige. Jeg er jo ikke begyndt saaledes; det er en successiv Stigen. Havde de Orthodoxe nu, hvad deres Pligt var, strax eller betimeligt taget understøttende Partes, saa var jeg neppe blevet saa streng (hvad forresten vilde have været en mulig Feil, men tilgivelig, fordi det Sandere var skjult for mig). Men deres Taushed og smaalige Modstand er jo blandt Andet ogsaa <just> et Moment med i, at jeg har maattet notere Prisen høiere.

554
U. D.

‡

Hoved-Regel.

555
U. D.

Læs for Alt det N. T. uden Commentar. Vilde vel en Elsket falde paa at læse et Brev fra den Elskede med Commentar!

I Forhold til Alt, hvad der kvalitativt gjør Fordring paa at have reen personlig Betydning for mig — er en Commentator en yderst farlig Indblanding.

Var Brevet fra den Elskede i et Sprog, jeg ikke forstaaer — vel saa lærer jeg det Sprog — men jeg læser ikke Brevet med Commentar af Andre. Jeg læser det, og idet Tanken om den Elskede ret er nærværende hos mig, og Forsættet i Alt at ville som den Elskedes Villie og Ønske er: saa forstaaer jeg det nok. Saa-

⁵⁵⁴de Orthodoxe] sml. 553. ^{555. 556}Sml. S. V. XII, S. 316 ff.

1850

ledes med den Hellige-Skrift. Jeg forstaaer den nok med Guds Hjælp. Enhver Commentator trækker fra. Den, der kan sidde med 10 opslagne Commentarer og læse den hellige Skrift — ja han skriver maaskee den 11te; men han omgaaes den hellige Skrift contra naturam.

Til 555, i Marginen:

⁵⁵⁶ U. D. Det er, Du beskæftiger Dig under Læsningen med Dig selv og Dit Forhold til den Elskede, men Du beskæftiger Dig ikke objektivt med den Elskedes Brev, at det Sted f. E. kan forstaaes paa 10 Maader — o, nei, det Vigtige for Dig er, at Du snarest muligt kommer til at handle. Og desuden skulde det at være den Elskende ikke betyde Noget, skulde det ikke give Dig, hvad Commentatorerne ikke har. Enhver er sine egne Ords bedste Fortolker, siger man. Og næst derefter kommer den Elskende, og i Forhold til Gud den i Sandhed Troende. Pereat Commentatorerne!

#

#

⁵⁵⁷ U. D. Saaledes skulde det være, saaledes var det ogsaa engang: Christendommens Forkynder (ikke „Læreren“ som han derfor heller ikke kaldtes, men „Vidnet“) var Klangfiguren af det Sagte. Det Lydlegeme, som Luftsvingningerne frembringe, er Klangfiguren, altsaa det Hørte synligt — saaledes var „Vidnet“ Klangfiguren, det eksistentielle Synlige af Det, han forkyndte.

#

⁵⁵⁸ U. D.

Den svigefulde Brug af Luther.

Det er det Svigefulde: hvad Luther gjorde oppositionsviis, og ligesom paa Trods ligeoverfor en misforstaaet indbildsk Askeses

⁵⁵⁷ Vidnet] sml. 511.

Klangfiguren af det Sagte] sml. 548. 560.

⁵⁵⁸ Luther] sml. 448. 559. Askeses] sml. 544. 581.

Opblæsthed — det har man gjort til det i og for sig Sande, og medens nu Alt er Verdslighed (saa Modsætningen aldeles er faldet bort) beraaber man sig paa Luther alligevel.

Just i Modsætning til Overspændthed og indbildsk Fortjensthed af det Asketiske, marqverede Luther gudeligt det simple Verdslige i god Forstand. Men Modsætningen er Pointen deri. Nu er det Christelige blevet aldeles eensformigt med det reent Verdslige — og saa vedbliver man at beraabe sig paa Luther.

Luther.

559
U. D.

Ofte falder det mig ind, naar jeg seer paa Luther, at der er en stor Mislighed ved ham: en Reformator, der vil afkaste Aag — er en betænkelig Sag. Just deri laae det ogsaa, at han strax blev politisk taget forfængeligt; thi han har selv et Confinium til Politik, som ogsaa Tilfældet er med hele hans Position: ikke at angribe „Mængden“ men en enkelt Høitstaaende.

Derfor blev Kampen for Luther ogsaa for let. Det Svære er just, at maatte lide, fordi man skal gjøre Sagen sværere for Andre. Naar man kæmper for at afkaste Byrder, saa er man naturligviis strax forstaaet af en heel Mængde, hvis Interesse det er at Byrderne afkastes. Her er altsaa ikke det rigtige christelige Mærke Dobbelt-Fare.

Luther kom i en vis Forstand til at tage Sagen for let. Han burde have gjort det indlysende, at den Frihed han kæmpede for (og i denne Kamp har han Ret) fører til, at gjøre Livet, Aands-Livet uendelig meget mere anstrenget end det var før.

Havde han holdt strengt paa det, saa havde saamænd Ingen vilde holde med ham, og han havde faaet Dobbelt-Faren; thi Ingen holder med En — for at faae sit Liv gjort strengere.

Men nu svingede han for rask af. Jublende, politisk jublende, bemægtigede Samtiden sig hans Sag, gik med Partie; det Luther

⁵⁵⁹ Luther] sml. 558, 587. Mængden] sml. 530, 571.

1850

vil: er at styrte Paven — bravo. Jo jeg takker det er jo ogsaa reen politisk Commerce.

Dette er mig blot vigtigt dialektisk at faae tydeliggjort; forresten er Luther Gjenstand for min hele Ærbødighed — men en Socrates nei, nei, det var Luther langtfra ikke. Naar jeg taler om Menneske slet og ret, saa siger jeg: o, af alle Mennesker største, gamle Socrates, Intellectualitetens Heros og Martyr; kun Du forstod hvad det er at være Reformator og forstod Dig selv i at være det, og var det.

#

#

Reduplication.

560
U. D.

Enhver Stræben, der i at arbeide ikke anvender $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{2}{8}$ <o: s: v:> af sin Kraft paa systematisk at modarbeide sig selv er væsentlig verdslig Stræben, i ethvert Fald ubetinget ikke reformatorisk.

Det <i> at arbeide <tillige> at modarbeide sig er Reduplicationen, er ligesom det Tryk paa Ploven, som bestemmer Furens Dybde, medens en Stræben, der ikke i at arbeide <tillige> modarbejder sig selv blot er en Glatten-over.

Hvad vil det nemlig betyde det at modarbeide sig selv? Ganske simpelt. Dersom det Bestaaende, det Traditionelle o: s: v: i Forhold til hvilket der begyndes er sundt, heelt igjennem sundt — ja saa anbringe man hvad man har at anbringe ligefrem, der kan jo i saa Fald heller ikke være Tale eller Tanke om noget Reformatorisk, thi er det Bestaaende sundt saa er der jo Intet at reformere.

I samme Grad derimod som det Bestaaende, der hvor Ens Stræben altsaa begynder, er corrumperet, i samme Grad vil det Dialektiske: at modarbeide sig selv blive mere og mere fornødent, at ikke det Nye ved ligefrem at anbringes, selv corrumperes strax

Socrates] sml. 553.562. Martyr] sml. 545.579. ⁵⁶⁰Reduplication] sml. 557.568.

kommer til at gjøre Lykke og Deslige, ikke hævdes i sin Ueensartethed.

Det er atter her Forskjellen mellem det Lige fremme og det Omvendte, hvilket er det Dialektiske. Lige frem at arbeide eller stræbe er at arbeide og stræbe. Omvendt er det: i at arbeide tilige at modarbeide sig selv.

O, men hvo drømmer om at en saadan Maalestok er til, og er brugt af mig efter en stor Maalestok! Forstaaet bliver jeg aldrig. Jeg bliver opfattet i lige frem Stræben — og nu mener man at jeg har naaet en vis Trængen igjennem! O, Ukyndighed! Da jeg havde udgivet Enten — Eller: da havde jeg jo allerede gjort den meest glimrende Lykke, jeg havde det i min Magt at continuere. Overhovedet, hvorfra kommer alle Vanskeligheder for min Stræben, mon ikke fra mig selv? Her er notorisk ikke een Eneste, der egentlig har vovet at arbeide mig imod. Men jeg har gjort det selv. Hvilken forkeert Sving af mig, hvis min Stræben var lige frem, efter Enten — Eller at anbringe To opbyggelige Taler, som blot kunde virke forstyrrende, istedetfor at lade Enten — Eller staae med sin glimrende Lykke, continuere i den Retning, der var Tidens Fordring og blot i lidt mindre Portioner. Hvilken Modarbeiden af mig selv, at jeg, Publikums Yndling, anbringer det om den Enkelte; og endeligen at jeg styrter mig i al Forhaanelsens Farer!

Men Sligt kan kun forstaaes af En, der væsentligen selv har vovet det Lignende. En Anden kan ikke faae det i sit Hoved eller troe derpaa.

Ogsaa saaledes forvirrer egentlig R. Nielsen; thi han lægger min Stræben ud i lige frem Stræben.

Det er ypperligt sagt af Gregor af Nyssa i Anledning af Pilegrims-Farter: „ved at forandre Sted kommer man ikke Gud nær- 561
U. D.

den Enkelte] sml. 546. 592. styrter mig osv.] sml. 547. 570. R. Nielsen] sml. 532. 580. ⁵⁶¹ Gregor af Nyssa] se Neander, det til 569 anf. Skr. 2. Bd., S. 155 f.

1850

mere.“ ak nei, det er kun altfor vist, det lader sig kun gjøre: ved at forandre sig.

#

#

562 U. D. Det Socratiske, „at Folk kunde blive saa vrede, naar han vilde tage een eller anden Dumhed fra dem, at de ordentlig vilde bide ham“ kan man erfare paa sig selv.

Ethvert Menneske har gjerne en god Slump Overtro, Vane og Deslige. Han indrømmer maaskee villigt, at det er en Svaghed, men han gjør Alt for at frede derom, at sikkre sig mod, at Intet berører ham i saa Henseende, da det vilde forstyrre ham for meget.

Skeer det alligevel, saa er det ham strax som var han i en fjendtlig Magts Vold, der chicanerer ham, istedetfor ydmygt at forstaae, at det maaskee just hænder ham for at hjælpe ham til at blive Herre over Sligt.

Men denne Troens sande „Artighed“ er yderst sjelden.

Dog Den, der ret <er> opmærksom paa Sligt, hvad Under vel at han i mangt et svagt Øieblik næsten er bange for ret at indlade sig med Gud, da det kan komme til at dreie sig om en fuldkommen Omdannelse af end det Mindste i Individualiteten, endnu langt stærkere end naar en Pige blev elsket af en absolut overlegen Aand, hvor hun saa ganske maatte ud af hele sin Forestillingskreds, ikke blot elske, som hun forstaaer det, men som han forstaaer det.

#

563 U. D. Gud skaber af Intet. Vilde man tale om, at et Genie, som man siger, skaber, maatte man sige, at for at skabe maa han sørge for at der er Intet. Enhver der begynder med et Noget kommer heller aldrig til at skabe. Lad os tage et Exempel. Den Genialitet at

⁵⁶² Det Socratiske] sml. 559. 563. Folk kunde blive osv.] sml. S. V. IV, S. 190. IX, S. 263 f. indlade sig med Gud] sml. 494. 569. ⁵⁶³ Genie] sml. 401. 578.

kunne, i socratisk Forstand, bedrage. Den, som idet han skal til at begynde, mener, at der er 6 eller 100 <bestemte> Maader at gjøre det paa: han er ikke Genie. Geniet har Intet, slet Intet færdigt, har absolut Intet — men blot Magten og Det, det frembringer, er, ogsaa, en genial Frembringelse eller Skabelse, hvis man vil bruge dette Ord om menneskelig Frembringelse.

Augustin gjør opmærksom paa, at det Bud „naar En slaaer 564
Dig paa den høire Kind da vend den venstre til“, at det Bud op- U. D.
fyldte end ikke Christus selv; thi da en af Ypperstepræsternes
Tjenere slog ham paa Kinden, sagde han: „haver jeg talet ilde
saa beviis det, men talte jeg Sandhed, hvi slaaer Du mig da“ Og
forklarer Augustinus: ved denne Adfærd forhindrede han, at der
ikke skete en ny Uret.

Her er det som jeg oftere har betænkt ved Sagtmodighed, at
den just ved sin Lethed, der gjør endog Skylden mindre (cfr. mine
Taler „Lidelsernes Evangelium“) ubetinget gennemført har den
dobbelte Fare, at den næsten kan bestyrke den Skyldige i, at hans
Skyld er ingen, og dernæst, at just Sagtmodigheden kan være
for streng ved sin Mildhed; thi hvis man gjorde ham opmærksom
paa hans Skyld, saa lod han det maaskee være. Forsaavidt kunde
der jo være næsten Grusomhed i den ubetingede Sagtmodigheds
Mildhed, en næsten ironisk Düperen. Saa underlig dialektiske ere
alle Aands-Forhold, at man fra hvilket Punkt man gaaer ud ved
ubetinget at gennemføre kan komme til det lige Modsatte. Som
nu dette: at just Sagtmodighed <aldeles hensynsløst gennemført>
kan eminent være den frygteligste Strenged.

Det er süperbt af Augustin angaaende om den Christne tør 565
være Soldat, hvilket han mener der Intet er til Hinder for og siger: U. D.

socratisk] sml. 562. 598. ⁵⁶⁴Augustin] se Neander, det til 569 anf. Skr.
2. Bd., S. 227 f. Christus . . . Ypperstepræsternes Tjenere osv.] Joh.
18, 23. mine Taler osv.] sml. S. V. VIII, S. 330. ⁵⁶⁵Augustin] se Neander,
anf. St., S. 227 ff., sml. 1. Bd. (Berl. 1823) II S., 133 f.

1850

non benefacere prohibet militia, sed malitia. Forresten beraaber han sig ogsaa paa, at Døberen ikke sagde til Soldater: kaster Vaabnene bort; men: „gjører Ingen Vold eller Uret, og lader Eder nøie med Eders Sold.“ Men det var da ogsaa Christendommens Forgænger.

<#>

566 Det er misligt at argumentere som Ambrosius et Sted argumen-
 U. D. terer for at bevise, at den Christne har Lov til at tjene Staten (hvad den Gang beskæftigede saa høiligt): at beraabe sig paa, hvad der staaer i Skriften om at den der har et Embede skal være tro i Embedet; thi eet er at have det, et andet at søge det. Det er, som naar man beviser at Christendommen anpriser Ægteskabet deraf, at der siges: hvad Gud har sammenføiet skal Mennesker ikke adskille; thi Eet er at statuere den indgaaede Pagts Hellighed, et andet at anprise at indgaae Pagten. Tag et andet Exempel. En letsindig Forskrivelse — da det er en Forskrivelse bør jeg holde den. Naar nu Sædelæren indskærper dette ligger saa deri, at den anpriser at give letsindige Forskrivelser.

Dette blot til en Slags Oplysning; jeg mener saare langt fra, at Christendommen har noget mod Ægteskab — men Christendommen har altid meget mod saadan Argumentation der er dog uærlig.

#

567 Der er visse Ting, hvorom det gjælder, hvad jeg etsteds har
 U. D. læst „i saa Henseende skal intet Menneske troe et andet, og fordrer han at man skal troe ham, saa skal man endnu mindre.“

#

568 Det er ogsaa et Hyklerie af Verden, det Skin, der opretholdes,
 U. D. naar det saadan hedder: naar man blot ikke angribes for sin Charakter, saa er Resten Ingenting.

⁵⁶⁶ Ambrosius] se Neander, det til 569 anf. Skr. 2. Bd., S. 226, sml. I Bd., II S. 136 ff. tjene Staten] sml. 553. 587.

O, Hyklerie! Det for En Farlige i Verden er ingenlunde det at blive anseet for saadan inderst inde at være lidt bedærvet — nei, nei, naar man ikke er saa dum, saa ubehændig at gjøre det Onde saa slet, at man kan blive dømt efter Lovene. Og i saa Fald er det Dumheden, Ubehændigheden Verden detesterer.

Verdens Dom er slet ikke moralsk (naturligviis, ellers var Verden ikke Verden) men æsthetisk: beundrer Alt, hvad der har Magt, List, Selviskhed o: s: v: — med Held o: saa der vindes Penge, Ære, Anseelse.

Derfor har Verden egentlig substitueret som det meest Frygtede: Grinet, det at blive til Latter, hvilket ganske rigtig er en æsthetisk Dom. Derfor frygtes det aldeles ikke at have en forkeert Mening — naar man blot er i Majoritet; men det frygtes at have om det saa var Sandheden selv — men staae ene.

‡

‡

Det er en Art Religieusitet, hvortil der endnu bestandigt forekomme Analogier, ja vel egentlig den almindeligste Art. I en tidligere Tid, i de første Aarhundreder, meente Mange, at til Gud forholdt man sig kun betræffende sin evige Salighed, angaaende disse jordiske og timelige Anliggender maatte man holde sig til de gamle Guder.

[I Marginen: Det omtales i Neanders Denkwürdigkeiten 2det Bind etsteds i Anmærkningerne.]

Det er den Form: eksistentielt at leve i ganske andre Categorier, men saa at have sikkert sig sin evige Salighed ved en Slags Assurance.

moralsk] sml. 560.573. ⁵⁶⁹Art Religieusitet] sml. 562.642. Neanders...Anmærkningerne] A. Neander, Denkwürdigkeiten aus der Geschichte des Christenthums und des christlichen Lebens. (Ktl. Nr. 179-80). 2. Bd. (Berl. 1823), S. 254 f.

1850

570 Endnu er det bestandig denne Sludder at Corsaren var Skjemt,
U. D. Bajadsstreger o: s: v: formodentlig i Modsætning til de andre
Blades dybe Alvor.

Nei Corsaren var Forbrydelse, slet og ret Forbrydelse, svarende til en sig indsnigende sædelig Demoralisation i Publikum. Dog Sligt maa ikke høres endnu, som naturligt de Medlevende ere jo for saa stor en Deel Medskyldige.

Forresten alene saaledes har hiint Phænomen gjort ubodelig Skade. Comik er især i Danmark en yderst vigtig Magt, og fornemlig for at faae Bugt med en dum Art Alvor. Men nu oversvømmedes vi i den Grad med bedærvet Comik, at just den virkelige Vittige maatte afholde sig fra det Comiske, fordi der strax raabes „Corsar-Artikel.“ Og saaledes har just dette Grin-Phænomenet bidraget til lige det Modsatte, til en end mere snerpet og dum Art Alvor.

Naturligviis slipper Goldschmidt altid godt fra det, naar man, dadlende, kalder Corsaren Skjemt, Spøg og Deslige. I Sandhed saa skulde jeg være den Første til at prise det. Men det var Forbrydelse.

571 „Virkeligheden“ som den virkelig er.

U. D. Massen er det egentlig der regjerer Staten; og ved Hjælp af Dag-Presse er Piat den absolute Magt.

Gud bevares man opretholder jo rigtignok et Skin af Alvor, men Løgn er det, og Tilfældigt, at ikke i ethvert Øieblik „Piattet“ er det Eneste, der høres. Tag en Hvilkensomhelst, en Kunstner, en Digter, en Lærd, en Præst, en Statstjener, en Journalist o: s: v: ret et Angreb mod eet eller andet af hans Foretagender, viis at det er — og lad os antage, at det er det — usselt o: s: v:: sligt et Angreb er for Intet at regne, det bliver væsentligen i den Kreds

⁵⁷⁰ Corsaren] sml. 560.579. de andre Blades] sml. 526.571. Goldschmidt] sml. 547.586. ⁵⁷¹ Massen] sml. 559.572. Dag-Presse] sml. 570.599.

af Samfundet, der beskæftiger sig med det Samme, og er snart glemmt, og i ethvert Tilfælde er der en uhyre Deel af Samfundet, der aldeles ikke falder paa at interessere sig for Sligt.

Nei, lad „Piattet“ begynde. Skriv hvad Du vil om ham af Nonsense, skriv saadan Vrøvl som Skolebørnene kalde Commerce, at han igaar spildte paa sig ved Bordet, tegn ham saa af med Serviet om, gjør det regelmæssigt hver anden Dag i en 14 Dage: nu reiser hiint frygtelige Uhyre sig, Pøbelen — det er Noget for dem. Disse Tusinder og Tusinder juble eller hyle af Glæde som Rovdyr over Byttet. See dette Angreb er farligt — og i nervesvækket Angst raaber Folk: det er Ingenting.

Moses var en plaget Mand og hvorfor? Blev han forfulgt af Tyranner? Nei, nei, det er næsten kun Barnestreger mod hans Lidelser, den meest plagede Mand, og hvorfor? Fordi det var hans Mission: at sætte et trællesindet Folk i Frihed. Dette trællesindede Folks Bestialitet o: s: v: maatte han daglig udholde — for at sætte det i Frihed. — Dette har idag ret slaaet mig, men ogsaa hvilket Væsen Skriften gjør af ham: at den hellige Skrift kalder ham den meest plagede Mand.

Dog tilbage til „Virkeligheden“, den fornuftige, den christelige Stat, der endnu har mange flere høitravende Prædikater, som alle ere de meest nærgaaende Spydigheder.

Altsaa „Piat“ er Magten; som i Mythologien Natten er Alts Moder, saa er Piat Moderskjødet især for de moderne Stater med den fuldstændige Frihed, Frihed for alt Piat til at komme frem, og Frihed for Alle til at plette med.

At det er saa, er saa vist, som at Jorden er til. Men Sagen er, sagt kan man ikke engang faae det.

Hvor skulde man sige det, saa det kunde høres? I Dag-Pressen? Ja, pyt, den vogter sig vel for at lade sliig Meddelelse udgaae gjennem den.

Og saaledes leves der. „Alvoren“, „Sandheden“, den „oprigtige Mening“ o: s: v: frister en skjult privat Existents — thi næsten de Fleste veed dog adskilligt Bedre. Tal med dem, hver især,

den meest plagede Mand] sml. 4 Mos. 11, 11. 17.

med Rigsdagsmanden, Journalisten, den Deputerede o: s: v: tal med dem hver især privat, da faaer Du at høre nu hans Indignation over Intriguerne paa Rigsdagen — men paa Rigsdagen, altsaa officielt, der vogter han sig vel for at tale om Sligt, der taler han rørt om denne fri Forfatnings Gavnlighed til at fremme Sandhed o: s: v:; Du faaer at høre en Andens Indignation over Dag-Pressen, hvilken Nederdrægtighed der øves ved Dag-Pressen — men i Dag-Pressen (thi han bruger selv Dag-Pressen) altsaa officielt der taler han ikke om Sligt — slige Ubetydeligheder var vel heller ikke værd at tale offentlig om. Fortræffeligt: officielt bestyrker man det Onde ved de store Meddelelses-Midler privat, under 4 Øine lader man det Gode og det Sande vederfares lidt Ret.

Og saaledes er Samfundet hexet ind som i en Besathed. De Fleste mærke eller opdage i dybere Forstand vel egentlig Intet; thi da de aldrig handle officielt eller tale officielt ud af det Gode, men af det Onde, saa gaaer det dem naturligviis ret godt i Verden. Og imidlertid smigre de sig ved privat at være vidende om Løgnen og Bedraget. I Sandhed et frygteligt Smigrerie, frygteligt, thi just det vil i Evigheden blive deres Dom at de privat vidste det Bedre; havde de ikke haft denne Bevidsthed, saa vare de mindre skyldige.

‡

‡

572 U. D. Den hele moderne Forlystelse med Folke-Forsamlinger, hvor et Par Talere kæmpe med hinanden og Forsamlingen, balloterende, raaber Hys og bravo — er egentlig slet ikke Andet end en Fornyse af Dyre-Fægtningernes Lyst, kun er Forskjellen at nu er det Forsamlingen, Publikum, Mængden, der selv paatager sig at være Bæsterne (de vilde glubske Dyr, hvis Hys og Støi er Faren) og denne Forskjel er meget lille.

⁵⁷² Mængden] sml. 571.580.

Distance-Maal.

573
U. D.

Hvor langt borte man personligt og eksistentielt er fra det Christelige, kan sees saaledes: de samme Udtryk, Forestillinger o: s: v:, som bruges i Prædikenen (f: Ex: at hele Livet er en Opdragelse, at vi skulle henhøre Alt til Gud o: s: v:) og som der accepteres — hvis En personligt i Virkeligheden vilde sige Sligt om sig og sit Liv (og Præsten siger jo dog at vi skulle leve efter det Hørte) saa vilde man finde det enten latterligt og abgismackt eller anmassende.

⁵⁷³ eksistentielt] sml. 568.578. Opdragelse] sml. 515.595.

1850

574
Marts 6.

NB¹⁷

d. 6 Martz 1850.

- 575 Angaaende Texter til Fredags-Prædikener
U. D. cfr. det rene Blad foran i Journalen NB¹⁴.
Thema til en Fredags-Tale p. 30. [A 597]
- 576 Om mig selv p. 10 [A 586]
U. D. Min besynderlige Situation i Forhold til Prof. Mar-
tensen p. 26 [A 596]
Misforstaaelsen i min Situation som Forf. p. 70 [A 621]
Verdens-Svinget p. 71. [A 622]
Mit Forhold i Samtiden, forsaavidt den selv har
forskyldt Misligheden p. 72. [A 623]
Replik om mig selv p. 79. [A 625]
- 577 Det Absurde p. 17 [A 592]
U. D. Guds udvalgte Redskaber p. 38. [A 602]
Dag-Pressen p. 90. [A 644]

- 578 Det er en egen Art Vanskelighed. For ret at bevise, at en Mand
U. D. er Guds udvalgte Redskab tillægger man ham Syner og Aaben-
baringer, Drømme o: s: v:.

⁵⁷⁵ Fredags-Prædikener] sml. 469.597. cfr. det rene Blad] s: 166.
⁵⁷⁸ Guds udvalgte Redskab] sml. 602.

Jeg taler nu ikke om Apostlene, for hvilke jeg altid fører en egen Conto.

Men Vanskeligheden er, at en saadan Mand saa fremstilles som Forbilledet, medens han dog er ueensartet situeret, han skal være Forbilledet for dem, i hvis Lod ikke noget Saadant falder.

Her kommer nu Spørgsmaalet, er det ved en Fremadstigen i Gudsfrygt at dette vederfores ham, eller er det ved Hjælp af at dette vederfores ham, at han fik det Mod, den Tro, den Uforfærdethed, ved hvilken hans Gudelighed blev saa stor. I første Tilfælde bliver jo altsaa Aabenbaringer og Deslige et ligefrem Superlativ i en ligefrem fortsat Stræben, i andet Fald er Paradigmet ueensartet, og Efterfølgelsen ikke mulig.

Man har ikke været opmærksom paa, at her let kan fremkomme paa det religieuse Gebeet en Differents ligesom den mellem Genie, Talent og almindelige Mennesker. Det afstedkommes let, naar det Religieuse ikke stærkt nok har det Ethiske i sig.

‡

‡

Om mig selv.

579
U. D.

See det kalder man Vittighed, Spas — og Ingenting: jeg kalder det ganske simpelt, i dybeste Forstand: Forbrydelse.

Det var det Pøbelagtigheden vilde, den vilde fremstille mig som gal for Pøbelen, for saa at bestemme dennes Adfærd mod mig derefter.

Der tilsigtedes saa entèn: at jeg maatte reise — at man kunde see, at Pøbelen øver Ostracismen, eller at jeg virkelig var blevet svækket.

Og under alt Dette (i saa smaa Forhold og med en saa uhyre Uproportionerethed i Henseende til Udbredelse) forvandlede den dannede Verden sig til Tilskuere — ikke eet Ord er der ymtet om denne Nederdrægtighed.

Genie] sml. 563. det Ethiske] sml. 573. 581. ⁵⁷⁹ Pøbelagtigheden] sml. 570. 586.

1850

Saa langt var Sagen bragt ud, at jeg vel endogsaa kunde være udsat for personlig Antastelse paa Gaden. Var det skeet, saa var hele min Omgivelse blevet angest, og jeg havde været knækket.

Dog faderligt, ubeskriveligt faderligt har Styrelsen som altid holdt sin Haand over mig. Noget har vel ogsaa hjulpet den mig forundte Klogskab og personlige Virtuositet til at styre under saa vanskelige Forhold, hvor Alt beroer paa, at jeg den Angrebne (istedetfor at finde Tilhold hos en Eneste) har Lethed til at gjøre Sagen saa ubetydelig, at Vennerne (om jeg kan tale saa) dog ikke ganske forraade mig.

Og hvad er der nu ikke vundet for at belyse Christendommen; og hvilken Pante-Obligation eier jeg dog ikke i de danske Forhold! Sandeligen, dens Tid vil nok komme.

580
U. D.

[I Marginen: R. Nielsen.]

R. Nielsens Ulykke er dog egentlig at han er forqvaklet ved Videnskabelighed, og endnu ingen Forestilling har om, hvad det er at være en Personlighed, der rolig hviler i sin Forvisning om en Sags Rigtighed, men saa ogsaa handler som Personlighed.

Hvor simpelt og smukt havde ikke det Hele været, istedetfor alt Det, han har bragt op.

Han var begyndt med en ganske simpel og eenfoldig Erklæring, hvori han, talende ikke uden en vis sømmelig Selvfølelse om de Studier i Philosophie, han er sig bevidst at have, erklærede: at disse Skrifter havde forandret ham hans Anskuelse.

[I Marginen: Og jeg havde dialektisk ganske rigtigt lagt Sagen saaledes an, at just den Frimodighed og Sikkerhed, med hvilken En erklærede: ja, man kalde mig nu en Discipel eller hvad man vil, jeg gaaer ind paa den Sag, der har forandret mig min Anskuelse — just denne Sikkerhed vilde vise, at den Mand var sandeligen Intet mindre end en Schüler.]

Saa var han derpaa ganske rolig med en sluttet Personligheds Holdning begyndt at arbeide for at belyse Skrifterne.

Forsaavidt han da var blevet stødt over Martensens Forord til Dogmatiken: nu vel, saa igjen en ganske simpel Replik, med Personligheds Selvfølelse og Værdighed.

Og nu — alt dette Slæng af halv Videnskabelighed, som han dog fører ind med, og saa Diversionen mod Martensen. Denne er mig for Sagens Skyld især ikke behagelig. Jeg har aldrig kæmpet med Nogen, hvor der var Ære at vinde ved Seiren, (thi Kampen mod Heiberg var Nødværge) slig Kæmpen er Verdslighed. Jeg har rettet mig mod det sande Onde, Pøbelen, Mængden, hvor ingen Ære er at vinde. Saaledes ønskede jeg ogsaa min Sag stillet.

Med al denne Halvhed og disse Feilgreb er der nu gaaet snart 2 Aar hen. Hvad er der dog ikke tabt! Hvor smukt havde ikke det Hele været, hvor reen gjennemsigtigt Forholdet, saa ganske frit, hverken Discipel eller Deslige, nei, en respektabel Personlighed, der enig med sig selv, om at have fundet Afgjørelse i disse Skrifter, beslutter at virke for den Sag.

Dog maaskee er en saadan Forvandling af en forhenværende speculativ Professor for meget forlangt, idetmindste som første Løb. <Og hvor tydelig var ikke just derved Ueensartetheden med Martensen blevet, medens nu Eensartetheden ligger saa nær.>

Jeg har lært saare meget i denne Taalmodigheds Prøve.

##

##

Den nuværende Prædiken er <i Almindelighed> aldeles forvirrende. „Præsten“ raader i Form af Talemaade over hine Mænds Tanker og Udtryk, hvis Liv eksistentielt udtrykte det Tilsvarende — men Ingen af os udtrykker det. Saa bliver det lutter Selvmodsigelse.

Martensens] sml. 495.589. Mængden] sml. 572.629. ⁵⁸¹eksistentielt] sml. 578.603.

1850

Præsten siger „at der i Herrens Huus er saa godt at være — men Ens Arbeide tillader En ikke at blive der o: s: v:“ hvilket Arbeide? Hvor Meget behøver vel et Menneske for at kunne leve? Ja spørg hine Asketer. Men vi, vi behøve ganske anderledes Meget — og dog tale vi ligesom hine Asketer, og det Hele bliver Satire over os selv.

Sagen er, der maa gjøres Tilstaaelser; vi maae tilstaae, at vi ikke ere saa eenfoldigt aandelige, at vi ere baade mere sandselige og mere intellectuelt udviklede — og saa forresten henflye vi til Naaden.

582 U. D. Saaledes vil Christendommen herske. Den fordrer intet Enkelt — just naar Mennesket næsten i utaalmodig Lidenskab er allermeest opsat paa at ville gjøre dette Enkelte, saa siger Christendommen: det behøves ikke, det fordres ikke.

Det vil sige Christendommen vil ubetinget Lydighed som Sindelag.

Den Forestilling at behage Gud ved at gjøre Dette eller Hiint var en barnlig Misforstaaelse, der ikke ret opfattede Gud som den uendelige Hersker, hvis Ophøiethed ikke kan tillade et saadant Forhold, som kunde man gjøre ham en Tjeneste, istedetfor at man skal bede om Forlov til at turde vove sig i Faren, til at <have den Ære at> tjene Sandheden o: s: v:

583 U. D. Tænk blot dette sammen: den uhyre Maalestok Du anlægger for et Menneskes Liv, en evig Dom — saa skulde man da troe, at det idetmindste var ham aldeles vist tilsikkert at leve i en 30 Aar — og saa gaaer idag f. E. en folkerig Hovedstad under ved et Jordskælv: tænk dette sammen, og Du vil fatte, hvor nødvendig Naaden er for at et Menneske skal kunne holde ud at leve et eneste Øieblik.

Asketer] sml. 558. Naaden] sml. 456. 583. ⁵⁸⁸Naaden] sml. 581. 584.

#

Den, der virkelig fatter sin Udødelighed eller at et evigt Liv
venter ham: han skal snart lære at flye til Naaden. 584
U. D.

#

#

.... Alene det i Samtidighedens Situation at tilbede et andet, 585
U. D.
et enkelt, Menneske: o, hvor Mange ere der vel i hver Genera-
tion, som have Mod og Tro og Ydmyghed dertil. Thi her gjælder
det jo, hvad der er altid Maalestok for Personlighed, at kunne
pakke alle de mange Tanker i en Handling; her fordres ikke De-
clamationer eller Disputeren og Stigen i Superlativer — nei,
taust, ordknap at falde tilbedende ned for et enkelt Menneske,
hvis sandselige Tilværelse af al Magt ligesom protesterer dette.

#

Om mig selv.

586
U. D.

Forunderligt naar jeg nu tænker tilbage paa hiint Pennestrøg,
hvorved jeg kastede mig mod Pøbelagtigheden!

Ogsaa denne Stemning var, da jeg gjorde Skridtet, i min Sjel.
Jeg tænkte at ophøre som Forfatter med Afsluttende Efterskrift,
hvortil Manuscriptet heelt og holdent var indleveret til Luno. Tak-
nemlig, usigelig taknemlig for hvad der var blevet mig forundt,
beslattede jeg <—> da Anledning gaves ved hiin Artikel i Gæa
— at gjøre ethøimodigt Skridt for „de Andre“. Jeg var den eneste
der havde Forudsætninger til at kunne gjøre det med Eftertryk,
Forudsætninger: 1) i Retning af Goldschmidt, der havde udødelig-
gjort mig, og i mig saae sin Beundrings Gjenstand 2) i Retning
af at være vittig Forfatter. 3) i Retning af ikke at have holdt med
de Fornemme, eller overhovedet med noget Partie 4) i Retning

⁵⁸⁴ Naaden] sml. 583. ⁵⁸⁶ kastede mig mod] sml. 579. 589. indleve-
ret til Luno] se til VII A 2. Goldschmidt] sml. 570. 588. udødelig-
gjort mig] sml. VI B 192. 193 og se Note dertil.

1850

af personlig Virtuositet til at omgaaes Alle 5) i Retning af et hidtil straalende Renomee, der bogstavelig ikke havde eet eneste Stænk af Kritik eller Deslige 6) i Retning af uegennyttigt at have sat Penge til for at være Forfatter. 7) i Retning af at være ugift, uafhængig o: s: v:

Saa gjorde jeg det, religiøst besluttet. Og see, just dette Skridt blev bestemmende for mig til at vedblive som Forfatter! O, og hvilken Betydning har det ikke faaet, hvorledes har jeg ikke lært at forstaae mig selv, lært „Verden“ at kjende, og lært at forstaae Christendommen — ja, en heel Side af Christendommen, og en afgjørende Side, var formodentlig ellers slet ikke gaaet op for mig; og Situationen til ret selv at komme i det rette Forhold til Christendommen, var maaskee ellers heller ikke faldet i mit Lod.

Men hvilken Proportion: et fuldendt og erhvervet Forfatter-Renomee, som saa pludselig næsten begynder forfra!

#

#

587

U. D.

Om mig selv.

Dette er just det Betyggende, Garantien for Rigtigheden af min Position paa det religiøse Gebeet.

Det er ikke i Kraft af en Theorie, ei heller vilkaarligt, at jeg har besluttet ikke at ville gifte mig, eller at bestemme mit Liv ueensartet med Stræben for de endelige Formaal. Nei, jeg er fra tidligste Tid i Qvaler en *απορρομενος*. Det er en høiere Magt, der tvinger mig.

Var jeg, menneskelig talt, frank og fri og conform med det Almene, saa var jeg neppe kommet ind paa alt Sligt. Men lad os antage, at det alligevel var skeet, at jeg selv theoretisk eller vilkaarligt havde lagt mit Liv saaledes an: saa vilde jeg vel kun altfor snart have bedaaret mig i det Fortjenstlige, og snarest muligt løbet vild i at stifte Skole.

Nei, jeg er et Memento, saa langt som muligt fra at fordre af Andre, at de skulle leve saaledes, saa langt som muligt fra at

⁵⁸⁷ ueensartet] sml. 464.596. i Qvaler] sml. 538.602.

finde noget Fortjenstligt i mit Liv. Men jeg er et Memento <for Tiden>, at de skal være saa god taknemligen at paaskjønne at det er dem muligt og ogsaa tilladt at have denne Lindring at sysle med endelige Formaal, samt, at de skal skee Skam, hvis de frækt vende Forholdet om, og gjøre denne Formildelse til den høieste Alvor og det Høieste. Dette er mere og mere glemt siden Luther, som man har taget forfængeligt, — og her ligger jeg.

Men det Betryggende ligger just i, at det, især i Begyndelsen, er efter en kun altfor frygtelig Maalestok at jeg existentielt tvinges til at blive opmærksom (og derved til at kunne gjøre opmærksom) paa den strengere religieuse Existents, derved nemlig at jeg, lidende og tvunget, er sat udenfor det Almene.

Smerten og Qvalen har især i Begyndelsen været frygtelig — men just derfor har jeg ogsaa havt ganske Andet at tænke paa end at blive mig selv vigtig ved det „Fortjenstlige“ eller at faae travlt med at danne Efterabere.

#

#

I Grunden er der noget meget Comisk i Goldschmidts hele 588
Sidste. Han er nu den pæne Mand, næsten Aristokrat, taler med U. D.
Værdighed siger i Anledning af Schaks Artikel „han regner os
uden videre blandt de Ravne, der leve af berømte Navne“ o: s: v:.
— og saa er det G.; der taler.

Jeg vil tænke mig en Situation. Et Opløb paa Gaden; en Person er blevet anholdt af en anden som Tyv; Personen er meget vel klædt, taler let og behændigt for sig, siger „saaledes uden videre at antaste en Mand paa Gaden og udskjelde ham for Tyv“ o: s: v:; Publikum er forbauset og indigneret paa hans Vegne — i det samme kommer der en Politiefficiant forbi; han gaaer hen for at see, hvad der er paafærde; faaer Øie paa den pæne Mand,

sysle med endelige Formaal] sml. 566.611. Luther] sml. 559.

⁵⁸⁸ Goldschmidts hele Sidste] sml. „Nord og Syd“ 1850. 3. Bind, S. 268-277 (8. Marts). 361-368 (26. Marts). — Sml. 586.605. Schaks Artikel] se „Fædrelandet“ 1850, Nr. 52 (2. Marts). Nr. 65 (18. Marts).

1850

og siger i samme Secund: naah, er det Dig, Svend Andreas Olsen. Saaledes med G. Det mere Comiske er imidlertid, at de Tilstedeværende kjendte jo ikke Svend Andreas Olsen — men vi kjende jo Alle G. —

#

#

Om mig selv.

589

U. D.

Forunderlige Collision, som mit offentlige Liv indeholder.

Efter hvilken Maalestok jeg var alt hvad der den Gang havde Anseelse i Literaturen overlegen, det vidste jeg godt. I hvilken Grad jeg hemmelig var misundt af Matadorerne i Literaturen, det vidste jeg ogsaa — men de vovede ikke at sige eet Ord. — Saaledes havde jeg naaet et Hvilepunkt; Positionen afgjort seirrig taget ved Enten—Eller, og bevaret uforandret.

Da kom hiin lille Artikel af P. L. Møller. Havde jeg nu blot tænkt paa mig selv, havde jeg tiet; thi for min Skyld var der sandeligen Intet som var Umagen værd at tage fat, hvad jeg ogsaa sagde Gjødvaad. Men, (hvad jeg ogsaa sagde Gjødvaad og hvad der ogsaa staaer i selve min Artikel) jeg syntes jeg burde gjøre Noget for Forholdene, for om muligt at standse den Pøbel-Opstand, under hvilken de Fornemme i Literaturen havde lidt lumpen Uret.

Saa kaster jeg mig mod Pøbelen. Oprigtigt talt, jeg tænkte blandt andet, at hvor forbittret end den fornemme Misundelse var paa mig, dette Skridt vilde den lade vederfares Ret, ja maa-skee lade sig formilde af til at ville forstaae min hele Stræben.

Men nei, just den fornemme Misundelse er det, der blev min Collision. Den udsprede den Opinion, at jeg var gal, at jeg vilde gjøre — Det, som alle, hver især 100 Gange havde sagt, burde gøres.

Og nu holder jeg ud paa 4de Aar. Kjendt af ethvert Tjenestemenneske, enhver Sjouer, ethvert Barn, der i Forbigaaende ved

⁵⁸⁹ Gjødvaad] se til VI B 148, S. 234.

kaster jeg mig mod osv.] sml.

sit Blik erindrer mig om Forhaanelsen; mit Navn bruges som Skjeldsord, der raabes efter mig — om mig og min Forfatter-Virksomhed tales der saa godt som aldrig paa Prent, min Priis noteres ikke, medens Mishandlingen daglig fortsættes.

Saa tænker den fornemme Misundelse som saa: see saa, nu tør vi nok tillade os mod ham, hvad vi saa gjerne vilde i sin Tid. Ved Pøbelagtighedens Mishandling mener den fornemme Misundelse, at jeg er saaledes svækket i Folks Omdømme, at nu f. E. Martensen nok tør slaae stort paa i et Forord.

Og see nu min Broder Peter — ogsaa han benytter det heldige Øieblik til en piattet Anerkjendelse, i hvilken naturligviis den Mellembestemmelse er indeholdt, at jeg vel nu er saaledes mishandlet, at man tør byde den Priis — og næsten opnaae selv at ansees for ædel og høimodig, <medens paa den anden Side hans Udgydelse dog vel ogsaa var foranlediget af en kjerlig og „hjerterlig“ Bekymring for, at den seneste Vending i den theologiske Literatur skulde stille mig for høit. >

Dog vi vilde see. Christendommen er i ethvert Fald blevet be-
lyst efter en virkelig Maalestok.

Biskop Mynster er, som altid, den eneste Figur her paa Berget, som han fra Begyndelsen var den Eneste, jeg har reflecteret paa. Han har været dog lidt opmærksom paa Sagens Vending. Han sagde engang til mig for et Par Aar siden: „men det kommer egentlig til at gaae ud over Andre, end dem, De nærmest slaaer paa.“ Ja ganske rigtigt — men hvad om nu disse ved deres forræderske Taushed ere Medskyldige. Imidlertid er der i det Mynsterske rigtigt opfattet et Point. Hvorvidt ogsaa han i en jævn christelig Misundelse kunde have ønsket mig saadan en lille Smule knækket — det afgjør jeg ikke. Da jeg kastede mig mod Pøbelen, han har dog maaskee tænkt, at jeg kunde have godt deraf. Han har saa tillige tænkt, at det ikke vilde blive videre

Forhaanelsen] sml. 579. 599. mit Navn] sml. X¹A 177. Martensen] sml. 580. 596. Peter] sml. 487. en piattet Anerkjendelse] sml. Dansk Kirketidende 1849, Nr. 219 (16. Decbr.). — Sml. 256. Mynster] sml. 524. 643.

1850

end at jeg fik et lille Knæk. Men hvad skeer, nu kommer mine Consequentser: at jeg maa fremstille Christendommen efter dens strengere Maalestok. See, det er fatalt for alle Dem, der beqvemt havde indrettet sig i en priisbillig og fordeelagtig Redaktion af Christendommen. Og det var vel egentlig det, Biskop Mynster meente.

<Anfægtelse.>

590
U. D.

Som det kan hænde en Qvinde just i Forhold til den virkelige Elskede, at der — fordi hun altfor stærkt beskæftiger sig med denne eneste Tanke — pludselig indtræder næsten Afskye for den Elskede, som dog i Sandhed er den Elskede: saaledes er der en religiøs Anfægtelse, hvilken man vel ogsaa finder beskrevet af de Ældre, hvor der indtræder en Lede ved det Religiøse, medens dog dette alligevel er den Lidende den høieste Realitet; men han har beskæftiget sig for meget dermed. Her er Intet at gjøre uden Taalmodighed og Stilhed, <saa kommer Saligheden igjen, og desto stærkere.>

591
U. D.

Et Exempel (som ogsaa Arndt anfører i Fortalen til 3die Bog p. 667) paa at offere sin Villie have vi i David. 2 Sam: 23,15: da han heftigt begjerede at drikke Vandet af Brønden ved Bethlehem, og de tre Helte trængte igjennem Fjenderne og bragte Kongen Vand: udgjød han det for Herren.

Det er jo forresten religiøst et Pendant til Historien med Alexander, der gjorde det ikke for Gud men menneskelig høimodigt og heroisk.

⁵⁹⁰ Anfægtelse] sml. 243.595. en Qvinde] sml. 536. ⁵⁹¹ Arndt] i den til 400 anf. Udg., S. 424.

#

[I Marginen: Det Absurde.] 592

Det Absurde.

U. D.

Den umiddelbart Troende kan ikke fastholde, at Troens Indhold er Forstanden og enhver Trediemand, der ikke er Troende, det Absurde, og at Enhver, for at blive Troende, maa blive ene med det Absurde.

Den umiddelbart Troende er som umiddelbar ikke sammensat, kan ikke have en Fordoblelse i sig, ikke rumme den. Velmenende, begejstret lægger han, idet han taler til en Anden, det Absurde ud i superlativeste Superlativer — og haaber saa at det skal lykkes ligefrem at overbevise den Anden.

Her mangler Spændkraften, som er Dialektisk. At forstaae, at det er Forstanden det Absurde, ganske rolig tale saaledes derom til Trediemand, tilstaaende at det er det Absurde, udholdende det Tryk, at den Anden maa ansee det for det Absurde — og saa dog troe det. Medens det naturligt følger af sig selv, at troende er det for ham ikke det Absurde.

Men den Umiddelbare kan ikke tage sig ud af den ligefremme Continuitet med Andre, han kan ikke fastholde, at Det, der er ham, det Visseste af Alt, Saligheden, at det for Andre er og maa være det Absurde.

Deraf kommer den usalige Confusion i Talen om Troen. Den Troende er ikke dialektisk konsolideret som „den Enkelte“, kan ikke taale dette Dobbelt-Syn, at Troens Indhold — seet fra den anden Side er det ||Negative|| Absurde.

Dette er Spændingen, Troes-Livets Spænding, hvori man skal bevare sig. Men overalt tenderes til at lægge Troen ud i det Lige-fremme. Et Forsøg i denne Retning er Videnskaben, der vil begribe Troen.

#

Ulykken for Christendommen i Christenheden.

593

Der er ikke fremkommet een eneste Indvending mod Christendommen end ikke af den meest rasende Rationalist og Forargede,

U. D.

⁵⁹³ den Enkelte] sml. 560. 599.

1850

uden at den „virkelige Christen“ ganske roligt kan svare: ja, saaledes er det.

Men Sagen er; De i Christenheden, der ville være Christne, de ere forkjelede, ere forvænte med at have og faae det Christelige paa altfor billige Vilkaar: derfor kunne de ikke holde igjen.

594
U. D.

En Bemærkning angaaende Noget i „Frygt og Bæven“

Johannes de silentio siger rigtigt, at for at udvise de forskellige psykologiske Standpuncter hører der Concentration i Lidenskab.

Saaledes med Hensyn til den Afgjørelse om jeg skal antage, at Det og Det, menneskelig talt er umuligt for mig. Jeg tænker her endnu ikke paa de høieste Collisioner, hvor det Forventede er aldeles stridende mod Naturens Orden (f. E. at Sara faaer et Barn skjøndt langt over den naturlige Alder til at kunne føde Børn). Derfor er jo ogsaa Johannes de silentio bestandigt gjentagende: at Abraham kan han ikke forstaae, da desuden Collisionen her er saa høit oppe, at det Ethiske er Anfægtelsen.

Nei, i mindre Forhold. Der gives mange Mennesker, og det er vel langt langt de Fleste, som kunne leve uden egentlig med Bevidsthed at gennemtrænge deres Liv. For dem er det da vel muligt, at det ikke i lidenskabelig Concentration kommer for Dem til Afgjørelse, om de forventende skulde forholde sig til denne Mulighed eller opgive den, de leve saadan hen i Uklarhed.

Anderledes med de Individualiteter, hvis Væsen er Bevidsthed. De kunne godt opgive Det og Det, selv om det er dem deres kjæreste Ønske; men de maa have Klarhed, om de skulle forvente eller ikke.

Sligt kan man i al Evighed ikke gjøre begribeligt for umiddelbare eller halvreflecterede Naturer. De komme derfor egentlig aldrig til Adskillelsen mellem Resignation og Tro.

ja, saaledes er det] sml. I A 100 og se Note dertil. ⁵⁹⁴ Johannes de silentio siger osv.] sml. S. V. III, S. 92 ff. 126 f. det Ethiske er Anfægtelsen] sml. S. V. III, S. 124 f.

Dette er jo Det, som Johannes de silentio atter og atter har indskærpet. Alt, siger han, dreier sig om den lidenskabelige Concentration.

Naar saa En kommer og vil berigtige ham, ved Hjælp af at føre Sagen tilbage i almindelig Aands-Uklarhed (saaledes som denne unegtelig er den almindelige blandt Mennesker) — saa, ja saa naaer han naturligviis at blive forstaaet af Flere.

Saaledes gaaer det altid, naar Det, en virkelig Tænker har sat paa Spidsen, berigtiges ved Hjælp af Det „som han vragede, før end han begyndte.“

Et Exempel paa Tro, hvor det gjælder om at
svinge af fra Reflexion.

595
U. D.

Naar Opgaven ikke er, at holde Det og Det ud, at arbeide for, at ville Det og Det, o: s: v:, hvor jeg altsaa bedende Gud om Hjælp, ligefrem tillige tænker paa Det og Det, som er Opgaven.

Nei, lad Opgaven være: at glemme Det og Det. Indre Erfaring vil lære, at der gives mange Forhold især af Anfægtelse, hvor det er det Allerfarligste, at blive ved at tænke paa Det, som skal bort, at det slet ikke hjælper med al Villies Anstrengelse at ville have det bort, at man saa kun løber sig fastere deri, at det gjælder om at komme bort fra det, den stille Ydmyghed, der seer at glemme.

Altsaa Opgaven er: at glemme. Og den kæmpende Individualitet er en religieus, der altsaa beder Gud om Hjælp og Bistand, og altsaa om Hjælp og Bistand til at — glemme. Nu gjælder det igjen, bliver Bønnen vidtløftig, ordrig, er Bønnen ligesom angst for, ikke indstændig nok at foredrage sin Bøn: ja, saa fremkommer lige det Modsatte, saa erindres jeg jo bestandigt mere og mere om Det, mod hvilket jeg skulde værge mig ved at glemme.

Her gjælder det om det tillidsfulde Suk, der i et Secund gjør sig forstaaelig for Gud — og saa afsted til at glemme.

Den ordrige, den vidtløftige Beden turde forresten ofte skjule i sig en Vantro; saa kan et Menneske af saadanne Tilfælde lære

1850

i største Hast at samle den intensiveste Tillid til Gud. Her er ikke Tid til at føje endnu eet Ord til Bønnen; thi saa erindres jeg jo om Det, jeg skal glemme. Her er Bønnen den tause, tillidsfulde Overeenskomst med Gud.

Dette er derfor egentlig Opdragelse til at bede, thi Snaksomhed er farlig. Og selv om Inderligheden er tilstede i den længere Udydelse for Gud: Spørgsmaal er og bliver det dog, om den Art Beden ikke let bliver en Dvælen fra at handle.

Bønnen har vistnok og skal have sin Salighed, men der kan ogsaa for meget dvæles ved denne Salighed.

Saa kan saadanne Collisioner lære et Menneske Bønnens anden Side.

#

596
U. D.

Min besynderlige Situation i Forhold til
Martensen.

Der gives vel Nogle, der see lidt dybere i Sagen; men Traditionen saadan fra Mund til Mund i Handel og Vandel betræffende Differentsten mellem Prof. Martensen og mig er: han vil hævde Tænkningen i Forhold til Troen, tænke over Troen, det vil jeg ikke.

Besynderligt! Betragt nu min Forfatter-Virksomhed. Paa Høiden af omtrent samme videnskabelige Dannelse som Professoren (maaskee med lidt mindre tysk Erudition men saa med lidt mere græsk) begyndte jeg i sin Tid.

En heel pseudonym Literatur beskæftiger sig paa saa mange Maader og flere Pseudonymer hovedsaglig med at belyse det Problem om Troen, med at opdage den Sphære som er Troens, at bestemme dens Heterogenitet fra andre Aandens Sphærer o: s: v: o: s: v: Og hvorledes gjøres alt Dette? Ved Dialektik, ved Tænkning. Jeg drister mig til at paastaa, at der neppe findes nogen Forfatter, der efter en saadan Maalestok har beskæftiget sig med at tænke over Troen — rigtignok ikke med saadan frisk væk at speculere over de enkelte Dogmer; thi jeg „tænkte“, ja

Opdragelse] sml. 573.642. ⁵⁹⁶ Martensen] sml. 589. Heterogenitet] sml. 587.643.

jeg tænkte, (det var ogsaa Tænkning) at først maatte man være paa det Rene med det hele Spørgsmaal om Troen; jeg drister mig til at paastaae, at der i min Productivitet er avanceret saa nøiagtige dialektiske Bestemmelser paa enkelte Punkter, som før mig ikke have været kjendte. Altsaa det er det: ikke at ville tænke over Troen.

Tag nu Prof. M. Han har skrevet en Dogmatik. Vel. Han afhandler i den alle de Punkter og Qvæstioner, som pleie at behandles i Dogmatiker (om Skriften, om Treenigheden, om Skabelsen, om Opholdelsen, om Forløsning, Forsoning, Engle, Djævl, Mennesket, Udødelighed o: s: v:.) Kun er der eet Punkt han glider temmelig let over, det er det Punkt om Troens Forhold til Tænkning.

See det kalder man at tænke over Troen — < i Modsætning til min Stræben. >

Men Sagen er: jeg har arbeidet og præsteret paa dette Punkt — Sligt har Ingen Tid til at læse; Martensen har forsikkret og forsikkret — det er Noget for Enhver at løbe med. Mine udførlige Skrifter — ja, det afskrækker Folk, man løber fra dem; Prof. Martensens bevingede Forsikkringer, dem løber man med es gehet vom Munde zu Munde.

[I Marginen og paa Foden af Siden: Jeg vil ikke tale om andre Befordrings-Midler i faveur af Prof. M.: han er Prof., har et stort Embede, Fløiels-Forstykke eller Mave, Ridder — medens jeg Ingenting er, og har sat Penge til for at være Forfatter. Gid dog Een og Anden blot en halv Time vilde tænke alvorligt herover, saa kom han maaskee ogsaa paa andre Tanker om min Stræben.]

#

#

Thema til en Fredags-Tale.

597
U. D.

Ved Alteret er: 1) **Glemsel** (for Dine Synder, det Forbigangne,) 2) **Erindring** (af Christi Kjerlighed, det Evige som er det Tilkommende).

⁵⁹⁷ Sml. 595. Fredags-Tale] sml. 575.

1850

#

598

[I Marginen: Socrates]

U. D.

Socrates.

Det er dog klart, at just Socrates Apologie er Det, der har forbittret Dommerne, saa de dømte ham fra Livet.

Socrates har været anseet for en Særling, hvem man tildeels saadan lod skjøtte sig selv.

Da bliver han anklaget. Anklagen selv har ikke havt stort at betyde. Men nu bliver Anklage-Situationen den Situation, der kommer til at gøre aabenbar, hvad der egentlig boer i Socrates. Den ophøiede Selvfølelse, med hvilken han forholder sig ironisk til summa summarum af hele Folkeforsamlingen, ikke vil forsvare sig, men spøge med Dem: dette bliver egentlig det Afgjørende. Hans Adfærd som Anklaget har i den Grad forbittret Folket, at han egentlig dømmes for denne Adfærd, og Anklagen forvandles til Anledningen.

Dette er ogsaa rigtigt opfattet af Wieland i hans Aristipp und seine Zeit 2den Deel p. 12 og 13. <ogsaa paa 38, 39, 40 findes gode Bemærkninger, men fra en anden Side; her kommer forresten ogsaa det Spørgsmaal frem men ganske kort: om Socrates ikke af Omsorg for Athenienserne, burde være flygtet (man tænke her paa H: H:s to Afhandlinger); cfr. saa igjen p. 55 o: fl.>

#

599

#

U. D.

[I Marginen: Dag-Pressen]

Dag-Pressen

Dag-Pressen er det, der har ødelagt Staterne. Saa længe den bestaaer end sige voxer og forfremmes, er Christendommen en Umulighed i Staterne (fraseet hvad der kan skjule sig af lidt Stilleben hist og her) og egentlig er Staten selv en Umulighed.

⁵⁹⁸Socrates] sml. 563.606. Wieland osv.] C. M. Wielands sämtliche Werke, Bd. 34 (Leipzig 1801). H: H:s] sml. 285. ⁵⁹⁹Dag-Pressen] sml. 571.600.

Her er det Martyrerne skulle falde; mærkede skulle de være af Dag-Pressens Forfølgelse og Mishandling.

Det bliver ublodige Martyrer (thi Pressen slaar jo ikke ihjel — som det hykkelsk nok hedder, skjøndt Gud veed, hvor Mange Pressen allerede har ihjelslaget) — men de meest combinerede og maaskee de meest difficle, da den Lidende jo paa en Maade hver Dag har det i sin Magt at unddrage sig.

Martyren maa være saaledes bemærket af Samtiden, at man i Grunden har Forestillingen om ham og hans Sags Sandhed, men Ingen vover at tale af Frygt for Dag-Pressen. Naar han saa er død, saa rører han.

Men ogsaa denne Vanskelighed har dette Martyrium, at maatte hver evige Dag løfte det samme, et heelt Liv, for i sin Død at trykke med sit hele Liv. Lader han nogen Tid gaae imellem, saa svækkes Indtrykket, og det bliver ikke klart, hvorvidt hans Død bliver et Martyrium.

Her ligger for Martyren ret egentlig Kategorien „den Enkelte“

<Digterisk Replik.>

600
U. D.

Væmmeligste af alle Tyrannier: Dag-Pressens, Udbredelsens Tyrannie.

Fra en anden Tyran kan man reise til et fremmed Sted — men her, her reiser en af Forfølgerne med; han bemægtiger sig Ens Renomee paa det fremmede Sted; fortæller først, at den berømte N. N. lever her i Byen, og nu øses der Lovtaler ud for at sikkre Opmærksomheden — og for at Mishandlingen, som kommer bag efter kan smage.

See det kan naaes ved Hjælp af Presse i ganske føie Tid. Sæt der ingen Presse var, sæt en af den Navnkundiges Hadere vilde reise efter ham til det fremmede Sted, og see ved mundtlig Bagvaskelse at trænge igjennem, nei det lykkes ikke. Men ved

Martyrerne] sml. 589.600. Martyrer] man kunde rette: Martyrier
den Enkelte] sml. 592.606. ⁶⁰⁰ Digterisk] sml. 511.604. Dag-Pres-
sens] sml. 599.634. Mishandlingen] sml. 599.603.

1850

Hjælp af Pressen, disse uhyre Mundfulder, som kunne tages paa een Gang, saa lader det sig gjøre.

O, som vel en Plante maa være tilmode, naar den ikke kan blive af med det ækle Utøi, der baade fortærer og skæmmer den: saaledes maa vel en Navnkundig være tilmode, naar han seer, hvorledes hiint ækle Utøi, der lever af „Navnkundighed“, ikke er til at ryste af eller til at undgaae.

#

601
U. D.

[I Marginen: Om Theophilus Nicolaus.]
Om Theophilus Nicolaus.

See det kommer ud deraf, naar Klodderagtighed tager Partes ligeoverfor Kunst-Anlæg.

Johannes Climacus erklærer selv, at han ikke har Troen. Theophilus Nicolaus fremstiller den Troende.

Han mærker nu slet ikke, at consequent maatte han give Sagen den Vending: at alt Det, Johannes Climacus siger, kan jo Intet bevise, da han selv siger, han ikke har Troen, ikke er Christen.

Men Sligt aner Theophilus Nicolaus ikke. Han indlader sig bona fide.

Ak, og hvor veemodigt at leve i saa smaa Forhold, at der vel saa godt som Ingen er, der egentlig har Øie for et dybt gennemført kunstnerisk Anlæg.

Hvad der koster mig mine Dages Flid, uhyre Anstrengelse, næsten søvnløs dialektisk Udholdenhed: at holde Traadene rigtigt i dette fine Anlæg — Sligt er slet ikke til for Andre. Jeg identificeres udenvidere med mine Pseudonymer, og saa sluddres der Noget op, hvilket — naturligviis — mange Flere forstaae; ja naturligviis!

#

⁶⁰¹ Om Theophilus Nicolaus] Er Troen et Paradox og „i Kraft af det Absurde“? et Spørgsmaal foranlediget ved „Frygt og Bæven, af Johannes de silentio“, besvaret ved Hjælp af en Troes-Ridders fortrolige Meddelelser, til fælles Opbyggelse for Jøder, Christne og Muhamedanere, af bemeldte Troes-Ridders Broder Theophilus Nicolaus [o: Magnús Eiríksson] (Kbh. 1850. — Ktl. Nr. 831). Averteret som udkommen Adrsavisen 1850, 11. Marts Nr. 59. — Sml. 594. Johannes Climacus erklærer osv.] se S. V. VII, S. 537.

Guds udvalgte Redskaber.

602
U. D.

Hvorledes bærer Gud sig ad med at sikkre sig et Redskab blandt Menneskene?

Ganske simpelt saaledes, han isolerer en Saadan saaledes, at det, selv om han nok saa gjerne vilde, er ham umuligt at gjøre sig forstaaelig for Andre. Saasnart Forstaaelsen med Andre kommer, saa kommer det Pruttende, Afslaget o: s: v: — men i denne frygtelige Isolation maa Redskabet holde ud, bestandig ene med Gud — saa kommer det nok med at notere det Religieuses Priis høit nok.

Det kan være ved Lidelser at Gud saaledes isolerer „Redskabet“, Lidelser, i hvilke han ikke kan gjøre sig forstaaelig for nogen Anden, Lidelser indtil Vanvid. Paa den anden Side kan det jo ogsaa være ved selve det Overordentlige at „Redskabet“ saaledes isoleres. f. E. ved Syner, Aabenbaringer og Deslige. Men er det da saa isolerende? har vi nu ikke i millionsviis levet flot af, at Paulus blev kaldet ved en Aabenbaring? Unegteligt! Paa Afstand, (især paa 1800 Aars Afstand) er en Aabenbaring en yderst confortabel Sag — men i Samtidighedens Situation med Medlevende selv at være Den, som har haft en Aabenbaring: det er i Grunden den absoluteste Isolation. En saadan Mand vipper i eetvæk mellem det Høieste — og Galskab, egentlig forstaaet af nogen Trediemand, forstaaet i at have haft en Aabenbaring: det kan han ikke blive.

Har en Christen Lov til at bruge Klogskab, 603
undtagen i omvendt Forstand, ikke for at U. D.
gjøre sig Livet let, men for at gjøre sig det
tungt, ikke for at undgaae Fare, men for at
komme ud i den?

Antaget (som det objektivt hedder) at Christendommen er en Lære, altsaa en Sum af Læresætninger. Det er nu aabenbart, at

⁶⁰² Guds udvalgte Redskaber] sml. 578. Lidelser] sml. 587.619.
det Overordentlige] sml. 528.614.

1850

dette Samme kan siges paa mange forskjellige Maader og dog qua Lære blive det Samme; Forskjellen kan f. E. være at En (ved Hjælp af sit hvorledes han siger det) gjør glimrende Lykke, en Anden (ved Hjælp af sit hvorledes han siger det Samme) bliver forfulgt: er det saa det Samme, den samme Christendom, har en Christen Lov til at bruge sin Klogskab i Retning af det første hvorledes?

Anm. Man seer forresten her, hvor taabeligt det er, at kalde Christendommen en Lære, thi saa var den Forskjel om den Ene gjør Lykke ved at forkynde det Samme, den Anden maa lide for det, saa var den Forskjel aldeles uvæsentlig, naar det virkelig var det Samme, de sagde. Saaledes f. E. i Forhold til Platos Philosophie, naar der To virkelig forkynde den lige sand, saa er det, at den ene bruger sin Kløgt til tillige at gjøre Lykke, den Anden foragter denne Kløgt og bliver forfulgt: denne Forskjel er væsentlig ligegyldig.

Men Christendommen er ingen Lære er en Existents-Meddelelse.

#

604
U. D.

Er der ikke et nødvendigt Forhold i Henseende til hvad der følger af hvad et Menneske siger og lærer, saa han med Nødvendighed drager Følgen over sig, og saa man, hvis Følgen udebliver, er berettiget til at slutte: ja, saa har han heller ikke i Sandhed forkyndt dette?

Tag et Exempel: at forkynde christelig Selvfornegtelse. Hvis En i Sandhed forkynder den, følger det saa ikke med Nødvendighed, at Det vederfares ham, Det som han siger, saa dette er det eneste sande Beviis for Forkyndelsens Sandhed, at den frembringer det Forkyndte, maaskee ikke saaledes, at Nogen gjør efter hvad han siger, men dog, at ham vederfares efter hvad han siger, at der vederfares den christelige Selvfornegtelse. Hvis derimod En gjorde glimrende Lykke ved at forkynde christelig Selv-

⁶⁰³ bliver forfulgt] sml. 600. 604.
581. 604.

Existents-Meddelelse] sml.

fornegtelse — er dette saa ikke ligefrem et Beviis for, at han ikke forkynder den i Sandhed.

Sophisterne ville saa nødig til at slutte her; de holde det svævende, de sige: stundom maae Sandheden lide i denne Verden, stundom gaaer det den dog godt.

Men naar christelig Selvfornegtelse forkyndes saaledes, at Den, der forkynder den, gjør Lykke, saa forkynder <han> den egentlig ikke, han declamerer maaskee ξ paa Digter-Afstand fra Virkeligheden. ξ , men han udtrykker den ikke existentielt, og deraf kommer det at Følgen udebliver.

Man seer atter her, hvor taabeligt det er, at kalde Christendommen en Lære, istedetfor at den er en Existents-Meddelelse.

‡

‡

[I Marginen: Goldschmidt.] 605

Goldschmidt.

U. D.

Fraseet 1) at det da egentlig kun er en Frækhed (uden at han dog maaskee ret selv forstaaer det) og 2) Piat til Efterligning af hvad han har hørt om Metamorphoser og Stadier i en Livs Udvikling, dette han har hittet paa, at „Corsaren“ er første Stadium — dette fraseet, saa bliver det i psykologisk Henseende Snurrige tilbage, at han altsaa udviser den Merkwürdighed at det Comiske er det første Stadium. Ellers pleier dog det Comiske at være det sidste — Comedien ender ganske rigtig Hegels Æsthetik, og en Aristophanes vilde vist være blevet synderlig tilmode, hvis man foreslog ham, at gjøre sin Existents som comisk Digter til første Moment — for saa at blive „alvorlig“. Overhovedet er det Galimathias som G. sætter ind i Verden ved sin personlige Existeren ikke uinteressant i det mig anviste Clinicum: Kiøbenhavn i sædelig Opløsning.

Jeg selv har som Forfatter aldrig udvist det Comiske, det er blevet benyttet som tjenende af Pseudonymer, der naturligviis

lide] sml. 603.611. Digter-Afstand] sml. 600.608. Existents Meddelelse] sml. 603.606. ⁶⁰⁵Goldschmidt] sml. 588.616. „Corsaren“ er første Stadium] „Nord og Syd“ 1850. 3. Bind, S. 276 (8. Marts). — Sml. 588.

1850

ganske consequent vilde finde det latterligt at lade dem faae et nyt Stadium, da det Comiske er en sphærisk Bestemmelse for det Høieste. Jeg selv var fra første Øieblik af opbyggelig Forfatter. Det Comiske i Pseudonymerne er snarere et for høit Stadium, da det er et Dæmonisk.

#

#

606

Socrates — Christendom.

U. D.

Ogsaa dette Socratiske er af yderste Vigtighed for det Christelige: Dyden lader sig ikke lære, det vil sige, den er ingen Lære, den er en Kunnen, en Udøven, en Existeren, <en existentiel Omdannelse og derfor er den saa langsom at lære, ikke slet saa let og nem som at lære eet Sprog mere eller et System mere udenad. Nei i Forhold til Dyden er det med saa særlig Eftertryk bestandig: **indenad**, indadvendt, „den Enkelte“.³

Her ligger jeg igjen med Mit: Christendommen er ikke en Lære men en Existents-Meddelelse.

Det er af saa afgjørende Vigtighed for at bestemme Begrebet „Lærer“ i Forhold til det Christelige. Hele dette usalige Slæng af „Præster og Professorer“ er det egentlig der bona fide har forvirret „Troen“.

#

#

607

En besynderlig ironisk Udmærkelse.

U. D.

Naar der er Ildløs et Sted, og der skal slaaes Allarm, saa kommer Trommeslageren først hen og slaaer udenfor det brændende Sted. Der behøvede han da allermindst at slaae. Det er som en Gjøren honeur for det.

³⁰⁰Socrates] sml. 598. 608. en Existeren] sml. 604. 608. den Enkelte] sml. 599. 629.

En Analogie vilde det være, hvis det f. E. var Skik, at naar en Mand skulde henrettes, at da Skarpretteren, idet den Skyldige besteed Skafottet ledsaget af Justitsens Embedsmand og Præsten, først bukkede tre Gange for Delinquenten, og saa een Gang for Øvrigheden.

‡

Plato.

608
U. D.

Er det dog ikke mærkeligt, Plato vil i Republiken have „Digterne“ udviste af Staten, angriber ellers <oftere> „Digterne“ — og var dog egentlig selv en Digter, eller en Tænkter med et overveieende Digterisk.

Det Mærkelige er saa igjen her, at dette Stadium ikke er et tidligere saa det afgjørende ethiske er det senere. Ak, nei det er omvendt. Det er en baglænds μεταβασις εις αλλο γενοσ. Det er en Reminiscent af Socrates, der virkelig selv var Ethikeren, og havde Ret i at ville have „Digteren“ bort. I anden Generation (Plato) er vi saa komne saavidt, at Plato er Digteren der vil have „Digteren“ bort, han digter det, at ville have Digteren bort, saa langt er det gaaet tilbage.

Det har slaaet mig et Ord af Aristipp (i Wielands Aristipp und seine Zeit 4de B. p. 34) hvor han taler om Platos Republik: „Du forlanger, skriver han, min Mening om denne nye Digtning af vor erklærede Digter-Fjende.“

Ogsaa for min egen Skyld har dette med Plato været mig af Betydning. Jeg har bestandigt erkjendt, at der er et Digterisk i mig. Men i mig strides der dog fremad. Jeg følger ikke umiddelbart efter en Socrates og lader nu Sagen gaae tilbage. Nei i den grændseløse Forvirring af det Religieuse er jeg en Position fremad. Jeg udviser Svinget, der skal gøres; men selv næsten seg-

⁶⁰⁸ Plato vil osv.] sml. 229 og se Note dertil. Digterne] sml. 604.
Socrates] sml. 606. 609. Ethikeren] sml. 606. 609. Wielands . .
4de B. osv.] C. M. Wielands sämtliche Werke, Bd. 36 (Leipzig 1801).

1850

nende under den uhyre intellectuelle Opgave at rydde Terrainet, udviser jeg som det høiere den reen ethiske Existents.

#

#

609
U. D.

Omvendtheden.

Det Christelige: at her i Verden er Alt omvendt, at jo mere jeg beflitter mig paa Dyd, desto værre gaaer det mig o: s: v: — alt Dette findes jo allerede i den hele ypperlige Fremstilling af det Ethiske i de første Bøger af Platos Stat.

[I *Marginen*: Og saaledes opfattede altsaa endog en Hedning Verden, han som da ikke havde det høieste det sande Ideal — hvor forfærdelig maa Christendommen opfatte den; thi Afstanden er i Forhold til Idealets Ophøiethed, og Verden derfor kun fuldkommen god for de Slette eller for Dem, som intet Ideal kjende.]

Sophisterne lære: at det at gjøre Uret er det Fordeelagtige, og at det veed Enhver, dog at man for en Forsigtigheds Skyld oprettholder et Skin af at ville det Gode — Socrates vil, at man skal gjøre det Gode, og undgaae Skinnen deraf, at ikke Lønnen skal friste.

Her er forresten en lille Vanskelighed, som let hæves. Naar nemlig Sophisterne lære, at det at gjøre Uret er det Fordeelagtigste og at i Grunden Enhver betragter det saa — hvortil saa det Skin at ansees for Retfærdig. Skal dette være en Fordeel, saa maa jo Verden virkelig ansee Retfærdighed for det Gode, og saa kan Verden ikke være saa ond, at Proportionen er Omvendthed. Dog her stikker just Hemmeligheden. Det er blot et Skin af at være den Dydige, den Retfærdige o: s: v:, i denne lette Form tækkes det Verden, vel nærmest ogsaa som et Udtryk for Snildhed, der snildt veed at conservere dette Skin. Saasnart det virkelig blev Alvor med at ville være retfærdig, saa kan Verden ikke bære det, og det gaaer ikke den Retfærdige vel; men dette Skin, denne

⁶⁰⁹ Fremstilling af det Ethiske . . . Platos Stat] sml. Wielands sämtliche Werke. Bd. 36, S. 64-66. — Sml. 608. 613. Socrates] sml. 608.

interessante Mystification, som dog selv Verden saadan halvt om halvt <ikke> troer paa, det er Profit, just dette Hyklerie hører med for ret at gjøre Lykke, medens Verden er villig til at gaae ind i Mystificationen og ære denne Mand som den Retfærdige.

Til 609 i Marginen:

Hvilken ypperlig Lovtale over denne Verden, som bliver lagt 610
Lovtaleren over Uretfærdighed i Munden: „Den Retfærdige, han U. D.
bliver pidsket, spændt paa Pinebænken, lagt i Lænker; man vil
brænde Øinene ud paa ham, og efter at han har lidt alle optænke-
lige Mishandlinger bliver han naglet til Korset, og maa nu for
silde indsee, at man i denne Verden vistnok skal bestræbe sig for
at synes retfærdig, men da ikke være gal og være det. Hvor
herligt derimod er den Uretfærdiges Lod i denne Verden, naar
han har den Klogskab, at bringe den offentlige Mening paa sin
Side, og medens han under Dydens Maske tillader sig Alt, an-
sees for en retskaffen Mand. Statens høieste Æresposter vente
ham, han kan ægte hvem han vil, og udgive Sit til hvem han vil;
Enhver regner sig det til Ære at komme i Forhold og Forbindelse
med ham, og da intet Middel er ham for slet for at naae sin Hen-
sigt, lykkes Alt ham; ved alle Leiligheder veed han at komme
godt fra det, kort han bliver en riig og mægtig Mand, istand til at
gavne sine Venner og skade sine Fjender, ja at vinde selv Gu-
derne ved hyppige Offere og rige Gaver, saa han vil være dem
kjerere end den Retfærdige, der Intet har at give.“

Uden just at smigre mig selv, tør jeg troe, at jeg maaskee er 611
Den, der i vore Forhold virkelig nyder meest Agtelse. Og hvoraf U. D.
veed jeg det? Det veed jeg deraf, at man saadan giver det Ud-

⁶¹⁰ Den Retfærdige, han bliver pidsket, osv.] citeret hos Wieland (se til 609) S. 66-67.

1850

seende af at jeg er sær, lidt gal o: s: v: Menneskene forstaae hinanden gjensidig i egoistisk Stræben for endelige Formaal, det er dem Livets Alvor, de ære hinanden o: s: v: Hvad der gaaer ud derover (og om det virkelig gør det, har Verden et skarpt Øie for) er vistnok Gjenstand for deres Agtelse — men for Gud i Himlens Skyld, det maa holdes paa en passende Afstand som Særhed og Galskab, tilgivelig men dog Særhed — ellers vilde det jo ogsaa vende op og ned paa Alt, forstyrre hele Legen. Er nu det Ideellere af særegne Grunde villig til at nøies med det Vilkaar at være en Snurrighed (og i Stilhed at agtes) saa tolereres det. Vil det ikke det, vil det angribe Verden, dømme den o: s: v: saa gaaer det paa Liv og Død, saa bliver Verden ikke rolig før denne Mand er død.

En raffineret Skjøge har i sit stille Sind megen Agtelse for en sædelig Pige; men udtrykkes maa dette ikke, hun vil have Lov til at spotte lidt over hendes Sædelighed, som var den en Særhed, noget Aparte Noget. Naar nu den unge Pige ikke tænker videre derover, men hviler i sig selv — saa gaaer det; vilde hun vende Forholdet om, og dømme at Skjøgens Liv var lidt mere end Særhed, sørgelig Særhed, Fortabelse — saa er denne Piges Skjebne afgjort, saa hviler Skjøgen ikke før hun er tilintetgjort.

#

#

612
U. D.

Om den Mishandling jeg har lidt.

Det interesserer mig reent psykologisk at see, hvad nu det Farligste af alle Angrebene vare — man lærer derved Verden at kjende.

Lumpen var hele Mishandlingen; der blev øst Forhaanelse og Raahed ud over mig — det var snart Alt glemt.

Man tog mit Fornavn og gjorde til et Øgenavn, brugte det

Stræben for endelige Formaal] sml. 587.634. gaaer det paa Liv og Død] sml. 604.612. ⁶¹²Sml. 589.613. Mishandling] sml. 611.613. mit Fornavn osv.] sml. X¹A 177 og se Noter dertil.

i Comedier — jeg nævntes idelig og idelig med det paa Gaden: det er af det Farlige.

Man gjorde mig til en Carricatur, kjendt af ethvert Barn — det er af det Farlige.

Men det Farligste var at man skrev, at mine Buxer vare for korte, eller vel endog den ene Buxe $\frac{1}{2}$ Tomme kortere end den anden. Alt det Andet var ubetinget Noget, der Intet var at gjøre ved. Her kom Vanskeligheden, om der da er noget Paafaldende — Paafaldende vel at mærke efter at Pressen var blevet brugt til at rette Alles Øine derpaa.

Dette var det Farlige. Det blev sat i Forbindelse med min Charakter, at det var Stolthed; de Anseetere syntes jeg kunde dog give efter — de tænkte slet ikke paa, at noget egentlig Paafaldende har der aldrig været ved min Paaklædning, og paa den anden Side, gjorde jeg nogensomhelst Forandring var det jo igjen underlagt offentlig Discussion — og det skete (skjøndt jeg lod Alt være uforandret) i Flyveposten af P. L. Møller, hvor der fortaltes, at nu vare mine Buxer blevne for lange. See dette var farligt, just fordi det sattes i Forhold til min Charakter.

Hvilket Vanvid er dog det offentlige Liv!

Men sandeligen jeg gad see, hvor mange der holdt det ud: Dag ud og Dag ind at erindres af disse Tusinder og Tusinder om Eet og det Samme, af Tjenestepiger, Børn, Sjouere o: s: v.: Aldrig at kunne være privat, fordi selv den simpleste borgerlige Familie var vidende om det Samme, og hvis man besøgte dem, i Forlegenhed forraadte at de vidste det, forraadte det ved et Blik.^[†] Og saa det Forbittrende i, at det er paa den Maade man lønnes for at have arbeidet som ingen Forfatter, uegennyttigt som ingen, og endeligen for at have villet gjøre vel mod Samfundet. — Det Farlige var, at det sattes i Forhold til min Charakter, og det saae ud som var der Noget at gjøre, og at det var min Pligt at gjøre det — istedetfor at hele Samfundet i dette Tilfælde udtrykte Vanvid. Det Tragi-Comiske i, at see min Skræders Forlegenhed, fordi han var kommet til at deeltage i det offentlige Liv o: s: v: o: s: v:; min Karls Medviden o: s: v: —

1850

[†] *I Marginen*: Og saa Aar efter Aar uforandret at være udsat for den Mulighed hver Dag, at et arrigt Menneske en halvfuld Student en Aftenstund, en Fortvivlet for at tjene 10rd begynder igjen at bruge Pressen til at skrive om min Paaklædning.

613 U. D. At have Ret mod en Samtid, derpaa er der ordentligviis sat Livsstraf, eller dog livsvarigt Martyrium: Gud veed, om det ikke skulde lykkes mig, at faae Ret af den samme Samtid, som har gjort mig Uret, og mod hvem jeg har Ret.

Mit Tilfælde er et ganske eget. Jeg har ikke angrebet Samtiden, men kastet mig mod et Slags Tyrannie — det maa dog snart blive Samtiden tydeligt, hvilken Ret jeg har, hvilken Uret den har gjort mig; og Tilstaaelsen vil vel ogsaa komme, naar Arrigskaben ret har sat sig.

Mit Tilfælde er just derfor ogsaa et eget, at jeg ikke udgiver mig for en ethisk Figur i stor Forstand, aldrig har brugt Myndighed, altsaa ikke lagt Katastrophen saa høit op.

Skeer det, da vil det være af yderste Vigtighed for at belyse Christendommen. Jeg veed Intet, jeg veed kun at forundre mig over Styrelsen.

614 U. D. Psyche vilde ikke nøies med at troe; det var jo muligt, at den Usynlige, der besøgte hende, var et Uhyre — saa saae hun, og saae, hvad hun tabte.

Saaledes ogsaa med Reflexions-Forholdet i Forhold til Gud. Det Tilbagelagte, det kan Du maaskee see er det Overordentlige, saa altsaa Dette var Dig forundt: vil Du ikke nøies hermed, nøies med at leve baglænds, forud have Sikkerheden, for at være ganske sikker paa, at den Vei Du gaaer ikke er en Afvei — det var

⁶¹³Sml. 612.615. Martyrium] sml. 612.618. ethisk Figur] sml. 609.624. Myndighed] sml. 542. ⁶¹⁴Psyche] se S. V. I, S. 16. III, S. 135. det Overordentlige] sml. 602.634, S. 457.

jo muligt (som det var muligt at hiin Usynlige, der besøgte Psyche, var et Uhyre, der just for at skjule dette, kun vilde sees i Mørke o: ikke sees men troes —): saa er Alt tabt, Du faaer saa alligevel ikke Visheden men kun Visheden om, at nu er Alt tabt.

Som jeg her har sagt det: hvor den virkelige Fare er, der hedder 615
det altid „det er Ingenting.“ Det er Grundløggen. Man vil jo dog U. D.
gerne være den alvorlige, den modige Mand, Dydens Forfægter
o: s: v: vedgik man nu at det var den virkelige Fare, saa maatte
man jo gaae i den — og det vil man ikke, ergo lyver man.

Replik til de Samtidige

616
U. D.

Lidt Billighed synes jeg dog man burde vise mig.

I Betragtning af at være den privilegerede Foragtelighed fik
Goldschmidt Lov til at bruge alle de Vaaben, som ingen anstændig
Forfatter endog blot tør røre.

Ved Hjælp af disse Vaaben, begunstiget ved at være den Pri-
viligerede — agerede han en uovervindelig Seierherre.

Dette finder jeg i sin Orden, eller rettere sagt, jeg finder det
vel ikke i sin Orden, men jeg finder dog, at der er Mening deri,
naar det staaer fast, at det er som den privilegerede Foragtelighed,
han saaledes triumpherer.

Men for galt er det dog, at han saadan en passant bliver uden-
videre anstændig Forfatter, og at dette saa tillades ham uden at
gjøre en meget officiel Afbigt; thi det er jo den meest oprørende
Uret mod alle Dem, der maatte finde sig i hans Mishandling —
fordi han nu <engang> var den privilegerede Foragtelighed.

Og galere end det Galeste er det dog, at vende Forholdet saa-
dan om, at det endog bliver en Slags Fortjeneste, at han er saa
god — at ville være anstændig, omtrent som naar Forældre, der

⁶¹⁴Sml. 613.616. ⁶¹⁶Sml. 615.618. Goldschmidt] sml. 605.620.

1850

ikke havde Kraft til at straffe det uartige Barn, vilde takke det, naar det blev artigt.

#

617
U. D.

Christendommen vil gjøre Evigheden let men gjør
dette Liv tungt.

Christendommens Forudsætning er egentlig den, at det om Evigheden beskæftiger et Menneske absolut. For denne Bekymring veed Christendommen Raad.

Men saadan som vi i Almindelighed leve, falder det os da slet ikke ind, at det med Evigheden skulde have Noget at betyde, at vi alle blive salige, det er sikkert nok.

Nu skal altsaa Christendommen anbringes indenfor dette Liv, som kunde den hjælpe for dette Liv. Men det kan den netop slet ikke, den kan kun gjøre dette Liv saa anstrengt som det er muligt.

Christendommens Forudsætning er at Bekymringen for at det maa gaae En vel i Evigheden, er saa stor, at man for at faae Ro i denne Henseende med Glæde finder sig i, ja takker Gud for at faae dette Liv gjort noget mere, ja uendelig meget mere anstrengt end det er, naar man ikke indlader sig med Christendommen.

Alene det at have en virkelig Bekymring for sin evige Salighed (som Christendommen fordrer den), alene det er jo en uhyre Vægt i Sammenligning med den Maade at leve paa, som lader det Evige staae hen.

#

618
U. D.

Mit Forhold til de Samtidige.

Men gjør jeg ikke Uret idetmindste mod Mange af de Samtidige?

Jeg anvender hele <min> Kraft for at forvandle den Uret og Mishandling jeg lider til Ingenting — saa troe de, at det er Ingenting, og fortsætte den.

⁶¹⁸Sml. 616.620. Mishandling] sml. 613.619.

Denne Maalestok er at fordre „Aand“ af dem, at fordre af Dem, at de ved dem selv skal tænke efter uden at der ligefrem siges dem Noget.

Burde jeg ikke sige Noget ligefrem, eller reise lidt som jeg dog af andre Grunde bestandigt har tænkt paa. Det Sidste, at reise lidt, vilde være at give dem den tilstrækkelige Tid til at sunde sig, og de vilde maaskee blive opmærksomme, medens nu min personlige daglige Nærværelse, og Synet af, at det paa mig seer ud som var det Ingenting, er Bestyrkelse i det Gamle.

Dog skylder jeg jo ogsaa min Sag og Sandheden, at holde tilbørligt længe ud, for at jeg kan have Noget at holde mig til, Noget at beraabe mig paa.

Egentlig har jeg ved min offentlige Existerens kjøbt mig en Pante-Fordring i det offentlige Liv her hjemme, som kan benyttes til Fremstilling af det Christelige. Man siger „Din Fremstilling er for høi“ jeg svarer „det kan den umuligt være, det er jo skeet lige for Næsen af Eder; og for høit kan det da ikke være, thi det svarer ganske til den Behandling, jeg qua Forfatter har lidt, saa I altsaa selv har udfordret det, da jeg har maattet holde mig til det Christelige for at udholde Eders Behandling.“

Dog Sagen vil jo nu snart klare sig, da jeg jo dog er i det Tilfælde at høre op som Forfatter.

Om mig selv personligt.

619
U. D.

Menneskelig talt kunde man sige, at det er min Ulykke, at jeg er saa strengt opdragen i Christendom.

Fra tidligste Tid har jeg været i et oprindeligt Tungsinds Vold. Havde jeg nu været opdraget paa almindeligere Viis — ja, det forstaaer sig, saa var jeg vel neppe blevet saa tungsindig — saa var det vel i en tidligere Tid blevet Opgaven for mig at gjøre Alt

1850

for at trænge ud af dette Tungsind, der næsten vilde forhindre mig at være Menneske, at gjøre Alt, enten at sprænge det eller selv at sprænges.

Men fortløbig som jeg var fra min tidligste Tid med dette Christelige: om Pælen i Kjødet, at Sligt just hører med til at være Christen — fandt jeg at derved kunde ikke være Noget at gjøre, og i hvert Fald fandt mit Tungsind et Medhold i hele denne Anskuelse.

Saa forligte jeg mig religieust dermed — det har gjort mig, menneskelig talt, saa ulykkelig som mulig: men paa Basis af denne Smerte udfoldede sig saa en eminent Aands-Existents qua Forfatter.

Jeg forstod mig selv i dette Liv. Qvalen var frygtelig — men Tilfredsstillelsen var ogsaa desto større: jeg kan aldrig noksom takke Gud for hvad der forundtes mig.

Men saa — saa blev det mit Lod at være Forfatter — i Danmark. En saadan Forfatter-Existents som min vilde i ethvert andet Land have været Veien til Rigdom — i Danmark kostede det mig Penge. Overøst blev jeg saa med Forhaanelser, Alt blev næsten gjort for at gjøre mig Livet utaaleligt: gjør Intet — denne Forfatter-Existents som den var og er min Mulighed, den var mig en Tilfredsstillelse, saa jeg aldrig noksom kunde takke Styrelsen; thi jo mere Modstand jo rigere blev blot Productiviteten.

Men — Penge koster den (ja det er jo næsten vanvittige Forhold, til Jubel for den Kjøbstad, hvori jeg lever, omgivet af Forhaanelse, efterstræbt af Misundelse) og jeg har ikke mere Raad dertil.

En Embedsstilling skulde jeg med Glæde paatage mig — men her kommer mit Tungsind og gjør Vanskeligheden. Hvorledes jeg lider, efter hvilken Maalestok jeg er sat udenfor det Almene-Menneskelige har Ingen Forestilling om. Og dette maatte jo dog hæves for at kunne leve sammen med Menneskene i Embedsstilling.

Forhaanelser] sml. 618.621. har ikke mere Raad] sml. 618. Embedsstilling] sml. 544.

Dog Eet bliver tilbage: at jeg aldrig noksom kan takke Gud for det ubeskrivelig Gode han har gjort <mod> mig saa langt mere end jeg havde ventet.

Angaaende Goldschmidt.

620
U. D.

Der er vist neppe nogen her hjemme, der i den Grad som jeg, har været opmærksom paa G., neppe Nogen der har meent ham det saa vel: men 6 Aars Forbrydelse ved at være Redakteur af Corsaren, skal og bør ikke gaae af som Ingenting.

Min Tanke ved det Skridt jeg i sin Tid gjorde, var at lade det komme til Opgjørelse, og saa gjøre Alt for ham saa billigt som muligt — jeg vilde være hans Defensor — han gjorde mig til sin Aktør: derved er Sagen just ikke blevet lettere for ham.

Men havde jeg ikke gjort Indsigelsen i sin Tid, var det lykkedes ham enten at forblive upaataalt i hiin Virksomhed, eller udendvidere at slippe fra den, naar det behagede ham engang at blive artig.

Misforstaaelsen i min Situation som Forfatter.

621
U. D.

Samtiden har kun verdslige Categorier; den ventede og venter da, at jeg enten skulde unddrage mig Mishandlingen ved at reise f. E.; eller at jeg skal forsvare mig.

Jeg er imidlertid fordybet i de religieuse Forbilleder, hvis Kjende er at lide. Jeg veed ikke, om jeg har Lov til at gjøre mig min Stilling lettere, da det er klart, at jo mere jeg lider, desto dybere vil jeg saare Samtiden, og Virkningen af mit Liv blive desto større.

⁶²⁰ Goldschmidt] sml. 616. 638.

det Skridt osv.] sml. 618. 625.

⁶²¹ Mishandlingen] sml. 619. 623.

1859

Saaledes medvirker jeg selv (ved ikke at gjøre det man venter) til at gjøre Forholdet vanskeligere.

Men man sætter sig ikke ind i mig.

#

#

622

U. D.

Verdens-Svinget.

Som jeg i sidste Afsnit af Anmeldelsen af de to Tidsaldere har viist, at Straffen vil blive conform med Skylden, og derfor just den: ingen Regjering at faae, saa Anstrengelsen men ogsaa Fremskridtet vil blive: at Enhver for Alvor maa lære det at være sig selv Herre, at styre sig selv, uden at hjælpes ved det Aflad, at der gives Styrende og Ledende (hvad der var en Lettelse, men som Slægten forsmaaede): saaledes bliver religiøs Fremskridtet og Anstrengelsen: at Enhver i sig maa bære den Duplicitet, at forstaae, at det Christelige strider mod Forstanden — og saa dog at troe det. Dette er Signalet til, at Umiddelbarhedens Tid er forbi. Som i det psykologiske Experiment quidam ingen umiddelbar ulykkelig Elsker er (han seer selv, at Sagen er comisk og holder det dog tragisk fat i Kraft af noget Andet, men altsaa med bestandig Splid, hvilket er Tegnet paa at Umiddelbarheden er forbi) saaledes med den Religiøse.

#

623

U. D.

Mit Forhold i Samtiden, <forsoavidt den selv har forskyldt Misligheden.>

Hvilken Betydning jeg har som Forfatter, føler jeg Historien vil vidne for mig, at det er et Verdens Sving; fremdeles, at det Overordentlige er præsteret: det veed jeg, sandeligen uden Opblæsthed, jeg der dybt, o, saa ubeskriveligt dybt føler min egen Elendighed som et stakkels elendig Menneske og en stor Synder.

⁶²² i sidste Afsnit osv.] S. V. VIII, S. 100 ff. han seer selv osv.] sml. S. V. VI, S. 393. ⁶²³ Elendighed] sml. 619. 628.

Men Samtiden refuserede det Præsterede. Mine Skrifter bleve ikke læste — derimod forlystede Kjøbstaden sig med at aftegne og udgrine mig.

Derved gik Sagen i Baglaas. Havde man strax med sømmelig Respekt for hvad her var præsteret, indladt sig paa Sagen, skjønsom for de store Offere jeg bragte som Forfatter: saa var Sagen blevet lettere.

Nu vil Opløsningens Forvirring vanskeligt undgaaes — og mig har man sat udenfor. Det bliver nu bestandigt dyrere og dyrere at komme ind paa hvad, der ved mig blev præsteret, fordi man nu først skal gjøre en lille Tilstaaelse betræffende den Maade, paa hvilken jeg er blevet behandlet.

O, der kunde synes at være noget Stolt i den Tanke: sandeligen, Den, der endog blot havde en Anelse om, i hvilke Qvaler jeg er bunden til Gud, han vilde vist ikke falde paa, at jeg kan være stolt deraf. Elendig, som jeg følte mig, en Poeniterende, som jeg dybt erkjendte mig at være: ved Gud, det var ingen stor Fortjeneste af mig, men sandt er det, jeg bød for min Person det lavest mulige Vilkaar (villig til at leve sammen med den menige Mand, bestandig dragende en vis spøgende Belysning over mig, for ikke at virke for stærkt.) At man saa vragede mig: ja, det reiste min Selvfølelse; men dog trykker Gud bestandigt saa stærkt paa mig, at jeg hvert Secund om ikke er, saa kan være paa de 70,000 Favne Vands Dyb. Ordentligviis har jeg levet saaledes, at jeg maaskee hver evige Dag jeg har levet, intensivt har lidt mere end Andre i eet Aar. *Herunder et overkradset Dobbeltkors* < Dog det forstaaer sig, i denne Lidelse har der saa ogsaa ofte været en Salighed, som Andre maaskee aldrig have fornummet. Thi, kort og godt, jeg har bestandigt kun Eet og det Samme at sige: at jeg aldrig noksom kan takke Gud for det ubeskrivelig Gode han har gjort imod mig, saa uendelig langt mere end jeg nogensinde kunde have ventet eller turde have ventet. >

aftegne og udgrine] sml. 621.625. Poeniterende] sml. 511.638.

624
U. D

Conflicten mellem „Forstand“ og „Tro“.
<simpelt psykologisk.>

„Forstanden“ kommer aldrig ind paa det Absolute.

Dan et Exempel. Jeg har jo ogsaa et Ansvar for min Forstand. Godt, tag nu et Menneske, der vil vænne sig af med een eller anden dybt indgroet Vane. Han siger nu: nu har Du længe nok, gaaet og sat ud og sagt imorgen — begynd nu idag. Saa begynder han, og Attakken bliver yderst voldsom. Saa siger Forstanden: det er for galt, Du maa fare med lidt Lempe, man har jo ogsaa havt Exempler paa, at et Menneske paa den Maade kan sprænge sig selv. Slaae saa lidt af og sæt ud til imorgen.

Her gjælder det nu, at i høieste ethisk Forstand: har et Menneske intet Ansvar for hvad der hænder ham, naar han kæmper mod det Onde, at han skal sætte dristigt Alt ind, kaste Ansvaret paa Gud: troe, og lade sig sige, at denne Fare med at han kunde sprænge sig selv, er en Anfægtelse, en ny Gavtyvestreeg af den onde Vane.

Dog gjælder det unegtelig alligevel, at man kan ogsaa fare vild i at overforcere sig i Kamp mod det Onde. Jeg veed det af egen Erfaring; men saa slaar man af, og gjør Gud en Indrømmelse, og Løfte om at begynde redeligt igjen hvor man slap. Saadan Ydmygelse (at man ikke strax kan), kan ogsaa høre med, for at frelse En fra stoisk Indbildskhed. Af egen Erfaring veed jeg ogsaa, at jeg (just fordi jeg er bange for de vilkaarlige Paafund) har for Skik med betimelig Tillysning at undsige Det og Det, den og den Vane, som nu staaer for Tour. Det saadan pludselig at sige: idag, kan være meget farligt, være en usand Utaalmodighed.

Men som med Forstanden i hiint Tilfælde saaledes ogsaa med Forstanden i Forhold til at troe Christendommen. Troens Interesse er: at slutte af, absolut Afgjørelse, Forstandens Interesse er at holde „Overveelsen“ i Live; som Politiet vilde være forlegent ved om der ingen Forbrydelser var, saaledes Forstanden, naar

⁶²⁴ethisk Forstand] sml. 613.

Overveielser er forbi. „Troen“ vil sætte det Absolute, „Forstand-
den“ fortsætte Overveielser.

Hvor svært da nu at troe, nu i det 19de Aarhundrede, nu da
Alt er blevet et Chaos af Reflexioner og Overveielser.

Sandeligen, derfor er det altid en stor Hjælp, at det ret bliver
En tydeligt: at Troens Gjenstand er det Absurde — det forkorter
gevaltigt. Ja man kunde blandt Andet sige, at det er af Omsorg
for Menneskene, at de dog kunne komme til at troe, at det er
derfor, at Troens Gjenstand af Gud bestemtes til at være det Ab-
surde, og at han lod det sige forud, at det var og er og skal være
det Absurde.

Replik om mig selv.

625
U. D.

Sandt nok, jeg troede ikke at Nederdrægtighedens Magt var
saa stor. Da jeg kastede mig mod den, regnede jeg dog paa, at
det, med den Forestilling man dengang havde om mig, skulde
lykkes mig at vende de litteraire Forhold rigtigt, at det blev en
Ære at forhaanes af Foragtelighed, jeg regnede altsaa ogsaa for-
saavidt paa, at Verden var adskilligt bedre end den er, vel meente
jeg ikke den var god, men jeg regnede dog paa, at et saa redeligt
og begejstret Skridt skulde hjælpe et Skub frem ad i vore Forhold.
Ak, Ulykken var just at Skridtet ikke blev forstaaet — og saaledes
blev Sagen forværret, endnu mere ved min Uforandrethed.

Og hvad saa? Dersom jeg saa, uden at have gjort Skridtet,
havde den udviklede Forestilling, jeg nu har, om efter hvilken
Maalestok Nederdrægtighed, per Usselhed og Misundelse, re-
gjerer: mon jeg saa ikke vilde have bedet Gud om Styrke til at
gøre det Skridt, jeg har gjort?

Jeg var villig til som Ligemand at omgaaes Alle — nu Herre 626
Gud jeg var dog nok ikke den Ringeste. Men at omgaaes dem som U. D.

⁶²⁵ Da jeg kastede mig osv.] sml. 620. 634. forhaanes] sml. 623. 626.

1850

Lige, naar de samme Mennesker tillige ganske ugeneret ville i Egenskab af Publikum participere i Forhaanelsen: det vil jeg ikke.

#

627 Maaskee har jeg ogsaa gjort Uret, ved bestandig i min Omgang
U. D. at forvandle den Mishandling, jeg har lidt, til vittig Conversation; det Duperende heri (hvori tillige dog let kunde skjule sig en dyb Foragt for Mennesker) er dog ogsaa at vildlede dem.

#

628 Indre Replik.
U. D. Igaar var jeg elendig — men jeg kunde dog ikke ret haabe paa Gud; idag blev jeg een Gang elendigere — det hjalp, nu kan jeg haabe igjen. O, Faren, Faren, det er dog i aandelig Forhold, hvad legemlig Straf er i lavere Forhold.

#

#

629 Blandt Andet derfor er det at Menneskene saa gjerne ville at
U. D. der skal tales til dem paa Forsamling, ikke enkeltviis. Den Enkelte, den dem maaskee saa langt Overlegne, som de neppe turde see paa, naar de skulle tale med ham enkeltviis — han overvældes sandseligt af Indtrykket af „Mængde“: og denne Spænding, den tilskriver saa enhver Enkelt i Forsamlingen sig, mener at det er ham, han saaledes næsten er bange for.

#

630 O, det er dog saa vanskeligt at gjøre Noget „strax“. Blot en
U. D. Udsættelse af en halv Time vil man saa gjerne have, som blev

Forhaanelsen] sml. 625.627. ⁶²⁷Mishandling] sml. 626.634. ⁶²⁸elendig] sml. 623.632. ⁶²⁹Den Enkelte] sml. 606. Mængde] sml. 580.

det saa lettere for En, istedetfor at det saa blot bliver vanskeligere, eller vel rettere slet ikke bliver gjort, eller kun gjort halvt.

‡

‡

..... Saa synes man, at den og den Gang, igaar eller iforgaars 631
da var man saa nær efter at det var lykkedes for En at seire i den U. D.
eller den indre Kamp, at holde troende ud — dersom man saa
blot ikke havde gjort det eller det lille Feilgreb: men nu kan man
ikke — istedetfor „strax“ at troe, og troe, at med Guds Hjælp vil
Feilgrebet selv tjene En til Gode. Man var saa nær efter at have
forvisset sig om, at naar man troer, saa forvandler sig et Uheld,
en Fare til Fremgang og Vinding — men saa kom der et lille
Feilgreb og det lykkedes ikke: nu saa anvend strax det Lærte
(at naar Du troer saa tjener Alt Dig til Gode) og troe at dette
Feilgreb tjener Dig til Gode.

O, men det er en uhyre Skole, der behøves for saaledes at blive
sig selv nærværende, istedetfor i eetvæk at komme sig selv paa
Afstand.

‡

Lær Du mig o, Gud, at jeg ikke qvæler og martrer mig selv i 632
qvælende Reflexion, men at jeg sundt maa aande i Troen. U. D.

‡

Replik.

[I Marginen: „Professoren“ i Theologie.] 633
U. D.

O, rædsom Dyb af Forvirring, o, rædsomt <ved Hævd> for-
hærdede Misvisning.

Fra Generation til Generation disse hundrede og atter hun-
drede Professorer — i Christenheden, altsaa dog vel sagtens
Christne, endsige da de vare Professorer i Theologie. De skreve

⁶³³qvæler og martrer mig selv] sml. 628. 638.

1850

Bøger, og atter Bøger om Bøgerne, og Bøger for at holde Oversigt — der bestod igien Tidskrifter alene ved at skrive om dem, og Bogtrykkerier florere, og mange, mange Tusinder ernæredes — — — og ikke een Eneste af disse Leietjeneres Liv lignede i fjerneste Maade en sand christelig Existent — ja ikke en Eneste af dem faldt det ind, at tage det N. T. læse det ligefremt og eenfoldigt og for Gud forelægge sig selv det Spørgsmaal: ligner da mit Liv paa nogen Maade end det fjerneste Christi, saa jeg turde kalde mig en Efterfølger — jeg, Professor i Theologie R. af D., æret og anseet, med fast Gage og fri Professor Bolig og Forfatter af flere lærde Skrifter om Pauli tre Reiser. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

At der i det N. T. findes Steder, hvoraf man kan bevise Rigtigheden med Biskopper, Præster, Diaconer (hvor lidet end de nærværende ligne den oprindelige Tegning) men man finde dog i det N. T. det Sted, hvor der omtales: Professorer i Theologien. Hvorfor kommer man uvilkaarlig til at lee, naar man til hiint Sted, at Gud beskikkede Nogle til Propheter, Andre til Apostle, Andre til Menighedens Forstandere — hvorfor kommer man uvilkaarligt til at lee, hvis der tilføiedes: Nogle til Professorer i Theologie. Hvorfor kunde der næsten lige saa godt staae: <Gud beskikkede> nogle til Cancelliraader.

„Professoren“ det er en senere christelig Opfindelse — ja en senere christelig, thi den blev omtrent gjort ved den Tid, da Christendommen begyndte at gaae tilbage, og „Professorens“ Culminations-punkt indtraf just i vor Tid — da Christendommen ganske er afskaffet.

Hvad udtrykker „Professoren“? „Professoren“ udtrykker, at Religionen er et lærd Spørgsmaal; Professoren er den største Satire paa „Apostelen“. At være — Professor hvori? i Det, som et Par Fiskere har sat ind i Verden: o, ypperlige Epigram. At Christendommen skulde formaae at seire over Verden: ja, det har Stifteren selv forudsagt, og det troede „Fiskerne“. Men den Trophæ: at Christendommen skulde seire i den Grad, at der blev

hiint Sted osv.] Rom. 12,28. Christendommen...afskaffet] sml. 545.

Professorer i Theologie — den har Stifteren ikke forudsagt, medmindre det skulde være hvor der tales om, at „Affaldet“ vil indtræde.

Funtus, her har jeg det! „Professoren“ det vil egentlig være Analogien til Don Quixote. Maaskee vil det blive en endnu dybere comisk Figur. En, der aldeles intet Begreb eller Menneskeligt har i sig, i Retning af selv at begeistres til at ville handle og leve i Lighed med Forbillederne, men som troer, at det er lærde Spørgsmaal. „Sandheden“ bliver korsfæstet som en Røver, den bliver bespottet, bespyttet forinden — den raaber døende: følger mig efter. Kun „Professoren“ (U-Mennesket) forstaaer ikke eet Ord heraf, han opfatter det som et lærd Spørgsmaal *herunder et overkradset Dobbeltkors*

I „Pseudonymerne“ havde jeg blot brugt „Privat-Docenten“, men „Professoren“ er dog en sandere Type, just ved sit Livs Alvor, den højærværdige Ridder.

‡

‡

[I Marginen: Dag-Pressen.] 634
U. D.

Dag-Pressen.

I Forhold til enhver anden Forbrydelse er og bliver Qvaliteten uforandret, og der kan ikke saaledes blive en Forbrydelse til ved en Qvantiteren (undtagen da i Forhold til mundtlig Bagvaskelse og Deslige) men der er det ikke saaledes muligt for en Enkelt paa een Gang at sætte Udbredelsen.

Naar Een stjæler 10rd og en Anden 10,000rd, saa er Qvaliteten den samme, men Qvantiteten forskjellig; Qvaliteten er den samme, begge Dele er Tyverie.

Naar en Mand en Aftenstund <i Sovekameret>, idet han vil til at gaae til Sengs, siger til sin Kone, med hvem han har været ude samme Aften: jeg troer virkelig at Jfr. Hansen sminker sig,

⁶³⁴Sml. 625.638. Dag-Pressen] sml. 600.

1850

laae Du Mærke til o: s: v: — da er dette den ligegyldigste Sag af Verden. Naar derimod et Blad med 10,000 Subscribenter siger det Samme, saa er den stakkels Jfr. Hansen tilintetgjort (thi en privat, især da en Pige, kan ikke taale Offentligheden efter den Maalestok) altsaa dog vel en Forbrydelse begaaet.

Her er det jeg mener som den særlige Egenskab ved Presse-Forbrydelse, at Udbredelse qua talis (altsaa ikke Udbredelse af noget i sig selv Forbryderisk) er Forbrydelse.

Dag-Presse formaaer i ethvert Øieblik at vippe Tilværelsen og ligesom gjøre den vanvittig. Man kunde sige: mundtligt kan jo det Samme skee, som nu hvis hiin Mand vilde anvende Alt for at fortælle i Byen at Jfr. H. sminker sig. Nei, ingenlunde. Thi for at det Mundtlige skal komme ud og sætte sig fast, maa der langt længere Tid, og mange flere Mellemmænd til at sætte Snakken i Gang. Og hvor mange gider vel snakke om Sligt. Men paa Prent lader det sig gjøre, af een Eneste og saa er det sat fast, og det interessante, som gjør, at man gider snakke derom, er just, at det har staaet paa Prent. Superb! Noget man ikke engang gider snakke om — det kan man bruge Presse til at udbrede, og saa snakker man derom, fordi det har staaet i Pressen. Og hvorledes gaaer det til? Ganske simpelt, naar To tale sammen, er det to virkelige Mennesker, deraf Undseelsen af at snakke om Sligt, de undseer dem dog at snakke om Sligt. Men Pressen — det er „Ingen“, og Ingen kan jo ikke undsee sig. Og naar det saa er sagt i Pressen, saa har man jo det at snakke om, thi nu er det jo Noget at snakke om, nu er det jo Noget, det har jo staaet paa Prent, og det at Noget har staaet paa Prent er jo Noget at snakke om.

Saa længe Dag-Presse bestaaer er Christendom en Umulighed.

Skal Christendom virkelig sættes ind i Virkelighed (altsaa ikke af en Næringsdrivende og Embedsmand afdeclameres i en Kirke under den gjensidige Reservation, at han naturligviis ikke er saa udannet og personlig at mene de her Tilstedeværende, eller overhovedet de Medlevende, som vilde han forpligtige eller dømme

dem) saa er det eo ipso uundgaaeligt, at Forkynderen maa drage en meget betydelig Opmærksomhed paa sig. Uden at være dækket af noget Sandsebedrag (hvilket just er fornødent for i Sandhed at forkynde Christendom) maa han drage Opmærksomheden paa sin Person. I samme Secund bemægtiger Dag-Pressen sig ham. Den behøver ikke at sige eet eneste ondt Ord om ham, nei blot Piat, alt Det, der i Samtale mellem Mand og Kone i Sovekamret er det aldeles Ligegyldige — og han skal i ganske kort Tid være som fortæret. Lad et Blad udkomme to Gange hver Dag, med 5000 Subscribenter, og i 14 Dage 2 Gange hver Dag aftegne ham og skrive om det Allerligegyldigste hans Person betræffende: han er svækket. For at udholde denne Behandling vil der udfordres Heroisme. Den antages han at have, forsaavidt er han altsaa endnu ikke svækket. Men der vil ogsaa udfordres Mere, der vil udfordres næsten Heroisme hos de Medlevende for at opretholde Forestillingen om ham. Ved paa Prent at læse alt det Piat om ham, ved at høre Byen gjenlyde hele Dagen af alt det Piat, sætter det sig uvilkaarligt fast, og der <er> i hver Generation saare, saare Faae, der under saadanne Omstændigheder formaae at fastholde Forestillingen om ham, uvilkaarligt udøver Piattets Idelighed sin Magt ogsaa over dem — og saa er han svækket.

Men paa anden Maade kan Christendom ikke i Sandhed sættes ind i Virkelighed end af en saadan Personlighed, der vover at marquere saa langt ud: ergo er Christendom en Umulighed, saa længe Dag-Presse bestaaer; thi at en Forkynder af Christendom selv skulde ville bruge Dag-Presse var da en Selvmodsigelse.

Saaledes eksisterer Staten, den christelige Stat. Der er 1000 Præster — alvorlige Mænd, foruden mange andre alvorlige Mænd. De veed Allesammen mere eller mindre tydeligt, at til Grund for det Hele ligger Piat, de veed allesammen, mere eller mindre tydeligt, at der eksisterer en Magt, som hedder Dag-Pressen, der hvad Øieblik den vil kan gjøre Miraklet liigt hiint med Utøiet over Ægypten: slaae i Jorden, og Piattet reiser sig slugende sit Bytte. Lad os da for Gud i Himlens Skyld ikke komme i Berøring med Det tænker saa disse 1000 alvorlige christelige Præster — Chri-

1850

stendom skal vi nok forkynde alligevel. O, I Daarer, eller rettere ogsaa I ere <om ikke> Utøi <saa Uting>, ikke stort bedre end det Frygtede.

Jeg vil danne et Exempel i Retning af en saadan Mishandlets Skjebne. En Mand kan jo dog ikke være Alt selv, ikke selv være sin egen Skomager, sin egen Hattemager, sin egen Skrædder o: s: v.: Lad os nu antage, at denne Mand ikke kan barbere sig selv. Skriv nu om ham, sæt hele Byen i Bevægelse, fæst hele Befolkningens Opmærksomhed paa hans Skjæg (og det lader sig gjøre, fordi det jo er en marqueret Personlighed, og fordi Pressen formaaer Alt i Retning af Piat.). Criticer hans Skjæg, den Maade, paa hvilken det sidder. <Og jo mindre Paafaldende der er ved det, desto bedre, desto vanvittigere bliver blot Mængdens Blik rettet derpaa, da der jo for Satan maa være noget Mærkeligt, siden Pressen omtaler det.> Hvad saa? Saa er eo ipso Barberen Medinteressent i Forfølgelsen. Barberen bliver fortvivlet. Hiin Mand, som jeg kalder „Apostelen“ forstaaer meget godt at her Intet er at gjøre, at det Eneste er, at lade Alt uforandret (da det Vanvittige ligger i, at Sligt bliver Gjenstand for Presse-Meddelelse) medens det tillige, christeligt, er hans Pligt at blive staaende paa Stedet. Men Barberen! Ja, det kan han ikke faae i sit Hoved (thi Barberen er ikke en Heros). Altsaa (og blot hvilken Heroisme hører der til, for at udholde at være saaledes naglet sammen med Barberen; og at vælge en anden er jo lige saa unyttigt, da „Apostelen“ ved Hjælp af Dag-Pressen er kjendt af enhver Barbeer) Barberen, han kan ikke faae <i> sit Hoved, at det skulde være Samfundet der var ifærd med at blive vanvittigt; han slutter, at der maa være Noget i det (siden det staaer paa Prent), at det maa være urigtigt som han barberer ham. Han beslutter, at forandre Skjæget lidt. Da „Apostelen“ jo christelig forstaaer det som sin Pligt, at blive staaende, og altsaa ikke tør skjule sig, saa er det let nok at faae <ham> at see. Bladets Spioner (der maaskee allerede have iagttaget ham paa Barbeerstuen, eller bemægtiget sig Barberen) opdage da strax Forandringen. Ny Artikler. Hele

Byens Opmærksomhed fæstes igjen med fornyet Interesse paa Skjæget, og man finder det tillige at være en Charakteersvaghed, et sikkert Beviis for <at> Apostelen ikke er Apostel, naar han vil give efter for Sligt — skjøndt det dog egentlig var Barberen, der gav efter. Imidlertid ogsaa dette Snit er forkeert, — og Barberen bliver fortvivlet. Han siger ligefrem: jeg tør ikke mere barbere den Mand; den Smule Fortjeneste af een Kunde er virkelig for lidt i Forhold til maaskee at blive saaledes latterlig, at jeg berøves alle Kunder. Saa gaaer da „Apostelen“ til en anden Barbeer (thi han kan nu engang ikke barbere sig selv) her gaaer det lige saa. Ingen Barbeer tør paatage sig at barbere ham. Saa maa han lade sit Skjæg voxе, og indskrænke sig til at klippe det engang imellem. Nye Artikler. „Apostelen“ forkynder imidlertid uforfærdet Guds-Ord — ja derom bryder Ingen sig — men om det med Skjæget tales der hele Dagen næsten ikke om Andet, og bestandigt siges der: det er Ingenting. Nogle Faae ere der, som dog blive opmærksomme paa hans Lære, hans mageløse Gaver o: s: v: Men disse Faae tør ikke vove Noget. I Stilhed ville de glæde sig ved hans Overordentlighed — men at lade sig mærke med Noget, nei, sige de, Heroer ere vi ikke, vi kunne ikke udholde at blive latterlige, ja de blive næsten vrede paa „Apostelen“, at han bliver staaende paa Stedet.

Dette er Dichtung und Wahrheit. Jeg er ingen Apostel — forresten er det næsten mit eget Liv.

Hvad er Christendom? Christendom er den lidende Sandhed, 635
eller den Lære, at Sandheden maa lide i denne Verden. U. D.

Der tænkes, at Du ene bekymret for Din Sjels Frelse henven-
der Dig til Christus. Han siger saa: vær forvisset om Din Salig-
hed, jeg er Din Frelser og Forsoner. Men nu maa Du ogsaa blive
for dette Liv (thi det andet Liv indestaaer jeg Dig for) min Efter-
følger i at ville lide for Sandhed.

Overordentlighed] sml. 614. ⁶³⁵lidende] sml. 634. 637. Frelser
og Forsoner] sml. 500. Efterfølger] sml. 451.

1850

See det er Christendom.

Sæt nu jeg er en Christendoms Forkynder — men tænk saa, at jeg er Præst. Der kommer da Bud fra en Mand, eller han kommer for at tale med mig. Hvad vil han? Er det en ængstet Samvittighed, — nu ja, det er Opgaver for mig Men nei, det er en kisteglad fornøielig Mand, der har forlovet sig med en uhyre riig og smuk Pige, med hvem han Dagen efter Brylluppet har isinde at tiltræde en Udenlandsreise i Europa — og jeg skal vie dem. Men see min Replik som Christendoms Forkynder er egentlig een eneste: saa tilsiger jeg Dig, Dine Synders naadefulde Forladelse i Navn Gud Faders o: s: v:.. Siger jeg nu det — og derpaa: da saaledes Deres Synder ere Dem forladne og dermed Evighedens Salighed Dem betrygget, saa forpligter igjen Deres Frelser og Forsoner Dem, i dette Liv at leve som hans Efterfølger, lidende for Sandhed. Og dette bør da ikke være Dem noget Offer; thi er det Sandhed, at De i Sandhed er bekymret for Deres Sjels Salighed (og uden dette tager De jo Syndsforladelsen forfængelig, en Skyld der saa igjen vil være nok til at styrte Dem i en ængstet Samvittigheds dybeste Qval) saa maa alt Jordisk i Forhold dertil være Dem et Intet, ja Deres eneste Ønske maa være at lide for Sandhed, for dog at udtrykke nogen Taknemlighed over, hvad Christus er for Dem.

See, det er Christendom. Og Det skal saa den Mand give mig Penge for, at jeg siger ham. Eet af To, enten forstaaer dette Menneske, hvad jeg siger: og saa er han en ganske anden, der har Andet at tænke paa end Pigens mange Penge, Skjønhed, og Udenlandsreisen; eller han forstaaer det ikke, og saa er det dog urimeligt, at han skal give mig Penge for slig ham saa ubehagelig og fatal Tale, ja det er en Brøde af Staten, ved at bringe ham i Berøring med Præsten, enten at friste Præsten til at tale af en anden Pose, eller ham til at tage det Hellige forfængeligt.

‡

#

Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflecteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakter. Tværtimod denne fortsatte Reflecteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende.

Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjørelser; æsthetisk og æsthetisk-ethisk gjælder det just om at benytte det første Øieblikks Fuldblodighed. Men religiøst er Blodtab og Udmattelse et Fornødent, for at blive saaledes tilintetgjort, at Handlingen nu ret bliver religiøs. Der hører da for den Sags Skyld ogsaa en betydelig Charakterstyrke til saaledes i eetvæk at holde sig paa samme discrimens Spidse; thi at slaae det Hele i Glemme, eller blive ligegyldigere det er noget Andet. Men med samme Intensitet at holde sig paa Afgjørelsens Spidse Dag fra Dag, derved udmatter man det Sandselige, den sandselige Vedhængen ved det Verdslige — og saa gaaer det.

Man har derfor ogsaa ofte Exempler paa meget store religiøse Individualiteter, der have gaaet flere Aar og holdt sig paa den Spidse: om de skulde gaae i Kloster eller ikke, og just det hjalp dem til at gjøre det; og Skridtet havde maaskee ellers været en øieblikkelig Stemnings Overdrivelse, der senere var blevet at fortryde, medens de nu ved Blodtabet og Udmattelsen vare i en Tilstand, der omtrent svarede til det allerede at være i Klosteret, saa tomt og ligegyldigt var alt Jordisk og Verdsligt blevet dem. Dersom en øieblikkelig Stemnings dristige Beslutning havde bevæget dem til at gaae i Klosteret, saa var Kampen først begyndt der. Nu derimod havde de holdt deres Liv hen paa Afgjørelsens Spidse, hver evige Dag forpligtet sig til ikke at ville slippe den Tanke, om de ikke skulde gaae i Kloster. Just dette er en Askese, der ganske godt kan danne Overgangen. Eet er nemlig, at lade det saadan staae hen som et Indfald: skulde Du ikke gaae i Kloster; et Andet, hver evige Dag at fremkalde den Tanke med samme Intensitet, forpligtende sig til, ikke at ville lade sit Liv midlertidigt slippe ind i nogensomhelst Adspredelse, men ene beskæf-

636
U. D.

1850

tige det med denne Afgjørelse. At holde det ud er i Grunden allerede at være i Klosteret.

637 U. D. Og denne grændseløst opsvulmede theologisk-videnskabelige Forvirring af Christendommen, den mener man endnu at kunne bekæmpe ved et nyt Værk. Nei, nei, lille Børn, Sagen er ganske simpel. Skaf een eneste virkelig Skriftefader — og forpligt saa den theologiske Professor til at møde i Skriftestolen for Gud: og jeg skal ein, zwei, drei faae hele Theologien skriftet ud af ham, da det Hele blot ligger i Sammenhængen med Verdsligheden og den verdslige Ugenerethed i at tale om Christendommen. Samvittigheds-Forholdet til Christendommen er det, der mangler. Den „theologiske Professor“ skal lære, hvad det N. T. ganske simpelt forpligter ham som enhver Christen til: saa lærer han nok at tale et andet Sprog, saa lærer han, hvilken Indulgents han behøver for at turde vedblive at være Professor, Embedsmand, Ridder o: s: v: (istedetfor at være Missionair og Martyr). See det skal han lære, saa vender han ikke Forholdet om, og gjør sin Stilling til det Vigtige.

Men videnskabeligt — ja det er sandt, videnskabeligt lader Forvirringen sig ikke hæve.

Om mig selv.

638 U. D. Forunderligt nok. Tungtsindig som jeg var, da jeg begyndte som Forfatter i en vis Forstand 100 Aar ældre end de Ældste iblandt os; en Poeniterende; en usigelig Ulykkelig; veemodig sympathetisk stemt især mod den menige Mand — mig bevidst som intellectuel Størrelse og mig min Overlegenhed bevidst, var det saa

⁶³⁷ Embedsmand] sml. 635. Martyr] sml. 635. 639. ⁶³⁸ Sml. 634. 639. Tungtsindig] sml. 632. Poeniterende] sml. 623. den menige Mand] sml. 492.

langt som muligt fra, at mit uheldige Ydre, mine tynde Ben o: s: v: forstyrrede mig, tvertimod det tilfredsstillede mig ironisk dette mit Incognito. Jeg forstod at jeg væsentligen havde min intellektuelle Opgave og mit Forhold til Dem, der da paa nogen Maade kunde gjøre Fordring paa Intellectualitet. Den menige Mand tilfredsstillede det mig at leve med deels som Hvile, deels fordi jeg syntes det var en Forsonlighedens Opgave.

Men see, da skulde Borgerclassen og den Menigemand o: s: v: efter Bladets Ordre til at dømme mig, nærmere min Paaklædning. Og for den menige Mand, for alle Dem, som saadan ere Ingenting, især naar de leve i Hovedstaden er Paaklædningen det alvorligste Anliggende. Den menige Mand taaler bedre et Angreb paa hans Charakter end paa hans Klædedragt. Den menige Mand forstaaer meget godt, at han jo ikke er noget Mærkeligt, at altsaa hvad han skal gjælde for omtrent beroer paa, hvorledes han seer ud; derfor er Paaklædningen ham det allervigtigste — og derfor var det Angreb, der i en anden Sphære betydede mindst, her det allerfarligste.

Men forunderligt dog med Hensyn til Begreberne. Æsthetisk rigtigt er Det det Comiske, at En, der f. E. har tynde Been vil skjule det, ved udstoppede Lægge og Deslige. Men da Pøbelagtigheden kom til at dømme, da blev Det det Comiske, at En ikke vil gjøre sig Umage for at skjule det. Dette kaldtes Ironie — og jeg troede dog jeg vidste hvad Ironie var. *Herunder et overkradset Dobbeltkors*

Men Ulykken var, at hele Landet var løbet vild i hvad Ironie er, at Pøbelagtigheden aldeles havde vendt Alt om. Derfor maatte der handles.

Og sandt er det, Goldschmidt var en uhyre Magt i Spidsen for Corsaren — nu er han Ingenting. Og vist er det, det var Cujonerie, at Alt taug. Og ikke mindre vist er det, at det er et lumpent Forræderie, de Anseete begik imod mig, ved at lade mig blive staaende, og tie. Privat har baade Heiberg og Ploug og Hage (den

Goldschmidt] sml. 620. Hage] Edvard Philip Hother H., f. 1816; 1. Jan. 1847-17. Maj 1848 Redaktør af „Dansk Folkeblad“. (D. 1873).

1850

Gang Redakteur af Folkebladet) og Andre takket mig. Ja, det ligner ogsaa Noget for Chefen i Literaturen og Redakteurerne, der egentlig vare Dem, der skulde handle, saa privat at takke.

639 Vist og sandt er det, hvad jeg saa ofte har gjentaget: en død
U. D. Mand er det Danmark behøver for at al Nederdrægtigheden og Misundelsens og Feighedens Sammenhold dermed kan blive aabenbar.

Saa længe jeg staaer levende, og anvender $\frac{2}{3}$ Kraft til at forvandle det Hele til Ingenting; saa længe det just er Nederdrægtighedens og Misundelsens og Feighedens Interesse at opretholde den Forestilling, at den Mishandling, jeg lider, er Ingenting — naturligviis de ere jo selv de Skyldige, og hvis en Tyv skulde bestemme om Tyverie var en Forbrydelse, er Udfaldet let at forudsee; og derfor er det Ingenting Det, der udisputeerlig er de kvalfuldeste Lidelser: de daglige, og saadanne daglige, hvor det er aldeles umuligt at faae Pathos. At kastes for vilde Dyr — det faaer dog en Ende; men at leve saaledes henkastet for menneskelig Raahed, og saa dog at være den Anseete (thi ellers hørte Mishandlingen snart op) — det er martrende. Den Frihed man har, hvilket Øieblik man vil, at unddrage sig, er saa langt fra at være en Lindring, at <det> tvertimod er en Skærpelse, forsaavidt man selv altsaa frit og frivilligt hver Dag maa holde sig i Lidelse, fornyende sin religieuse Pligt, ikke som ellers, hvor der dog er en udvortes Afgjørelse.

Seirede jeg saaledes at jeg stod triumpherende, saa var der dog ikke blevet oplyst hvad der skulde oplyses, thi saa havde min Overlegenhed skjult de Andres Skyld, der tog sig meget mindre ud.

Nei, en død Mand ham kan de ikke saaledes blive qvit.

⁶³⁹Sml. 638. Mishandling] sml. 637. 641.

[I Marginen: Fides humana og fides divina.] 640

U. D.

Den Distinction som jeg har meent at burde gjøre, Reflexions-
Udtrykket i det Christelige, at (ligesom de Vise først kaldtes σοφοι
og saa φιλοσοφοι) istedetfor Benævnelsen eller Bestemmelsen
<Christen> maae vi indrømme, at Opgaven i Sandhed at være en
Christen, nu er saa stor, og vi saa ufuldkomne, at vi maae nøies
med den Bestemmelse: Christ-Elskere eller Lignende — denne
Distinction ligger dog til Grund for det Tidligere, naar der skjel-
nedes mellem fides humana og fides divina, og man dog indrøm-
mede at ogsaa Den, der kun havde fides humana var en Christen,
skjøndt hans Tro egentlig var et Proselyt-Forhold til det at være
Christen, overbeviist ved allehaande historiske Grunde o: s: v:

... O, alene denne Lidelse: at selv de Faae, der have nogen 641
virkelig Interesse for En, er Synet af En ikke glædeligt. De føle U. D.
meget godt, at dette Liv har en Anstrengelse, der er som en For-
dring til Dem; de føle at enten maa de misbillige denne Anstren-
gelse (og i saa Fald er Berøring dog ikke glædelig) eller de maa
prise den som noget Ophøiet men vel at mærke noget saadant
Ophøiet, at man helst ønsker det paa Dødens, Historiens Afstand
fra sig. Ak, selv de mig velmenende generer jeg egentlig.

Det er et evigt Billede paa den Gudfrygtiges Forhold til Gud 642
(at dette nemlig er Opdragelse) som er udtrykt i en Eiendomme- U. D.
lighed ved det Sprog, der var Guds udvalgte Folks: det maa læses
baglænds.

Det at existere baglænds er egentlig den strengeste Religieu-
sitet, det stærkeste Udtryk for, hvorledes Gud trykker. Den, der

⁶⁴⁰ Den Distinction] sml. IX A 226, S. 123. ⁶⁴¹ denne Lidelse] sm.
639. 644. ⁶⁴² Forhold til Gud] sml. 569. 644. Opdragelse] sml. 595.

1850

er vendt forlænds, talende i høie Toner om hvad han vil i Fremtiden o: s: v: han er ingenlunde streng Religieus.

Nei baglænds — saa der maaskee neppe i ethvert Øieblik er en Dag mere for En at leve i, neppe en Time — og at leve saaledes det er Religieusitet. Men dette kan ogsaa kun læses baglænds.

Moses saae Ryggen af Gud ikke hans Ansigt o: der er ingen Overeenskomst forud, den Religieuse er blot det ubetinget lydige Redskab — og saa bag efter seer han, hvorledes Gud har benyttet ham. At vide, at Gud bruger En: det var en farlig Tanke for et Menneske; han faaer det derfor først at vide bagefter.

643 Maalestokken for hvad et Menneske er, er: hvor stor en Deel
U.D. af en Samtid han tør blive til for at lade sit Liv dømmes af dem.

Man kunde i denne Henseende gennemgaae en heel Scala af Relativiteter fra dem (som kun er til for ganske Faae som f. E. Qvinden, saa dem der ere til for bestandig større og større, talrigere og talrigere Kredse, men dog bestandig Kredse,) til den høieste Bestemmelse Gud-Mennesket, der sætter Qvaliteten Menneske og derfor maa og vil dømmes af ubetinget ethvert Menneske, evig guddommelig forvissat om, at han just han udtrykker Qvaliteten: det at være Menneske, hvorimod alle andre Mennesker ikke udtrykke Qvaliteten men denne forsat med relative Tilfældigheder.

Modet er at vove at ville være til for Gjennemsnittet af en Samtid. Det for Sandseligheden Beqvemme er naturligviis kun at være til for en vis Kreds, der aldeles udtrykker det Samme, saa det at være til for den betegner „Sammenholdet“, der jordisk betrygger Livet. Thi hvor mange ere der vel i hver Generation der vide, hvilket der er hvilket, det <der> er dem det Vigtige er i enhver Mening at have et Fælledskab med Andre, nogle Andre,

saa Ryggen af Gud] 2 Mos. 33,23.

mange Andre. Men den Ueensartede, der vover at være til for Andre, han maa jo være ganske sikker paa sig selv (og vel sikkest ved Hjælp af Medviden med Gud) at han er Menneske; thi ellers vil Dommen snart lyde, at denne Ueensartethed er Galskab og Deslige.

Men Modet at vove at være til for Gjennemsnittet af en Samtid, straffes ogsaa eller rettere udmærkes derved, at den Modige maa komme galt fra det. Dette er vanskeligt til at undgaae, alene fordi der om et saadant Menneske kan fæstne sig en enkelt Dom, der saa bliver Circulationen ham betræffende; men da de Fleste skulle være med at dømme, saa maa der komme en saadan Krydsen mellem Domme, at det alene er nok til at sætte Forvirring i det Hele. Anderledes i Forhold til Den, der kun er til for en mindre Kreds. Denne er i Forstaaelse med ham betræffende hvad det er at være Menneske. Dette er Sammenholdet denne Dom om ham i Bevægelse. For de Andre er han væsentlig ikke til, de nøies derfor med at befordre hiin Sammenholdets Dom videre. Lad mig tage et Exempel. En Lærd, der med den yderste Forsigtighed vaager over, ikke at være til for Andre end Lærde, lever yderst skjult o: s: v: om ham danner der sig blandt de Lærde en Dom. Efterhaanden faae nu de mange andre end Lærde Noget at vide om ham, men da han ikke har foranlediget disse Andre, disse mange Andre til at dømme, saa indskrænke de Andre sig til at sætte hiin Dom i Circulation: relata referre.

At indrette sit Liv saaledes er det eneste Kloge. (Her ligger Biskop Mynster). Om et Menneske religiøst har Lov dertil, betvivler jeg, i ethvert Fald skal han gjøre Indrømmelse. Christeligt er det derimod just Opgaven for hver Generation at faae det Spørgsmaal tydeligere og tydeligere, mere og mere kvalificeret: hvad det er at være Menneske; thi desto dybere vil det Spørgsmaal om Forholdet mellem Gud og Menneske komme frem. Enhver der blot har sit Liv indenfor en vis Kreds, bidrager Intet til at opklare og nærværendegjøre det Spørgsmaal, hvad det er at være Menneske, han hjælper blot sig selv paa bedste Maade igiennem

1850

Livet, undersøger intet dybere men griber een eller anden Habit i Forhold til det saadan at være Menneske og sætter saa Alt ind derpaa. Primitivitet mangler han aldeles.

Da Gud-Mennesket ene kvalitativt udtrykker hvad det er at være Menneske, er det ham af yderste Vigtighed at være til for ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske. Forsaavidt kunde det synes at Gud-Mennesket maatte blive et uhyre abstrakt Menneske. Det er ogsaa saa: han er bogstavelig Ingenting.

Man kunde nu udførligere gennemgaae allehaande menneskelige Relativiteter for at sætte hvorvidt en saadan kunde være commensurabel for Gud-Mennesket, saaledes at han kunde have været Gud-Mennesket deri. Da han som Qualiteten er væsentlig lige langt fra og lige nær ved enhver sædelig Relativitet af det at være Menneske, saa kunde det synes ligegyldigt hvilken han valgte. Og man kunde jo sige: han valgte en Differents, da han valgte det at være et fattigt og ringe Menneske i Modsætning til det at være Fornem. Men dette er ikke sandt, thi han var ikke et fattigt og ringe <Menneske> i Modsætning til Fornemhed og Rigdom, hvis saa havde han tilhørt Sammenholdet med Fattige og Ringe. Han var et slet og ret Menneske, der intet Tryk fornem ved Intet at eie (altsaa var han heller ikke fattig) og fandt Saligheden ved at være Ingenting (altsaa var han heller ikke ringe). Han kunde ogsaa gjerne have været riig og fornem, hvis saa ikke Sammenholdet strax havde været der, og hvis ikke Rigdom og Fornemhed var betænkelige Qualiteter i Forhold til det at være Menneske.

644 U. D. At indlade sig med Gud, virkelig at være religiøs, uden at bære Mærket af at man er saaret: ja, jeg forstaaer ikke, hvorledes sligt skulde være muligt. At kunne i Forhold til Gud sige: saadan til en vis Grad vil jeg indlade mig med Dig, en Følelses Plads vil jeg indrømme Dig, men saa heller ikke mere; jeg vil

⁶⁴⁴indlade sig med Gud] sml. 642.

ikke være et Spektakel i Verden som den Religieuse maa være det, fordi han ved Forholdet til Dig er blevet som ueensartet med dette Liv; jeg vil leve sundt og stærkt i dette jordiske Liv, blive et complet Menneske i verdslig Forstand — og saa i mit Inderste en Følelse. Thi Den, der i Sandhed indlod sig med Gud, han mærkes øieblikkelig deraf, han halter, som det hedder, eller har dog den lidende Ueensartethed i dette Liv.

Men at indlade sig med Gud paa nogen anden Maade end saa at man saares, er da ogsaa umuligt; thi Gud selv er jo dette: hvorledes man indlader sig med ham. I Forhold til sandselige og udvortes Gjenstande, er Gjenstanden noget Andet end Maaden, der gives mange Maader; En slumper maaskee til en heldig Maade o: s: v:.. I Forhold til Gud er hvorledes hvad. Den som ikke indlader sig med Gud paa den absolute Hengivenheds Maade, han indlader sig heller ikke med Gud. I Forhold til Gud kan man ikke: til en vis Grad indlade sig, thi Gud er just Modsætningen til alt Dette, som er til en vis Grad.

#

være et Spektakel i Verden] sml. 643.

 that is, just as it is
 given, and it is a
 violent reaction, and it
 is not a reaction, it
 is a reaction.

#

Facsimile af Teksten Side 451, A 632

KILDE-ANGIVELSE,
MANUSKRIFT-BESKRIVELSE
OG TEXTKRITISKE
OPLYSNINGER

Med B-Fortegn.		betegnes: Fortegnelse over de efter Søren Aabye Kierkegaards Død forefundne Papirer. 1865 optaget af H. P. Barfod. Manuskript.
— L-Fortegn.	—	Fortegnelse over Manuscripterne af S. Kierkegaard. optaget efter hans Død af Henr. Lund. d. 17 Januar 1856. Manuskript. (Se Fortale I, S. VIII).
— U-Fortegn.	—	Universitets-Bibliotekets Fortegnelse over Søren Kierkegaards Manuskripter.
— * ved Stykkernes Numre	—	de Stykker, som tidligere enten sletikke eller kun delvis har været trykt.
— Tal med × imellem	—	Tvær- og Længdemaal i Millimeter.
— 1 S., 2 SS. osv	—	at en Side, to Sider osv. er helt eller delvis beskrevet.
— <i>Kursiv</i>	—	Udgiver-Bemærkninger i citeret Text.
	⊥	betyder: vinkelret(te) paa
	4.	— Kvart
	8.	— Oktav
	<	— fremkommet ved S. K.s Rettelse af
		— udslettet af S. K. med Blyant
		— — — — Blæk

Forøvrigt er brugt følgende Forkortelser:

adsk.	adskillige	m. Udg.	med Udgang
Anm.	Anmærkning(er)	Overskr.	Overskrift(en)
Beg.	Begyndelse(n)	Pag.	Pagineret
beg.	begyndende	pag.	pagineret
Bl. Bll.	Blad Blade	Pap.	Papiret
efterh.	efterhaanden	Rett.	Rettelse(r)
enk. St.	enkelt(e) Sted(er)	S. SS.	Side(n) Sider(ne)
f. ff.	og følgende Side(r)	S. K.	Søren Kierkegaard
	Nummer (Numre) osv.	Skr.	Skriften
Forgyldn.	Forgyldning	sl.	sluttende
forøvr.	forøvrigt	Slutn.	Slutning(en)
gennemg.	gennemgaaende	Slutn.-Tilf.	Slutnings-Tilføjelse(n)
gull.	gullig	sml.	sammenlign
indv.	indvendig	spr.	sprængt
Kt. Ktt.	Kant Kanter	Tilf.	Tilføjelse(n)(r)
Lin.	Linie	ubeskr.	ubeskrevet
Læsn.	Læsningen	udv.	udvendig
Marg.	Marginen	upag.	upagineret
Marg.-Tilf.	Marginal-Tilføjelse(n)(r)	uregelm.	uregelmæssig
mrk.	mærket	Vb.	Vælskbind

Umiddelbart efter de Tal, der giver Optegnelsernes Numre i Udgaven, følger Henvisninger til Manuskript-Stykkernes Plads i B-Fortegn. Ved et: = L-Fortegn. føjet til Henvisningen til B-Fortegn. angives, at det paagældende Nummer hører til den Afdeling af Papirerne, hvorover ogsaa Henrik Lund har optaget Fortegnelse, hvis Nummerering indtil Nr. 382 er den, der følges i B-Fortegn.

I de textkritiske Oplysninger henviser Brøktal til Linie i Stykket (altid talt fra oven); almindeligt Tal med Brøktal ved angiver Stykkets Nummer og Linien; hvor vedkommende Stykke strækker sig over to eller flere Sider indskydes (med et S. foran) Sidetallet foran Linietallet, som da gælder vedkommende Side. Til venstre for skarp Klamme anføres med spærret Tryk hvad den trykte Text har, og til højre følger hvad Kilden har, eller med Tegnet < foran hvad Manuskriptet oprindelig har haft, som saa af S. K. selv er bleven rettet til det i den trykte Text optagne. Tilføjelsen af manglende Forkortelses-Punktum, Prik over i, Tøddel over ö eller ä eller ü, samt Gengivelsen ved Chr (chr) af det af S. K. ret hyppigt benyttede χ i Forkortelser for Christus, Christendom, Christne, christelig er der ikke taget Hensyn til i de textkritiske Oplysninger; Overstregninger meddeles kun, hvis de sikkert kan tydes og menes at være af Interesse for Texten; men ellers vil enhver Afvigelse fra Kilden findes anført.

Med nærværende Bind er af B-Fortegn. Numrene 362, 363, 369, 370 og 371 helt udtømte, Nummer 361 delvis.

361	udgør	U-Fortegn.	70 ¹⁸ (nyt A Pk. 21)
362	—	—	70 ¹¹ (- - - 20)
363	—	—	70 ¹⁰ (- - - 19)
369	—	—	70 ⁹ (- - - 18)
370	—	—	70 ⁸ (- - - 17)
371	—	—	70 ⁷ (- - - 16)
B-Fortegn.	—	—	72
L-Fortegn.	—	—	71

A

- *1: 371 (= L-Fortegn. — Bind, 4. (174 × 220), Vb. uden Forgyltn., gull. marmoreret Overtræk; grønt spr. Snit. Pap.: Velin; svært), Indsiden af Bindet foran (sml. X¹ A 543). — Skr.: gennemg. rolig, i enk. Ord hurtig.

Anm.: Stykkerne i 371 anbragt med bred ydre Margen. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), dog er Bl. S. 243 f., 261 f. og sidste Bl. (S. 277 f.) pag. paa begge Sider. I er anbragt med ydre Margen, umiddelbart under X¹ A 543.

- *2: 371 (se 1), første Side af Bl. 1. — Skr.: rolig.

Anm.: anbragt med smal Indre og ydre Margen øverst paa Siden, som er upag. og forøvr. ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

- *3-4: 371 (se 1), S. 179-186 (sml. X¹ A 682). — Skr. 3: gennemg. stor; i Overskr. (Text og Margen) med latinske Bogstaver; beg. rolig tildels sirlig, snart gennemg. hurtig for en stor Del flygtig, adsk. St. (særlig ved ny Udgang) igæn rolig tildels næsten sirlig. 4: beg. sirlig, snart hurtigere, i enk. Ord hurtig tildels flygtig.

Anm.: 4 paa S. 186, med Linier beg. ⊥ Sidens øverste Kt.

3²Om] < om 3⁶-ser (] -ser (, 3⁷Fader] Fader, 3¹⁰som] som || for sto || 3¹⁴Det] < det 3¹⁵Dør-] || T || Dør-S. 6¹have] < havt S. 6⁸⁴a_tvære] være < været S. 6⁸⁵og] || og for || og S. 7¹⁶mig] mig || at || S. 7²¹Schlegel] < mig S. 8¹²i] < og S. 8¹⁸derived] || saaledes at || derved S. 8¹⁶var,] < var. S. 8²⁰kom] < kommer S. 8⁸³-svaret,] < -svaret. 4¹En] En || i dette Øieblik || 4¹⁰Den] || Ved Etatsraadens Død i 45, var det den Gang ||. Den 4¹⁵-skab] < -skabet kunde] kunde || have ||

- 5*-6: 371 (se 1), S. 187. — Skr. 5: gennemg. stor; rolig tildels sirlig. 6: i enk. Ord stor; rolig.

S. 10¹der] || jeg || der

- 7: 371 (se 1), S. 187-191. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, snart hurtigere, efterh. hurtig i enk. Ord flygtig, sl. igæn roligere. *ee i een-] < en id i -sidigen] < ii ¹¹man] man || da || ¹²kun kunde opkomme] kunde [< kun] Linie-

- skifte* opkomme [< komme]
¹⁷ Dette] < Det U-] < u-
²⁷ det] || det er || det S. 11¹⁸ om
anden Gang] || vil || om S. 11¹⁸
 at] || atter || at S. 11²¹-tiv,]
 < -tiv;
- 8-9: 371 (se 1), S. 192. — Skr. 8:
 stor; gennemg. hurtig i enk.
 Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
 9: i enk. Ord stor; gennemg.
 rolig, i enk. Ord hurtigere.
 9⁴-tion] < -tioner
- 10-11: 371 (se 1), S. 193-195. —
 Skr. 10: tildels stor; beg.
 rolig tildels sirlig, efterh. hur-
 tigare i enk. Ord hurtig tildels
 flygtig. 11 (S. 194): gennemg.
 rolig, i enk. Ord hurtigere.
 S. 13²og] og St. S. 13⁸
 det] det || har væ- || S. 14⁴at]
 at || ophøre < høre [?] || S.
 14¹⁶hvorimod] || min || hvor-
 imod
- 12: 371 (se 1), S. 196. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. ro-
 lig, i enk. Ord hurtigere.
 S. 15¹-cret,] < -cret.
- 13: 371 (se 1), S. 196-199. — Skr.:
 gennemg. stor; i Overskr.
 med latinske Bogstaver; gen-
 nemg. rolig, tildels hurtigere
 i enk. Ord flygtig.
¹⁸dette,] < dette. ²¹-he-
 den] < -d. -høver.] -høver
²⁶tage paa] paa
- 14: 371 (se 1), S. 199. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. ro-
 lig, i enk. Ord hurtigere til-
 dels flygtig.
- 15: 371 (se 1), S. 199-201. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. ro-
 lig, hist og her hurtigere til-
 dels flygtig.
⁸den] < denne ¹¹en] < et
 S. 17²er] er || dog noget ||
- 16: 371 (se 1), S. 201. — Skr.:
 som 15.
¹og] < , ⁸tal] -tal || og ||
⁹Ens] En
- 17: 371 (se 1), S. 202. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. ro-
 lig, i Beg. tildels sirlig, hist
 og her hurtigere.
 S. 18²sin] || xstd || sin S.
 18⁴af] af || at || S. 18⁶for-
 mentlig] < fornemlig
- *18: 371 (se 1), S. 203f. — Skr.:
 hist og her stor; gennemg.
 rolig tildels sirlig, i enk. Ord
 hurtigere.
¹¹-den:] < -den, ¹⁸op] op
 ||, || S. 19⁶snarere] snare
 S. 19¹¹som] som ||, ||
- 19-20: 371 (se 1), S. 205. — Skr.
 19: i enk. Ord stor; rolig.
 20: stor; gennemg. hurtig, i
 enk. Ord roligere.
 19¹Der] < Det 20⁸skal]
 skal || hjælpe mig ||
- 21: 371 (se 1), S. 205-207. — Skr.:
 gennemg. stor; gennemg. ro-
 lig, enk. St. hurtigere.
¹⁰-givende]-givene ¹¹ham]
 < han skal] skal || blive ||
¹⁴Saa-] || Og || Saa-

- 22: 371 (se 1), S. 207f. — Skr.: stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn rolig.
⁹være] || al || være ⁷gjøre] gjøre || Angest. || ⁹Angest] < angest
- 23: 371 (se 1), S. 208. — Skr.: som 15.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
²glæde] || begeist || glæde hver] < hvert ⁴skulde] < skulle
- 24: 371 (se 1), S. 209. — Skr.: som 12.
- 25: 371 (se 1), S. 209f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere.
²Øine] Øinene S. 22³med] || under || med
- *26: 371 (se 1), S. 211. — Skr.: som 12.
- 27: 371 (se 1), S. 211f. — Skr.: tildels stor; rolig enk. St. sir- lig.
¹dette] < det ⁴ske,] ske *Linieskifte* ¹¹det første Gang] de ¹⁶og] || er || og
- 28: 371 (se 1), S. 212. — Skr.: tildels stor; rolig.
- 29: 371 (se 1), S. 212f. — Skr.: stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
- 30: 371 (se 1), S. 213-215. — Skr.: hurtig tildels flygtig.
¹som] || E || som ⁹er det Hele] < gjort det Hele til ¹⁶det] de
- 31: 371 (se 1), S. 216. — Skr.: tildels stor; hurtig i enk. Ord flygtig.
²siger] sige ⁴Verden] „Verden ⁹han er] han ⁹et] en
- 32: 371 (se 1), S. 217-221. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere.
 S. 26⁶sig i] sig S. 26¹⁰nok] nok || — || S. 26¹⁶er] || vilde || er S. 26¹⁷Sligt] || d || Sligt S. 26²¹kan] < kunde S. 26²⁶Alt] < alt S. 26²⁸-drages,] -drages *Linieskifte* || comisk ||
- 33*-34: 371 (se 1), S. 221f. — Skr.
 33: beg. rolig, snart hurtigere hist og her hurtig tildels flygtig. 34: rolig i enk. Ord sir- lig.
 Anm.: 34 paa S. 222, i Marg., sl. med Linier ind i Textdelen paa Foden af Siden, under Slutn. af 33.
 33⁶dets] < det 33²⁷Egen-] Ege- end] en S. 28¹R.] || ham || R. S. 28⁹have] havde
- 35*-36: 371 (se 1) S. 223. — Skr.
 35: sir- lig. 36: gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
 35¹sandt] sandt || af || 35⁸Johannes] Johannes, || idet ||
- 37: 371 (se 1), S. 223-225. — Skr.: som 15.
⁸Tid,] < Tid.
- 38: 371 (se 1), S. 225. — Skr.: som 12.
 Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
¹Klude] || en || Klude

- 39-40: 371 (se 1), S. 226f. — Skr.
39: gennemg. stor; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere.
40: i enk. Ord stor; gennemg.
hurtig i enk. Ord flygtig, i
enk. Ord roligere, sl. rolig
tildels sirlig.
Anm.: 40 paa S. 227, Beg. i Marg.,
Slutn. i Texten tilhøje nedenfor Slutn.
af 39.
40¹N^o 3] < Ogsaa at] at
|| jeg kjender ham er|| S. 31⁴
han] han || brød ||
- 41-42: 371 (se 1), S. 227. — Skr.
41: som 20. 42: gennemg.
stor; rolig.
- 43: 371 (se 1), S. 228. — Skr.:
stor; beg. rolig, snart hur-
tigere i enk. Ord flygtig.
¹at] at || fortie ||
- 44: 371 (se 1), S. 228f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig, snart
hurtigere tildels flygtig.
Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 45: 371 (se 1), S. 230-233. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. hurtig
tildels flygtig, hist og her ro-
ligere.
⁷der i derpaa] < det
¹⁴Christenh i Christen-
heden] < Christend
- 46: 371 (se 1), S. 233. — Skr.:
som 44.
²Nogen] < nogen
- 47: 371 (se 1), S. 233-235. — Skr.:
som 30.
²som] || at || som ⁴i det]
idet ²¹-rører] -rør
- 48: 371 (se 1), S. 235-239. — Skr.:
som 25.
S. 35⁸¹Stat] Strat S. 36⁸
der] ||, || der S. 36¹⁷disses]
disse
- 49: 371 (se 1), S. 240f. — Skr.:
snart gennemg. stor; beg.
rolig, efterh. hurtigere i enk.
Ord flygtig.
Anm.: nederste ¹/₂ af S. 241 ubeskr.
¹Pseu-] Psey- S. 37¹Jø-
derne] || V || Jøderne
- 50: 371 (se 1), S. 242-244. — Skr.
i Texten: tildels stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. sirlig,
hist og her hurtigere tildels
flygtig; i Marg.: gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.
⁵-riges Rige] -riges
¹³solgte]sogte alt]alt||hvad||
¹⁶kjøbe] < kjøbes ¹⁸har]
|| eier || har S. 38¹⁶Røst“]
Røst S. 38¹⁷Alle] < alle S.
38²⁸med anden Gang] men
- 51: 371 (se 1), S. 244f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
enk. St. sirlig, hist og her
hurtig tildels flygtig.
²at I] at S. 39¹⁸et] < eet
- 52: 371 (se 1), S. 246. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig tildels
sirlig.
- 53: 371 (se 1), S. 246f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig,
efterh. gennemg. hurtig til-
dels flygtig, i enk. Ord igæn
roligere.
⁹rigtig] < rigtigt ¹⁹Det]
< Den

- 54: 371 (se 1), S. 247. — Skr.: som 12.
¹-dagen] < -dag
- 55: 371 (se 1), S. 248-253. — Skr.: som 30.
¹³den] || Den || den S. 42¹¹
 nu] || saa || nu S. 42¹⁹R i
 Rhetor] < r
- 56: 371 (se 1), S. 254f. — Skr.: som 30.
²levede] levede || og lever ||
⁶γενοϛ] γενο
- 57: 371 (se 1), S. 255-258. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig, sl. igæn rolig.
¹³den Christne] < han
- 58: 371 (se 1), S. 258f. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her roligere.
- 59: 371 (se 1), S. 259f. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord rolig.
 An m.: nederste ²/s af S. 260 ubeskr.
- 60: 371 (se 1), S. 261. — Skr.: tildels stor; i Overskriften: hurtig, forøvr.: rolig i enk. Ord sirilig.
- 61: 371 (se 1), S. 262-267. — Skr.: gennemg. stor; i Overskriften med latinske Bogstaver; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig.
 S. 47⁷aldrig] || allerede || aldrig S. 47^{14f}. han har] han S. 48¹Fuld-] < Ufuld- S. 48⁶atter] || mi || atter
- 62: 371 (se 1), S. 267. — Skr.: som 43.
- 63: 371 (se 1), S. 268-270. — Skr.: stor; i Overskr. og Slutn. med latinske Bogstaver; beg. sirilig, efterh. hurtig tildels flygtig, sl. igæn roligere.
²²Elskov] || Alvor || Elskov
- 64: 371 (se 1), S. 270-272. — Skr.: stor; beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig.
⁸be-] || s || be- ¹³Gud] || mig || Gud
- 65: 371 (se 1), S. 272. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
- 66: 371 (se 1), S. 273-275. — Skr.: tildels stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere, i enk. Ord flygtig.
 An m.: Tilf. beg. i Texten S. 273, fortsat i Marg. S. 273-275, sl. udfor Beg. af 67.
³mig,] < mig. S. 52³Eller] < Ellers S. 52¹³jeg] jeg || flyttede || S. 53³ny] || an || ny
- 67: 371 (se 1), S. 275. — Skr.: som 12.
²over] < om
- *68: 371 (se 1), S. 276-278. — Skr.: tildels stor; Overskr. med latinske Bogstaver; beg. rolig tildels sirilig, efterh. hurtigere, i enk. Ord flygtig.
⁶et] || en || et ¹³-bringes] -bringe mig] mig || som || S. 54³ak] Læsn. tvivlsom S. 54⁶

er,] < er. S. 54¹⁸ kun] || end ||
kun S. 55¹ igjen] igjen ||,
S. 55⁸ der] || som || der

69: 370 (= L-For tegn. — Bind, paa indv. trykt Etikette mrk.: „Til-
kjøbs hos Bogbinder N. C.
Møller, Graabrødre-Torv Nr.
97.“, 4. (180 × 219), Vb. uden
Forgyldn., rødt marmorert
Overtræk; grønt spr. Snit.
Pap.: Velin), udv. Etikette.
— Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 370 anbragt
med bred ydre Margen. De tre før-
ste Blade upag., Bl. 2 og 3 ubeskr.,
førivr. Pag. med Blyant paa hvert
Blads første Side (med ulige Tal), dog
er Bl. S. 33 f. 35 f. 49 f. 55 f. og sid-
ste Bl. (S. 177 f.) pag. paa begge Sider.

*70: 370 (se 69), første Side af Bl.
1. — Skr.: rolig.

Anm.: anbragt med smal indre
Margen øverst paa Siden, som er upag.
og førivr. ubeskr. Igesom hele anden
Side af Bladet.

*71: 370 (se 69), Indsiden af Bin-
det foran. — Skr.: tildels stor;
gennemg. rolig, enk. St. hur-
tig tildels flygtig.

Anm.: anbragt med smal ydre
Margen midt paa Siden.

72: 370 (se 69), S. 1. — Skr.:
snart stor; gennemg. rolig,
enk. St. hurtigere, i enk. Ord
flygtig.

¹længere] || m || længere
²at] ||, || at

73: 370 (se 69), S. 2 f. — Skr. i
Texten: gennemg. stor; snart
rolig, snart hurtigere tildels
flygtig; i Marg. (S. 2): sirlig.
S. 58^a-sket] < -skene S.
58⁷ om] < at

74: 370 (se 69), S. 4. — Skr.:
rolig tildels sirlig.

¹den] < det ende] || ende ||
ende

75: 370 (se 69), S. 4-7. — Skr.:
stor; beg. rolig, efterh. hurtig
tildels flygtig.

S. 59³⁷ frem-] || i || frem- S.
59⁸⁰ Alt] ||, || Alt S. 60³ Men]
Men blive

76: 370 (se 69), S. 8-11. — Skr.:
som 30.

¹naar] || at || naar ^{9f}hvert
Aar, hver] < hver S. 61⁶ til]
|| til || *Linieskifte* til

77: 370 (se 69), S. 11 f. — Skr.:
efterh. stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

²Navn,] Navn *Linieskifte*
⁸en] En S. 62⁸ at] || er || at
S. 62⁷ en] || E || en

78: 370 (se 69), S. 13. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. med
latinske Bogstaver; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere.

79: 370 (se 69), S. 13 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. med
latinske Bogstaver; gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.

²end] ||, || end

80: 370 (se 69), S. 15 f. — Skr.:
gennemg. stor; i Overskr.
med latinske Bogstaver; hur-
tig tildels flygtig.

⁴fordi de] fordi ⁸var] || er ||
var ⁸Skole.] < Skole, ⁸sand-
delig] sandselig ¹⁸den første
Gang] || det || den ³⁰Liv] Liv ||, ||

*81: 370 (se 69), S. 16f. — Skr.:
som 30.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 17 ubeskr.
¹⁰en] ||, || en

82: 370 (se 69), S. 18. — Skr.:
som 65.

*83-84: 370 (se 69), S. 19-22. —
Skr. 83: gennemg. stor; med
latinske Bogstaver; beg. rolig,
efterh. hurtig tildels flygtig.
84 (S. 19): i enk. Ord stor;
med latinske Bogstaver; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere.

83¹Mit] Mit || Ultima|| 83¹⁰
det] ||n|| det 83¹¹schlaget]
< slaget S. 66⁸-svar,] <
-svar; S. 66¹⁶eet] ||, || eet S.
67¹gjældt] < gjaldt

85: 370 (se 69), S. 23. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig, snart
hurtig tildels flygtig, sl. igæn
roligere.

¹et] < en ⁴Christi] || Ma-
ria] | xsti

86: 370 (se 69), S. 23-26. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. St. roligere.

¹saa] saa || grusom ||

87: 370 (se 69), S. 26. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

¹Taarers] Taarers [< Taa-
rer] || paa ||

*88: 370 (se 69), S. 26f. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 27 ubeskr.

¹der er] der *Linieskifte*
⁴De] < de ⁷mig] ||, || mig

89*-90: 370 (se 69), S. 28f. —
Skr. 89: gennemg. stor; med
latinske Bogstaver; gennemg.
hurtig, i enk. Ord flygtig, hist
og her roligere. 90: tildels
stor; med latinske Bogstaver;
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

An m.: med Linier beg. \perp Sidernes
nederste Kitt. Hovedstykket af 89 op-
tager Textdelene af Siderne, med sidste
Linie i Marg. S. 29, Anm. anbragt i
Marg. øverst paa S. 28, anden Tilf. i
Marg. S. 29, som forøvr. optages af 90.

89¹⁵flam-] || Fla|| flam- 89¹⁹
eget] < egen S. 70¹-sande-
ste]-sandede|| For/?|| 90¹en]
< een 90⁵Pseu-] Psey- 90⁷
man] man ||hold|| 90⁹Pseu-]
Psey- 90¹¹Pseu-] < Psey-

91: 370 (se 69), S. 30f. — Skr.:
snart stor; hurtig i enk. Ord
flygtig.

¹meget] || saare || meget
³at] || i S || at

92: 370 (se 69), S. 31. — Skr.:
gennemg. stor; hurtig tildels
flygtig.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af Siden ubeskr.

93: 370 (se 69), S. 32. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

³Bog] Bog ||p|| „op-] op-
¹den] < denne

*94: 370 (se 69), S. 32f. — Skr.:
som 12.

95: 370 (se 69), S. 33. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af Siden ubeskr.

- ¹det] || een || af det S. 72⁸
det] det || at || S. 72⁶saa] || at ||
saa
- *96: 370 (se 69), S. 34f. — Skr.:
gennemg. stor; i Overskr.
med latinske Bogstaver; gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere.
⁹hed“] -hed] ¹⁰Jeg] || Sel ||
|| Det || Jeg faae fat] fat
- 97: 370 (se 69), S. 35f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtig tildels flygtig.
- 98: 370 (se 69), S. 36f. — Skr.:
tildels stor; i Overskr. med
latinske Bogstaver; beg. sirlig,
efterh. hurtigere, i enk. Ord
flygtig.
⁴saavidt] < saa ⁹være,] <
være:
- 99: 370 (se 69), S. 38f. — Skr.:
snart stor; beg. rolig, efterh.
hurtig, i enk. Ord flygtig.
¹nok —] < nok, < nok:
²og] ||, || og ⁴naar man] naar
Linieskifte
- *100: 370 (se 69), S. 39-42. —
Skr.: gennemg. stor; i Marg.
med latinske Bogstaver; gen-
nemg. rolig, hist og her hurtig
tildels flygtig.
S. 75¹-ud. Der-] < -ud;
der- S. 75⁶Til-] || Overorde ||
Til- S. 75⁹in-] ||, || in- S. 75¹⁶
-maal;] -maal; [<.] || Men
ikke blot dette || S. 75²¹Eg i
Egoist] < eg
- 101: 370 (se 69), S. 43f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtig tildels
flygtig.
Anm.: nederste ²/₃ af S. 44 ubeskr.
⁶sig] < mig
- *102: 370 (se 69), S. 45-48. —
Skr. i Tilf.: rolig; forøvr.:
som 30.
⁶fordi] fordi [<for] || hvad ||
S. 77⁷tyrannisk] tyrannisk
S. 77¹⁸jeg?] < jeg, S. 77²²
gjørende] -gjøre
- 103: 370 (se 69), S. 49. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtig tildels flygtig.
- *104: 370 (se 69), S. 50-53. —
Skr.: gennemg. stor; med
latinske Bogstaver; gennemg.
rolig, adsk. St. hurtigere til-
dels flygtig.
⁶-endende] -ende ¹⁷for-]
| ind || for- ²¹-sonligt] -son-
ligt || fremb || ²⁸Liv] Liv || jo ||
²⁴Tilfreds-] Tilfred- S. 80⁹
havde] || var || havde S. 80¹¹
tilfreds-] tilfred-
- 105: 370 (se 69), S. 53-55. — Skr.:
hist og her stor; gennemg.
hurtig tildels flygtig, adsk. St.
roligere.
Anm.: nederste ¹/₃ af S. 55 ubeskr.
¹ret] Ret S. 81³der] der
|| pin || S. 81⁶-ede] < -et S.
81¹⁷ikke] ikke || kan || S. 81²⁰
at] at || jeg || S. 81²⁷dennes]
< hans
- *106: 370 (se 69), S. 56-61. —
Skr.: gennemg. stor; med

latinske Bogstaver; gennemg. rolig, adsk. St. hurtig tildels flygtig.

An m.: optager (med Overskriften i Marg.) Textdelen af S. 56, Textdel og Margen S. 57, Textdelen S. 58 med Tilf. i Marg., Textdel og Margen S. 59, Textdelene S. 60f.; med Linier beg. \perp Sidernes nederste Ktt.

S. 82⁶ikke] || at|| ikke S. 82¹¹elle,] < elle. S. 82¹⁸at] at || faae || S. 83¹⁵som jeg] som S. 83²⁷i mig] mig S. 83³¹Over-] || o || Overforundt] forstaaet S. 84¹Første] < første

107-108: 370 (se 69), S. 62. — Skr. 107: stor; rolig. 108: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af Siden ubeskr.

108³paa] paa, || at|| 108⁴-satte: at] -satte, *Linieskifte* at 108⁸Datterens] || S || Datterens

109: 370 (se 69), S. 63f. — Skr.: som 12.

⁶gyser] gyser || man || ⁸da] || D || da ⁹er] er i

110: 370 (se 69), S. 64f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, adsk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig.

An m.: nedsrste $\frac{1}{3}$ af S. 65 ubeskr.

¹³En] < en sig] || f ||

¹¹¹: 370 (se 69), S. 66f. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, hist og her hurtigere.

¹⁰laae] laae || i, || ¹²For-] || og || For- ¹⁸for-] || at Skyl- den just || for-

112: 370 (se 69), S. 67f. — Skr.: snart stor; hurtig tildels flygtig.

An m.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 68 ubeskr.

³Thi] Thi || jeg ha || ⁴jeg første Gang] || d || jeg S. 87⁴end] en [?] o] || G || o S. 87⁶saa (] < saa, -heder) < -heder,

113: 370 (se 69), S. 69. — Skr.: som 31.

⁸have] have || o: s: || ¹²De] < de

114: 370 (se 69), S. 70f. — Skr.: efterh. stor; beg. sirlig, efterh. hurtig tildels flygtig.

S. 88⁶et] || mig || et S. 88¹³nogen] < noget

115: 370 (se 69), S. 71f. — Skr.: som 30.

⁴om] || at || om

116: 370 (se 69), S. 72. — Skr.: stor; beg. rolig, snart hurtigere.

¹-sen)] -sen, S. 89⁸i—] i — *Læsn. tvivlsom* [en [?]]

117: 370 (se 69), S. 72-74. — Skr.: som 30.

¹¹Scandale første Gang] < Scandalen

118: 370 (se 69), S. 74-77. — Skr.: som 30.

S. 90⁸mit fri] < frit S. 90¹³fordi] fordi || jeg || S. 90¹⁷

ved] < med til at] til S.
90²² Manges] < manges S.
90⁸⁰ i] || at || i

119: 370 (se 69), S. 78-81. — Skr.:
gennemg. stor; med latinske
Bogstaver; gennemg. rolig, til-
dels hurtigere, i enk. Ord
flygtig.

⁹neren] < nairen ¹⁰ei-ne-]
< a ¹⁰Ryg] || Ryg || Ryg ||
Ryg ²⁰Verden?] < Verden,
²¹i] < id S. 92⁵ Slægten,] <
Slægten.

120: 370 (se 69), S. 82f. — Skr.:
som 119.

⁵-brød,] < -brød:

121: 370 (se 69), S. 84f. — Skr.:
enk. St. stor; gennemg. rolig
tildels sirlig, enk. St. hurtig
tildels flygtig.

Anm.: nederste ¹/₄ af S. 85 ubeskr.

¹¹der-] || og || der- ¹⁸for]
for || at || ¹⁷i] hiin i S. 94¹
ikke"] ikke

122-*123: 370 (se 69), S. 86. —
Skr.: som 30.

*124: 370 (se 69), S. 86-90. —
Skr. i Texten: som 30; i
Marg.-Tilf.: stor; rolig.

⁹Uegen-] Uege- Slags]
|| s || Slags ⁷De] < de ⁹Alle]
< alle S. 95¹ Mit] || Har jeg
egl || Mit S. 95¹⁸ kalder] || s ||
kalder S. 95²² For] || D || For

125: 370 (se 69), S. 90f. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,
efterh. hurtigere.

⁵som] ||, || som

126-*127: 370 (se 69), S. 91. —
Skr. 126: stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere. 127:
som 126.

128: 370 (se 69), S. 91f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig, ef-
terh. hurtig tildels flygtig.

⁶tale] ||, || tale en] || den ||
en ⁸ikke] || at || ikke

*129: 370 (se 69), S. 92f. — Skr.:
som 30.

⁷enhver] || o: s: v: || enhver

130: 370 (se 69), S. 93-95. —
Skr.: stor; med latinske Bog-
staver; hurtig tildels flygtig.

⁵som] < Som ¹¹Nye] < nye
¹⁴villet] < vildet ¹⁹Pseu-]
Psey- S. 98⁸ Dette] Detter
S. 98⁷ sit] < sin

131: 370 (se 69), S. 96f. — Skr.:
som 30.

⁷be-] || beky || be- ¹⁸Virk-]
|| v || Virk-

132: 370 (se 69), S. 97f. — Skr.:
som 30.

⁸fordret] || de || fordret
⁵Intet] || i || Intet

133: 370 (se 69), S. 98-100. —
Skr.: som 30.

134: 370 (se 69), S. 100-105. —
Skr.: som 30.

¹¹Re-] || r || Re- ¹⁸Pu-] || Ps ||
Pu- han] han || endog || ¹⁶og]
||, || og S. 101⁴ i] i || s || S.
101²⁸ som] Som

- *135: 370 (se 69), S. 105f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, tildels hurtigere, i enk. Ord flygtig.
- 136: 370 (se 69), S. 106f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere tildels flygtig, sl. igæn roligere.
⁵at] || bogstavelig || at ⁶dog] < det Menneske ikke] Msk. ¹⁷fore-] || tænke || fore-
- 137: 370 (se 69), S. 107-109. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere, i enk. Ord flygtig.
⁵han] || jeg || han ⁹Phantasie-] < Phantasien. ¹⁶selv] || maatte || selv
- 138: 370 (se 69), S. 109f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, tildels hurtigere.
 S. 104⁸Person] || Ma || Person S. 104⁹man anden Gang] man || let ||
- 139: 370 (se 69), S. 111. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. roligere.
- 140: 370 (se 69), S. 111f. — Skr.: som 12.
- 141: 370 (se 69), S. 112-114. — Skr. i Hovedstykket: snart gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig, tildels flygtig, sl. roligere; i Marg.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
¹⁷han] || e || han ¹⁸elsket.] < elsket; S. 106³at] at || frem ||
- S. 106⁴latterlig] < Latterlig
- 142: 370 (se 69), S. 114f. — Skr.: stor; gennemg. rolig, tildels hurtigere.
- 143: 370 (se 69), S. 115-118. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. sirlig, snart gennemg. rolig, enk. St. hurtigere tildels flygtig.
 S. 107¹³ud] ud ||, || S. 107²⁰-hed —] < -hed,
- 144: 370 (se 69), S. 118f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. rolig.
- 145: 370 (se 69), S. 119-121. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere.
⁶der er] der
- 146: 370 (se 69), S. 121-123. — Skr.: stor; hurtig i enk. Ord flygtig.
 S. 110⁴saa] saa || ofte || S. 110⁸let at] let *Linieskifte* S. 110⁹til] ||, || til
- 147: 370 (se 69), S. 124-127. — Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; beg. rolig, snart hurtigere tildels flygtig.
 A n m.: optager Textdelen af S. 124, Textdel og Marg. S. 125, Textdelen S. 126, Textdelen S. 127, med sidste Linie i Marg.; med Linier beg. \perp Siderne nederste Ktt.
¹³Charak-] < Charac- S. 111⁶i] i || modsat || S. 111⁸Saa] Saa || tilstødte der || S. 111¹³saa...og til] < saa gaar jeg forgjeves baade til Mad-

vig> || gik || || blev saa || || baade
til Cultus-Minister || <og til>
Læsn. af det Overstregede
meget tvivlsom S.111²¹-nym.]
-nym. || Der || S. 112⁵Pseu-]
Psey-

148: 370 (se 69), S. 128f. — Skr.:
stor; i enk. Ord med latinske
Bogstaver; hurtig.

¹⁸For-] „For-

149: 370 (se 69), S. 129-133. —
Skr.: som 30; i Marg. rolig.
¹Selve] Selv ²paa] paa
|| at || S. 113⁹og] || — || og S.
113¹⁴Scenen] Scenen || — ||
S. 114¹sit] || d || sit

150: 370 (se 69), S. 133. — Skr.:
stor; hurtig.

151: 370 (se 69), S. 134f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. med
latinske Bogstaver; beg. rolig,
snart hurtigere tildels flygtig.
²skulde] < skal ¹¹det] <
et

*152: 370 (se 69), S. 136f. — Skr.:
som 92.
⁶havde] < have ⁹Om-] || t ||
Om- ⁹Alle] < alle

153: 370 (se 69), S. 137-139. —
Skr.: stor; gennemg. hurtig
i enk. Ord flygtig, sl. roligere.
S. 116¹For-] < for- S. 116⁶
Hat] || S || Hat S. 116¹⁷Alvor.]
< Alvor;

*154: 370 (se 69), S. 139. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig tildels

sirlig, forøvr. gennemg. rolig,
i enk. Ord hurtigere.

An m.: nederste ¹/3 af Siden ubeskr.

²ham] || han skal || ham

155: 370 (se 69), S. 140-147. —
Skr. i Hovedstykket: snart
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig tildels flygtig, i enk. Ord
roligere; i An m. 2: rolig til-
dels sirlig; i Marg.-Tilf.: til-
dels stor; rolig.

²-sens] -sen ³vel en] <
svundet[?] ⁴med] || s || med
⁶været] være ¹⁰Han] || Hans ||
Han ¹⁸Det] (Det ¹⁷stod] <
staaer ¹⁸hvem] || der || hvem
²⁸Jacobi^a] Jacobi S. 118⁵
noget i] noget S. 118⁷-tetet]
-tet S. 118¹⁰Dette] || Han gjør
gl || Dette S. 118¹⁵o:] || og ||
o: S. 118²⁰-tetet] -tet S. 118²⁴
-ker] < -kere S. 118²⁶bort]
bort ||. || S. 119¹-son] -son
|| hedder || S. 119¹³Norden]
Norden || — og reis || S. 119¹⁶
Som] || F || Som S. 119¹⁸Sl i
Sligt] < det S. 120¹⁸For]
|| Derf || For

156: 370 (se 69), S. 148f. — Skr.:
som 30.

An m.: nederste ¹/4 af S. 149 ubeskr.

⁵Straf] Straf ,der ⁷-over;]
< -over (¹⁰-sia] -sia ||) ||

157-158: 370 (se 69), S. 150-158.
— Skr. 157 i Hovedstyk-
ket: gennemg. stor; beg. ro-
lig, efterh. hurtig tildels flyg-
tig; i Rett.: tildels stor; ro-
lig tildels sirlig. 158 (S. 156):
rolig tildels sirlig.

157¹⁴frem. Saa] < frem.
Ny Lin. m. Udg. Saa S. 122¹
 at] at || skaffe || S. 122¹⁶¹.
 Forstandighed] < Pathos
 S. 122²³at] | b at S. 123⁸
 som ||, || som S. 123¹⁶Dette,
 som...¹⁸selv, thi] < Deter
 som S. 123¹⁸Skrifterne] <
 Skriftet S. 123³⁰saa] saa
 || eminent || S. 123³⁰saa] saa
 || at || 158³hvad] hvad || jeg ||
 158¹⁰Det] || noget Dumdri-
 stigt || det 158¹¹lide] || komme
 til at || lide

159-160: 370 (se 69), S. 158-169.

— Skr. 159: med latinske
 Bogstaver; i Hovedstykket:
 gennemg. stor; beg. rolig, ef-
 terh. gennemg. hurtig enk. St.
 flygtig, hist og her igæn ro-
 ligere; i Marg. (S. 159): i
 enk. Ord stor; rolig. 160: med
 latinske Bogstaver; gennemg.
 rolig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: 160 øverst paa S. 169, ud-
 for Slutn. af 159.

159⁸og] og || har || 159¹⁴
 -ment,] < -ment. S. 125¹⁴
 for] for for S. 125²⁷jeg] jeg
 || har ikke || S. 125³⁹det,] <
 det; S. 127⁸For-] < for- S.
 127⁶det] det || sande || S. 127¹⁴
 vil] < vild S. 127¹⁹at for-
 staae] < at forstaae [< for-
 staaer] S. 127²³bitte,] || —
 See d || bitte,

161-162: 370 (se 69), S. 169. —
 Skr.: 161: tildels stor; tildels
 med latinske Bogstaver; hur-
 tig. 162: som 65.

162⁸Apost-] || d || Apost-

163: 370 (se 69), S. 170-178. —
 Skr. i Hovedstykket: stor;
 i Beg. tildels med latinske
 Bogstaver; gennemg. hurtig
 tildels flygtig, enk St. roligere;
 i Marg. (S. 171): rolig tildels
 sirlig.

Anm.: nederste ¹/₃ af S. 178 ubeskr.

⁵-tion] < -tioner ⁹-ret,]
 -ret, [<.] || Nu || ¹³I første
 Gang] i S. 129⁸h i -hed] < d
 S. 129¹⁸er] er || saa at sige ||
 S. 129¹⁶Flere første Gang]
 < flere S. 129¹⁷h i ham] < l
 S. 130¹mig] sig S. 131⁴selv]
 || der || selv

164: 369 (= L-For tegn. — Bind, 4.
 (180×218), Vb. uden Forgyltn.,
 mørkt, gull. flammert, marmo-
 reret Overtræk; spr. Snit. —
 Pap.: Velin), udv. Etikette.
 — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 369 anbragt
 med bred ydre Margen. De tre første
 Blade upag. Bl. 2 og 3 ubeskr., for-
 øvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads
 første Side (med ulige Tal), dog er
 Bll. S. 15 f., 49 f. og sidste Bl. (S.
 229 f.) pag. paa begge Sider.

*165: 369 (se 164), Indsiden af
 Bindet foran. — Skr.: i enk.
 Ord stor; rolig.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

166*-167: 369 (se 164), første Side
 af Bl. 1. — Skr. 166: snart
 stor; rolig. 167: snart gen-
 nemg. stor; beg. sirlig, forøvr.
 gennemg. rolig, i enk. Ord
 hurtigere.

Anm.: nederste ¹/₃ af Siden ubeskr.
 ligesom hele anden Side af Bladet.

167³Motto,] < Motto:

*168: 369 (se 164), S. 1-8. — Skr.: efterh. gennemg. stor; med latinske Bogstaver; beg. rolig tildels sirlig, efterh. gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her igæn roligere.

⁶Elskeren,] < Elsker. S. 134¹der] < det S. 134¹⁸ huld-] hul- S. 134¹⁹-ten] -teten S. 134³¹-faler] -falder S. 134³³, blot] blot S. 134²⁶ De] de S. 134²⁹D i De] < d S. 135³en] < En S. 135⁶-ten] -teten S. 135⁷videts] < vid-dets S. 135¹⁶en] < een De] < Des

169: 369 (se 164), S. 8. — Skr.: efterh. stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

170: 369 (se 164), S. 9. — Skr.: som 169.

Anm.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

²-hold]-hold || — || ⁶Han] < han ⁷død] < afdød

171*-172: 369 (se 164), S. 10-13. — Skr. 171: tildels stor; med latinske Bogstaver; første Halvdel: rolig tildels sirlig; sidste Halvdel: gennemg. rolig, hist og her hurtigere. 172: i enk. Ord stor; rolig.

Anm.: med Linier beg. ⊥ Sidernes nederste Ktt. 171 optager Textdel og Margen S. 10f., Textdelen S. 12, Textdel og Margen S. 13. 172 anbragt i Marg. S. 13, øverst paa Siden under Slutn. af 171.

171²af] || i levende Live, kunde det gøres saaledes af || af 171¹⁰-kjendt med]-kjendt S. 137⁶som] ||, || som S. 138⁶

Pseu-første og anden Gang] Psey- S. 138⁹mig] mig || oplevet || S. 138¹¹kunne] < kunde S. 139⁴den] < det S. 139⁹Virke-] || Vir || Virke-172¹med] || ogsaa || med

*173: 369 (se 164), S. 14. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtig tildels flygtig.

²Af-] < af-

174: 369 (se 164), S. 14f. — Skr.: stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

S. 140⁸i] || at || i S. 140⁶Det] || Id || Det

175*-176: 369 (se 164), S. 15f. — Skr. 175: gennemg. stor; i de første Ord med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtig tildels flygtig. 176 (S. 15): i enk. Ord stor; beg. sirlig, forøvr. rolig. 175⁴høie] høi 175¹¹siger det] siger

*177: 369 (se 164), S. 16-21. — Skr.: gennemg. stor; et enk. Sted med latinske Bogstaver; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, hist og her igæn roligere.

Anm.: nederste ¹/₄ af S. 21 ubeskr.

¹⁰digte-] || ud || digte- ¹⁴NB¹¹anden Gang] NB¹¹ || ¹⁶Pseu-] Psey- ¹⁷leed] || bestandigt || leed ¹⁹eet] < et ²³-hed,] < -hed. ²⁷det] det || Øvr || ²⁸f. og ... var] < ogsaa var < var ogsaa S. 142⁴Just] || Jeg lo-

vede da || Just S. 142¹⁰] jeg]
jeg || skulde || S. 142¹¹] der]
< det S. 142¹⁴] Morgen]
< Morgen

178-179: 369 (se 164), S. 22. —
Skr. 178: tildels stor; beg.
sirlig, efterh. hurtigere. 179:
i enk. Ord stor; rolig tildels
sirlig.

178¹Forstand] Ord 178⁵
Aands] Aand 179³han har]
han *Linieskifte*

180: 369 (se 164), S. 23. — Skr.:
som 12.

⁹de] < det ¹⁰sagdes] sag-
de S. 144¹] sig] < mig

181: 369 (se 164), S. 24. — Skr.:
tildels stor; rolig tildels sirlig.

182: 369 (se 164), S. 24-26. —
Skr.: som 25.

⁹og] < er ¹²Christelige,]
< christelige. S. 145⁸] skul-
de] || man || skulde at *anden*
Gang] at || han || S. 145¹⁰
-else] < -elsen

183: 369 (se 164), S. 27. — Skr.:
som 30.

⁹skille sig] || skille sig ||
skille sig ⁷færdig] || færdig ||
færdig

184: 369 (se 164), S. 27-33. —
Skr. i første Halvdel: til-
dels stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, hist og her
hurtigere, i enk. Ord flygtig;
i sidste Halvdel: stor; gen-
nemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere.

³Pseu-] < Psey- ⁴tales]
|| kan || tales ⁹Noget] < no-
get S. 146¹] Men] Men || vi ||
S. 146¹¹] mere] mere || end ||
min] min [¹<mit] || eget Navn ||
S. 146²³] det] || det, || det S.
146²⁶] er || Digterisk || S.
146²⁸] siger] siger || det < ded ||
S. 146³⁰] det,] < det. S. 146³¹
Taler,] < Taler og S. 147¹⁴
sværede"] sværede S. 147²⁸
-arges"] -arges S. 147³⁰
hvori] || med || hvori

185: 369 (se 164), S. 33-35. —
Skr.: som 15.

¹⁷urolige] || urolige ||. *Li-
nieskifte* urolige ²³seer man]
seer *Linieskifte*

186: 369 (se 164), S. 35-37. —
Skr.: efterh. stor; beg. rolig,
efterh. hurtigere.

S. 149⁷] Unaade (] < Unaa-
de; S. 149⁸] saa] || at m || saa

187: 369 (se 164), S. 37. — Skr.:
snart stor; hurtig.

⁸Den] || Den, || Den

188: 369 (se 164), S. 37f. — Skr.:
som 12.

²end] end || Ens ||

189: 369 (se 164), S. 38f. — Skr.:
som 12.

³ere,] < ere.

190: 369 (se 164), S. 39f. — Skr.:
som 12.

191: 369 (se 164), S. 40. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig.

- 192: 369 (se 164), S. 41. — Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig, hist og her roligere.
 Anm.: optager baade Textdel og og Margen; med Linier beg. ⊥ Siden nederste Kt.
¹²-terne] < -tet ¹⁶Pseu-] Psey- ¹⁸-lig] < -lige
- 193: 369 (se 164), S. 42f. — Skr.: gennemg. stor; i Overskr. og tildels i Beg. med latinske Bogstaver; beg. rolig, snart hurtigere, i enk. Ord flygtig, i Tilf. sirlig.
 S. 152¹⁰været] være
- 194: 369 (se 164), S. 44. — Skr.: tildels stor; rolig.
 Anm.: nederste 1/4 af Siden ubeskr.
⁸Mod-] < mod S. 153⁴ -len] < -lens
- 195: 369 (se 164), S. 45f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, i enk. Ord sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
²være;] < være, ¹³An-der-] || Saaledes i Forhold til os almindelige Mske. || An-der- S. 154¹mer] mer ||, har jeg || S. 154⁴-mitet] -minitet S. 154⁵-klarlig] < -klarligt S. 154⁶selv] selv || deri, ||
- 196: 369 (se 164), S. 47. — Skr.: som 12.
- 197: 369 (se 164), S. 47f. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, snart hurtigere.
 S. 155⁴er] er || det ||
- 198: 369 (se 164), S. 48f. — Skr.: stor; beg. rolig, snart hurtigere.
⁴alle] < al ⁵fulde] fulde || Forb || Guds] || F || Guds ¹⁰Van-] < van-
- *199-200: 369 (se 164), S. 50f. — Skr. 199: tildels stor; rolig. 200 (S. 50): rolig tildels sirlig.
⁴Chri-] < chri- S. 156³ -kast] < -kastet S. 156⁴ -øvelse] -øvelse || " ||
- 201: 369 (se 164), S. 51. — Skr.: som 126.
³Noget] < noget
- 202: 369 (se 164), S. 52f. — Skr.: tildels stor; beg. rolig, snart hurtigere, sl. hurtig tildels flygtig.
⁶dog] || v || dog ¹⁰Mulig-] || V || Mulig- ¹⁶en-] || at || || A || en- ¹⁸har] || er || har
- 203: 369 (se 164), S. 53. — Skr.: stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere, sl. rolig.
- 204: 369 (se 164), S. 54f. — Skr.: stor; i Beg. med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.
¹¹-næst (] < -næst, ¹⁸-ben-de.] -bende. || D || ²⁰50] < 51
- *205: 369 (se 164), S. 55. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.
 Anm.: med Linier ud i Marg.
³f i forlige] < F

206: 369 (se 164), S. 56 f. — Skr. i første Stykke: gennemg. sirlig, sl. hurtigere; forøvr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn roligere.

⁵som] < somt ⁶ganske] || i || ganske ¹³det] det ||, ||

207: 369 (se 164), S. 57-62. — Skr.: stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. roligere, sl. rolig.

⁵til] til , at S. 160¹er] || haab || er S. 160³et] < en S. 160⁷en] < et S. 160²⁷-tet] -tet ||, || S. 160²³ved] ||, || ved

208: 369 (se 164), S. 62-64. — Skr.: som 207.

³nu] || det || nu S. 162³ Menneskets] Mskes S. 162⁵ en] en || St || S. 162⁸gode] || d || gode S. 162⁹Og] Og || ved || S. 162¹³gjør anden Gang] gjøre

*209: 369 (se 164), S. 64. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.

An m.: nederste ¹/s af Siden ubeskr.

²Dyd] ||, || Dyd

*210-217: 369 (se 164), S. 65-68. — Skr. 210: tildels stor; snart rolig, snart hurtigere tildels flygtig. 211: rolig. 212: sirlig. 213-217: rolig tildels sirlig.

An m.: 211 paa S. 68, beg. i Marg., sl. med Linier ind i Texten og en sidste Tilf. helt i Texten umiddelbart under Sl. af 210. 212-215 paa S. 65; 212 i Texten tilvenstre for Beg. af 210, med Linier beg. ⊥ Siden øverste Kt.; 213 øverst paa Siden, ovenover Beg. af 210 fra modsat Led, med Linier beg. i Marg.; 214-215 i Marg. midt paa Siden. 216-217 paa S. 66 i Marg. midt paa Siden.

210⁵stal] stestal 210⁸i Anledning af] < ved 210⁹ (hvad] <, hvad S. 163¹¹vil] < vild S. 163¹⁹eller jeg] < ikke S. 164¹¹Sagen...af-gjort] < Dog er Sagen adskilligt forandret [⁷ Læsn. af sidste Ord meget tvivlsom] 211¹⁴hende“,] < hende“. 212⁶fra] < især fra 213³lig-ger] || blev || ligger 216⁵-gjort:] < -gjort,

218: 369 (se 164), S. 69. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

³altid] altid || meest ||

219: 369 (se 164), S. 69-72. — Skr.: stor; gennemg. rolig, adsk. St. hurtig tildels flygtig. S. 167²³styrke] || styrke || styrke

220-221: 369 (se 164), S. 72 f. — Skr. 220: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere i enk. flygtig. 221 (S. 72): rolig tildels sirlig.

220¹-men:] < -men, S. 168⁴¹-ninger sig] -ninger

222: 369 (se 164), S. 73. — Skr.: tildels stor; rolig tildels sirlig. ³Noth] Noth ||, ||

223: 369 (se 164), S. 73 f. — Skr.: tildels stor; rolig, i Beg. og Slutn. tildels sirlig. ⁷een] < en vis

224: 369 (se 164), S. 74. — Skr.: som 12.

*225: 369 (se 164), S. 75. — Skr.:
som 12.

¹Lov] < Loven

226: 369 (se 164), S. 75f. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

⁶hele] || hell || hele

227: 369 (se 164), S. 76. — Skr.:
stor; beg. sirlig, efterh. hur-
tigere.

228: 369 (se 164), S. 77. — Skr.:
som 12.

⁶der er] der *Linieskifte*

229: 369 (se 164), S. 78f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, hist
og her hurtigere.

¹Det som] < Dersom
mee *i meente*] < men ⁴-væn-
te] -vænte || dem ||

*230: 369 (se 164), S. 79. — Skr.:
som 229.

¹den] < det

231: 369 (se 164), S. 80-83. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. hurtig tildels flygtig, i
enk. Ord og i Marg.-Tilf. ro-
ligere.

²⁹≤den . . . ³⁰Blods] <
Kjød og Blod ≤den gamle
Adam ≥ vældigt strider S. 173¹
tilnøds] < tildeels S. 173⁵
istaae.] istaae.“

232: 369 (se 164), S. 83f. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.

¹atter sige] atter ⁸-stren-
gelse] < -strængelse

233: 369 (se 164), S. 84-87. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig, efterh. gennemg. hurtig
tildels flygtig, hist og her
igæn roligere.

⁶fri,] < fri. S. 174¹der]
|| han udgrinet || der S. 174¹⁴
og] || saa || og

*234: 369 (se 164), S. 87f. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig
forøvr. rolig.

⁹det] det ene

235: 369 (se 164), S. 88f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, enk.
St. hurtigere tildels flygtig.

¹⁰forledes] formldes ¹³
Con-] < con- ¹⁵Be-] || C || Be-

236: 369 (se 164), S. 89-92. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig, efterh. hurtig tildels flyg-
tig, sl. igæn roligere.

¹³og] || for at || og S. 176⁷
Ergo er] Ergo *Linieskifte*
S. 176¹⁸vide] || S || vide

237: 369 (se 164), S. 92-95. —
Skr. i Hovedstykket: stor;
gennemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her roligere; i første
Marg.-Tilf. (S. 94): rolig; i
anden Marg.-Tilf. (S. 95):
som 65.

An m.: nederste ¹/₃ af Textdelen S.
95 ubeskr.

¹Mynster] Mynster [<
Mynsters] || T || ³i] <, ⁴den]

||denne|| den ⁶været|| i den
Grad|| været ||sand|| S. 177¹²
idel] || idel|| idel S. 177³¹
saa] < han S. 177³⁶-rede,]
< -rede.

*238: 369 (se 164), S. 96. — Skr.:
tildels stor; rolig, beg. sirlig.

239: 369 (se 164), S. 96-102. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig, efterh. tildels hurtig i enk.
Ord flygtig.

¹⁸-stræng] < -streng ¹⁴brister]
|| brister|| brister ¹⁸just
jo] just S. 179¹⁹Himlene,]
Himlene Sideskifte || og || S.
179³¹Da] Da || blev || han]
han || gik ind mid || S. 179³⁴
tale] || fri || tale

240: 369 (se 164), S. 102-105. —
Skr.: som 239.

¹¹blot] blot || holder||
¹³Christne,] Xstne. ¹⁴Christen]
|| S || Christen ¹⁸Præsten]
Præst S. 181¹¹det] det
|| b ||

241: 369 (se 164), S. 105-109. —
Skr.: som 25.

³Fa i Fanatisme] < Fata
S. 182³¹mig] || jeg || mig

242: 369 (se 164), S. 109f. — Skr.:
som 20.

³Nogle] < nogle ⁶mig]
mig bliver S. 183³See] See,

243: 369 (se 164), S. 110f. — Skr.:
som 126.

³paa] paa || det|| ³-nøden]
< -nødent

244: 369 (se 164), S. 111f. — Skr.:
som 12.

⁵-theorie,] -theorie || — ||,

245: 369 (se 164), S. 112. — Skr.:
som 20.

246: 369 (se 164), S. 113f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, sl. roligere.
⁶o,] < o:

247: 369 (se 164), S. 114f. — Skr.:
som 126.

S. 185³med] ||, || med

*248: 369 (se 164), S. 115. — Skr.:
rolig tildels sirlig.

249-250: 369 (se 164), S. 116. —
Skr. 249: i enk. Ord stor;
rolig, et enk. St. sirlig. 250:
gennemg. stor; rolig.
S. 186¹Hesten] < den

251-252: 369 (se 164), S. 117—119.
— Skr. 251: som 12. 252 (S.
118): i enk. Ord stor; rolig.

A n m.: nederste¹/af S. 119 ubeskr.

251³Forh i Forholdene] <
Forf 251⁶fik] fik ||, || deri,]
< deri. 251¹¹lade] || faae||
lade 251¹⁶desto] desto || sva-
gere er han, desto || S. 187⁶
4] < 3 S. 187⁶Stræng] <
Streng 252¹-nie] -nie ||, ||

253: 369 (se 164), S. 120f. — Skr.:
som 126.

³jo] jo || dog|| ³Apostl i
Apostlene] < Apostel S. 188¹
-mærket:] < -mærket,

254: 369 (se 164), S. 121f. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, snart
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

⁶Sag,] < Sag; ⁶Sag.] Sag
Linieskifte -viet,] < -viet:

255: 369 (se 164), S. 122f. — Skr.:
som 12.

²paa] paa . .] ⁵Saa] Saa
|| kl || ⁸tilegne] < tilegnes
S. 189⁴siges ikke] siges S.
189⁶deri] || egl || deri S. 189⁹
blot] blot || ligner || S. 189¹¹
Ham] < ham

*256: 369 (se 164), S. 124f. — Skr.:
som 15.

⁸Aftenen] < Aftenenen

257: 369 (se 164), S. 126f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig, hist og her roligere, sl.
rolig.

258: 369 (se 164), S. 128. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,
snart hurtigere.

²troede] troede | paa || En]
En || den || ⁵Stæder] < Ste-
der

259: 369 (se 164), S. 128-130. —
Skr.: som 20.

⁶til at] til

*260: 369 (se 164), S. 130f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig, i enk. Ord roligere.

⁷fore-] || bestand || fore-
¹⁰-Søen"] -Søen

261: 369 (se 164), S. 131f. — Skr.:
som 260.

*262: 369 (S. 164), S. 132. — Skr.:
som 20.

263-264: 369 (se 164), S. 132-135.
— Skr.: som 260.

Anm.: 264 paa S. 133.

263¹⁸prisende] || saa || pri-
sende S. 194⁷rigtigt,] < rig-
tigt;

265: 369 (se 164), S. 136f. — Skr.:
tildels stor; i Overskr. med
latinske Bogstaver; beg. sir-
lig, efterh. gennemg. rolig, i
enk. Ord hurtigere.

S. 195¹⁸af] < at S. 195¹⁹
Guds] < Guds-

*266.*267.268: 369 (se 164), S.
138-144. — Skr. 266: efterh.
gennemg. stor; i Overskr.
med latinske Bogstaver; i
første Halvdel: beg. sirlig,
efterh. hurtigere; i sidste
Halvdel: gennemg. hurtig
tildels flygtig, hist og her ro-
ligere. 267 (S. 140f.): i enk.
Ord stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere. 268 (S. 142): sirlig.

266⁵ Dette] || cfr. || Dette
S. 196⁴Det] < det S. 196³⁰
mig:] < mig, S. 196³¹igjen-
nem;] < igiennem: S. 196³⁵
-tid] -tid || havde jeg ham ||
S. 196²⁸han] han || istedetfor
at || S. 197⁷ham,] < ham. S.
197¹⁵saa] || F || saa S. 197³⁸
ikke] || end || ikke S. 197³⁶
selv] || i saa Fald h || selv
S. 197³⁸gaae] || sk || gaae S.
198⁷her var] her 268⁶ham]
ham ||, ||

- 269: 369 (se 164), S. 144. — Skr.: tildels stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶at] | om Noget er] | at ken || ⁹at] || v.] at ¹²smerte-] || ub] smerte- ¹⁸Saa] < Saale S. 204 ¹⁰Aars] Aar S. 204 ¹⁸-værdig,] < -værdig;
- 270: 369 (se 164), S. 145f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. rolig i enk. Ord sirlig.
 Anm.: nederste ¹/8 af S. 146 ubeskr.
⁵og] || ti] og S. 200 ⁸-rette- de] -rette *Linieskifte* S. 200 ¹⁵Navne,] < Navne
- 271: 369 (se 164), S. 147f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
⁶til] || de] || til
- 272: 369 (se 164), S. 148. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, forøvr. rolig.
- *273: 369 (se 164), S. 149 f. — Skr.: snart stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁵skal] skal || Paul] S. 202 ¹¹(det] < , det
- 274: 369 (se 164), S. 151f. — Skr.: i enk. Ord stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.
¹³5] || 4). || 5 ¹⁴Den] || ³Bøn- nens || Den
- *275: 369 (se 164), S. 152-155. — Skr. i Hovedstykket: efterh. stor; beg. sirlig, efterh. hurtig tildels flygtig; i Marg. og i Slutn.-Tilf.: rolig tildels sirlig.
⁴-tale sig] -tale ⁵faaer han] faaer ⁷ved] ved || Tan-
- 276: 369 (se 164), S. 155f. — Skr.: snart stor; rolig.
- *277: 369 (se 164), S. 156. — Skr. som 126.
⁵-kastet i] < -kastet,
- 278: 369 (se 164), S. 157. — Skr.: tildels stor; rolig.
- 279: 369 (se 164), S. 157f. — Skr.: tildels stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere, i enk. Ord flygtig.
 S. 206 ¹-fold,] < -fold. S. 206 ⁸-foldige] -foldige || Reflexion, || efter-] || s || efter- S. 206 ¹⁰som] som || aldel ||
- *280: 369 (se 164), S. 158-160. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere, sl. roligere.
- 281: 369 (se 164), S. 160 f. — Skr.: som 126.
⁴-bage] -bage || i en ||
- 282: 369 (se 164), S. 161. — Skr.: efterh. stor; rolig.
- 283: 369 (se 164), S. 161f. — Skr.: som 126.
 S. 208 ²idag,] < idag.
- 284: 369 (se 164), S. 162-165. — Skr.: stor; beg. rolig, snart hurtigere tildels flygtig.

- ⁸grebet] grebet hverken/?]
¹⁴da] || det || da ¹⁸han første
 Gang] || i d || han idet] < i
 det ²⁰at] || i || at
- 285: 369 (se 164), S. 166f. — Skr.:
 stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig, i enk. Ord igæn roligere.
 Anm.: nederste 1/4 af S. 167 ubeskr.
- *286: 369 (se 164), S. 168-171. —
 Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.
¹³Broder] Broder ||, ||
¹⁴med] || og || med S. 211³
 synes] synes ||, at || S. 211¹⁶
 -tale (] < -tale, S. 211¹⁷ det]
 < den S. 211²⁰ -tastiske] -tastiske S. 211²⁸ Det] < det
- 287: 369 (se 164), S. 171f. — Skr.:
 efterh. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig, sl. igæn roligere.
⁴Vindvet] Vind'et S. 212⁷
 derpaa] || Vi || derpaa S. 212¹¹
 U-Taal-] < Taal-
- 288: 369 (se 164), S. 172. — Skr.:
 som 12.
¹„Kirken“] „Kirken“ || er
 dog egl. ||
- 289: 369 (se 164), S. 173. — Skr.:
 som 126.
⁴især] || at || især
- 290: 369 (se 164), S. 173-175. —
 Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig, i enk. Ord igæn roligere.
¹⁰sin] sin [< sit] || Liv || S. 214⁸ Det] Det || ikk ||
- 291: 369 (se 164), S. 175f. — Skr.:
 efterh. stor; beg. sirlig, forøvr. rolig.
- 292: 369 (se 164), S. 176f. — Skr.:
 snart stor; beg. rolig, efterh. hurtig tildels flygtig.
¹hvilken] hvilke ¹¹Lidt] Lidt ||. ||
- 293: 369 (se 164), S. 177f. — Skr.:
 snart stor; beg. rolig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁶mig,] < mig.
- 294: 369 (se 164), S. 178f. — Skr.:
 som 126.
⁵anden] anden || Vanskelighed/?] ||
- *295: 369 (se 164), S. 179f. —
 Skr.: snart stor; beg. rolig, snart hurtig tildels flygtig.
- 296: 369 (se 164), S. 180f. — Skr.:
 som 295.
⁶Ingen] || under || Ingen
- 297: 369 (se 164), S. 181f. — Skr.:
 som 293.
- 298: 369 (se 164), S. 182f. — Skr.:
 gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
 S. 217⁶er første Gang] < at
- 299: 369 (se 164), S. 183f. — Skr.:
 som 12.

300: 369 (se 164), S. 184 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.

301: 369 (se 164), S. 185-187. — Skr.: snart gennemg. stor; i første Ord sirlig, strax hurtigere, efterh. hurtig tildels flygtig.

³Fromt] Fromt || vil || ⁴at] at || at || ⁹Enten] || I || Enten ¹²etablerede] < etablere ¹⁴det] || han kan || det ¹⁶eller] er

302: 369 (se 164), S. 187 f. — Skr.: som 12.

³-klare] -lare

303: 369 (se 164), S. 188 f. — Skr.: i Hovedstykket: gennemg. stor; rolig, et enk. St. tildels sirlig; i Marg.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

An m.: nederste ¹/₄ af S. 189 ubeskr.

²for-] || angribes || for- ³Nielsen og] < Nielsen, ¹⁰For-] || Und-] || Linieskifte For- ¹²mælede] -mælede |, |

304: 369 (se 164), S. 190-192. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere, et enk. St. hurtig tildels flygtig.

¹comisk,] < comisk (¹⁰ung Kone] Konge ¹²heller] her

305: 369 (se 164), S. 192 f. — Skr.: efterh. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.

⁹et] < en

*306: 369 (se 164), S. 193-195. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, et enk. St. tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig, sl. hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁹staaer] staaer || s || S. 222¹² Repe-] < Repen-

307: 369 (se 164), S. 195 f. — Skr.: som 12.

*308: 369 (se 164), S. 196. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.

309: 369 (se 164), S. 197. — Skr.: som 12.

310: 369 (se 164), S. 198 f. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, snart hurtig i enk. Ord flygtig.

S. 224²Spidse:] < Spidse, S. 224⁴Men] || Som Følge || Men

311: 369 (se 164), S. 199-201. — Skr.: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.

²der] der || kunde || ³Hans] < hans S. 325¹dem,] < dem:

312: 369 (se 164), S. 201-203. — Skr.: stor; gennemg. rolig, tildels hurtigere, i enk. Ord flygtig.

- ⁸-lig] -lige ¹¹ouðe ðt']
 ouðe ðt' ¹⁴naar han] naar
¹⁸i] ||, || i
- 313: 369 (se 164), S. 203f. — Skr.:
 tildels stor; rolig, hist og her
 sirlig.
¹Re-] || det evi[?] || Re-
⁶her er] her
- 314: 369 (se 164), S. 204 f. — Skr.:
 tildels stor; gennemg. rolig
 tildels sirlig, enk. St. hurtigere.
- ⁸fra] fra det at: S. 227²
 en] < et S. 227⁶bruger
 Kniven] || behandler || <bruger
 Kniven> *Linieskifte* et Dyr
- 315: 369 (se 164), S. 206. — Skr.:
 enk. St. stor; gennemg. rolig
 tildels sirlig, enk. St. hurtigere.
- 316: 369 (se 164), S. 207. — Skr.:
 som 65.
- 317: 369 (se 164), S. 207-209. —
 Skr.: tildels stor; gennemg.
 rolig, adsk. St. hurtigere til-
 dels flygtig.
⁸er anden Gang] er er
¹³alt] < det ¹⁴blot] || f || blot
¹⁷-staaer i] -staaer S. 229⁶
 Liv] || T || Liv
- 318: 369 (se 164), S. 210-212. —
 Skr.: tildels stor; beg. rolig
 tildels sirlig, efterh. hurtigere
 i enk. Ord flygtig.
⁸—alt-] || a || —alt- ¹⁰-maal]
 -maal || o || ¹⁴var det] var
¹⁰megen] megen [< meget]
 || lykkeligere || S. 230¹for] for
- || den || S. 230²(som] <, som
 S. 230³Uende-] < uende-
 S. 230⁷-raade,] < -raade:
 S. 230⁸skulde] skulde skulde
- 319: 369 (se 164), S. 212f. — Skr.:
 som 15.
¹¹hun første Gang] || d ||
 hun
- 320: 369 (se 164), S. 213f. — Skr.:
 tildels stor; gennemg. rolig i
 enk. Ord sirlig, enk. St. hurtigere
 tildels flygtig.
- 321: 369 (se 164), S. 215. — Skr.:
 som 126.
- *322: 369 (se 164), S. 215 f. —
 Skr. i første Halvdel:
 gennemg. sirlig, i enk. Ord
 hurtigere; i sidste Halv-
 del: tildels stor; gennemg.
 rolig, i enk. Ord hurtigere
 tildels flygtig.
⁸over] over || " || S. 232¹
 -skab,] < -skab. S. 232¹⁷
 Lidelse,] < Lidelse: S.
 232¹⁸Anden] Anden, || villig
 til at lide mere end han || S.
 232²⁰han] < hans
- 323: 369 (se 164), S. 216-218. —
 Skr.: tildels stor; gennemg.
 rolig, adsk. St. hurtigere til-
 dels flygtig.
⁶-hed] < -hedens S. 233¹
 er] < var S. 233¹²-lige] -lig
 S. 233¹²fordi] fordi || — ||
- *324: 369 (se 164), S. 218. — Skr.:
 enk. St. stor; beg. rolig, snart
 hurtigere tildels flygtig.
⁸den,] < den.

325: 369 (se 164), S. 219-227. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. rolligere; i Marg. og Text-Tilf.: enk. St. stor; gennemg. rolig tildels sirlig, hist og her hurtigere tildels flygtig.

Anm.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 227 ubeskr.

¹— „Faderen“] || o || — „Faderen“ S. 234¹ For-] || der [< det] tales || For- S. 234⁸ han] < Han vil] < vilde S. 234¹⁸ titter ... Huus] < sidder ved Vinduet Fa-] || et || Fa- S. 234¹⁶ Drengen)] < Drengen, S. 234³⁴ Efter] Efterat S. 235³¹ Først] < først S. 236⁴ det,] < det: S. 236³⁰ vilde] < vil S. 237¹⁴ Haard-] < Haar- S. 238⁸ -hed] < -heden

326: 369 (se 164), S. 228 f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart hurtigere tildels flygtig, sl. igæn rolig.

⁸al] al || Xstd || ⁷bie] < bliv ¹¹Askese,] < Askese. S. 239⁷ sig ved] sig

327-328: 369 (se 164), S. 230. — Skr. 327: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere. 328: gennemg. rolig tildels sirlig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: Slutn. af 328 dels i Marg. dels i Texten paa Foden af Siden.

327⁶ ind i] ind

329: 363 (= L-Forsegn. — Bind, 4. (179 × 219), Vb. med Dobbelstreg i Forgyltn. paa Ryggen; gull. marmoreret Overtræk; spr. Snit. — Pap.: Velin), udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 363 er anbragt med bred ydre Margen. De første fire Blade upag., Bll. 2-4 ubeskr., forøvr. Pag. med Blyant paa hvert Blads første Side (med ulige Tal), dog er Bll. S. 63 f. 83 f. 93 f. 105 f. 183 f. og sidste Bl. (S. 219 f.) pag. paa begge Sider.

*330: 363 (se 329), første Side af Bl. 1. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

¹det] < den

*331: 363 (se 329), Indsiden af Bindet foran. — Skr.: tildels stor; tildels med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, hist og her hurtigere tildels flygtig.

Anm.: anbragt med smal ydre Margen øverst paa Siden.

*332: 363 (se 329), første Side af Bl. 1. — Skr.: tildels stor; rolig, i enk. Ord sirlig.

Anm.: anbragt midt paa Siden, hvis nederste Del er ubeskr. ligesom hele anden Side af Bladet.

²-kum“ —] -kum“ || o || —

333-334: 363 (se 329), S. 1. — Skr. 333 i Texten: i enk. Ord stor; gennemg. rolig i enk. Ord sirlig, hist og her hurtigere; i Marg.: rolig tildels sirlig. 334: i enk. Ord stor; rolig.

333⁴⁶ Dig): Pro-] Dig) Lieneskifte: Pro- 333⁷ Dig] < ham 334⁹ dog] || det || dog

- 335: 363 (se 329), S. 2. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
rolig, enk. St. hurtigere tildels
flygtig.
⁸Verds-] < Virke- ⁷med]
med den -heden,] < -heden.
-for] -for ||, ||
- 336: 363 (se 329), S. 3f. — Skr.:
tildels stor; beg. hurtig tildels
flygtig, sl. roligere.
¹hi-] < Hi- ⁸medens
man] medens ⁵Fleste] Fle-
ste ||, || S. 244³denne] <
den S. 244⁵U-] < u-
- *337: 363 (se 329), S. 4-6. — Skr.:
som 15.
S. 245⁴godt,] < godt. S.
245⁷-ledes,] < -ledes; S.
245⁸ved at] ved S. 245¹²
til-] || er || til- S. 245¹⁴rig-
tigst] < rigtigt der har]
der *Linieskifte*
- 338: 363 (se 329), S. 6f. — Skr.:
som 92.
⁴— ergo] — [< .] | Nu
ergo
- 339: 363 (se 329), S. 7f. — Skr.:
hist og her stor; rolig tildels
sirlig.
⁶Mindste] *første Gang*
Mindste ||. || ¹⁰Spore] Spore
|| hvert Secund || ¹²lærte]
|| vilde || lærte ¹⁴(der] <, der
- 340: 363 (se 329), S. 9. — Skr.:
som 126.
- 341: 363 (se 329), S. 9-12. — Skr.:
som 12.
²⁶-fund,] < -fund.
- 342: 363 (se 329), S. 12f. — Skr.:
som 65.
⁵Du *anden Gang*] || o, || Du
⁷med] || ti || med ¹⁰stræbe.]
< stræbe,
- 343: 363 (se 329), S. 13f. — Skr.:
som 260.
⁸ikke forbi] forbi ⁵at
første Gang] < af S. 249²
-sens:] < -sens, S. 249⁶
føjede] føie
- 344: 363 (se 329), S. 14f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig, snart
hurtig tildels flygtig.
⁴Du *første Gang*] || i Ureen-
hed og Besmittelse || Du
- 345-*346: 363 (se 329), S. 15. —
Skr. 345: gennemg. stor; med
latinske Bogstaver; gennemg.
hurtig, i enk. Ord roligere.
346: som 65.
345⁴rigtig] < rigtigt In-
tet] ikke *Linieskifte* Intet
- 347: 363 (se 329), S. 16f. — Skr.:
som 15.
⁹Smaat] < smaat det et]
det ¹¹tabt —] < tabt. ¹²Men-
nesket] || F || Msket
- 348: 363 (se 329), S. 17-23. —
Skr.: som 30.
S. 251²²Differents-Kate-
gorier] < Kategorier S. 252⁵
mig] || s || mig
- *349: 363 (se 329), S. 23-25. —
Skr.: som 92.
²Conse-] Con- ⁹-lysen-
de,] < -lysende: S. 253¹²
der er] der

*350: 363 (se 329), S. 25 f. — Skr.:
snart stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, i enk. Ord ro-
ligere.

³Faae] < faae ⁹andre]
|| A || andre S. 254¹Een] <
een

351: 363 (se 329), S. 26. — Skr.:
i enk. Ord stor; sirlig.

⁴til den] til -merer] -me-
rer || til ||

352: 363 (se 329), S. 27. — Skr.:
snart stor; beg. sirlig, snart
hurtigere.

⁶Længsels-] Længses-

*353: 363 (se 329), S. 27-31. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. huri-
gere tildels flygtig.

⁵Beder] „Beder S. 255³
for] for ||, || S. 255¹³anklag]
anklag || ikke || S. 255¹⁰-nin-
gernes] < -ningens S. 255¹⁹
„Ved] || Aanden kommer || Ved
S. 255²¹seer] || f || seer S.
255²²-ud,] < -ud; S. 255²⁴
saae] < var S. 255²³Saae]
Saa S. 256⁸Ondt,] < Ondt.

354: 363 (se 329), S. 31-35. —
Skr.: snart gennemg. stor;
beg. rolig tildels sirlig, efterh.
gennemg. hurtig tildels flyg-
tig, hist og her igæn roligere,
sl. rolig.

⁸et] et || E || ¹⁰just] just
|| at || ¹⁶det] < den S. 257²⁰
i anden Gang] i || den || S.
257²⁰til,] < til. S. 257²²-ber

er] -ber S. 257²²men man]
men

*355: 363 (se 329), S. 36. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. rolig, enk. St. hur-
tigere tildels flygtig.

356: 363 (se 329), S. 37 f. — Skr.:
snart gennemg. stor; beg. sir-
lig, snart gennemg. hurtig til-
dels flygtig, sl. gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere.

⁶-qvemt] -qvemt || og hvor
christeligt || ⁹her] Læsn.
tvivlsom

357: 363 (se 329), S. 38 f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. gen-
nemg. rolig i enk. Ord hur-
tigere, sl. hurtig tildels flygtig.

358-*359: 363 (se 329), S. 39. —
Skr. 358: som 20. 359: i enk.
Ord stor; rolig tildels sirlig.

360: 363 (se 329), S. 40. — Skr.:
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

*361: 363 (se 329), S. 40 f. — Skr.:
snart gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. hurtigere
tildels flygtig.

⁴-ligt,] -ligt, ⁸¹Naaden]
|| Maaden || ¹⁰til,] < til og
-else,] < -else:

362: 363 (se 329), S. 41. — Skr.:
stor; rolig.

A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.

*363: 363 (se 329), S. 42 f. — Skr.:
som 15.

- S. 261³rere —] < rere, S. 261³¹-hed for] -hed *Linieskifte* S. 261⁵Sand-] < sand- S. 261⁹hvorefter] < hvorledes S. 261¹⁷haft:] < haft — S. 261¹⁸ind] ind || igjen ||
- *364: 363 (se 329), S. 43f. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. igæn roligere.
- S. 262⁵Christendommen] || Nu || Xstd. S. 262⁶Christenheden] < Xstd S. 262⁸-brød,] < -brød.
- 365-366: 363 (se 329), S. 45. — Skr. 365: gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig i enk. Ord hurtigere. 366: som 126.
- 365¹var] var || Chr ||
- 367-368: 363 (se 329), S. 46. — Skr. 367: som 126. 368: tildels stor; rolig tildels sirlig.
- S. 263³ellers] < det
- 369: 363 (se 329), S. 47f. — Skr.: som 12.
- ¹³Løgn;] < Løgn! ¹⁷Hvilket] < Hvilken ¹⁸den] < det S. 264¹-rie] -rie || af |
- 370: 363 (se 329), S. 49. — Skr.: som 12.
- ³saa] saae
- 371: 363 (se 329), S. 50f. — Skr.: snart stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere.
- *372: 363 (se 329), S. 52. — Skr.: som 65.
- 373-374: 363 (se 329), S. 53. — Skr. 373: efterh. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig i enk. Ord hurtigere. 374: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.
- 375: 363 (se 329), S. 53-62. — Skr.: gennemg. stor; med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. roligere.
- S. 267³han] han || f. E. || S. 267¹⁹-teten,] < -tet, S. 267³⁰Bevidst-] Bevist- S. 268⁸„ja] ja S. 268¹⁸paa] ||. || paa S. 268²⁹at *anden Gang*] er at S. 269¹⁰Pseu-] Psey- S. 269¹¹og] || i || og S. 269¹⁸Id i *Idealet*] < id
- *376: 363 (se 329), S. 62. — Skr.: tildels stor; med latinske Bogstaver; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.
- ²foran] < før ¹min] min || personligst ||
- 377: 363 (se 329), S. 63. — Skr.: snart stor; beg. rolig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
- *378: 363 (se 329), S. 64. — Skr.: med latinske Bogstaver; Beg.: gennemg. stor; gennemg. hurtig, i enk. Ord roligere; Resten: i enk. Ord stor; rolig tildels sirlig.
- Anm.: med Linier beg. ⊥ Sidens nederste Kt.

⁸atter] || f || atter ⁸med]
med || . ||

379: 363 (se 329), S. 65. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, i enk.
Ord hurtigere.

380: 363 (se 329), S. 65-68. —
Skr.: stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, adsk. St. roli-
gere.

¹Kunsts Realitet] <
Kunst ²Aanden] Aanden
|| for || ⁴sagde] | at | sagde
¹⁴De] < de ¹⁵hans] han
|| En || S. 272⁸-læreren] -læ-
reren

381: 363 (se 329), S. 69f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, i enk. Ord hurtigere til-
dels flygtig.

¹⁰ved at] ved ¹³værre]
være ¹⁴Ak] || O || Ak

382: 363 (se 329), S. 70. — Skr.:
som 381.

383: 363 (se 329), S. 70-72. —
Skr.: stor; beg. rolig, snart
hurtigere tildels flygtig, sl. igæn
roligere.

⁶„ugudelige] ugudelige„
⁶Bu-] Bau- ⁶tragtede] <
tragte

384: 363 (se 329), S. 72. — Skr.:
som 126.

385-386: 363 (se 329), S. 72f. —
Skr. 385: hist og her stor;
gennemg. rolig i enk. Ord

sirlig, hist og her hurtigere
tildels flygtig. 386 (S. 73): i
enk. Ord stor; gennemg. stor;
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

385⁵ret] < rettere S. 274¹
i at] i *Linieskifte* S. 274⁹
-euses] -euse

387: 363 (se 329), S. 73f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
enk. St. hurtigere tildels flyg-
tig.

*388: 363 (se 329), S. 74. — Skr.:
som 65.

An m.: nederste ¹/4 af Siden ubeskr.

*389: 363 (se 329), S. 75-77. —
Skr.: stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, enk. St. roligere.
²⁰-dom —] < -dom, S. 276²
-hvert] < -hver

390: 363 (se 329), S. 77-79. —
Skr.: som 30.

⁵-ske] < -skes ¹⁰Prius]
|| Anticip || Prius ¹⁸-binden-
de] -binde ²²at] ||, || at

391: 363 (se 329), S. 79f. — Skr.:
snart stor; beg. sirlig, snart
hurtigere i enk. Ord flygtig,
sl. igæn roligere.

An m.: nederste ¹/4 af Siden ubeskr.

*392: 363 (se 329), S. 81-84. —
Skr.: som 64.

⁴nu] nu || an || ⁹Jo] Jog
¹⁶Tale?] < Tale: ¹⁸Martyr-]
< Martyrer S. 278⁵store]
|| christel || store S. 278¹⁰Chri-
stendom!] < Xstd,

- *393: 363 (se 329), S. 84 f. — Skr.: gennemg. stor; Slutn. (fra S. 279⁸ at) med latinske Bogstaver; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, enk. St. roligere.
⁹Dette] < Denne S. 279² -nym,] < -nym. S. 279⁶-ligt] -ligt || Forhold || S. 279⁸er,] < er: S. 279⁹Pseu-] Psey- tildels flygtig, hist og her roligere.
⁴jeg] || det || jeg S. 283² (for] < , for S. 283¹²af,] < af: det] || n || det S. 283¹⁸(i] < , i have] < havde S. 283²⁴en-] || g || en- S. 284⁴ -tet,] < -tet: af i] i S. 284²¹ var] < er
- 394: 363 (se 329), S. 86 f. — Skr.: som 12.
⁸levede] || d || levede
¹⁴dette] det
- 395: 363 (se 329), S. 87 f. — Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig.
¹⁰ere] || kæ || ere
- 396: 363 (se 329), S. 88-93. — Skr.: stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn roligere.
⁶er] er || ikke || S. 281¹der til] der- *Linieskifte* til S. 281² Naar] || Idet || Naar S. 281⁷ er fra]fra S. 281²⁶-heden.] -heden. || Men || S. 282²-vende sig]-vende S. 282⁸at jeg] at
- 397: 363 (se 329), S. 93. — Skr.: som 20.
¹Mere] < mere
- 398: 363 (se 329), S. 93 f. — Skr.: stor; i Beg. hurtig, i Slutn. roligere.
⁷-tidighed.] < -tidig.
⁸Sam-] < sam-
- 400: 363 (se 329), S. 99-101. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, snart hurtigere i enk. Ord flygtig.
³om] om | at | S. 285⁴for *anden Gang*] || og || for
- 401-402: 363 (se 329), S. 101-104. — Skr. 401: som 399. 402 (S. 101): i enk. Ord stor; rolig.
 401²Müller] Müller || ||
¹⁸Heden-] || O || Heden- S. 286⁶er] || har || er S. 286¹⁶ til (] < til, S. 286¹⁷-høve)] < -høve, S. 286²⁰det] < et
- *403: 363 (se 329), S. 104 f. — Skr.: som 126.
 S. 287³skille] < skilles
- *404: 363 (se 329), S. 105 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.
¹⁸fordi de] fordi *Linieskifte*
- *405: 363 (se 329), S. 106. — Skr.: i enk. Ord stor; sirlig.
- *406-408: 363 (se 329), S. 106-111. — Skr. 406: stor; beg. sirlig, snart hurtig tildels flygtig. 407

(S. 109): i enk. Ord stor; rolig. 408 (S. 110): rolig tildels sirlig.

S. 288⁸Visseste] ||v|| Visseste S. 288⁶hans] han S. 288¹³paa et] < af S. 288¹⁸Historisk] < historisk S. 288¹⁴For-] ||den|| For- S. 288¹⁸vis] < vist

409: 363 (se 329), S. 112. — Skr.: stor; rolig.

*410: 363 (se 329), S. 112-115. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, adsk. St. hurtigere tildels flygtig.

⁸og] og ||kl|| ¹³et Øieblik, at] < , at S. 291²lidt ud] ||lidt ud|| lidt ud [< m] S. 291³⁰taug] ||maatte|| taug

411: 363 (se 329), S. 115f. — Skr.: som 126.

²et] < en ⁹jeg;] ; | jeg|| -vortes] -vortes ||Qval||

*412: 363 (se 329), S. 116. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.

413: 363 (se 329), S. 116-121. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. sirlig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. (især i Tilf.) roligere.

¹at første Gang] |at| Ud-slettelsen formentlig ikke af S. K. ¹⁸Barn] ||M|| Barn ¹⁸an] < ud ¹⁹Jo] < Jeg ²⁰sige] < siger ²³hvor] ||men|| hvor S. 293⁹ud af] < udenfor jage] jager S.

293²⁴Alt] < alt S. 293³⁶Intet.] < Intet; S. 293²⁷denne] denne ||h|| Assureren] Assucereren S. 293²⁷< hvor... ²⁸det] < dette S. 293²⁸assur i assurerer] < assuc selv er det] < er selv det S. 293³¹Noget,] < Noget. S. 293³²Dyd] < Dyd og S. 294³et⁸med] < — men de ballotere dog med S. 294⁷det Onde] *Linieskifte* Onde S. 294¹⁸et første Gang] < en

414: 363 (se 329), S. 122. — Skr.: efterh. stor; beg. rolig tildels sirlig, snart hurtigere. ²af] ||,|| af

*415: 363 (se 329), S. 122-125. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, hist og her hurtigere. ²vor] vor||,|| S. 295³-bringer] -bringe S. 295¹⁷i] i ||det|| S. 295²⁰nu] nu ||enten||

416-417: 363 (se 329), S. 126f. — Skr. 416: som 126. 417: efterh. gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.

Anm.: 417 beg. midt paa S. 126, sl. paa S. 127 udfor Beg. af 418.

416⁹Schleier-] Sleier- 416¹³den første Gang] er den 416²som] < for

418: 363 (se 329), S. 127-130. — Skr.: snart stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.

- ²Ens] < ens ⁶paa] paa
| Po] ⁸midt] < mit ¹⁵at] at
| tage] S. 298¹saa-] || u-||
Linieskifte saa-
- 419: 363 (se 329), S. 130f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hurtig
tildels flygtig, i enk. Ord
roligere.
S. 299¹⁰Farlige] < farlige
- 420-421: 363 (se 329), S. 132-134.
— Skr.: 420: som 399. 421
(S. 133): som 12.
420⁴havd i havde] < have
420¹³hvad] || det af Kjer||
hvad S. 300⁴gjør] gjør ||;||
S. 300⁷Død] Døden
- 422-423: 363 (se 329), S. 135. —
Skr.: som 30.
422⁸den] < det 423⁴
egentlig ingen] egl.
- 424: 363 (se 329), S. 136. — Skr.:
som 260.
- *425: 363 (se 329), S. 137-139. —
Skr.: gennemg. stor; gennemg.
hurtig i enk. Ord flygtig,
hist og her roligere.
S. 302⁸for] for||det|| S. 302¹⁸
-deel,] < -deel:
- *426: 363 (se 329), S. 140f. —
Skr.: gennemg. stor; beg.
rolig, efterh. hurtigere i enk.
Ord flygtig.
Anm.: nederste 1/4 af S. 141 ubeskr.
- 427: 363 (se 329), S. 142f. — Skr.:
snart gennemg. stor; beg. rolig
tildels sirlig, efterh. hurtigere
i enk. Ord flygtig.
- *428: 363 (se 329), S. 144-149. —
Skr. i første Halvdel:
snart gennemg. stor; snart
hurtig i enk. Ord flygtig, snart
roligere; i sidste Halvdel:
tildels stor; rolig tildels sirlig,
i sidste Stykke i enk. Ord
hurtigere.
S. 305¹-friheden] -friden
S. 305⁶være,] < være. S.
305⁸-onen] -onen || ko|| S.
305¹⁹er og] er S. 305²²-tivot
let,] -tivot, let *Linieskifte* S.
305²⁸ved] < med S. 305³⁸
ikke,] < ikke. S. 306⁶den,]
< den? S. 306⁹og] || h|| og
S. 306¹⁵have] have || tabt|| S.
306²¹i] || afsindigt|| i S. 306²⁴
syg,] < syg; S. 306²⁶den]
den || Syge||
- *429: 363 (se 329), S. 149. — Skr.:
tildels stor; rolig i enk. Ord
sirlig.
Anm.: sl. med Linier tud i Marg.
S. 307⁶selv,] < selv;
- 430: 363 (se 329), S. 150f. — Skr.:
som 20.
⁴-meent] < -ment
- *431: 363 (se 329), S. 151-153. —
Skr.: gennemg. stor; beg. rolig,
snart hurtigere i enk. Ord
flygtig.
⁶deraf,] < deraf: ¹⁸-skes]
-ske ¹⁷-met]-met ||,|| ¹⁸Det]
< det ²⁸ubøielige] Con-
fessores] < Confessores
der kun vare declinable i en
casus] Professores,] <
Professores.

- 432: 363 (se 329), S. 154 f. — Skr.: som 20.
¹³seende.] seende ||. || .
- 433: 363 (se 329), S. 155 f. — Skr.: som 20.
⁷-lystne.] -lystne. || Ma ||
¹⁴Een og] Een *Linieskifte*
- 434: 363 (se 329), S. 156. — Skr.: stor; rolig.
- *435: 363 (se 329), S. 156 f. — Skr.: snart stor; beg. sirlig, forøvr. rolig.
⁵ja saa] ja
- 436-437: 363 (se 329), S. 157-160. — Skr. 436: som 218. 437 (S. 158 f.): i enk. Ord stor; rolig.
 436⁵er] || ikke || er 436¹⁰-tive,] <-tive. S. 311¹⁰viist] *Linieskifte* || at || viist S. 311¹⁷ (cfr.) < . cfr. S. 311¹⁹men] men || Mu [ʔ] || S. 311²⁰thi] thi *Sideskifte* thi
- 438: 363 (se 329), S. 160. — Skr.: som 126.
- 439: 363 (se 329), S. 161-166. — Skr.: som 12.
⁸-løse]-løse || Muli || ⁷ikke] || og || ikke ¹⁰Mere] < mere S. 313³gjøre,] < gjøre. S. 313⁸ideel] idel S. 313⁴ikke] ikke || det || S. 313¹¹ideel] idel S. 313¹⁷Tugt] Tukt S. 314³det] det || R || S. 314⁸først] < kun det] den S. 314⁴Climacus siger:] Climacus
- *440: 363 (se 329), S. 167 f. — Skr. i Hovedstykket: som 146; i Marg.: rolig tildels sirlig.
¹ikke] ikke || forstaaes. ||
⁸vel] < maaskee S. 315⁸Jeg i ny *Linie uden Udgang*] < Jeg havde i ny *Linie med Udgang* S. 315⁸det] < de Lærer] || Lærer. || Lærer
- 441: 363 (se 329), S. 169 f. — Skr.: som 218.
⁶-skab.] -skab. [< ;] || just ved || ¹⁰-euse ikke paa] < -euse. ¹⁴-ligt,] < -ligt.
- *442: 363 (se 329), S. 170. — Skr.: som 260.
 A n m.: nederste ¹/₄ af Siden ubeskr.
- 443: 363 (se 329), S. 171. — Skr.: tildels stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.
- 444: 363 (se 329), S. 171 f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
⁸ikke at] ikke
- 445: 363 (se 329), S. 172-175. — Skr.: som 126.
¹⁷saa meget] saa ²⁸borte,] < borte.
- 446-*447: 363 (se 329), S. 175-177. — Skr. 446: stor; beg. rolig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig. 447 (S. 176): i enk. Ord stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.
 447²-lige] -lig
- *448: 363 (se 329), S. 177 f. — Skr.: som 20.
¹over] || paa 6te || over

449: 363 (se 329), S. 178. — Skr.: stor; rolig.

450: 363 (se 329), S. 179. — Skr.: i enk. Ord stor; rolig i enk. Ord sirlig.

Anm.: optager baade Textdel og Margen, med Linier beg. \perp Sidens nederste Kt.

451-452: 363 (se 329), S. 180-183. — Skr. 451: snart stor; beg. rolig, efterh. hurtig i enk. Ord flygtig. 452 (S. 182f.): i enk. Ord stor; rolig.

Anm.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 183 ubeskr.

S. 321¹¹ Jøderne] Jøderne || bedre ||

453: 363 (se 329), S. 184f. — Skr.: som 20.

Anm.: nederste $\frac{1}{4}$ af S. 185 ubeskr.

454: 363 (se 329), S. 186. — Skr.: som 65.

¹for] || m || for

455: 363 (se 329), S. 186-189. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, enk. St. hurtig tildels flygtig.

⁰ingen] || ikke || ingen || Vir ||

⁰Alt] < alt ¹⁰maa] maa || g || S. 324¹⁶ Enten] Enten || skal || S. 324²¹ være] < været

456: 363 (se 329), S. 190f. — Skr.: som 218.

S. 325⁹ en] || sin || en

*457: 363 (se 329), S. 191f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, i enk. Ord roligere.

¹jeg anden Gang] || og || jeg ⁰I anden Gang] || ikke || I

458: 363 (se 329), S. 192. — Skr.: som 126.

*459: 363 (se 329), S. 192f. — Skr.: stor; beg. rolig, efterh. hurtigere.

460: 363 (se 329), S. 193-206. — Skr. i Hovedstykket: gennemg. stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, adsk. St. igæn roligere, i sidste Stykke rolig; i Marg.-Tilf.: rolig tildels sirlig.

⁴med] med || k || ¹⁰snarere] snarere ||, || ¹⁴Skyld,] < Skyld. ³⁶ville] ville ||, || S. 327⁷ blot] blot || Nogen || S. 327¹⁸ Van-] < van- S. 327¹⁹ for] Linieskifte || v || for S. 328¹⁸ naar] naar || det || S. 328²¹ løgn-] løng- S. 328²⁸ at] || til en vis Grad || at man] man || jo || S. 329²⁰-rerer,] -rere, [<.] S. 329²⁷ man... ²⁸det] < man ganske kan frigjøre sig fra den Sorg, om det < det ellers S. 329²⁸ den anden Gang] < det S. 329²⁹ om] < dersom S. 329³⁴-kaar.] <-kaar; S. 330⁴-ger,] <-ger; ree i reen] < ret reen] < reent S. 330¹⁷at] ||, || at S. 330²⁸-ne.“] -ne.

461: 363 (se 329), S. 206-208. — Skr.: som 126.

⁰der] || — || der

462: 363 (se 329), S. 209. — Skr.: sirlig.

- 463: 363 (se 329), S. 209f. — Skr.: i enk. Ord stor; gennemg. sir-
lig, i Slutn. tildels hurtigere.
⁶een] en een Han] Han
|| vilde || ⁶Notarius] < nota-
rius det] || over alt || det ¹⁸og]
og || have ||
- 464: 363 (se 329), S. 210f. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg. sir-
lig, i enk. Ord hurtigere.
- 465: 363 (se 329), S. 211f. — Skr.:
hist og her stor; gennemg. ro-
lig tildels sirlig, i enk. Ord
hurtigere.
³Tag] || En Ma || Tag ³-fare
—] < -fare: ¹²lige i lige-
overfor] < ligef ¹⁹kunde] <
burde det] det || egl. ||
- 466: 363 (se 329), S. 212-218. —
Skr.: stor; paa første Stykke
nær med latinske Bogstaver;
beg. rolig, efterh. gennemg.
hurtig tildels flygtig, adsk. St.
igæn roligere, sl. rolig.
S. 334³for for] for S. 334¹⁰
Det] < det S. 334¹³Dette]
|| Atter er Forskiellen || Dette
S. 334²¹Sandheds-] Sand-
hed- S. 334²⁷om første Gang]
om med S. 334²⁹i Øiet] Li-
nieskifte Øiet S. 335³et] || ell ||
et S. 335⁹med] || for || m: S.
335³⁸er] er || Det < Du || S.
335³⁶-delser] -der
- 467: 363 (se 329), S. 219f. — Skr.:
som 399.
⁸-lig] < -ligt
- 468: 362 (= L-Fortegn. — Bind,
4. (180 × 217), Vb. uden For-
gyldn., gult-marmoreret Over-
træk; spr. Snit. — Pap.: Ve-
lin), udv. Etikette. — Skr.:
rolig.
Anm.: Stykkerne i 382 anbragt
med bred ydre Margen. De fire første
Blade upag., Bil. 2-4 ubeskr., forøvr.
Pag. med Blyant paa hvert Blads før-
ste Side (med ulige Tal) dog er Bil.
S. 1f. 67f. 117f. 129f. 159f. og sid-
ste Blad (S. 179f.) pag. paa begge
Sider.
- *469: 362 (se 468), første Side af
Bl. 1. — Skr.: stor; rolig.
Anm.: anbragt øverst paa Siden.
- *470: 362 (se 468), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: tildels
stor; tildels med latinske Bog-
staver; rolig.
Anm.: anbragt med smal ydre
Margen øverst paa Siden.
- *471: 362 (se 468), første Side af
Bl. 1. — Skr.: i enk. Ord
stor; rolig.
Anm.: anbragt under Midten af
Siden, hvis nederste Del er ubeskr.
ligesom hele anden Side af Bladet.
³Chri-] ||, || Chri-
- *472: 362 (se 468), S. 1f. — Skr.:
efterh. gennemg. stor; beg.
rolig tildels sirlig, efterh. hur-
tigere i enk. Ord flygtig.
³hvor] || er || hvor S. 338⁴
at] at || der er Arsy || S. 338⁶
i] ||: || i S. 338¹⁴at] at || Cor-
relater ||
- 473: 362 (se 468), S. 2f. — Skr.:
stor; beg. rolig, snart gennemg.
hurtig tildels flygtig, i enk. Ord
igæn roligere.

- ⁶at] at || G || ⁸hvad] || (||
hvad ¹⁸aug[s-] aus-
- 474: 362 (se 468), S. 4f. — Skr.:
efterh. gennemg. stor; beg.
sirlig, efterh. hurtigere.
⁷-mand] -mand ||, en ||
¹⁰for-] || men || for- ¹⁶sti-
ken] -stiken || er bleven bet ||
¹⁸-vende] -vene
- *475: 362 (se 468), S. 5f. — Skr.:
som 12.
S. 340¹er lagt] lagt S. 340³
-stok,] < -stok;
- 476: 362 (se 468), S. 6f. — Skr.:
som 12.
³er anden Gang] er || ikke ||
¹¹en] en || Chris ||
- *477: 362 (se 468), S. 7. — Skr.:
stor; rolig.
- 478-479: 362 (se 468), S. 7-10. —
Skr. 478: snart stor; beg. ro-
lig tildels sirlig, efterh. hur-
tigere. 479 (S. 8): gennemg.
sirlig, i enk. Ord hurtigere.
478³sans] san S. 341³lille]
[S. || lille S. 341⁴ogsaa] || f ||
ogsaa S. 341⁷ved at anden
Gang] ved Linieskifte S. 341¹⁶
Ingen] || i || Ingen S. 341¹⁸
-fund] < -fundet -te,] <
-te. 479¹et Folk] < Folket
479⁶af] || det er || af S. 342³
af at] af S. 342⁷af] af || dem ||
- 481: 362 (se 468), S. 11. — Skr.:
som 126.
¹„Skyld“] „Skyld
- *482: 362 (se 468), S. 12f. —
Skr.: stor; beg. rolig, efterh.
hurtigere.
⁹dets] < det ¹⁰Men] || E ||
Men
- 483: 362 (se 468), S. 13f. — Skr.:
som 218.
- 484: 362 (se 468), S. 14-16. —
Skr.: som 399.
Anm.: nederste ¹/₄ af S. 16 ubeskr.
¹³strax,] < strax. ¹⁸ikke]
intet ¹⁴var] < er ¹⁹knække-
ke.] knække? ²¹kan] kan
|| i ||
- 485: 362 (se 468), S. 17-19. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
snart hurtigere i enk. Ord
flygtig.
¹ikke] ikke || iste [?] || S.
345⁶Mund.] Mund. || — || S.
345¹⁶mindst anden Gang]
min S. 345¹⁹-men.] -men. || — ||
S. 345²²Instantsen] < In-
stantsen > || Det at være Msk.
forvandlet til Bug ||
- 486: 362 (se 468), S. 19f. — Skr.:
som 126.
⁴gyselig] || gydelig || gyse-
lig ⁵andet] anden ⁶jeg] || det ||
jeg S. 346⁶det] de S. 346⁷
-gjøre] < -gjøres
- *487: 362 (se 468), S. 21f. —
Skr.: som 12.
³der] der || gjør ||
- *480: 362 (se 468), S. 10. — Skr.:
stor; rolig.
³der] der || gjør ||
- *487: 362 (se 468), S. 21f. —
Skr.: som 12.
³Beskeed] Beskeed ||, ||

- 488: 362 (se 468), S. 22 f. — Skr.: som 12.
⁴udad-] uda-
- *489: 362 (se 468), S. 23-26. — Skr.: som 65.
³at] at || Art || ⁹det] det || T ||
 g i Overg] < b ¹⁶-skab] <
 -skabet ¹⁹-plar] < -plaret
²⁰Slægt,] < Slægt. S. 348⁸
 Aand —] < Aand (S. 348⁸
 dem] dem ||) || S. 348¹⁶ For-]
 < for-
- 490: 362 (se 468), S. 26-28. — Skr.: som 12.
- *491: 362 (se 468), S. 28 f. — Skr.: som 65.
⁸491.]) 491.
- *492: 362 (se 468), S. 29 f. — Skr. i Hovedstykket: stor; hurtig i enk. Ord flygtig; i Marg.: stor; rolig.
 An m.: nederste ¹/₄ af S. 30 ubeskr.
¹Denne] || At || Denne
- 493: 362 (se 468), S. 31-33. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.
⁸men] men || ikk || ²²flye,]
 < flye. S. 351¹ Den] Den
 || der || S. 351¹⁶-cret.] <-cret,
- 494: 362 (se 468), S. 34 f. — Skr.: som 12.
- 495: 362 (se 468), S. 35. — Skr.: tildels stor; beg. rolig, efterh. hurtigere.
- *496: 362 (se 468), S. 36. — Skr.: gennemg. sirlig, i enk. Ord hurtigere.
³Gud] || D || Gud
- 497: 362 (se 468), S. 36 f. — Skr.: som 126.
¹Jern-] Jer- ³Ende] || Ud ||
 Ende S. 353¹ Jern-] Jer-
- 498: 362 (se 468), S. 37-39. — Skr.: som 399.
¹Ældre,] < Ældre. ⁸for]
 for || at || ¹¹Det] < Den
¹⁸kjende,] < kjende. ²⁰Til-
 ste i Tilstedeværelse] < Tilvær
²¹kaster] || er || kaster ²⁸til]
 til || dette ||
- *499: 362 (se 468), S. 39-41. — Skr.: snart stor; beg. rolig, efterh. hurtigere.
- *500: 362 (se 468), S. 41-47. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, forøvr. gennemg. rolig, adsk. St. hurtigere i enk. Ord flygtig.
⁴R.] | Jul | R. ⁶„det] det
 S. 355¹⁸ Ethiker] || Ethiker.
 [< ethisk] || Ethiker S. 355¹⁹
 „at] at S. 355²⁰ et] et || Forl ||
 S. 355²³ den] < det S. 355²⁹
 Enkelte,] < Enkelte; S.
 356¹⁸ viser] || ere || viser S.
 356²⁴-dige] -digt S. 357¹
 som] || at || som
- 501*-502: 362 (se 468), S. 47-51. — Skr. 501 i Hovedstykket: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig; i Marg.:

rolig tildels sirlig. 502 (S. 51): gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

Anm.: nederste $\frac{1}{3}$ af Textdelen S. 51 ubeskr.; 502 sl. et Stykke under Midten af Siden.

501⁸forud for] forud 501¹¹er] < bliver 501¹⁶en Slags] Slags S. 358³tidløs] || Tid || tidløs S. 358⁷en] en || S || S. 358¹⁰-holde] -holde || Begrebet || S. 358¹¹den] det S. 358¹⁴som] som || stod || S. 358²⁸-gjøre] < -gjøres 502²ikke] ikke, || saa || 502⁵kommer,] kommer, || og ||

503: 362 (se 468), S. 52-55. — Skr.: efterh. gennemg. stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere, enk. St. igæn sirlig.

⁹være] være || svarer || ¹¹Til] < til ¹⁸det] dette ¹⁴at] at || vær || ¹⁸og] || han dr || og S. 360⁸efter] || nu i || efter S. 360⁸hvor] || og saa at leve || hvor S. 360⁹Høiden] Høiheden Samtide i Samtidens] < Samtidig S. 360¹⁹Ad-] < ad- S. 360²⁸af] ||, || af S. 360³⁶jeg] jeg ||, ||

*504: 362 (se 468), S. 55 f. — Skr.: gennemg. stor; rolig i enk. Ord sirlig.

505: 362 (se 468), S. 56-58. — Skr.: som 126.

506: 362 (se 468), S. 58 f. — Skr.: stor; gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere tildels flygtig. S. 362³og er] og

*507: 362 (se 468), S. 59 f. — Skr.: tildels stor; beg. sirlig, efterh. hurtigere.

508: 362 (se 468), S. 60-63. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig, snart gennemg. hurtig tildels flygtig, enk. St. igæn roligere.

³sees] || og hvor lidet der || sees S. 363¹intet] || Intet || intet S. 363⁶Plage,] < Plage.

*509: 362 (se 468), S. 64 f. — Skr.: snart gennemg. stor; beg. sirlig, snart gennemg. rolig, i enk. Ord hurtigere.

S. 364⁴saa] || v || saa S. 364¹⁰Men] Men || idet || S. 364¹³Tjener] Tjener ||, ||

510: 362 (se 468), S. 65-67. — Skr.: som 126.

Anm.: sl. med en Linie øverst paa S. 67, som forøvr. er ubeskr.

⁸et] < en ¹⁶Den kommer,] Den, *Linieskifte*

*511: 362 (se 468), S. 68-75. — Skr.: efterh. stor; med latinske Bogstaver; beg. sirlig, efterh. hurtigere i enk. Ord flygtig.

Anm.: med Linier beg. ⊥ Sidernes nederste Ktt.

²⁴glad] < taknemlig S. 366¹³just] just || Sværmerie || S. 366²⁷Interpre-] Intrepe- S. 367⁸Apostle] < Apostel S. 367⁹ethvert] < enhver S. 367¹⁶været] være S. 367²⁸at] ||, || at S. 367²⁸-hed]-hed ||, ||

512: 362 (se 468), S. 76 f. — Skr.: tildels stor; gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, hist og her roligere, i Tilf. sirlig.

¹⁵Andre] < andre

513: 362 (se 468), S. 77-80. — Skr.: snart stor; beg. rolig, efterh. gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord igæn roligere.

¹⁰den] || S || den S. 369¹⁸
agt] || p || agt

*514: 362 (se 468), S. 81. — Skr.: som 126.

¹Text til] Textil ³det] < de

*515: 362 (se 468), S. 82-88. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. rolig, hist og her hurtigere i enk. Ord flygtig.

⁵uf i uforklarlig] < ub
°Døden] || I || Døden ¹⁸troe]
troe || p || ¹⁸der] < det ³³saa]
|| i || saa ⁸²ut i utidig] < un
S. 371³⁰-ligere,] < -ligere.
S. 371²³-ning,] < -ning. S.
371²⁹gjøre] gjør S. 372⁶gy-
sende,] < gysende. ved] < i

*516: 362 (se 468), S. 88-91. — Skr.: som 65.

⁸har] < er ⁴efter] efter
|| for || har] < er Ved] || Han
maa tillige || Ved ⁵-grebet]
-begrebet ⁷nu] nu || lade ||
¹⁸der] der || vilde || ¹⁸var]
|| saa || var ¹⁹har] < havde
S. 373⁴Du] Du || s || stærk]
stærk || t || S. 373¹⁰og] || a || og

*517: 362 (se 468), S. 91-93. — Skr.: som 25.

¹⁶et] < det ¹⁷be-] || "ud-
bryder han ||: be- -re" -re
¹⁸„thi] thi S. 374⁶ak] || ja ||
ak

*518: 362 (se 468), S. 93 f. — Skr.: gennemg. stor; beg. gennemg. hurtig i enk. Ord flygtig, sl. roligere.

²-heder] -hed ³Det] <
Dett ⁷det anden Gang] <
der

*519: 362 (se 468), S. 94 f. — Skr.: gennemg. stor; gennemg. hurtig tildels flygtig, i enk. Ord roligere.

¹I] || O || I ²han,] < han:
⁶dette] < denne ⁹I] < Iv
S. 375³tvinge,] < tvinge,

*520-521: 362 (se 468), S. 96. — Skr. 520: tildels stor; rolig tildels sirlig. 521: stor; rolig.

*522: 362 (se 468), S. 96 f. — Skr.: gennemg. stor; beg. rolig tildels sirlig, efterh. hurtigere.

¹in-] || — || in-

523: 362 (se 468), S. 97. — Skr.: som 65.

524: 362 (se 468), S. 97-99. — Skr.: stor; gennemg. hurtig, hist og her roligere.

⁷det] de vilde] vil ¹⁰Per-]
|| B || Per-

- *525: 362 (se 468), S. 99-105. —
Skr.: efterh. stor; beg. rolig,
efterh. hurtig tildels flygtig.
A n m.: nederste ¹/₄ af S. 105 ubeskr.
S. 377¹⁷ kan] kan ytt¹ S.
377¹⁸ det er] der S. 377²²
den anden Gang] den ||,
S. 377²⁹ delser] delser [<
delsers] || Naade || S. 378¹⁰
leve,] < leve. S. 378¹⁶ saa]
< saae
- *526: 362 (se 468), S. 106-109. —
Skr.: snart stor; beg. rolig
tildels sirlig, efterh. hurtigere,
et enk. St. flygtig.
⁴Ano-] || I. | Ano- ⁵-lange]
-lange, ⁶nu] || le || nu ¹⁰ikke,]
< ikke. ²³en] end
- 527: 362 (se 468), S. 109 f. —
Skr.: som 12.
- *528: 362 (se 468), S. 110-113. —
Skr.: tildels stor; beg. sirlig,
forøvr. gennemg. rolig, adsk.
St. hurtigere i enk. Ord flygtig.
S. 381⁸ lader] lade S. 381¹²
sig] sig ||, || S. 381¹⁵ idag] ||,
idag S. 381²⁴ derom] derom
||, || S. 382⁷ dog] || og || dog
- 529: 362 (se 468), S. 113-118. —
Skr.: snart stor; gennemg.
rolig, hist og her hurtigere
tildels flygtig.
¹Verden^a.] < Verden^a. ²g
i gennem] < i ⁵af] < at
S. 383³-staaende.] -staaen-
de S. 383⁵ snarere] snare S.
383⁷ det anden Gang] det || I ||
- *530: 362 (se 468), S. 118 f. —
Skr.: som 12.
⁷Passusser] < Theses
- 531: 362 (se 468), S. 119. — Skr.:
tildels stor; rolig tildels sirlig.
- 532: 362 (se 468), S. 119 f. — Skr.:
gennemg. stor; rolig, hist og
her sirlig.
- 533: 362 (se 468), S. 120 f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig i
enk. Ord sirlig, i enk. Ord
hurtigere.
¹den Store] || (ikke || den
Store ||) || || men) || ⁸„hvad]
hvad ¹⁴Gud,] < Gud.
- 534: 362 (se 468), S. 121-127. —
Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, adsk. St. hurti-
gere tildels flygtig.
²-sætter]-sætter *Linieskifte*
jeg ¹¹„For-] For- ¹⁸-beid]
<-beider S. 386⁵, men] men
S. 386⁶ Dem] dem S. 386²¹
-ved] -ved || Op || S. 386²⁸
Offe i Offere] < Offr S. 386²⁷
-heden] < -hed S. 387¹⁹
tapper;] tapper || — || <;> S.
387¹⁶ Aand^a.] < Aand^a;
- *535: 362 (se 468), S. 127. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig tildels
sirlig.
- 536: 362 (se 468), S. 127-129. —
Skr.: gennemg. stor; beg. ro-
lig i enk. Ord sirlig, efterh.
hurtigere i enk. Ord flygtig.
A n m.: nederste ¹/₃ af S. 129 ubeskr.

S. 388¹ Last] < Lyst S. 388⁹
man] man || sætter ||

537: 362 (se 468), S. 130-132. —
Skr.: snart stor; beg. rolig
tildels sirlig, efterh. hurtig
tildels flygtig.

⁵dens] den ⁹A i Aandens]
< a ¹⁹uda i udannet] < udd
S. 389¹¹-sen,] < -sen.

538: 362 (se 468), S. 133 f. — Skr.:
gennemg. stor; i første Halv-
del: gennemg. rolig, i enk.
Ord hurtigere tildels flygtig;
i sidste Halvdel: rolig.

¹ holde] holde || Exi ||
⁶svært!] < svært. ⁷en] <
et ¹²ar-] || li || ar- ¹³-ceret,] <
-ceret: ¹⁷blot] blot || var ||

*539: 362 (se 468), S. 134 f. —
Skr.: som 126.

540*-541: 362 (se 468), S. 135. —
Skr. 540: stor; med latinske
Bogstaver; rolig. 541: efterh.
stor; beg. rolig, efterh. hur-
tigere i enk. Ord flygtig.

541³frem-] || ska || frem-

542*-543: 362 (se 468), S. 136 f. —
Skr. 542: stor; beg. rolig,
snart hurtig tildels flygtig.
543: beg. sirlig, forøvr. gen-
nemg. rolig, i enk. Ord hur-
tigere.

542⁵den] < det 542 ⁴-gaae
det.] < -gaae. S. 391⁵at an-
den Gang] at || man || 543³
-liet.] -liet. ⁴543⁴første] || s ||
første 543¹⁰Over-] || de || Over-
543¹¹paa Penge] Penge 543¹⁴
den] < det

544: 362 (se 468), S. 137-140. —

Skr. i de to første Styk-
ker: stor; gennemg. hurtig i
enk. Ord flygtig, sl. roligere;
i Resten: efterh. gennemg.
stor; beg. rolig tildels sirlig,
forøvr. gennemg. rolig et enk.
St. sirlig, i enk. Ord hurtigere.

¹⁸Det] < Der ²³-verde-
nen] -verden ²⁷-ligt] <
-ligre intet at] intet S. 393⁶
større,] || d || større, [<.]

*545: 362 (se 468), S. 140-142. —

Skr.: snart gennemg. stor;
gennemg. rolig, i enk. Ord
hurtigere.

³er] er || Det] ⁷Præsten]
< Verden ⁹Næsten),] <
Næsten. ¹⁴saa] || r || saa ²⁰thi
det] thi ²³Læren,] < Læren.

546: 362 (se 468), S. 143-145. —

Skr.: gennemg. stor; gen-
nemg. rolig, enk. St. sirlig,
enk. St. hurtigere i enk. Ord
flygtig.

¹⁸høi] < høit

*547: 362 (se 468), S. 145-147. —

Skr.: gennemg. stor; beg.
sirlig, snart hurtigere.

³Anden] < anden ²⁴-le-
des,] < -ledes.

548*-549: 362 (se 468), S. 148-150.

— Skr. 548: stor; beg. sirlig,
snart hurtigere i enk. Ord flyg-
tig. 549 (S. 149 f.): tildels stor;
rolig i enk. Ord sirlig.

S. 396¹hvor-] || at || hvor-
S. 396¹²de] det S. 396¹⁴Phi-
lol i Philologie] < Philos. S.

- 396²⁵ han] || man, | han S. 397⁴
med i medens] < men S. 397⁷
-erer] -ere
- 550: 362 (se 468), S. 150f. — Skr.:
sirilig.
⁷Over-] || Afmagt || Over-
- 551-552: 362 (se 468), S. 151. —
Skr. 551: stor; rolig. 552:
tildels stor; rolig i enk. Ord
sirilig.
- 553: 362 (se 468), S. 152f. — Skr.:
som 65.
S. 399⁴ en anden Gang] || d, |
en
- 554: 362 (se 468), S. 154. — Skr.:
tildels stor; beg. sirilig, snart
hurtigere.
⁶Med-] || Skyld || Med-
⁸streng (] < streng. ¹⁰-hed]
-hed ||, ||
- *555-556: 362 (se 468), S. 154-156.
Skr. 555 (S. 154f.): som 12.
556 (S. 155f.): i enk. Ord stor;
rolig i enk. Ord sirilig.
556⁸ Elskende,] < El-
skende.
- 557: 362 (se 468), S. 156. — Skr.:
gennemg. stor; rolig.
⁸syn-] || S || syn-
- *558: 362 (se 468), S. 156f. —
Skr.: gennemg. stor; i Over-
skr. sirilig, forøvr. gennemg.
rolig, i enk. Ord hurtigere.
S. 401⁸ af] af || A || S. 401⁸
sa i saa] < sig
- 559: 362 (se 468), S. 157-159. —
Skr.: som 12.
⁷men] < med ¹⁹ham, |
ham, [<.] || Men || S. 402⁶
Menneske] Mske
- *560: 362 (se 468), S. 160-163. —
Skr.: efterh. stor; beg. rolig
tildels sirilig, efterh. hurtigere
i enk. Ord flygtig.
²-vender] -vender || St |
¹⁶saa] | i | saa S. 403¹⁷ T i
To] < t
- *561: 362 (se 468), S. 163. — Skr.:
snart stor; rolig i enk. Ord
sirilig.
- 562: 362 (se 468), S. 164f. — Skr.:
tildels stor; gennemg. rolig,
hist og her hurtigere tildels
flygtig, i Rett. sirilig.
⁸ham] || E || ham ¹⁶end-
nu... ¹⁷end] < det er som
¹⁸maatte] < maa
- *563: 362 (se 468), S. 165f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
sirilig, enk. St. hurtigere.
¹Gud] | Ska || Gud man
første Gang] man, || som man
siger, || S. 405¹ som] som || be-
gynder ||
- 564: 362 (se 468), S. 166f. — Skr.:
gennemg. stor; beg. sirilig, for-
øvr. gennemg. rolig, i Tilf.
sirilig, i enk. Ord hurtigere.
⁴sagde han: „] sagde:
¹⁰um „] -um ¹⁸streng ved]
< streng, ham] || o || ham

*565: 362 (se 468), S. 167f. —
Skr.: i enk. Ord stor; gen-
nemg. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.

S. 406^a „gjører] gjør

*566: 362 (se 468), S. 168f. —
Skr.: tildels stor; gennemg.
rolig, tildels hurtigere i enk.
Ord flygtig.

¹Det... et] < Overhovedet
er det misligt at argumentere
som han et andet ²Det] <
Der ³at] at || Paulus og Xstu||
⁴statuere] statuerede ⁵gi-
ve] || man || give

*567: 362 (se 468), S. 169. — Skr.:
som 126.

²intet] < Intet andet] <
Andet

*568: 362 (se 468), S. 169f. —
Skr.: tildels stor; beg. sirlig,
efterh. hurtigere.

S. 407¹er] er || ikke || S.
407²-dærvet —] < -dærvet.
S. 407³List,] List, || Anseel-
se || ,

569: 362 (se 468), S. 171. — Skr.:
tildels stor; rolig tildels sirlig.

⁴man sig] *Linieskifte* sig

*570: 362 (se 468), S. 171-173. —
Skr.: snart stor; rolig i enk.
Ord sirlig.

⁶som] || og || som ⁷hiint]
|| det || hiint ⁸en] < end

*571: 362 (se 468), S. 173-179. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
efterh. gennemg. hurtig tildels

flygtig, hist og her igæn roli-
gere.

S. 409⁶-børnene] < -børn
S. 409¹⁶han] han || dog || S.
409³⁷er,] er S. 410⁶faaer]
faaer || h || høre] høre || hans ||

572.*573: 362 (se 468), S. 180. —
Skr. 572: som 126. 573: gen-
nemg. sirlig, i enk. Ord hur-
tigere.

Anm.: 573 Slutn. i Marg.

572⁶Bæsterne] < Bæ-
sterne,

574: 361 (= L-Fortegn. — Bind, 4.
(180 × 220), Vb. med Dobbelt-
streger i Forgyldn. paa Ryggen,
gull. marmoreret Overtræk;
spr. Snit. — Pap.: Velin),
udv. Etikette. — Skr.: rolig.

Anm.: Stykkerne i 361 anbragt med
bred ydre Margen. De fem første Blade
upag., Bl. 2-5 ubeskr., forøvr. Pag.
med Blyant paa hvert Blads første
Side (med ulige Tal).

²Martz] Martz || 50. ||

*575: 361 (se 574), første Side af
Bl. 1. — Skr.: tildels stor;
rolig tildels sirlig.

Anm.: anbragt øverst paa Siden.

*576: 361 (se 574), Indsiden af
Bindet foran. — Skr.: stor;
tildels med latinske Bogstaver
rolig.

Anm.: anbragt med smal ydre
Margen øverst paa Siden.

⁵26] < 27

*577: 361 (se 574), første Side af Bl.
1. — Skr.: rolig tildels sirlig.

Anm.: anbragt midt paa Siden,
hvis nederste Del er ubeskr. ligesom
hele anden Side af Bladet.

- 578: 361 (se 574), S. 1. — Skr.:
tildels stor; rolig, hist og her
sirlig.
S. 413⁷af] af || det || S. 413¹⁴
-som] -som || det ||
- *579: 361 (se 574), S. 2-4. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, hist og her hurtigere i
i enk. Ord flygtig.
S. 414⁹at] at || de dog ikke ||
S. 414¹¹Og] < Men
- 580: 361 (se 574), S. 4f. — Skr.:
tildels stor; rolig, enk. St.
sirlig.
¹⁷Intet] < intet S. 415¹⁵
-holdet,] < -holdet. S. 415¹⁹
af en] af S. 415²¹-lig] <
-ligt
- *581: 361 (se 574), S. 6. — Skr.:
i enk. Ord stor; gennemg.
sirlig, tildels hurtigere.
S. 416²til-] || dagl || til- S.
416³Meget] < meget S. 416⁷
er,] < er;
- *582: 361 (se 574), S. 6f. — Skr.:
i enk. Ord stor; rolig i enk.
Ord sirlig.
⁷Dette] < dette
- 583-584: 361 (se 574), S. 7. —
Skr. 583: tildels stor; rolig.
584: i enk. Ord stor; rolig i
enk. Ord sirlig.
- *585: 361 (se 574), S. 8. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere.
- *586: 361 (se 574), S. 8f. — Skr.:
i enk. Ord stor; beg. sirlig,
efterh. hurtigere.
⁸ved] || af || ved ¹⁴Partie]
|| p || Partie ||, || S. 418¹¹var]
var || maaskee ||
- *587: 361 (se 574), S. 10f. — Skr.:
tildels stor; beg. sirlig, efterh.
hurtigere.
⁶med] med || de || ⁷Tid]
Tid || en || S. 419⁶og første
Gang] ||. || og
- 588: 361 (se 574), S. 12. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, snart
hurtigere.
⁴de] de || N || ¹¹-bi;] -bi
<;> || — || ¹²faaer] for
- *589: 361 (se 574), S. 13-16. —
Skr.: tildels stor; i Overskr.
med latinske Bogstaver; beg.
sirlig, forøvr. gennemg. rolig.
enk. St. sirlig, hist og her
hurtigere.
²⁰-se] -sen S. 421⁶vilde]
< ville S. 421¹³jeg] jeg || saa]:
S. 421¹⁴-modig,] < -modig.
S. 421³⁴De] < der S. 422³
-talt] -talt ||. ||
- 590: 361 (se 574), S. 16. — Skr.
tildels stor; rolig i enk. Ord
sirlig.
³kan hænde] < hænder
⁶der] der || ogsaa || ⁷ved] || til ||
ved ¹⁰-hed,] < -hed.
- *591: 361 (se 574), S. 17. — Skr.:
som 126.
³have] || er || have

- *592: 361 (se 574), S. 17-20. —
Skr.: stor; beg. sirlig, snart
hurtigere, efterh. hurtig tildels
flygtig.
- 593: 361 (se 574), S. 20. — Skr.:
efterh. stor; beg. sirlig, snart
hurtigere.
S. 424^aaltfor] altfor || mo-
derat||
- *594: 361 (se 574), S. 20-23. —
Skr.: som 126.
¹⁰-lig] < -lige ²¹-ligt]
-ligt ||, || S. 425^b-lig] -lige
- *595: 361 (se 574), S. 23-26. —
Skr.: snart stor; beg. sirlig,
snart hurtigere, efterh. hurtig
tildels flygtig, sl. igæn roli-
gere.
¹⁰man] || det || man S. 426^b
er] er || dog ||
- *596: 361 (se 574), S. 26-29. —
Skr. i Hovedstykket: snart
stor; beg. rolig, efterh. hurtig
tildels flygtig; i Slutn.-Tilf.:
i enk. Ord stor; gennemg. ro-
lig i enk. Ord hurtigere.
¹⁴med at] med S. 427^a
Troen] Troen.) S. 427^bDog-
matiker] < Skriften S. 427¹⁰
-belsen,]-belsen *Linieskifte*
S. 427¹⁴Troen —] < Troen.
S. 427¹⁷Sligt] < det S. 427¹⁸
udførlige] < store S. 427³⁰
be i *bevingede*] < letbe S.
427²²i] || Pro || i
- 597: 361 (se 574), S. 30. — Skr.:
stor; rolig i enk. Ord sirlig.
- *598: 361 (se 574), S. 30f. —
Skr. i Hovedstykket: stor;
beg. rolig, efterh. hurtigere i
enk. Ord flygtig; i Slutn.
Tilf.: rolig tildels sirlig.
⁶lod] lod sig ¹⁸und] || og ||
und
- *599: 361 (se 574), S. 32-34. —
Skr.: stor; beg. rolig, snart
hurtig tildels flygtig, sl. igæn
roligere.
⁵sig af] sig *Linieskifte* ⁿ
i Staten] < r S. 429⁹Sags]
Sag
- *600: 361 (se 574), S. 34-36. —
Skr.: som 126.
³-elsens] -elsens ||. || S.
430⁵s i *seer*] < b
- *601: 361 (se 574), S. 36f. — Skr.:
snart stor; hurtig.
⁸-cus siger] -cus
- 602: 361 (se 574), S. 38f. — Skr.:
efterh. gennemg. stor; beg.
sirlig, snart hurtigere.
A n m.: nederste ¹/₄ af S. 39 ubeskr.
⁷-slaget] -slaget ||, || ¹¹Det]
Den ¹⁸ind-] || ha || ind- ¹⁶le-
vet] i eve
- *603: 361 (se 574), S. 40f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. ro-
lig, tildels hurtigere.
S. 432¹og] || blandt a || og
- *604: 361 (se 574), S. 41-43. —
Skr.: stor; gennemg. rolig,
tildels hurtigere.
¹et] < en S. 433⁸til at]
til

*605: 361 (se 574), S. 44 f. — Skr.:
snart stor; beg. sirlig, forøvr.
gennemg. hurtig, hist og her
roligere.

Anm.: nederste ¹/3 af S. 45 ubeskr.
⁵har hørt] hart ⁶-um —]
< -um. ⁸den] || det || den
¹⁰sidste] < Sidste ¹⁶det]
|| mi || det

*606: 361 (se 574), S. 46. — Skr.:
som 260.

⁴-steren,] <-steren. ⁵den]
< det ¹³Hele] || Alle || Hele

*607: 361 (se 574), S. 47. — Skr.:
tildels stor; beg. rolig tildels
sirlig, efterh. hurtigere.

608: 361 (se 574), S. 47-49. — Skr.:
som 12.

⁸an-] || h || an- ⁴Digter,] <
Digter.

*609-610: 361 (se 574), S. 50 f. —
Skr. 609: efterh. stor; beg.
rolig, efterh. hurtig tildels flyg-
tig. 610: efterh. gennemg. stor;
beg. rolig tildels sirlig, efterh.
hurtigere.

609¹³Si Socrates] <s 609¹⁰
maa] || kan || maa 609²¹Om-
vendthed.] <omvendt. 610⁵
og maa] og

611: 361 (se 574), S. 52 f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig i enk. Ord flygtig, hist og
her roligere.

*612: 361 (se 574), S. 54-57. —
Skr. i Hovedstykket: stor;
beg. rolig, efterh. hurtig tildels

flygtig; i Marg.: rolig tildels
sirlig.

⁵øs i -øst] < ød ⁷brugte]
brugde S. 439⁷Alt] alt S. 439⁸
om] om ||, || S. 439¹³dog] dog
|| maaskee || S. 439¹⁴har] <
var S. 439¹⁸blevne] bleve
S. 440³en] < et

*613: 361 (se 574), S. 57-59. —
Skr.: som 43.

⁶-nie —] < -nie,

614: 361 (se 574), S. 59 f. — Skr.:
som 20.

²Usyn-] < usyn- S. 441¹
(som] < , som

*615: 361 (se 574), S. 60 f. — Skr.:
tildels stor; rolig.

*616: 361 (se 574), S. 61 f. — Skr.:
tildels stor; rolig i enk. Ord
sirlig.

¹⁴-iel] -ielt ¹⁷Og] | Men |
Og ¹⁹naar] naar || piankedede |

*617: 361 (se 574), S. 62-64. —
Skr.: stor; snart rolig, snart
hurtigere i enk. Ord flygtig.

¹vil... ²tungt.] < vil [<
idel [?] egl. være [< afskaf-
fe [?] idel Byrde i dette Liv.
⁶Men] Men || som || ⁹Nu] <
Saa ¹⁴Glæde] Glæde || tak ||

*618: 361 (se 574), S. 64-66. —
Skr.: gennemg. stor; snart
rolig, snart hurtig tildels flygtig.

S. 443³skal] skal || blive op ||
S. 443¹¹til,] < til. S. 443¹³
paa.] < paa; S. 443¹⁴-lige
Liv] -lige S. 443¹⁹holde]

|| gribe til || holde S. 443³⁰
-ling.¶] -ling.

< at var] < er S. 449⁷ kun-
de blandt Andet] < kan

*619: 361 (se 574), S. 66-68. —
Skr.: efterh. gennemg. stor;
beg. rolig tildels sirlig, efterh.
hurtigere i enk. Ord flygtig.

¶Vold] Vold ||, || ⁵-ligere
Viis] -ligereviis ¶saa tredie
Gang] || men || saa

*625: 361 (se 574), S. 79f. — Skr.:
efterh. stor; i Overskr. med
latinske Bogstaver; beg. sir-
lig, efterh. hurtigere.

626: 361 (se 574), S. 80f. — Skr.:
som 126.

*620: 361 (se 574), S. 69. — Skr.:
som 92.

627-628: 361 (se 574), S. 81. —
Skr. 627: som 126. 628: som
65.

*621: 361 (se 574), S. 70. — Skr.:
gennemg. stor; beg. rolig, ef-
terh. hurtigere.

*629-630: 361 (se 574), S. 82. —
Skr. 629: snart stor; beg. sir-
lig, snart hurtigere. 630: som
65.

622: 361 (se 574), S. 71f. — Skr.:
snart stor; i Overskr. med
latinske Bogstaver; beg. rolig,
snart hurtigere i enk. Ord
flygtig.

¶saa] saa | Straffe |

*631: 361 (se 574), S. 83f. — Skr.:
gennemg. stor; gennemg. hur-
tig i enk. Ord flygtig, i enk.
Ord rolligere.

¶et] < en lille] lille || Va||

*623: 361 (se 574), S. 72-75. —
Skr.: gennemg. stor; i Over-
skr. med latinske Bogstaver;
gennemg. hurtig tildels flygtig,
hist og her rolligere.

¹-tiden,] <-tiden. ¶føler]
Læsn. tvivlsom ⁷stakkels]
stakkels || M| S. 447⁵-spekt]
-spekt ||, || S. 447²²Selv-] || F|
Selv- S. 447²⁹Eet] < eet

*632: 361 (se 574), S. 84. — Skr.:
som 126.

*633: 361 (se 574), S. 84-89. —
Skr. i Beg. (til overkrad-
set Dobbeltkors): stor;
med latinske Bogstaver; beg.
rolig, efterh. hurtig tildels flyg-
tig; i Resten: stor; beg. rolig,
efterh. gennemg. hurtig tildels
flygtig, i enk. Ord rolligere, sl.
igæn rolligere.

S. 452⁴-tjeneres] -tjene-
res[<-tjenere] || faldt|| S. 452⁸
det første Gang] < at [?] S.
452¹⁴Præster,] Præster Li-

624: 361 (se 574), S. 75-79. —
Skr.: som 25.

¹⁰den] || F|| den ³⁰Gud]
| en|| Gud ²³kan)] kan ²⁸-hed]
-hed) ³⁰Troens] || F|| Troens
²³vilde være] < er ²²om]

nieskifte S. 452³⁰ Hvor-]
 hvor- S. 452²⁴ ved] ||, || ved
 S. 452²⁴ Christendommen]
 | det || Xstd.

*634: 361 (se 574), S. 90-103. —
 Skr. i Hovedstykket: snart
 stor; beg. rolig, efterh. hurtig
 tildels flygtig; i Marg. (S. 99):
 tildels stor; rolig.

⁵(und-) <, und- da] da
 || ved m || ⁶for] || at for || for
⁹Qval-) || begge || Qval- S.
 454¹Mærke] <mærke lige-]
 < Lige- S. 454³Samme] <
 samme S. 454¹¹skee,] <
 skee. S. 454¹³Mundtlige]
 Mundt- *Sideskifte* S. 454¹⁵
 Og] || M || Og S. 454¹⁸paa
 Prent] Prent S. 454²⁰om] ||,
 om S. 454²¹afde-] < de- S.
 454²⁴de] || det || de S. 455²⁵
 længe] længe || Xstd || S. 455²⁹
 -blik] < -blikk S. 456¹¹
 Skjæg,] < Skjæg. S. 457¹¹
 han] han || ind || S. 457²³Wahr-]
 < War- for-] || og dog || for-

635: 361 (se 574), S. 103-106. —
 Skr.: gennemg. stor; gen-
 nemg. hurtig tildels flygtig,
 hist og her roligere.

S. 458¹¹Gud Faders] Guds
 Fader -paa:] <-paa, S. 458¹⁰
 der-] || t || der- S. 458²⁰Intet,]
 < Intet. S. 458²¹eller] ell.
 || <ham> til ||

*636: 361 (se 574), S. 107-109. —
 Skr.: tildels stor; beg. sirlig,
 efterh. hurtigere.

⁵-gjørende.] -gjørende.
 | De || ¹⁰lingen] <ling -eus]

<-eust ²⁰havde...været]
 < var maaskee ellers ²⁴ble-
 vet] < blev ²⁷-mod] -mod
 ||, || ²³hver] || at || hver ²⁸mid-]
 midt-

637: 361 (se 574), S. 109f. — Skr.:
 gennemg. stor; beg. sirlig, snart
 hurtigere, sl. igæn roligere.

*638: 361 (se 574), S. 110-113. —
 Skr.: tildels stor; beg. sirlig,
 efterh. hurtigere, enk. St. igæn
 sirlig.

S. 461¹⁴altsaa] || der || altsaa
 || intet || ¹⁶-vigtigste —] <
 -vigtigste, ²⁰rigtigt] || e || rig-
 tigt ²³har] har || rigtignok ||

*639: 361 (se 574), S. 113-115. —
 Skr.: som 12.

¹det,] < det: ²¹-gjørelse.]
 < -gjørelse;

*640: 361 (se 574), S. 115. — Skr.:
 som 12.

⁴isted-] || a || isted- ⁸S i
 Sand-] < s en] || nu e || en
⁹divina] || hum || divina ¹¹Pro-
 selyt-Forhold] < Forhold

*641: 361 (se 574), S. 116. — Skr.:
 efterh. stor; beg. sirlig, efterh.
 hurtigere.

⁵(og] <, og ⁷Ophøiet]
 < Ophøiet ⁸fra] fra || En. ||

642: 361 (se 574), S. 116f. — Skr.:
 snart stor; beg. sirlig, snart
 hurtigere.

²(at] <, at

643: 361 (se 574), S. 118-124. —

Skr.: snart gennemg. stor;
beg. sirlig, snart hurtigere,
efterh. hurtig tildels flygtig.

⁴fra dem] < (dem ganske Faae] ganske *Linieskifte*
S. 465³ selv () < selv, S. 465⁹
et] < en S. 465¹⁰ skull i
skulle] < skuld S. 465²⁰ qva-
lificeret] qvaleret [*med An-
tydning af et if i Bogstaverne*
er] S. 466¹³ nær] || langt || nær
S. 466¹⁴ hvilken] < hvilket

S. 466¹⁷ Fornem] < fornem

S. 466³¹ Intet] || at || Intet

644: 361 (se 574), S. 124-126. —

Skr.: snart gennemg. stor;
beg. sirlig, forøvr. gennemg.
rolig, enk. St. hurtigere i enk.
Ord flygtig.

Anm.: nederste ¹/3 af S. 126 ubeskr.

³mu i mulig] < mue S.
467⁴ Menneske] Msk. || com-
plet sundt/? || S. 467¹¹ stan-
de] < -standen S. 467¹³ En]
< en

DATE DUE

GAYLORD	PRINTED IN U.S.A.

PRINTED IN U.S.A.

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

← Barcode (over)

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

